

ספר

האשכול

יסדו

רבנו אברהם ב"ר יצחק אב"ד זצ"ל
מנרבונא חותנו ורבו של הראב"ד זצ"ל

העיקרתי מכתב ספרדי ישן נושן והגהתי בשום שכל ועומק הרעיון, וטהרתיו מכל סיגי השגיאות מחשכים ומגרעות אשר טעלה בו יד הסופר, גם בארתי כל הסתום והחחום בספר והעריתי מקור דבריו, וערכתי עליו דברי החכמים העומדים על ימינו ופקדתי שם גם את מריבויו, כל אלה הוכרו יחדו בבאורי אשר פי ה' יקבנו

נחל אשכול

ובראשית הספר פתחתי לעין הקורא **מבוא**, הודעתי בו תולדות ותכונת המחבר ומעשהו בקדשו. את הכל יפה עשיתי בעטי כיד ה' הטובה עלי אנכי הצעיר

צבי בנימין בלאא"מו הגאון החסיד מו"ה אברהם אויערבך זצ"ל

בומר נסמרה בקדש פס ק"ק האלברשטאדט יע"א.

חלק ראשון

כלל הלכות הפליא וק"ש, ברב כרנים, נפ"י, סעודה, ב"המו, ברכות הדאה, בית הכנסת, מנחה, סעריב וצניעות, ברכות בכלל, זבוח מונות ופירוח ורית, והלכות נדה וסקמות. וברצות ה' דרכי יצאו בזמן קרוב לאור **חלק שני וחלק שלישי** אשר יכלו הלכות שני וחמישי, העניה, ר"ח, ת"כ, ה"י ס"ח וכדר הקריאה, ה"י מזהה, ציצת, תפילין, מילה, ילדה, רפואה, גרים, ערלה, כלאים, שעטנז, הרבעה, הלה, מועד קטן, אכלות, טומאות כהן, עיובין, ר"ה, י"ה, י"ש, פסח, סוכה, לילך, שחיטת חולין, בדיקת הריאה, ח"י טרפות, ספני בה'ו דנים והגבים ובציב, בהמה המקשה, חלב, דם, ג"ה, הערבות, שעורי התורה, גזק, אותו ואת בנו, ע"ה, י"ג, פ' הוזהר, ראשית הגז, שלח הקן, הקדש, לקיחה בלי תשמיש ובשל א"י, הפות ג"ו ושרפון, הלכות דריבון יצדקה.

האלברשטאדט, תרכ"ח לפ"ק.

Schnellpressendruck von H. Meyer.

SCHOLA TALMUDICA

AUCTORE

RABBI ABRAHAM BEN JIZCHAK NARBONENSI

SECULO XII FLORENTE,

AUCTORITATE ET SCRIPTIS ET DISCIPULIS R. ABRAHAM
BEN DAVID ET R. SERACHIA HALLEVI

CLARISSIMO.

OPUS ADHUC INEDITUM ET SAEPISSIME DESIDERATUM NUNC PRIMUM E
CODICE VETUSTO RARISSIMOQUE EDIDIT ET INTRODUCTIONE PERPETUAQUE
ADNOTATIONE

ILLUSTAVIT

Dr. B. H. AUERBACH.

TOMUS PRIMUS.

HALBERSTADII,

TYPIS HERMANNI MEYER

MDCCCLXVII.

28204

ספר

האשכול

יסדו

רבנו אברהם ב"ר יצחק אב"ד זצ"ל מנרבונא
חותנו ורבו של הראב"ד זצ"ל

העתקתו מכתב ספרדי ישן נושן והגהתי בשום שכל ועוסק הרעיון, ומהרתו מכל סיגי השגיאות טחשכים ומגרעות אשר
טעלה בו יד הסופר, גם בארתי כל הסתום והחתום בספר והעריתי טקור דבריו, וערכתי עליו דברי החכמים העוסדים
על ימינו ופקדתי שם גם את מריכויו, כל אלה חוברו יחדו בבאורי אשר פי ה' יקבנו

נחל אשכול

ובראשית הספר פתחתי לעין הקורא **מבוא**, הודעתי בו תולדות ותכונת המחבר
ומעשהו בקדש. את הכל יפה עשיתי בעטי כיד ה' הטובה עלי אנכי הצעיר

צבי בנימין בלאא"מו הגאון החסיד מו"ה אברהם אויערבך זצ"ל

שומר חשמתם סקוט פה ק"ק האלגרשטאדט יע"א.

חלק ראשון

כלל הלכות תפלה וק"ש, ברכת כרנים, נט"י, סעודה, ב"המו, ברכות הדמיה, בית הכנסת, מנחה, מקריב וטעניות, ברכות בכלל, וברכות מזונות ופירות ודוח, הלכות נדה וטקואות.
וברכות ה' דרכי יצאו בזמן קרוב לאור **חלק שני וחלק שלישי** אשר יכולו הלכות שני חמישי, תענית, ר"ח, ת"ב, הלי ס"ח וסדר הקריאה, הלי שוהה, ציצת,
תפילין, מילה, יולדת, רפואה, גרים, ערלה, כלאים, שעטנז, הרבקה, חלה, פועד קטן, אבלות, טמאות כהן, עדובין, ר"ח, י"הב, י"ט, פסח, סוכה, לולב, שמיטת חליין, בדיקת
הריאה, ח"י טרפה, סמני בח"ו דנים וחגבים וכצ"ל, בהמה המקשה, חלב, דם, נ"ח, תערובות, שעודי וחודרה, נקור, אוחו ואת בנו, ע"ז, י"ג, פ' הורע, ראשית הגז, שלח הקן,
דקדש, לקיחת כלי חשיש ובשול א"י, הפרת נ"ש חרמין, הלכות דרבנן וצדקה.

האלברשטאדט, תרכ"ח לפ"ק.

Schnellpressendruck von H. Meyer.

מבוא

אמר הצב"א טרם אהל לרכב מערך החבור היקר הזה, וטרם אביאך אל תוך הספר לאכול ספריו אשכלות החכמה, אפתח שפתי בחהלה לאל הנומר עלי, אשר הביאני עד הלום וחנני בחסדו הגדול להוציא כמה חבורים בלשונו הקדושה ובל"א מועילים לאנשים כנילי. וזה רבות בשנים הקרה ה' לפני מגלה עב"ה כתיבה בכתב ספרדי ישן נושן, ובקראי בה שחיס ושלש דלתות אמרתי האח! חמותי ראיתי אור אבן יקרה אשר בכחם אופיר לא חסלה וכל הפצים לא ישוו בה, התבוננתי כי רוח אלקי' טרחת על מחברו, מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו, מעשהו מעשה אמן חכם מרבתינו הקדמונים אשר שחה סבאר מים חיים כרוה הגאונים ונוולים מן הלבנון. אך לא ידעתי בתחלה לטי מקדמוני' המטמון היקר הזה ומבטן מי יצא הכרך הנורא הזה. ואחרי קראי בו ימים אחדים מצאתי הרותוח על הלוחות כמה הלכות, נאמרו ונשנו בספרים אחרים על שם ס' האשכול מרבנו אברהם בר יצחק אב"ד ז"ל, ע"כ אחותי ודרשתי בו היטב, או הבטתי הצור חוצב ממנו, הבטתי אל אברהם אביו ואל חבונתו אשר הרחהו וילדהו, ואמרתי בלבבי חלקי ה'! אנסה נא לבאר דבריו, אולי אבנה גם אנכי ממנו ואדלה מים ממעיני חבונתו. אך כאשר שבתי וחפשתי הספר החל ונלה ערבה שמתתי, כי הלום ראיתי אחרי ראי שורות יפות המראה ובריאות, שורות אחרות עולות אחריהן דלות ורעות המראה מאד מלאות נקבים אכלו בו מלתעות הומן העש והרקב וירשוה וישכנו בו רמה ותולעה, שם הרניעה ומצאה לה מנוח, ואשר השאירו, אותיותיו כהו עד למאוד עד לא יכול איש לקרותם בלתי כלי צהר עינים, ונוסף גם הוא שהמעתיק הראשון פעמים רבות שגה ברואה ועטו עט סופר שקדים, כי המיר טוב ברע, גם האמן אשר כרך הספר קרח קרחות הרבה, תאר הגליונות בשרד ויעשם במקצועות, גרע ולא חמל על נאות האותיות, לכן השיבותי אחר ימיני כשלש שנים מקרבה אל המלאכה ואמרתי נואש אכדה חקותי. אך לא מחשבותינו מחשבות השם ית' כי פי הוא צוה ורוחו אזה והוא הפיל הספר בגורלי וידו חלקתו לי בקו להוציאו לאור לתקוע יתד במקום נאמן. כי בכל עת אשר ראיתי הספר בבית מדרשי כמעט האותיות שאלוני „למה תרפינה ירך להוציא ממסגר אסיר יושבי בחשך זה ארבע מאות שנה ועוד, למה נסוגות אחר ממלאכת הבאור אשר דמית לעשות זה ימים רבים, ואם קטן אתה בעיניך לבצע מעשהו, הן לא קצרה יד ה' מהושיע, קרב אל המלאכה והוא יגמר עליך, מה יקר בעיני אלקי' ואנשים לעשות מכרם בטה לא נומר ולא נעדר שדמות גפן אשר פרוץ חתנינה בעתן — כן מעשה איש המבאר ספר חתום ומוציא לאור לכל יודעי דת ודין, ומדיק ברכתו בראש כל חוצות". ויהי כדברם אלי יום יום קמתי ונתעודדתי בעור הנותן ליעף כח ואמרתי לנפשי אחמל על מיטב הענינים אשר אין בהן כל מאוס, טובי המראה ונחמדים להשכיל, וגם אשר עדין לא נבל כולו כנבול עלה מגפן אפרש כנפי עליו והצלתיו מאבדן. והתחלתי להעתיק הספר כולו עם כל השנויים והמגרעות אשר נמצאו בו מכתב ספרדי לכ' עברי הרגיל בימינו, אחרי כן עברתי עליו בשקידה רבה ועומק הרעיון, טהרתו מכל סיגי השגיאות ומחשכים של המעתיק הראשון ומלאתי החסרות ומחיתי היחרות על פי החפוש והבקור בשני החלמודים והמדרשים וספרי הראשונים אשר נפיהן אנו חיון (1). ומלבד מלאכת ההגהה הצבתי יד וציון לכל סאמר דין והלכה שהביא המחבר בלי הגיד לנו איה מקום כבודו כבבלי או בירושלמי או בתוספתא או במדרשים או בשאלחות דר"א או בה"ג

(1) ומ"מ חסנה לא זיה ממוקמה כי גם חיצות ונוסחאות הסגיאה הנגתי לפניך, כי אמרתי חולי כנגע נראה לי ורק הוא מומי (כדאי' בירושלמי ספ"ח דכתובות על הקרא כי לא דבר רק הוא מכס) ולאחרים הדבר מובן בלי הבהה. וכבר הזהירו מאורן ש"י ר"ח שלא למחוק נוסח ישן וז"ל בהקדמה לס' היסוד: אע"ג דלט רבמ"ה כל מאן דמשחבש תלמודא, הכי והכי תהוי, לא נמנעו מלשבש, ולא די להם בגרסאות הנראין כירוסם לשבשם, כי אס גם בדברי תנאים ואמוראים עלמס, ולא יתכן כן לכל ירא שמים, כי גם ר' שלמה זקני ז"ל אס הגיה הגירסא, בפרוש הגיה, אבל בספרו לא הגיה, כי אס שותי מומיו הגיהו על פרושו, אשר לא חלפו לבו לעשות כן בחייו, זולת במס' זבחים לזדה, ובדקתי ומלאתי בספרים שלו, כי לא הוגהו מחתיבת ידו. ואס ידע אדם הלכה יכתב פתרונו לפי ראות עיניו אס ירצה, אך הספרים לא יתחק שדברי תורה עניים במקומם ועשירים במקום אחר (ירוש' פ"ג דר"ה) ואס דבר רק הוא מומי הוא רק כדאמר רבא (ב"ב ק"ל ע"ב) כי אחא פסק דינא דידי קמייכו לא מקרע תקרעיוהו. ועסה אודיע, ב"ב וגי' מקומות שהגיה רבנו שלמה בפרושן, שא"ל לעמוד בן, כ"א בגרסאות הישנות, ואס מ"ו בשבס ספרים לא ידעו עוד אחת הדברים, ושרי לי' מרא לרבנו שמואל אחי, כי על אחת שהגיה רבנו שלמה הגיה הוא עשרים, ולא עוד אלא שמחק הספרים, וידעתי כי מגודל לבנו ועומק פלפולו עסה, וראיתו במקומות בספרים ישנים, ואינו ראיה, כי גם בספרים ישנים אכתוב לך כזה אשר חסרו מאשר לפינו וכו' ויהיו דברים אלה קרוצים לכל יראי שמים לבלתי ישבשו הספרים למחקם ולא לעשות לא הן לאו ולא לאו הן. ואחריו החזיקו ראב"ד ורמב"ן מדושי ב"ב ק"ל ע"ב) כי אחא פסק דינא דידי קמייכו לא מקרע תקרעיוהו. ואס ידע אדם עלי, והרד"ך בית י"ג מדר א' הזהיר מאד לבלתי מחוק ביוסס הרמב"ם וערמ"א י"ד ס' רע"א וחשו' חוט השני ס' ל"ה אף אס מינו מפורש שא' פסק נגד דבריו הראשונים אין לנו למחקם.

בה"ג או כתש' הגאונים או באלפסי. גם הוספתי באור מספיק לדברי המחבר גליתי מצפוני רעיוניו ודרך הלוכו בפסקיו. גם ערכתי עליו מערכת אלקי' חיים חכמים הראשוני' והאחרוני' העומדים על ימינו וצעדיו יתמכו, ופקדתי גם את מריכיו ויסוד שניהם גליתיו. לפעמים באתי בארוכה ולפעמים בקצרה, אם הענין נודע בקרב חכמים מעתי רוב דברים. ואם נדבר חדש נראה לי ומצאתי שיש עליו עוררים הארכתי לקיים פסק המחבר ואחוקהו בסמטרים לא ימוט. וכל חכם לב יכיר כי לא נקל זאת וידע עבודתי. זכרה לי אלקי' לטובה, כי רוח והצלח העמדתו לעלובה, ולא יאמר לה עוד עוובה, ברכת אב"ד עלי תבא, כי עתה בתו האהובה, בכלילת יופי שבה, אל בית אביה בנעוריה, דודאי' יתנו דיתם לכל באי שעריה.

וידעתי אשר כל איש ואיש אשר יבא אל שער הספר טרם יפתחו ישרק ויניע ראש כראותו כתוב בעט ברזל: „ספר האשכול יסדו רבנו אברהם בר יצחק אב"ד" האותיות ישאלוהו: וכי נביא או בן נביא המוציא? מי הגיד לו תכונת ותולדות הספר אשר יאמר עליו ברור ובהיר כשמש בצהרים כי הוא ספר האשכול, אוצר נעלם לא שופתהו עין חוקר ודורש זה ג' סאות שנה ועוד? הלא הנשר הגדול מרן בעל בית יוסף אשר כל ננוי ספרי הקדמונים בביתו ובחומותיו לא הי' לו ס' האשכול, וכל מה שהביא בשמו עדותו בצדו, שמספרים אחרים לקחו או מארחות חיים או מכלבו או מס' ר' ירוחם, ועתה מי הגיד לך שעלים אלה לתרופה מס' האשכול המה? אולי משנה הוא, אולי ערטה, למען רבות כסף מחירו, כי כן ארח מקצת סוחרי רובלי ומוכרי ספרים חדשים לקרוא ברחובות: קנו ספר ישן נושן, טעם וקנים, רוח קדמונים, מצאנוהו בית עקד הספרים של עיר גדולה לאלקי' או באוצר סגולת מלכים, ואחרי החקירה יבין המבקר כי משאות שוא ומדוחים חוו באטרם „גאון פלוני תברו" לא תברו ולא דברו ולא חקרו רק הם — שקרו. — ועתה אולי גם הספר הזה אשר קראת ס' האשכול לראב"י, מאיש אחר יצא וברכת אברהם אין בו. הלא הדברי' ק"ו, הן בכתב יד נכתב ונחתם בשם המחבר הישישן ליוזפא, אם אין עדים יוצאין עליו ממקום אחר, אף כי בכתב יד הנראה עין בעין להעתקת סופר בלתי מהיר והוא לא ראתה את המחבר והמחבר לא ידעה וגם המעתיק לא הודיענו שם המחבר? כל זאת נתתי אל לבי, ואמרתו טרם אחל תה לפניך קורא נעים ספר הגלוי וטרם אפתח פי לדבר על תולדות המחבר האדם הגדול בענקים ועל מצעדיו ומפעלות ידיו, אשים מחשך לפניך לאור, והוריתיך על פי אותות לא ינוכרו כי אמת נכון הדבר שכל דברי הספר מפי רבנו אברהם בר יצחק אב"ד יצאו, ואם כמעט במספר יפוג לבנו אם יש להטין או להשטיל, אראך בישיע אלקי' תוצאות חיים לדעת קשט אמרי אמת.

א אלו הן עדיהן ויצדקו שהספר הזה חברו רבנו אברהם בר יצחק אב"ד ו"ל.

ארחות חיים מר"א הכהן מלונול, חי בסוף מאה א' אחר ה' אלפים, כ'

בהל' יציצית סי' ט"ו וכ' בעל האשכול וכן עבדינו האירנא משום קשר עליון דאו' ולכך הם ג' מלמעלה — תמצא בספר זה בהל' יציצית; סי' ל"ו אין קיבורין אלא בטלית שיש בה יציצית וכ"פ בעל האשכול, תמצא בס' זה שם; בא"ח הל' מאה ברכות סי' ה', ובאשכול תרין מפני שהיא ברכת הודאה אינה צריכה פתיחה — תמצא בחלק זה דף 62; סי' י"ח כ' האשכול שאומרין הודו לפי שכל השנים שהי' הארון ביריעה תקן דוד שיהא אומרין זה המוטור — תמצא בחלק זה דף 8; סי' כ"ג כ' באשכול טעם למה אסור לדבר לפי שברוך שאמר נחמן עם התפלה — שם; סי' כ"ט כ' האשכול טעם מ"ש סוף תהלה לרוד ואנחנו נברך בשם ר"צ בן מרון הלוי — תמצא דף 9; א"ח הל' תפלין סי' י"ז וכן דעת הר"ף והאשכול לברך ברכה א' על תפלין — תמצא בהל' תפלין; א"ח הל' קדושה סי' ב' האשכול כ' בקדושת יוצר אין אנו מקדישין לקב"ה אלא מוכריין שבה המלאכים כשהם מקדישין (ובנו של הרמב"ם העיד שמטעם זה הור אביו מדין שכ' בספר היד שאין היתיר אומר קדושת יוצר) — תמצא דף 8 ודף 33; סי' ד' האשכול כ' בק"ש יש ח"י אוכרות כנגד ח"י חוליות ורמ"ה איברים — תמצא דף 9; הל' תפלה סי' א' כ' האשכול מבעי' לי' לאינש למיסטך גאולה לתפלה שנא' וכו' — תמצא דף 17; סי' ד' כ' האשכול המתפלל צריך לכוון רגליו וכו' וגרסינן בירושלמי — תמצא שם; סי' ו' כ' האשכול דוקא ביחיד אבל בצבור א"א לתלמיד לעשות כן שלא יתפלל בצד רבו — תמצא דף 57; סי' ע"ג עושין סניף מקטן לצדפו אם אין מנין בעיר וכ"כ הרב אב"ד — עי' בספר דף 27 ודף 48 ותראה שצ"ל בס' א"ח הראב"ד ולא הרב אב"ד; סי' ל"ז כ' האשכול צריך לכווני דעת' ככל הברכות ואם א"א וכו' — תמצא דף 59; סי' פ"ו האשכול כ' יש מי שהצריך לש"ץ לעשות ג' פסיעות אחר תפלה וכו' — תמצא דף 33; סי' צ"ה האשכול כ' א"צ להוסיף בתפלת נדבה — תמצא דף 21; סי' ק"ט האשכול כ' קשה לו מ"ש אם צריך לפרנסה אמרה בברכת השנים, ומ"מ אין שאלת גשמי' בקיץ (למדינה הצריכה לכך) — תמצא דף 26; א"ח הל' מומרי' סי' ב' כ' האשכול אומרין אבינו מלכנו ואנחנו לא נדע כלומר אחרי שהתפללנו מעומד ומיושב וכנפילת אפים לא ידענו מה לעשות עוד — תמצא דף 33; א"ח הל' ק"הת סי' כ"ה כ' האשכול דיקא בשבוי"ט דשכיחי רבים אבל ב"ה לא יקרא כהן תהלה אלא ת"ח; סי' ל"א כ' האשכול אי אקלע ב' חתנים כהנים בשבת אין ראוי לקרוהם וא"ו מפני פגמו ש"ד אלא קורא כל"י והדר כל"י; סי' ט' כ' האשכול כל שאמרו ולא מתורגמין וכל השמות ראובן ישמעון עטרות ודיבון בכולן חוור התתרגם וקורא; סי' ח' כ' האשכול כך אנו מחלקין השירה בקריאה היו"ו ל"ד; סי' מ"ה אם אין להם אלא ב' ס"ה קורין בראשון וגוללין אותו וקורין בשני וחוזרין ונוטלין הראשון למפטיר כ"כ האשכול; סי' נ"ו המפטיר הוא השלישי בת"ב וכו' כ"כ בס' אשכול; סי' נ"ח כ' האשכול לא קרינן בש"ע ביום ו' וביום ח' שאחר שעשינוהו קודש בתפלה ואמרנו יום השמיני לא נעשהו חול; א"ח הל' ת"ת סי' ט', האשכול פ' נטי אין כותבין מגלה לתיוק לתהלמד — הכל תמצא כאן בת"ב הל' ק"הת. א"ח הל' ברכות סי' ו': כ' האשכול הינא דאכיל פת תערובת קטתא דשערי דערביניהו בקטתא דדוחין מברכין במ"מ — תמצא דף 65; סי' ד' הנוסס חטה לאחריו בנ"ד כ"כ האשכול — תמצא דף 65; סי' נ', כ' הר"א אב"ד (וכצ"ל דהראב"ד חולק בהדי') אפי' על עכו"ם מברך ברוך משנה הבריות — תמצא דף 51; א"ח הל' ת' ערבית סי' ב': כ' האשכול בשם מרון הלוי השכיבנו טעין גאולה בעת שיצאו ממצרים וכו' — תמצא דף 17; א"ח הל' שבת ת' מוסף סי' כ' כ' האשכול במוסף שבוי"ט אומר שמע ישראל לפי שנגזרה גירה — תמצא דף 26; א"ח הל' תענית סי' ג' אם מקבל תענית בשבת

בשבת על יום א' אין לו חתימה כ"כ באשכול; סי' י"ג כ' האשכול האידנא אין שוק קבוע לישראל אבעי' למגור בתחלה בחמישי; סי' י"ד אין גווזין ת' ברה"ח ואם התחילו א"ט, והתחלה היו יום א' כ"כ האשכול — הכל תמצא כאן בת"כ הל' תענית; א"ח הל' מגלה סי' ה' נהגו בנרבונא לברך שהחיינו גם ביום — תמצא בהל' מגלה בת"כ; א"ח הל' לולב סי' ד' יש נהגין ליטל ס"ח בדי ערבה כמנין לולב וכו' — תמצא בהל' לולב.

כלבו הל' חפלה סי' י"א י"ח ברכות כנגד ח"י חוליות שבשדרה וברכת המינין כנגד חוליה קטנה וכו' כל זה מספר האשכול — תמצא דף 18; הל' ק"הת בסופו: וזאת התשובה השיבו גדולי נרבונא (להתיר לקרות בחימש בצבור וחתום אברהם בר יצחק) — תמצא בהל' ס"ת בת"כ; הל' י"ג הרב ר' אברהם בר יצחק פ' שאף בדיעבד היין אסור וכו' — תמצא בהל' י"ג בת"כ; הל' ע"ו: ור' אברהם בר יצחק כ' דיני פאות הזקן ומקומו לא נתבארו וכו' — תמצא סוף הל' ע"ו בת"כ.

תמים דעים סי' ע"ט תשו' אב"ד בענין פרשיות תפלין כר"ת — תמצא בהל' תפלין; סי' ל"ט ופ' דיני ציצית — תמצא בהל' ציצית; סי' פ"ג גוי שהטיל מים לתמד אם נדמהו ליין שמוגו עכו"ם דעת הרב חמי (והוא ראב"י כדמוכח מר"אש ב"ב צ"ז וטור י"ד קכ"ג) — תמצא בהל' י"ג; סי' צ"ח וצ"ט מה שמע בעל האשכול משם רש"י להחמיר — תמצא שם; סי' ק"מ לענין נט"ל — תמצא בהל' תערוכת; סי' קכ"ה וקכ"ט — תמצא בדיני טועד קטן; סי' ק"ל — תמצא בהל' ערלה, ותבין שיש טעות בת"ד; קנ"ב דיני הריאה — תמצא בהל' טרפות; סי' קע"א — תמצא בהל' מילה; קע"ד מי שמברך על נ"ח קודם הברלה טועה — תמצא בהל' תנוכה.

חדושי רש"בין נדה כ', כתמים אי נהיגי בו"הו מספק האב"ד וחתנו הראב"ד משיגו וכל לשון ראב"י בענין זה הובאה בחדושי ר"ן לנדה נ"ח. — הכל תמצא דף 70; ס"ה, ראב"י אב"ד שמע טר"י ברזילי שהגאונים' החרימו על דם טהור — תמצא דף 90.

בהג"מזי רפ"ב דאבל הרבה הלכות מר' אברהם, וכן בפ"ו דיו"ט בשם אב"ד, וכן בתשו' הנדפסות סוף ח"ד של הרמב"ם בשם ר"א אב"ד, הרבה ענינים מהם תמצא בהל' טועד קטן וטומאת כהנים (ואיני מחליט שכונת הג"מיי לב' האשכול, שלא כתב בן יצחק, ואפשר שהחוחן והחתן לדבר א' כווננו).

ריקאנטי סי' תקפ"ב כל דיני בעל קרי מס' אשכול — תמצא כאן דף 1—2; סי' ס"ה וע"א — תמצא בהל' ס"ח; סי' קע"ה וקע"ז — תמצא בהל' תענית; סי' נ"ג — תמצא בהל' הקדש.

במלחמות לרמ"בן חולין ל"ג ע"ב בסוגי' שחט הקנה ונקבה הריאה תמצא פלפול בשם הרב ר' אברהם — תמצא באשכול הל' שחיטת חולין.

בית יוסף א"ח סי' קט"א כ' נ"י בשם האשכול סומא יכול לקרות בתורה — תמצא בהל' ק"הח.

ר' ירוחם נתיב ט"ו חלק ה' מספר האשכול: מה שאמרנו באומה לרופן או מאונה וכו' עד סרכה כפולה — תמצא בהל' בדיקת הריאה. אבל מ"ש ב"י סי' ל"ט לענין הכשר דבק גמור אפי' שלא כדרך רביצתה בשם ספר האשכול איננו כתוב בו, אבל ר' ירוחם כתב כן בשם ר"ד ב"י הכהן, וב"י דמה שמאשכול העתיק וכבר העיר בשם הגדולים שלא משמע כן בר' ירוחם, ומעשה נוסף שאיננו כן באשכול.

ואחרי הודיעך אלקים אמתת יחוס ספר זה לראב"י אב"ד נשובה ונתקורה מעט על

ב תולדות המחבר ארצו ומולדתו מקום ישיבתו ותרבו.

המחבר 1b) נקרא רבנו אברהם בר יצחק אב"ד. השם אב"ד אשר כנוהו בו מצאנו בספרי רמב"ן רשב"א והמאירי, אבל הרב ר' יוחי הלוי בעל המאור תלמידו כנהו הרב ר' אברהם וצ"ל כאשר יבואר באות ז, ובעל קורא הדורות קוראו דף י"א רבנו אברהם ראש ישיבה. לפי עדות בעל ש"הק ושאר סופרי הדורות עיר מונטפּעלליער במחוז הפּרובינצא אשר בצדפת הרחוק וילדתהו. אך לפי השערתי המידו כבודו כחכם אחר אשר שמו בקרבנו, כי רבנו מנחם די לונאנו בספרי אור תורה פ' לך לך הזכיר אצל חיבת כדלקטמ רבנו אברהם מונטפּעלליער, ובסוף דבריו קוראו ר' אברהם מן ההר, ודא ודא אחת היא, מונטפּעלליער בלשון צרפת תרגומו בעברית עיר ההר כנראה מס' תמים דעים סי' זי"ן. אבל אין כונת אור תורה להרב אב"ד, אלא לר' אברהם אחר, כאשר גם הרב המאירי בפתיחתו למס' אבות מוכיר ר' אברהם מן ההר, שהי' זמן רב אחר האב"ד, כי כנו ר' שלמה הנוכר באגרת הרמב"ם ה' ראש מתנגדי הרמב"ם אחר התפשטות חבוריו (2). וכן הביא הרד"ך בבית ה' פרש הרב ר' אברהם מונטפּעלליער בדברי הרמב"ם, לכן ברור כשמש, שאין זה הרב אב"ד ב' האשכול, אשר הלך לעולמו לפי עדות המאירי תחקי"ט (ועי' לקטן) טרם כלה הרמב"ם חבורו ולא ידע מאומה מרמב"ם. ואם תשאלני איה מקום כבודו של ב' האשכול, מה ארצו ומה שם עירו? ראה דברי הרב המאירי בפתיחתו הנוכרת שקרא שם מחבר ס' האשכול: רבנו אברהם בר יצחק אב"ד מנרבונא. ואם אפשר שהעיר מונטפּעלליער היתה צור חוצב ממנה והיא גדלה שעשועיו עד היותו לאיש, מ"ם קראו מנרבונא, בעבור שהרביץ תורה בנרבונא שהיתה מאו עיר גדולה של חכמים וסופרים כנוכר בס' הישר לר"ח סי' תקע"ט, ושם נאמר כי גדולים

1b) המחברים המדעים וזכנים עלמס נשם בעל המחבר. אם בעל נפש אחת חמלא שבעל המחבר אינו המחבר כמו שבעל הסור אינו הסור ובעל הבור אינו הבור. גם כותבין בעל חוקע בעל קורא, א"כ אינו החוקע וסקורא כ"ל לחויו.

2) הוא ר' שלמה מונטפּעלליער שהזכיר רש"ל בתשובה שהניחו צ"ח ח"ח סי' תקט"ו ולרמות חיים סל' יז"ט סי' ל"ז מעשה בהסר לפני ר' שלמה בר חברהם שהסיר לזרון מן המחבר שהניחו וכרי ציוס ס' ח' דר"ס לאכלו צנתה. וכ' הרש"ל מי יבא אחר הרב לח אשר כבר עשאו וכבר הורה זקן.

גדולים ויקרים הי' בעיני ר"ת חכמי נרבונא, וראה גם סי' חר"כ שהזכיר ר"ת לרבנו משלם הרבנים הגדולים שיצאו מארצו ומעירו, ר' משה הדרשן ואחיו ר' לוי וריש"ע, וטשם בארה, כי טעת הוסרה העטרה ובא השמש בבבל, ורחה בגבורתה בספרד ובפרובינצא ובפרט בנרבונא, וכ"כ הר"ה פסחים דף ל' שחכמי נרבונא הם עמודי עולם (3). ומלבד עדות המאירי נכון הדבר שראב"י אב"ד ב' האשכול הי' בנרבונא, כי בספר ארחות חיים לר"א הכהן ובכלבו הל' ק"הת ובאגרת הרמב"ם ד' אמשט' דף ט"א בתשו' לקרוא בצבור בחומש את חכמי נרבונא נפקד והוא עומד בראש אחר הנשיא (4). וזה לך האות שאין למעלה טסנו: באשכול הל' נדה דף 148 הזכיר ר"מ הדרשן וכ' עליו טפה, ובערוך ע' פרקה, קץ וקצרא כ' זה הפרוש קבלתי מר"מ הדרשן מנרבונא, גם

(3) וכ"כ בקונטרס ס' קבלת החסיד הנוספה לס' יוחסין שהדפס בלונדון: בזמנים הללו היו נשמעין ראשי ישיבות נגאונים שנרבונא כמו ראשי ישיבות צבל לראש הגולה, הראשון ר' יעקב גאון בן ר' משה בן ר' אבין גם הרב ר' יהודה בן משה שקבל מרבנו גרסום הרבין חורה בנרבונא עכ"ל אולי הוא ר"י הגדול שהזכירו ס"הק וס"הד וזולתם שהי' תלמיד רבמ"ה.

(4) על התשובה הזאת חתם ראשון טודרס בן משה. אולי הוא זה אשר אחר עליו המאירי: ובראש כולם דגל מחנה הנשיא הגדול מרנא ורצנא טודרוס וצנו הארו האדיר מ' לוי ויתר ראשי הנשיאים ואחריהם הרב ר"ל הכהן מתלמידי הראב"ד. ובקורא הדורות דף י"א כ' צסס ר"צ בעל המסעות באותו זמן היו בנרבונא ר' קלונימוס בן הנשיא הגדול ר' טודרוס מורע בית דוד וגם ר' אברהם ראש הישיבה עכ"ל. יחקן בעת נביעת ר"צ כבר נפטר ר"ט ומלך צנו ר' קלונימוס. ונראה מוס' קבלת החסיד שהבאחי צבערה 3 שצמחפת הנשיאים בנרבונא חוזרין חלילה ששמות טודרוס, קלונימוס, משה. השני שמתם על התשובה אברהם בר יצחק, הוא הראב"ד צ' האשכול. והשלישי הכי נכבד משה בר יוסף (בר מרון הלוי שהזכירו הראשונים עי' מאירי וארמות חיים) א' מגדולי פרובינצא רבו של רז"ה בעל המאור, הזכירו הרז"ה ריש מ' מגיגה, רפ"צ דגטין אחר ר"א חלוי של ראשון. ורז"ה מייגע עלמנו ליסב דבריו, מפני ששתינו מימי נחליו". גם הזכירו צסוגי' דנשר וכ' עליו הדרך השנית על דרך כת רמב"י הוא הרב המובהק שלנו ועליו אנו סומכין. גם צסיף קדושין הביא המאור (נדפס אחר החוספתא) פרוש רמב"י לשטה עד א' אומר נטמאת ועוד הביאו כ"פ צסמ' שבעות, ר"פ השוחט וס"ד. והי' גם רבו של הראב"ד כהכר צתמים דעים סי' ק"ו וקי"א ורבו של ר' יהונתן צר"ד הכהן, ת"ד סי' ע"ח. הוא החכם ר"מ מנרבונא שהביאו חוס' קדושין י"א. וא"א לעמוד על הדבר, שאפשר שכונתם להנשיא ר"מ מנרבונא שהביאו ס' התרומות שער מ"ו ח"ג אות כ', או להחכם ר"מ מנרבונא שהביאו ר' ירוחם צמוס נחיצ כ"צ בדין המקדש ע"מ שאתן לך ר' זון. והרביעי צקודש שמתם מושלם בר נהף, וכו' לעג"ד החכם שהזכירו ר"ת צס' הישר סי' חר"כ והזכיר הגדולים שילחו מעירו כמו ר"מ הדרשן וכי'. ור' משלם התגלל עלמנו כפי יכלתו וחתם משלם בר נתן. וקרוב שזה ר"מ בר נתן שכעס עליו ר"ת כהכר צמוס' פסחי' ק"ה, וע"ז כ"ט. אך אין להחליט, שמספר החכמים אשר צסס ר' משלם נקראו רב אחד בעת ההיא. ומלבד הנודעים מלאחי אחד מיוחד בעדר ל"ק הזכירו הר"ן ר"פ השוחט עם צצרו הראב"ד בדין חדש ור' שלא נמלא להן חבר. וקרוב לזמן ר' משלם בר נתן המדובר חי ר' משלם בר יעקב מלוויל חכם גדול צצורה נפטר לפי הרשום צצצט יהודי חחק"ל וחבר חסיונות כנראה חוס' התרומות שער מ"ו ח"ה, והי' ג"כ מורה לראב"ד כמזכר צת"ד סי' י"ד ורמ"ה (צד"ה, כחצו סס — במאור פסחים פ"ג — ויש מקום — הוא חולין ל"ח ע"צ — שהזכר טעם כעקר שלא צדקדוק ופרושו היחר מלטרף ללסור" אחר אברהם גנוב הוא מאחי שכבר כתבתי אוחו לפני הרב ר' מאוס עכ"ל ואין ס' שהרז"ה מעלמו ומדעתו הצין כן, שגס ר"ת הצין כן מעלמו כהכר צמוס' חולין סס). ואין להחליף ר' משלם בר יעקב מלוויל עם רצנו משולס בן יעקב מצאדרס שחבר ס' השלמה כהכר צמאירי (צס"הג וס"הד ייחסו צבעות נר' משולס צ"ר משה בר יהוד' מצדרס, ושגה צזה מחדש רא"ה ווייס צווייטן, וזה א"א, כי ר' משה בר יהודה מצדרס אבי ר' משולס הזה הי' תלמיד הראב"ד כהכר צת"ד סי' ז', ובעל השלמה קדם לראב"ד ורז"ה, שרז"ה עשה השגות על ס' השלמה. וכן שגה צרואה בעל קורא הדורות דף י"א שכ' ר' משה בר יהודה רבו של הראב"ד, עינו הטעתי שראה המפתח לס' תמים דעים סי' ז': פסק הרמב"י רבו של הראב"ד. ואלו צדק צפנים הי' רואה כי נהפך הוא שרמב"י שאל מראב"ד כתלמיד מרצו וידמה מקומו של ראב"ד נחשי הוא Times לב"ד הגדול היושב בצלכת הגויזת שחמנה יולאה הוראה לישראל) ומכ"ם שאין להחליפו עם ר' משלם בן גרסום מצדרס תלמיד תלמידי הראב"ד. ומומלא הדבר שחמט שהיו לראב"ד שני מורים מובהקים ר' משה בר יוסף מנרבונא ור' משלם בן יעקב מלוויל מלבד חמיו צ' האשכול כאשר יבואר למטה. ונמלא עוד ר' משלם בר משה הזכירו הר"אש סוף מ"ק בדין ל"ה צח"המ, ובקורא הדורות כ' שזה הי' צימו הראב"ד ונקרא ר"מ מלוויל. ושגה צרואה שר' משלם מלוויל הוא בן יעקב כמזכר צמאירי וצס' התרומות, אצל ר' משלם בר משה שהביא הר"אש קדמס כמה דורות וסי' אשכנזי מחגננא כמ"ם צערוך ע' דלא. ודע שר' משלם בר נתן שכעס עליו ר"ת מלנאווה צתספר חכמי נרפת מצית דיו של ר"ה, שצראב"ץ דף קל"ג נמלאת שאלה מראב"ץ לר"ת ולחכמים שטמו, הרב ר' אליבו (קרוב שהוא ר' אליבו בן יוסף שהביאו ת"י יומא פ"א ע"צ שנחשונה לראב"ץ דף קנ"ד וצמרדכי פ' חוקת הצתים סי' תקנ"ו חתם צנו חתם אציו יוסף בן אליבו) והרב ר' משלם ובחשונתם לראב"ץ חתום ראשון משלם בר נתן ואמ"כ יוסף בן אליבו. וכבר העריתי צספרי צרית אברהם דף 16 שר"ת לא השיב לראב"ץ שכבר נח נפשי'. החמישי שמתם צחשו' חכמי נרבונא כמאיר בן יעקב לא נודע לי מי הוא, ולדעתי ט"ס ונ"ל בן יוסף. והוא ר' מאיר בן יוסף שהזכיר המאור צפ' אין דצין: מלאחי כ' להרב ר' מאיר בן יוסף ז"ל שהעיד צסס ר"י בן מרון הלוי, וכרי שהדליק נר צצציל ישראל מותר לישראל אחר ואין הפרס בן שצת לוי"ט עכ"ל וכן צר"ן והראב"ד כ' סס צהשגותיו על המאור: א"א, אולי כתבתי זה צצלכות ומן החוספתא כתבתי. פרושו כך שהוא כ' צצלכותיו, ר"ל צתמים דעים סי' קצ"צ כ' הלכה זו צסס ר' מאיר בר יוסף וכ' רא"י לדבריו מן החוספתא. שוב ראיתי ציוחסין אשר הדפיסו בלונדון עם חוספת אשר מלאו צאקספארד שר' מאיר בר יוסף נחנה אחר ראב"י אב"ד עם חכמי נרבונא.

גם באשכול הל' מגלה נהגו בעירנו לברך שהחיינו גם ביום ובא"ח הל' מגלה סי' ה' חמצא שכן נהגו בנרבונא. עוד חמצא באשכול שם: אבל הקורא את המגלה ומלא עיניו מן האור מתחלת המגלה ונוון ממנו עד סופה ואח"כ מברך בורא מאורי האש כמו שנהגו בעירנו לא נכון הדבר, ובכלבו הל' פורים חמצא שכן נהגו בנרבונא, ודי בזה להראותך שעדות הרב המאירי מכוונת שראב"י אב"ד הי' בנרבונא.

ג שמות רבותיו.

אף אם לא נודע בכרור מי ומי מרז"ו, נראה מס' האשכול שר' יצחק בן מרון הלוי הורהו, שכתב פעמים רבות (דף 9, 17, 62 וזולתם) שמעתי מר"צ בן מרון הלוי, ור"צ זה דודו של ר' משה בר יוסף רבו של הראב"ד כנזכר בהערה 4, ומחשובות ר"צ נמצאו בתמים דעים סי' קכ"ב, קס"ט קפ"ח והוכיח הראב"ד כנראה מס' התרומות שער נ"א חלק ו', סי' ג'. גם הר"ה בהשגותיו על ס' בעל הנפש לראב"ד שער תקון וסתות אות א' מביאו. ור"צ הנ"ל כבר הלך למנוחה ככלות טאה ט' אחר ד"א, שבת"ד סי' קפ"ח נאמר: כ' ר' יהוסף הלוי (אבן מיגאש) בפ"ק דתשובות בשם ר"צ בן מרון הלוי ו"ל שאין כלה נכנסת לחיפה עד שתטהר, ור"י הלוי נפטר לפי עדות התשב"ץ, המאירי והיוחסין שנת תתק"א. מכאן אתה דן שם"ש בתמים דעים סי' קס"ט בשם רמב"ן שמעתי מפי ר"צ בן מרון הלוי ו"ל וכו' פרושו ששמע אומרון כן בשם ר"צ. אבל הרמב"ן לא שמע מפיהו, וקרוב לשמוע שלא הי' בעולם בעת פטירת ר"צ, שהרמב"ן קונן על החרבן שנת ה' אלפי' כ"ו לפי עדות בעל צמת דוד וקורא הדורות דף י"ט שראו כן סוף סה"ד זאת הברכה בפרוש הרמב"ן. גם הרב המאירי שהתחיל תבורו בראשית המאה העשירית אחר ד"א לא ידע את ר"צ ב"מ הלוי, שבפ' און צדין כ' ומצאתי כתוב להרב רמב"י שהעיד בשם הר"ד יצחק בן מרון הלוי כותי שהדליק הנר וכו'.

ודע שם"ש ביוחסין מגדולי תלמידי ר' משה הדרשן: ר' משה העניו, ר' משה בר יוסף בר מרון הלוי, ור' לוי בן אחיו של ר"צ והגדול שבכולם ר' אברהם בן יצחק הנקרא אב"ד, והראב"ד, והר"ו הלוי בעל המאור, והרב ר' טשולם בר יעקב, ור' שמואל בן משה (הביאו ר' אברהם בר יצחק אב"ד בתשובתו בתמים דעים סי' קע"א שהראה לו פנים מדברי הרב ר' שלמה ז"ל — הוא מדברי ר"שי פסחים ס"ט ע"א) ור"ש בן דוד, ר' משה בן יהודה, ור' יהונתן הכהן, אבל ר' אברהם בר יצחק אב"ד גדול שבכולם עכ"ל לא יוכנו הדברים כמשמעם, שאין א' מהם הכיר את ר"מ הדרשן שקדם הרבה לר"שי (שהלך למנוחה תתס"ה) ולדעתי נשמטו מס' יוחסין שורות שתיים או שלש, וכך הנוסח שנדפס בקבלה החסיד הנספח ליוחסין שנדפס בלונדון אחרי שהפליג מאד ממרנא ורבנא קלונימום הנשיא (בן ר' טודרס בן ר' קלונימוס הגדול מורע ר' טודרס הנשיא שהי' מורע רבי מכיר מורע דוד שבא מבבל לנרבונא ע"פי בקשת קיסר קארל הגדול) כ' שמגדולי תלמידיו ר' משה העניו, ר' משה בן יוסף בן מרון הלוי בן אחיו של הרב ר' יצחק, וכן מתלמידיו ר' אברהם בר יצחק הנקרא אב"ד (א"כ הי' תלמיד ר' יצחק בן מרון כמ"ש לעיל). ואח"כ כ': וכל אלה הרבו תורה בישראל וכל חכמי נרבונא ולנויל שחו מיטיהם. ומגדולי תלמידיהם היו הראב"ד ור"ה ור' טשולם בר יעקב, ור' שמואל בר משה, ור"ש בר דוד, ור' משה בר יהודה, ור' יהונתן הכהן וכו' אבל ר' אברהם בר יצחק הוא הגדול על כולם, כי הפליג בישיבה ובשנים ועשה ספרים הרבה לבאר כל ספק בפרוש ובפסק הלכה ורב עכל אלה החכמים עכ"ל. א"כ תיבות "מגדולי תלמידיהם" נמשכו על ר' משה בן יוסף וראב"י הנקרא אב"ד. ראה זה מצאתי בתשו' רדב"ן ח"א סי' ש"ג שכ': כ' הרב אב"ד, דברתי עם רבי המובהק ר' משה בר יוסף" א"כ נראה שהי' רבו של ב' האשכול וכן הבין בעל ש"הג. וזה א"א לענ"ד, שאם הי' רבו מובהק הי' מוכירו בס' האשכול בשם. ועוד אם הי' רבו לא הי' מקדים חתימתו לפני חתימת רבו בחשו' שהשיבו חכמי נרבונא שהבאתי בהערה 4, דלא נהגי בישראל לסתתם סקמ' דקשיש מיני' אפי' אינו רבו כדאי' גטין דף י"ד

ולמען לא תחליף שם המחבר ס' האשכול במחברים אחרים אשר שמום כשמו, אודיעך כי מספר המחברים אשר בשם זה יכונה רבים מהם. (ואני לא אפקד עמסם ראב"י שהביאו תוס' זכות י"ח כי קרוב הוא שזה בעל האשכול ערמז"ן.) 1 רבנו אברהם בר יצחק הכהן הביאו מהרס"ל שמצד זרחת חתיים (פיוט זר"מ לחתיים) ובחזרי ברית ח' דף 33 סרלתיי מחבר גם כרמחן זברית מילה שאומרי' בני פולין וגם יולר לשנת ז"מ לבני פולין. 2 בש"ס מכר ר' אברהם בר יצחק הנרבוני תלמוד סרמז"ן עשה פי' לר"ף ולמורס, ובס"ד נטס לומר ששמו ר"מ מנרבונא ומספק זר"מ משה בר יוסף מנרבונא. וזה ח"א סרמז"ן קדם לרמז"ן ולרמז"ס שהי' רבו של הראב"ד כזכר לעיל. 3 זס' de Rossi נזכר סר' אברהם הלוי בר יצחק מי זמאס סג' אחר ס"א חזר פי' סיר סאיריס והוא זכ"י אשר לו נרסס Codex 1204 ולו פי' Marginal-Commentar (זאור על סגליון) על ס' מגלות מחובר עם פרש"ל. 4 ר' אברהם בר יצחק מרימון הספרדי חזר ס' ענווק בקבלה ושמו זרית מנוסס, נרסס לעדות ז' שפתי יסוים זאחרונס שנת ת"ח זאמסנו'. מחברו מי ימוס רביס טרס זרמס שמש סאר"י ז"ל, כי המקובל רמ"ז זסקדמס לען סחיים כותב על הספר עמוק עמוק מי ימלאנו, ולא סודיענו סס המחבר, ולחריס ייחסוהו לר' חמאי גאון. מכל זס תרסס סכזר לפני ג' מזות שנס נזוכיס סיו ע"ד מחברו, וקרוב לשמוע שמחברו זאב"י מרימון הספרדי, כי רמו זספרו זורת ססרד סרסאונס ססיתס רנ"א אחר ס"א וסילאו רביס מן סדת. 5 ר' אברהם בר יצחק מיות, מחבר ס' סולך תמים על טעמי סחלית קרסלק סג"ד. 6 ר' אברהם בר יצחק נסלון הספרדי מחבר ס' יד סרויס, יסע חלקי, מרסל לנפס ווינייל סג"ס. 7 ר' אברהם בר יצחק חלוק מסרלן, מחבר ס' סגלות וספדות, ספור מלחמות וגורת מנוסס, ווינייל סג"ד. 8 ר' אברהם בר יצחק לאניידו מחבר ס' מן אברהם וקודת סכסך על סיר סאירס, ווינייל סס"ג. 9 ר' אברהם בר יצחק מחבר ס' ויס סג"ו כולל למודיות וטבעיות, ווינייל סג"ס. 10 ר' אברהם בר יצחק אייערזך מקוספעלר חזר סלימות, אחרס' חל"ז. (אס מחספתנו סיו אס חין לא נרסס לי.)

ירד ע"ב, לכן ברור שיש כאן ט"ס ברב"ו וצ"ל: כ' הראב"ד דברתי עם ר' הטובהק. גם הוא דבר הלמוד מענינו, שרבר אתו שאין היתר לחושין סלאים דם הנמצאים בעוף שראוי להחמיר שלא לאכול עוף בלי נחוח אבר אבר, וזאת היא באמת שטת הראב"ד אות באות כמ"ש הר"ן ר"פ השוחט.

וראיתי שערוריה אחרת נושנת היא כמה טאות שנה, ועוד חכמי זמננו נסתככו בה. האבודרהם תחלה ס' תפלה של חול כ': ר' אברהם בן יצחק אב"ד שאל שאלות טר' יוסף אבן פלאט וז"ל: צריך אני שתמסור לי מפתח על איזה מצות מברכין על עשיתן וכו' והשיב לו באריכות. ובהשקפה ראשונה יש להתכונן שר"י אבן פלאט הי' רבו של אב"ד או בן גילו, וכן הביאו הדברי היוחסין וכל דורשי הדורות אחריו וגם מחקרי זמננו, ולא שמו על לב שכמה סתירות לדבר. ראשונה נמצאו בין פרקי התשובה הכתובה באבודרהם השגות סתירות תמיד: אמר אברהם אין זה כלום, או לא מחוורא. וטי שיש לו חיד לטעם ואוון שוטפת יבין כי זה לשון הראב"ד, כי הרב אב"ד אף בהשגותיו בלשון רכה ותחנונים ידבר; שניה נמצא בהם השגה א' סתירת: אמר אברהם אין זה כלום שלא אמרו לפטור מן הברכה כשאכל טבל וכו' והשגה זו דומה ממש להשגת הראב"ד על הרמב"ם פ"א דברכות הלכה י"ט. ועוד בה שלישיה כל ענין תשובת אבן פלאט נמצאת ממש אות באות בתשו' רשב"א ח"א סי' י"ח, ומסיים הרשב"א כל זה השיב החכם ר"י אבן פלאט לר' אברהם בן דוד ז"ל 5). וכן באררות חיים הלכות ברכות סי' ע"ב כתוב מפורש שהשיב ר"י בן פלאט כן לראב"ד. ואין ספק שהי' לפני האבודרהם תשו' רשב"א (שמביא דבריו בטקטות רבים). והראב"ד שאב מחורת אבן פלאט כמ"ש בח"ד סי' ו' מפי הרב ר"י בן פלאט נעורתי והרין אגרות אליו כנראה בס' כ"ג 6), ובס' ט' דבריו החכם אבן בילאת 7) את נהגין. ונ' שמעתיק ראשון של אבודרהם כתב רבנו אב"ד וכונתו לרבנו אברהם בן דוד

6) ומלאתי טעמי אחד. לאבודרהם השיב אבן פלאט שאין מברכין על החליטה דמזיה כצאה בעברה היא דעבר על עשה דיבוס וכן אין האשה מזכרת על חליטה ויבוס דלא מופקדא אפי"ור (כוא מברך דיבוס דתקינו לי' רבנן קדושין וער"אש ור"ן פ"ק דכתובות לענין נוסח זכרת ארוסין) אבל הרשב"א כ' הטעם שאין מברכין על מזיה שעקרה אינה מזיה כחליטה ויבוס שבעקר משום פ"ור, והיא אינה מזויה על פ"ור. השמיט מ"ס אבן פלאט חליטה הוי מה"צט, כיון דגרסי וסיעתי' יבמות ל"ט חליטה קודמת כדאמר רסח דידר' תלי' רחמנא. אבל מ"ס שעקרה אינה מזויה אלא משום פ"ור שמעתי מקשים שלא הי' נריך לסיסקי עוד, והיא אינה מזויה על פ"ור, אפי' מזויה נמי כיון שעקר המזיה בזה אחר' אין מברכין על הרחמנה כדאי' מנחות מ"ב כל מזיה שעשייתה לאו גמר מזיה כגון עשית לית, למאי דקיי"ן מוצת גברא, לא מברכין על עשייתן. וק"מ ביבמות כ' תורה צהדי' ועשו להם נ' אפי' אחר' יעשו לו כדאי' סס וצדה' כחיב ורתיסת אותו וכ' גדילים ת"ל עאלכ"כ אשר חכסה בו א"כ צפוש אחרה הלבישה היא המזויה וכן צתפלין וקשרתס ולא הכתיבה ועסי', וצמזמה נמי וכתבתס על מזוזות ציתך ואי לא על מזוזות ציתך אין כאן מזויה, ועוד מזויה אתקש לתפלין, מנחות ל"ז גטין מ"ה וש"ד, וידענו דעקר מזויה סהנמה ולא העשית וכן סוכה צסיכת הש"ב, אבל בחליטה לא כ' תורה צהדי' שתחלך כדי שתנשא אה"כ ויקוייס פ"ור אלא מסברא ידענן שהוא משום פ"ור שחפשי לא שתיכח לאחר, ולהכי אס היתה מזויה על פ"ור, מסברא שיש מזויה אחרים לא מפקין בצרכה, אס לא אחרה תורה צהדי' שמעסה כראשון אינו כלום לעלמו ולא יעסה אלא בצביל השני, אבל כיון דאינה מזויה ולא נעסה חכלית המזויה להכי אין מברכין. ושיב הקשו לרשב"א יצרך החולץ על החליטה שהוא מזויה על פ"ור. זו ודאי ל"ק, כיון דהיא אינה מזכרת שלא ידענו שהגמר חכלית המזויה, א"כ החולץ אף שהוא לעלמו מזויה על פ"ור, מ"מ בחליטתו לא חבה המזויה ליה פ"ור שיכנה להשאר פזויה. ומה שמקסי' עוד הלא מ"מ האשה מהויבת להנשא מכת שבת כמ"ס תוס' גטין מ"ה לק"מ. דנכאורה דברי תוס' תמויה' דכתובות ס"ד אמרינן לה זיל דלא מופקדת וכן ביבמות ס"ה ע"ב אמרינן טובא לא מפקדא ויה שמענו בכל השקלא וטריה דמפקדא מ' שבת? אמנס ו"ל דאשה מנד עלמה אינה מזויה על לשבת יורה כמו דילפינן ביבמות ס"ה שאינה מזויה על פ"ור דאין דרכה של אשה לכנס וכן אמרינן קדושין ב' דרכו ש"א לחזור אחר אשה ואין דרכה שג אשה לחזור אחר איש וכ"ז ממוזות לניעות כדכתיב כל כנודה צת מלך פנימה עי' יבמות ע"ז וק' דאיכא זילותא וערמז"ס פ"ח ממוזות עניינס. וכיון דתורה סורנו שפטורה מה"ט מפ"ור, משבת נמי פטורה, אבל ודאי אכן מזויון להשחל שחנשא משום שבת. ובכתי יחא מ"ס מג"ח סי' קל"ג מוכרין ס"ח גס להשיא יתומות דעליו מוטל משום שבת, ויחא מ"ס תוס' בגטין אע"ג דסייך צשפחה ועבר שבת מ"מ לא כייפינן לרבה נשחררה כיון דלא מפקדא אפי"ור שוא גס לאחר שהשתחרר לא תקייס שאין דרך אשה לחזור אחר איש, דמס"ט פטורה תורה מפ"ור ויפה כ' רשב"א היא אינה מזויה על פ"ור שאף משום שבת אינה מזויה לחזור וכ"כ צאה"ע ח' י"ג.

6) החשו' מפסת צטעות ו"ל צדק סכין ושחט וגע צעלס המפרקת ומלאת פגומה צבהמה אסורה ואין צה עלמות. ל"ל אין צו דין סבר עלמות דבחולין יו"ד אמרינן הלכתא כר"מ דבהמה כשרה אס סבר צסכין עלמות לאחר שחיטה ומלאת פגומה. ושוב כ': וכבר בארנו בדברים האלה זה כמה שנים בתשובה שהשבנו על סמכס אבן פלאט ז"ל. משמע שבי' דעתו להכשיר, חס תמוה. ונ' שהוא דעת י"א שהביא הר"ן, כיון דפקינן כר"מ צצבר צו עלמות, ה"ה כנגע ודאי צעלס המפרקת כצבר עלמות דמי, או איירי באופן שראינו שתוך צעלס המפרקת סתירו ריב"ק ור"ס כמכר צמרדכי.

7) נדפס צצצוש ו"ל פלאט כנדפס צכל המקומות. והחכס גרעץ כוחב פילאט ואמר שזה נוסח אמתי שמוא כן צת"ד סי' מ'. ואין עדותו מכוונת. צכ"מ תמוא צת"ד פלאט וכן צרשב"א אבודרהס ח"ה ור' ירוחס מוץ מסי' מ' צת"ד שהמליך גס ס' לצ"ח. הניח כל המקומות רק מקוס הטעות הוא לו לעניינס. שוב ראיתי שכ' הרב ראב"י אב"ד אסף הרבס חבל נח העמיק. מתאופ חני לדעת חי הגיד לו (עי' אות ה מגדולת מכתת אב"ד)? מעלמו לא יוכל לשפוט כן פי אין נ' יד וסס צתנמויה, ולמען האמינו זאת, ראו נא מה סספר צחילדות הרמז"ס כי גדול יגונו שהיו לו צ' צניס ויסכל גס שניסס ציוס אחד צרהס סנסס, ומלח כן צר"אש פ"צ (ל"ל פ"ג) דצרכות. סוה כל מצין יראה שמדפס טעות צר"אש ו"ל "הרמז"ן" כי מקורו של ר"אש מה סספרן

דוד, והשני טעה בחשבו שתיבת אב"ד הוא הכנוי הידוע לראב"י וחשב לתקן ותקנתו קלקלתו. ולא הראב"ד בלבד אף הר"ה שאב פתורת אבן פלאט עי' בס' התרומות שער כ"ט חלק ב' סי' ג', וי"ו ווולתם. ועם כל הקושינות שהקשה הר"ה עליו קבל חשבות אבן פלאט כנראה טטאור סיף שבועות שב' חנוני דין פועל יש לו ומדינא שקל בלא שבועה. שוב ראיתי בת"ד סי' קצ"ט

תרי"פ רפ"ג דברכות: וכן ראיתי הלכה למעשה למורי הרמב"ן נר"ו שמתו מוטל לפניו א' של ר"ה וזהו שיתקעו בשופר לפניו להולילו י"ח (ובר"אם ע"ד טעות שהיו מחים ב' בניו ז"ל שהי' מתו מוטל לפניו. ומקור הר"אש בהרבה מקומות תרי"פ, ע"י ברכות פ"ב סי' ב' מלאחי במוקדי תרי"ו וכן בסי' ה' ובפ"ג סי' ה', י"ד, ט"ו חולקס) וכן במע"מ. הנה בעל חלמוד מצין מדעתו אף אם אין לפניו אלא הר"אש סא"א לקרוא כאן „רמב"ם" דאיך אפשר שהר"אש יביא רא"י מרמב"ם דאזין בר"ה ישנו במלות שופר בזמן שאינו עוסק במתו, הלא הרמב"ם ס"ל אף במיל אם האזין מיושב בדעתו יקיים כל המלות כמ"ס צפ"ד דק"ס, ומה רא"י מרמב"ם לשטת ר"אש רמב"ן ותרי"ו דס"ל בחול אסיר להתעסק במלות מפני כבודו של מת, אלא ודאי מרמב"ן מביא רא"י. ולא אשחית זמן ודיו לספר יתר שגגותיו. כיוצא בו הוליא דבה על גדולי ישראל אשר מפיסה אנו חייך ואף על גדול הגדולים רבנו חס, שמאל בו דופי שלקח תרביית מן הנכרים. והוא לא ידע ואשם, מ"ש ר"ח (ער"אש צ"מ ע' ע"ב) שהכל הוא כדי חיינו לפי שאין קלבה לעול משא חלק והשרים המוטל עלינו, ועוד שאנו שרויין בין האימות, וא"א לנו להסתכר בשום משא ומתן אם לא נשא ונחן עומס. ור"ח לא נהסג מכבוד החורה, וכנראה מדבריו לא הירשה להם להתעסק באומנות ובמנות פחותה, כי מי בחקך ימי הלחץ ומאין הי' ליהודים כסף מכסים אם לא לוו ברביית. ומ"ש שלקח „וואוטרניס" היינו רוחים אשר לוו לבלתי קחתם, חלילה לחשיב כן, הלא הר"אש הביא בנדרים כ"ח דר"ח פוסק כשמואל דינא דמלכותא של עכו"ם דינא כשהמלך גזר בזרות על בני מלכותו, ואם לא הורשו ע"פי חק המלכות לקחת רביית כך וכך, בודאי לא לקח. וכ"כ הסכם ר' מנשה צ"י בספרו ישועת ישראל, כי בא אדם גדול מפולגות ושלל לו ר' מנשה במשפט היהודים מפולין, מדוע לוקחין נשך ותרביית אשר לא כן עושין היהודים אשר באיטליא. והשיב שמע אדוני! היהודים מוכרחים לעשות כן, כי דרך הלויים הנכרים בכלות שנה ושנחים אמרו הליאחס מעמידים עלינו עדות שקר ששלמו את נשים אי עדות אחרת אשר באמצעותו יותר מה שאנו מרויחים הם בזיום מאתנו. כיוצא בו ראיתי בספר, שקרא חנר על הרמב"ם שגדס מלבו אסורים שלא עלה על לב בעלי החלמוד שאסר מי חלב, כמו שהביא הר"אש בחילין בשמי. ובאמת כבר הרגישו צ"ח ופר"ח שלא נמלא כן ברמב"ם וז"ל רמב"ן, ובאמת ג"ו יתח אלא ז"ל רא"ם כמ"ס בנפ"ל אשכול ס"ל טרפות. ומה חשפט כמה לריך אחת ליהר בקבלת דברים שמתמלא בספרים חדשים, אשר מחבריהם אין לאל ידם לירד בעומקה של הלכה, כ"א לעבור על כל ה"ס כולו וכל הפסקים על רגל א' לזיין שמות ומעשיות ולכחוב ע"פי חולדות קדמונים למען יקראו בנחלתם ליטעראטארען. ואין קאף על החכמים האלה שאין נגמחם ומטרחם לקבוע הלכה. אבל על אלה שלא קראו ולא שמעי ת"ח ובאים לקבוע הלכה להשיא רבים מעמי הארץ, על אלה המחשתיים נאמר רבים חללים הפילה וגו'. וזה ימים לא כביר החיר מורה א' לכהן ללכת ברמיז שמתחיו קברי ישראל ואמר שסמך על חשו' חכם נדפסת צכרס חמד מאת שניאור זאקס. ובפתחי הספר מלאחי — נאמני דברי חז"ל דרך החגרים מראים הפסולת תחלה — חשו' א' מן הסכם יש"ר מביא ראיות להחיר. ואלו המוכיין שלו: סמ"ג עשין רל"א כ' מלאחי צס רבנו יעקב צו"הו כסן המתמא צב"הק אינו לוקה דאי' בשמחות הרי שקבר את מתו וצא את אחר כל זמן שעסיק צב"הק ויכל לעסיק בו פרש מן הקבר אם חזר וקברו לוקה דר"ע, ר"ט אמר כל היום אינו לוקה מפני שאינו מרבה עליו ימי טומאה, וצ"ה"ג פסק כר"ט, וצו"הו מה מרבה טומאה יש כיון שמי חטאת אין טהיין עכ"ל. ואל תחשב מה שאמר אינו לוקה היינו שאינו חייב מ' אבל אסירא איכא, הרי רשב"א סי' שכ"ד מביא: ראיתי משמו של ר"ח שמתיר כניסת כהנים לצ"הק ואמר דהלכה כר"ע נטמא צו ציוס פטור (היינו לפי הגרסא שהביא צ"י ש"ע"ג והיא בשמחות פ"ד ה"ט"ו. ודע שהצ"י כ' שס במיר הגרסא להפך ר"ע מחייב, ולא נמלא כן בצבלי, אבל צירי' פ"ב דמיר ה"ה' ועראצ"ד פ"ה דמירות), א"כ יכולין לסמוך שהיתר על זאת הרא"י עכ"ל הי"ר. הנה מודה צפנינו שלפניו ספר סמ"ג, ועתה ראה כי רוחו רמיח להונות צ"י מאחזתם. הסמ"ג מביא באותו הדף ועיד בל"ת רל"ה (וכן בחוס' צ"מ קי"ד ויבמות ס"א) שר"ח פסק הכהנים לריכין ליחר שלא ילכו על קברי עכו"ם אע"ג שר"ה ס"ל כרשב"י עכו"ם א"מ צאהל הוא פסק כרשב"ג בסוף אהלות דקברי עכו"ם מטמאין עכ"ל. מעתה מי שיש לו מיה ישר בקדקדו היוכל להאמין דברי האים שקרא עלמו יש"ר שר"ח החיר לכהן לטמא אפי' למת ישראל? שיב ראה צמ"ג באותו דין שר"ח פסק כלי מחכת שנטמא צמת או צאהל המת הרי הוא כחלל (עש"ע שס"ט צס ירא' תלמיד ר"ח אסיר לכהן ליגע בחרב שנטמא צמת). והקשה לו תלמידו ר"ח כסן איזהו בית אשר תבנה לי שהוא לא יכול לנטום לבית שאין בית שאין בו כלי מחכת ולא הי' בו מת. והקושי' לז"הו שאין מ"ח לטהר המחכות (עחוס' מיר ג"ד ע"ב) ומסיק ר"ח אע"ג שיש במחכת טומאת ז' היינו לענין טהרות, אבל הכהן אינו מוחזר אלא על המת. והשתא מ"ק לר"ח כסן, אם לשטת ר"ח טומאת כסן צו"הו נפל צבירא? ועיד הוצא צמ"ג שס ותוס' כתובות ק"ג שר"ח כסן אמר אלמלא הייתי כשנפטר ר"ח סייתי מטמא לו דאותו יוס בטלה כהניו (עצ"י ש"ע"ד) ומאי רבותא עביד לר"ח רבי, אי בכל יוס בטלה צו"הו? ועוד צס' ירא' ש"א: לדעת ר"ח לריכין הכהני' ליחר שלא לטמא בחרב שנגע צמת, והנפש החוטאת היא חיות, ואנחנו נקיים, והמתהפך בתחבילתיו שקרא עלמו יש"ר אומר לר"ח אין טומאת כסן צו"הו? אך האמת כמו שמפירש בר"אש הל' קטנות „שר"ח כ' שסן סכנר נטמא צו ציוס פטור, ומותר לכהן להכניס מתו לצ"הק ולקברו דהא ר"ע אוסר טומאתי צו ציוס מדרבנן (דלא אמר ר"ע אלא פטור ור"ח פ' כר"ע) גדול כבוד מת שדוחה ל"ת דבריהם" ופרשוו כך, כסן מכניס מתו לצ"הק בשעת הילכתו ודאי מותר, דבמתו מטיח לטמא ואותו צו עד שיסחם הגולל, אבל צשיבו מצ"הק ואין עוסק במתו דורך על קברים אחרים שאסיר לטמא להם, ומטעם זה אסרו הפוסקי', וזה החיר ר"ח, כיון שכבר נטמא צו ציוס צהיתר למתו, שוב לא הוי מוסף, ואם שהוספה כזו אסרה מדרבנן, אין איסרין תחלתו משים סיפו דלכבוד מתו שרי לדמות אסיר זה, וכן הוא צש"ג אלא הרי"ף

קע"ט שבעל העטור כ': שאלתי מאת הרב החפיד למסור מפתח על המצות מפני מה וכו' וקרובים הדברי' נכתבן באבודרהם, ונ' פכ"ט בעטור שהחפיד הוה הי' רבו, אבל א"א לברר למי הדברי' טניעים, כי שזה מכאד חכמי צרפת ר"ת ותלמידו הרא"ם ומחכמי פרויניצא כנראה מהל' טרפות ויו"ט ווולחם.

ומדברי

ריש הל' טומאה כהנים סי' ז' וכ"ח פ"ג דאבל וכן בטור ובש"פ שר"ת לא החיר אלא שיכול ספקן לקבור מתו, שתחלת טומאתו בחיובו יום למזיה (יש"פ אסרו). וכך היחה השאלה ברשב"א שפביא הי"ר כהן שנטמא לאשתו אם יכול לילך לב"ס מוס טומאה שאר קברים, והשיב ברשב"א זה החיר ר"ת דהלכה כר"ע בנטמא בו ציוס ואף אי ר"ע אימר מדרבנן (זה ברור דשמחות פ"ד הל' י"ד אחי' כר"ע ולא מחיר אלא מחוס מזוה וכן בירוש' פ"ג דברכות) הכא דלריך להולך מתו ודאי מותר מחוס דכבוד בבריות דלית דבריהם (עמוס' שבעות י"ז ד"ה מיר). ועתה בני שמר ת"ס וראה יש"ר כי הפכפך הוא. — שוב כ': כל הראיות שהביאו המחמירים לאו כלום שהראב"ד פ"ה דמירות כ' הכהנים בז"ה טמאי מחיס ופסק בהדי' בלי סוס תנאי כר"ת שאסור עומאת כהן בטל מעקרו בז"ה, ואמר ועוד אין עליסס חיוב טומאה, ולפי שמסי"ס: והמחייב אחס עליו להביא ראי', שמענו שבז"ה שהטורה בלתי אפשר לא מלא ראב"ד ראי' לאסיר טומאה לכהן עכ"ל. ושקר מוחלט הוא מעולם לא אמר ראב"ד אסיר טומאה לכהני בטל בז"ה מעקרו, מחלקית דבר ולא מאסורא, דאסורא איכא, וכ"כ הראב"ד הביאו רמב"ן סוף מכות במדושי: כ' הראב"ד הלכתא כה"ד חס ביאה וטומאה, אבל טומאה וטומאה פטור, וכהנים בז"ה סהס טמאי מחיס אין לוקין על הטומאה אבל אסורין לטמא (קלח משמע שראב"ד חור מדבריו פ"ה דמירות, דבת"ד רל"ו כ' על דברי רי"ף [שכתב לו"ה] סי' מטמא למחיס כל היום חייב עכ"ל וכו' וכ' הראב"ד אבל כהן שמטמא לקרוביו עד שהוא עיסק במתו מותר להטעסק במת אחר, פרש רבי זה בלא יטמא, והכי אי' באבל רבתי עכ"ל). שוב כ' הי"ר ראי' מאבל רבתי (ש"ס ערוך הוא בע"ז י"ג) מטמא כהן ויולא חינה לארץ לדיני ממונות וד"ר וכו' ולהגיל שדכו וללמוד תורה וכו' וידוע בזמן סה"י טורה בל"י אסור לכהן לילך לח"ל דארץ עמים גזרו טומאה, ואעפ"כ החירו לכהן להגיל שדכו עכ"ל. על שטות כזו אין מן סלורך לפשיב. איך מדמה ארץ עמים שטומאתה מד"ס למת ולאסרו סהס דאור, הס אמרו לא יאל לח"ל, והס אמרו להגיל ממונו מותר. שוב כ' כל אזכרות בטומאה על סכהנים וכן שלא יקמו זונה וכו' מ' יחרון קדושתן. סהס מקריבים לחס אלקיסס והיו קדש. וראוי לנו למנית אזכרות הללו בכלל המנות הסוגות רק בזמן בנית, ועתה יופסק מיונס, וכבר הסכימו על דעת זו לענון טומאה ר"ת וראב"ד. כבר הודעתך שהכל כזו ולא אמרו כן אלא לענין חלקות ומטומאה לטומאה, אבל להחיר נשים הפסולות לכהן לא עלה ע"ד סוס בעל תלמוד. ולטעמיה בטלה כהונה מכל וכל בזמנו ואין כאן נשיאות כפיס ופדיון כבוד וכו' כיון שאין כאן סהן נתפרדה הפבילה. אם כס נאמר ח"ו היטיבו אשר דברו אחי רעפארס באחרס מלות מילה גם היא אחותה של מלות טורה ועקרה באחילת קדשים כה"ס ישע"י לא יוסף יבא כך עיד ערל וטמא וכן בהרבה מקומות ביביאים ערל וטמא לזוג אחד יחשבו וכיון שבטלה טורה בטלה מילה. אם כפי הטולה על רוחו נשפט על משפטי החורה לאסנת ותאות המתחדשים, לא תשאר פרסה מכל מלות השמעיות, כי על כל אחת נמאלת השערה ותחבולה שלא נטוינו עלי' בז"ה. והמחשיבים כן ידברו באמת ומישור ויאמרו אין לנו חלק ונחלה בתלמוד, מה לנו אלא הלכות, נחך מחיס ונפרש לנו מלות החורה וטעמיהן כפי הנאות לנו לפטור מהס בז"ה ועדמה ונעסה מעסה; אבל לשקר עינים לכל הגדדים ולהתעות את ישראל באחרס ירד ידנו לעומק הלכה ע"פי ש"ס ופיסקי' ומלאנו שהותרה הרעע — האנשים האלה מרי נפש מהם וטוב להס שלא נבראו. והכל הולך אחר הסחים, כי לבסוף תמלא דברי הי"ר סתגלית לבו ואומר לכל: בור אני לא קריתי ולא שנית, שכתב: „מזואר שאחד סנוגע במת עלמו או ניגע באדם שנטמא במת שייסס טמאים, ועתה אם סהן מותר בז"ה לבלתי יוסף טומאה על טומאתו יהא אסור ליגע באיש אי' מישראל כל עקר שלא להוסיף טומאה, סכילו טמאי מחיס. ואס נאמר שאין אסור מ"ס להכניס רק ליגע במת עלמו סני' לנפש לא יטמא, אבל סניעיה באדם טמא אין אסור רק מדרבנן, לכן הותרה בגלות, אף אחת אמור לו טומאת אהל יוכית, שאף היא לא נאסרה בכחוב על סכהנים ואעפ"כ אסרו חכמים להכניס אף בז"ה ליכנס באהל המת, לכן בהכרח תלא מזה בחולדה, אחר שהחירו ליגע בטמא מת, יסוינו להחיר ליגע אף במת עלמו בז"ה וכו'". סנה לפינו ססמ"ג ועינים לו ולא יראה מ"ס סי' רל"ד כהן ססולך לאהל המת לוקס כדתני' נאמר בכ"ה לא יטמא ובהדיוט לא יטמא, מה כ"ג חייב בלא יבא, דכתיב בהדי' בני', אף לא יטמא דהדיוט נמי בכל יבא. רבי להדי' דלוקס על אהל המת, אבל בגניעה בטמא מת אפי' אסור דרבנן ליבא כשאינו הולך למקדש ואינו אוכל טהרות ואינו מוזהר עליו כיון שאין סמיר מוגלח עליו, עתים' נזיר ג"ד ע"ב. סראיתוך בעיניך מעסה סגלית האנשים האלה, שלא ידעו מה שכתב"ר יודעין. ואתה קורא אסוב, שים משל זה על לבך, ואל חבטח על משענת קנה ריץ. דע כי האלקיס נתן חכמה ובינה לרוב בני אדם לעשות מיל ורצ פעלים במדע אחד או שנים. יש אשר ידיו רצ לו באגדה, סוקר ודורס וסד מידות ומצין משל ומלילה שאבז מוצאר ספילאזאפיס מחכמינו ומזולתנו, ומוצאר כל נעלס סחור וכמים דברי אגדות ומדרסים; ויש אשר עובר ארמות יש סתלמוד, ושכלו סשנון וסלח וסוך משונו, ומעלס ממעמקיו מרגליות ואבנים יקרות, סלכות ברורות וסי' מן העדה אשר בחר ס' לבית ישראל להורות. ויש אשר זכרונו מסוגל לחקור ולדורס בקדמוניות למן היום אשר ברא אלקי' אדם סדר סזמניס ותילדותיסס, ובפרט מעשי חכמי ישראל ורצ פעליהס; ויש אשר נתן לו ס' עינים לראות ברוס שמים ומיניה מספר לכוכבים, יודע מק מעטרס, מולאס ומזבאס, מציט בגלגלים ומעשיהס רליא וסוי, ומסב סרבע כאשר יסבו בלכתן וכאשר יפגשו איס בלחיו; ויש אשר עיניו בארץ על העלים ועל האבנים ועל המטמונים סענידים בבטן סארץ ועל כל פרי סעץ וסניומח לנו מן ססדה ועל סימיוס ועל מימיהס ועל מעינות סהוס רצה; ויש אשר ידבר ופלאות על סבהתה ועל סעיף ועל סרמש ועל סרגים ובכל אשר סרמש סאדמה בידו נתן; ויש אשר מפענה סלפון וססחוס בסחרי סטבע וסודותיו ומצין במוקיס אשר סס אלקיס לחבל ויוסבי צה. ועיד רצ מספר סספמות המושכליות מלבד סכמות סמלאכיות וסלשוות וסחלקות סעמים וסמדיות וסכמות דייסה וססגותיהן עד כי סדל לספור

ומדברי ש"הג ושאר ספרים נראה קצת שראב"י אב"ד וחתנו הראב"ד קבלו חכמת הקבלה מפי יחידי סגולה שבאותו דור' ומעינותיהם נסחמו מני, כאשר נעלמו גם ספרי הקבלה אשר כוננו ידיהם, ובלתי ספק למדו תורה מפי כמה חכמים שהרי אמרו (ע"ז י"א וי"ג) כל הלומד תורה מרב אחד אין רואה סימן ברכה. והרב אב"ד שאב גם מתורת ר"י מגאש כנוכר בת"ד סי' קצ"ה — קצ"ח, (וגם הראב"ד מיודעי תורתו שכ' פ"ט מהל' מא"אס: א"א דברי רבנו אבן מגאש הם) וגם מן ר' יהודה בר בריולי אלברגלוני, שבחדושי רשב"ץ לנדה ס"ה מביא שהרב ראב"י אב"ד הי' מקובל מן ר"י אלברגלוני שהגאוני' החרטו על דם מהור לנהוג בו אסור, ובס' האשכול כ' הרבה הלכות בשם הרב ר' יהודה ונתכרר ע"י פוסקי' אחרים שהוא ר"י אלברגלוני כאשר הערתי בנחל אשכול. ובת"ד סי' קע"א כ' ראב"י אב"ד שהראו לו פנים מדברי רש"י. ובס' ר"ב וק"ם ורי"ז הביא דברי רבנו יעקב ואין ספק שכונתו לר"ת, שט"ש בשמו מפורש בתוס' ב"ק ע' א' אי כתבינו אורכתא אמטלטלי דכפרי. — והנה כתבתי בהערה 4 שאחד מרכותיו של ראב"ד הי' ר' משלם בן יעקב מלוניל. ובהשקפה ראשונה נראה שהי' גם רבו של ב' האשכול מפני שמצאנו באורחת חיים דף ק"ב: כ' ראב"י ו"ל פי' לנו הנריב ר' משלם בר יעקב תרי"ג מצות וכו'. אבל לעדות היוחסין שהבאתי באות ג הי' הרב ראב"י אב"ד גדול ממנו וכ"כ המאירי: אחריהם בארץ הזאת הי' גדולי' עולם ונקובי שם ר' משה בר יוסף מנרבונא וגדול שבוקנינו הרב ר' אברהם אב"ד מנרבונא והרב ר' משולם בר יעקב מלוניל וכו', א"כ אאל' שהי' תלמידו. ונ' שט"ס בארחת חיים וצ"ל כ' הראב"ד.

ואעיר עוד על טעות א'. בשבולי לקט סי' ב' כתוב: כ' הראב"ד שמעתי מפי ר' הכהן וכו'. מזה הוציאו כ' קורא הדורות והחוקרי' החדשים שגם כהן הי' לו לראב"ד למורה. וזה אינו, אלא שחסר בשבולי הלקט אחר ר' אות יו"ד וצ"ל ר"י הכהן, והוא ר' יהונתן בר דוד הכהן הגדול הנזכר בת"ד סי' ע"ח, קל"ו קל"ו. ואם תדמה מ"ש הראב"ד בשמו בשבולי הלקט למה שהובא בתר"י ספ"ק דברכות ששאלו חכמי לוניל לרי"ה (ר' יהונתן הכהן מפרש מס' ערובין לרי"ף) על ענין זה ותשובת ר' יהונתן או תבין שבשבולי הלקט התשו' מקוטעה וחסרה, ושם היא בשלמות, ובשתייהן בנה יסודו על הידושלמי, דאינו יוצא בכרכת התורה אם לא למד על אחר, ודא ודא אחת היא. ור' יהונתן הכהן הי' חבר לראב"ד שכבר כתבתי שראב"ד הי' תלמיד של ר' משה בר יוסף מנרבונא וכן ר' יהונתן כנוכר בת"ד סי' ע"ח, וכן כ' המאירי שהיו בוטן א' עם הר"ה, וכמה פלוגתות ביניהם, עי' שטה מקובצת ב"ק וריקאנטי סי' שע"ט בדיון מצרנות דבתיים. וכמו שמצינו שראב"ד שמע מפי ר"י הכהן, כן תמצא בהפך שר"י הכהן כותב דברי' בשם הראב"ד ע' כלבו הל' אסור והיתר: כ' הר"ד יהונתן בשם ראב"ד שאין צומת הגידין בערקום גופא אלא למעלה ממנו. ודברי' אלה חואמים למ"ש ר' יהונתן הכהן בת"ד סי' קל"ו: התחלה צ"ה בעצם האמצעי ולא בערקום. לכן יש להחליט שהנוכר בכלבו הוא ר' יהונתן הכהן, ולא בר אשר שהביא המאור ר"פ השוחט. ולדעתי ר' יהונתן צעיר מראב"ד בשנים, שהראב"ד השיג על הרמב"ם לעת זקנותו וכ' עליו מרות, ור"י הכהן הביא מקצת השגות אלה מול פני הרמב"ם, כמבואר בפאר הדור מס' י"ט — ל"א, בעונה יחרה, באיטה וביראה וכותב יורנו רבנו, אבל הראב"ד החויק עצמו גדול בתורה מרמב"ם, ורמב"ם עצמו הוכירו באגרותיו הרב הגדול בפשקירו, וכ' עליו מימי לא נצחני אלא בעל חכמה אחת כנוכר בתשב"ץ ח"א סי' ע"ב. וע' ביד טלאני מגדולתו של הראב"ד. גם לפי עדות בעל שכת' יהודה עלה ר"י הכהן לירושלים ש' תתקע"א, י"א שנה אחרי פטירת הראב"ד ו"ל.

ך קרבות והתחברות ראב"י אב"ד עם הראב"ד.

הרב המאירי הודיענו בפתיחתו לאבות: וקננו הנבחר ר' אברהם בר יצחק אב בית דין וחתנו המעולה בחכמתו מעלה מעלה וקננו הגדול הראב"ד וצ"ל. וכ"כ הרשב"ץ בחדושי נדה דף כ' ד"ה כתמים שהראב"ד הי' תתנו. ובמחבר' ישנים טאלו לא מצאתי מפורש. ובחדושי רמב"ן ור"ן הובאו שניהם כמה פעמים בענין אחד זה לעומת זה, ולא הוכירו לא חטיו ולא תתנו, אבל הראב"ד עצמו הוכיר את ראב"י בשם חטיו בת"ד סי' פ"ג, ואע"ג שלא נקבו בשם פרטי ר' אברהם, דבר הלמד מענינו הוא, שהענין עצמו והפלוגתא שבין החותן והחתן באורך מביא הרא"ש בב"ב צ"ו ובשמות פרטיים יקראם. הראב"ד מתכבד מאוד בחותנו האב"ד כנראה מת"ד סי' ל"ט ונ"ו, ומשם בארה שהי' רבו של הראב"ד. והראב"ד בפרושו לתורת כהנים פ' בחקותי כותב דברים "מפי הרב אדני חטי ו"ל". ובס' המאור בכ"ט דף קי"א: כ' הרב ר' אברהם ו"ל רב סבר וכו' והמאור השיג עליו, ומצינו בשטה מקובצת שם שהראב"ד עמד ליטין חטיו ומצילו מהשגת ר"ה ומסיים אין לנו אלא כאשר פי אדני חטי הרב דבר. וקצת יש לחטוה על הראב"ד שכתב בס' בעל הנפש שער הכתמים נגד האוטרם אין כתמים נוהגין בו"הו שלא גורו אלא לטהרות, הבל הוא

לספור צספר קטן, וכן הנה אשר חלק הי' לכל העמים לעסוק בהם להיעיז להם ולעשות למשכילים צס סס צארן. אך כאשר רוח האדם יורדת הי' למטה ואסורה צכצלי גוית צצר המלט ממכשיל וסגיחא לא יוכל. וכאשר יפוני זכרי רעיונותיו על חכמות רבות ולא יסגה כל היום צצחת או צצחים, כי אם צמדעים חוים חמויים שונים, כן צרצניה סגנותיו. וכניס דברי הרמב"ם שציבא הסצצ"ן סי' ע"צ שחמר על סרצב"ד: יומיו לא נלחני אלא צעל חכמה אחת.

ואתה בני צין צבין את אשר לפיך. אם יקרה הי' לפיך חכם ממכמי ישראל אשר שחן מנעוריו וסוקט הוא אל שמרי כחורס ולא סורק מכלי אל כלי מחכמות כחורס והתלמוד ובידיעות הנצרכות אליסן אל חכמות אחרות אשר אינן קרובות כי אם רמיקות מסן כחורס חיס, צמכס זה עמד טעמו ורימו לא נמר, וחוכל לסמוך עליו צאסיר וסיתר. אבל אם צרצאס איס אשר ימים אין חספר לא סקד על דלחי גיפי סלכות, כי אם צחכמות סחציות סגה כל יומיו, אשר סנה רק לרקחית ולטצמות לסרס העצריס, וצוקנותו סצ ימים או עסיר אל אחרות אצותיו לעסוק צסלכס ולסחמיט קילו צרצובות כסיוי ועוקר סריס — אל חפן אל מנחמו, אל חחאו למטעמותיו כי הוא לחס כוציס. ואס בעל נפס אתה פריס הימנו כח"ס חו"ל פ"ק דחילין.

הוא בידם, ומן הנוטים להתיר הי' חטוי האב"ד בנוכר בחדושי רשב"ן לנדה פ"ב. ועלה במחשבותי תחלה שהראב"ד לא ידע את ואת. אך מצאתי בחדושי רשב"ן נדה כ' ובחדושי ר"ן נדה נ"ח 8, בד"ה לדברי אין קץ: מכאן השיב הראב"ד על הרב אב"ד ו"ל כמה שכתב עיינתי בכל מילי דרבנותא ולא אשכח בהון דין כתמים אי נהגו האידינא אם לא ודלמא לשהרות זכו, וזו היא השיבה לדבריו מדאמרין אין לך אשה שמהורה לבעלה עכ"ל. — ומצינו כמה פלוגות בהלכות בין ראב"י אב"ד ובין חתנו הראב"ה, ע' אבודרהם הלכות ברכות שער ו"ן ועוד ויבוא גדול בעיהם בת"ד סי' נ"ו וסי' פ"ג, ומלבד אלו נפרדו דעותיהם בהרכה דינים כאשר אעיר עליהם בפנים הספר.

ולעומת זה גם ראב"י אב"ד מתכבד ומתפאר מאד בחתנו הראב"ד, שבעל ש"הג ראה בסוף פרוש הראב"ד למס' קנין אשר בנה ר' אברהם בר יצחק בתים בחרוזים ומהודה ומשבת לה' אשר זכהו להיות חותן לראב"ד. מ"ט לא מצאתי שהוכיח הראב"ד שמו של הראב"ד באשכול גם לא בתשובותיו הנשארות לנו בת"ד גם לא בתשו' שבספר התרומות. אולי הי' טעם כמס' עמו שלא קרא אחר בשם מכל אשר היו עודם בחיים בעת כלה חבוריו. אף כי הוכיח פרושיהם וסברותיהם פעמים רבות כאשר העירותי עליהם במקומותיהן, ואף הגדול שבחבריו ר' משה בר יוסף שהוכיחתי בהערה 4 לא הוכיח בישמו כסוגי' דנשר רק כ' „ופרש א' מהבורתנו“.

ה גדולת הכמותו מדועתו ומדותיו של בעל האשכול.

לא אנסה לפאר ולהלל האב"ד בשירים ותהלות, דבר שפתים בזה אך למיחר, לא בהנם שמו אישי דורו צניף טהור על ראשו וקראו לו אב בית דין. וכבר הבאתי לעיל ג מ"ש ביוחסין, אבל ר' אברהם בר יצחק הוא הגדול על כולם, כי הפליג בישיבה ובשנים ועשה ספרים הרבה לבאר כל ספק בפרוש ופסק הלכה ורב מכל אלה החכמים. כל גדולי הדור בימיו הראב"ד ור"ה וכל הצמאים לדבר ה' כפרובינצא דדי חכמתו רוז, ומנחל עדניו שאבו כל הדורות אחריו. גם ערך הספר המינח לפנינו לא לשכחי ולאורי הוא צריך, יתר שאת ויתר עון נחן לו מפי הספרים ת"ה, ארחות חיים וס' התרומות וזולתם. וגם אלה כיריעה העודפת כי מי יעיד על אור כי יהל, עת יפוצו שכיבי אשו התוצה, וקרני שמשו יזהירו כיהר הרקיע ע"פ תבל. אך ההכרח לא יגונה ולא ישוכח, לשלמת המבוא למען לא תחסר כל בו, לא אוכל לעבור אידח מעפט המציאות לאור גנוי ישנים, המספרים תהלות המחבר בחוצות, מיצאו ומיבאו ככל אשר לאל ידם, ואעשה כן גם אני, ואביא הנה כל הכתוב בספרים ממעלות ומדות של האב"ד. ואינני אימר נמרתי המלאכה הזאת, ואין עוד בספרים מטמינות על תולדות האב"ד ומעשהו בקדש, הלא ידעתי בנפשי שאינני אמן במלאכה הזאת, ולא נסיתי באלה לכתוב סדרי תולדות, ולא בליתי זמני בבקור שמות ספרים ומחבריהם והסודות אותם. אך המתקתי סוד עם חברים ותלמידים ושמתו לילות נימים להבין הוקות התורה הכתובות על ס' האשכול, ע"כ נקלות עיד מואת, אם יראוני חכמים יודעי העתים כל הנעלם מעיני, ומה שגיתי יבינו לי.

הרב בעל שם הגדולים כ' בשם ס' האמונות אליהו נגלה לר' אברהם בר יצחק אב"ד וממנו קבל הראב"ד חתנו, וכ"כ מהר"ח ויטאל שקבל קבלתו מאליהו. ולדעת קצת הי' גדול ונורא בתכמת הקבלה כמ"ש בקורא הדורות דף ה' ע"ב וחבר ספר הברית בתכמת הקבלה ועשה פרוש על ס' יצירה (ע"י דף 11 בספר) כמ"ש הרב בן יוחאי. אבל לדעת בעל קורא הדורות דף י"ד ע"ב מחבר פי' ספר יצירה הי' ר' אברהם הלוי בעל ס' הקבלה שנהרב בטולמולה על ק"הש. והדיון עמו, שפרש ס' יצירה שראה הרב בן יוחאי כוננו ידו ר' אברהם הלוי ולא ראב"י אב"ד, ועדותי מהודאת פיו, שב' שראה פרוש ספר יצירה שיהם לאב"ד, ומצא שם שמחברו הביא מאמר ירושלמי מס' קדשים שכתוב בו היות (פ' יהי' כי יביאך ופ' והי' אם שמיע) באמצע התפלוז. והיינו כדעת ר"ה ורב האי גאון שהביאו חוס' מנחות ל"ד. ובוה מית חובה לנפשי, דמה מוכח שפרוש ס' יצירה שראה לא חברו ראב"י אב"ה דבת"ד ס' ע"ט נמצאת תשובה מראב"י אב"ד וז"ל: ופרשיות של תפלוז כך נהגו רבותא ו"ל שהיו אנשי מעשה שהיו קובעין היות מלגאו בבתיים של ראש וכדאמרו הגאונים ו"ל דפרשי מימרא דרבא דאמר בית החיצון שאינו רואה את האויר פסיל (סנהדרין דף פ"ט) שזה בית חיצון הם קדש ושמע שצריכין שיהו רואין את האויר כדי שיהיו באחוריהם שין של תפלוז, ואי איתו ביתא אחרינא וחבריה או לשמע או לקדש הוי ליה איהו בית החיצון פנימי שאינו רואה את האויר ופסול ועוד בשמושא רבא דנקטי לי קמאי מפי חכמי הגמרא בהאי לישנא: ובעי דלחוו הויות מלגאו אהרדו, וקדש ושמע אבראי עכ"ל ראב"י אב"ד. וכ"כ באשכול הלי תפלוז. אמור מעתה אם האב"ד ראה כן בעצמו ובכבידו בגמ' ירושלמי, ככתוב בפרוש ס' יצירה, למה לו להביא רא"י משמושא רבא, הלא הוא עצמו ראה כן בגמ' ירושלמי, ולא תהא רא"י גדולה משמיעה? ולא יתכן לומר מ"ש דנקטי לי קמאי וכו' כונתו אל הירושלמי, הלא ידענו מס' האשכול ומת"ד, שמכנהו בכל מקום שמיכירו בשם תלמוד ירושלמי 9). אבל מ"ט אין מן הנמנע שגם מחבר ס' האשכול חבר פרוש על ס' יצירה, שבספר ברוך שאמר

8) ויס סס ט"ס סכ' אס נמצא כחם על דבר שאינו מק"ט אפי' מדרבנן טהירס כך פסק הראב"ד, וזו סגוס הראב"ד צב"סו צהדי' חולק וכ' דלל קיי"לן כר' נחמי, ואספר ס"ל סרמז"ס ספסק כן פ"ט דל"ב הי' סררז אב"ד, אע"ג שאב"ד חוקך צעקר דין כתמים הי' נהיג סאידינא, מכל תקוס מדסיס דלמא לטזרות, ס"מ דלל סחליט לנטל דין כתמים למעשה, וגם צמכורו סאסכול מציאס מפורס וסוס סכל. ויחקן ססקול עכ"פ כר' נחמי' צנמצל ע"ד סאינו מק"ט, וכן מפורס צאסכול דף 103.

9) אגב גררל אזכיר, סמ"ס צפרוס סוס סרלס ירושלמי ס' קדסיס, כן מלינו צהקדמת סרמז"ס לס' זרעיס סהי' לי ירושלמי ס' קדסיס, וכ"כ צעל כפתור ופרס סהיריסלמי על ס' קדסיס. ולדעתי סו' ציד יחידי סגולס לפני צ' מואית סגס, סהרצ צעל ידי מוס על מדרס רבס סחי' ימיס רביס אחר סנת סח' ונדפס פרוסי סס"ס צלמסט' כיתב צפי' לצרלסית רכס פרסס ל"ס אות א': צירוסלמי ס' גיד סססס אחר מ"ס דיקוס (ותחסי וכו' כצורס זו סזמינו צצבלי סילין ל"ב). גם סררצ בן יוחאי סיער על רל"ב

שאמר דף כ"ב ע"ב הביא צורות וכוונות האותיות טס' האשכול, וכאות ב' המצא שאמר בעל האשכול: בפיו שכתבתי על ס' יצירה, ומכל מה שהביא שם נראה שמקובל גדול הו', אלא שאנו מסופקים אם לא אשכול אחר הוא, כאשר לא מצאתי מאומה מכל הכוונות והצורות בס' האשכול המונח לפנינו. ועם היות כי מש השבת הספק מעל המחבר ס' ברוך שאמר (כט"ש בש"ג) שבתשו' מהר"ל ס' קל"ו נחוב: והנה בהקוון התפלגן יסוד הר"ר אברהם שהגיהו הר"ר שמשון ברוך שאמר (כן כנהו בעבור שבהיותו קטן הו' מומר כל יום בנעימות קול ברוך שאמר בב"הכנ) באר וכו' ואותו חבור דסמכא הוא כי מאד דקדק המחבר והמגיה עכ"ל אעפ"כ יפוג לבנו להחליט שהר"ר אברהם וס' דאשכול שהזכיר הוא ראב"י אב"ד וספרו, כאשר לא מצאנו מזה בהל' תפלגן שבס' האשכול המונח לפנינו. שוב ראיתי בב"ה א"ח ס' רכ"ד: „מספר האשכול כי יקרה בעירך קניגאות (ערש"י ע"ז י"ה ע"ב וב"ב פ"ה) של גוים כגון טורלונגא (Turlutaine מטהקיס) וטורנירא השטר לך וכו'. וגם מזה לא מצאתי מאומה בס' המונח לפנינו. והנה כבר העירוני בספרי ברית אברהם דף 33 שמה שכ' הראב"ד בפ"ה דהל' לולב כבר הופיע רוח הקדש בבית מדרשנו ובפ"ו דבית הבחירה כך נגלה לנו מסוד ה' ליראיו, שכונן לבית המדרש של חותנו ראב"י אב"ד. ועתה רואה אני שקדמני בזה בעל ס' הדף נ"א ע"ד. והוא אמר כן ע"ד השערה מבלי ראי'. אך אני מצאתי ששתי הלכות שהזכיר הראב"ד שנגלו לו ע"פי ר"הק, מבית מדרשו של חמיו יצאו ראה דף 59, והל' לולב בח"ג מספר זה (ושם העירוני שמש"ש הראב"ד בהל' לולב בענין נקטם ראשו בהדס שפסול ידועה גם לר"ה שהכיאה בשם יש מפרשים, ש"מ שלא לראב"ד לברו נגלה). ומה שנוגע לענין ר"הק וגלוי אליהו שדברו הראב"ד וס' האמונות אין לנו הכרעה אם כונתם כמשמעו, או ע"ד משל שרוח ה' נוססה בו וקראו דרך גוטא ר"הק, כאשר הבין בעל כפות תמרים סוכה ל"ב ע"ב, ויהי מה, עדות יקרה ונאמנה היא על גדולת ראב"י אב"ד ועל זכות שכלו ועל יושר פסקיו ופרושייו עד שהיו מאירים וטוהרים כאלו הופיע ר"הק בבית מדרשו וכאלו יצאו מפי אליהו ומסוד ה' ליראיו.

הרב המאירי בפתחתו לטס' אבות כ': בארץ הזאת היו גדולי עולם ר' משה בר יוסף מנרבונא וכו' וגדול שבוקנינו הרב ר' אברהם בר יצחק אב"ד. ובש"הק כ' שכנוהו חכם והסיד. וברין כנהו כן, שמה שעשתה חכמתו עטרה לראשו, עשתה ענותו סנדל לעקבו (ירושלמי פ"ק דשבת ה"ג). כי גם במקום שנצב לריב בדבר הלכה נגד דעת אחרת לא בקול רעש סופה ושערה ידבר, כי אם כטל חול אפרתו, רכו דבריו משמן ובנתה נשמעין: „לא נהירא לענ"ד, חזי לן לענ"ד" ולשון מדברת גדולה שנאה נפשו. וגם בזה אחו מדת האדם הגדול בעניקים אשר שמו בקרבו (חולין פ"ט נתתי גדולה לאברהם אמר ואנכי עפר ואפר), לא כן לשון תלמידו הראב"ד, אף כי מלא אהבה ענוה ושפלות רוח כאשר יעמד על ריב עם הר"ף (ת"ד ס' דל"ז) — בהתוכחו עם אנשי גילו קשות ידבר והמה פתיחות, וכחצי גבור שנונים ימחצו לב מתנגדיו, ואף כי מטרחה ותכליתם לטובת הכללי כט"ש הרמ"ע ס"ס ק"ח וקורא הדורות י"א ע"ב לא נתקררה בה דעת הבאים אחריו (עי' ש"הק דף מ"ב ותשו' הרמב"ם בפאר הדור לחכמי לונל) גם הר"ה תלמידו של ראב"י אב"ד אשר רוח הן על שפתיו וחלב ודבש החת לשונו, לא ידמה לרבו כריבו את יריבו בהלכה (עי' מאור ב"ב דף ע' בשטה דשטר כים היוצא על היחומים שכ': וזה המפרש צלל במים אדירים והעלה בירו חרם והרס שטת התלמוד כולה).

מגדולת תורתו של ראב"י אב"ד תראה בתשו' רשב"א ח"א ס' נ"ג שכנהו: הרב המובהק והגדול, והר"ה בתשובתו בס' התרומות שעד מ"ה קוראו: לרוח משפט, היושב על המשפט ר' אברהם בר יצחק, וגם הו' לו לאלקים כבא לפניו דבר גדול, ע' מאור ב"ב דף נ"ו ע"ב בשטה דאחד אמר אכלה חטים וו"ל: חברי חלקו עלי בטעם זה בימים ההם עד שהוצרכתי לשאול עליו לפני הר"ר אברהם וצ"ל ושמת והודה לדברי עכ"ל. וזה הר"ר אברהם הוא האב"ד כאשר אוכיח לקטן. וזה זמן מה הו' בידי לפי שעה ספר קטן מהחכם יעקב רייפמאן, יכונה הולדות הר"ה, וראיתי שכתב שזה הר"ר אברהם שמביא המאור הוא הראב"ד, וע"כ צריך למחוק תיבת וצ"ל, וזה לאות אמת מאהבת האמת של ר"ה, שאף איש ריבו שאל, וכפעם הזאת הודה לו. ושעה בזה משנה טעות, דבשטה מקובצת לכ"ב המצא שעל הסברא שהובאה כאן ששמת והודה עליה הר"ר אברהם השיג הראב"ד ככל כוחו, וכתב מה שתרץ א' טן החכמים זה מעיד על אב"ג וזה מעיד על ר"ה והו' חוקה, אינו אמת, א"כ ע"כ הראב"ד לא הודה ושמת לדברי ר"ה. מיהו אף לשטת החכם רייפמאן שכונת המאור על הראב"ד לא הו' צריך למחוק וצ"ל, שהר"ה אף שהתחיל חבורו בימי עלותיו, מ"מ שעת גמרם וציאתם לאור הו' בוקנותו כמו שמצינו פעמים רבות במאור כך למדתי בילדותי ועתה ראיתי וכו', וכן המצא שאביו רבנו יצחק עשה שיר יקר בתהלת ספר המאור, וזה הו' ימים רבים קודם גמר, כי בטס' שבועות דף מ"ה וב"מ ק"ח וזולתם המצא במאור: פרוש זה קבלתי מאבא טורי, ואבא טורי רב גדול וטובהק בדור וזכר לברכה ולחיי

ראב"ד פ"ב דזכורים ה"ו שכתב: וסני חיתא בירושלמי מונחת פ' כל קרבנות לזכר אחר חנוכה לא קדשו (וגל' הו' נריך לסביא נומרק לחמו, סכן בירושלמי ספ"ק דזכורים), וכן הסו' מעילס י"ז ע"ב ד"ס אלו כ' וזירושלמי מפרש, וכן סמגיד פכ"ז מסל' חכירה ס"ח סביא ירושלמי מס' ערכין. וגם רשב"ץ סוף מס' קינין כ' יס תלמוד ירושלמי לכל סדר קדשים זילתי על מדות תמיד וקינין, ש"מ סס' לפני ירושלמי ס' קדשים. ועתה מעיר לחון מכבדי חרות חלקיו ומחקרי זמנו על דבר יקר רס ושאל. שמעתי מפי נחמן שעדיין מונח בירושלמי מס' קדשים כ"י בזולר ספרי וואטיקאן ברומי. וכעת הזאת אשר מלכות נרפת מלאה ידה שמה לבקש גדולות ככל אשר תחפץ, והיא גם היא דרכה לתמוך בזרוע עוזה כל חוקר בקדמוניות, ונסינו ממנה טלס וחזוים, גם שריס ויועליה מוקירים ומכבדים ספרי קדשו, וזימין לזקס עזרו להוליא תעלומות ספרי קדס לאור — ומס סקרובים אל ספריס מחסיס מלחילת להוליא ירושלמי ס' קדשים ממסגר, ומלאס עון. שמעו חלי נדיבי עם חלקי יעקב! סלחו מחס ח' להוליא יקר מזונג להחזיר העטרה ליסנה, וס' ילית דרכו. וחסס מטלה הני עליכס סכר סרנס כאלו עסיחס צעלמכס, ברקת חכמיס חנל עליכס, ולפי שמש ינון שחכס!

ולחיי הע"ה. והר"ה האריך ימים אחר פטירת הראב"ד (ע' לקמן אות י) שבמחברת השגותיו על ספר בעל הנפש לראב"ד שר בשירו בתחלת ההשגות: בא לידי ספר בעל הנפש להרב, והוא על הששכב, מורה צדק כחורה שבע"פ ובכתב. ובחיי הראב"ד לא הוקירו וכבדו הר"ה כאשר נתעלה בשיר הזה (ע' שטה סוף ב"ט). — ולמען תאמין שבמקומות שהזכיר הר"ה אברהם או רבנו ר"א שכונתו לראב"י אב"ד, אצא מגדר וגבול המבוא, ואעידה לי עדים נאמנים ע"ו. כתובות כ"א ע"ב בשטה ג' שישבו לקיים את השטר מביא המאור דעת הר"ד אברהם וצ"ל שדוקא במטון בעיני הגדה, ואם תעין בחדושי רא"ה תראה שזה דעת אב"ד וכן תראה מריטב"א ושטה מקובצת שהראב"ד ישב בענין אחר. גמין יו"ד מביא המאור והר"ד אברהם וצ"ל ס"ל אע"ג דבעיני גבי כולם שיתחמו בפני חבריהם, אבל אין צריכין כולם לכתוב ביום א', והרשב"א בגמין מביא בשם הראב"ד שחולק וכו' אם כולם עדים צריכין להתום כולם ביום א' וזה בפני זה, ואי משום תנאי יכולים האחרים להתום אפי' מכאן עד יו"ד ימים אפי' זה שלא כנגד זה, והוא ממש כדעת המלחמות שהשיג על הר"ד אברהם וצ"ל, א"כ ע"כ הר"ד אברהם וצ"ל שהביא המאור הוא ראב"י אב"ד. ב"ב ל"ו בשטה זה החזיק באילנות מביא המאור דעת הר"ד אברהם וצ"ל, ואם תעין בשטה מ' תראה שזה דעת אב"ד. ב"ב ע' ע"ב בשטה דשטר כ"ס היוצא על היתומים מביא המאור הר"ד אברהם וצ"ל שאין אומרין גבי יתומין מתוך שאינו יכול להשבע משלם אם אביהם הי' ראוי לשבועה וכו' שזה פשוט, ואח"כ כתב: ויש מי שסובר להעמיד שמועה זו וכו' וזה המפרש צלל במים אדירים וכו' וזה האחרון הוא הראב"ד כאשר תראה בשטה, א"כ ע"כ הר"ד אברהם וצ"ל שהזכיר בתחלה איננו הראב"ד. ב"מ ק"א אין קנין לנכרי להפקיע כ' המאור ראיתי בפ' הר"ד אברהם וצ"ל פרוש לא ישר בעיני וכו', ואם תדמה לו מה שכ' בשטה בשם ראב"ד שהשיג על כל דבור ודבור מדבורי הר"ה הוכח תוכיח שהר"ד אברהם איננו הראב"ד. ואב לכולן בסוף ב"מ הביא הר"ה ב' פעמים תכיפות רבנו ר' אברהם וצ"ל ופליג עליה בתרווייהו, ואם תעין שמה בדברי מלחמות לרמב"ן תראה שכונתו לראב"ד וכן בשטה. וכן בב"מ כ"ב תמצא בס' המלחמות שכונת ר"ה על הרב אב"ד וכן תמצא בשטה רא"ה ברורה שר' אברהם הוא ראב"י אב"ד, שהראב"ד מביא שם דברי ר"ה ומה שהשיג על הר"ד אברהם ואמר הראב"ד תמה אני על אדוני הרב אב"ד מאי מספק בהאי מלחא ומה שכתב בס' המאור אינו וכו' ע"ל. ובפרק הפרה נ"ב ע"ב, השיג המאור בפרוש מנו דהוא פושע לענין חרש הוי פושע לענין פקח על הר"ד אברהם וצ"ל. ואם תעין במלחמות תראה שזה האב"ד. ובריש פרק המרובה חולק ר"ה על הר"ד אברהם וצ"ל כענין אי כתבינן אורכתא אמטלטלי דכפרי, וברשב"א תמצא שזה דעת ר"א האב"ד כאשר קוראו הרשב"א תמיד ולא מתליפו בראב"ד. בר"פ החובל משיג הר"ה על פרוש הר"ד אברהם בני מתפח גברא, ובשטה מ' פ"ה ע"ב וברשב"א שם תראה שזו דעת האב"ד, ואח"כ הביא פרוש הראב"ד. ובריש הגזול הביא הר"ה נמי הר"ד אברהם וצ"ל, דמהו עם המלחמות וחדושי רשב"א ותמצא האב"ד לעומת הראב"ד ותבין שכונת ר"ה לראב"ד. ודי בזה להראותך שכונת הר"ה במקומות שסתם וכו' הר"ד אברהם וצ"ל, לראב"י אב"ד, ולא לראב"ד. והשורות האלה תהיינה לך לעדה, שהחכם יעקב רייפמאן ראש המדברים על תולדות הר"ה פותח שערים וקורא הקדמות, אך אינו מעטיק בתוך הספרים להבין מטמונותיהם, ע"כ באה אליו האשמה הזאת, שמשנה עתים ומחליף את הומנים ואת האנשים. הודיענו תהלת הר"ה ויהללהו וירוממהו בקהל עם עשר ידות על הראב"ד 10), ועל כל אנשי דודו בתורתו בתכמתו במדותיו ובמדעיו: כל השומע יתן לו תודה, אך מה שתשב שמצא מציאה חמדה גנוזה במאור: שם אברהם, ויקרא האח! תמותי ראיתי אור, זה הוא איש ריבו! שנה ברואה 11), כי פעמים רבות מוזכר ר"ה דברי ר' אברהם, אולם אין זה דברי איש ריבו, כ"א ורע אברהם אהבו, ראב"י אב"ד אלופו ורבו. ולא נעלם ממני שהר"ה מוזכר גם ר' אברהם אחר בחדושי בפ"ב דר"ה, התוכן הגדול הנשיא ר"א בר חייא הספרדי וקוראו מחבר ספר חכמי כוכבים (והוא חלק א' מספרו צורת הארץ) אך לא הכירו פנים אל פנים ולא דבר אתו בהלכות, כי הנשיא ר"א חי בזמן ר"שי, וקרוב שנפטר בטרם הר"ה יולד.

ך חבורים ותשובות אשר כוננו ידי ראב"י אב"ד.

מתבוריו נודע לנו ספר האשכול המונח לפנינו. וכבר כתבתי בשער הספר סספר ההלכות אשר יכיל. ואין ספק שהמחבר כתב גם על הלכות שבסדר נשים ונישואין, אך בספר זה לא נמצא מס' נויקין רק על הל' ע"ו וי"ג, ומעט מועד מהל' קדושין הליצה ועדות וכו' נכללות בשאר הלכות. אמנם מחדושי רשב"א לקדושין, ב"ק, ב"ב, יבמות, גטין, וסתם הר"אש ליבמות ומס' המאור לב"ב ולב"ט ומריטב"א למכות ומחדושי בעל נמק"י לשבועות ומחדושי רמב"ן לגטין, וחדושי ר"ן לסנהדרין, ומשטה לכתובות ולב"ט, נשמע

10) ועם כל זאת חשבו סדורות הנאים אמריהם הראב"ד גדול תמנו בתורה ובמקומות שנחלקו דעותיהם ע"פי סרוב נקטיין כראב"ד. ובמקומות רבות לא מנאלו בכל הפוסקי' חזר א' לפסק הר"ה כגון בקדושין צמתן לאחר שס'. בעשית מלאכה צט"פ, לאכול ולשתות אחר הלל זליל פסת וזולתם.

11) כיונא צו מלאתי כתוב באריענטע משנת תר"ד צטס עקס א' ושמו מוקס שכ': סרז"ה הי' כ"כ אוכב אמת ואיס בגויני עד שלא נשא פנים לדברי התלמוד במקום שמחגדי' נגד זכות רעיונותיו ודרכי הגיון אמתיו וכ' שמלל ספן זה במאור צבצת נ"ד ע"ג, וסנה סקר ענה צו, שבעל המאור כ' אע"ג דראב"כ מדמה נגר הנגר לקנה שסתקיניו בעל פניה, חן לא מדמיין שסתמיס מחובר חמור מכל מקום, תדע דהא שמואל ס"ל בחריות של דקל כרסצ"ג ונגר הנגר פסק כר"י דצטו קשור, ועוד מצינו ראי' מר"ו וכו'. סרואה יראה כי לא תלצו ענה לחנוק, אלא סמך עמנו אשמואל ומר"ו נגד ראב"כ. ואלו הי' המוקס סזס אוכב אמת לא הי' כוזב כן. ועוד האריך מוקס זה לדבר חועס על קדוש הי' סרמז"ן שלא הי' ספן כ"א לסחזיק דבריו ומחשלת סחנמוד במקום הזס. קרא נח דברי רמז"ן וחראה כי צפועל כפיו נוקס המוקס צמיתו פוסל, אצל משס אמת ומורתו אמת והיא צלתי.

נשמע שעשה פרושים לכל מסכתות הנוכרות, והרמב"ן במכות י"ט הביא פרוש וגרסת ר"א אב"ד ז"ל ובטעות נדפס הראב"ד (12) וכן בכ"מ בספרי הראשונים נתחלפו השמות והטבין יבחיין. ומכל פרושיו למס' אין אתנו פה היום, אכלום שני זמן והנם טמונים בארץ או באוצרות ספרי כ"י שלא שלטה בהם עין. וגם ס' הברית ופרוש על ספר יצירה אשר נסתפקנו באותה אם בעל האשכול חברם או לא, איננו אתנו. ומת"ד סי' ק"ט ומס' קצ"ה — ר"ג, ומס' התרומות שער ב' חלק א'; שער י"ד חלק ג' ט' וי"ד; שער ג' חלק ב'; שער ט"ה חלק א' וד'; שער ל"ה חלק א'; שער ס"ה חלק ב' וג' נראה שחבר תשובות רבות ולבר מן דין כבר הבאתי לעיל מס' היוחסין שנדפס בלונדון שכ': אבל ר' אברהם בן יצחק הנקרא אב"ד הוא הגדול על כלם, כי הפליג בישיבה ובשנים ועשה ספרים הרבה לבאר כל ספק בפרוש ובפסק הלכה ורב מכל אלה החכמים עכ"ל. ומצאנו פעם א' בתוסיטכות י"ה ע"ב פרוש בשם ר' אברהם ב"ר יצחק, וקרוב שזה האב"ד בעל האשכול; אמנם ראב"י שהביאו תוס' ב"ק פ"ז ע"ב, אין זה האב"ד, אלא ר' אברם בן יהודה הצרפתי כנראה מחרושי רשב"א לב"ק שם. וראיתי לר"ה בתשובתו בס' התרומות שער ט"ה שטביא שר' אברהם בר"צ אב"ד ה' סומך ומחויק בתשובותיו המנהג שלא להשמיט כספים בו"הו בח"ל. והדבר תמוה שבס' האשכול הל' ערלה כ' שטמט כספים נוהג בו"הו? עוד מצאתי בתשובת רשב"א סי' נ"ג שראב"י אב"ד וחתנו הראב"ד כתבו יבש ביבש מ"ב צריך ס' לבטל, ובאשכול הל' תערוכות טביא כמה ראיות שבטל חד בחריז? ומצאתי פשר דבר לסתירות אלה ברמב"ן בס' היכות, שפסק שם השטמט כספים נוהגת בו"הו ומסיים: וכבר ראיתי להרב ר' אברהם בפרוש מס' ע"ו בשמעתא דרב הונא ברי' דר' יהושע (ע"ו ט' ע"ב) שכ' קמ"ל רב הונא דשמטת כספים נוהגת אע"פי שאין שמטת קרקע נוהגת דלא ס"ל כרבי ואי נמי ס"ל כותי', נהי דמראורייתא לא נהגא, מדרבנן מיהא נהגא אף בח"ל. תנוח דעתו שהניח את דעתנו וחזר והורה על האמת עכ"ל רמב"ן. אל תחשב שזה ר' אברהם הוא ראב"י, לא כן, שהרשב"א בגמין ל"ז כ' להדי' דעת הראב"ד שאין שמטת כספים נוהגת בו"הו, אבל הרב תור בו בפרושו בפ"ק דע"ו (ומטעם זה לא השיג הראב"ד על הרמב"ם בפ"ט מהל' שמטה) עכ"ל אמור מעתה מה שאירע לראב"ד אירע גם לחותנו ראב"י אב"ד, שניהם חזרו, ומשנה ראשונה לא וזה ממקומה, אבל משנה אחרונה היא הכתובה בס' האשכול. וכבר הוריתך בהערה שגם בדיון טומאת כהן חזר הראב"ד בח"ד.

ן דרכו וסדרו של ס' האשכול והתועלויות היוצאות ממנו.

דרכו בקדש על דרך פסקי הלכות גדולות, ויתרונו שמוליך ומביא ומעמיק במצולת ים התלמוד בבלי וירושלמי וחוספתא וסוקר במקרה אחת פרושי הגאונים והפוסקי' הנמצאים בוטנו, מבררם כשמלה ומכריע בדעתו, ומוסיף הלכות חדשות כנחל נובע וכמקור חיים שכל בעליו. גם על אגדות הש"ס מפיץ אור הפשט ונוטה לפעמים מדעת כל המפרשים שהיו לפניו. וע"פי הרוב הולך בעקבות

12) דבר הלמד מענינו הוא, שהרמב"ן כ' בשמו שגרסת הש"ס היא: אי קסבר קדושה ראשונה וכו' ומפרקין קדושה ראשונה קדושה לע"ל ואלו צנו מוצח אחר המרצן נאכל בצבור, והכל בצבור שמרק דמו קודם מרצן ואח"כ נחרצ הבית דמקסיין צצרו לדמו, מה וכו' ואקיס רחמנא מעשר לצבור. ואח"ל שהראב"ד גרס כן, שהיה השיג על הרמב"ם פ"ו דבית הצמורה שפסק כר' יהושע צעדיות פ"ח מקריבין אע"פי שאין בית, וכ' הראב"ד זה נגד סתם משנה דפ"ק דמ"ש ואם אין שם מקדש ירקב דקדושת המקדש וירושל' צטלה. ובחמת אין מקום נקושתו לפי הגרסא שכחצנו והיה ג' תוס' שם דלהכי אם אין שם מקדש ירקב, כיון שאין שם מוצח כחשר העירו ע"ז מג"ח צסו' תקס"ח ומ"לנו, ושניהם לא ידעו צמו"כ שכבר קדמו החשב"ן ח"ג ענין ר"א (ודבר זה ומחלים למ"ש הרמב"ם פ"ג דפס"חמק אין מוכלין קדשים אם המוצח פגום, ומה שפסק גם כר"ע צפ"ח דבכורות אין מביאין צבור מח"ל ע' עטרת אלי' זבחים ס' ותמורה כ"ח) נחצאר מזה שלא ה' לראב"ד גרסא זו צש"ס מכות חלל ג' רש"י, וע"כ ז"ל ברמב"ן ר"א חב"ד ז"ל. וצעקר השאלה למה לא צנו מוצח אחר המרצן והקריבו דסו צה רצוס. ולדעתי אחר המרצן לא הניח צצנו צרול של רומי לבנות מוצח, וקרוב לנ"ן שנים אחר המרצן נחרשה העיר ע"י אדריאן וגורשו כלה מירושלים, וצימי קיסר יולחן חובצ ישראל סנה לבנות הבית, ולא אם מיסוד התחתון וגשנת צנינו כאשר ספרו דורשי הדורות, ואחרי מותו סמלו הגרות כצרחשונה ולא נתן רשות לבנות מוצח צמקוס המקדש. ואם נתן נוכל להקריב עכ"פ קרבנות לצור הצאים צנו' לדעת ר"ח כהן. אך לפענ"ד חף חס יותן רשות לבנות מוצח וה' לנו אפר פרה להטטר אסור לנו להקריב, שהקצ"ה ייעד ואשיצה שופטיך כצרחשונה ויועליך כצחמה ואחרי כן יקרא לך עיר הלדק קריה נחמנה, ומה מדויק הרמב"ם צפ"ח צפ"ח דסנהדרין שקודם צנין צ"חמק לריך נהקיס צ"ד של סמוכין ועי' רנב"ח קונטרס הסמיכה ותומים סי' ח'. דמוסכס דח"ח לנו לעשות סמוכים עד ציאת אליה (והרמב"ם צסו' סנהדרין חזר מדצרויו צפרום המשנה ולא ציריח ליה אם אפשר לסמוך צו"הו) והנה כל מעלת ירושלים הוא המקדש ועל ידו נחקדשה לחכו סס קדשים קלים ומעשר. ואמרו חז"ל נדק ילין צה לא כן מדס צירושלים וצידו עון, תמיד של סחר מכפר על עברות נילה תמיד סצ"סע מכפר על עברות יוס לכן נקראת עיר הלדק, וח"כ כשייעד הכחוצ ואשיצה שופטיך כצרחשונה ואחרי כן יקרא לך עיר הלדק, מקוס שהקרבנות מכפרין, מיני' שמעיין דצנת סמוכין לא יקרא עיר הלדק וקרי' נחמנה ומעלת ירושלים לענין זה נעדרה ודלח כר"ח כהן (מיהו ודלח עדיין יחרון לירושלים אף צו"הו שאין סמוכין ואין קרבן דהרי כופין לעלות מח"י לירושלים כדלח' סוף כחוצות דמוקדשת ועומדת היא ואינה נריכה לע"ל להתקדש קדושה אחרת ויש צה סרבה מעלות וקדושות סשנס הרמב"ם פ"ו דצ"סב. ואני חומר אף הרצב"ד מודה דכופין לעלות מח"י לירושלים אף צו"הו מדלח השיג על הרמב"ם צפ"ג דאישות וגם הרי"ף וכל הראשוני' ס"ל הכי ולדידי' ז"ל הטעם אף דס"ל קדושת ירושלים צטלה, מ"ח כיון דמיועדה להחקדש קדושה עולמית, ומהרה יצנה צ"חמק, העמידו חכמים צמעלותיה). אבל צימי חכמי התלמוד סהיו עדיין סמוכין עד סוף ימי חצוי וצנח כמ"ש הרמב"ם ספ"ה דקס"ח. היו יכונין להקריב, להכי פריך צמכות י"ט אצרייתחא צבור נמי נקרב, דמקריבין אף שאין בית. וצעקר המקירה אי קרבנו לאחר המרצן יש מביאין רחי' מוחני' דפסאים פ"ז מעשה צר"ג שחזר לטצי עבדו לא

בעקבות הרי"ף, שותה בצמא דבריו ומענדם עטרה לראשו, ובמקום אשר יסובו עליו רבים ודורני קשת חנו סביב עליו, הריק את חניכו למען הציל אותו מהשגותיהם. גם דברי רב האי גאון המה לו לעמוד הענין לנחותו דרך הישר בהלכות עטוקות. גם פרושי שאר הגאונים יאירו לו כמחשך כעמוד אש לילה. אבל בכל מקום נכר מה שהי' רבנו חכם ומבין מדעתו ולא נשא פני הרי"ף והגאונים במקום שלא ישרו דבריהם בעיניו. ובמקום שנראים לו דברי הרי"ף ואין לו להוסיף מביא דבריו בקצור, ולפעמים כותב: בהלכה זו לא מצאתי חרוש בדברי הרב ולא העתקתם, או בהלכה זו לא מצאתי כי אם מעט חרוש בהל' הרב ובגרסת התלמוד ואכתבם, ויש אשר יהיו דבריו כצורתם ברי"ף. ועלה לפני במחשבה תחלה לבלתי העתק אלה הדברים בטלואם, שדי להעיר הקורא על ס' הרי"ף הנדפס, אף אחרי שובי נחמתי, כי התבוננתי שע"פי הרוב יש שנוי קטן או גדול בתיבות ולפעמים בסדר הדברים בין הרי"ף הנדפס ובין מה שהביא המחבר בשם הרי"ף. ולדוגמא ראה ריש הל' ק"ש ותפלה, או בהלכות ציצת בדין סדין בציצת, או בהל' טרפות בדין נפלה מן הגג וכיוצא בהן, וחרמם לדברי הרי"ף הנדפסים ותראה הפרש גדול בין נוסח הנדפס ובין נוסח הישן אשר בס' האשכול. גם עלה בלבי בכל המקומות שהביא המחבר דברי הש"ס לציין רק ראשית הדבור ולכתוב: וכו'. אך כאשר קראתי נוסח הש"ס הטובא באשכול והתבוננתי על מקומם בש"ס שלנו, מצאתי נוסחאות שונות זו מזו, וא"א להתאימם לנוסח המחבר, ולפעמים מצאתי שמה שלמה שאיננה בש"ס שלפנינו וכן להפך. לכן אמרתי אם אחשך מלהדפיס הדברים ככתבם וכלשונם כאן ומצאני עון, לכן נשאתי גם משא זו על שכמי להעתיק ולהדפיס הכל ככל הכתוב על ספר. והיה זה שכרי, שמצאתי ע"פי נוסחות המחבר ורמיוותיו בעומק הפשט כמה ישובים לפסקי ראשונים נ"ע ולחוק הלכות רפות ומנהגים בלתי נודעו עקבותיהם.

ודע שהרבה תשובות הגאונים הכילים ס' האשכול כבר נדפסו בקבוצי תשובות הנקראים שערי צדק, שערי תשובה וזולתם, והם בידי התלמודיים ודורשי הדורות. אך נמצאו בספר אשכול הרבה תשובות שלא שופתן עין מעולם. וגם בהנדודות ימצא המשכיל הברל גדול בין צורות הנדפסות כבר, שהם ע"פי הרוב קטועות ומוטעות, ובין צורתם בס' הזה. עוד תחזה שבראשונות ע"פי הרוב לא פורש טמי מקדושים יצאו הדברים. ואמת טוב עשה המקבץ והמדפיס במקום שסתם ולא פרש מי הוא המטיב, ויקבל שכר על הפרישה יותר מעל הדרשה, כי במקום שקרא בשם לטי מקדושים התשובה, לפעמים תוכן התשובה יוכיח כי משגה הוא. צא ובדוק מה שייחסו המדפיסים בקבוץ א' לר' האי גאון, תמצא בקבוץ א' מיוחס לר' שרירא או לרב נחשון או לשר שלי' גאון, ועוד יתנגדו להתייחסות זו כמה ערכים שבס' הערוך. לכן תגל נפש החכם וישמח לב החוקר, בראותו בס' האשכול איש איש מהגאונים על עבודתו ועל משאו. ואם באחת או שתיים לא פורש שם המחבר, מכותלי הדברים נכר טמי יצאו. ואיש אשר אלה לו הקבלה הנכונה וימי חייו הגיעו לזמן תלמידי הגאונים יאות לנו להאמין יותר מכל הקבוצים הנמצאים פה עטנו היום, ועתה צא וחשוב — מלבד הרושי הלכות המחבר — כמה תועלויות יוצאות מספר הזה:

- 1) בו תראה נוסחאות הישנות שבתלמוד בבלי וירושלמי ותוספתא ברי"ף וה"ג ושאלחות ותשובות הגאונים.
- 2) על ידו תשכיל בחקירה ודרישה על שמות וימי חיי הגאונים ומפעלותיהן, וטי הרב וטי התלמיד.

יאיר

ולו לנו את הפסח. ואין מזה ולא מנהג ו' ע"ב שאפס לחמי חודש שום ראוי, דיל' קודם המרצן סי', כי שתי שנים אחר המרצן נעשה נסיא כח"ס חוס' שנת נ"ד, וכבר סי' לאיש קודם המרצן. גם אין ראוי מסנהדרין י"א שטבר השנה וכתב דגוולא רכיפין ואמרין דעדקין (ואין ראויים עדיין לפסח) חמנא דלביב לא מטא, דיתכן כיון שהי' כך הווסת בזמן הצית דטוסיין דברים אלו סעד כדאי' חסם, החזיקו בנוסח זה אף לאחר המרצן משום מהרה יבנה, וכמוה אמרו צבניה וציוס הקף כולו מסור משום מהרה וכו'. שיב מלאחי קן לסדי' בר"ן חמש שעות צנסהדרין וברלצ"ח דף רפ"ט ע"ב. ויש לנו ראוי מוכחם שלא הקריבו אחר המרצן מהל' דאמר ר' יבוסע סוף פ"ח דעדיית שמעתי שמקריבין אף שמין בית, מה זה שמעתי, הלא בעיניו ראה שהנשיא ר"ג הקריב ק"פ וחודש ומכ"ס שסקריב ת"ומ, אלא והאי שלא הקריבו אחר המרצן, והי"עס שלא הניחם האומות לבנות מזבח במקום הזה. ושמחתי שמלאחי צס' מאורי אור להגאון ר"א ווארמש ממיץ שכ' על דברי רלצ"ע ורד"ק סוף הגי' שסקריבו זמן מה קודם צנין בית שני, וכך שמעתי בעזרא ג': מיום ח' למדש הסביעי החלו נהעלות עולה וסיכל ה' לא יוסד. ומדאמר ר' יבוסע שמעתי שמקריבין, ר"ל הייט צימי עזרא אפי' בלא קלטיס דק"ר קלע"ל, אבל אחר המרצן לא הקריבו עכ"ל. ועמיתי הרב ר' אהרן פונדל ז"ל הביא עוד ראוי' שלא הקריבו צימי ר"ג מפסחים ע"ב ע"ב צסופו אחר ר"ג לר"ט וכי ים עבודה צו"סו. ומכס ח' רלה נכביח ראוי' שסקריבו לאחר המרצן מ"ס חוס' ע"ז י"ג דרלצ"ע מעשר בכל שנה י"ב אלפי עגלי, והי' אחר המרצן שכבר בטעו מעשר צבמה מפני התקלה? ותרלו שמה לא נחבטל מעשר צבמה אלא כמה שנים אחר המרצן. ואין לריך להשיב עניו, שאס לא נתבטלה הפרשת מעשר צבמה בשנים הראשונות אחר המרצן, והאי צלפיסח אולי ירחם ה' ויחן חנס צביעי הרומיים לבנות מזבח במקום המקודש, דעדיין יוכלו לסקריב אפי' קרצן יחיד צבהרה שהי' להם אפר פרה כדאי' מגיגה כ"ג. או אפשר שאמרו סיפרישו מעשר צבמה ויניחנו עד שיפול צו מוס (ככל אשר עוסיין פה היום צבכורות) שאז כל הנחתן לצעלים כדאי' צכורות ל"א (לבר מן דין קוסי' חוס' בלא"ס ל"ק ומחילל אין לורך צתרונס ושמה לא נחבטל מעשר צבמה וכו' דמ"ס מעשר י"ב אלפי עגלי, אין סכונה למעשר צבמה אלא למעשר עני, וכ"ס הרמב"ם פ"ז דמעשר עני מכל נכסיו לריך ליחן מעשר לעניים ומפיק לי' צירושלמי ריש פלג מדכ' כדז ח"ה מהוהך מרחשיח כל תצוהתך וכ"כ חוס' תעניית ע' צסס ספרי, וע' מרדכי גדול סוף פ"ב דצ"ק סי' קל"ב גפ על מעשר עני מוסבט ועומד, ול"כ גם מצבמות לריך ליחן מעשר לעניים צחורת נדקס. ואפשר שהחוס' מחלו צזה, דאי לעניים יסיב, והאי סי' מןן חומש שהיא מטה מן המוצר כדאי' כתיבות נ'.) שוב ראיתי צחוס' מנחות ס"ה ע"ב ראוי' דריב"צ צוון בית מדסקריבו פסח צזמוג, פסחים ג' ע"ב, ש"מ דס"ל אף צימי ר"ג חיקף אחר המרצן לא הקריבו, דדחק לומר שסמו ע"מ דאמר חסם לצסוף קטלוהו להאי ארמאי. וע"ס התרומה נר' צריך צ"ר יחק צהלכות ח"י.

(3) יאיר עיניך בתשובות ופסקי הגאונים אשר עדין לא שופתן עין שלא באו בדפוסים עד הנה.
 (4) יעיר לך אוון לשמוע הכרעה בכמה דינים אשר לא פורשו בדברי הראשונים, והאחרונים נחלקו בדבר וילאו למצוא הפתח.

והא לך ארבעה כללים הנצרכים להבנת הספר.

- (1) כ' טקום שכתב הגאון סתם הוא רב האי גאון, ובכל המקומות אשר דרשתי וחקרתי מצאתי כן.
- (2) כל טקום שמוכר הרב ר' יהודה הוא ר"י בן ברילי אלברגלוני מחבר ס' העתים.

(3) במקום שמוכר בעל הלכות פסקות הוא רב יהודאי גאון, ובמקום שב' הלכות גדולות כונתו על ר"ש מקירא ולפעמים מביא שניהם לדעות מתנגדות, ושניהם תמצא בהלכות גדולות שבידינו, ותשפץ מזה שה"ג שבידינו מורכב מחבור הלכות פסקות מרב יהודאי גאון ומהלכות גדולות של ר"ש קירא והעירותי על ענין זה כמה פעמים בחל אשכול. לפעמים כ' רבנו הלכה בשם הלכות גדולות או הלכות פסקות ולא נמצאו הדברי' בה"ג שבידינו וכבר העיר הרמ"ע בתשו' ל"ב כי חסרונת רבות בה"ג שלנו וכמה דינים שמביאים הראשונים ממנו חסרו בה"ג הנדפס. גם דעת רוב חכמי פרוניצא שה"ג הר"ש מקירא חברו, עי' רו"ה סוף ר"ה ורמב"ן בהקדמה לס' המצות, ורב יהודאי חבר הלכות פסקות.

- (4) במקום שב' ויש מחברתנו דוק וחשכת שהוא ע"פי הרוב הראב"ד או הרו"ה או ר' משה בר יוסף מנרבנא.

ח לשון הספר.

לשון ס' האשכול הוא תלמודי, ולפעמים תערוכת לשון תלמוד ולשון מקרא, ולפעמים כולו ארמי כסגנון הגאונים ורבנו חננאל ור"ף, ולא לכד לשון הספר, אף תהלוכות הגיונו מתאימות לספרי הגאונים הנוכרים, לא הלך בגדולות ונפלאות הפלפול ולא הרכה לדבר גבוהה גבוהה, כי אם כמעט דברים הראנו אבן הראשה של כל סוגי' וסוגי' ומסיים תמיד בפסק הלכה. ובמקום שרוצה המחבר לפרש ולבאר שמות לשון הקדש וארמי או ענינים שלמים אשר לא יובנו כי אם בלשון הנדברת וחיה, תרגם בלשון ערבי, שפת החכמים והנבונים בימים ההם בספרד ופרובינצא וגם בכלל ובאפריקא, וטעם מועד פתר בלשון צרפת. ואנף עליו פיהו לדבר כן כאשר לא הורגלו רוב חכמי פרוניצא בימיו לדבר צחות בעברי' בענינים שלא פורשו במקרא ולהמציא בל"הק מליצות והוראות טענות וויכוחים שלא נאמרו ונשנו בכתבי קדש. לכן פורשו בלשון עם ועם מדינה ומדינה, ויש מחכמיה שדברו עברית אף בעניני אלה וינהגוה בכבוד ולא נקל להקורא להבינם. קרא נא דברי הרי"ף בכתובות פרק יו"ד: „טאן דלא סגי לי' בהאי פרושא לעיין בסוף מסכתא בפרושא דתיבנא בלשון ערבי" וכך כ' בכמה מקומות (חבל שלא נדפסו הפרושים האלה בספר הרי"ף, ובתשו' רמ"ע ס' קכ"ז קכ"ח קכ"ט נעחקו ללשון הקדש) גם הרמב"ם חוץ מספר היר' כ' חבריו בלשון ערבי. וגם לשון עברית מראב"ע, חוץ משיריו, איננה מרוצה וקלה ומובנה, כלשון חכמי צרפת ובראשם עט סופר מהיר מאור עינינו רש"י. ואני כאשר כבר נשיתי מה שלמדתי בנעורי מלשון ערבי, ע"כ לא יכלתי לתרגם בכ"מ, אבל לא מנעתי עצמי לפרש עד מקום שידי מגעת.

מ ואלה שמות הסופרים והספרים אחר חתימת התלמוד שהוזכרם בעל האשכול, ובפנים בפרושי כהגיעי אליהם כתבתי את אשר ידעתי מהם ומטעמיהם ועת חייהם:

(1) מר אברהם קבסאי גאון.	(23) ר' יוסף טוב עלם.
(2) רב אהרן גאון.	(24) ר' יצחק בן מרון הלוי.
(3) רב אבומאי.	(25) רב ישראל.
(4) רב אחא משבחה.	(26) רב יהודה אלוף דמנהר פקוד.
(5) רבנא אבין.	(27) רבנא יעקב בן רבנא משה ב"ר אבין.
(6) רב אלעזר אלוף מן אספמיא.	(28) מר רב יעקב גאון בסורא.
(7) רב אפרים (תלמיד הרי"ף).	(29) ר' יעקב מרמרוג (ר"ת).
(8) רב מר אשי.	(30) ר' יוסף בן יצחק בן אביתר.
(9) בעל הלכות.	(31) מר ר' יוסף גאון.
(10) בעל מתיבות.	(32) רב כהן צדק.
(11) רב כרכיה.	(33) מתיבתא קדושה.
(12) רבנו גרשום.	(34) ר' משה הדרשן.
(13) מר רב הונא אלוף.	(35) רב משה גאון.
(14) רב הילאי.	(36) רב מתת' גאון.
(15) רב האי גאון.	(37) רב נהורנאי גאון.
(16) חכמי צרפת.	(38) רב נטורנאי ר"מ דמחסיא.
(17) רב חנינא גאון.	(39) רב נחשון ר"מ דסורא בר מר צדוק.
(18) רב חננאל ב"ר חושיאל.	(40) רב נחשון בר ברכיה.
(19) רב יהודאי גאון.	(41) ר' נסים בר יעקב.
(20) הגאון ר' יצחק אלפסי.	(42) רב סעדי גאון.
(21) ר' יצחק אבן גיאת.	(43) רב עמרם גאון.
(22) הרב ר' יהודה.	(44) רב פלטוי.

- (45) מר רב צמח גאון.
 (46) רב צדוק גאון.
 (47) מר רב רבא.
 (48) שתי הישיבות.
 (49) רב שרירא גאון.
 (50) רב שישנא גאון.
 (51) רב שר שלף גאון.
 (52) מר רב שמואל ריש כלה רבי דרב אחא.
 (53) רב שמואל אבן חפני.
 (54) רב שמואל הכהן.
 (55) הנגיד ר' שמואל הלוי.
- (56) רבנו שלמה (רש"י).
 (57) הלכות גדולות.
 (58) הלכות פסוקות.
 (59) הלכות יצירה (ספר י).
 (60) סדר ר' אליהו.
 (61) ס' חפץ.
 (62) ס' טומאה וטהרה.
 (63) ספר המצות.
 (64) סדר רב עמרם.
 (65) פסקא.
 (66) שמושא רבא דגאונים.

ו עת ימי חיי מחבר ס' האשכול ומתי הלך למנוחה.

כאשר החשך יכסה ארץ, וערפל סביב תולדות הגאונים יחנה, כן נעלם מאתנו שנת הולדת ראב"י אב"ד ועת האסף נגהו. ואם הרב המאירי בפתיחתו למס' אבות השאיר לנו זכרון יום מותו, עוד לא נגלה לנו שנת פטירתו. וז"ל: הרב הגדול זקנו הנבחר ראב"י אב"ד נפטר בשנת תתקי"ט בעשרים במרחשון. ונראה מ"ש תתקי"ט טעות המעתיק הוא, שכבר הוכחתי בפתיחה לספרי ברית אברהם דף 32 ממה שכתב הסופר הנאמן ר' יוסף הכהן בספרו עמק הבכא וגם ממה שמצינו מכתבת יד רבנו אפרים בר יעקב מבונא, שגורת בלוי"ש היתה בסוף סיון תתקל"א, ואחרי באה השמועה הרעה לאוני הגאון ר' יעקב ב"ר טאיר מרמ"ו כתב ספרים לכל הקהלות בצרפת ורינוס שיקבלו יום הגורה לצום ולאכל, מזה נראה עין בעין שלא נפטר ר"ת ד' תמוז תתקל"א (כאשר נוכר בספרים) כי רחוק להאמין שבעת כתיבתו לכל הקהלות פתע פחאום גוע ויאסף אל עמיו, ור' אפרים בר יעקב אשר כתב כל התלאות וכל הפגעים שנשכו ע"י גורת בלוי"ש וגם כל הקורות את רבנו יעקב ברמ"ו בעת ההיא, והפגעים אשר פצעו הרשעים בראשו, ואשר הצילו השם מידיהם, לא יוכיר מקרה זה, כי בא השמש בצהרים, ובשעת עבודתו עבודת הקדש איננו כי לקח אותו אלקי'. ועוד שרוב סופרי דורותינו כתבו שהרשב"ם נפטר שנת תתקל"ה, ור"ת מלך אחר הרשב"ם כמ"ש מהרש"ל וכן נראה מספר הישר לר"ת שהרשב"ם הי' רבו ושחיה זמן מה אחריו (ועי' לעיל הערה 1) א"כ נראה בהיר שר"ת לא נפטר תתקל"א. אמר מעתה באשר הרב אב"ד מביא בתשובתו דברי ר"ת וכותב עליו ו"ל, גם דבר ממנו כאשר ידובר מחכמי קדם כמ"ש בתמים דעים ס' ק"ט: שמעתי מחכמי דורנו ששמעו מפי הרב רבנו יעקב ו"ל, ובס' ר"ב ראיתי בחשובת הרב ר' יעקב ו"ל מרומרוג, שמע מיני' שכבר גוע ר"ת עת כתב הרב אב"ד דברים האלה, א"כ קרוב הוא שפטירת אב"ד לא היתה קידם שנת תתק"ס. ונראה להגיה במאירי תחת תתקי"ט תתקמ"ט, ואל תתמה שיש כמה טעויות סופר כאלה במאירי כמו בשנת ב' אלפים תמ"ט נחנה תורה וצ"ל תמ"ח וכהנה וכהנה. וביחוסין דף קל"ב מצאתי כתוב: ראב"י אב"ד נפטר תתקס"ה, והא ודאי בדוחא היא, שהראב"ד נפטר לפי עדות המאירי וכל דורשי הדורות ערב שבת חנוכה תתקנ"ט (בצמח דוד נדפס בטעות נ"ח) ומדברי הראב"ד בתמים דעים ס' ל"ט ונ"ו ובשמה מקובצת לב"מ (ע' לעיל אות ד) מודעת שהראב"ד עודנו חי אחרי פטירת האב"ד והצילו אחרי מותו מהשגת הרו"ה.

ועל השערתי שאב"ד נאסף אל עמו שנת תתקמ"ט אל תשיבני מדברי בעל שבט יהודה דף 112 שבי' שמצא בקונטרס: בשנת קמ"ו (תתקמ"ו) נעלה ענן כבוד ר' זרחי' ו"ל, ורו"ה הביא פעמים רבות פרושי הרו"ה אברהם אב"ד ו"ל כאשר הראיתך בענין אות ה' וטשיב את הארי אחרי מותו, ותוכיח מזה שאב"ד נפטר זמן מה קודם שנת תתקמ"ו. דע קורא אהוב שאין אמון בדברי הקונטרס, אם כונתו לרו"ה בעל המאור. כי איך יעלה על הדעת שנפטר הרו"ה תתקמ"ו, הלא חבר ספר השגת על בעל הנפש לראב"ד אחרי מות הראב"ד כאשר גליתי אונך למעלה אות ה' והראב"ד נפטר תתקנ"ט, א"כ עוד זרחה שמש הרו"ה בשנה ההיא 13). אך באמת גם דברי הקונטרס וגם דברי יתכנו ואין בהם סתירה, שלדעתי הקונטרס מר' זרחי' אחר דבר, וקרוב לשמוע, באשר לא הוכיר כי אם שם זרחיה, לא שם שבטו הלוי, ולא שם מעשהו גדלו וגבורתו בעל המאור. ויש עוד רגלים לדבר. קרא נא בפ"ך שיר הראשון אשר שר ר"ה כאשר כלה ספר השגות לבעל הנפש ובקשת משם ומצאת, ששני אוהבים היו לו מגדולי הדור, שם האחד זרחיה ושם השני מושלם (משלם), ועליהם אמר בשירו: „לשני בני היצהר ראשים לאומתי, כי אעלה אותם

18) גם הכחם גרען הלך צעקצות שבט יהודה וכ' הרו"ה נפטר תתקמ"ו והוסיף שגולד תתפ"ה. ומקורו לא הערה. וכוחז מהשערה, ולדעתי אין סברא, לעשות קלר ימים שמש המעטירה, יראת ה' תוסיף ימים וגלמור ארך ימים צימינה ולדעתי גולד הרו"ה ס' תתל"א שסופרי הדורות מנלו כתוב שטסק צמזרו שנת תתקי"ו וצפתיחמו לספרו כתב שהוא צן י"ט שנים (צנין די מן עשרין ציירא ליה שחא). גם מה שכתב גרען הראב"ד גולד תתפ"ה אין אמון בו, דלדבריו לא היו גדול מרמז"ס צשנים כ"א רק עשר, ואיך נפרס מ"ס התשנ"ן ס' ע"ב צתשובה לראב"ד שכ' על הרמז"ס אחרי החפשויות צמזרו: „הוא נער ואנחנו יסיסים ושם ישים מורה על הפלגת הזקנה כמ"ס גם צז גם ישים עמו. וכ"כ חכמי הדורות שהי' הראב"ד מופלג צזקנה צהנתי על הרמז"ס. לכן יותר קרוב שהראב"ד גולד כעשרים שנה צטרס יולד הרו"ה. גם מה שהחליט שאב"ד נפטר תתקל"ח אין לי סרס, וכן הוצה מהשערותיו דברי חלומות המס'.

אותם על ראש שמחתו, הרב שמו כשמי ראשית תבואתו, אך האנוש מושלם קודש הרומתו, יוכרו לטוב תמיד בברכתו". ועתה מי יערב לבו להחליט שלא כיון הקונטרס לר' זרחי' הוה, או לר' זרחי' היוני שהזכיר בשבט יהודה מחבר ספר הישר (ספר קטן חזקו מוסר השכל), או שלא היו עוד בעת ההיא חכמים אחרים אשר יקראו בנחלתם ובשמם זרחיה.

ועל דבר שני חיי בעל האשכול, לא נודע דבר ברור. אך כבר כתבתי באות ג שהי' תלמיד רבנו יצחק בן מרון הלוי. ור' יצחק נפטר ומן מה קודם ר' יוסף הלוי אבן מיגאש שנפטר בשנת תתק"א כאשר בארתי שם. ויש לשער שר' יצחק הלך למנוחה שנת תת"ץ ובעת הואת הי' תלמידו ר' אברהם אב"ד בן עשרים שנה, ואם תדמה בעיניך מה שכתבתי למעלה שחיה עד שנת תתקמ"ט או הי' במותו קרוב לשמונים שנה, וזה מכוון למה שכ' בס' יוחסין (עי' אות ג) שהאב"ד הפליג בישיבה ובשנים.

ומה שאני מחליט שר' יצחק בן מרון הלוי נפטר ימים רבים טרם גדלו הראב"ד והרו"ה, סמוכין שלי מהשגה ראשונה של הרו"ה על הראב"ד בשער תקון הוספות, שהראב"ד כתב אפי' סמוך לוסתה פוקד בביאה בצאתו לדרך וגרס ביבמות ס"ב ע"ב אפי' בסמוך לוסתה וכמה עונה. וכתב הרו"ה זה ליתא שאין הפקידה אלא פקידת שלו' ונמילת רשות ואפי' באשתו נדה והכי גרס ביבמות בספרים מדויקים: ועונה שאמרו לא לעונת הוסת יציאתו לדרך (ט"ס וצ"ל לא לעונת הוסת אלא לעונת יציאתו לדרך) ומה שהגיהו בספרים: אפי' סמוך לוסתה אע"ג דאמר רבא תיב לפרוש עונה סמוך לוסתה הגהה הוא שהוגהה ששמו של ר' יצחק בן מרון הלוי וליתא בספר ישן ואין בזה להאריך הלא כתובה על ספר הישר עכ"ל (כונתו כבר כתב ר"ת בספר הישר דף ה' סוף ע"ב שטעות הוא הגרסא לא נצרכה אלא סמוך לוסתה. ובמחילה רבה מכבוד הרו"ה שאין הגהה זו מר' יצחק בן מרון הלוי שכבר גרס כן רש"י וממנו לוקחה זאת). פקח עיניך וראה, טרם חיו בארץ הראב"ד והרו"ה כבר הוגהה הגמרות ע"פי הגהת ר' יצחק עד שלא נתברר לכל ברור הראב"ד והרו"ה כיצד הי' נוסח הישן.

יא טעם לשם אשכול שקרא המחבר את ספרו, ולשם הבאור נחל אשכול אשר פי ה' יקבנו.

המחבר לא הודיענו למה קרא שם ספרו אשכול, גם הראשונים אשר הביאו ספרו וכנוהו כן לא גלו את מסתרו. אולי המחבר קרא אשכול ודרש, בישעי' ס"ד כה אמר ה' כאשר ימצא התירוש באשכול ואמר אל תשחיתוהו כי ברכה בו, כן אעשה למען עבדי לבלתי השחת הכל. ובמלות כי ברכה בו, מצא רמז לשם אברהם שנאמר בו והיה ברכה. ובסוף מס' סוטה אמרו משמת יוסי בן יעזר איש צרידה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים בטלו האשכולות, אמר ריא"ש איש שהכל בו, פרש"י תורה באמתה ואין דופי ושכחה ומחלוקת עכ"ל, ואע"ג דפליגי יוסי בן יעזר עם יוסי בן יוחנן על דבר הסמיכה בחגיגה י"ו, מתרצי לה בתמורה י"ו כי אפליג בסוף שני' דבצר לבא, פי' זה היו בסוף שנותיו שנשמעט הלב ונשתכח כפרש"י. ונראה דסוף ימיו הי' דור של שמד, וסופרי הדורות כתבו שיוסי בן יעזר עצמו נהרג בשמד היונים. וכבר כתבתי באות ו ובשער הספר שהוא כולל כל הדינים הנהוגים בו"הו והולך ע"ד הלכות גדולות והרי"ף, אולי טמעם זה קראו אשכול, ספר שהכל בו, ולא תחפר כל בו. וע' חולין צ"ב כמה רמזים בתיבת אשכול, אך אינם נאותים לעניננו.

אולם יותר נראה שהמחבר השתמש במלה זאת בהוראה אחרת שכך כתוב בס' הערוך ערך אשכולא: בפסיקתא דבחדש השלישי אמר רבי לוי משל לבן מלך שעמד מחליו אמר פידגוני ילך לאשכולא, אמר המלך עדיין לא בא ויוו של בני מחליו והוא הולך לאשכולא וכו' פרוש כנסת שמלמדין בו הנערים קורין אותה בלע"ז אשכולא ע"כ"ל והוא בלשון יוני *ἄσκολα* וכן קרוב לזה בלשון רומי צרפת ואשכנז. וכך כתב הטעריך מה שמצאנו בבראשית רבה סדר ויהי רעב בארץ אשכולוסטיקא דאורייתא פי' ראש בית המדרש בלשון יוני, וקרוב לשמוע מה שראיתי בספר אחד, ושמו לא נודע לי, מ"ש בברכות י"ו ע"א האי דוחקא דהוי בכלה מינייהו, פרש"י בני אדם הבאים לשמוע הדרשה ביום השבת יושבים דחוקים עכ"ל קרא לדרשה כלה על שם המקום שמלמדין בו שנקרא כנסת חכמים, שבלשון יוני יכונה בית התלמוד (סקאלע 14), וא"כ פתרון שם אשכול הוא בית או כנסת התלמוד, וזה השם נאה לספר הזה, ודוגמתו שם הספר כנסת הגדולה למהר"ח בנבנשתי וכנסת יחוקאל למהר"ק, ספרי הבתים לרשב"א וספר בית המדרש למהר"ך. ואפשר שגם זה נכלל בלשון המשנה משמת יוסי ב"י בטלו האשכולות, באורו שבתי המדרשות הגדולים נחבטלו בסוף ימיו שהי' דור של שמד כמ"ש לעיל. שוב ראיתי קרוב לזה בפרוש למס' אבות מר"י אברבנאל וז"ל בטלו האשכולות פרושו שהיו מתקבצים חכמי ישראל חבילות חבילות ללמוד תורה כאשכולות, וכן דרשו אשכול הכופר דודי לי, אלו תלמידי חכמים שמתקבצים כענבים באשכולות, ובמותם לא היו מקבצים עוד וזה בטלו אשכולות (15) עכ"ל.

וקראתי

14) ונראה דזה כונת הס"ס צרכות ו' ע"ז אגרא דכלה דומקא פי' בית המדרש, (לפרש"י נקרא כלה שנת סלפני הרגל שהכל צאים לשמוע הלכות, ולערוך נקרא כלה חדש אדר ואלול מפני הדרשה שנקראת כך, שמתעסקין כל ת"ח צמדיים האלה שרויין לריום בכלה של אלול או בכלה של אדר) וכן בחולין מ"ט אבא מרשי כלי דפרסם הו, צאורו מראשי בית המדרשות, וכן צ"ב כ"ב רב וחמון צ"י ריש כלה הוי. וכנה נוסח היסן בצרכות מ' רב ציבי צר אביי סבר לאשלומויהו לכולהו פרשייתא דכלה צמעלי יומא דכפורה (ע' ערוך ולא כגרסתנו כולהו פרשייתא דסתא) ולדעתו פרושו כל פרשיות שקורין לצור צ"ב הכנס. והערוך פי' שהי' רב ציבי טרוד צמדיה הכלה צומכתא דכלה ולא מלא פנאי להשלים פרשיות המדש וסבר להשלים צעור צ"ב. אצל לפרושו קשה כיון דלא הי' לו להשלים אלא ד' פרשיות דחדש אלול א"כ מאי הסיב לו מיא צר רב מדפתי כל האוכל וסותה צט' מעלה עליו כאלו סמענו צו"ד, וכי ס"ד שלריך לאכול כל היום ויהי' אסור לקרות צחורה טעה אחת או שתיים? אצל לפרש"י פרשייתא דכלה כל פרשיות שקורין צ"ב הכנס ייחא.

15) הי' יוכל להציא ס"ס ערוך חולין ל"ב אשכולות אלו ת"ח. ודע שבמדרש שיר השירים אמרו אשכול הכופר זה יחמק. ונדלה פשר דבר שבמדרש אמור נדרש כפות חמרים זה יחמק שהי' כפות ע"ג חזנה, ובערבי: אכתוב הוא תרגום פפות חמרים בערבי. ספר

וקראתי שם פרושי נחל אשכול, באשר הוא מראה אותך כל הנחלים מדברי הו"ל אשר מהם שאב המחבר, אם מכבלי
 אם מירושלמי או מתוספחה או ממדרשים או מן הגאונים והרבנים אשר קדמוהו, ולא גלה עינינו איה מקום כבודם ומלב מי יצאו
 הדברים, הנחל הזה יביאם אליך, איש מהם לא נעדר. גם במקום שדברי רבנו צריכין באור בארתי כיד ה' הטובה עלי, ואם
 אמנם שגיתי, אחי תלין משונתי, ועתה קורא נעים מחה סיני מספרי, והשקוה מנחל עדניך, ואם מצאתי חן בעיניך, הודיעני נא
 אח דרכיך, ואבא אליך וברכתיך.

ויתרה עשיתי, כי הראית לדעת בכל הלכה להקח הנביאים העומדים על ימין בעל האשכול וגם את מריביו ונכרתי ומקור מחלקותיהן
 העריתי והיו לי לעינים בזה תשו' הגאונים וספרי הראשונים מן השאלות עד ספרי הריטב"א והר"ן. גם אמרתי לדבק טוב הוא,
 לסמוך ולתלות באילן גדול מן הטוב אשר היטיב ה' עמי וחנן את עבדו בהלכה ואגדה אחרי היגיעה והשקודה על דלתי החורה,
 והבאתי מעט ממנו אל חוך הנחל ונבול. ותרתי בלבי גם על אודות הטוב ההוא ועל אודות האשכול יאות מאד שם באורי נחל
 אשכול כי תמצא בחשבוננו טוב הקטן צבי בניטין. ידעתי גם באלה לא נמלטתי מן השגגה, וגם לגדולים אשר קטנם עבה
 סמתי קרה כן כדדרש רבא (נדה ס"ח) דברי' שאמרת טעות הן ואמרו (גטין מ"ג) אין אדם עומד על ד"ת אא"כ נכשל בהם
 שנאמר והמכשלה וגו'. גם לזאת יסלה הקורא, אם ימצא מדברי וחדושי כתובים על ספר אחר, אל יחר אפן, אולי שנינו מראה
 א' ראינו במחזה ואולי זכרנוי כוב ואלי הדבר יגונב או כולו או לקחה אוני שמץ מנהו, וברכות הימים שכחתי ואמרת סברא
 זו אני מצאתיה וכולה שלי. ומי האיש אשר חבר ספר גדול 16) ולא תקראנה אותו כאלה? ובפרט בימים האלה שאין הרב
 דומה עוד למלאך ה' צבאות (מ"ק דף י"ז) שאינו מכיר בלשון ארמי ולא פסק פימי' מנרסא, כי חלף הומן, ובאה עת לדעת
 הפצים רבים לשונות וידועות שונות כי בלעדיהן לא נוכל לעשות מלאכת ה' באמונה בצרכי צבור בתוכחה ובהשגחה על בתי הלימוד
 והחנוך ולשטור משמרת הקדש כל יבואו בה פריצים וחללות. ואין עת לדרוש ולחקור ולהגות בספרי האחרונים החדשים מקרוב יצאו,
 ולא זכיתי להנות מאורם כי אם לפרקים רחוקים. והנני מחלה את החכמים שכבר הם בארץ החיים ואשר אתנו פה היום
 לאורך ימים שימחלו לי אם פלט עמי דבר או חצי דבר נגד כבודם לא במרד ולא במעל נעשה, 17) כי שגגה היא. וידעתי כי
 ערכי אין ערוך אליהם וקטנם עבה ממחני, אך חשבתי בתורת ה' תמימה קטן כגדול תשמעון, ושני גרדיים יוכיחו שקיפיו חכמים
 את דבריהם בפ"ק דעדות, ע"כ לא הסתרתי דעתי במקום שנטתה מדעת אחרים, והבוחר יבחר, הלא אוון מלין תבחן, ואת הרע
 בעיני לא יוחן.

ועתה קורא נעים! כרם ה' צבאות לפניך, ואעוקהו ואסקלהו ואטעהו שרק, והנה פרחו הגפן הבשילו אשכלתיה ענבים. הכר
 נא כי בכל כוחי עבדתי העבודה הזאת, ושמתי עליה לילות כימים, כי אמרתי פן אנשל בה אם לא שויתיה לנגדי תמיד, והיו
 עיני

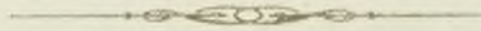
16) ספר האשכול עם ח"ב וח"ג וצאורי יכילו קרוב לו"ו מחות דפין מדפי הסלק המונח פה.

17) ע"י ס"הג סמוסיר מחד לבלתי פגוע בכבוד מחברים והוא בכלל עברות שבין אדם לחברו אפי' י"הכ ח"מ עד שיראה
 כדאי' יומא פ"ז המקניט חברו דצב' צריך לפייס. וכבר ידענו זה מחק המוסר חלו לא נאמר, אבל להגדיל העון הזהיר הסורה.
 ואפשר שזה המכוון במסנה עברות שבח"לח אין י"הכ מכפר, את זו דרש ראב"ע לפני ה' תטהרו עברות שבח"לח י"הכ מכפר,
 עברות שבח"לח אין י"הכ מכפר עד שיראה. והקושי ידוע מה את זו דרש, הלא כבר אמיר במסנה? הרמב"ם כ' בשאי מח'
 פרקוס דעת חכ"ל המונט עלמו מעברה מ' שנפשו געלה זה ולא תכסוף אליה כלל אף כי לא ליתיה הסורה, אין מעלתו גדולה
 כמעלת האים המשתוקק אלי' אך מוסל ברומי לבלתי עשויה לא מ' סלו וטבעו, אלא מפני שאבי ששמים גזר עליו. והנה סת"ק
 מחד הסכל והמוסר אמר עברות שבין אדם לח' אין י"הכ מכפר ואם דבר סרה עליו אי פגע בכבודו צריך לרעותו, אך אין חטונת
 כל נפש להרגיש החיוב ואף הסלם שמרגיש הפגם ומרעה מלד שיעורוהו הסכל והמוסר, אין המעשה מעולה כאלו נעשה מ' לית
 השם ולכבודו כובש ילרו. מה שהוסיף את זו דרש ראב"ע, מה שח"ק מזהיר מחד הסכל אמר ראב"ע הקב"ה גזר ואמר לפני
 ה' תטהרו צ"הכ, אבל עברות בח"לח אינו מכפר עד שיראהו, ואע"פ שהסכל מחייב, נאמר מפי השם, להודיעך כוחה של עברה
 ושכר מצקס רצון ומחילה מתברו מ' לית השם. ואולי זה כונת מאמרם ברכות ל"ד מקום שבעלי תשובה עומדין אין לדיקוס
 גמורין יכולין לעמוד שני' שלום לרמוק ולקרוב, ברישא לרמוק והדר לקרוב, מאי רמוק שהי' רמוק מעברה מעיקרא ומאי קרוב קרוב
 ונתרמק ממנו. צאורו מי שיראו מסיתו לעברה ונפשו וכספה אלי', וכובש ילרו ושז ממנה בעבור לית השם, זה נקרא כאן בעל
 תשובה ששז מילרו וכבש תלותו העוטה ומעלת האים הזה גדולה ממעלת לדיק גמור שאין ילרו מסיתו לקרבה אל העברה.
 וזה סרה התמימה הידועה על מאמר זה. ואנכ גררר אזכיר מענינה דיומא מ"ש בילדותי על מ"ש הרשאוים והביאו אבידורס
 טעם שהטביעו אכ"הג לומר סלת לנו כי מטאנו מחל לנו כי פשענו, לפי שפשע גדול מן הסטא יש לצקש מחילה שימחל על
 עלזנו, אבל אין לומר סיסלת עלזנו. מהיכן ידענו שמחילה גרועה מסליתיה? והשיבו לי מורי הגר"ל קארלצורג ז"ל שחיבת
 מחילה צו"ד סנדפס בכל הסודרים ט"ס, וז"ל מחלה צמירק קטן ודגס צלח"ד ששרשו חלל והמ"ס נוספת ע"מ מגלה, מחמה,
 ומחלת עון טעמו להחליש ולרפה העון כהוראת שרש חלל ומללה שטעמו נקוב ומליל, נתרוקן ונחלש, ונגזר מזה שם כלי שיר חליל
 בהיותו ריק ומלול ויקרא הגוף חלל כשנתרוקן מנפש ורוח וכן מחלה צישעי' צ' שפרושי מערה להיותה חלולה וכן טעם הסורס
 צערי וסורסי, א"כ המצקס מחלת עון לא צקס רק להחלישו ולהקטיוו כענין שאמרו ר"ה י"ז ועון עלמו אינו נחמק אבל סליתיה
 מחיקה נמורה היא. ומלאתי סכניס הדברים שמ"ס בחיבת מחלה אינה מן השרש שהרי אמרו כחיבת מ"ו ע"ב הסס לא ידעה
 דחיל, ולא אמרו תחמל, וסס פ"ז ע"ה חיל ומחלה לכחיבתה וצקדוסיין י"ב ע"ב מאן אחלך (מגזרת אפסל בחרמי) ולא אמרו
 אחמלך, וכן צמקור אמרו אחולו אהלי. ואין קושי מה שמלנו הפעל צבצרי חכ"ל מוחלין לו שכבר כ' הרמב"ם ריש תרומות שמחלת
 תרומה שאין החי"ו מן השרש עשו פעל לא יחרוס כאלו החי"ו נרשת וכן מחמלה אמרו לא יחמיל.

עיני ולבני בה עד כלותה. והי' זה שכרו: אם ישיבו נצרי מטעי בעיניך, ואכלת מאשכול ענבים שבקך, ושחית בלב טוב יינך, וכדני נא ותברכני נפשך. אך אם באחד או שנים לא נחה רוח קדשך, אל תאשימני ולא יכני שמשך. ואם אחה לו שמעני, גם אם בעיניך שגיתי הרבה אל תרשיעני, עשה עמי חסד ובסחוס חנמה תודיעני, בעבור יברכך אלקי צודי וטושיעני.

ואני תפלה לאל חיי: קבל ברצון קרבן תודתי אשר הבאתי לך בתחנה, כי מי אנכי ומי ביתי כי הביאתני עד הלום לזכות את הרבים בחורת איש שהכל בו. ועתה שמע תחנת עבדך היום: לא אשאל ממך עשר וכבוד, רש ועשר אל תתן לי, הטריפני לחם חוקי, אך אל הרבר הוה תשא פני ונתת לעבדך לבני ולחתני הנאהבים לב חכם ונבון להבין ולהשכיל בעטקי תורתך הקדושה, ויאמן נא לעבדך את אשר הבטחת לזרע אברהם עבדך, ע"י איש סודך: ואני זאת בריתי אתם אמר ה' רוחי אשר עליך ודברי אשר שמתי בפך לא ימוש מפך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם.

נשלם ער"ה בבוא שנת ובריתי נאמנת לו לז"ק.

ספר האשכול, הלכות תפלה וקריאת שמע.

א. הניא רבי יהודה בן בתירא אומר א אין דברי תורה מקבלין טומאה. ומעשה בתלמיד אחד שהי' טמגם וקורא למעלה טרבי יהודה ב"ב אמר לו פתח פיך ויאירו דבריך שאין דברי תורה מקבלין טומאה שנ' הלא כה דברי כאש נאם ה' טה אש אינו מקבל טומאה אף ד"ת אינו מקבלין טומאה. אמר רב נחמן בר יצחק נהוג עלמא כתלחא סבי כר' יהודה ב"ב בדברי תורה, כר' יאשיה בכלאים, כר' אלעאי בראשית הגז ב. כי אתא ועירי אמר בטלוח לטבילוחא, ואמרי לה בטלוח לנטילוחא, טאן דאמר לטבילוחא כר' יהודה ב"ב, ומאן דאמר לנטילוחא כרב חסדא, דרב חסדא לייט אמאן דמהדר אמיא בעדן צלוחא ג. איכא טאן דאמר דבטלוח לטבילוחא בין לדברי תורה בין לחפלה, ואיכא טאן דאמר הני טילי לדברי תורה אבל לחפלה בעל קרי צדיק טבילה, ולא טבילה דוקא אלא אף רחיצה בתשעה קבין. וכתב רב האי נאון ו"ל כיון דבגמרא ליכא בהא מלחא נקוט מנהג כל ישראל שכל בעלי קריין אע"פ שאין להם מים אין תחפליין עד שיטבלו או עד שירחצו בט' קבין ד. טיהו תקנתא דעורא בטלוח ד דמתחלה לא נתפשטה גזרתו בכל ישראל כדאי' בירושלמי וטא ו לפיכך התירו משום בטול דברי תורה ז. והיו לן דבעל קרי הטובל אין צריך חפיפה כבשאר טבילות דאין חציצה פוסלת בטבילה זו אם לא חציצה ברוב הגוף דהוי כאלו לא טבל כלל ח טדאיבעי' להו כפ' אמר להן ט תוצין או אינו תוצין אמר לי' כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון וחציצה פוסלת טבילה זו. ומדלא איבעי' לן הכי בשום דוכחא בטבילת קרי, אלמא התם דגזרו טבילה משום סרך אסור כרת שנכנס טמא למקדש ולאכול תרומה וקדשים שפיר קמבעיא, ופשיט לי' דשייך חציצה בכל טבילה דרבנן שתקנו להכשירו להכנס למקדש ולאכול תרומה וקדשים דחכמים כעין דאורייתא תקנו, אבל טבילת קרי דליכא למיטר בה חכמים כעין דאורייתא תקון, דכבר התירו לטבול בשאובין כדתנן במקואות ו, ואמרו יא בעל קרי החולה שנפלו עליו ט' קבין מים טהור ואפי' משנים ושלושה כלים מצטרפין, ולא דוקא חולה אפי' בריא כדאמר רב הונא לרבנן אפשר בטרחצאות יב והכי נמי מסקינן דלית הלכתא כרב חסא דבעי טבילה יג וכיון דדי בט' בט'

נחל אשכול

א זרכות כ"ב ס"ל זעל קרי מותר דזברי תורה. ב ר' יאשיה ס"ל ככלאי כרס אינו חייב עד שירע חטה שעורה ומרנן זמפולת יה, ור' אלעאי ס"ל רחשית הגז אינו נוסג אלא זארץ. הרי"ף ורזנו סדרו זחמלה ריב"ז וחמ"כ ר' יאשיה וחמ"כ רבי אלעאי (ולא כסדר שבס"ס שלנו: ר' אלעאי, ר' יאשיה, ריב"ז) לפי זקנתם, ריב"ז סי' זכר זקן זימתי הזית כמ"ס חו"ס פסחים ג' ע"ב, ר' יאשיה תלמידו של ריב"ז כדאי' ספרי ר"פ חוקת ור"פ כי תלל נחתי לפני ריב"ז, ור' אלעאי תלמיד ר"א זן סורקנוס כדאי' ספ"ק דערובין ח"ר אלעאי שמעתי מר' אליעזר, ור"א זעטת החרבן עדיון לעיר ותלמיד ועתי"ס ומנחות ס"ה ע"ב. ובפ"י דחולין מקדים הרי"ף ורזנו ר' אלעאי זרחשית הגז כיון דקאי סס זרחשית הגז. ג רזנו גרם לקמן זברכות ט"ו כרי"ף ר"ח לא לייט אלא מוזן דמהדר אמיה לק"ס דזמנו עובר מהר, אבל לתפלה זעני להדורי, ור"ח לא חיירי נקרי אלא זנטי' לק"ס ולתפלה זכל זמן. ד זברי הגאון זביא הרי"ף ולא חסייס זנטי' קבין, ומסופקין חר"י אי רז האי גאון דוקא זביניה זעני, וסכא נפטט. ה וקסה ח"כ למה לריכין זביילה או רחילה? ומנחתי זרמ"בס פ"ד דתפלה עזרא תקן זביילה לד"ת וז"ד זעמד חמריו תקן גס לתפלה. וזוה יומא, והכ"מ לא ידע מקור הרמ"בס. לענ"ד ילא מירושלמי ח"ל: ר"ח אמר כל עמנן לא התקינו זביילה אלא מפני התלמוד, זאס חכה אומר מותר, אף הוא אמר חלך ואעשה לרכי וחמ"כ חשנה. ואס נאמר זעזרא תקן זחמלה גס לתפלה ולזרכות מנ"ל שפני התלמוד סי' ז ועוד מלינו זברכות כ"ב ער' יהודה מחיר זעעל קרי לזרך כל הזרכות ואוסרו זח"ת. ואין זעס לדבר, אלא אס נאמר עקר גזרת עזרא על ח"ת דסמיך אקרא דמייחי סחס והודעתם לנגיך וגו' יוס אשר עמדת מה להלן זעלי קריין חסורין אף כהן חסורים זח"ת. ו פרק ח' ה"א תפחר זמקוס שאין טובלין. ז דאל"ה לא יוכל לזטל שאין ז"ד יוכל לזטל זברי ז"ד זברו חל"כ גדול הימנו זחכמה זמנין, וכ"כ חו"ס ז"ק פ"ב ע"ב ורמ"בס פ"ד דק"ס. ועי' ע"ז ל"ז דרך סי' זסותר שמן ופה, וזחזבות ג' נהגו לכנוס זשלישי וס"ד, וכל מקוס זעקרו תקנה רחשונה, או זמסוס שלא נתפשטט או זמסוס ססר זכשול עתי"ע סוטה פ"ט זחנה י"ד וגטין ל"ה, ואף תקנה שלא נתפשטט לא התירו אלא סיכא שאין רוב זלזור יכולין לעמוד זבה כמ"ס חו"ס ע"ז ל"ה, אבל תקנה שנתפשטט זחמלה וחמ"כ ספקין זבה אין רשאין להחיר וכ"כ ר"שי ע"ז ל"ו: ר"י זדק ומנח שחמלה לא פשט חסור שמן וכן זכ"מ פ"ב דחמרים. וכ' חו"ס ע"ז ל"ו ע"ב אפי' זכה"ג לריך ז"ד קטן, ומשמעות הרמ"בס פ"ב דחמרים סל' וי"ו חו"ן אין זחנגד לזס ודו"ק. וזכו ח"ס רזנו כהן: לפיכך התירו זמסוס זטול חורה. ח זערובין ד' ע"ב זכר חורה רובו ומקפיד עליו חו"ן זשאינו מקפיד אינו חו"ן, וגזרו על רובו שחינו מקפיד זמסוס רובו המקפיד, ועל זעוט המקפיד זמסוס רובו המקפיד. ורוב פוסקי' ס"ל דאף זזכר חיירי, ולא כר"שי דס"ל דוקא זעטער נאמר כלל זס. והנה זמטוט המקפיד סוי זביילה מד"ת אבל זרוב המקפיד אין זביילה, וכל מה שחי"ן זרובו זחמלה מקפידין כמ"ס ספיסקי' זי"ד סי' קל"ח אפי' לענין זעוט חולין חחרי רוב זני אדם, לכך כ' רזנו חלינה זרוב הגוף לא סוי זביילה כלל. ט יומא ל"א גבי הנוכס לעזרה אפי' טהור לריך זביילה. י פ"ח מ"א: מקואות זחמלה לזרך כשרים לזעלי קריין אפי' נתחלחו זקילון פי' שזכרו לגומא ומן הגומא זא למקוס, ולא דוקא זכא מן הגומא דרך זחשכה, אפי' נשזכו כוין למקוס זלא זחשכה עתי"ט. יא מקואות פ"ג מ"ד. יב זרכות כ"ב, ומרסלחות כלים זשאובין ולריך להפיל עליו ט' קבין כדאמר ר' זירא סס. יג זרכות כ"ב ע"ב רב זחמא זטול עמחו נקרי כשנריך להטיל

ספר האשכול. הלכות תפלה וקריאת שמע.

בט' קבין ובשאוּבין, ליכא לטיטר הכמים בעין דאורייתא תקון, דאינהו פסולין טדאורייתא א, וכיון דאינהו לא טעככי בטבילת קרי הציצה בטעוט הגוף נמי לא טעכבא. ויש טחבורתנו דאיתו ראייה דהציצה פוסלת בטבילת קרי אפילו בטעוטו טהא דחניא פרק יום הכפורים ב הרואה קרי ביום הכפורים יורד וטובל ומבערב ישפשף, ופרשו טבערב, היינו טערב יום הכפורים ישפשף גופו בחטין, שאם יראה קרי ביום הכפורים יוכל לטבול עצמו בלא הציצה ג. ולא נהיר האי פרושא, דמי שכיח כולי האי קרי ביום הכפורים שיכין עצמו בערב יום הכפורים לכך וישפשף, ועוד למה לא אדכר בשום דוכתא גבי טבילות ישפשף חוץ מו. ונראה כפרוש הגאון ר' יצחק ז"ל ד' והכי קאטר אם ראה קרי ביום הצום יורד וטובל ואין צריך לשפשף, מפני שהקרי על בשרו עדיין לה ואין צריך שפשוף כי המים טעצמן יעברוהו, ואם טבערב ראה קרי שהוא ליל יום הכפורים ראה קרי, כשיטבול לכתר ביום ישפשף בידו המקום שנפל הקרי על בשרו, מפני שהוא כבר יבש וצריך שפשוף, דשכתב ורע על בשרו כצואה ה' ואסור להתפלל עד שיעבירנה. ותשעה קבין שאטרנו לטהר בעל קרי לתפלה דוקא בנתינה ולא בטבילה דהא ר' זירא יתיב באנגא דמיא בי מסותא . . . ו.

ב. והרואה קרי ביום הכפורים בזמן הזה אי מחוייב בטבילה או ברחיצה בעלמא צריך עיונא. יש מי שאומר שאין צריך האידנא רחיצה הרואה קרי ביה"כ. ואנו לעניות דעתן חזי לן דצריך רחיצה כמו בחול, ואי משום שאסור להושיט אצבעו במים ביה"כ ו מצינו היכא דאיכא צד טצוה התירו הכמים כדאמרין ח' ההולך לקבל פני רבו או פני אביו או פני מי שגדול ממנו בהכמה עובר במים עד צוארו ואינו חושש. וכל שכן בעל קרי שאינו יוכל להתפלל שצריך לרחוץ בט' קבין, וכל שכן ביה"כ שצריך טהרה יתרה. כך כתב הרב ר' יהודה ז"ל ט. ואם כן הוא שמותר לרחוץ בט' קבין ולא חיישין לאסור רחיצה, הוא הדין

נחל אשכול

רבים י"ח ומסיק ה"ס לית סלכתא כותי' אלא נתינה בט' קבין די כח"ס רש"י ותו"ס. א ראיות אלה מלאחי קלח צסגנון אחר בתשו' מאמר מרדכי. אך מה שהחליט בזמן סה"י עומדת תקנת עזרא גם חלילה היתה פוסלת בטבילה זו כמו שלא הלכו בסך דיומא משום סרך ציאת מקדש בטומאה ובי"ח דבר. לעג"ד אין דמיון, דודאי אלה הטבילות שמכשירות למקדש ולתרומה הולרכו להחמיר אבל טבילה דעזרא יודע הטובל שאין טבילה זו מועלת לטהר לתרומה אלא לד"ת כדאי' ז"ק פ"ג סהרי אף בטומאתו החמורה כגון צעל קרי שנעשה זו וזו שנעשה ז"ק וטמא מת כולן לריכין טבילה מתקנת עזרא לד"ת דתתן ספ"ג דברכות אף שהשאר טטומאתן כמקדש לתרומה ולמקדש. וצירוסלמי חי' להדיא שהטבילה החקין שלא יהיו ח"ח מניין ח"י כתרנגולים וח"כ לאו סרך קדשים הוא. ובפ"ח דמקואות חקן: צעל קרי טטבל ולא הטיל מים לכשיטול טמא ר' יוסי אומר צמולה וזקן טמא, בילד וצריא טבור. ופר"סי חולין כ"ד טמא טמא נשאר צפי החמה ליחלוח קרי ויולה עם מי רגלים וסכנת זרע מטמא צכ"ס, בילד וצריא טבור דמטיקרא נפיק כוליה, ותמה הגמ"ה ישע"י בערלין ז"ל שלא הביאו הפוסקי' צסי' פ"ח סלהמריכיס טבילה לקרי זקנים וחולים לריכין להטיל מים בתחלה? ולק"ח כיון דטבילה זו אינה סרך תרומה ואין כאן טהרה ודאי, אלא כדי שלא יהיו מניין ח"ג, ודאי לא חיישין טמא נשאר ליחלוח, דמי גרע מראית זו (דלא גזרו אלא על קרי שצא מקלות דעת על כרוב כח"ס חו"ס טבת פ"ו) ולא אחרת סך דזקן וחולה אלא לענין תרומה, דומי' להא דתתן צמקואות צלותו פרק ראש מים חנוקים או עכורים צחלועט וצסוף טמא, שהיה דוקא לתרומה כח"ס ח"ט ומג"א סי' פ"ח. — רצנו פה לא דבר מאומה חי מהני טבילה בכלי צצ"ק וצצרכות כ"צ ע"צ פלוגתא דאמוראי, ומג"א סי' תר"ו הביא צ"י צסס הרצב"ד דוקא צקרקט. והמענין צרצב"ד יראה דלא נמית כלל לדין זה אלא צה להסיג על רצצ"ס סכ' שאין טבילת ידים צשחיבין וכ' הרצ"ב שחינו כן, שהרי יש טבילה לצ"ק צשאובין ולרומח דמלתא נקיט צקרקט, דלכל אמוראים מהני עכ"פ צקרקט. ולעג"ד כיון דפלוגתא דאמוראי הוא ה"ל למיזל לקולא כמו צצבעי' דר"פ גטין ט"ו, חזיו בטבילה, שיכנס חזיו חוך מקוה, וחזיו צ"ט קבין חי מהני לצ"ק, וכ' צ"י סי' פ"ח כיון דטבילת צ"ק תקנתא דרבין אזילין לקולא צספקא דר"פ. ולא ידעתי מ"ס האי ספקא מספקא דר"פ? וממתיחין דמקואות פ"ח: מקואות צצח"ל כשרים לצ"ק אפי' נתמלאו צקילון ומסס יורד לחוקה, לא מוכח דבעין קרקט, דצקילון נמי לאו דוקא, דשאובין ממש כשרים כח"ס ח"ט אלא דבר צהוה סכך סי' דרכס למלא צקילון, וס"ה דליכא לאכוחי מדנקט מקוה, דפסול בכלי, דמקוה דנקט ס"ט נמי שדבר צהוה, שלא שכיח כלי גדול לטבילת כל גופו, ואלת"ה חיקשי לומין דאמר צצרכות בכלי נמי שרי ולי"ע. ב יומא פ"ח. ג כפר"סי. ולעג"ד רש"י לשיטתי' אזיל דס"ל צצרוצין על צשרו אפי' מעוט וחזיו מקפיד חונץ ולא הוי טבילה, ה"י בטבילת קרי דרבנן, אבל לדיון דמה"ת אין חלילה אלא צרוצו המקפיד חין סברא שיהא מעוט חונץ בטבילת תקנת עזרא שאינה לתרומה אלא לד"ת. ועוד כשנשנית צרייתא זו עדיין היו אוכלים בטבילה תרומה ומעשר ועל טהרת קודש כדאי' הגיגה כ"ד צצבין מדכן בגלילא להכי אף צ"ק טובל כדיון. ד אלפסי סוף יומא. ה עי' רמ"א ח"ח סי' ע"י. ו חסר כאן ולי": ואמר לשמעיה זיל חייית ט' קבין ושרי עלואי דמה מ' טאה בטבילה ולא צנתינה אף ט' קבין צנתינה ולא בטבילה, צצרכות כ"צ. ז פסחים נ"ד, יומא ע"ח. ח יומא ע"ז ע"צ. ט צן צרוצילי חלצרגלוי נפטר צסוף תת"ק לחלף ה', וחצבר ס' העתים, עתו"ס צצרכות י"ו. גס הטור סי' הרי"ג הביא דין זה צסמוי. ורצנו צעל האשכול קבל זמנו צצמדוסי רש"י צ"צן לדה דף ס"ה כ': הרצב צצב"ד כתצ טהא מקיבל מהרב ר' יהודה צר צרוצילי שהגאונים סמרימו על דס טוהר לנהוג צו הסיור. הרי"ף וסר"אש הביאו הצרייתא טילהי יומא טרוחה קרי ציה"כ יטבל ואס ראה מצערב ישפסף. מיהו הרצ"ס לא הביאה אלא להודיענו שגריך שפסף דצסי' כ"ד כתצ שאין לצרך הטובל בערב י"כ מחמת קרי, טבל הטה אין טובלין לקרי, שאין מוצה לטבילה זו ולא עדיף מערבה (דצרי רי"צ צג צשערי חסוצה סי' ר"צ וכ"כ הרמ"צס) ומה טהגנו לטהר מקרי לחפלת יס"כ סוכו אחרדס צ"הכ ישראל נקיים כוולאכיס. אבל סר"ף צסתס צצרכות כרב האי טלא יחפלל בלא רחילה צט' קבין או טבילה ומביא ציומא הצרייתא טרוחה קרי כלורתו נראה דס"ל כרצנו דאף צ"הז טובל צעל קרי ציה"כ. וצסלכות גדולות כתצ ננוי כרצנו היכא דחזי קרי ציה"כ טביל וצצריך (כרב סעדי' גאון) אבל צסלכות צצרכות כ': האידנא שרי צעל קרי צתורה ק"ס ותפלה יורד לפני התיבה, וסני דייס אלו סותחיס זא"ז הביא טטור צסמו

ספר האשכול, הלכות תפלה וקריאת שמע.

הדין שיוכל לטבול טבילה גמורה. ובעל קרי מותר להניח תפלין מרמקשינן א' וכי קסבר ר' יוסי בעל קרי אסור להניח תפלין, ומפרק הכא בילדים ונשותיהן עמהם עסקינן, שמא יבואו לידי הרגל עברה, דברור הוא דאסור לשמש מטתו היכא דתפלין בראשו כדאמרין בפרק מי שמתו ב' בית שיש בו תפלין אסור לשמש מטתו עד שיניחם כלי בתוך כלי, וכל שכן שאסור כשהן בראשו. ונשאל לגאון ג' וזה תורף ד' השאלה והתשובה. שאלתם הא דאמרי רבנן ה' כל מלאכה שאשה עושה לבעלה נדה עושה לבעלה הוין ממויגת הכום והצעת המטה והרחצת פניו ידיו ורגליו, ובמקומנו מחמירין על עצמנו שלא יגע אדם במשכב ומושב של נדה, אלא יכבם בגדיו ויטהר גופו, ואינה אופה ואינה מבשלת לנו כל ימי נדתה, עד שקמו תלמידים ובקשו לשנות מנהגנו בדבר, ואמרו שאין לנו לפרוש ממשכב ומושב של נדה כל זמן שאין לנו טהרה משאר טומאות כגון טומאת מת, ומביאים טעם לרבריהם ואמרו וכי יש טהרה להצאין, וכיון שאי אפשר לנו לטהר משאר טומאות אין לנו לפרוש ממשכב ומושב של נדה. ושלשה דברים אלה שאסרו חכמים לא אסרו מפני טומאה, אבל דברים הם שמביאין לידי הרגל עברה, ולעשות סייג אסרו אבל משום טומאה לא. וחוב אמרו ו' נדה קוצה לה חלה, ושלחו נמי טמיתבתא קדושה שנדה מותרת ללכת לבית הכנסת להתפלל וללבוש בגדי בעלה ובלבד שלא יהא בהם דם ז'. וכשראו קהלנו ושמעו הדבר הוה בפסקים והלכות, מקצתן נחרפו ידיהם בנדות והתירו אותן והשאר עמדו על מנהגן הראשון עד שכתב אליהן תשובתך אדונינו, ותבאר לנו מנהגכם ותאיר בה עינינו ותסיר ספק מלבנו, כי בטוחים אנו לשמוע מפיך הלכה למשה מסיני. — היו יודעים שהתלמידים האלו אינם יודעים תכליתו, ומאו אין ישראל מוזהרים שימנעו מלהטמא במגע משכב ומושב של נדה ובכל הטומאות, ומי שהפך לבו ליגע בכל טומאה אין עליו לטהר עצמו אלא בעתות שהוא חייב ליכנס למקדש דאמר רב יצחק ה' חייב אדם לטהר עצמו ברגל. אבל בתפלה מוזהרים ישראל לטהר עצמן כחנן ט' ה' עומד בתפלה ונוכח שהוא בעל קרי לא יפסיק אלא . . . י' ותניא והודעתם לבניך ולבני בניך וגו' ומסיך יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך יא' מה להלך באימה ברתת ובויע יב' אף כל באימה ברתת ובויע, ומה להלך בעלי קריין אסורין אף כאן בעלי קריין אסורין, מכאן אמרו הובים והובות והמצורעים ובויעלי נדות מותרין לקרות בתורה בנביאים ובכתובים ולשנות במדרש במשנה בהלכות והגדות, ובעלי קריין אסורין בכולן יג'. ומאי שנא בעל קרי דאסור ואלה מותרים? אלו אין להם תקנה בשעתן ובויתן, ולזה יש לו תקנה ביומו ובשעתו לפיכך אסוריהו. אבל סוגיין כריב"ב דאמר אין ד"ת מקבלין טומאה, וסוגיין נמי כי הא דאמר רבי אבהו יד' אמר ריש לקיש לגבל ולתפלה ולנטילת ידים ארבעה מילין הולך לשם ורוחץ ואח"כ יתפלל במהרה, ואם בינו ובין המים יותר מארבעה מילין מתפלל ואינו חושש. וכן הנוגע בנדה ובמושבה והאוכל ממה שנתעסקה טו'. לפיכך מה שפירשו מן הטמיתבתא הקדושה כדן הוא שפרשו, שעושה לו נדה כל מלאכות חוץ משלש שיש בהן הרגל עברה, ואפילו שתיים

נחל אשכול

סי' פ"ח ותרי"ג. אך ידוע שזה"ג אשר זידינו נחטבנו זו הלכות גדולת מר"ש מקיירא והלכות פסוקות לרב יהודאי גאון, ומאן דאמר הא לא אמר הא כאשר אודיעך להבא ביותר מ' מקומות. ובטעמי תשובה סי' רל"ח זכר שרצ האוי גאון הורה שבעל קרי לריך לטבול עלמיו אף זיה"כ. אבל תשובה קע"ד אם היא מרצ האוי? ע"כ הכוונה שם דגם רחמינו צט' קבין מהני, דאלת"ה סותר דבריו בזכות מקומות. א' סוכה כ"ז ע"ב. ב' זרכות כ"ה. ג' שחם גאון שכתב המחבר הוא רב האוי וכן תמנא מקל"ת תשובה זו צרקנאטיו ותשי' הגאונים צסס רב האוי וכן לקמן באשכול. ד' בתשי' הגאונים היא משושבת מאלה. ה' כתובות ס"א. וער"אש להרמל"ת פניו י"ז אף בלא נגיעה שאסורה לספוך לו מים להרמל"ת. ו' זכרות כ"ז, ור"ל שגם מזה הביאו רחמינו להיתר. ז' ערמ"א סוף ה' ק"ש צטע"ת רחיון אין הולכות לז"כסום. ומ"ש לזכר צגדי צעלה, ר"ל אע"ג שסוף לזכר אה"כ אין צוה אסור טומאה צוה"ז, משמע קל"ת אם יש צהס דס אסור ללצן עטו"ז י"ד קל"ה ס"ק וי"ו. ח' ראש הסנה ט"ו. משמע להדיא דוקא צומן מקדש חייב לטהר עלמיו ולא צוה"ז וכן צר"אש טילה יומא סי' כ"ד ורמ"צס פי"ו דטומאת אולכין ולא כצ"ש אה"ע סי' כ"ה ס"ק יו"ד (וכבר דקדק אחריו צק"ו) שפרס כן לזה"ז. ומה שתלה הגאון לורך טהרה צרגל מוסס חיוצ להכנס למקדש שהי' מלוח רחיה ולא קאמר מסיס מו"ע דאכילת חגיגה ושלמי שמחה, אולי לאורייה דסיס שאין חייבות להכנס למקדש צרגל, אין חייבות לטהר עלמן צרגל, אע"ג שהן צכלל שמחה וצומן שבה"ק קיים אין שמחה אלא צסלמים, מ"ח הא קיי"לן כאצ"י צר"ה ו' ע"ב אשה צעלה משמחה ועליה אין שום חייב, וממילא חייגה מלוח לטהר עלמה צרגל ולהביא צעלה לחיוצ לשמחה צצסר שלמים (וכ"כ טורי אבן) ועוד דאע"ג שאינגה טהורה אפשר לשמחה אפי' צומן שבה"מק קיים כדאמר צפססום ע"א דסיכא דמל י"ע הרהשין של חג צצבת משמחה צכסית נקיס ויין יסן. ומה שהביאנו לה לפי שבה"ל טומאת כהנים פרס רצנו הא דתני יצמות כ"ט אשחו ארוסה לא חוננת ולא מטמאה לו, דלא חוננת היינו שמתרת לאכול קדשים ציוס מוחו דלאו שאר קרובה היא ולא מטמאה כדי נסבה, דפטיטט שאינה רכיכה לטמא לו, ואי לימר שאינה רשאי הא ודאי מותרת דלא הוהרו צנות אהבן על הטומאה. ומדלא פרס כר"שי שאינה רשאי לטמא לו צרגלים, אפשר דס"ל דליכא חיוצ טהרה צרגל לנשים. ט' זרכות כ"ב. י' ל"ל יקצר כל צרכה וצרכה. יא' צרייתא שס, אבל סיומא: מה להלן צעלי קריין אסורין, מימרא דרי"ב צדק כ"א. יב' דכ' וירא העס ויעטו. יג' פר"שי צבים וצועלי נדות אם טבול לקריין טבילה עולה לכן לד"ת ולתפלה אבל לא לטהר מטומאת שהיא ז' ימים, והא דהחמירו צקרי כ' חו"ס שבת פ"ו טעל הרוצ צא ע"י קלות דעת. והגאון נחן צסמוך טעס דבעל קרי יוכל לטבול תיכף אמר רחמינו וטהור לחולין ולמטע, אבל שאר טומאה יולא מגופו אין טבילה פחות מו' ימים. יד' פססום מו"ו כפרוס הערוך והרי"ף לעשות טיסחו צטהרה ויס צרחוק ד"מ לפניו מים לטבול ממתין עד שיגיע שס, וכן לא יתפלל ולא יאכל עד שיגיע למים אם הוא צרחוק ד"מ לפניו, וצויתר מד"מ יקנח ידיו צעפר, זרכות ט"ו, ואס לריך לילך לאחריו למלוח מים שטורו פחות ממיל חוזר. טו' אם גע צמשכס לריך לחזור וליטל ידיו לתפלה ואסיר ליגע צמשכס מכה המונהג כמ"ס צסמוך וכ"כ צרקנאטיו תקפ"ו: אזהרה צוה"ז ליגע צמשכס נדה לא היס רק שלא צשחכה תורת טהרה מישראל, ואע"ג דמה"ת עישה משכב ומושב כל זמן שלא טבלה אפי' אחר ז' דכתוב הדוס צנדתס תסא צנדתס עד שחטבל, צוה"ז דחייגה אלא (ל"ל: זכ"י) צעלמא למשכב ומושב, כיון שרמלה אחר ז'

ספר האשכול, הלכות תפלה וקריאת שמע.

שתיים מאלו השלש: הצעת המטה קאמר רבא א לא אמרו אלא לפניו אבל שלא לפניו לית לן בה, ובמיונת כוס אמר שם אבי מתתא ל' אפומא דכובא ב רבא מנחא ל' אבי סדיא, ורב פפא אשרשיפא, שכיון שאין מקדש ואין אנו יכולין ליטטר טטומתא מת ולאכול תולין בטרהה אין עלינו משורת הדין לפרוש מן הדברים האלה. אבל יש עם זאת מן העקר בדבר אחר שלא אמרוה התלמידים, והוא שבשעת התפלה חייבין אנו לחזור על המים להיטהר בהן ואח"כ נתפלל כאשר פרשנו, כי לתפלה עד ד' מילין הולך לפניו לחזור על המים. ורב חסדא דלייט אמאן דמהדר אמיא ג בעידן ק"ש, אבל לתפלה בעי אהורוי. וכך הם עושין ולא פשעו בדבר, וח"ו שהיו עומדים בטומאה ומתפללין. ומה שאוטרין אלו וכי יש טהרה לתצאין, מאחר שאין אנו טהורים בטומאה חמורה, למה נרחץ בטומאה קלה דקוי? לא מתכמה נסתפק להם זאת, שהרי משנה שלמה וב שראה קרי, ונדה שפלטא שכבת זרע והמשמשת שראתה נדה צריכין טבילה ור' יהודה פוטר ד, ויודע דיחיד ורבים הלכה כרבים, ומעטו של ר' יהודה שאין שם לטומאה קלה אצל טומאה חמורה. בוא וראה האיך החמירו החכמים: בין שהי' לו טומאה חמורה ובאה לו טומאה קלה, וזהו וב שראה קרי ונדה שפלטא שכבת זרע, ובין שהי' לו טומאה קלה ובאה לו טומאה חמורה וזה הטשמששת שראתה נדה צריכין טבילה. ואם כדברי התלמידים הי' לו לומר וכי יש טהרה לתצאין, מה מועיל לוב שירחץ מן הקרי, ולנדה שרוחצת כפליטת שכבת זרע בין שהיו בתחילה בין שהם בסוף? אלא ודאי מצוה לרחוץ לתפלה, ואעפ"י שמותר לאדם להביא עצמו לידי טומאה, לתפלה צריך טהרה, ועכשיו שיש שם מעטי הארץ שלא ישמעו בדבר ויפרצו בו ויבואו לידי עברה, ראוי שיהגו בו אסור ויעשו סייג לחורה ויחמירו בה ה'. ואין דורשין אותו בפרקין והיו כדאמרינן הלכה ואין מורין כן ו'. וכל החכמים נהגו בכתיבה שנתהא נדה רחוקה ופורשין ממנה ולסייג גדול נעשה. ומי שפורץ גדר ראוי שישכנו נחש של חכמים ד ועכשיו אנשי החכמה ידעו מה שראוי להגיד להקהל, ומגידים להחמיר. ואמננה שיגדרו גדרים ולא יניחו לפרוץ, כי פרצה קוראה לגנב ה'. ומי שראוי להיות בין אנשי לבב כן יעשה. כי בבקשכם הלכה למשה מסיני, הגדנו לכם דבר על בוריו: בוטן הוה ליכא טהרה, וגם אין טבילה באנשים שיצטרכו לברך עליה ט. אבל טבילת נדה וזבה מברכות עליה עובר לעשייתם כדרך כל המצות, וההוא דקחני טבל ועלה בעלייתו אומר אשר קדשנו במצותיו וצונו על הטבילה, אוקמינן בטבילת גר י. אבל בעל הלכות כתב יא, נדה נמי מברכת לאחר שטבלה וכן כתב רב שרירא גאון ז"ל כיון דאפשר לאלתר דטבלה ומברכת יב.

ג. ונשאל עוד רבנו האי גאון ז"ל: ודפרישתון שראיתם בדברינו בעל קרי שאין לו מים אל יתפלל, ושאלתם מי שראה קרי בלי שבת או יו"ט היכא עבד, חייב לטהר בצונן אעפ"י שהוא חולה ובא לידי סננה, או פטור מן התפלה או יש לו תקנה להחם

המין

נחל אשכול

ומי נדה אפי' בשאובין (אע"ג דאכתי נדה) אין מתרחקין ממושבם כך המנהג עכ"ל, וכן בשערי תשובה סי' קע"ב לרבנו האי: אפי' מורח נדה מתמשת בכל לרכי סבית ולבני ארץ ישראל אינה נוגעת בדבר לח ולא בכלים שבצית ומדוחק הסירו שתניק את צנע עכ"ל ובסי' ה' כ' מדין חורס כ"ז שאינה טובלת במי מקוה מטמא מ"ומ, אבל צנע"ז שאין מתרחקין ממו"מ של נדה חלף כדי שלא תשתכח חורת טהרה מישראל כיון שטהרה מטומאתה ורחצה צמים שאובין אין מתרחקין ממו"מ שלה וזה הוא מנהג צדור סזה עכ"ל. ואין זה מענין מ"ש ר"ת שבת י"ג ע"ג סנהגו לטבול ב' טבילות, דסם מטבילה צמים כשרים איירי. וחשו רב האי המלך בקלור בחשו' רי"ף רל"ז ופרסם א'. והראש"ד צנעט"י סוף ש' הפרישה חמה על רב האי וכ' וכי יש טומאה וטהרה צנע"ז ופרס כונתו דחסור לבעל לטבול על מטתה של נדה, ואלו ראש תשובות אלה לא היו קשי' ל' ולא פרס כפרושו. א כחצות ס"א. ב כובא כלי גדול שמכניסין בו יין, ולעשות שנוי לא הניחה הכוס על הסולתן חלף על כובא, ואשתו של רבא הניחה על כד מראשותיו, ואשתו של ר"פ אספסל. ג ברכות ט"ז וב"י סי' ל"ב. וז' שדעת הגאון הנוגע צנעט"י נדה יטהר עלמו לתפלה שלריכה טהרה יחרה, אעפ"י שאין טהרה לחלואין, דומי' דבעל קרי אעפ"י שעדיין עליו טומאת ז' ומת או זיבה לריך טבילה לקרי כדי להכחיל. אבל צדור שאין נגיעת משכב נדה מעכבת התפלה אם אין לו מים, אבל אם אין לו מים לטבילת קרי ס"ל דלא יתפלל כמ"ם בסמוך, וצריקנאטי חק"פ. ד ברכות כ"ו. ה להזהר מנגיעת משכב נדה ואם נגע יטהר עלמו לתפלה מנה המנהג, שמלך הדין אין חסור נגיעה צמו"מ צנע"ז. ו בינה כ"ח, ב"ק ל' ע"ב וס"ד וכונתו אף שמלך הדין מותר אין מורין כן לעקור המנהג. ז דלית ל' אסותא ע"ז כ"ז ע"ב. ח סוכה כ"ו. ט לראש"ס סוף יומא לא מצרך אטבילת קרי שאינה חובה ולא עדיף מערבה, אבל לגאון היא חובה ומעכבת התפלה כדלקמן, אפשר הטעם שאין מצרכין עפ"י מ"ש חבו' רשב"א סי' י"ט אין מצרכין בחשומי כפל ומוקין דבא בערבה וכ"כ אבן פלאט אין מצרכין על גרושין דלפעמים שנוי המגרש ואף שלפעמים מזה לגרש, לא פליג רבנן, והכי נמי רוב קרי ע"י קלות דעה בא כמ"ם תיס' שבת פ"ו. ועוד נראה כיון דאף לאחר שטהר מקרי עדיין טמא הוא צנע"ז, ובטבילה אינה מכשירו חלף לתפלה, להכי לא שייך לצרך, דעל מזה מצרכין ולא על הכשר מזה, מנחות מ"ב ע"ב. י פסחים ז' ע"ב וכ"כ ר"ח ורי"ף. וי"ט מני"ל לחיקי מטבילת גר, סתמא קתי. ומלמתי צנע"ז דף ס"א הא דתני' טבל ועלס בעלייתו מצרך י"א בטבילת גר מיירי משום דתני עליה צנע"ז הפורס מן הערלה כפורס מן הקבר (פסחים ל"ב ופרושו גר שנחגיג קודם הפסח לא די בטבילה לפסח חלף לריך הזאה ג"ח גורה שחא צנעה הבאה יומא צמת ואזי ישראל גומר הוא ומקבל טומאה ויחמר אשתקד הי' די בטבילה שחח נמי, ולא ידע שאשתקד גוי הוה ולאו צר קבול טומאה) וכיון דסיפא צנע"ז רישא נמי צנע"ז ואפי' צנע"ז לא ידעתי מקום הברייתא שנסמכו צנע"ז דברים אלו, חילי היתה כתובה צנוספתא פי"ט דשבת הספר צנע"ז יא ס' מ"ה. יב וכ"כ הראש"ד דף ס"א סתמא קתיי שכל הטובלין מצרכין אחר טבילה, אע"ג דלריב"ב כל הטמאים קרוי' בחורה ומתפללין כיון דאפשר למיעבד בטטהרה עדיף, והיכא דלא אפשר כמו צמלה (בכורות כ"ז) עבדה בטומאה. אבל צדק ע"ב כ' צריחא דטבל ועלס בעלייתו מצרך נטיח צימי התנאים קודם שנהגו כריב"ב: דטמא מותר בתירה ובתפלה. והא דאמר רבינא בצבורות נדה קולא לה חלס צימי אמוראים כנר נהגו כריב"ב ומסנה בטבל ועלס לא זזה ממקומו. וחי קשי' אף קודם ריב"ב נדות חבין וכו"ג הי' מותרין בחפלה ונד"ה דעורא לא תקן טבילה חלף לצ"ק, למח אמרו סחם בעלייתו מצרך? ס"ע רוב

ספר האשכול, הלכות תפלה וקריאת שמע.

חמין מערב שבת וי"ט ומכנים אם יארע לו דבר יערב בהם מים אחרים שיהיו פושטין ויתנם על גופו? הכין חיונא, אם חשש בשבת שטא יסחכן אם רוחץ בצוננים פטור הוא מן החפלה, אפילו דברים המורים מן החפלה פטור מהם אם בא לידי סכנה. וחמין שהוחמו מערב שבת פשיטא לן שאסור לרחוץ בהם כל גופו א וזכורים אנו כמה שבתות שהיינו אצל טר רב אהרן נאון ו"ל ב שהיינו טהפליין בביתו והוא יושב ג מן התפלה עד הערב. ושאמרתם טבין חמים ומערב בצונן ד חנו רבנן נותן אדם ה חמין לתוך צונן אבל לא צונן לתוך חמין דברי בית שמאי, ובית הלל מתירין אפי' צונן לתוך חמין במה דברים אמורים בכוס, אבל באטבטי ו חמין לתוך צונן טותר ולא צונן לתוך חמין, ר' שמעון בן טנסיא אומר, ואטר רב נחמן הלכה כר' שמעון בן טנסיא. סבר רב יוסף לטיטר ספל כאטבטי, אמר לי אבוי הני ר' חייא ספל אינו כאטבטי. ולטאי דסלקא אדעתין ספל כאטבטי ואטר רב נחמן הלכה כר' שמעון בן טנסיא, אלא רחיצה בחמין בשבת דשרי היכא משכחת ו ומסיק מי סברת דר' שמעון בן טנסיא ארישא קאי אסיפא ה קאי: ובית הלל מתירין בין חמין לתוך צונן ובין צונן לתוך חמין, ור' שמעון בן טנסיא אומר צונן לתוך חמין ומתיר חמין לתוך צונן. ופריך ור' שמעון ב"מ היינו בית שמאי? הכי קאמר לא נחלקו בית שמאי ובית הלל בדבר זה. ואסיקנא כולא לקולא ט מדאמר רב הונא ברי' דר' יהושע חיונא לרבא דעביד זמנין הכי וזמנין הכי ולא קפיד י מדתני רבי חייא מערה אדם קיתון של מים לתוך ספל של מים בין חמין לצונן בין צונן לחמין ור' ש ארישא קאי. והאי דאמרינן יא לא ירחץ כל גופו בשבת אף בחמין שהוחמו מערב שבת, דוקא בשבת רחיצה אסורה, אבל ביו"ט שרי לרחוץ בחמין כל גופו כשהוחמו מערב יו"ט, דלא מדכר שחייב עליו משום שבות או משום מצוה יב אלא גורה היא, וכי גורו בשבת אבל ביו"ט לא, וחמין שהוחמו ביו"ט אסרו ברחיצה משום שבות ולא הוהר אלא לרחוץ פניו ידיו ורגליו יג או לשתייה. המקום יקדש

נחל אשכול

בני אדם הטובלין באותו זמן הי' לקרי וכו"כ ר"ש סס. א שבת מ"ס. ב נזכר לגאון צבורא אחר ד' אלפים ח"ש. ואחריו תלך רב שריא קרוב לנסת חס"ל ואחריו רב האי גאון שנפטר ס"ח ח"ח. ג ל"ל ונטל. ד ל"ל על זה אשיב: חנו וכו'. ה שבת מ"ב, להכי מיייתי כל הסוגי' דלמאי דלסיק דלא פליג ר' שמעון צ"מ אסיפא, ח"כ אף לאמנטי שהוא כלי גדול שרוחטין בו מותר ליחן חמין לתוך טינן וכך טטה ר"ף ורמ"צ דתהאס גבר, אבל טון לתוך חמין לרחייה אסיר אפי' להפסיד. ונהי דחמין לתוך טינן שרי, מ"מ כל זמן שהם חמין אסור לרחוץ בהם בשבת כל גופו ומחמת גזרת הבבליים שבת מ' ע"א, אבל לאחר שנעשו פושטין מותר, וכה"ג יש להסיר רחיצת כל גופו בשבת לדבר מטיה דלנויים מיקרי כח"ס חכס לבי סי' י"א. ו כלי גדול שרוחטין בו וכלי ראשון הוא ועתו"ס, וספל שהזכיר בסמוך הוא כלי שני ג"כ לרחייה. ז פ"ט כיון דאפי' חמין לתוך טון אסיר בספל ובאמנטי לא משכחת אפי' הוחמו מע"ש, דהא לריכין להפיג רתימתן וא"כ לא ירחץ אפי' פניו י"ור בחמין. ח טעית המתחיק ו"ל מי סברת אסיפא קאי ארישא קאי. ט באמנטי לכ"ע שרי בחמין לתוך טינן לרחייה, והלכה ככ"ה לכוס אפי' טון לתוך חמין שרי ודלא כר' שמעון צ"מ דפליג ארישא וסבר לכוס נמי טון לתוך חמין אסור. י מזה מוכח דלכוס ולספל מותר אפי' טון חוץ חמין ודלא כר"ג דאמר הלכה כרשב"מ דפליג אב"ה זכיס (דארישא קאי) ואוסר טון לתוך חמין, כך טטה ר"ף ורמ"צ. אבל גרסחנו: חזינא לרבא דלא קפיד אמנא, ויש לפרש דרבא קמ"ל דספל דינו ככיס, ואם דינו ככוס ולא ככור"א דרב יוסף, ח"כ י"ל רשב"מ אסיפא פליג ואוסר באמנטי אף חמין לתוך טון ובהא הלכה כמותו וכו", דרבא לא איירי באמנטי ולא פליג אר"י. וזי דעת חר"ס. אבל להגאון אף במסקנא רשב"מ ארישא פליג כדמסיים כאן, דלאו תרומא בעלמא הוא דקאמר ר"ש אסיפא קאי דא"כ הול"ל: סבר רב יוסף דאסיפא קאי, אבל לשון מי סברת דקאי אסיפא ארישא קאי, משמע דידוע להסירן וער"אש, ומזינא חין הלכה כרשב"מ אלא ככ"ה כיון דרבא ס"ל כותיהו. יא שבת ל"ט. יב בינה ל"ז. גס הר"ף ורמ"צ מחירין ציו"ט רחיצת כל הגוף בחמין שהוחמו מע"ט והתו"ס אסרו. יג מדרבנן דמה"ח שרי דרחייה כל הגוף נמי שיה לכל נפש ומקרי כמדורה בזמן קר כמ"ס ר"ן שבת ל"ט ובינה פ"ב שכן דעת ר"ף ורמ"צ וגאונים דמה"ח שרי להסח לרחייה כל גוף, ומכחיס אסרו ציו"ט אטו שבת והתירו בהיחמו מע"ט. ורשב"א חמה א"כ למה אסרו ציו"ט כל הגוף בחמין שהוחמו ציו"ט והתירו פניו י"ור? אלא ודאי לכל הגוף מס"ת אסור להסח דאינו שיה לכל נפש, ומגזרה אסרו אף בהוחס מע"ט. וי"ל דכל הגוף אסרו בחמין שהוחמו ציו"ט אטו שבת, דלא חזינו סיתר בשבת לכל גוף, דאפי' בהוחס מע"ס הולכנו לאסור מפני הבבליים, אבל פניו י"ור דשרי בשבת בהוחס מע"ס, ל"ג ציו"ט. ומה שהקשה רשב"א לא חזינו שגזרו ציו"ט אטו שבת בדבר אוכל נפש וטורך הגוף? לדעת הראשונים טמיה וקליה באוכל נפש מותר ציו"ט מ"הת ואמרינן ריש בינה פירות הנישרים אסורים ציו"ט שמא יחלוש והא בוי גז"לג? ומרן פר"ח גזרינן יו"ט אטו שבת, ובינה י"ח טבילת כלים אף לנורך אחילה אסרו ציו"ט אטו שבת וכ' חו"ס יו"ט ושבת לא ומקרי גז"לג, ח"כ ה"ג ברחייה במים שהוחמו ציו"ט כיון דלאו אוכל נפש מוחס הוא, גזרו מחוס שבת, אבל לא בחמין שהיחמו מע"ט. מיהו אף להמתירים, אסור לרחוץ ציו"ט במרחץ קצוב אף בהוחס מע"ט מהא דשבת ל"ט מטסה במרחץ של בני צרק שפקקו נקביו מע"ט וכו' ולא שרי אלא חוץ למרחץ שאין לחוס מחוס מדיח וסך הקרקע וסמיעה. וקסה לדעת הגאונים דרחייה כל הגוף ציו"ט אסרו מגזרה, למה מחרץ צבינה ל"ב להזיע וקודם גזרה, הו"לל למרץ וקידם הגזרה כפשטות המקסן? לא ניחא לי' לאוקס הא דחני רבי מי"א קודם גזרת רחילה, שיסנה מאוד ומכרה במשנה שבת ל"ח ע"ב א"כ חס ציו"ט בחמין שהוחמו ציו"ט ואסיר ברחייה, אבל אסור זיעה לא נזכר במשנה, ומוכח דבימי רבי ור"ח (כתובות ק"ג ע"ב) כבר נגזר על הרחילה ולא על הזיעה, דרבי נכנס למרחץ כשהתפלל של שבת ומוקי לה ברכות כ"ז לא לרחייה אלא לזיעה וכדאמר רבא קודם גזרה. ומ"ס הגאון דאסרו להסח חמין ציו"ט אף להזיע, הכי מוכח מצינה ל"ב ושבת מ', ומסתבר כן, דמה"ח בין לרחייה בין לזיעה שרי לשיטתו, וכיון שגזרו על רחילה בחמין שהוחמו ציו"ט, לזיעה נמי גזרו. אבל לתו"ס להסח ציו"ט לרחייה כל הגוף מס"ת אסור שאינו שיה לכ"ע, אבל להזיע מותר מס"ת ציו"ט להסח, דהוי לצריאות (וברשב"א כ' לרפואה אבל רחילה רק לחטוב) ומקרי שיה לכל נפש ולא אסרו אלא מגזרה שמא ירחץ בהם, כ"כ שבת ל"ט ע"ב, ועי"ס צפ"י דמקך ע"י סיתר לעטן טאבאק ציו"ט ועי' צסו"ח צגדי כסונה. ודברי הגאון מנחם

ספר האשכול, הלכות תפלה וקריאת שמע.

יקדש אוחנו ויקיים מ"ש וזרקתי עליכם מים טהורים. וכל טנוף וליכולך שאינו מעכב התפלה ה' אינו מעכב ברכות נט"ו, שאם ידיו מלוכלכות מברך ברכת נטילת ידים ואח"כ נטיל ידיו ואח"כ מברך על נטילת ידים.

ד. מאימתי קורין את שמע בערבין א משעה שהכהנים וכו'. הניא ב רבי אליעזר אומר שלש משמרות היו לילה וכל כל משמר ומשמר יושב הקב"ה ושואג כארי אוי שהחברתי את ביתי וכו'. פרש רב האי גאון ו"ל דהאי יושב ושואג כארי משל הוא עפ"י הקרא שאג ישאג על נדוהו. וחורף הדבר שיש מנהג בישראל לומר במשמרת הלילה החנונים על חרבן הבית כענין שנאמר קומי רוני בלילה. ואנן חוי לן שלש שאגות האלה כנגד שלשה פרקים דחנן ג בכל יום תורמין את המובח בקריאת הגבר או סמוך לו בין מלפניו בין מלאחריו, ביום הכפורים מחצות, וברגלים מאשמורה ראשונה, וזכר הקב"ה שלש עונות אלה שנעשה בהן עבודה במקדש ושואג עליהם. ולהכי פסחייק הא מלחא ממאי דאמרין ד כי קא השיב סוף משמורה הראשונה ואמצעיית דאמציעתא והחלה משמורה אחרונה, והכי מכוון הענין להני שלש עונות שהיו תורמין את המובח, והן שעות של תחנונים, ויש לנו לדאוג על חרבן בית המקדש, משל לתלמיד היושב לפני רבו, ורבו מיצר, אף הוא מיצר עמו. ומכי הריב בית המקדש אין שחוק לפניו לפיכך ה' אסור לאדם למלא שחוק פיו בעולם הזה. תני ר' חייא ו העוסק בתורה בלילה שכנה כנגדו שנאמר קומי רוני בלילה וגו'. מכל הני אנפין חייבין בית ישראל לשקוד בלילות במשמרות ולהרבות תחנונים על חרבן הבית. וחוב על תלמידי חכמים לעסוק בתורה ובענין קרבנות דכתיב הנה ברכו את ה' כל עבדי ה' העומדים בבית ה' בלילות, אלו תלמידי חכמים ו העוסקים בתורה בלילות מעלה עליהם הכתוב כאלו עוסקים בעבודה, וכתיב לעולם זאת על ישראל ה' אמר רב גידל אמר רב זה מובח בנוי ומיכאל שר הגדול עומד ומקריב עליו קרבן. רבי יוחנן אמר אלו ת"ח העוסקים בהלכות עבודה מעלה עליהם הכתוב כאלו נבנה בית המקדש בימיהם. — אסור לאדם ליתן שלום לחברו קודם שיתפלל מ ודוקא המשכים לפתחו אבל כשאנו משכים לפתחו שרי דחנן י בפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם. והאידנא נהיג עלמא שלא יהו אדם להכרו שלום כל עקר קודם תפלתו אלא אומר: צפרך לטב בלא כריעה ולא . . . יא. כל מי שהוא והיר בברכות נקרא הסיד, כדאמר רב הונא יב האי טאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי הנויקין, רבא אמר מילי דאבות ואמרי לה מילי דברכות וגו'. וחייב אדם לברך טאה ברכות בכל יום יד ודוד מלך ישראל שהיו ביטוי טאה בחורים מו מישראל סתים בכל יום עמד והקן טאה ברכות שנאמר נאום הגבר הוקם על, על בנימטריא טאה. כך פרש רב נטורנאי ריש מתיבא דטחא מחסיא. וכל ברכה צריכה שם ומלכות מו ואע"ג דסייע אביי לרב דלא צריך מלכות פסקו רבותא כר' יוחנן, דסתמא דגמרא דתי לי, ותו דבירושלמי יו רבי ועירא ורב יהודה תלמידי דרב אמרי בשמי' כל ברכה שאין בו מלכות אינה ברכה אמר ר' תנחומא טעמא דכתיב ארוממך אלהי המלך ואברכה שמך, ולדידהו לא פליגי, והכי נהיג עלמא יו. בשחר בהשכמה יטול פניו ידיו ורגליו ובמקומות שרגלים תמיד מכוסות לא צריך לרחצם יח. ואחר כך מברך אלו י"ט ברכות יט נטילת ידים, אשר יצר, המחזור נשמה, אשר נתן לשכוי, שלא עשני גוי, אשה, עבד, פוקח עורים, מלביש ערומים, זוקף כפופים, רוקע הארץ, מכין בעדיו גבר, שלא חסר מכל צרכי, אזור ישראל

נחל אישכול

מביא הרי"ף ז"ל ב"ז בקצור. ה גס זה דברי הגאון ופרשו אס יש על ידיו טנוף מטיט וכמוהו שאין אסור להסתפלל בו ויכל גס לברך ברכת נט"ו ואח"כ נטיל ידיו כדן (ומסיר הסוגף) כדי שתהא סברכה עובר לעשייתן, אבל אס הס מוטופות ביוחר נטיל ידיו ומטסקן ואח"כ מברך. ובסערי חסונה קל"ו מברך לספק, סמ"ס כאן דעת הראשונים, אבל רב האי ס"ל דמברך אחר הנטילה דנגוב ידים עקר.

א ברכות ז', רבנו גורם בערבין וכן לקמן מאימתי קורין שמע בשחרין כווסח הקדמון ועימ"ס צספרי משנת רבי נתן ריש ברכות דנ"מ טוזה. ב סס דף ג'. ג יומא כ'. ד סס, ור"ל זזה מיוסב הא דקאמר באשמורה ראשונה ססז הסוף, דאס חרמו באשמורה ראשונה בסוף משמורה חרמו, וביה"כ חרמו באשמורה שני' והיינו באמנע שהיא חזית, להכי חסיב אמנע דאמליעתא, ואס חרמו באשמורה רגילים לתרוס בראשיתה, להכי חסב תחלת משמורה ג'. ה ברכות ל"א. ו תמיד ל"ב ע"ב ופרש"י שכיה נגדו דמסייס קרא נוכח פני ה'. ז מנחות ק"י. ח דברי הימים ז' ב' ואלל קרבנות כתיב שלא יפסקו בשום זמן ומכלן שומעו צווי למעלה. ט ברכות י"ד. י סס י"ג. יא נעטטו ד' תיבות ונ"ל: ולא ידענא טעם לדבר. שאס אינו משכים לפתחו מותר לומר שלום אפי' בכריעה וכ"כ ז"י ס' פ"ט צסס הגאון. יב ז"ק ל' וגרסתנו רב יהודה. יג מילי דנוזיקין, קאי אמ"ס לעיל מייני': חסידים הראשונים מלניעים כל קץ וכל דבר המזיק בצדוהיסם שלא יבא מהם תקלה, מילי דאבות, דברי מוסר ולפינים משורת הדין הסגויים באבות כגון שלי שלך ושלך שלך חסיד. מילי דברכות לברך ק' ברכות בכל יום שתקן דוד שנקרא תהלים פ"ו חסיד. יד מנחות מ"ג. טו נוסח זה מדויק יותר מנוסח שהביא טור ס' מ"ו ק' נפשות, דמאי רבותא אס יומתי ק' נפשות מעס רב כחול (מלכים א' ד' ה') ובכל צו כ' שאחר התקנה נעלה המנפה. ובגמ' יליף מדכתיב מה ה' חלקך שאל מעמך א"ת מה אלה מאה ע"ס בת"ס. טז ברכות מ' ע"ב. יז ר"פ הרוחא. יח רבותא שהביא סס רב האי ור"ף, ור"י מסייק דדבר ער"אש. יח שבת ל' ע"ב רומח אדם פניו ידיו ורגליו בכל יום בצביל קונו שו' כל פעל ה' למענהו פ"שי לכבוד קונו כי בגלס ה' עשה את האדם ועוד הרוחא בריות נאות אומר ברוך שככה לו בצעלמו. הפוסקי' לא הביאו שגריך לרוחן רגליו, אבל רמ"ם פ"ד דתפלה: בשאר תפלות אינו רומח אלא ידיו אבל בשמריה פניו ורגליו. ורמב"ד תמה רגליו למה. וי"ל להכי לא הביאו הפוסקי' רגליו דס"ל כרצו כאן דאין סברא שירמח רגליו יותר משאר איברים אלא אס סס מנולות דומי' דפניו וידיו, וכיון דבמדינות אלה מכוסות סן א"י רמיס, אבל בצבל ובפרט בימי חכמי ס"ס לא הו' להס רק סנדלים שכל הרגל למעלה מנוסח וגנאי הו' אס אינו נקי וכ"כ במאירי נשבח: להחראות ברגליו מזהמות פחיתות הו'. והרמ"ם דין הגמ' הביא. והרמב"ד לא השיג אלא חסיד דס"ל דברייתא לא אחמר כלל לתפלה אלא היחר רמיטה כל יום קמ"ל שאין צוה מסיס לא ילכס גבר ס"א כמ"ס כ"מ, ומה שלא השיג על פניו, דזה דמאי לירך תפלה כיון שמניח תפלין סמוך למנחו. יט נוכרו ברכות י"א, ס', ומנחות מ"ג. ברכות הנוחן

ספר האשכול, הלכות תפלה וקריאת שמע.

ישראל בגבורה, עוטר ישראל בחפארה, המעביר שינה מעיני, וג' ברכות התורה, הרי י"ט. ומאן דגרע או מוסיף לא משגחינן ב'י' הדנהו כתיבנא להו טגרת הגטרא. ואיכא טקצת חכמים דמדקדקי ואמרי הא דאמרינן א' כד שמע קול תרנגולא אומר ברוך אשר נתן לשכוי, וכי וקיף אומר ווקף כפופים, וכי סיים מסאני אומר שלא חסר מכל צרכי, היכא דלא שמע קול תרנגולא, ולא וקיף ולא סיים מסאני לא מברך, ואנן לעניות דעתין לא חוי לן הכי, דהני ברכות כולן מהדוש מעשי בראשית כל יום, וצריך אדם לחדווי ולשבוחי קמיה קב"ה על כך, אעפ"י שלא שמע קול תרנגולא ולא וקיף ולא פשט ולא לבש ולא סיים מסאני, ומברכס בעונתן בעת החדוש ובעת פרוד הלילה מן היום, וכך כתב רב נטורנאי גאון ורב עמרם ו"ל. וגם ברכת התורה מברך בכל יום ב'. ונהגו לפתוח בשחרית בפרשת תמיד ואח"כ ברכת כהנים שבמקדש אמרו ב' כהנים אחר העבודה דכתיב וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכס וירד מעשות החטאת ג'. ובשבת יש מוסיפין וביום השבת. אבל אין מנהג לומר פסוקי טוסף דראש חודש ומועדים, כיון שקורין בספר תורה פ' ר"ח בכל חודש ופי' מועדים במועד, אבל פ' תמיד השייכת בכל יום ואין מוציאין ס"ח בכל יום לקרותה, וכן מוסף שבת אינו אלא ב' פסוקים ולא תקנו לקרותם בס"ח ולא להוסיף מה שאינו ענין ד' תקנו לאמרם בהשכמה עם פרק איהו מקומן. ופרק זה שהוא סדר כל הקרבנות תקנו לאמרו להוכיח כל הקרבנות בכל יום כדאמרינן ה' זאת תורת העולה, ואת תורת החטאת ואת תורת האשם, העוסק בתורת עולה כאלו הקריב עולה, בתורת חטאת כאלו הקריב חטאת, בתורת אשם כאלו הקריב אשם. ותקנו לומר מדרש רבי ישמעאל ו' שבתוכו המדות שהתורה נדרשת בהן לצאת חובת כל ישראל לעוסק בטקרא במשנה ובמדרש ז' ורבנו אליהו הזקן ו"ל תקן סדר לו' ימי השבוע ה' שיקרא בכל יום מתורה נביאים וכתובים וסדר המערכה הכולל

נהל אשכול

ליעף ומחיר אסירים לא קחשיב שלא גרס בגמ' כמ"ס אבודרסס ולא ככ"י סי' מ"ו ומשמע נמי שלא גרס בגמ' זכ"י גומל מ"ט כ"ס אומרים שהביא הר"אה. א ברכות ס'. ב אף אם לא יסן בלילה. ב"ש"ע ומשמע אם נעור כל הלילה א"ל לברך. ומג"א חמה, כיון דקיי"לן יסן ביום א"ל לברך דסינה לא הוי הפסק, ע"כ מה שמצריך צוקר, שקצבו צרכס זו כשאר צרכות השחר, א"כ אף שלא יסן בלילה כשהאיר היום יס' לריך לברך? ו"ל דתו"ס ברכות י"א כ' כשמפסיק ממשתחו וחוזר, א"ל שנית, שאינו מיאש דעתו מן התורה כד' והגיה יומס וליה והוי כעוסק בה כל היום, אבל לאכילת סוכה טעה קצוטה, ולריך לברך בכל פעם. וכ"כ ריטז"א צסוכה: אם כמה פעמים מניה הפלין לריך לברך ככ"פ כיון דכבר יאל י"ח צסוכה ראשונה, כשחוזר ומניחן הוי תחלת מעשה. ועט"ז סי' מ' ח' אם ה' עליו טלית כל הלילה אין לברך בשחרית, אף דגברא פטור מזלית בלילה, מ"מ האי מנח לא אפטר מזלית אפילו כשלוצבו בלילה שהוא כסות יום. ומקסיס א"כ למה מצריך ברכת התורה בכל יום הרי החיוב תמיד עליו, והגיה צו יומס וליה, ואינו דומה לזלית ותפלין שיוכל לסקלן ברשות לאחר טעשה המונה? ולק"מ דוהגיה צו יומס וליה א"ח לומר בלי הפסק דלריך ליסן והתורה אמרה צסכך, וע"כ כסיסן מויה דעתו מד"ת, להכי אמרו שינת יום אינה הפסק לברכת התורה דחסור להזיח דעתו ממנה, לרוב צ"ח, ולא ניתן לו רשות להזיח דעתו מד"ת, להכי אמרו שינת יום אינה הפסק לברכת התורה דחסור להזיח דעתו ממנה, אבל שינת לילה הוי הפסק דברשות מפסיק, לכן תקנו כסיסן בלילה שיצריך צהקייני ברכת החורה, אבל אם נעור כל הלילה, אינו מצריך, דכל זמן שנעור חסור לו ליאש דעתו מד"ת דוהגיה יומס וליה כ'. ודאמרינן צמנחות ל"ט אפי' לא קרא חלה ק"ש שחרית וערבית קיים לא ימוס ס"ח וגו' (והביאו הסמ"ג והרמ"בס לא הביאו) היינו אם א"ח לו, ועכ"פ חסור ליאש דעתו ממנה. ג בת"כ פ' שמיני וישא אהרן א"י ויברכס, זה מקרא מסורס, ואין ראוי לומר חלה וירד מעשות החטאת ואח"כ וישא ידיו ויברכס. ובמגלה י"ח מדייק הכי מדכתיב וירד מעשות החטאת ולא כתיב לעשות, ש"מ קודם שברכס טעה העבודה. ד יוצן עפ"י מ"ש תו"ס מגלה כ"ג: כיון שאין צפ' וביום השבת חלה צ' פסוקים ואין קורין בתורה פחות מג"פ לכך לא תקנו לקרותה, ולא רעו להתחיל צפרסס של מעלה או לסייס צשל מטע דלא הוי מענינו. ועי"ל לפי סלריך לפטור בכל שבת מעין הפרסה, ואי קרינן צשל שבת לריך להפטור צדסליק מני' דהיינו מוצת, ויסו כל הפטרות מענין א'. ועוד שאין קורין צס"ת שני' חלה צקרצנות שבאים לכפרה כדאי' חענית כ"ז ומגלה ל"ח, אמר קצ"ה לאברהם אם קורין צסדר קרצנות מעלה עליסם כאלו הקריבוס ומוחל על עונותיהם, וקרצנות שבת אין צבאין לכפר שהס עולות (תמיסני על תר"י שב' פ"ח דברכות מאמר זה אי' צמד"ס). ה מנחות ק"י בגמ' שכחו לדפוס זאת תורת העולה. ו בתורת כהני' ריש ויקרא. ומה שסייס וכן שני כתובים המכתיסים, לשון וכן אינו מוצן. ומלחתי צסס מה"רס מר"צ לכך הביא הברייתא צריס ויקרא דכתיב צי' וידבר ה' א"ח מאוסל מועד, ולהלן נאמר מבין שני הכרובים, המכתיסים זא"ז, וצח המכריע הכחוצ הב' צסיף נשח צבוא משה אל א"ח וישמע הקול מבין שני הכרובים כמ"ס ר"שי סס, וביא המדה י"ג, לכך מסייס: וכאן ר"ל צתחלת ויקרא תמל"א צ' כתובים המכתיסים וכו' ואף שכתוב וכן בלא חלף כמוכו צמשס כלאים פ"ג, א', וצקינן וכן כתוב תמיד צירוסלמי, והנקוד וכן צנירי משוצס ו"ל צפתח. ז קדושין ל'. ח ר"ל צפרסס תמיד אינו מחכיר חלה קרבן תמיד ולא שאר עבודות שהיו צמקדס, תרומח הדסן, נרות, קטרת וכו' והוא תקן צסדורו לומר צכל יום: תני' מי שזכה צתרותם הדסן, חציי הוי מוסדר המערכה (יומח כ"ז ול"ב) ות"ר אין לך דבר קידס וכו' (פסחים ל"ט) ואח"כ פ' תה"ר וקטרת וכו'. והוא ר' חליבו הזקן צ"ר מנחס חמיו של רצנו יקותיאל צעל חחותו של רצנו חאי תלמיד ר"צ מאור הגולה כוזכר צמסר"ל סי' כ"ט. וחציו ר' מנחס מכר צרקנינו סי' תק"ז חלל רצנו חאי. ויש צעירנו כ"י על קלף משנת ה"ח מ"ו לפרט, י"ח למחזור רס"ח נכתב צו סדר זה, ובסוף כתוב: „שכל סדר רצנו חליה הזקן צ"ר מנחס לכל ז' ימי השבוע" ובסדר הזה ייעד לכל יום ויום פרשויות מתנ"כ ומחזור של יום, ואין יום שוב לחצרו, אבל סדר המערכה ומשניות מתמיד ופ' הקרבנות והקטרת, סדר א' לכל יום, ובסוף הסדר ליום השני וליום השלישי וכו' כתוב תמיד: זה יאמר כמו ביום ראשון. ועי"צן צסדורו כ' שאינו יודע מי הממחר ולמה קראו מעמדות. הממחר הראשון קראו סדר, והאחרוני' קראו מעמדה, לפי צצזמן צבת"ק סי' מעמדה של ישראל חלל הקרבנות צמקוס כל ישראל כדאי' צתענית וקורין בכל יום צמעסה צראשית, ואף צסדר ר' חליבו נקבע פרסה א' לכל יום ממעסה צראשית. ומה שחמה יע"צן על חלוקת פרקי מ' תמיד צמעמדות שלנו פ' אחד לכל יום, חלה עבודות הכתיבות בכל הפרקים צכל יום נעשו?

ספר האשכול, הלכות תפלה וקריאת שמע.

הכולל כל עבודות שהיו במקדש ופרשיותיהן. אע"פ שאין אותם חורה שבכתב על פה א נהגו לומר פרשיות אלה על פה, שאי אפשר שיביא כל אחד ואחד ספרו. וכצינו בכהן גדול שקרא על פה ב ובעשור שבחומש הפקודים משום דלא אפשר, ונטו שהחירו ספר אפטרחה ואגדה ג משום עת לעשות לה, וכתבו כל החלטות אע"ג דדברים שבע"פ אי אתה רשאי לאמרן בכתב, משום שראו שבשעבוד הגלות אימעות לבא לעסוק בחורה, אמרו מוטב שתעקר אות אחת ד ולא תשתכח תורה מ"ישראל. אבל חזן הקורא וס"ת לפניו אסור לקרוא חיבה אחת על פה וכן בתשובה לרב שישנא גאון ו"ל ה, שליח צבור כיון שנפתח ס"ת אסור לו לומר אפי' חיבה אחת שלא מן הכתב דכתיב וידבר א' את כל הדברים האלה, מאי האלה, מלמד שהיו הדברים כתובים לפניו ומן הכתב אמרן לפיכך צריך הקורא בתורה שיהיו כל דבריו מן הכתב וכתוב והלוחות וגו' והמכתב מכתב א' הוא. ה. אחר מדרש ר' ישמעאל פותחין בהודו לה' קראו בשמו. הטעם נראה שכל השנים שהי' הארון ביריעה תקן דוד לומר לפניו טוטור זה ככתוב בספר יוחסין ו ובסדר עולם ו שבחמיד השחר ה' אומר טהודו עד אל תרעו, ובשל בין הערבים שירי לה' כל הארץ עד והלל לה'. ומפני שאמרנו סדר הקרבנות אומרים גם זה. ואנו מוסיפין רוממו ה', ושאר פסוקי דרחמי, כמו: ה' צבאות עמנו, ה' צבאות א"א בוטח כראי' בירושלמי ה' פסוקי' אלו לא יהיו זויס מפין. ופותחין בברוך שאמר שהוא ברכה ההלל, דפסוקי דומרא מתהלה לדוד עד כל הנשמה נקראו הלל כדאמר ר' יוסי ט יהי חלקי עם גומרי הלל בכל יום. ותקנו חכמים ברכה בתחלה ובסוף כמו בקריאת הלל המצרי י. ובברוך שאמר עשר פעמים ברוך כנגד עשרה טאמרות יא וקודם תהלה לדוד אומרים יהי כבוד, שבאלה פסוקים כ"א אוכרות יב כנגד כ"א פסוקים שבתהלה לדוד. ולא מבעי אינש לאשחעווי מברוך שאמר עד סוף י"ח ברכות דתפלה, דברוך שאמר צורך תפלה כדאמרינן יג לעולם יסדר אדם שבחו של טקום ואח"כ יתפלל. והיה מצד הדין לומר ישחבה אחר כל הנשמה ת"י, שהוא סוף פסוקי דומרא אלא שנהגו להוסיף: לך ה' הגהלה ושירת הים. והמחזור לומר ישחבת אחר ועתה אלקינו מודים אנחנו לך וגו', שהן משירי דוד ולומר עליהן ישחבה ואחר התפלה יאמרו אתה הוא ה' לברך וגו' והשירה, דבין ישחבה ליוצר אור לא יפסיק כדאמרינן בירושלמי יד. ועומד שליח צבור ואומר קדיש ואח"כ ברכו בעשרה דאין פורסין על שמע פחות מעשרה טו דכתיב במקלות ברכו ה' טז. ומזכירים קדושה ביוצר אור להודיע שטלאכים מקדישים הקב"ה כמו ישראל כדכתיב יז ברן יחד נוכבי בקר, אלו ישראל, והדר ויריעו כל בני אלקים אלו הטלאכים. וישראל מטליכין הקב"ה בקריאת שמע שטקבלין עול טלכות שמים, ובתפלת י"ח אנו אומדין קדוש וברוך בשני פסוקים ומוסיפין פסוק יטלך ה' לעולם, אבל בברכת יוצר אור שאין אנו מזכירין אלא מה שטלאכים משבחין לקב"ה אין לנו להזכיר יטלך ה' לעולם אחר קדוש וברוך יח. אחר

נחל אשכול

בסדר ר' אליהו כל מעשה תמיד ועבודת המקדש קבע לכל יום. ומה שחלק ר' אליהו פ' האזינו לו' ימי השבוע, והיא שירת מוסף שבת, ה"ט כיון שלא חקן סדר למוסף שבת, מוטעם שכ' חו"ס לעיל דלאו לכפר בא, חלק הסירה לו' ימי השבוע לקיים: למען ת"ל הסירה הזאת לעד בצ"י. א גיטין ס' דכתיב כהן לך וגו' כי על פי הדברים, דברים שבכתב אי אחס רשאי לחזקן ענ פה ודברים שעל פה אחר לומר בכתב. הב"י הביא מירושלמי וכן דעת רבנו בסמוך שאין אסור בעל פה ללא לקורא בס"ת שלא יאמרו חסר כוא. וי' שאין אסור ללא וודרצן וקרא חסומכתא, לכך הסירו צאין ס"ת לפניו, וזה ל' דעת רמ"ב, בפ"ב דתפלה כ' הקורא צחורס לא יקרא בע"פ, דס בקה"ת איירי, וחלי ה" דעתו לאסור תמיד קריאה בע"פ, ה" כיחז קן צהל ק"ס וח"ה. סז מ' ביראים ס' קכ"ח דאסור לקרות בע"פ אינו אלא להוליא רבים י"ח, ואי קס' שאיך ניכל לחלק צין לעלמו וצין נאחרים, קרא סתמא נאמר? חסומכתא הוא. וצת"י יומא ע': מלוא לקרות מן הכתב, ומחס כבוד לצבור הסירו לכ"ג ע"פ. ואי חס"ת, לא יוכלו לעקור צקום ועסה. ועי' במדכי פ"ב דמגלה: הטעיות קורא ע"פ וחש"צן ח"א צ'. ב יומא ע', שקרא באחרי מוח פ' י"ג ולריך לקרות גם בעשיר לחדס בפ' פנחס, וכיון שאין גוללין ס"ת בצבור מפני כבודם, הולריך לקרות ע"פ. ג ספר הפטרות מלד הדין אין כותבין שאין כותבין תורה מגלה מגלה, וספר אגדתא תורה שט"פ נמי אסור לכתוב וסחירו מחס עת וגו' גטין ס'. ד תמורה י"ד, ומוסב גמ' בלני תעקר תורה ודאי מחינש. רבנו למד היחר לקרות ע"פ תורה שבכתב מוכח דסתירו לכתוב דברים שעל פה דחתי אחד קרא סמוכו. ויחשב צום בלא הביאו ר"ף ורא"ש שאסור לקרות בע"פ. כיון שהביאו בגטין שהסירו חכמים לכתוב הלכות מחס עת לעשות, ומחילא כרי נמי חס"ט לקרות בע"פ. ה קרוצ לומר שהוא חבי רב עמרם גאון עי' ס"ה. ו דברי יומים א' י"ו. ד פ"ד. ח ר"פ אין עומדין. ט שבת קי"ח, ומפרש החס כי קאמר ר' יוסי בפסוקי דזמרא ומאי ניבו מתהלה לדוד עי' כל הנשמה. י הוא ההלל שחומרין צמועדים, וקרא המנרי לפי שכתוב צו בלאת ישראל חומרים או על מה שאמרו פסמים קי"ו ישראל חמרוסו כסילאו חומרים ולהבדילו מהלל הגדול שהוא חמור קל"ו פסמים קי"ח. יא שגברא צקן העולם, אבות פ"ה ור"ס ל"ב. יב קמטיב נמי כי יעקב צמר לו יס ואכרי העס ט"ה חלקיו. יג צרכות ל"ב כדכתיב ואתהן וגו' אחס הסילית להראות אח עבדך אח גדלך וגו' וכתיב צחריס אעצרה נא וגו'. יד הביאו הג"מ מ"י פ"ז דתפלה שסח בין ישחבה ליוצר אור מעורבי מלחמה כמ"ד הירא ורך לבצ ישוב לבציתו זה הירא מעצרות סביו. טו מגלה כ"ג. טז בגמ' סס מוייתי קרא ונקדשתי צחוך צי ישראל וילפינן חג"ס דהוך צני ישראל הוא זוקא בעשרה, אבל מקרא צמוקסלות יליף מד מ"ד כחוצות ו' דצרכת חמיס בעשרה, ואין לא קי"לן כן, אלא ילפינן מצונו, וקרא דצמוקסלות קאי על עובדים שבים וכך חמר ר"ע צרכות ל' ואמר רבא הלכה כר"ע ועי' סעטס ל"א צח"ס סיס ליסב. יז חויב ל"ה, צחולין ל"א הכי גרס שאין מנהכים חויכורים ססס צסירתן עד שיאזירו ישראל למטה. וקבס למוס חנוספריס ציוצר אור סחלכיס חוקדיסין קודס סדר קדוסס סלנו? מלאתי בכלבו צסס חכן פילאט: לפי סלנו חשבתי להקב"ה שחמיר לעולם כולו בכל יום ומנהיג סחמס וסגלגליס כרענו, ויס מן סחומות עובדים לכחם ולשאר צבא מעלה, וכדי להודיע סזה סבל ולא ירעו סחמס וסגלגליס כי חס צחולות צבורא, לכך חנו מוספריס סבל צבא מעלה מקדיסין ומוחליכין חיתי ססול חרון וצורא סכל ע"כ. ומוטעם זה חנו מוספריס כן ציוצר אור, חף סעדין לא צמ חזון סחמלכיס חוקדיסיס. יח סלא חנינו צקרת סחלכיס

אחר תהלה לדוד טוסיפין פסוק ואנחנו נברך יה וגו' הללויה, לשלשולי הללויה בתר הללויה א. ושמעתי מהרב ר' יצחק בן טרון לוי ז"ל שטוסיפין פסוק זה טפני שאמרו ב כל האומר תהלה לדוד בכל יום טובטח שהוא בן עולם הבא, לכך אחר שאטרנוהו אנו טכקשים: ואנחנו נברך יה מעוע"ע, שנוכה לאוטרו לעולם הבא. ואין חותמין ברכת יוצר אור באורו של משיח כגון אור חדש על ציון תאיר ג ונוכה לאורו, ואם אמרו, ניטא האי פסוקא: לעושה אורים גדולים כי לעולם חסדו ד בא"י יוצר המאורות. ברכה שני' אין מתחילין באהבה רבה, אלא באהבת עולם דקיי"לן כרבנן ה וכן כתוב ואהבת עולם אהבתך, וכ' הגאון ר' יצחק הא דקאטר לקמן ו השכים לשנות קודם שקרא ק"ש צריך לברך ברכת התורה, לאחר שקרא ק"ש א"צ לברך שכבר נפטר באהבה רבה, לאו ראי' שצריך לוטר אהבה רבה, דההוא מיטרא שמואל הוא, והוא טרי דשמעתא דאהבה רבה, מיהו רבנן פליגי עלי' ותניא כוותיהו דרבנן וכל מאי דמשתכח בתר הכי אהבה רבה אעיקרא דשמואל גריר עכ"ל ובתר נוסח בעל הלכות כ"כ. ולספרים אחרים פלוגתא קתוינא ולא סייעתא ז ודחיקא לן למיטר כל מה דשקל וטרי בתר שמואל גריר ח ובעניות דעתין יפה עשו הגאונים פשר לוטר בשחר אהבה רבה דגבי שחר אדכרו אטוראי בתראי בהדי' אהבה רבה, ובערב אהבת עולם כרבנן. בקריאת שמע תכוון שיש בה י"ח אוכרות כנגד י"ח חוליות שבשדרה ט ורט"ח תיבות כנגד רמ"ח איברים שבאדם י לקיים מה שנאמר כל עצמותי תאמרנה ה', ואל תהי דבר זה קל בעיניך שהרי אמרו יא אמר הקב"ה שטור את שלי, ואשטור את שלך, שטור רמ"ח תיבות שבק"ש ואני אשטר רמ"ח איברייך. ואעפ"י שאין בק"ש אלא רמ"ח תיבות, אטרו באגדה ר' נחמי' ור' עקיבא אטרו חסידים הראשונים תקנו שיהא ש"צ תוור: ה' אלקיכם אמת להשלים רמ"ח, ויש טקושות שחורין ואוטרים להיות לכם לאלקים להשלים, ואינו מנהג. ובצרפת אוטרין להשלים ג' תיבות אל מלך נאמן קודם שמע, והוא בטקום אמן יב על ברכת הבוחר בעמו ישראל, ואטרו משמי' דרב נחשון ריש מתיבתא דסורא יג בג' טקושות יחיד עונה אמן לעצמו בבונה ירושלים, בהבוחר בעמו ישראל באהבה ובאוהב עמו ישראל. ואנן טעמא לא קתוינא דבהדי' אטרו יד העונה אמן אחר ברכותיו הרי זה טגונה ולא אטרו משוכח אלא בבונה ירושלים דברכת הטוון, וטקצת רבותא אמרי דשרי אחר גמר כל ברכותיו, כיון שהוא בסוף כגון ישתבח שמסיים כל פסוקי דוטרא וגומרן בברכה, אבל הכא קאי באמצעית דברכות ק"ש טגונה הוא אם עונה אמן, ומכ"ש שלא יאטר אל מלך נאמן טו. —

מאימתי

נחל אשכול

שמלאכים אומרין ימלך אלה קדוש וברוך. א דבר זה ומ"ם להלן מביא ב"י סי' נ"א בשם הכלבו שכתבו בשם בעל האשכול. סי' האשכול עלמו לא הי' זידו. ב ברכות ד'. ג שאינו מעין החתימה, שהיא יולר המאורו' וקאי על האור המתחדש בכל יום. לכך לא יאמר קודם חתימה אור חדש על ליון תאיר וכו' כ"כ רש"י ורז סעדי' ע"טור סי' נ"ט. ד קשה בירושלמי ספ"ק דברכות: אין אומרין פסוק ברכה, פי' שאין חותמין ברכה על פסוק והביאו רבנו זב"ל ת"צ? וז' דמותר לומר בקשה ולסיים: כאומר בקרא, ולחמוס אח"כ בברכה, וכן צב"המו: ככתיב ואלכלת וגו' צב"י, ובתפלת נחם: כאומר ואני אהי' לה נאום ה' וגו' ומסיים צב"י. וה"י כוונת רבנו אס אמר אור חדש וכו' וגזכה מוסרה לאורו, יאמר קודם חתימה ככתוב לעושה אורים גדולים שבכלל זה נכלל אור היום ואור חדש על ליון והוי הסיום מעין החתימה, ולא קאשרי לסיים בפסוק אלא אס אמרו בני תיבת ככתיב. ה ברכות י"א ע"ב. ו סס, להכי נפטר צהצבה רצה שאומר צב וכן בלבנו להצין וכו' והאר עיינו צתורחד. ז ה"ג גורס: ברכה שני' שמואל אמר אהבה רבה, ורבנן אהבת עולם, תני"ה אין אומר א"ר אלא אהבת עולם. אבל נוסחתי: שמואל אמר אהבה רבה, וכן ר' אלעזר אורי לברי' א"ר, תני"ה אין אומר אהבת עולם אלא אהבה רבה ורבנן אמרי א"ע. לנוסח זה איכא פלוגתא בצבייחא ולא סייעתא. ח כלומר אף אס צב"ה דנקט צמיתא דהשכים לקרות: אהבה רבה, י"ל בתר שמואל גריר דאיסו מרי דמיתרא, מ"מ דוחק לומר דאף אמוראים אחרים כרז ילחק צר יוסף וסתמא דש"ס צסוף דף י"א ותחלת י"ב דנקטי אהבה רבה, בתר שמואל גרירי, אדרבה בתר הלכתא גרירי. ט ברכות כ"ח גבי ח"י ברכות דתפלה. י תיבת כ"ג, בצורות מ"ה. יא מדרש הגעלם ומדרש רות עב"י. יב שבת קי"ט מאי אמן: אל מלך נאמן. יג עיי' אורחת חיים בשני קלח. ורז נחשון נפטר קרוב לחר"ס אחר ד' אלפים וצו הי' רב האי גאון צסורא. ושייחס מכרו צתום' חולין מ"ז וע"י נ"ח ע"ב. והזכר שלא להמליפו עם רב האי גאון היות מפורסם כי זה הוא בן ר' שרירא גאון צפומציתא, ותעלה לגאון קרוב לחס"ס אחר ד"א. יד ברכות מ"ה, שיטה א' שמיא הי' דעת חוס' סס דוקא בצונה ירושלים, ושיטה שני' דעת ר"שי ור"ח ור"ג ור"א"ס כל היכא דגמר ברכותיו עונה אמן אחר ברכות עלמו. ולכ"ע אסור אחר הצומר צעמו שהוא צחלמט בברכות. עב"י ס"ס ו"ט סר"אש ענה אמן אחר הצומר, למד תרונא ענה אפי' על ברכת עלמו, דס"ל שאין ברכת הצומר ברכה לק"ש אלא ברכה צפ"ע והוי כגמר ברכותיו קודם ק"ש, ולתרוץ צ' ס"ל שאין אסור אלא אחר ברכות עלמו אבל מותר לענות אמן אחר ברכה ש"ג, והפסקה ליכא דלא גרע מוסלית טעם דמפסיק בין ברכה שני' לק"ש. טו מ"מ חמוס שבתגמונוא ובתקוים א"י סק"ש רמ"ח תיבות עם אמירת אל מלך נאמן, א"כ יכן נשן הוה? ומלחתי בלקוטי רמ"צן וז"ל בקטור: מנהג הי' צביירות לומר אל מלך נאמן בין אהבת עולם לק"ש. וביולדותי נחקקה לי, אהבת עולם ברכה מלויס לק"ש שכל המלות טעונות ברכה לפניהם (פסחים ז) ולהכי עשו ברכת אמת ויליז סמוכה לחברתה, וכיון שברכה זו לק"ש, צדור הוא המצדק על הנוטא או על פירות ועונה אמן אחר ברכת עלמו בין הברכה למליז טועה גמור הוא כדאי' בירושלמי (מגלס פ"ד) הפורס על שמע, והעובר לפני התיבה והטושא כפיו וקורא בתורה או בניא או מצדק על אחת מהמלות לא יענה נאמן אחר ברכת עלמו, וכדומה שהוא הפסק ונריך לחזור לברך, ופי' בשמעתא טיל וצדק (ברכות ו') ושאלתי להרב ר' מאיר הלוי ואמר טעות הוא ואינו צספרד אלא צב"י. ודאיתי תלמידי הלרפתים מקשים הלא בידינו מדרש אגדה דק"ס יס צו רמ"ח תיבות ואל מלך נאמן מכלים. עכשו אני מודיע מסיכן נולד זה. בדורות הראשונים לא הי' הצבור מצדקין צעלמן הברכות, אלא ש"ל אחר לפניהם כל הברכות כלן וכן עוים אמן. והסחזן הי' מצדק אהבת עולם והל צבור עוים אמן וקורין ק"ש צפיהם, שיהא המלויז מוטלת על כל יחד ויחד שיהא משכן צפיו (רמז לירושלמי פ"ג דברכות

ספר האשכול, הלכות תפלה וקריאת שמע.

סאיסתי קורין שמע בשחרין א' ותקין גומרין אותה עם הנץ החמה כדי שיסמך גאולה לתפלה ונמצא מתפלל ביום, שבהנץ החמה מתחיל עקר היום ומצוה להתפלל בצאת החמה שנאמר יראוך עם שמש ולפני ירח דור דורים. ושדר רב שר שלום ב הנץ החמה כמשמעו, שמבקשת החמה להראות פניה והאדים העולם כדכ' ויוצא פרה ויציץ ציץ וסתרגמינן ואנצת נץ תחלת הראות פניה ג' ואין אדם מצוי לכוון באותו שעה, מכל מקום מצוה בזה העונה עד סוף ג' שעות ביום דאמר קרא ובקומך ולאחר ג' שעות ליכא זמן קיטה מטטתם אלא זמן ישיבה והליכה והתעסקות במלאכה דאפי' בני מלכים כבר עמדו כמטתם. מ"מ לא הפסיד בברכות אם קורא סג' שעות ואילך ד' ואמר רב ה' שאינו קורא בברכות אלא עד סוף שעה ד' שעד כאן זמן תפלה שחרית דקיי"לן ו' כד' יהודה זמן תפלה שחרית עד ד' שעות וכך כתב הרב ר' יצחק אבן גיאת ו"ל ד' ויש מחכמי צרפת שאומרים עד חצות ויכל לקרות בברכות ח' ואנו אין לנו אלא דברי הגאון, מ"ש במקום שיש לחוש שעובר על לא תשא ט. וכתבו הגאונים הא דאמר ר' שמעון בן יוחאי י' פעמים שאדם קורא ק"ש של ערבית קודם הנץ החמה לאחר שעלה עמוד השחר, דוקא בשעת הדחק כגון שהי' שכור או חולה אבל אם עשה כבוד לא יצא ידי חובתו כדאמרינן הוא ונגא דרבנן דהוי משחכרי בהלולא דברי' דר' יהושע בן לוי ואמר להו כדאי הוא רשב"י לסמוך עליו בשעת הדחק. ודקיי"לן כד' גמליאל יא דאמר זמן ק"ש עד שיעלה עמוד השחר ותו לא וההיא ודאי נמי לאו לכתחלה קאמר, דהא מתייב רבנן לקרות ק"ש מיד בצאת הכוכבים ואמרו כל העובר על דבריהם חייב מיתה יב, לא קשי' הלכתא אהלכתא, דעד עמוד השחר קורא ויוצא י"ח אף טי שפשע והויד ולא קרא עד סוף הלילה, אבל אי קרא אחר עמוד השחר לא יצא. אבל מי שנאנס ולא קרא כל הלילה החירו לו לקרות משעלה עמוד השחר קודם הנץ החמה ויצא י"ח דעדין קרינן בי' ובשכנך דאינשי טובא ננו בההיא שעתא. וכן הא דאמר רשב"י פעמים שאדם קורא ק"ש של שחרית לאחר שעלה עמוד השחר קודם הנץ החמה, ההיא נמי בדיעבד הוא, אי נמי בשעת הדחק כגון שמשכים לצאת לדרך וכיוצא בו יג' אבל לכתחלה לא יקרא אלא עם הנץ החמה. אע"ג דעמוד השחר חשוב יום לכל מילי כדאמרינן בפ"ב דטגלה יד' לכתחלה עקר היום חשבינן משנראו נצוצי שמש ורובא דאינשי קייטו בההיא שעתא דקרינן ובקומך. והלכתא כרבנן דאמרי ק"ש בכל לשון לאפוקי מרבי שאמר ק"ש ככתבה טו' דרבים נינהו והלכתא כרבי מחברו ולא מחבריו טז'. ועוד דסתם לן תנא כותיהו דרבנן דתנן יז' ואלו נאמרין בכל לשון פרשת סוטה ודוי מעשר ק"ש ותפלה וכו' ומתלוקת בבדיהא וסתם בטהניתין הלכה כסתם טחניתין אפי' אחיא כותיהדי יח. והא דתנן תפלה בכל לשון דוקא בצבור שאין צריכין לטלין, אבל ביחיד לא, דאין מלאכי השרת סכירין לשון ארמי, לפיכך אל ישאל אדם צרכיו בלשון ארמי יט. **ך.** שמע ישראל ה"א ה' אחה, עד כאן כוונת הלב דברי ר' מאיר כ' ואמר רבא הלכה כר"מ פסוק ראשון צריך כוונה ותו לא. וכוונה דקאמר רבא פרושו שיוון לקבל עליו עול מלכות שמים בלבו כדכתיב על לבבך, וליכא לפרושי יכוון לצאת ידי מצוה, דרבא ס"ל בר"ה מצות אין צריכות כוונה ומוקי לא יצא בקורא להגיה. והא דאמרינן הא בפרק ראשון הא בפרק שני כא' דבפרק ראשון אין לו לעסוק במלאכתו ולא לרמוז בעיניו, לאו משום דפרק ראשון כולו צריך כוונה, כבר פרישו להו רבנן כב' האי דאין לו לעסוק במלאכתו בפרק ראשון לאו משום דכולו בעי כוונה, אלא כי הוי דלא לשווי' לה עראי. ואי קשי' אי משום

דבעינן

נחל אשכול

כ"ג: אע"ג דיחיד מוילא יחיד בצרכות לא מסתבר בק"ש, כדי סיהא כל אי' חסן לעלמו צפיו, לא וסתבר בתפלה כדי סיהא כל אחד מנקס רחמים ועלמו ט"כ, אט"ג דתפלת ס"ך מוילא ביו"ד שליטו בקי, הצקי לריך להסתפל בעלמו, מסה"כ בצרכות ק"ש, אף הצקי יולא בשמיטה, ולגאויס סהביא סר"ך במגלה אפי' יחיד ליחיד מוילא בצרכות) ונסהליס רמ"ח תיבות היו אומרים תחת אמן אל מלך נאמן סיהא אמן (שבת קי"ט) ואפשר שענו אמן ממש, ומדרש מונה האותיות של אמן רמז לרמ"ח. ואינו חובין לפיך, כל מה שנסגו שחזן אומר בקול, משמיע נצבור לכותיאל י"ח, ואין עליהם חוב רק לעניית אמן, וכל שס"ך אומר בלחש (ק"ש ותפלה, תפלתו בקול רק להוילא חינו בקי) כל יחיד חייב, ופריסת שמע וסדר קדושה שחין יחיד חייב אומרים הכל בקול אהה. מ"ח צרו, כואמר אהבה עולם צפיו ועוהס אחר עלמו אמן כדי זס צור וטועס ע"כל. א בצרכות ט' ע"ב. לדברי רבנו קהי ייראריך עם שמש על התפלה וז' פגעס שלומר הכל הגדול הגבוה והנורא וכ"כ סר"אש דהא אומלת מתפלל ביום מייחי קרא חבל לר"סי קחי על ק"ש שמקבנין עול מ"ס ומע"ג דק"ש קודם יולאח שמש כדי משמע עם שמש מעט קודם כמו: ע"ש עם חסכה, ור"ל קודם חסכה כ"כ תר"י. ור"בי פרש סיפח דקרא ונפני ירח, דגס תפלת מונה מלטה עם דמדומי חמה. ומסרס"א צח"א תמוס שלה מלינו מקיס תתפלת מונה דמדומי חמה, ולשהתיט ני' צח"כ גמרה צדק כ"ט ע"ב אר"י מליס להסתכל עם דמדומי חמה, ושס קחי אומנה, דצמערבא לייטי עלני' לתחת מטרפס לי' שעתא. ב גאון צסורה סמוך לסנה חר"כ אחר ד"א חכר כ"פ צחוס' מולין ומנוחת ל' וס"ד. ג בערוך מלשון הללו הרמזים, וברכס צרחשית פכ"ט מסיכן מניץ הקב"ה אח האדם לע"ל מנך של שדרה, והנך סחמה חנו פעל עבר בהפעיל, דל"כ סו"ל סנה, אלא סס צנוי מן סהפעיל כמו יוס הקף. ר"ס ל', ושס סיחר, סיוק, ספקר. ד בצרכות ט' ויו"ד ע"ב. ה ג"ל רב סאי גאון ער"אש. ו בצרכות כ"ז. ז פוסק מפורסס נפטר בקארדנבא ס' תח"מט. ה ע"י אורחת חייס ו"ל טעמס דס"ל כרמ"בס פ"ג דתפלה דאף דקיי"לן כר"י עד ד' שעות לר' יסודס נמי יוכל להסתפל עד מנוח ושכר תפנה יסני ני'. ט בצרכות ל"ג בצרכס סאינס לריכס עובר על לא תשא. י סס ח' ע"ב. יא סס. יב סס ד'. יג ומיירי דח"א ני לקרות צדרך צומנס ונסמוך גאולה לתפלה, דל"ס לריך לסמתין ונקרות צדרך צסנן סחמה כדל"י בצרכות ל' וכ"כ סר"אש. יד דף כ'. טו בצרכות י"ג. טז ערוכין מ"י כחצות כ"א. יז סוטס ל"ב. יח יצמות מ"ב וכן ל' מתוס' מולין י"ס וע"ז ד"ס בלשין, אפי' רביס צברייתא ותיחיד סתס צמסנה סלכס כמשנס וכ"כ רש"ב"ס ב"ב ע"ט וסר"אש סס. ולר"סי מילין סס ורמז"ס פ"ז מקי מומין ס"ג סלכס כרביס דברייתא. יט סנת י"ב וע"י פרושו בצורחת חייס. כ בצרכות י"ג ומ"ס רבנו דכיונס דלמר רבא לאו לנחת, אלא לקבל עמ"ס, דרבנ ס"ל מנת אנ"כ, הוה בר"ס כ"ח ופרך ממתני' י"ג פ"י קורא צתורה וסגיע זמן סמקרא אס נא כוון לנו נא ילא, ומחרץ בקורא לסגיס, סאינו קורא סתיבות כלל אלא מגמנס האותיות וכ"כ צפ"י. כא יומל יע. כב סר"יף צפ"ב

צרכות

דבעינו שיקרא בקבע ולא דרך עראי מ"ש בפרשה ראשונה שאסרו לעסוק במלאכתו ובפרשה שני' ושלישית החירו לפועלים לעסוק במלאכתו, בפרשה ראשונה נמי לא בעי כוונה אלא פסוק ראשון? שאני פרשה ראשונה דכתיב ב' ודברת בס והוא צווי שיעסק בה בקבע ולא דרך עראי, אבל בפרשה שני' כתיב ולמדתם את בניכם לדבר בס ומצווה שילמדו הבנים לדבר בדברי תורה א וכ"כ רבנו חננאל דלכ"ע אסור במלאכה בפ' שמע. תנא סומכוס בן יוסף אומר ב כל המאריך באחד מאריכין לו ימיו ושנותיו, ואמר רב אחא ב"י ובדל"ת, ואמר רב אשי ובלכד שלא יחטיף בחי"ת ומדלא הוכיר האל"ף, שמע מינה מאן דחטיף באלף שפיר דמי, וחוי לן טעמא דאם יאריך באל"ף נראה כאופר: אין חד. איכא טאן דאמר שעור המאריך באותיות תלחא בחי"ת ותרי תלחא בד"ל ת מדקאמר רבי חייא דמאריך כדי שתמליכיהו למעלה ולמטה, פי' בשמים ובארץ ובד' רוחות ג. יש אומרים שדי בכונה, אבל רב האי גאון כ' צריך לכוון בנענוע הראש ויחזיר פניו ברמזיה לשש רוחות ויקבל מלכות שמים, דהא דטעביר ידיו על פניו מפרשי רבנן שלא יראו תלמידיו כשהוא מסביב עיניו לכל הרוחות ד. ובנענוע הראש בד' רוחות יפנה תחלה למזרח, ואח"כ לדרום ואח"כ לצפון. גמרינן הא מלחא מהלכות יצירה ה וז"ל: חמש ו, בחר ג' אותיות מן הפשוטות, חתם רוח בעד שלש וקבען בשמו הגדול יהו וחתם בהן שש קצוות, פנה למעלה וחתמו ביהו. שש: חתם תחת, פנה למטה וחתמו ביהו. שבע: חתם מזרח ופנה לפניו וחתמו בהיו. שכוונה: חתם מערב פנה לאחוריו וחתמו בהיו. תשע: חתם דרום ופנה לימינו וחתמו ביהו. עשר: חתם צפון ופנה לשמאלו וחתמו ביהו. וכיון דהכי תנינן ראוי להמליך הקב"ה בק"ש כדרך שברא עולמו, להחזיר פניו למעלה, למטה, למזרח, למערב לדרום ולצפון. ולאחר שקרא פסוק שמע ישראל קורא בחשאי: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד כדאמרינן בפסחים ז דמוסיפין כך בק"ש שאמרו יעקב כשבקש לגלות הקץ לבניו נסתלקה ממנו שינה ואמר שמא יש פסול בטמתי כאברהם אבי אבא שיצא ממנו ישמעאל וכאבא שיצא ממנו עשו, פתחו כולם ואמרו: שמע ישראל ה"א ה' אחד, כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בלבנו אלא אחד באותו שעה פתח ואמר: ברוך שם כבוד מלכותו לע"ו. אמרי רבנן היכא נעביר, נאמריה לא כתביה ח משה, לא נאמריה אמריה יעקב, התקינו שיהא אומרים אותו בחשאי. וזו דרש ר' שמעון בן לקיש אבל רבנן אמרין ט בשעה שעלה משה למרום שמע מלאכים אומרים להק"ב: בשכמ"לו והוריד אותה לישראל, ולמה אין ישראל אומרים אותה בפרהסיא, הדבר דומה לאחד שגנב קוטין, פי' הכשיתין מפלטין של מלך נתנה לאשתו ואמר לה אל תתקשטי בה בפרהסיא אלא בחוך ביתך, אבל ביום הכפורים שהן נקיים מטלאכים, אומרים אותו בפרהסיא. וצריך להפסיק טעם בין ישראל לה' אלקינו, ובין ה' לאחד דאמרינן בירושלמי י שאנשי ירחו כורכין את שמע שלא ברצון חכמים פי' שלא הי' נותנים רווח

בין

נחל אשכול

דברכות גבי האומנין קורין בק"ש י"ו ורצ עמרם בסדורו ע"י תלמוות. א קושי' זו הקסה תלמודו סר"ז דס"ל כחיס' דמינו אסור במלאכה אלא בפסוק ראשון, וחרון רבנו מנינו בהשגת ראב"ד. ומדברי כלם נלמד דס"ל דק"ש דלורייחא דוקא פסוק ח' ולא כחר"י, דאלת"ה הו"ל לבנוי בפסוק ס"ט בכל פרשה ח' אסור במלאכה שהיא דלורייחא. ועימ"ש בספרי משנת ר' נתן בענין מלאכה פ"ב דברכות. ב ברכות י"ג ע"ב. ג מנחות ל' אמרינן דלהכי יש לחי"ת חטוטרט וסיינו גג רס להודיע הקב"ה חו לא לבד בעולם השמחין אלא אף ברומו של עולם, ח"כ נראה שבחי"ת יכוון לכמליכו למעלה ולמטה, וכן ב', ובדל"ת ימליכו כמספר ד' בארבע רוחות, וצריך לחשוב יוחר כשידגים סדל"ת מנחי"ת, לכך יאריך בד"ל תרי תלחא, כך כוונה. והסמ"ק כ' בדל"ת יכוון שהוא אחד, בחי"ת שהוא יחיד ב' ר' קיעים וצריך כוונת ח', ובדל"ת לד' רוחות. ומ"מ ח"ל לסמ"ק שיאריך יותר בחי"ת מנד"ל דלא מנינו בגמ' לוי להאריך אלא בדל"ת, ובגמ' שלא ימטיף נאמר בחי"ת. ד כך ל"ל דאמרינן ברכות י"ג ע"ב ר"י הנשיא בשעה שמעביר ידיו על פניו הי' אומר שמע ישראל. וכ' הרמ"ב בן שמש כן שלא יראו תלמידיו הרמזות שבו לכל לה, וכ"כ רב האי. אבל חר"י והרמ"ש כתבו דבמחשבה די ואין צריך נענוע ורמזיה, ואין רא' חרבי שהי' נותן ידיו על עיניו כדי לכוון שהי' יושב לפני הסביר ולא מני לכוון בלח"ה. ה ספר יצירה פרק ח' משנה י"א. ו מלת חמש קאי אדלעיל מיני, שמונה והולך כל פעולות ה' בשעת הבדיקה ועתה מונה החמישים והששים וכו'. והחמישים היא: פנה למעלה וחתמו וכו' והששים היא: חתם תחת פנה למטה וכו' וכן כולם. ונכתב בספר משנים וסגמתי. ז פסחים נ"ו. ח גרסחנו לא אמריה משה, והוא תמוה וכי משה אמר הוירע הקב"ה אמרם ומפיו כחכם משה? וז"ל כיון שראה יעקב שאין פסול בזרעו וכלם אמרו ויחדו הסס בשמע ישראל, אמר בשכ"מלו, פרושו: כך יסא הסס ומלכותו מבורך ומכבוד חמוד, זה שבת גדול לבניו, שמבקש שכל הדורות יהיו כמוהם שלמים עם ה', ויעקב אמר שבת זה בפניהם ולא ירא פן ירום לבצם משבת זה. אבל משה הי' ירא לימר שבת ישראל בפניהם, פן תזום דעחס, דכשאמר לו קב"ה בסיוי הטיבו אשר דברו מי יתן והי' לבצם זה כל הימים, דזה נמי בשכמ"ליו לאותו דור, לא אמר משה שבת זה לאותו דור, אלא קצר ואמר להם אל תיראו כמ"ם סוף יתרו, אבל אמר מ' שבת צפ' ואחמק גלה לבניהם שבת החמים ששבתם הקב"ה בסיוי ואמר מי יתן שיהי' יראוי ומכבוד כן בכל הדורות. זה מ"ם ח"ל: נאמר השבת הזה בכל בתי בניסיות כשצבור מייחדים הקב"ה בשמע, לא אמריה משה ששבת הזה לישראל, אף ששמעו מקב"ה שאמר הטיבו ומי יתן כל הימים, כי ירא פן ירום לבצם, לא נאמריה, אמריה יעקב, ויש כמה דורות הראויים לכך ולא תזום דעחס ע"י השבת הזה. ט רבא דבר' בפ' ואחמק. הכוונה למלאכים יאות לומר: כמו שאנו מומליכים ומצרכים בקדושה שם כבודו כך יהי' מבורך חמוד, אבל לא יאות לאנוס מומולל בעין שאין כוונתו חמוד זכה וטובה, לכן גונז הוא אחי, אבל ציה"כ הם נקיים כמלאכים וראויים לכך. י פ"ד דפסחים ומה למד רבנו שמ"ס צבלי כורכין את שמע ארי"אש שהיו אומרים שמע ישראל וגו' ה' אחד ולא היו מפסיקין, פרושו בין כ' לאחד לא הי' מפסיקין, ולא כרש"י שפרט לא היו מפסיקין בין אחד לואהבת ולא כחוס' שכ': בין ישראל לה'. מיוס קסה שלא הביא רבא דפליג בפסחים נ"ו וברש כורכין שהיו אומרים: היום על לבדך. ואף שבעקר הדין לתן רווח בין ה' לאחד והמי' ל"ם, מ"מ כורכין דאנשי ירחו מפרש בע"ה. וי' דכל הפרטים בהסיו דכורכין אמתיים, דטובא עשו שלא צרין מכתים, לא נתנו רווח בין ה' לאחד ולא נתנו רווח בין היום לעל לבדך ומד אחד חדל ומח"ס וז"ס, ופי"ג השיב אליהו לרבה מוגלה ט"ו: כיליהו עבדה.

ספר האשכול, הלכות תפלה וקריאת שמע.

בין ה' לאחד. ואפרינן בגמ' א א"ר יהודה עד על לבבך בעמידה. ומפרש בירושלמי לא אם הי' יושב עומד אלא אם מהלך עומד, ור' יוחנן אמר כל הפרשה בעמידה. וכ' הגאון ר' יצחק ז"ל שאין הלכה לא כר' יהודה ולא כר' יוחנן, דלא בעי כוונה אלא פסוק ראשון בלבד, כדאמר רבא הלכה כר' מאיר, ה"נ לא בעי עמידה אלא בפסוק ראשון. אבל הגאון כ' דמהלך צריך לעמוד עד על לבבך, דהא חיינן דליכא מאן דפליג דאסור לעסוק במלאכתו בפרשה ראשונה כי היכא דלא להוי עלי' עראי, וה"נ מסתבר דאחמרו טה"ט שלא יהא מהלך, דאם מותר לילך ודאי הוי עלי' עראי, והא דלא בעי עמידה בכל הפרשה משום דבתרי' דעל לבבך אמר קרא ושננתם וגו' ובלכתך בדרך, והחירה תורה מהלך להכי לא אסרו הלוק' אלא עד על לבבך ב'. ודקדק הגאון ז"ל טדקתני הי' קורא בתורה והגיע זמן המקרא אם כוון לבו יצא ג' שמע מינה דברכות לא טעככות והקורא ק"ש אף בלא ברכות יצא. ובירושלמי נמי אמר ר' אבא דהא אמרה שאין הברכות טעככות. ואמרו רבנן דההוא דאידך פרקי' ד' דאמר ר' וריקא ארש"בל ברכות אין טעככות זו את זו, שאם ברך אחת טהן ולא חברתה נפק ידי אותה ברכה, דמשמע סדרן הוא דלא טעכב אבל אמירה שלהן טעכבת, ההוא בעבור שנינו ה' דקאי על הא דאמר להן הטמונה ברכו ברכה אחת, אבל הא דמתניתין דהי' קורא בתורה ביחיד אחמר ובדידי' ברכות ודאי לא טעכבי. ומקצת רבותא אומרון אף בעבור ברכות לא טעככות. והלכה כר' יהודה שאמר בין ויאמר לאמת ויציב לא יפסיק כלל דכתיב וה' אלקים אמת ו' והלכחא כרבא ז' דאינו חוור ואומר אמת. הקורא את שמע ולא השמיע לאוניו יצא ר' יוסי אמר לא יצא ח' קרא ולא דקדק באותיותיה ר' יוסי אומר יצא ר' יהודה אמר לא יצא, ואמר ר' יאשיה ט' הלכה כדברי שניהם להקל דבריעבד יצא. אמר רב יוסף טחלוקת בקריאת שמע, אבל בשאר מצות דברי הכל יצא אע"פ שלא השמיע לאוניו ו' דתניא לא יברך אדם ברכות הטוון בלבו ואם ברך יצא. וההוא בלבו לאו במחשבה דקיי"לן כרב חסדא יא דהרהור לאו כדבור דמי ולא כרבין יב'. להכי ודאי טאי דחני' ברכת הטוון בלבו, שטדבר בלחש ולא השמיע לאוניו. ואייתי רבואתא ראי' דהרהור לאו כדבור דמי מהא דאמר בפרק השואל יג' טמצוא הפנך ודבר דבר, דבור אסור הרהור מותר. ואקשי והא אמר ר' יוחנן בכל מקום מותר להרהר בדברי תורה חוץ מבית המרחץ, אלמא הרהור כדבור דמי, ומשני משום דכתיב והי' מחנך קדוש, כלומר לאו משום דהרהור כדבור דמי, דכיון דכתיב ולא יראה בך ערות דבר, לא נפיק מיני' אלא דבור. אבל משום דהוסיף בפרשה גבי ושבת וכסית את צאתך והיה מחנך קדוש, משום הכי החמירו ואמרו הרהור נמי אסור, אלמא בשאר מילי הרהור לאו כדבור דמי יד'. תני רב עוירא ולמדתם שיהא למודך תם, ליתן ריוח בין הדבקים

נחל אשכול

א ברכות י"ג ע"ג. ב וכ"כ הראש"ד. ג שם י"ג. ד י"א ע"ג. ה להטוילא רביס ידי מיצתן לריך לעשות כמו שניו הכחמים ולריך לחזור ולפרך בלצור. וממה סכניא רבנו נראה לרוב האי גאון ברכות ק"ש צימיר אין מעככות כלל ויפה כוון ס"ג צסי' ס' ולא כטור דס"ל לרב האי ברכות מעככות. וא"ת האריך ס"ד שצימיר מעככות הלא בכל המצות אם עשאן בלא ברכה יאל ואסיר לו לברך כשכבר יאל ולא רמי' עלי' סמטו? שאני ברכות ק"ש דלא מיוחסות דוקא למצות ק"ש ססרי סס ברכות סודחה על שני אור וחוסך ועל הסודס כמ"ס חר"י ריש ברכות, ומס"ט מחיר לאמרון אף קודם זמן ק"ש. ואף אם נאמר לרב האי בק"ש אינו יולא בלא ברכות (ואין כן להלכה) אל תחמה סכן מנינו שטעו חכמים לגדר עתרי' ריש ברכות לענין חכמים דר"ג ותוס' סוכה ג'. ו ברכות י"ד. ז גרסתנו רבס. ח סס ט"ו. ט זכו אמורא ולא תגא עי' קדושין ל"ו ע"ג ר' יאשיה דדריס ובר"ש. י לכתחלה כל הברכות לריך להשמיע לאוניו טגא' והאזנת למנוחיו, ירושלמי. ולא הי' לריך להביא מחלוקת בק"ש דכבר פסק לקיילא כר' יאשיה, אלא קמ"ל דגם צברכת סמוון סדין כן שאס צרך בלצו יאל. יא סס כ' ע"ג. יב כך גרסת סרל"ס רבין אמר סרסור כדבור דמי (ולא רבינא כגרסתנו) ור"ס אמר לאו כדבור דמי, ומניא נמי רליח רבנו דקיי"לן כר"ס. מיכו אם אין ידיו נקיות או המקוס אינו נקי ומש' ואלו אסור לבטא צשפתיס, מוטב סיסררר סברס והספלה בלצו, חר"י פ"ב דברכות, ובלצו סלה יסא המקוס מוטוף לגמרי דלו אסור להסרר צד"ת כדאי' שבת ק"י. יג שבת ק"ן. יד חיוצתא כלפי רמז"ס סכ' צפ"א דברכות כל הברכות לריך להשמיע לאוניו ואס לא השמיע יאל בין סהוילא צשפתיו בין סברך בלצו. ואפשר סהוא גרס צברכות כגרסתנו רבינא אמר סרסור כדבור ורבינא צחראי הו, מ"מ סתמא דגמ' שבת ס"ל לאו כדבור דמי? וצפ"ב דק"ס כ' סרמ"בס לריך להשמיע לאוניו כשקורא, ואס לא השמיע יאל, ומדלג קאמר נמי אפי' לא סוילא צפיו, ומשמע קלח כדעת סאגת ארי' בק"ס דכ' ודברת מודה דצדיעבד נמי לא יאל אם לא סוילא צפיו, ורבינא ור"ס ל"פ אלא בק"ס דכ' ודברת, להכי ס"ל ר"ח סרסור לאו כדבור, אבל צברכת סמוון דכ' וברכת לכ"ע סרסור כדבור. ולהכי צשבת נמי דכ' ודבר דבר מדייק ס"ס סרסור מותר, ופרך ספיר לר"ו דאמר אסור להסרר צד"ת צצ"סמרס סא קרל לא אסר אלא דבור, וסמררת מכל דבר רע, לא יראה צך ערות דבר, ומשני אסור סרסור נפיק מן וסי' מחנך קדוש. לפ"ו לריך לפרס סא דתקן ועל סמוון מצרך לאחרי, לכ"ע אפי' צפס (ולא כחר"י) דגבי צ"סו סרסור כדבור או אפשר דר"ס צמסקנא נמי ס"ל דבור לא תקנו לב"ק כדלשכתן צסונו. ולעני' נראה דרמז"ס אף לענין ק"ס ס"ל סרסור כדבור צדיעבד דפסק כרבינא דסתמא אמר סרסור כדבור ולא קסי' מסא דשבת דממעט סרסור ומסו ודבר דבר, סכפל ודאי לומר דוקא דבור, וכן צקרל לא יראה צך ערות דבר, משמע לי' דבור דתחלת ספרסס נמי כ' וסמררת מכל דבר רע. ועוד סברא סוא אע"פ די לקיוס סמטו די צברסור צדיעבד, לענין אסור לא מחשב כדבור כדאי' קדושין מ', מחשבס לעשות מוטס ונאסם ולא עשאם מעלה עליו ככתוב כאלו עשאם, אבל מחשבט עברס אין סק"צס מחשבס. ועי' יומא כ"ס גב' סזוח דיס"כ דכ"ע מיכו לריך מנין עס כל אחת ואחת מו"ט ר' אלעזר אמר סלה יטעס צסזוח, ור"ו אמר קרל יוס וסוס ללמד סזוחס ראשונה לריכס מנין עס כל א' וא'. מאי צייסו איכא צייסו דלא מנס ולא טעס. ורמז"ס פ"ג דיס"כ פ' כר"א וחמסו עליו. וי"ל דרמז"ס ס"ל דר"ו סבר סרסור לאו כדבור, וסוא פסק כרבינא דצחרל סרסור כדבור, ופסיק ספיר לא מנס זלא טעס, דסינו סחשב צמחשנחו יאל. ואחמו"סג ז"ל ססיב לי שטעס סרמז"ס דמחשב מנחות כ"ז כל סמעב צסזוח דפרס ולא קחסיב מנין צפס מעכב, וחני נמי מס צין פרה לסזוח פייס, ולא קאמר מנין מעכב, ש"מ כר"א דאינו מעכב. וסוב סעיר על פרה

הרבקים א כגון על לבבך, להשמיע ב' למדין ולא להבליע אחת וכן על לבבך וכדומה לו. וצריך להחיות הזיון של תוכרו שלא יהא נשמע תשכרו, כאלו עושה לקבל שכר, וכן צריך להחיות סמך כי לעולם הסדו כדאי' בירושלמי ב. וצריך לשהות בין היום לעל לבבך, ובין היום לאהבה, דלא לשחמטע היום ולא למחר כדאמר רבא ג. קרא וטעה יחזור למקום שמטעה ד. לא ידע באיזה פרק טעה יחזור לפרק ראשון, טעה באמצע הפרק ואינו יודע באיזו פסוק, חוזר לתחלת הפרק, בין וכתבתם דפרק א' לכתבתם דפרק ב' ולא ידע אי קאי בההוא או בההוא חוזר לכתבתם ראשון, והני מילי דלא התחיל למען ירבו ימיכם אבל אמר למען ירבו סרכיה נקט ואזי ה. האומנים קורין בראש האילן או בראש הנדבך ו מתפללין בראש הוית ובראש התאנה, ובשאר אילנות יורדין למטה ומתפללין, ובעל הבית בין כך ובין כך יורד למטה ומתפלל, לפי שאין דעתו מיושבת עליו, ולא התירו לפועלים אלא מפני בטול מלאכה. ומאי שנא בראש וית ותאנה דמתפללין פועלים משאר אילנות, משום דנפיש ענפיהו, ופרשו בירושלמי ר' אבא ור' סימון מפני שמתהותן מרובה ז והא דאמרין אומנין קורין בראש האילן, אמר רבי יוחנן ה והוא שבטלין מטלאכתם וקורין משום דבעי כונה, ופריך והתני' בית הלל אומרין עוסקין בטלאכתן וקורין, הא בפרק ראשון, הא בפרק שני. וחזי לן דלר' יוחנן דבטלים כל פרק ראשון משום כונה, דר' יוחנן למעמיה דאמר ט כל הפרשה כולה צריכה כוונה, ואין הלכה כמותו ולא בעי כונה אלא פסוק ראשון בלבד כדאמר רבא ו ולדידי' בטלים כל פרק ראשון כי היכא דלא לשוויה להו עראי כדאמר לעיל יא. תנו רבנן יב הפועלים שהיו עושין אצל בעל הבית קורין ק"ש ומתפללין, אוכלין פתם ומברכין לפנייה ולאחריה ב' ברכות, ברכה ראשונה בתקונה, שניה פותחת בברכת הארץ וכולל בונה ירושלים בברכת הארץ וקאמר יג טעמא דאסור לברך ועוסק בטלאכתו. במה דברים אמורים בעושיין בשכרן אבל עושין בסעודתן או שהיה בעל הבית מיסב עמהם מברכין ארבע ברכות בתקונן. חחן אם רצה לקרות שמע לילה הראשון קורא יד ואת"ג דפליג ר' שמעון בן גמליאל פסקו רב האי ורבנו יצחק והגאונים אם רצה לקרות קורא, וכל שכן בומננו שאין מכוונים יפה, ור' חננאל ובעל הלכות פסקו כרשב"ג שאין רשאי להחמיר משום דטרוד במצוה. הקורא את שמע אין צריך לאחוזו בציציותיו, אבל המניח תפלין חייב למשמש בהן חדיד טו כך אמרו הגאונים רב נטורנאי ורב משה. נשים ועבדים וקטנים פטורים מן קריאת שמע וטן תפלין טז וחייבין בתפלה ובמוזוה ובברכת המזון, ק"ש יז ותפלין הו מצות עשה שהזמן גרמא

נחל אשכול

פרה פ"ד מ"ב הוה משטית שביעית פסולה, ומשטית שמינית וחזר והזה שמינית כשרה, ופר"ט ורע"ג משטית שביעית, דשבע פעמים כתיב כסדרן, והוא מנה שביעית קודם שטית וחזר והזה שביעית פסול, דבעין סיקרא לשטית שטית, ולשביעית שביעית, אבל משביעית שמינית כשרה, דאין לשמינית בהזאה של פרה, וזה טעה דדבור בעלמא עכ"ל. משמע מדבריהם טעם פסול הוא דדבורו, שצריך למנות ז' הזאות כסדרן ח' ז' וכו' והוא מנה שלא כסדרן. אך הרמ"בס פי' הוה משטית שביעית, שטבל אנצבו טבילה שטית, והזה מנה שטית ושביעית פסולה, שצריך ע"כ הזאה טבילה. ואת"ג ששז אח"כ וטבל טבילה שביעית והזה מנה הזאה שביעית לא יספיק, לפי שכבר פסלה, אמנם אם הוה מטבילה שביעית ז' הזאות ושמינית כשרה, לפי שכבר נטלמו ז' הזאות כמותן, וכל מה שיצא לאחר זה לא יפסיד עכ"ל, ופ"ד דהל' פרה כ' טבל ח' והוה שחיס כגון טבל אנצבו לטבילה ו' והוה ו' ז' פסול, הכל כמ"ש בפ"מ. וכיון שלא כ' כלום דמנין צפה מעכב ומנה שלא כסדרן פסול, ס"מ דלא ס"ל כפר"ט. ולשון המשנה ודאי כפי' רמב"ם, הוה משטית שביעית, דלפר"ט ה' לו לומר קרא לשטית שביעית כסוף בכורות קרא לעשירי חשיבי. ורמ"בס פסק גם בהזאה דצין הבדים שמנין פה לא מעכב, ורע"ג גושא פי' כן בפ"ה דיומא דמונה כדי שלא יעשה כר"א יומא ו"ה. והזאות דפרה לא עדיפי, דזוה וזה כ' והוה ז' פ, ומת"ת לומר אם טעה צמנין צפה שיעכב כיון שהוה ז' פ, ואין אמרינן שאין צריך מנין צפה מה"ת. ואפי' לר"ו ביומא ו"ה י"ל דוקא ציה"כ דאיכא זיה יתרה, אבל בפרה מ"ל. ואפשר שר"ס ס"ל אף דלא צריך מנין צפה, מנה וטעה גרע טפי. דוגמא ליה ר"א בגטין, דא"צ עידי חתימה ואם חתמו פסולים פסול, וכן צמער בהמה ריב"י מחסיר אם נטל יו"ד מומא ולא מנה, ובמשנה אחרת קרא לחשיבי עשירי ולעשירי חשיבי אף ריב"י ס"ל כסתם משנה שיהם מקודשים, ואם ילא עשירי ולא דבר כלום כשר, אלמא היכא דלא צריך לדבר, אם דבר וטעה פסול, וכן ברים זכחים הוציאו שלא לשמן לא עליו לשם מוצה וסתמא כשרין ע"כ לא ח"מו ז"ל. ולדידי מספקא הא דאמר ביומא ו"ה לא מנה ולא טעה כשר לר"א, סמא לא קאי אלא על אחת מלמעלה, זה לא מעכב לר"א אבל סמא מעכב מנין ז' דלמטה, ועת"י הביאו ירושלמי מנה למנות דכתיב שבע פעמים, ואת"ג דבקדשים צעין סנה לעכב, גבי יס"כ ופרה חוקה כ'. ועוז מלאתי צטיח יחק, כיון שצת"כ כ' ז' פעמים ללמדך שצריך מנין, מעתה ודאי לא פליגי אלא בל' למעלה. והא דלא נקט הס"ס מנחות כ"ו גבי הזאות דמנין צפה מעכב, ל"ל תני ושייר. מיהו המחירי ביומא כ' ויראה לי שאין המנין מעכב, את"ג שמוסגית הס"ס משמע דלא פליגי אלא צמנין העליונה עם התחתונה, הא מנין כל אחד לבדו ראוי לומר שיעכב, אפשר כי דרך סוגי' נאמרה ע"כ וכל ועכ"פ נראה שדעת ר"ס כספק בלי וכסית יחק ות"י דלריך למנות צפה ז' דלמטה. א גרסתיו ט"ו ע"ב רב עובדיה קמו' דרבא. ב פ"ב דברכות. הטעם כדי שלא נשמע חשדי מוגרת חשדי כהונה פסחים קכ"א, ומפרס כ' כדי שלא נשמע חס דו שתי רשויות. ג פסחים י"ו אנשי ירחי כורכין שמע שלא כר"ס שלא הפסיקו צין היום לעל לצבד. ד ברכות י"ו. ה ודאי דרך רגילותו אמר. ו סס נדבך צין אנשים. ז ויש צטול גדול לירד, ורש"י פרס כיון שטנפיסה מרובים יכולין לעמוד סס שלא מודחק עתרי. ח גרסתנו רב ששת. ט י"ג ע"ב. י סס הלכה כר"מ. יא ז"ל כדאמר ביומא י"ט. יב ברכות י"ו. יג בירושלמי פ"ב. והא דמותר לאומנין לעסוק בתלאכה בפרשיות אחרונות דק"ס, יש לחלק צין ברכה ובין קריאת פרשיות החורה דהגית יוס וליה אפי' בתלאכתך, אבל להטו"ו סו' קנ"א פשיטא דאף בתורה אסור, ל"ל דאכתי לא חמירי ד"ת כברכות דהתירו לפועלים מלאכה בקריאת פרשיות, אבל בעל הבית י"ל אף בעסקו בתורה אסור בתלאכה. ובמשנת ר' נתן הארכתי. יד ברכות י"ו ע"ב. טז שבת י"ב, ותדיר היינו כל טעה שמכר מהס. ומה שאמר צינית אין צריך לאחוזו, ע"ז מוסב הדבור שכתב בסמוך כך אמרו הגאונים, שאורחת הייס כ' צממא שאין רשאי לעשות כן דמיחזי כיוסרל, אבל ר"ו ור"פ כ' סוכון לעטית וכן צמ"ע סו' כ"ה. טז ברכות כ'. יז ילפינן קדושין ל"ד מתפללין שפטורות דאתקם

ספר האשכול, הלכות תפלה וקריאת שמע.

גרמא ונשים פטורות, חפלה מוזה וברכת המזון א מצות עשה שלא הומן גרמא ספק קרא ק"ש ספק לא קרא חזור ב וקורא
 וסברך דקיי"לן כר' אלעזר ואע"ג דאפלג עלי' רב יהודה אמר שמואל סתמא דמתניתין ג כר' אלעזר דק"ש דאורייתא. ואיכא
 טרכיאהא דאטרי בקריאה גופא ליכא פלוגתא ד רב אחא משבחה כתב ה טעמא דר' אלעזר דאמר ספק קרא ק"ש חזור וקורא
 משום כבוד מלכות שמים הוא. ואנן לא חוינן הך טעמא, דבגמרא קאמר טעמא דק"ש דאורייתא וכן כתבו בעל הלכות והגאון ר'
 יצחק ו"ל. ואסור לאינש למקרי ק"ש או לברוכי ו או לומר הלילא או דברי תורה בטקום מטונף שנ' כי ה' אלקיך מחלהך
 בקרב מחניך והי' מחניך קדוש ולא יראה כך ערות דבר, ולהרהר נטי אסור דא"ר יוחנן ז בכל טקום מותר להרהר בדברי
 תורה חוץ מביית המרחץ ובית הכסא ומקומות המטונפים דכתיב והי' מחניך קדוש, וחוי לן דאסור ערות דנפי' מסיפא דקרא ולא
 יראה כך ערות דבר, דבור אסור הרהור מותר והכין משמע בפרק השואל ח. תנו רבנן ט היה עומד בתפלה וראה צואה נגדו
 טהלך לפניו כדי שיוקנה לאחריו ד' אמות, והתני' לצדיקין הא דאפשר הא דלא אפשר. והמתפלל וראה צואה במקומו, אמר
 רבא כיון שחטא, שהי' לו לבדוק הטקום קודם שהתפלל ולא ברק. אין תפלתו תפלה, וצריך לחזור ולהתפלל במקום טהור. וטראמר
 רבא ובה רשעים תועבה משמע ברשעי' עסקינן שהי' לו לחוש ולברוק, אבל אם הטקום מוחק בנקיות אע"ג שצא אח"כ צואה
 אין צריך לחזור ולהתפלל. תנו רבנן הי' עומד בתפלה ומים שותחין על ברכיו, מטחין עד שיכלו המים וחזור למקום שפסק ו
 ואם שהה כדי לגמור את כולה חזור לראש. המשתין מרחיק ד' אמות ומתפלל יא והמתפלל משהא כדי ד' אמות ומשתין, שכל
 אותן ד' אמות תפלתו סדורה בפיו ורחושי מרחשן שפותיה. ואם הי' צריך לנקבו אל יתפלל יב ואם התפלל תפלתו תועבה
 ועובר נטי משום בל תשקצו את נפשוחיכם, והוא שאינו יכול לעמוד על עצמו, אבל יוכל לעמוד על עצמו מותר, וכמה אמר רב
 ששח עד פרסה. הלכך אי צריך אינש לאפנויי אסור לצלויו עד דמפני, וכי מצלי לא מתקבלא צלותיה יג. אמר ריש לקיש יד
 לגבל ולחפלה ולנטיח ידי' ד' טילין פי' רב האי לעשות עיסתו בטהרה וליטל ידיו לתפלה ולאכול פתו בנטיחה צריך ליתך ד'
 טילין ואם המים רחוקים משעור זה יקנה ידיו בעפר ויתפלל, ויעשה עיסתו כמו שידמין, ויאכל פתו בכלאי חמחות טו ולא אטון
 אלא . . טז. גרסינן בפ' המקבל יז אמרי בי ר' ינאי לחפלה ולחפלין ד' קבין יח. — ואסור לאינש למקרי בתורה או לברוכי
 או לצלויי כשהוא ערום או כנגד ערוה שנאמר . . יט. וקיי"לן לבו רואה ערות עצמו אסור בכל זה, מכ"ש אם רואה ערות חברו ב
 וצריך המתפלל לחגור דבר הטפריד לבו מערותו. ואם יושב במים ובעי' לברוכי ויציא לבו חוץ למים והווי' טים חוצצין בין לבו לערוה כא
 ואם לבו בתוך המים עוכרן ברגליו שלא יהיו צלולין ואין ערותו נראה ושפיר דמי לצלויי. ודוקא עיניו ולבו לא יהיו רואין ערותו אבל
 שאר איברים כגון עקבו הרואה ערותו לית לן ב', אבל אם נוגע עקבו בערותו אסור להתפלל. אמר רבי יצחק כב טפח באשה ערוה,
 ולאשתו ולקרות ק"ש כנגדה אמרו, דאלו באשת איש הא אמר רב ששח כל המסתכל באצבע קטנה של אשה כאלו מסתכל בטקום התורף
 וטפח שאמרו היינו בטקום שדרכו להיות מבוסה באשתו, אבל פניה וידיה שדרכן להיות מגולה לית לן בה, ולהכי הוסיף רב חסדא כג

שוק

נחל אשכול

דחתקס תפלין לת"ח וכתוב וסניחם לזניך ולא לזניחך וכמיהך וקשרתם, אף דמוחם נמי כמיהך, ליכא למפטון דכתיב צב למטון
 ירצו ימיכם גברא צבי מיי נשי לא צבי מיי? א צרכת סמוון לראב"ד חייבות מה"ת ולרמב"ם ספק. ב צרכות כ"א, וכן רס"פ
 ק"ש דאורייתא. ג אפטר כוונתו למטה צ"ש אומרון צערב כל אדם יעב וכו' ובה"א וכו' שנאמר ובלכתך בדרך או למחני' דף
 ט"ז סקורא את שמע ולא השמע לאזניו ילא דיליף מקרא. וכו' חוס' סוטה ל"ב דמוכח מה דק"ש דאורייתא דדוחק לומר טון
 אסמכתות. ובל"ח כ' הטעם דפסקו כר"א מוסגי' דסוכה ל"ה. כונתו דס' אמרינן יטיל לולב על סילמנו ויפסיק סעידתו, כיון דסוף
 דאורייתא, דחתי צצבת יו"ד אס' התחילו אין מפסיקין בתפלה ובריב"א דמפסיקין לק"ש, כיון דסוף דאורייתא. אבל למ"ש רבנו
 צסמוך צסס רב אחא יס ליטב מחניתין אף לשמואל דמפסיק מפני שיש צב כבוד שמים. ומה שגורס רבנו רב יסידה אמר
 שמואל ק"ש דרבנן, כך גרסת רי"ף וחוס' סוטה ל"ב. ודע שחוס' מנחות מ"ג ע"ב וסיכה י"א ור"א"ש צצבו' כלל ד' פסקו ק"ש
 דרבנן. ד ר"ל ע"פי מ"ש חר"י שח"ש שמואל ק"ש דרבנן אע"פי שכ' ודברת צס, שמואל ס"ל לאו דוקא פ' שמע אלא יקרא צצורה
 כל פרסה סירלה כדאמר בגמ': האי בדברי תורה כתיב, ומה שאנו קורין דוקא שמע, זהו מדרבנן לפיכך אמר ספק קרא שמע
 אינו חזר וקורא שמע עכ"ל. מסולקות צזה כל החמיסות של חוס' צסיטה, כיון דגס לשמואל מוסיב לקרות מה"ת פרסה א' כח"ש
 ודברת צס צצכך וצקימך, וגבי ודברת צס כתיב שמע, א"כ שייכות ספיר כל הפלוגות צמתני' אס' יעמוד אס' יטה, אס' צכל
 לשון סאתה שומע או צעינן השמע לאזניו וכו' וגם קוסי' המפרש לירושלמי: איך יסביר שמואל הצרייתא דסס: ספק קרא צריך
 לחזור ולקרו'א? לשמואל מיירי שלא קרא שום פרסה. ה סאלתיות פ' יחרו. ו לשון ס"ג ועי' צרכות כ"ה. ז סס כ"ד. ח סצבת
 ק"ג וכ"כ ר"שי סס להדי' וכ"מ מרמז"ס גבי לואה סוכיר להרהר נמי אסור וגבי ערוה לא כתב אלא אסור לקרות ועמ"א ס'
 פ"ה. ט צרכות כ"ג ע"ב כל הסוגי'. י כיון דח"הת אין אסור אלא כנגד עמוד של מי רגלים לא אטרמו רבנן. יא מגלה כ"ו.
 יב צרכות כ"ג מכות י"ז ע"ב. יג לשון ס"ג וכ"כ רמב"ם צריך לחזור ולהתפלל. יד פסחים מ"ו וצרכות ט"ו חוס' ור"שי פרסי לתפלה
 להתפלל צמתין. טו חולין ק"ה כורך ידיו צמפה או צבלאים. טז ל"ל: לפניו אבל לאחרי' אפי' מיל אינו חזר, ומינה מיל הוא דאיו
 חזר כל פחות ממיל חזר, וכן הוא צצמרא. ועימ"ס צספרי מנחת דר"ג פ"ב דחלה ליטב הרמז"ס. יז צבא מליעא ק"ה.
 יח סניסא משי על כתפו והגיע זמן תפלה פחות מד' קבין מפסילו לאחוריו, שאין כוידן מוגע מלכוין, ד' קבין מניח ע"ג קרקע
 ומתפלל, ולענין תפלין עי' ה' תכלין. יט כי ה' אלקיך מחלהך צקרב מחניך והי' מ"ק ולא יראה כך ערות דבר. וכל מ"ש רבנו
 צום עי' צרכות כ"ב ע"ב, כ"ה ע"ב. ב כדמוכח סס מדאסיר אפי' ערות גוי. בא אע"ג ססס לליליס וצעיניו וכל לראית הערוס
 מ"מ כיון שעיניו חוץ למים ואינן מסתכלות, וגם המים חולצין מותר, אבל אס' לא הי' המים חולצין לא מהני צערוה אס' עניו
 מלראותה, אלא סחזרת פניו מן הערוה כדלקמן ולא כש"ע ע"ה סעי' ו'. כב כ"ד ע"א. כג ר"ל לאזהר צריך היסוף סוק אלא
 קמ"ל אע"ג דגבי איס' הסוק מגולה, גבי אשה ערוה הוא, אפי' אס' דרכה צכך, שהרי סכתיב קורא ערוה יסעי' מ"ו, וכ"כ רשנ"א.

לא

שוק באשה ערוה ובעל הלכות כ' באשה אחרת אפי' פחות מטפח מגולה בטמקס שדרכו להיות מכוסה אסור לקרות א. וכן רב האי גאון ז"ל דאין אסור לקרות אלא כשמתכבד בה ומכוון לראות אבל בראי' בעלמא מותר. ולא שמענו מרבתינו חלוק זה, כיון דקרא קרי ערוה ב' אית בי' טשום לא יראה בך ערות דבר מיהו אם מחויר פניו טמנה מותר ג. וכן קול ומר שבאשה ערוה ואסור לקרות ק"ש בשעה שמומרה, וכן שער שבאשה ערוה בטמקס שדרכו להיות מכוסה ואסור לקרות ק"ש כנגדו. ויש מי שאומר שמומרה לקרות ק"ש אף כששומע קול ומר של אשה ורואה שערה אם אינו מכוון להנות ממנו ולא אחמד בגמ' לענין ק"ש קול באשה ושער באשה, אלא לאסור להנות בקולה ושערה של ערוה ולא טשמע הכין בגמרא ד. שנים ישנים בטלית אחת ה' ונגעים זה בזה בבשרם אסורי' לקרות ק"ש אלא א"כ יש דבר המפסיק ביניהם ו' אבל כשהוא ואשתו בטמנה כיון שהיא כגופו מותר להחזיר פניו לצד אחר ולקרות, וכן אם ישן עם בניו ובנותיו הקטנים מותר בהחזרת פניו. ועד כמה? תנוקח עד בת י"א שנה ויום א', ותנוק כן י"ב שנה ויום א', אידי ואידי עד שיהיו שרים נכונו ושערך צמח' ופימנים אלו באין מכאן ואילך ה'. ואמר רב יהודה גוי ערום אסור לקרות ק"ש כנגדו דמקרי ערוה כדכתיב וערות אביהם לא ראו ח. ואשה יכולה לקרות אף שאין דבר מפסיק בין לבה לערותה כיון דאין ערותה בולט' אין לבה רואה את הערוה ט' מיהו ערומה אסורה כיון דערומה נראית, ואם היא יושבת שאין ערותה נראית אפי' ערומה מותרת לקרות כדתנן י' האשה יושבת וקוצה לה חלתה ערומה מפני שיכולה לכסות פניה בקרקע אבל לא האיש. ויש מי שאומר שצריך שיהא גם עגבות יא' טוחות בקרקע שלא תראה הבליטה דלא קיי"לן כרב הונא דאמר עגבות אין בה טשום ערוה מדקאמר תרגמא . . . יב'. הקורא ק"ש והגיע למבואות המטונפות יג' לא ינח ידו על פיו ויקרא אלא פוסק ואם לא פסק עליו הכתוב אמר כי יד. וכשהוא חוור, חוור למקום שפסק, אע"ג דשהה כדי לגמור את כולה, אין צריך לחזור לראש, כיון דגברא חוי והמקום גרם להפסיק טו. והכי אסיקנא בין בק"ש בין בתפלה, ויש אומרים דבתפלה צריך לחזור אם שהה כדי לגמור כולה אף אם הו' יוכל להתפלל בעת שהפסיק דהכי טשמע מדקאמר התם טז' דאינו חוור לראש בין בהלל בין בתקיעות בין בטגלה טשמע בתפלה לחוד אם שהה כדי לגמור כולה חוור לראש יז'. וצואה על בשרו ומכוסה בכגד יח' או שמכניס ידיו לתוך חוור בית הכסא ואינו רואה ואינו מדיח ריח רע לר"ח אסור לקרות ק"ש דכתיב . . . יט'. בעל הלכות ורב האי ורבנו חננאל פסקו לחומרא כרב חסדא, אבל הגאון ר' יצחק פסק כרב הונא דמותר לקרות ק"ש, דרב הונא רבי' דרב חסדא, ותו מדמקשינן טרב הונא בפ' אמר להן כ' ארב פפא דאמר צואה בפי הטבעת יושב נראית עומד אינה נראית אסור לקרות ק"ש אפי' עומד ופריך עלי' טרב הונא דאמר צואה על בשרו ומכוסה מותר לקרות ק"ש? ומשני במקומה כלומר בפי הטבעת נפיש וזהמא, שלא במקומה לא נפיש וזהמא, אלמא הלכה כרב הונא. וכתב הרב ר' יהודה ז"ל אפי' לדברי המתיר דוקא בשעת הרחק שאין לו בטח לנגב עצמו ולהיטהר והגיע זמן ק"ש, ואי משהה עבר ומנה כדאמרין במי שאין לו מים לישל ידיו מקנחם בצרור או בעפר כא'.

ח. אחר ריה רע שיש לו עקר כב' כגון צואת אדם וכיוצא בו והיא מכוסה כג' וריחה נודף ר' הונא אמר מרחיק ד' אמות וקורא, אע"ג שהריח טגיע אליו, רב חסדא אמר מרחיק ד' אמות ממקום שכלה הריח וקורא. תניא כוותי' דרב חסדא לא יקרא ק"ש לא כנגד צואת אדם ולא כנגד צואת כלבים וחזירים ולא כנגד צואת תרנגולים ולא כנגד אשפה שריחה רע, ואם הו' מקום גבוה עשרה או נמוך עשרה טפחים יושב בצדה וקורא כד' ואם לאו מרחיק מלא עיניו וכן לתפלה, וריח רע שיש לו עקר מרחיק ד' אמות ממקום שכלה הריח וקורא. אמר רבא לית הלכתא כהא מתניתא, אלא כי הא דתניא לא יקרא אדם ק"ש לא כנגד

נחל אשכול

א לא מלאנו כה"ג שלנו אבל סג"מ פ"ג דק"ש הביאו. ומדלא מחלק רבנו גבוי שוק מגולה דאסור באשתו אפי' פחות מטפח, ס"מ דלא ס"ל חלוק סל סב"מ. ב' שוק מגולה כה"ד קרי ערוה זכוכה כ"ד. תר"י הביאו לרבנו סלוי אבל רס"פ מילקין. ג' אבל זלילה שאינו רואה לו עלס עיניו לא מהני עס"מ ע"ה. ד' דלמחי הביא אסור זה בזכוכה גבי טפח באשה לענין ק"ש סול"ל זשבת ס"ז לו בקדושין דמיירי מהסתכלות זנאים. והרמב"ם לא הביא שער וקול לענין ק"ש, והטור לא הביא קול, והרי"ף לא הביא אפי' טפח וסוק. ה' זכוכה כ"ד גרסתו מטעם אמת. ורבנו פסק כרב יוסף. ו' ומיירי שיש גם דבר מונך בין לבו לערוה דאל"ס בלא"ס אסור. ז' משמע אחר י"א וי"ב אסור אפי' לא הביאו עמג"א ס' ע"ג. ח' כ"ה ע"ג. ט' באורחת חיים. י' חלה פ"ב וזכוכה כ"ד ע"א. יא' אחר שלס הבולט גם באשה כבא"ס. יב' ר"ל לר"ס דאמר עגבות אין ערוה רזה לסייע ממחני' דחלה שביא רבנו וקאמר עלה תרגמא רנ"זי מחני' סהוי פניה עומות בקרקע ולא זולט עגבות, והרבה פוסקי' כר"ס אע"ג דליכא סיוע ממחני', דפרוקא דרנב"י חיו חלה דחוי דלמח סהוי פני'. אבל מדלא אמר דלמח, אלא תרגמא רנ"זי משמע דקוסטא קאמר דלרדי' חייירי מחני' דליכא עגבות ופליג אר"ה, ורנ"זי בתרמי, אפי' לגבי רבא סלכס כמותו כמ"ס רא"ס ז"מ פ"ג ס' יו"ד, תוס' ז"ב מ"ו. וזוה תסיר קוסי' מג"א ס' ר"ו. יג' זכוכה כ"ד ע"ג. יד' דבר ס' זוס, ואם פסק, עליו סכחוב אומר וזכבר סזס תאריכו ימים גמ'. נ"ל לפרש שדרס הזס מגורת הזיס סיכנים ישע"י נ"ו יו"ד שפרשו המפרשים ות"י ענלן ואוכבים וימיון (וקרוב סול לגורת סס כל זכר שפרשוו סחרס) ופרס: זכבר סחחס תחריסון ותפסיקו מלקרות תאריכו ימים. טז' אבל לעיל גבי מ"ר סותחין גברא לא קח חוי להכי חס ססס ל"כ חוור לראש וכך שטת תוס' ואח"כ שטת רי"ף טז' סוף ראש סססה. יז' כדמשמע זכוכה כ"ג. יח' סס כ"ה. יט' כל עלמותי תאמרנה ולריך כל סנוף נקי, ורב סונא מחיר דכ' כנ' סססס סהלל יס וסכא חויה מדיסס. כ' יומא ל'. כא' זכוכה ט"ו. כב' זכוכה כ"ה. כג' דבלא"ס לריך להרחיק מלא עיניו לפניו כדאי' רף כ"ו. אבל ר"סי פרס דמיירי שטוחס לתחרינו, ואם אין ריח רע די זכוכה ד' אמות, ולא ינחא ל' לפרס כרבנו שטוחס מכוסה, דאפשר ד"סל כרסב"א עב"י ס' ע"ט מכוסה כאין לו עקר דמי. כד אע"ג דרואה אותה ויושב זכרה כיון שהיא זכוכה אחרת קרינן ז' והיא ממתיך קדוש, ומיירי שאין ריח רע מגיע אליו דאל"ס לא מהני הפסקה ושנוי רשות רמז"ס

ספר האשכול, הלכות תפלה וקריאת שמע.

כנגד צואת כלבים ולא כנגד צואת חוירים כל זמן שיש בהן עורות א' ולית הלכתא דקאמר דוקא כמה שאמרו צואת כלבים וחוירים, דאינו אסור אלא בזמן שיש בהן עורות, ואפשר נמי דבא למעט צואת תרנגולים כיון דלא הוכיחן בברייתא דרבא, אבל לענין ריח רע שיש לו עקר קיי"מל כברייתא קטייתא וכרב חסדא דצריך להרחיק ד' אמות במקום שכלה הריח ב' אבל איכא טרבוואתא דאמרי דהלכה כרב הונא טרחיק ד' אמות טמקום הצואה אע"פ שלא כלה הריח דאברייתא דמסייע לרב חסדא אמר רבא לית הלכתא כהא מתניתא ג'. בעו מיניה מרב ששת ריח רע שאין לו עקר מהו? אמר להו חוהני ציפי ד' דבי רב דהני גאמי והני גרסי ה' ולא אמרן דשרי אלא בד"ת, אבל לק"ש לא, ולדברי תורה נמי לא אמרן אלא בדחבריה אבל בדידיה לא. ואיכא טרבוואתא דלא גרסי ברב ששת אבל לק"ש לא, דאפי' לק"ש מותר ריח רע שאין לו עקר ו'. אבל בכל ספרינו איחא להאי גרסא וגם בהלכות הגאון ר' יצחק ו"ל. ומדאמרינן אפי' ריח רע מצואה טמסה מרחיק ד' אמות טמקום שכלה ריח למדנו דאפי' צואה לאחריו לא יקרא אלא בהרחקת ד' אמות, ואפי' לרב הונא כיון דצואה בתוך ד' אמות מגולה אע"פ שאינו מריח אסור לקרות דהא בעינן והי' מרחיק קדוש וליכא ולפניו מרחיק מלא עיניו כדאמרינן בברייתא וכדאמר רב הונא ד' לא שנו דצריך להרחיק ד' אמות טמי רגלים ומצואה אלא לאחריו אבל לפניו מרחיק כמלא עיניו. ואפילו הוא לילה או שהוא סומא מ"ט אם הוא יום אחרים רואין אותה אסור לקרות כדאיתא בירושלמי דפרקין. גרסינן בלולב הגזול ה' קטן שיוכל לאכול כוית דגן מרחיקין מצואתו ומימי רגליו ד' אמות, אמר רב חסדא והוא שיוכל לאכול בכדי אכילת פרס ט' אמר רב חייה ובגדול אע"פ שאינו אוכל בכדי אכילת פרס דכתיב יוסף דעת יוסף מכאוב י'. והלכתא כרבא צואה עוברת אסור לקרות ק"ש כנגדה יא ופי חויר כצואה עוברת דמי אע"ג דסליק מנהרא, וכשעובר לפניו ד' אמות יוכל לקרוא כיון שאינו רואה יב'. ויש מחכמים שאמרו הא דאמרינן דמהני הפסק מציצה או רשות אחר גבי צואה ולקרות יג הכי נמי טהני הפסקה לענין ריח רע של צואה, ויש משיבים דכל זמן שיש ריח לא קרינן והי' מרחיק קדוש יד'. ספק אם צואה בבית מיתר לקרות דחוקת בית שאין בו צואה, ספק באשפה אסור, אבל ספק מי רגלים אפי' באשפה מותר דלא אסרה תורה אלא כנגד העמוד בלבד, דכתוב אחד אומר ויר חזיה לך מחוץ למחנה ויצאת שמה חוץ, ולא כתיב בי' וכסית, וכתוב אחד אומר ויתר תהי' לך וגו' וכסית את צאתך, הא כיצד, כאן בקטנים כאן בגדולים, אלמא קטנים לא אסרה אלא כנגד העמוד, הא נפל לארעא שרי, ורבנן גורו בהו, וכי גורו בודאן ולא בספקן. ובודאן עד כמה? כל זמן שמטפוחין טו'. אמר רבא הלכתא צואה כחרס אסור אמר רבה בב"ח א"ר יוחנן כל זמן שזורקה ואינה נפרכת, דמטשה וגופה עומד, ולא הותר לקרות ק"ש כנגדה עד שתהא גוללה ונפרכת או זורקה ונפרכת טז'. ואסור לקרות ק"ש ערום ואע"ג דתנן זו יתכסה בטיס ויקרא, לא התיירו בטיס אלא משום חשש שיעבור זמן ק"ש ואמרו אם יובל יח ואוקימנא בעבורים, אבל לכתחלה בעי לכסויי בלבושי' ולמקרי. וצואה בעששית מותר לקרות ק"ש כנגדה יט' כגון שיש בינה לבינו וזכית ונראית דכתיב וכסית את צאתך והיא מחכסיא, ערה בעששית אסור לקרות ק"ש כנגדה שנ' ולא יראה בך ערות דבר, בראה תליא מלחא והא מתחויא. וצואה כל שהוא מכסלה ברוק עבה וקורא קודם שנתיבש וניטות הדוק, וצואה בגומא מניח טליתו וסנדלו עליה וקורא. ואם דבוקה מתחת לסנדלו עלתה בתיקו ב' ותיקו דאסורא לחומרא. והא דמניח סנדלו, באין ריח רע טיירי, ואין סנדלו נוגע בצואה אלא מכסה אותה בכסוי בעלמא כא'. ומי רגלים לא יקרא כנגדן עד שיתן לתוכן רביעית בין אם קדמו המים בכלי קודם מי רגלים כב' או מי רגלים קדמו. כמה ירחיק מהם זמן הצואה ד' אמות כג' ולא שנו אלא לאחריו אבל לפניו כמלא עיניו. ולא יעמד כנגד בית הכסא ויקרא אע"פ שאין בו צואה, ודוקא ישן אבל חדש שרי, וחדש נמי לא שרי אלא כנגדו, אבל למיקם בגוויה ולצלווי אבעי' ולא אפשריה ואסור כד'. אבל במרחץ חדש שרי לצלווי בגוויה כה אבל

ישן

נחל אשכול

פ"ג דק"ש. א רבנו וסר"ף ל"ג צברייתא זו ולא כנגד ליתא חס' כר"שי דלא שייך לסיים בזמן שיש צפון עורות. ב כך דעת חס' ור"ש וכ' עוד דבגול של תרנגולים יש צו דמחוק רב ולריך להרחיק ולא ממעט חס' ליתא תרנגולים צבית. ג וחס גרסו גרסתו אמר רבא לית הלכתא כהא מחתיחא צכל סני שמעתיא חבל כר"ף ל"ג צכל סני. ד מחללות בית המדרש. ה והך הסיגס להפיח ולא מרחיקין וון סריח. ו דסברי כרב הונא אפי' ריח רע שיש לו עקר כוואה חסיסה מרחיק מומס ד' אמות וקורא חף סכריח מגיע חלוי, ס"מ ריח לא מעכב. ז כ"ו ע"א. ח סיכס מ"ב, ונקט ד"ח שהוא שיעור לאחריו וס"ה לפניו כמנח עיניו ט בזמן שגדול אוכל פרס, ואם לריך הקטן לשהות יותר לא מקרי אוכל כוית דגן. י פר"שי סרחין, וגדול היינו שאחרים כמותו אוכלים. יא זרכות כ"ה. יב פרושו שהוא קורא ופניו למזרח וסעבירו עוואה לפניו מדדוס ללפון ואחר שטעברא מלפניו ד' אמות מוחר חע"ג דלפניו הסעור כמלא עיניו, הכא לאו לפניו היא דכספיו למזרח וסיה סולכת ללפון, חינו יוכל לראותה, ועוואה בלדו כללחריו דמי (ע"ס ע"ט ועמא"ג ולע"ד חס' חס' צס"ד לרדן שלפניו כלפניו דמי, הכא צראי' חלי' מלחא וכיון שגס מזדו רחוק ד"ח חינו יכול לראות חס' לא שמחזיר גופו) חבל חס' היא סולכת כנגדו תמיד לפניו והאי צעיק כמנח עיניו וכדברי טו"ז ס' ע"ג. יג זרכות כ"ה. יד דעס צ' סרמ"צס, ודעס ח' חוס'. ונ"ל למחן דמתיר זריח רע שאין לו עקר ס"ה כאלן דכיון דחיכא ספסק סיה סעוואה כמחן דליתא ולא נשאר חס' ריח. טו חס' מניח יד עליה, וידו לחס' כ"כ שחוכנ' להטפית דבר חסר. טז משמע שזה קיל משעור גוללה ונפרכת, דע"י זריקס צקל ונפרכת כפרס"י ופסק להקל כרמ"צס. יז זרכות כ"ב ע"ב, כ"ה ע"ב, יח חס' יוכל לעלות ולכסות ולקרות עד שלא תתן החמה יענה ויקרא ואם לאו יתכסה במים. יט דמ"צס פ"ג דק"ש: מותר לקרות צלדס משמע כנגדס לא כדמחלק צהלכס ח' צין לדו ללפניו, ולא רחיקי מרגיש צוס, חבל גרסתנו צנח' כנגדס. ב כ"ה ע"ב. כא כרמ"צס. כב לא אמרינן קמח קמח צטיל. כג כ"ו ע"א. כד כרס"פ ולא כרמ"ג. כה זרכות כ"ו צצת יו"ה. פר"שי בית המרחץ אסור להרסה. כז ל"ר ס' פ"ה כ' ר"שי צפניו חירי, דבאמנעי מקוס שמקלחט ערומים ומקלחט לבוסין מותר צשאלת סלי' וחספין כמ"ס צסמח, מכ"ס סרסור. להכי מסיק סחומרט צמרחץ ישן אפי' חין חרס, דוקא צמרחץ עלמו דפיס וסמא, חבל צאמנעי סרי ולא כ"ס. ונ"ל חף לס"מ צמקוס סאין סמחר מוחרד נסיות פרזודר למרחץ סרי לסתפלג חס' חין ערוס סס. וע"ס רפ"ו צ"ד חף נעמן

מחנה

ספר האשכול, הלכות תפלה וקריאת שמע.

ישן אע"פי שאין שם אדם אסור, תניא א הנכנס לבית הטרחץ מקום שבני אדם עומדים שם לבושים יש ק"ש ותפלה ואין צריך לומר שאלת שלום, ומניח תפלין, ואין צריך לומר שאינו חולץ, מקום שבני אדם עומדין מקצתן לבושים ומקצתן ערומים, יש שם שאלת שלו', ואין שם ק"ש ותפלה, ואינו חולץ תפלין ואינו מניחן. ואסור ליתן שלו' לחברו בבית הטרחץ ששמו של קב"ה שלו' שנ' ויקרא לו ה' שלום. אבל שרי למיטר הימנוחא בבית הכסא דק"כה גופא לא איקרי הכי, אבל רהום וחונן אסור, דלא טצינו כנויים אלו אלא להק"בה ב.

ט. מבעי' לי' לאינש למסמך גאולה לתפלה ג' דשלש תכיפות הן תיכף לסמיכה שחיטה דכ' וסמך ושחט, תיכף לנטילת ידיים בדכה דכ' שאו ידיכם קודש וברכו, תיכף לגאולה תפלה דכ' יהיו לרצון אמרי פי וגו' צורי וגואלי וכ' בתרי' יענך ה' ביום צרה. ואמר ר' יוסי תיכף לסמיכה שחיטה, אין פסול נוגע באותו קרבן, תיכף לנטילת ידיים ברכה, אין שטן בא לקטרג באותו סעודה, תיכף לגאולה תפלה מי שעושה כן אינו נוזק כל היום. אמר ר' אמי מי שאינו הוכף גאולה לתפלה דומה לאוהבו של מלך שהדפיך על פתחו, יצא המלך לידע מה הוא מבקש, מצאו שהפליג, גם הוא הפליג. א"ר יוחנן איזהו בן עולם הבא זה הסומך גאולה לתפלה של ערבית ד' ואע"ג דבעי למיטר אחר גאל ישראל השכיבנו כיון דחקנו חכמים בגאולה כגאולה אריכתא דמי. ולי הכותב אמר רבי יצחק בן טרונ הלוי ז"ל ה' שהשכיבנו מעין גאולה, דבעת שיצאו ממצרים ואכלו פסח ואמר להם ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר והבטיחן שלא יתן המטות לבוא אל בתיהם היו מתפללין התפלה השכיבנו ה' אלקינו לשלו' והסר שטן מלפנינו ומאחרינו ושומר צאתנו שהוא מענין שהיו צריכין. ומה שאומדין בין גאולה לתפלה ה' שפתי תפתח, כיון דחקינו רבנן בתפלה כתפלה אריכתא דמי' ו כיון דחקו רבנן בתראי ברוך ה' לעולם ויראו עינינו ומחתם עלייהו המולך בכבודו תמיד, היינו משום דהלכה תפלת ערבית רשות ז' ולהכי מפסיקין בקריש דמשמע שנגמר הכל ומי שרוצה לילך ילך, אבל השתא אקבע עליהו חובה להתפלל תפלת ערבית ה' וכיון דכבר קבעו ברוך ה' ויראו עינינו לא היו הפסק וכגאולה אריכתא דמי. ולא חקנו רבנן בין גאולה לתפלה אלא פסוק ה' שפתי תפתח, ומי שטוסיף: שוטע תפלה עדיך כל בשר יבואו, הרי זה טועה ומפסיק בין גאולה לתפלה, והיינו דאמרינן אין אומדין דבר אחר אמת ויציב כדי שיסמך גאולה לתפלה ט'. המתפלל צריך לכוון רגליו להשוותם סמוכות וישדות שנאמר ורגליהם רגל ישראל ו גרסינן בירושלמי יא' זה שעומד ומתפלל צריך להשוות רגליו, ר' לוי ור' סימון, חד אמר כמלאכי השרת, וחד אמר ככהנים, טאן דאמר ככהנים דכ' לא תעלו במעלות על טובחי, שיהא עקב בצד גודל וגודל בצד עקב, וטאן דאמר כמלאכים דכ' ורגליהם רגל ישראל. איכא טאן דאמר דהאי כיוון רגליו כמלאכים הכי הוא, דעקבי רגלים סמוכים זו לזו, ואצבעות הרגלים מפורדות אלו מאלו וזה כעין הגלגל יב' שהומה לכף רגל עגל ודכ' ורגליהם רגל ישראל

נחל אשכול

מזוזה, דבעינן דירת כבוד, מחלק צהכי. א סס צשנת. ב הרמ"ב ור"פ חלקו דגס כנויים אלה לאדם מזינו תליס קי"ב חנון ורחום ודוד, וי"ל בתורה לא מזינו רחום כנוי לאדם אבל נאמן מואנו בכל ביתו נאמן להכי שפיר כ' סר"ח צד דעקר רחום כנוי לקצ"ס, מיהו שלו' דלא מזינו לאדם כלל אלא פעם א' צנצי"א מוזכרו לכנוי השם ודאי אסור. ג ברכות מ"ב וכל הדרשות שמביא רבנו סס מירושלמי פ"א דברכות ה"א ועי"מס צספרי משנת ר"ג פ"ח דברכות. ד וכו"ס שמרית דעקר גאולה צשמרית ה' ועי' ברכות ד' ע"ב. ה' אחר מרבותיו של ב' האשכול עי' מבוז. ו ברכות סס. ז סס כ"ז ע"ב. ח פרוש כיון דתפלת ע' רשות חקנו מחימה לברכות ערבית צריך ה' לעולם וקדים כח"ס צסדור רב עמרם וכשקבלו תפלת ע' לחימה ה' נראה לנטל ברכת צריך ה' לעולם וכך עשו כמה גאונים כח"ס צצער אבל איכא מרבותא כיון דחקו רבנן צרכה זו כגאולה אריכתא דמי' ולא הוי הפסק (והתימ' כ' דחקו צימים ראשיני' שהיו צתי הכנסת שלהם צשדה ויראים להתעכב עד אחר תפלת ערבית וחקנו לומר פסוקי' אלו סיס צסס ח"י אוזרות כנגד ח"י ברכות צתפלה והשתא נמי מתפללין צערצית צב"הכנ לא נחצטל מנהג הקדוש) ומזינו כמה חקנו שראויות מזד מה לצטלם ולא צטלום, כיון שאין צ"ד גדול צצ"ובת, אפי' קולא שטעו ראשוניס לא צטלו עי' קרבן עדה שנת פ"ו ס"ב. וכן קדוש צב"הכנ אף שעתה אין אורחין שאוכלין סס עב"י סו' רס"ט, וכן שופר צר"ס צמוסף עמוס' ר"ס ל"ב ע"ב. וצספר יתק יתן תמה על ריע"ג שמוחה לקדש צב"הכנ כיון שעתה אין אוכלין סס, וצשופר צמוסף ניחא לי' שהחקה צמקומה עומדת, ולק"מ צשופר אס חוקע צמוסף לא עביד אסורא אלא שאין זריז וסוא"ת הוא (ועוד מה שהוא קודם חלת עדיין צכלל זריזין כדאשכחן צמילה צר"ס ויס"ב) אבל הכא אי ליכא אורחין הוי צרכה לצטלה. ועוד דחוס' כ' צר"ס להכי חקעינן צמוסף חיישינן שיחזור הדבר לקולו, שעיד הפעם יטעו עכ"ס צשמעס קול שופר צשחר ויחשצו שהוא חרועת מלחמה ויבואו עליהם ויהרגם, וכיון שהוא סכנה פשיעא שצריך לסקדים רפואה למכה שחבוא ח"י פתאומית ולא נודע מקודם, אבל גבי קדוש אס יציבו לעריך שולחן לאורחין סמוך לצ"הכנס, עוד היום גדול לראותם ולקדש להם. ומה שסקסה על הטור, גבי יראו עינינו ניחא לי' דלא נחצטל וטעם שכתבו וגבי קדוש צב"הכנס דעתו צבי' רס"ט לצטל? והי' יכול להקשות ממקום קרוב צבסי' רס"ח כ' הטור צרכה מעין ז' אף שצטל הטעם צמקומה עומדת? אידי ואידי לק"מ, יראו עינינו וצרכה מעין ז' מפני סכנה חקנו לטור וממירא מאסורא, חולין ט', וחקנו צכל צ"הכנ מחשש סכנה, שגם היום אין מן הנמנע אס יבנו צ"הכנס חין לעיר, אבל קדוש צ"הכנס לאורחין מתחלה לא חקנו צמוסף שאין אורחין, דמחשש שפתאום יבואו לא חקנו צרכה לצטלה, כיון שכל המחשול שיאכלו פעם א' צלא קדוש על הכוס, מחשש דצצן, שכבר ילאו צתפלה, להכי תמה על קדוש צהכ"ס. ט ירושלמי ברכות ס"א וכך גרסת ר"ף ברכות ל"א כדי שיסמוך גאולה לתפלה, אבל לרש"י פרושו שלא ישאל לרכיו צג' הרמ"ב עומד דתפלה. י ברכות יו"ד ע"ב דמשמעות רגליהם רגל ישראל כאלו הוא רגל אחד כך מכוונות שתי רגליהם, כדי שגדמה לעמוד ביראה וכבוד כמלאכים וכן הלכה, דצצלי לא הביא דעה צ' דאי' צירושלמי. יא ריש ברכות. יב כ"ל סג"ל סגלגל והוא רוגד צל"א, וכן חרגס כקף רגל עגל כפרסת רגלין סגלגלין וכן שנת ל"א מפני מה ראשן של צבליים סגלגל פ"רשי עגול, עב"י סו' ל"ה.

ספר האשכול, הלכות תפלה וקריאת שמע.

ישרה וכף רגליהם ככף רגל עגל. ואין עומדין להתפלל אלא מחוץ כבוד ראש פי' בענוה והכנעה א. ואלה הברכות שאדם שוחה בהן ב באבות תחלה וסוף ובהודאה תחלה וסוף, כשהוא כורע כורע בברוך וכשהוא זוקף זוקף בשם שני' ה' וזוקף כפופים. קידה על אפים, כריעה על הברכים, השתחויה פשוט רגלים וידים שני' הבא נבא אני ואמך ואחיך להשתחוות לך ארצה ג. א"ר תנחום המתפלל צריך שיכרע עד שיתפקקו כל חוליות שבשדרה ד עולא אומר עד שיראה איסר כנגד לבו, ר' חנינא אומר כיון שנענע ראשו שוב אינו צריך, ואמר רבא והא דמצער נפשי' ומחוי כמאן דכרע. ואע"ג דהלכה כר' חנינא דפרשיה רבא, הסתמיר עדיף טפי, דרב ששת כרע כחיוורא, וזוקף כחויא ה' ואמרין ו' שדרה של אדם אחר ע"ן שנה נעשה נחש והוא דלא כרע במודים ופרש הגאון. שלא כרע בכל קומתו עם השדרה. המתפלל וטעה סיטן רע לו ו' אמר רב ספרא ובאבות. תניא המתפלל צריך לכוון את לבו, ואם אין יכול לכוון לבו בכלו, יכוון באחת, א"ר ספרא באבות ה', ואין הפלתו של אדם נשמעת אלא א"כ משים נפשו בכפו שני' נשא לבבנו אל כפים ט' וזוקא ביחיד אבל בצבור כ' ויפתוהו בפייה וגו' והוא רחום יכפר עון. א"ר יהודה אל ישאל אדם צרכיו ו' לא בג' ראשונות ולא בג' אחרונות אלא באמצעיות, והלכה שואל אדם צרכיו בשומע תפלה והיינו כל צרכיו, אבל באמצעיות מוסיף דוקא מעין הברכה, שאם יש חולה בתוך ביתו אומרה בכרכת רפאנו, ואם צריך לפרנסה אומרה בכרכת השנים. תנו רבנן יא מנין שאמרין אבות שני' הבו לה' בני אלים, מנין לגבורות שני' הבו לה' כבוד ועון, ומנין שאמרין קדושה שני' הבו לה' כבוד שמו. וי"ה ברכות שבתפלה כנגד ח"י אוכרות דההוא מוטור יב וברכת המינין נגד אל הכבוד הרעים, רב יוסף אמר נגד ח"י אוכרות שבק"ש וברכת המינין כנגד אחד שבק"ש, ר' תנחום אומר נגד ח"י חוליות שבשדרה וברכת המינין נגד חוליא קטנה שבסוף השדרה יג. ומאה ועשרים זקנים ומהם כמה נביאים יד תקנו י"ח ברכות, וברכת המינין ביבנה תקנוה, משום דאוושא טעותא דהני מיני, דמדאצטלב חייבא עד שחרב הבית מאה ושלישים וחמש שנה טו' ובתור נן לאחר שחרב הבית היה ר' גמליאל נשיא טז' בר פלוגתא דר' יהושע והוא ר' גמליאל בן רבן שמעון בן גמליאל הוקן הנהרג בפני הבית יז, וכיון דאוושא

נחל אשכול

א ברכות ל'. ב ברכות ל"ד. מגלה כ"ב. ג ה' דלא נקט גמ' קרא קמא בעצד אברהם וישתחו ארצה? ד"ל כהא מפורש ארצה, וכלתי מפורש י"ל בהשתחוויה אין פסוט לארץ בכלל, אבל יעקב שגער ביוסף הצא נבא וגו' להשתחוות לך ארצה, מסיבין ידע שכונת יוסף שיסתחומו ארצה, הוא לא אמר אלא השמש והירח משתחווים לי, אלא ודאי סתמא כפרושה. וסרה זזה קושי' חוס' שזעוה י"ו ע"ב דמלינו גס השתחוויה על אפים כמו קידה דכ' ויולא יוסף וגו' וישתחו לאפיו ארצה. ולמ"ש אין מזה השתחוויה קאי חס' למדנו מהצא נבא. ד ברכות כ"ח סיפלוו הקשרים לחוץ, ועד שיראה איסר פ"רשי שני קמטיס אחד למעלה ואל' למטה ע"י שמוס כאיסר רוחב הספר צלחטע. ה סס י"ב חיוורא פר"שי שבע זיד אדם ומזעו כלפי מטה צבת אחס, זקיף כחויא כנחש שמגביה חיקף מטה מטה. ו ז"ק דף י"ו וגרסתנו שבע שנים אבל צמפתח לר' יוסיס גרס כשכול, והטעם שהי' לו לכרוע ולזקיף כנחש, מדה כ"ח, טור סי' קכ"א. ז ברכות ל"ד ע"ב. ח גרסתנו: איכא דמתיי' ה' דר' ספרא אבריייתא. וז' תר"י דב' לשונות ל"פ דכ"ע ס"ל טעה בצבות סימן רע, ובירושלמי מיייתי לישנא טעה בצבות לבד, ולא מיייתי כלל לישנא צתרא. ט חטעית ח' פ"רשי שמכוון את לבו. י ברכות ל"ד ע"ז ח'. יא ר"ס ל"ב. יב ברכות כ"ח. יג מקטיס א"כ הוי י"ט חוליות, ופ"ק דאכלות לא מנח אלא ח"י? מלאתי צערוך ערך לח: צרבה ויקרא פ' י"ח ובראשית פ' כ"ח וינאץ השקד, זה הלוז, מסיבין קב"ה מליץ את האדם לע"ל? מלח של שדרה, והביא הסודל לח ונחמו במים ולא נמחה, בריחיס לא נטמן, צאש לא נטרף וכו' והוא מוליא קטנה צסוף י"ח חוליות הסדרה וכל גופו של אדם נרקב מיץ מואתה חוליא ודומה לשקד ע"כ כל (מיהו צצבת קב"ב דרש וינאץ השקד זו קליבוסת פרש"י עלם של הנקא שהירך תקוע בו וכו' והה עלם גדול ולא חוליא קטנה, אבל מר"שי חולין ל"ג נראה דקליבוסת עלם קטן מונח על הנקא ומחובר לחוליות החליה מלמעלה, והיא לוח) ועי' יעבץ צסדור סוף מוליא שבת על הניסכווי הזה לוח שאינו נרקב ואינו מת. ולפ"ז לא נמנה צמספר ר"מח איצרים שמטמאין צאוהל, כהא דאמר צצבורות מ"ה ג' איצרים יחריס צאשה מצאליס חייס מטמאין צאוהל דכ' אדם כי ימות צאוהל דצר הסוס צכל אדם, כ"י דרטינן כי ימות דצר הסוס למיתת לכל איצרים צנרקביס לאפקוי אצר זה שלא נרקב. וכן צזוכר וארא, גרמח מד ישחאר מן גופא חמות ארעא דלא יתרקב ולא יתצלי צעפר לעלמין, אבל צפ' ל"ד מפ' דר' אליעזר תני' כל בגוף כלה צעפר ולא נשאר אלא כמלא חרוד רקב. והר"מ בן גבאי צעס"ק שו' רצה להשוות שתי דעות שעלם לח הוא מלא חרוד רקב. יד מגלה י"ז, ברכות כ"ח. טו צמעניי הסייעה לר"י"א דף ס"ז כ': אין אחת צמה צלומרים, שיסו הולרי מת מ"ב שנה קודם החירבן, כי מלינו צתלמוד, ש"ס צצנצסתי סוטס מ"ו סנהדרין ק"ו, שהי' תלמיד יוסטע צ"פ, שהיה מדור ג' מואשי כנסת הגדולה, אנוטיגוס איס סוכו סדור צראשון, ואחריו יוסף בן יעזר ויוסי בן יוסף, ואחריו יוסטע צ"פ, ונחאי הארצלי, והוא הי' צימי אלכסנדר בן הורקנוס בן צמעון בן מתתי' הנקרא ינאי המלך, ומפני שהחגרה עס הפרוסיס והמית רצוס מוס, צרה יוסטע צ"פ לאלכסנדריא ועמו ישו תלמידו, ואחריו סוכו מוס לירושלים צצבת רס"ט לבנין הבית שהוא קודם החירבן קנ"א שנה, ילא מעלמו. והנלריס אומרין שמת מ"ב שנה קודם החירבן, כדי לכופת צצעון הריגתו נחרב הבית עכ"ל. וכ"כ חוס' צצבת ק"ד פ"ב (צדפוס צצנצסתי) שהי' צימי יוסטע צ"פ. ומ"ש צצמת דוד והעתיק צסדר הדורות: כצר אמרו צסלק חרי ישו הוו, לא מלאתי צצוס מקוס צצס. ולדעת יוססין נולד קנ"ז שנה קודם החירבן וכו' צימי ינאי, א"כ צודאי לא מת קנ"א שנה קודם החירבן, אלא מואמר. ומ"ש צצמן אצות מ"ב פ"ד שהי' צימי רבי אליעזר, לא נסיר אבל גס צצבון השכול לא אוכל לכיון צצמלס. פז לס' כריחות ותיס' צבת ג"ד ע"ב נעשה נשיא צ' שנים אחר החירבן. יז מוכח מוסת ט"ו שרס"ג הנסרב והג נשיאות צפתי הבית וצצעת חרבן הי' ריב"ז נשיא. וקסה לי על השכול ה' אומרין ברכות כ"ח ע"ב שמואל הקטן חקן צרכת המייין לפני ר"ג ציבנה, ואיך יחי' זה צר פלוגתא דר' יוסטע, ה' אי' סנהדרין י"ח שמואל הקטן אמר צצעת מיתתו שמתון וישמעאל לחרבא ומצרוהי לקטלא וכפ"רשי קאי על רסב"ג הנשיא סנסרב, ואז צנו ר"ג צירושלים הי' תלמיד לעיר לפני ריב"ז כדאי' גטין ל"ו, ואיך אפשר שחקן לפני ר"ג זה שגא הי' נשיא, כשצביו עדיין חי ואחריו הי' ריב"ז נשיא

ספר האשכול, הלכות תפלה וקריאת שמע.

דאוושא מיני באותן הימים ואתחד בהדיהו מלכות חייבת, משום הכי חשש ר' גמליאל ובית דינו וכל סיעת חכמים דהוו התם ותקנו ברכה זו על תפלתן שנ' ושבר פושעים וחטאים יחדו ועוובי ה' יכלו א.

ו. ודאי קיים אברהם אבינו כל התורה כולה שנא' עקב אשר שמע אברהם בקולי ואמר רב אשי אפי' ערובי תחומין שנאמר תורתו אחת תורה שבכתב ואחת תורה שבעל פה ב ואם כן הוא ודאי הי' מתפלל ג' תפלות שחרית מנחה וערבית, והא דאמרין אברהם תקן תפלת שחרית תקנה לכל העולם ג ופרסמה לכל כיון שנענה בה ד. והכין מסקנא דגמרא אבות תקנו שחרית מנחה ערבית ואסמכניהו רבנן אקרבות ואומן קאי ה. וכמו כן יצחק תקן תפלת מנחה לכל כיון שנענה בה כד' ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב וירא והנה גמלים באים נודווגה לו בת וזנוו. ויעקב תקן לכל תפלת ערבית כיון שנענה בה דכ' והנה ה' נצב עליו וגו'. וכעין זה באגדה ו כשהרג אברהם את המלכים ואמר הקב"ה אנכי מנן לך תקן מנן אברהם, יצחק שמע ע"ג הטובח אל תשלח ידך אל הנער, אמר מחיה המתים, יעקב ראה המלאכים עולים ויורדים ושכינה עליו ומקלסין לפניו אמר האל הקדוש. וכל י"ח ברכות תקנו על סדר מקראות ז טכאן ואילך אסור לספר בשבתו של מקום ה אבל אם בא לוטר תחנונים אחר התפלה, אפי' כסדר ודוי יום הכפורים אומר ט. ואמרין בירושלמי י דאשכחן בתפלת חנה י"ח ברכות, מנן אברהם רטה קרני, מחיה מתים ה' מטית ומחיה, האל הקדוש אין קדוש, חונן הדעת כי אל דעות, הרוצה בחשובה ונכשלים אורו חיל, מרבה לסלוח מוריד שאול ויעל, גואל ישראל שמחתי בישועתך, רופא חולים מקים מעפר דל, מברך השנים שבעים בלחם, מקבץ נדחי רגלי חסידיו ישמר, אוהב צדקה ומשפט ה' ידין אפסי ארץ, מכניע זדים רשעים בחושך ידמו, מבטח לצדיקים קשת גבורים חתים

נחל אשכול

נשיא? לכן נראה ששמואל הקטן לפני ר"ג הזקן זקנו של ר"ג דיבנס תקנה, וז"ל דר"ג הזקן הי' דרך ערלי ציבנה, שאף קודם חרבן הייתה מלאה חכמים כחשמע גטין נ"ו ע"ב. והא דאי' שבת ט"ו מ' שנה קודם חרבן גלתה סנהדרין לחנויות, לאו שהיתה כל מ' שנה שם, אלא לפעמים גם ציבנה, או הנשיא ר"ג הזקן התעכב פעם א' ציבנה, אט"ג דחשמע מר"ה ל"א ע"ב מירושלים ליבנה, ומיבנה לאוסא סהגלות היו אחר החרבן, מ"מ גם מקודם היו גלויות לסנהדרין ולא חשב להו משום דשבו לירושלים. ושזו ראיתי שכן דעת רלב"ח דף ר"ך. וראיתו מפרק אלו הנמקיס דתנן אין מומיין אותו לא בצ"ד שבעירו ולא שציבנה ופר"שי אם נשאלו בצ"ד שבלשכת הגזית ואחרו וזוירו ושהס עד שגלתה סנהדרין ג' ליבנה ועדיין הי' הבית קיים אין מומיין אותו ציבנה. וכ"כ היוחסין שמואל הקטן בימי ר"ג הזקן. אך הרמ"בס בהקדמה לזרעים כ' שמואל הקטן ראה החרבן (ואשחמיט מרלב"ח) וכ"כ הראב"ד הלוי בס' הקבלה שמואל הקטן לפני ר"ג השני יסדה. וכיון שכן דעת האשכול, ע"כ לריכין לדחוק דמ"ס בסנהדרין שמואל הקטן אמר בשעת מיתתו שמואל הקטן ושמעאל לחרבא וחברוי לקטלא, פרושו כסם שאלה כבר למרצא אזלי, כך חברוי לקטלא, דכבר ידענו ששחר ח' הרובי מלכות נהרגו בזמן מואמר יותר מו"ן שנה אחר החרבן. ובס' העטור שנדפס מחדש דף ל"ד כ': שמואל הקטן בימי כלל תקן צ' המינין. ובשמות פ"ח א' כשמת שמואל הקטן הספידוהו ר"ג הזקן ור"א בן ערך (להגסת ס"ה) א"כ אפשר שמי צסוף ימי הלל, אבל תקן בימי הלל לא שמענו. ואפשר דתרי שמואל הקטן היו הזקן ונכדו. א מגלה י"ז ופר"שי שקאי על המכמשים דת משה. ב קדושין פ"ב, יומא כ"ח, גרסתנו ערוצי תבשילין, ויותר נכון לגרוס תחומין, שזה נלמד מטקב אשר שמע מלית שבעקב וכדומה כ"כ בתש" רצ"א. וברצנה חולדות גרס ערוצי חלרות, והסניו צא מכתובת ר"ת ע"ת אחד קרא ערוצי תבשילין, והשני ערוצי תחומין, והשלישי נראה הת"ו כח"ית וקרא ערוצי חלרות. ויש לפרש מאמר זה, לפעמים מתנגדות צ' מלות זו לזו וירא שמים יתחמץ להסיר התנגדות לקיים שיהיה. ואם בצסול מו"ט לשבת מקיים מלית עונג שבת, מ"מ נדחה שביבת יו"ט, ולזו חכמים לקיים שיהיה, לבשל קלת מע"ט לשבת ומקיים שיהיה כדאי' ציבנה ע"ג, וכן הי' אברהם מדקדק עם קונו שלא צא בפרשה דחוקה לדמות מלית א' מפני חברתה. או י"ל מלית שבת לחוק חמונת חדש עולם והשגמתו. דבר זה יוגע לחין אנושי כולו, אבל ימים טובים מיעדים לישראל להזכיר ימים שנטשו לו, ובצ"ת נחקיים מלית שבת ויו"ט, וכן עשה אברהם שלא גרע מחובתו לכל העולם בעבור חובתו למשפחתו. ג ברכות כ"ז פרוש רבנו הביא מה"רשא צסס יוחסין, וכ"כ ח"י יומא כ"ח ע"ב דאמרין אברהם התפלל מנחה? ותרלו לדורות לא תקן אלא שחרית. ד תוס' חולין ל"א ע"ב שהלך שם להתפלל על הפיכת סדום ועי' רמ"בן תפלתו להגיל לוט כמ"ס ויזכר א"א וישלח את לוט מ"ה ונענה אפי' בעבור רשע. ורבנו פסק כריב"ח, דברייתא אברהם תקן ח"ש וכו' מסייע לו, וברייתא אחריתא דתני מפני מה אמרו ת"ש עד מלית שהרי תמיד ט"ש קרב וכולך ע"מ, דמיני' מייתי ריב"ל סיעתא דחכמי' תקנוס נגד תמידין, ומקשי מינה לריב"ח, מתרץ ס"ס אבות תקנוס ואסמכניהו רבנן אקרבות. ה ר"ל מ"ס שחרית דוקא עד מלית או ד"ס, מנחה עד פלג המנחה וכו' קביעת זמנים אלו סמכו רבנן אומן קרבות, ומוסף הסיסו מעלמן. וכיון דגמ' מוקי צ' ברייתות שהבאתי כריב"ח להכי פסק כתי', דאלו לריב"ל דאמר רבנן תקנו תפלות תיקשי ברייתא דריב"ח אברהם תקן. ותימה ברצב פ' וילא וצירושלמי דפרקין ריב"ל גופא אמר תפלות אבות תקנו? ויאמר לי מו' הגמ"ה ליב ק"צ ז"ל שזהו מ"ס כ"ח פ"א תפלה דרמ"בס פסק כריב"ל כנגד תמידין תקנו דברייתא דאברהם תקן נמי אחי' כריב"ל (ותמה הלח"מ דגמ' לא מישב הברייתא לריב"ל) דע"כ אחי' כריב"ל, שהרי הוא עלמו אמר צירושלמי אברהם תקן ח"ש, וע"כ פרושה לריב"ל אברהם תקן לעלמו ולא לדורות, שצבלי אמר חכמים תקנו כנגד תמידין, הי' ס"ל ריב"ל פרושא דברייתא אברהם תקן לעלמו. וע"כ ז"ל כן שהרמ"בס פ"ט דמלכים כ' אברהם התפלל ח' שחרית וכו' ובפ"א וג' תפלה כ' רבנן תקנו על סדר התמיד, וכ' עוד קודם לעזרא לא היו מתפללין ג' תפלות. ולריב"ח מוזמן אבות נחקנו? וע"כ ז"ל דס"ל אבות לעלמן ולא לדורות תקנו. ומיושב צזה מ"ס חוס' למה אנו מתפללין ערבית צ"כ הלל יעקב התפלל קודם, לריב"ל אין אנו מתפללין מ' תקון אבות, אלא חכמים תקנו אסדר התמיד והקטור חלצים שהי' צלילה. ו פכ"ז פדר"א ובלבוס מפרשה אבדה זו כל י"ח ברכות על מאורעות. ז מגלה י"ז. ח ברכות ל"ג מגלה י"ח שאסור להוסיף צברכות ר"שי. ט ע"ז דף ח'. י צפ"ב דברכות

ספר האשכול, הלכות תפלה וקריאת שמע.

התים, צמח דוד ובונה ירושלים א וירם קרן משיחו, שומע תפלה אין צור כאלקינו, שאותך לברך ביראה נעכר אל תרבו תדברו גבוהה, הודאה יצא עתק מפיכם, שים שלו' ויתן עוז למלכו. אמר רבי יצחק ב טעה בשלש ראשונות חוור לראש, בג' אחרונות חוור לעבודה, באמצעיות חוור למקום שטעה, דאין להם סדר, ומאותה ברכה שטעה אומר אחריה כל הברכות הסדורות אחריה על הסדר, שאם טעה ולא אמר ברכת החולים ונוכר בשומע תפלה, חוור לברכת החולים ואחריה ברכת השנים, וברכת מקבץ נדחי וכן כולם עד סוף התפלה, דקיי"לן חפלה על הסדר כמפורש בהל' הגאון ר' יצחק וזה לשונו ג א"ר הונא טעה בג' ראשונות וכו' ורב אסי אמר אמצעיות אין להם סדר, בהא שמעתא פסקו קמאי כר' אסי, ואמרי אע"ג דאקשי לרב הונא מדתנן מתחיל מתחלת הברכה שטעה זה, וטפרק דהיינו מתחלת אתה חונן, שני בעלמא הוא ולא סמכינן עלה ולא מפקינן מתני' מפשטי', ודאי הכין הוא, אלא דחוינן לגאון ו"ל ד דאמר היכא שטעה באמצעיות כגון ששכח ברכה ואדכר לאחר שעבר את מקומה, כיון דאמצעיות אין להם סדר אומרה במקום שזוכרה, אף שאין כאן מקומה ודיו. וקשיא לן דהא בהד' גרסינן ה שטעון הפקולי הסדר ח"ן ברכות על הסדר וגרסינן במגלה ו הקורא המגלה למפרע לא יצא וכן בהלל וכן בק"ש וכן בתפלה, תפלה מנ"ל דתני' שטעון הפקולי הסדר ח"ן ברכות על הסדר ובמתניחא חני ק"כ וקנים תקנו ח"ן ברכות על הסדר, אלמא היכא דלא אמר על הסדר לא יצא, א"כ האיך אמרינן אי שכח ברכה במקומה וברך ברכה שלאחריה ואח"כ נוכר שאומרה במקום שזוכרה ודיו, הלא בטל סדר הברכות ומכרך למפרע? ועוד תניא בתוספתא ז קרא המגלה והשמיט פסוק אחד לא יתחיל ויקרא אותו פסוק בפני עצמו אלא מתחיל מאוחו פסוק ונומר עד סוף וכן בהלל ובק"ש ובתפלה, ואי אמרת דאמר רב אסי היכא דהשמיט ברכה אחת שאומרה אח"כ במקום שזוכרה ודיו, א"כ רב אסי פליג אמתניתא והוי מותבינן חיובתא מינה, ומדלא אותבינן, שמע מינה דלא פליג אמתניתא, והא דאמר רב אסי אין להם סדר, לאו למימרא דאין להם סדר כלל, אלא דלא למהו כג' ראשונות וג' אחרונות היכא דמעי בחדא מינייהו אפי' בשלישית חוור לראש, אבל באמצעיות היכא דמעי בכרכה ונוכר לאחר שעבר את מקומה אינו חוור לאתה חונן אלא לתחלת אותה ברכה שטעה, ורב הונא סובר שחוור לאתה חונן, ולית הלכתא כותי' עכ"ל אבל יש טחכמי צרפת שכתבו דאמצעיות אין להם סדר כלל ואימר במקום שנוכר, ודייקו נמי מדאמר רב אסי אמצעיות אין להם סדר ולא אמר טעה באמצעיות חוור למקום שטעה, כלישנא דרב הונא טעה באמצעיות חוור לאתה חונן, דפליג עליה, ומטילא ידעינן דאין צריך להתחיל אתה חונן, אלא ודאי ס"ל לרב אסי שאין לאמצעיות סדר כלל ואומרה במקום שנוכר ולא הפסיד כלום ממה שכבר התפלל מהם. והא דאמרינן במגלה וכן בתפלה דלא יצא למפרע, בג' ראשונות וג' אחרונות עסקינן, דצריך לומר כסדר, לא באמצעיות, אע"ג דשמעון הפקולי הסדר כולן על הסדר, לכתחלה בעינן למעבר הכי, ולעכובא לא אמר ח. ולי הכותב נראה מה שאמר הגאון היכא שטעה אומרה במקום שזוכרה אף שאין כאן מקומו, לאו למימרא שאם עומד בברכת ולירושלים עירך ונוכר ששכח השיבנו, שדי שאומר השתא השיבנו ואח"כ ולירושלים, דיראי בעי לאהרורי על השיבנו ובתך הכי סלח נא, ראה בעינינו וכולן על הסדר מ' אלא מיהו לא הפסיד אתה חונן ואין צריך לחוור אליה וכלפי מה שאמר ר"ה דבכה"ג חוור לאתה חונן ו אהא מלתא אמר רב אסי אמצעיות אין להם סדר, שאף שברכת אתה חונן לא הי' בסדר סמוך להשיבנו, אעפ"כ אתה חונן עלתה לו. אמר רב יהודה אמר שמואל יא ספק קרא ק"ש אינו חוור וקורא דק"ש דרבנן ור' אלעזר אמר חוור וקרא, אע"ג דר"א תלמיד לגבי שמואל הלכתא כר' אלעזר, דבין בית שמאי ובין בית הלל מדי דהוי דאורייתא יב הלכך ספק קרא ק"ש חוור וקורא ופשיטא לן דמכרך ברכות לפנייה ולאחריה, אע"ג דברכות דרבנן, דבפרק במה מדליקין יג מסיק רבא הא דלא מכרך על הפרשת דמאי, דרוב עם הארץ מעשרין הן, משמע אי הוי מחצה על מחצה, דבעי לעשורי משום ספקא דאורייתא, ברוכי נמי הוו מכריכינן, אע"ג דברכות גופייהו דרבנן, דהכי תקון רבנן כל היכא דמחויב מדאורייתא אפי' סתמת ספק לעשות מצוה, מחויב לכרך עובר לעשייתה, אבל ספק אי אמר אמת ויציב אינו חוור ומכרך, דברכת אמת ויציב דרבנן כיון דכבר אדכר יציאת מצרים בפ'

ציצית

נחל אשכול

הי' כתוב, כך כ"ל וזה"ג שהביאו, וחמלאהו גם בילקוט שמואל. א מירושלמי ומיספחא ספ"ג דברכות נראה כצמערבא כללו אח' זמח צבונם ירושלים צברכה אחת, לקיים מספר י"ח ברכות אף אחר תקון ברכת המיטין לא כן צבבל עי' ברכות ל"ג. ב שם ל"ד ט"ס יש כאן, ונ"ל אר"ס טעה בג' ראשונות וכו' באמצעיות חוור לחתה חונן, באחרונות חוור לעבודה, ורב אסי אחר אמצעיות אין להם סדר. ג לשון ר"ף צנדפס צטנוי קלת. ד רב האי וכן דעת ר"סי. ה ברכות כ"ח ע"ב ונגלה י"ז ע"ב. ו שם. ז פ"ב דמגלה. ח נ"ל פרושו דבק"ש הלל ומגלה לא ידעינן סדר מעכב אי לאו מקראו כדאי' מגלה י"ז בק"ש כ' וסיו, צבויתן יסיו, צהלל כ' זה היום עשה, כיום שאינו משחנה צטעתי, צמגלה כ' וסימיוס האלם זוכרים ועשיוס, מה עשיוס למפרע לא אף זכירס, אבל בתפלה אין לחוד, ואי משום שהסדיר שמעון י"ח ברכות על הסדר, סרי אמרו שם צנמ' לצבות גבורות וקדושה מלא סמך לסדרן צקרא סבו לה' צני אלים אצות, כבוד ועוז גבורות, כבוד שמו והסתחמו צסדרת קודם קדושה, אבל שאר ברכות יסודס צמקראות רחוקות זה מזה וסמיוסדות על כתובי יסעי' קודמות להני דמיוסדות על פסוקי תהלים א"כ אין לאמצעיות קסור זה צזה מחוך סדר סכתובים, אבל ג' אחרונות סייכי צסדדי דאמרינן מגלה י"ח עבודה והודאס חדא מלתא וסיוס עבודה הוה צברכת סהניס צסלו' סהוא שמו סל סקצ"ס, א"כ ג"ר אדוקות ו"צו וכן האחרונות וכחדא פרסס דמיון, וצלל"ס חסיבי סהס סצמו סל סקצ"ס, אבל שאר ברכות התפלה כל א' ספרסס לחודא, וכמו דקיי"לן אפי' צק"ש דוקא פסוקי ספרסס לריכינן כסדרן, אבל בג' פרסיוס אס אמר שני' קודם לראשונה ילא, ס"ג ברכות אמצעיות אפי' אמרן שלא כסדר ילא דלא מצינו פרסס צתניך סמכר עניס כסדר. מ שכל אלס סברכות צטעות נאמרו מפני סקסוריס צהסיצו כדאי' סס צמגלה אחר ססיצו סלח לנו כדכ' ויסיצ אל ס' וגו' ואל אלקינו כי ירבה לסלות. ואמר סלח לנו הגאולה וכו' כדאי' סס וכיון ססכר ססיצו כל מה סאמר הי' צטעות. י שאין אחס חוין צסדר סמוך להסיצו ולסכי גס אחס חוין לא עלתס לו כמו צג' ראשונות ואחרונות. יא ברכות כ"א. יב וי"ד ע"ב דילפי אי מעומד אי מושב וקרא וצסכךך וצקומך ועחוס' סוטה ל"ב. יג סצת כ"ב.

ברכות

ספר האשכול, הלכות תפלה וקריאת שמע.

ציצית, דהזכרת יציאת מצרים ביום ובלילה ודאי דאורייתא א' וכיון דנפיק מחיובא דאורייתא הוי אמת ויציב דרבנן, וספקא דרבנן לא בעי ברוכי ב' וכיון דלא בעי ברוכי אסור ל' לברוכי ג'. אבל לא אמר פרשת ציצית ולא הזכיר יציאת מצרים, ומספק אם אמר אמת ויציב חוזר ואומר ומברך. וצריך עיונא כמה שכתב הגאון ר' יצחק בהלכותיו בשם רב האי בפרק רכי אליעזר ד, ובספק אם התפלל קי"לן כר' יוחנן ה' דאמר הלואי שיתפלל אדם כל היום כולו, ודוקא אדעת' דנדבה ולשון חתנונים אבל אדעת' דחובה לא יתפלל ו' ובספק אם התפלל יתנה אם לא התפלל יהא לחובה ואם התפלל תהא תפלתו נדבה ו' והא דאמר רב יהודה ה' עומד בתפלה ונוכר שכבר התפלל אפי' באמצע ברכה פוסק, היינו טעמא כיון שהתפלל לחובה ונוכר שכבר התפלל, ולחובה אסור להתפלל ב' תפלות, שתפלה נגד תמיד סדרו, ואסור להקריב שני תמידין לחובה בשעת הקרבתו, אבל המתפלל בנדבה תפלה יתרה, כאלו הקריב עולה נדבה, וצבור שאין דרכם ה' להקריב עולת נדבה אין מתפללין תפלת נדבה, ור' יוחנן לא פליג ארב יהודה אמר שמואל דאמר התפלל ונכנס . . . ט כך כתב י' ומסיים הלכך אין היחיד מתפלל בנדבה תפלת מוספין שאין מתנדב בקרבן מוסף. ולא ידענא טעמא בהא מלתא דקרבן מוסף שבת דליכא אלא עולות ודמין לחטיד יא. אבל רב האי גאון ו"ל פרש דברי ר' יוחנן הלואי שיתפלל אדם כל היום דוקא ע"י שיחדש בו דבר, ובלא חדוש אסור דלא פליג ארי"אש התפלל ונכנס לבית הכנסת ומצא צבור מתפללין אם יכול לחדש דבר בתפלתו יתפלל ואם לאו אל יתפלל והא דאמרין ספק התפלל חוזר ומתפלל, כיון דחוזר ומתפלל על הספק אין לך חדוש גדול מזה, ולדבריו אם מחדש דבר בתפלתו מתפלל כל התפלות בנדבה יב.

יא. והני דטעי יג' ומדכרי ברכות של חול בשבת, גמרי כל אותה ברכה, דבדין בעי לצלויי ח"י ברכות, ומפני כבוד השבת לא אטרוחי רבנן, הלכך אם טעה בשחרית ומנחה גומר כל אותה ברכה, אבל טעה במוסף והתחיל אתה חונן אחר האל הקדוש חוזר אפי' באמצע ברכה דליכא ל"ח ברכות כמוסף אפי' בחול מדאמרין וד' תמני סרי תקון, תשסרי לא תקון ביחיד טו, ואי איתא במוסף הני ח"י ברכות, הוי ל' תשסרי, דבמוסף בחול מברך נמי אקדושת היום טו. ואי תימא דאינו מברך ברכת היום במוסף חול בפני עצמה אלא כוללה בעבודה כבשחרית ומנחה, לא משמע הכי מדאמרין יז' בר"ח וחולו של מועד ערבית שחרית ומנחה מתפלל י"ח ואומר מעין המאורע בעבודה ולא חני נמי מוסף, אלמא בר"ח וחש"מ מתפלל במוסף מעין היום ברכה בפני עצמה. והכין בחוספתא יח' כל שאין בו מוסף כגון חנוכה ופורים ערבית שחרית ומנחה מתפלל י"ח ואומר מעין המאורע בהוראה, ואם לא אמר אין מחוירין, וכל יום שיש בו מוסף כגון ר"ח וחולו של מועד שחרית יט' מתפלל י"ח ואומר קדושת היום בעבודה, ד"אא בהוראה, ואם לא אמר מחוירין, ובמוספין מתפלל שבע ואומר קדושת היום באמצע, שבת ב' מתפלל שבע ואומר קדושת היום באמצע, ומדקאמר שבת וי"ט מתפלל שבע כא' ויש מחבורתנו כב' מביאין ראוי' מירושלמי כג' דאף תפלת מוסף ראוי' ל"ח ברכות דאמרין שם אדם מתפלל שחרית ומתפלל מוסף אמר ר' אבא לא סוף דבר עד שיהלך ד' אמות אלא אפי' שהה כדי הלוך ד"א, רב אמר צריך לחדש בה דבר ושמואל אמר אין צריך לחדש בה דבר. אמר ר' יוסי אפי' אמר ונעשה לפניך את חובותינו המידי יום וקרבן מוסף יצא, וטהא מוכיח שהיו מתפללין במוסף ר"ח וחש"מ י"ח ברכות אלא שהקילו חכמים מפני הטורח בשבת וי"ט. ולא ראוי' מהא דהכי קאמר אם התפלל בדיעבד במקום תפלת מוסף תפלת י"ח לא יצא אם אינו מחדש בה דבר והיינו מעין קרבן היום, אבל לכתחלה לא היו מתפללין במוסף אלא שבע, ואי נמי נהיגי הכי במערבא, תלמודא דידן ודאי פליגא כדאמרן. וכ' בעל הלכות כד' הא דאמרן טעה ולא הזכיר של ראש חודש ונוכר בהוראה

או

נחל אשכול

א ברכות י"ב ע"ג. ב שבת ס"ג. ג ברכות ל"ג ע"א. ד ל"ל דמילה, שפסק בערלה כנוסה אין מצרכין על המילה אע"ג דעיקר כול ספק דאורייתא. טז ראייתו שהעיר הר"ן ע"ז ריש פ' צמה מדליקין, והוליא מזה לריף ספק נטל לולב צי"ט ראשון ונטלו ואינו מברך. לעג"ד אין קושי דבערלה כנוסה לא חזינן ערלה ואין לנו מוחזקין כלום אלא מטיפין דם ברית, ואין לנו עושין מזה דלוי' שהיא חתיכת ערלה, להכי לא שייך לברך. ומילת אמרונגיוס אי מצרכין לא נחפרס בר"ף, ואע"ג דלמנב"ס אין מצרכין במילתו וכיוצא בו בכל ספקא דלוי', מ"מ פסק בפ"ב דק"ם ספק קרא ק"ם חוזר ומברך. ועכ"מ שרש"ב"א מיטבו דוקא גזי ק"ם ולא נשאר ספקי דלור' סך היתא תקנת חכמים. ול"ג לחלק בק"ם גברא בר חיובא וספק אם י"ח, אבל בספקא מילה וכו"ג ליכא חזקת מיוב. ה ברכות כ"א. ו לשון הר"ף, הפוסקי' סי' ק"ז פליגי אם לרי"ף רשאי להתפלל תפלת רשות בלא חדוש. וטעם שאסיר אדעתא דמוצה דהוי כמקריב שני תמידין בפעם א' ועבר אצל חוסיק תפלות כנגד תמידין. ומדברי רבנו נראה דמוחר בימיהו בלא חדוש להתפלל רשית נדבה דל"כ הוי מפרס. ו' וכ"כ רש"ב"א. ח דברנים אלו חסיר קושי' תר"י מעל הר"ף, דודאי ימלא שמצויא לצור נדבה כדאי' שקליס פ"ד מותר נשכים לקיץ המוצא אלא שאינו רגיל. ט חסר, ול"ל לב"הכנס ומלא לצור מתפללין אם יוכל לחדש דבר בתפלתו כדי שתהא תפלתו חתומים יתפלל ואם לאו אל יתפלל ומשמע דבלא חדוש אסור להתפלל תפלת נדבה דלא כר"י? אה כ' תר"י דר' יוחנן מודה אם הימיה מתפלל עם הצבור אסור בתפלת נדבה, שצבור הכל לחובה ונראה גם הוא שמתפלל לחובה. י הגאון ר' יצחק ז"ל. יא וכיון שמוחר להתפלל שחרית נדבה ולא ימלא דהוי כאלו מקריב ב' תמידין אלא כמצויא עולה נדבה, ס"ה במוסף שבת אם התפלל בנדבה נמלא דהוי כאלו מוציא ב' עולות נדבה, ואי משום דנשבת א"ל להקריב נדרים ונדבות, א"כ תפלת שחרית ומנחה נשבת וי"ט נמי אינו מתפלל בנדבה ולמה פרט מוסף? וי"ל דפשיטא לר"ף דנשבת אין מתפללין נדבה, כיון דאין מקריב נדבה אבל בר"ח וחש"מ ה"א דיוכל להתפלל מוסף בנדבה, דמוחר להקריב נדבה, קמ"ל דלא, כיון דמוסף ר"ח וחש"מ יש בו חטאת שאין בה נדבה, תר"י. יב אפי' תפלת שבת ומוספין. יג ברכות כ"א. יד סס כ"ט. טז בצבור מצוינו ענוו ברכה בפ"ע וברכות רבות שמוסיף בתענית גשמים. טז מקדש ראשי חדשים. יז שבת כ"ד. יח פ"ד דברכות. יט ל"ל מנחה וערבית. כ ל"ל ו"הכ וי"ט. כא ר"ל בכל התפלות, אלמא דרישא כולה בר"ח וחש"מ, וקמ"ל במוספין שבת, שמע מינה דאין במוסף חול ח"י ברכות כ"ל. כב הראב"ד. כג ספ"ד דברכות. כד פ"ד דברכות. האשכול חוזר כאן לדן טעה בג' ראשונות ואחרונות ואומנעית שנאמר צ"י

י"ד

ספר האשכול, הלכות תפלה וקריאת שמע.

בנחש אם מרחיע נגדו מסטר מלפניו א. אמר רבי יצחק ב ראה שוורים באים לקראתו פוסק דתני ר' אושע' מרחיקין משור תם נו"ן אמה ומשור המועד כמלא עיניו.

ו). מוכרין גבורות הגשמים בתחית המתים ששקולה כתחית המתים ג. ר' יהודה אומר ד העובר לפני התיבה ביו"ט אחרון של חג, האחרון מוכיר, הראשון אינו מוכיר, ביו"ט ראשון של פסח הראשון מוכיר האחרון אינו מוכיר. והלכתא בר' יהודה דאמר הכי, ומשמ' דר' יהושע בן בתירא אמר כמסקנא דמלחא, ואע"ג דאמרינן התם תרי תנאי אליבא דר' יהודה ה' אסיקנא דר' יוחנן דאמר הלכה כר' יהודה, אר' יהודה דמשה קמייא קאי מדפריך עליה ו בירושלמי לא ששמע הכין ואנן אחלמורא דידן קא סמכין ז. ואמרינן בירושלמי מ"ט דר' יודה דאמר מתחיל במוסף דשמיני דחג ופוסק במוסף יום א' דפסת, כדי שיצאו המועדות בטל, שהטל סימן ברכה לעולם, ובאורתא ובצפרא לית תמן כל עמא ח. ואנן נמי דאית לן תרי יומי לא חיישינן לספקא אלא מתחילין

נחל אשכול

א מתרחק לנד אחר. וסוכתאי בספרי ס"ל אם אין די צדק יוכל להפסיק חף בדבור. ב ברכות ל"ג. ג ברכות ל"ג. ד תענית ב' עד ד' ע"ב. ה צדק ד' ע"ב אמרינן ס"ל דאמר ר' יהודה במשנה ב' צדק ס' גשש עד שיעבר פסח, תרי תנאי אליב' דר". ו דפריך ומי אומר ר' יוחנן הלכה כר' יהודה דמתחיל להזכיר באחרון של חג, והא אומר ר"ל הלכה כר"ג דמתחיל בו מרחשן? ואי איתא דר' יוחנן קאי על ר"י דמשה ב', שס לא מכר אלא שאינו פוסק עד שיעבר הפסח אבל מהתחלה לא קמיייר, אי"כ מאי פריך, ר"ג דמתחלה קאי? ז לשון ירושלמי תענית פ"ק ס"ב אמר ר' יוחנן הלכה כר' יהוא מה שאמר משום רבי יהודה ב"ב עד שיעבר הפסח מוכיר גשה, ומסיק ס' דמ"ט ר' יהוא במשנה א' דמתחיל במוסף ש"ע ופוסק במוסף יום א' דפסח בשם גרמיה אומר, ומ"ט במשנה ב' עד שיעבר הפסח משום ר' יהודה ב"ב אמר, אי"כ לא אומר ר' יוחנן הלכה כר' יהוא במה שאמר במשנה א', ובצבלי איפכא משמע. ועוד לירושלמי אומר ר' יהוא לגרמיה העובר ביום אחרון של חג הראשון אינו מוכיר והשני מוכיר וכו' ולצבלי משמ' דר' יהושע בן בתירא אמריה כדאי דף ג'. עכ"פ צין לצבלי צדק ס"ל וצין לירושלמי מוכח דסתם בן בתירא הוא ר' יהושע בן בתירא. בצבלי מויכח ג' רנב"י (והוא בתירא יוחנן מרבה כמ"ט הר"אש פ"ג דב"מ סי' יו"ד) ומירושלמי שכ' ר' יהוא אומר בשם ר' יהודה בן בתירא עד שיעבר הפסח, וברי ברייתא מפורשת בצבלי דף ג' ר' יהודה אומר בשם בן בתירא דמתחיל במוסף יום א' דפסח, אלא והאי סתם בן בתירא הוא ר' יהושע ב"ב, ונראה מכלן דייק כרמ"ב צ"ב בהקדמה לזרעים סתם בן בתירא הוא ר' יהושע. ישבתי בזה קושי' ידיד הרב המריך מו"ס צער אדלר ז"ל מפפ"דמ דבזבחים י"א ע"ב אר"א ח"ר אושע' מכשיר סי' ב"ב דמתניהון פסח ששטחו י"ד שמרית לשמו, מדפסל שלא לשמו, ור' יוחנן אומר לשמו ומי פוסל, והא דפוסל שלא לשמו, דמקל"תו של יום ראוי ועי"ש תוס' ד"ט הג"ה, וד"ט ולא איתא. וסקסיה האריך פליג ר"יו על ר' אושע' הא בירושלמי ריש ערבי פסחים חגי' ר' יהודה בן בתירא אומר צין חמץ צין מנה אסור לאכול ע"פ, חמץ משום ל"ת על חמץ דס זבחי ופסח ששטחו בשמרית כשר, רבי לא אכל לא חמץ ולא מנה, לא מנה דס'י אלא בועל ארוסתו בצ"מ, ולא חמץ מן הדת דר' יהודה ב"ב, ור' תלמיד דריב"ב ס'י, לא תלמיד דר' יעקב ב"ב ס'י? אלא בגין דהוי בכור וכו' אי"כ מוכח דריב"ב מכשיר לשמו בשמרית? מיסו בל"מ קשה האריך ס"ד ר' תלמיד ר' יהודה ב"ב ס'י זקן כבר בימיו הבית כמ"ט תוס' פסחים ג' ורבי ק"ע שנס אחר המרצן? ועיד בפסחים ק"מ רב שטח הוי יחיב בתענית כל מעלי יומא דפיסתא סבור כר' אושע' מכשיר סי' ב"ב פסח ששטחו ב"ד שמרית דכולא יומא זימנה, ומאי קאמר ס"ל כר' אושע', הלא בירושלמי מביא רבינו דריב"ב מכשיר? אך אם חדקק במחנה' דבזבחים גרסין בן בתירא סתם והוא ר' יהושע ב"ב כדאמרן, חזרו של סתם ר' יהושע והוא בן חנינא דבנמוח ק"ב ע"ב בעיד ר' יהושע ור' יהושע בן בתירא על דס נבלות שהוא טבור אומר ר' יהושע ב"ב מעשה שהיו נומרין ערודיאות והיו עוני רגלים שוקעין עד ארכבוותין בדס ולא אמרו להס דבה, וכיון שהי' ר' יהושע בן חנינא בזמן הבית כדאי ערכין י"א שהי' מן המסוררים, ידענו שגם ר' יהושע ב"ב סי' בזמן ההוא, חשו סתם בן בתירא בש"ס, והו' שאמר בזבחים השוחט פסח ב"ד בשמרית שלא לשמו פסול, ולא נשמע ממנו לדשמו כשר, אלא שר' אושע' פרשו כך (וכן אפשר שר' יהודה בן בתירא בירושלמי פרשו כך ופסק כותי, חס ריב"ב אינו בוקן אלא א' מנדקו כמ"ט תוס' מנחות ס"ה ע"ב דמילני בירושלמי שאביו של ריב"ב לא הי' יכול להוליד ור' אליעזר ור"י עשו לו רפואה) אבל רבי ור' יוחנן ס"ל הא דפוסל ר' יהושע ב"ב בשמרית שלא לשמו משום דמקל"תו ראוי, אבל לשמו ומי פסול, להכי ל"ק על ר' ור"יו מר' יהודה ב"ב דירושלמי, וס"ד דירושלמי דרבי ס"ל כר' יהודה ב"ב דפסח בשמרית כשר, לא מני לסלוקי בהא דאמר רבי בזבחים, ב"ב לא פוסל אלא משום דמקל"תו ראוי, דס קאי אליב' דר' יהושע ב"ב, ועוד שאין כ"כ ראיס מזה דאפשר דרבי ס"ל אפי' לר' יהושע ב"ב לשמו כמ"ט תוס' ד"ט אי חיתא, וחלו ר' גופא מספקא לי צד' יהושע ב"ב, אבל ר' יהודה בן בתירא האחרון והאי ס"ל דכשר ולא מדעת' אלא ספק פ'י דברי ר' יהושע ב"ב זקנו כמו שפרשו גם ר' אושע' בזבחים, ולהכי נקט בפסחים ק"מ ס"ל כר"ל מכשיר סי' ב"ב וכו' דהיינו ר' יהושע ב"ב לדעת ר' אושע'. ח לשון ירושלמי באחרון של חג מוכיר עדיין הטל בערבית ושמרית ואינו מתחיל בגשם אלא במוסף (והו"ל להזכיר שכבר עבר חג סוכות ובלו ימי גשם) כדי שילאו המועדות בטל ויהי' לו זכר גם בשמיני, ובסלכס א' פריך בירושלמי למה לא מוכיר גשם חייב בערבית דשמיני, ועוד למה לא פוסק מגשם ליל יום א' דפסח? ומשי' לית חמץ כל עמא, נחלא זכ מוכיר מה אינו מוכיר, והו' אגודות, ואי מדכרי בלפרא שכוין באיס, יסברו מקלנתן כבר מדכרי מאורתא, ונשה יוכירו קלחם מערב, והוי אגודות, וס"כ בהפסקה. אבל בהלכה ב' לא ניחא לר' יוחנן צטעס זכ על שמיני עלנת, דלכתי קשה לדכרי מאורתא, ואין לומר לית חמץ כל עמא, דביום קודם ש"ע ומי יו"ט ואסור בעשיית ח' שאינו דבר האבוד ונאספין לב"כ, משה"כ ע"פ דטרודין באפית המנות, להכי מתרח' ר"יו טעמא דאינו פוסק מטל בערבית דשמיני וכן בשמרית כדי שילאו המועדות בטל, אבל מה שאינו פוסק בפסח מגשם ואינו מוכיר טל בערב ובשמרית, לזכ נריך טעם לית חמץ כל עמא, וכן בר"אש ור"ן. ובזה חבין דברי אשכול שנתן ב' טעמים על ראשון ראשון וע"א. והימח על תי"ט ריש תענית שפרס האחרון אינו מוכיר גשם כדי שילאו המועדות בטל, מטעם זה חף בערב יוכירו טל, ובאמת אין נריך טעם למח שמפסיקין מגשם בפסח, דפסח זמן גשם, אלא נריך

ספר האשכול, הלכות חפלה וקריאת שמע.

ופרסו שמע ומתפללין כחקונה. רצו לסלקה שהרי חורה ק"ש למקומה, אמרו חכמים שבאותו דור נקבע למסוף שאין בו ק"ש כדי שיתפרסם הדבר לדורות. ומ"ש משרתיו שואלים איה מקום כבודו, מחשבתם למדנו שאמרו ברוך כבוד ה' ממקומו, באווה מקום שהוא, ויש רמז בקרא כי לא יראני האדם וחי, האדם, אדם ממש, וחי אלו המלאכים שאין בהם מיתה א.

יך. תנן ב אין פורסין על שמע ואין עוברין לפני החיבה ואין נושאים כפיהם ואין קורין בתורה ואין מפתירין בנביא ואין עושין מעמד וטושב ג ואין אומרים ברכת אבלים ותנחומי אבלים ד וברכת חתנים ואין מברכין על הטון בשם פחות מעשרה. אין פורסין על שמע פחות טו"ד מפני שיש בו קדושה, וכל דבר שבקדושה אין פחות טו"ד כדאמרינן לעיל. ולשון פורסין פרושו מברכין כדכ' כי הוא יברך הובח מתרגמינן יפרס על דבחה ה ואין עוברין לפני החיבה פחות טו"ד, מפני שאומר קדוש וברוך וקדיש. חנו רבנן ו נתמלא זקנו ראוי לעשותו שלוח צבור ולירד לפני החיבה ולישא את כפיו, שלוח צבור נקרא לפי שצרכי צבור נחתים על פיו. והא דאין יורד לפני החיבה מי שלא נתמלא זקנו, היינו שאין ממנין אותו לכך משום כבוד הצבור, אבל באקראי מוציא רבים ידי חובתן משהביא ב' שערות בומנס ו וכן נושא כפיו משהביא ב' שערות אף אם אין כאן כהן אלא הוא, אבל אין ממנין אותו לכך עד שיחמלא זקנו, אבל קודם שהביא ב' שערות אפי' באקראי אינו נושא כפיו לבדו אבל עם כהנים אחרים גדולים עולה לבסוטי קלא כמו שהיו עושין בשיר דתנן ה בין רגלי הכהנים היו עומדין וצוערי הלויים נקריין ועוד נראה דאפי' מצוה איכא כדי לחנכם וללמדם ט . . . ואימתי כשר לעבודה י משיביא ב' שערות ר' אומר עד שיהא בן עשרים יא.

שדר רב נטורנאי גאון ריש מתיבתא דמתא מחסיא במקום שאין מצוי שליח צבור שנחמלא זקנו ואיכא בן י"ג שנה ויום א' שהביא ב' שערות יורד לפני החיבה שהוא מחויב בדבר ויכול להוציא רבים ידי חובתן, דבמקום שאפשר למהוי גברא מליא עדיף טפי מינוקא אבל במקום בטול קדושה ויש"ד אפי' בן י"ג נעשה ש"צ. ונראה דאף כהן בן י"ג שנה ויום א' במקום שאין כהן גדול כלל, עולה לדוכן יב. שמעתי מרבתי שאלה השמועות בגמרא יג תשעה ועבד מצטרפין, תשעה וארון מצטרפין, שנים ושבת רמיו בעלמא נינהו, וקמן פורת יד וקמן היודע למי מברכין דאמרי מצטרפין, כולן אינן הלכה ואין עושין בהם מעשה. — אמר רבי יהושע בן לוי כל העונה אמן יהא שמיה רבה בכל כוחו קורעין גור דינו של ע' שנה מו' שנ' בפרוע פרעות בישראל בהתנדב עם ברכו ה' טה טעם בפרוע פרעות משום דברכו את ה' פי' בפרוע פרעות בטול פורענות, כי פרעה אהרן מתרגמינן ארי בטלינון אהרן. אמר ר' יוחנן אפי' יש בו שמץ ע"ז מוחלין לו כתיב הכא בפרוע וכ' התם כי פרוע הוא. אמר ריש לקיש כל העונה אמן בכל כוחו פותחין לו שערי גן עדן שנ' פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים, אל תקרי שימר אמונים אלא שעונין אמן, מאי אמן, א"ר חנינא אל מלך נאמן. ועם הכל עונין אמן חוץ מאחר תנוקת של בית רבן דלהתלמד עשוין טו בעידן מפתיריהו עונין יז. ואמר באגדתא יח אמונים נוצר ה' אלו שאימרין אמן באמונה, הרי ש"צ אומר מחיה המתים, והם לא ראו תחית המתים ועונין אמן ומאמינים שהק"בה מחיה מתים, אומר גאל ישראל ועדיין לא ראו הגאולה ואומרים אמן, אומרים אמן על כונה ירושלים, ועדיין היא בחרבנה, קרי נוצר אמונים ה'. ואמרינן פ' אלו נאמרים יט' אין הקורא רשאי לקרות בתורה עד שיכלה אמן מפי הצבור, ואין המתרגם רשאי לתרגם עד שיכלה הפסוק מפי הקורא, ואין הקורא רשאי לקרות פסוק אחר, עד שיכלה התרגום מפי המתרגם, ואין הצבור רשאי לענות אמן עד שתכלה הברכה מפי הקורא.

אמר

נחל אשכול

חמיד בכל יום עונים ואומרים שמע ישראל, והוא חסיד לעמו חני ה' אלקיכם המניל אחכם מכל לרה ע"כ. המשכיל יבין שזכו נוסח הקדושה שאומרים שמע צהבלעה, שנחקה ע"י גזרה, והו' הסוים חני המניל אחכם. וכ' המפרש זהו פרוש והוא ישיענו צרחיו לעיני כל חי, לקיים המצוה בגלוי ולא צהבלעה, ולנוסח זה גרסינן מיחדים שמו חמיד בכל יום וכי' ולא גרסינן פעמים דפסת יתר הוא כיון שאומר ערב וצוקה, ואפשר לזה כיון רב האי לעולם אין אומרים פעמים. (ברמ"צם לא מכר כלים מקדישת פעמים צהבלעה, ולא מקדישת כתר אלא קדושת שמרית שבזו"ט למנהג אשכנזי) ועומס' סנהדרין ל"ז ע"ב מציאים צסס חסו' הגאונים שאין בני א"י אומרים קדושה אלא בשבת וצמס' סופרים פ"כ ה"ז מלחתי שאין אומרים קדוש אלא ביום שיש בו מוסף יחנכה ופורים. וי' שהיא קדושה הארוכה כמו קדושת כתר, דקדושה כפשיטה ודאי בכל יום אמרו. א כ"כ אצורהם. ב מגלה כ"ג ע"ב. ג כשנשאין המת יושבין ז"פ לכבודו והרולה לספרו יספרו ואין פוסחין מז' מעמדות, ומושבות כנון עמדו יקרים עמדו, שבו יקרים שבו. ד ברחבה היו מנחמין ואומרים צרכה לאנלים כנון בעל נחמות ינחמכם וכי' וצרכה למנחמים בעל הנחול ישלם לכם צרוך מחלם גמול. ה וז"כ ערוך. אפשר שנקר טעמו פריסת ידיו והואיל שהמנריך פורס ידיו כד' וישא אהרן אי"אה ויצרכם וכן המנריך על הלחם פורס ידיו נקרא פורסין מנרכין, אצל לר"י הוא להון פרוסה מחיכה וחצי דבר, ופורס על שמע נקרא שאומר קדים ואינו מברך אלא צרכה א' דב' צרכות ק"ס, ולרש"י תרגם יפרס על דמחא, שהמנריך נוטל פרוסה מן הפת. ו מולין כ"ד ע"ב. ז אחר י"ג שנה דקודם אה שימא בעלמא ינכה, מה מ"ה. ובחמת אס הוא בן י"ג א"ל לבדוק וסמיכין אחוקה צמידי דרבנן דמסתמא הביא. ח מולין כ"ד ע"ב כפי' החסיד, ערכין י"א ע"ב. ט ומה"ט אף מברכין כדאי' ס"ס רט"ו. י כאלו חסר מעט באשכול, ומה שהביא אימתי כשר הוא בחולין כ"ד ע"ב. יא מדרבנן. יב לדיקן ודאי הדיון כן עמג"ל. יג צרכות ח"ז ע"ב. שמעתי ארון ר"ת אחר רואה ואינו נראה ופריך ארון גברא הוא, ומשני אלא חשעה נדאין כעשרה צלרוף סק"צב. ונראה מ"ס: שנים ושבת ר"ת שנים שיש צהן תורה ופריך וכי שבת גברא הוא, ומשני צ' ת"ס מחדיים זא"ז בהלכה. יד חוק שנת י"ג ומחמילין שערות דלמטה לנחת ועדיין אין כדי לכוף ראשן לעיקרן. טו שבת קי"ט וכנרסת ר"ף. טז צרכות י"ג ע"ב, חסר כאלן: והני מילי בלא עידן מפתיריהו, אצל. יז בשעה שמנרכין בתורה ומפתירין בצבור וה"ה צכ"מ שפוטרין עממן בצרכותיהם. יח מדרם חסלי' ל"א. יט סיטע ל"ט.

ספר האשכול, הלכות ברכת כהנים.

במ. אמר רב חסדא א אין הקורא רשאי לקרות כהנים עד שיכלה אמן מפי הצבור, ואין הכהנים רשאים לתחיל בברכה עד שיכלה הדבור ב מפי הקורא, ואע"ג דמצוה רמי' על הכהנים לברך, הא כתיב אמור להם, ומתרגמינן כד ייטרון להון, החון צריך לוטר להן שיברכו והכי תניא בספרי ג. וברכתם אינה אלא תפלה שהקב"ה יברך עמו ישראל כד' ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם, אם יעשו כן אני אברך את ישראל כדחנני' ד למדנו ברכה לישראל מפי כהנים מפי גבורה לא למדנו . . . ה ואין הצבור עונין ו עד שתכלה ברכה מפי הכהנים. ואין הכהנים מתחילין בברכה אחרת עד שיכלה אמן מפי הצבור. אמר רבי חנן בר ז אבא מנין לעונה אמן שלא יגביה קולו יותר מן המברך שנ' גדלו לה' אתי ונרוממה שמו יחדו. ומנין למתרגם שלא יגביה קולו יותר מן הקורא שנ' משה ידבר והאלקים יענו בקול, מה ת"ל בקול בקולו של משה ח. יש לפרש שקב"ה הי' המתרגם דכל דבור ודבור שיצא מפי קב"ה נחלק לעי"ן לשון ט כדי שכל האומות יבינו, אבל משה דבר לישראל בלשון שאין האומות מבינים והוי הקב"ה המתרגם, וט"ס לא הגביה קולו יותר מקולו של משה. ויש לפרש גם כפשוטו משה הי' המתרגם ולמדנו מקרא דקולו של קב"ה שוה למשה, שהקורא לא הגביה קולו יותר מן המתרגם, ומכ"ש שהמתרגם לא יגביה קולו על הקורא, דהקורא ודאי עדיף מיני' דקטן נטי רשאי לתרגם י, ועקר למדנו מקרא דשני קולות יהיו שווין קולו של הקב"ה כקולו של משה יא. תגי' נטי אין המתרגם רשאי להגביה קולו יותר מן הקורא יב ואם א"א למתרגם להגביה קולו כנגד הקורא, ימערך הקורא קולו. והעונה אמן יתומה יג יהיו בניו יתומים מפרש בירושלמי בהאי ברכה דמחייב לברוכי ועאני לה אמן ולא ידע על מה עני לה ושוב פטר נפשיה כהאי, זה אמן יתומה, אבל אי לא מחייב בה פשיטא שיוכל לענות אמן דחנן יד עונין אמן אחר ישראל המברך ואין עונין אחר כותי עד שישמע כל הברכה, אלמא אחר ישראל עונה אע"פי שלא שמע הברכה כ"כ רב ניסים ו"ל טו. והתם פריך נטי טז אי לא שמע היכא נפיק, ואוקימנא בדלא אבל, ש"ס אע"פי שהתפלל ויצא י"ח מצוה איכא לענות אמן אחר ש"צ על כל ברכה וברכה. כשאומר ש"צ ברכת העבודה, כהן המברך עוקר רגליו ועולה לדוכן דאמר ר' יהושע ב"ל יז כל כהן שאינו עולה בעבודה שוב אינו עולה שנ' וישא אהרן את ידו וירד מעשות החטאת, מה להלן בעבודה אף כהן בעבודה, ולא שנו אלא שלא עקר רגליו בעבודה, אבל עקר רגליו בעבודה אפי' פורחא עולה, אע"ג דלא מטי לדוכן אלא לאחר עבודה. והכי נטי ש"צ כהן נד פורחא כשמתחיל רצה ועולה לדוכן אם הבטחתו שיוכל לחזור לתפלתו יח. ומטעם זה יש לשנות בברכת עבודה בין יוצר ומוסף, לבין מנחה וערבית, ביוצר ומוסף פוחח ואומר רצה ה' אלקיני בעמך ישראל ותפלתם שעה והשב העבודה לדביר ביתך ואישי ישראל וכו' אבל במנחה אינו אומר רצה כולו אלא מתחיל טאישי ישראל ולהלן, מפני שסימן זה לכהנים לעקור רגליהם. וכ"כ הגאון בתשובה: רצה אין מנהג לוטר במנחה כמ"ש ר' סעדי' ו"ל שאין אומרין אותו אלא במנחה של תענית, ומי שאומרה תמיד לא יפה עושה, כי סימן זה הושם לכהנים לנשיאת כפים דכשומר רצה עוקרים רגליהם, אבל כשמתחיל ואישי ישראל ותפלתם אין עוקרין. וביום כפורים מנחה אף שאין כהנים נושאים כפיהם מנהגנו לוטר רצה, אף אתם עשו כמנהגות אלו יט. בירושלמי ב הכל שוחחים עם שליח צבור בהוראה ואומרין מודים אנחנו לך שאתה ה' אלקיני אלקי כל בשר יוצרנו וכו'. ובוטן שאין נשיאות כפים אין לצבור לענות אמן על יברכך שאומר ש"צ אלא לאחר חתימת שים שלו' כך כתב הגאון ו"ל. אמר ר' יוחנן כא כהן שהרג את הנפש לא ישא כפיו שנ' ידיכם דמים טלאו כב וכן כהן שנשחטד וחזר בו חוינא לרבוותא דקאמרי שאסור לעלות לדוכן כדאמרין כג כהנים ששמשו בבית חונאי לא ישחמשו במקדש ואף ששב בתשובה כד. וכך השיב רב נטורנאי: ושאלתם כהן שנשחטד וחזר אם עולה לדוכן, כך ראינו חזר בו דיו להיות

נחל אשכול

א סס. ב הקריאה כהנים דס"ל עי' לקמן. ג פ' נשא. ד חולין מ"ט. ה ז"ל כשהוא חומר ואני אברכם, סקב"ס מזכרם על ידם, ופריך כהנים מי מזכרם? ואברכם מזכריך וכ' תוס' בירושלמי אפי' נכרי מזכרך לישראל מתכרך. ואמר אה"ו הגמ"ז ועליג ז"ל ייחא בזה מה שקב"ה בלעם לפי המדרש א"כ אברכם ולא סימח סק"בס לברכם מעלמו, א"ל לברכתך, דלא בקס אלא כדי שיתכרך. ו אחר כל אחת מג' ברכות כהנים. ז ברכות מ"ה. ח סר"ף פרש משה הי' המתרגם ומשמיע בכל כוחו דבריו לישראל, וקב"ה לא דבר אלא למשה ולא הי' לריך להגביה קולו, אפי"ס הגביה, כדי שלא יחא קול המתרגם ומשמיע בכל מקולו. ופרש האשכול תמלא במהרש"א מ"א. ט שנת פ"ח. י מגלה כ"ד קטן קורא בחירה ומתרגם. וקסא א"כ מנ"ל דקורא עדיף דקטן נמי קורא. וי"ל דקטן עילה וקורא דוקא לעלמו ואינו מוילא הסומעים י"ח קריאה, וגם אינו עולה אלא לסניף ולא למנין ג' ועב"ז קל"ס. יא וכו פרוש כ"מ פ"ג דתפלה. יב ופ"ס שאין הקורא רשאי להגביה יותר מן המתרגם, דשוין סן, וזוה ניסא סיפא: ואם הי אפשר למתרגם וכו' ימעך הקורא, דלכתי לל אחר שלא יגביה הקורא. יג ברכות מ"ז וירושלמי ס"ח דברכות. יד ברכות ר"א לפי יסוד זה י"ל הא דמוכח ר"א מניף צסודר וכל העם עונין אמן, אף שלא ידעו בברכה, שכנר ילאו י"ח, וכן בערוך. ואפשר דס"ל גם סברת תוס' סס דלינא סיכא דיודע הסומע באיזה ברכה הסמן עומד, אף שלא יודע ססיוס אלא ע"י סנפח סודרין, מ"ח יולא, ויתומה דוקא אס א"י באיזה ברכה עומד ס"ל. טז זן יעקב, מחבר ס' הספתח, תלמיד ר"ס גאון ורבונו מוסיאל ומברו של ר' חננאל. טז ברכות ר"ג ע"ב. יז סיטס ל"ח ע"ב. יח ברכות ל"ד. יט וכן בתשובה לרב סרירא. ואם ג' גאונים אלו שהיו בצבל (רב סעדי' הי' מעיר פיוס במדינת מזרים ועשה ראש ישיבה בסורא ונפטר תחלת מלכה ס' אחר ד' אלפים) וב' האשכול ספי אב"ד בנרבנא מעידים סהתמילו במנחה אישי ישראל ותפלתם, ואף דאין לא נסיגי סכי, סרי מזכר כטו"ז ס' ק"כ דואישי ישראל אין ססיוס של וסכב סעבודה, אלא סתמלס הוא. וכסנתיסדס ברכה זו סוי לס מטבע אחרת עי' רש"י ברכות י"א ע"ב ויומא ס"ח ע"ב. כ פ"א דברכות ס"ז והאשכול מביא בירושלמי מפני ב' דברים, שלא חכר בסוטס מ' סומחיס הכל אף לא סתתימס ברוך ס' אל ססודלות סמכר בירושלמי, וסר"אש הי' מותס צסס בירושלמי, ואין מספקין הויל סצבלי לס מוכר מתתימס לכן מותמינן בלא סס. כא ברכות ל"ב. כב וסמיר לי וצפרסכס כפיסס אלעיס עיני. כג מנחות ק"ט וסס סגססא בית סוניו וקיי"לן צ"ס לאו לעי' עבדי ואסורא ליכא אלא מוס סחויי סח. כד לרש"י מותרין לדוכן דמתני' אחרס אפי' שמש

ספר האשכול, הלכות ברכת כהנים.

להיות כשאר ישראל או ככהן בעל טום א, אבל לעלות לדוכן ולקרוא תחלה בתורה לא, כי עבדו רבנו ל' הרא טעלה כי איתיה בקדושתיה, והוא אחלי' לקדושתיה ב וקדושתיה' מהא דכ' וקדושתיה לכל דבר שבקדושה לקרות ראשון ולברך ראשון ג, וכיון דבעי לברוכי אקב"ו בקדושתו של אהרן, וזה יצא מן הכלל שחלל קדושתו של אהרן, ואם קורא בתורה תחלה, יש חילול לתורה בכך, ואמרנו כהנים ששמשו בבית חונאי אל ישמשו במקדש בירושלים ואין צריך לוטר לברך אחר, כלומר מי שנשחמד ושמש לפני ע"ו, שנ' אך לא יעלו כהני הבמות אל מוכח ה' בירושלים כי אם אכלו מצות בקרב אחיהם, הרי אלו כבעלי טומין שפסולין לעבודה ואוכלין מתנית כהונה. ודעו משום רנון וחשד לברך אין למנעו מנשיאת כפים ואמר ד שטא תאמר כהן זה מגלה עריות שופך דמים והוא מברכני, אמר הקב"ה וכי הוא מברך אני מברך שנ' ושמו את שמי עב"י ואני אברכם, אבל ודאי שופך דמים לא, דאימעט מקרא ה. תנן פ' טומין אלו ה הנושא נשים בעברה פסול עד שידירנה הנאה, והמטמא למחים פסול עד שיקבל עליו שלא יהא מטמא למחים. וטובינן מאי שנא הכא דסגי ליה בקבלה ומאי שנא התם דמדרינן ליה התם יצרו חספו, וההוא בעברה דתנן דחלל קדושת כהונה שנשא גרושה או חלוצה או זונה או חללה ולא טיירי שנשא טמורת, ואין צריך לוטר ערוה מטמא דקתני עלה בברייתא נודר ועובר יודר ומגרש ז ומהאי טעמא כ' מר רב שמואל ה כהן הנושא גרושה או חללה או מטמא למחים שאינן מו' מתי מצוה פסול מן הדוכן ומכל מעלות הכהונה עד שידיר הנאה ע"ד רבים ט מהנשים הפסולות לו ואם טמא למחים עד שיקבל עליו שלא לטמא עוד. ונראה אפי' גרשה או מתי הפסולה צריך שידור והכין משמע בנמרא י. — טעין שהקב"ה מחאוה לברכת כהנים שנ' ושמו את שמי עב"י ואני אברכם יא. וכל כהן שאינו עולה לדוכן עובר בג' עשה על כה

חברנו

נחל אשכול

שמש לע"ו הרי הוא כבעל מוס פסול לעבודה אבל חולק ואוכל בקדשים, ובעל מוס כשר לדוכן, ורמ"ב פסק רוצח ומומר אפי' עשו חטובה ל"י כפיו, וכ"מ מדברי אשכול דגם ארוח קאי ועפר"ח דכ"ס הוא דלא מהני ברובת. ובצבורות מ"ה אלו כשרים באדם וכי' ושהמית את האדם, וכי' תי"ט לא גרסינן, דודאי פסול לעבודה ואפי' ל"כ. וכי' מש"למ אשתמיט ל' חוס' יצוח ז, רליסה דוחה עבודה של' מעט מזמני חקתנו למות אפי' אין כאן כהן אלא הוא, והקשו מ"ל דדוחה, גברא לא חוי אפי' ל"כ? וי"ל זה מדרבנן ואינו מחלל עבודה והוי גברא חוי, וקמ"ל דיסהגנו אף שעי"כ בטלה עבודה. הרי מוכח דכשר מ"ה? ומלאתי בגליון לדודי בעל יד דוד ז"ל מאן דמתק שהמית אדם ס"ל כפיסקי' שאם עשה חטובה כשר, ובלא עשה חטובה מ"ה פסיל, א"כ ל"ק קוסי' חוס' דלמא גברא לא חוי, התיירא בכל גינא אמרה מעט מזמני ח"ל אפי' שב נתיים הרובא ומחודה כחורה אמרה שימות ועבודה בטלה אף דגברא חוי, ולהכי מתקו במתני' שהמית אדם דסתמא קאמר אפי' לא עשה חטובה, שהרי לא התנה ועשה חטובה. אבל חוס' ביצמות ס"ל כרמ"ב אפי' בעשה חטובה פסול ל"כ וכיון דגברא לא חוי שפיר הקשו והיורכו לחרץ מה"ח חוי ואע"ג דבתענית כ"ו כ' מומר מותר ב"כ, רוצח מומר כמ"ש פר"ח. א זה לאו דוקא דבעל מוס מותר ב"כ ועולה ראשון לחורה והוא מסיים דלא חוי לכל הני, אלא כל לומר בענינים הרבה יש לו דין כהן בעל מוס שחולק בקדשים כדתן במנחות וגם פודה את הבן ומחנה באסורי כהונה. ב החוס' במנחות הביאו לטין זה בשם ספר הזהיר, ויש לשער שמחברו רב נטורנאי, שגם הטור והראשונים מביאין דין זה בשם ר"ן, אבל האגור מביאו בשם ר"טע, ולא ידעתי אם הוא הוקן שהביאו רש"י וחס' או הלעגיר שהי' תלמיד רש"י כמבואר בספרי ברית אברהם דף 83, אבל באמת ראשון להלכה זו השאלות פ' קרח (בשלנו מסר) כמ"ש חוס' סוטה ל"ט, שהי' רבו של רב נטורנאי, וכ"כ בג"מ פט"ו דתפלה. ומ"מ אין לומר שהוא מחבר ס' הזהיר, שמלאנו עוד בחוס' חולין ק"ו ע"ב שמביאים ס' הזהיר: נט"י לחולין כל היר, ואם דמהו למ"ש תר"י ברכות פ"ח: רבני לרפת מלאו בס"ל ארץ ישראל נט"י לחולין כל היר, נראה שכוונת למ"ש חר"ס חולין בשם ס' הזהיר, א"כ הוא הלכות א"י שמביאים חוס' זבחים ל"א ע"ב שכחם חכם א' ויותר ממנו במדכי ריש חולין ומ"ש בש"הג: הלכות א"י הם הדינים שאמר אלדד דני, צמ"כ ל"ג שכלל הלכות שאמר אלדד והביאו לפני רב למח גאון בפומצ' (לא נחברר ל' אם הוא בן רב פלטוי שחי סביב תר"ל, או בן מר כפנאי שחי סביב תר"ץ) כמדפס בקושטאדניאל, אין א' מחלים להלכות א"י שחוס'. ודע ששם הספר הוא וזה היר ציו"י כמ"ש בהגהות ר"א שטיין לסמ"ג דף ר"ד והביא ראיות. וכן נ' מהגהת אשרי צ"ב דף פ"ב, רא"ב דף י"א ומסמ"ג קי"ב ע"ב ונקרא כן ע"ש שמחמיל והזהיר את העם יצחקאל ל"ג ג', כמו שקורין לספר תניא שמחמיל תניא, ומ' ילמדנו שמחמיל ילמדנו, וכן מ' ויושע, וכן אסור משהו לראב"ד. ג גטין נ"ט. ד ירושלמי גטין פ"ה. ה ברכות ל"ב. ו בכורות מ"ה. ז וערוס לא בעיאת גט, וכונתו דמתני' איירי דוקא אם עבר על מלת יחרות שזכרונה. וז' הטעם כיון דמ"ע על הכהן לברך אין למנעו מסיס שעבר עברות אחרות אפי' בעל ערוס, שמ"ה עבודתו במקדש כשרה כמ"ש ר"מ ספ"ע דביאת מקדש ופט"ו דתפלה (ובן נכר דזבחים כ"ב ויצמות ע"א בעע"ז איירי, דאיירי המת דת ובעשה חטובה מ"הת מומר כשר אלא דקסיניהו רבנן כדאי' ע"ו נ"ב) אבל אם מחלל קדושת כהן שנסא נסים פסולות לכהונה או מטמא למחים זה גנאי פרטי לכהונה לכן קנסוהו רבנן שאינו עובד עד שידור ויקבל, ולא אמרו כן בעריות וכדומה (ודין הוישא נ' בעברה ומטמא למחים דאתמר לענין עבודה במקדש ומינה ילפינן לענין נ"כ אינו מוסכם מן הראשונים ולרמ"ב א"י פסול ל"כ, ולא מלאתיהו אלא לרשב"א ובאשכול). ה לא ידעתי אם הוא זקן זקנו של רב האי הנקרא ריש כלס בפומציתא ומי סמוך לר"א תר"ן, או אם הוא רב שמואל בר מרי או רב שמואל הכהן נמרע אממר (שניהם סמוך לר"א ת"ק וא' מהם הי' רבו של השאלות כאשר כתב האשכול במקום אחר) אבל ברב שמואל בר תפני הכהן, חותמו של רב האי ליכא לספוקי, שאשכול קוראו תמיד בשם אביו. ט בכורות מ"ו דלכ"ע אין לו הפרה אלא לד"מ: י כוון למ"ש צמ"ג מאי פריך התם בצבורות למח צנשים לריך לידור ובעמא למחים די בקבל עליו, שאני התם דאשתי הפסולה עדיין תחתיו אבל בעמא למח מהיכא תיתי שיטמא סוב, אלא ודאי אפי' בגרשה ומתה לריך לידור. ומחוס' גטין ל"ה ע"ב ד"ה ותי משמע אם כבר גרשה די אם נודר ול"ג ע"ד דליכא למיחס שיסאל על נדרו, אבל מרשב"א נ' כאשכול וכן הלכה. יא סיטה ל"ח פרש"י ושמו את שמי שחלה בשימות שמו

אלא

ספר האשכול, הלכות ברכת כהנים.

רשאיין לעקור רגליהם מן הדוכן עד שיגמר ש"צ שים שלו'. וההוא לכוף קשרי אצבעותיהם כן פרושו, כשנושאים ידיהם כנגד כהפיהם בשעת ברכה פושטים אותן כאלו מברכין מה שתחתיהן, ולאחר הברכה סוגרין אצבעותיהן וקשרי חוליות אצבעות שהיו בתחלה נפשטים כופפים עתה נדרכם ובולטים לחוץ. והמנהג בשעת ברכה שפורשים כפיהם שהחך והחלל כנגד הארץ ואחריו ידיהם כנגד השמים א הפך פרישת ידים לתפלה. אמר ר' יהושע ב"ל כל כהן שלא נטל ידיו לא ישא כפיו שנ' שאו ידיכם קדש וברנו את ה'. טאי מברך? אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לברך את עמו ישראל באהבה. וכד עקר כרעא למיסק ב' אומר יה"ד טהאו"א, שתהא ברכה זו שצונו לברך עמך ישראל בלי מכשול עון ג מעתה ועד עולם ד'. וכי מהדר אפיה מן צבורא אומר: רש"ע, עשינו מה שגורת וצוית ה עלינו, עשה כמו שהבטחתנו השקיפה מסעון וגו'. ואטרו רבואתא הפורס כפיו לא יברך אקב"ו וכו' בקול אלא בלחש ו'. העם בשעת ברכת כהנים מה אומרין? ברכו ה' כל מלאכיו וגו' ומסיק ז' דלא מיבעי' למיפרינהו כלל. תנן אין ברכת כהנים אלא ביו"ד ח' ואטר בירושלמי עלה: אין פורסין על שמע פחות מיו"ד התחילו בעשרה ויצאו להן מקצתן גומר, אין עוברין לפני התיבה פחות מיו"ד, התחילו ביו"ד ויצאו להן מקצתן גומר, אין נושאין כפיהם פחות מיו"ד, התחילו ביו"ד ויצאו להם מקצתם גומר ט' אין מפטירין בנביא פחות מיו"ד התחילו ביו"ד והלכו מקצתן גומר, ועל כולן הוא אומר ועוובי ה' יכלו. והא דאמר גומר, חוי לן בההוא ענינא דאחל ביה, כגון שהתחיל לומר קדיש וברנו בפריסת שמע גומר אף כשיצאו מקצתן, אבל אסור לו לעבור לפני תיבה לומר קדושה דאכתי לא התחיל בההוא ענינא, אבל התחיל הש"צ הפלתו בקול ויצאו מקצתן הרי הוא אומר קדושה וגומר ומסיים תפלתו בקדיש דחד ענינא הוא, וכן בקריאת התורה אותו שהתחיל לברך קורא וגומר ומברך אעפ"י שבינתים יצאו מקצתם כיון שהתחיל ביו"ד, אבל אחרי' שוב אין מברכין בתורה כיון דאין כאן יו"ד. וחוי לן דוקא אם יצאו מקצתן ונשאר רוב מן יו"ד אבל בפחות מכן אינו גומר י'. ואמרין בפרק האשה שנחארמלה יא ישראל שנושא כפיו עובר בעשה. איכא מרבואתא אטרו עשה מטש דכ' דבר אל אהרן וגו' כה תברכו, ולא ורים, ולא הבא טכלל עשה עשה, ואיכא מאן דאמר מדרבנן ומשום ברוכי דלא מצי מברך והו"ל ברכה לבטלה יב'. והא דאמרין באגדה יג אמר ר"י מיטי לא עברתי ע"ד חברי יודע אני בעצמי שאיני כהן ואם אומרים לי חברי עלה לדוכן הייתי עולה לא שהיה עולה ומברך ונושא כפיו אלא ה' עולה על דוכן ועומד שם. גרסינן בפ' הרואה יד' האי סאן דחוי חלמא ולא ידע טאי חוא, ליקם קטי כהני בעידנא דפרסי ידיהו וזיטא הכי: רבון העולמים אני שגך וחלמתי שלך ואיני יודע מה חלמתי בין שחלמתי על עצמי בין על אחרים ובין שחלמו אחרים עלי, אם טובים הם חוקם ואטעם כחלוטו של יוסף ואם צריכין רפואה רפאם כימי טרה ע"י משה וכו' ותהפך

נחל אשכול

ברכה אחרת עד שיכלה חמן מפי לבור אף אחר שכלה חין ומחילין לנריך לסקרות להם בתמלה. וז"ל דקמ"ל אפי' אם טעם המקרה וכתחמי לסקרות קודם שכלה הנבור, מ"מ הכהנים מומחיתין עד שיכנה נבור. ודעת הרמב"ם יברך מחילין ככהנים מעטמן ואח"כ מקרא ש"ל מלה במלה, וזוה ים ליטב קוסי' ז"ס דמ"ם חין ככהנים רשחין להתחיל בברכה סייעו יברך עד סיימו לבור חמן על ברכת אשר קדשנו, אבל נדעת שהשכול לקמן חין מברכין ככהנים בקול אשר קדשנו וחין כחן חמן לנבור קודם יברך הק"ל, ומאי חין ככהנים רשחין להתחיל עד שיכלה חמן, אף אם כלה לח יתחילו עד שיתחיל המקרה? וז"ל דס"ל מלך דדין חין נריך לסקרות לפניהם מלה במלה יברך ובדורות אחרונים תקנו, וזכר חסדא לא ידעה, חס שמוסיים רבנו לקמן וסגו שמקרא וכו'. א חס טעמם נ"ל קראו טעם ל"ח וש"ד נשיאת כפיים ולא ידים כנשין המקרא וישא אהרן את ידיו, נכרות שלריך נפשוט ידיו כקף על המחברכין סקף מורה על גז היד שים צו עגול חלל ויכול לכסות צו דבר אחר כמו ותסת עלי כפך, ושכתי כפי עליך, וכן קף רגל מורה על גז התחתון החלל שברגל הנוגע בארץ, וכן קף ירך מורה על עגול חלל שזכים צו עגם סירך. אבל נשיאת ידים סודמתו הנצטת נמעלה נגד השמים אבל לא התפשטת סקף נגד הארץ. ב לעלות לדוכן משמע צהניכס לדוכן כרמב"ם, אבל רש"י וחס' כשיגיעו לדוכן. ג טעם זה כמ"ם ר"ף ור"חש אבל מתוקן יותר שלא נכפל צו חסא, וטעם שנו: שחטא ברכה שלמה ולא יכא צם מכשול ועון כרמב"ם. ד מעתה וע"ע ליתח בגמ' אבל בר"ף. ה וליית ליתח בגמ' ובפוסקים. ו לא מלאתי צהום פוסק. ז טעם שהשכול כיון שאסור לכסן להוסיף ברכה, אם יברך חקב"ו בקול נראה כסופפה שמברך הקב"ט עם ישראל. וז' דס"ל כרמב"ם שצטעם שכסן מברך ברכה זו פניו אינו כלפי העם, כי חס כלפי הארון, ח"כ כוי כעין לינעס, ואח"כ מסדר פניו כלפי העם ואומר יברך. ואפשר גם כרמב"ם ס"ל מטעם זה שמברך בלחש שפיר"ד דחפלה סייב כ' חין סכסן רשאי להוסיף דבר וקודם שיחזיר פניו אל העם מברך חקב"ו בקדושתו ש"א, ש"מ חד טעמא כוא. ותימס שלא סזכיר צ"י דעת כרמב"ם שאינו מברך חקב"ו כלפי העם, וכיון דחזיקן דרכו כחצ כחן שרבושתח אחרו בברכה בנחש, ודאי ס"ל נמי דמברכין קודם שיחזירו פניהם אל העם, דמ"ם משאר דברים כגון יס"ר קודם ונחמר צ"כ שאומרים בנחש ופניהם נגד הארון. ואין גומר דלכסי לא יברך בקול חקב"ו כמ"ם רשב"א, דאומרין ק"ם בלחש שלא יבטא ח' על השמיטע ולא יקרא בטלמו (מג"א ס"ם ס"א) דזכ סייך בק"ם ותפנס דמנחה סיקרא בטלמו (ירושלמי פ"ג דברכות) אבל ברכת המנוח חין ספק שפתי צקי יולא בשמיטע ונחמר חס כוונו שיקן. ובבא"טו הביא צסס מבי"ט כל סכהניס מברכין ברכה חקב"ו וחין ח' מברך וססאר יענו חמן מפני סטרוף. ואפשר שמפני סטרוף סתקיניו סיברכו בלחש. וידידי הגר"א אביגדור משקלמו ז"ל כתב לי שים סקף לזכ סתח דטבת קי"ח חס אמרו לי חברי ענג לדוכן הייתי עולה, בודאי לא הי' מברך, ש"מ שלא ברכו בקול חקב"ו. ז סוטע נ"ט. ח מגלה כ"ג. ט חסר צנא ח' מן סירושלמי: מין קורין בחורה אלח צו"ה, סתחילו צו"ד וילמו מקלחן גומר. י וכן בר"ן. יא כתובות כ"ד. יב וקסס דזכ ל"ח? וי"ל דס"ל דברכה שאינס נריכס מדרבנן, וקרא דלח חסא אסתחח, ולע"ג דמ"מ כו"ל עובר בל"ח דרבנן, ס"ט דקרי לי' עסס (דלע"ג דלר"ח סמכין כל צווי דרבנן חנה חסור) ללרצ נחמן בר ילחק בסוכס מ"ו אזכרס לשמוט ד"ח משאלי חניך ויגדך וסרמב"ן צס' סמלות פסק כרנב"ו. יג שנת קי"ח ספרס משר"ח ודברי טו"ז צזס חמוסיס. יד ברכות

והתפך חלוטותיו עלי לטובה לברכה ושליו, ולסיים בהדי כהנים דעני צבור אמר, ואי לא סיימו א לימא הכי אדיר בטרומ שוכן בגבורה אחא שלו ושכך שלו יה"ר שתשים עלינו ועמי"ו שלו לטובה. והגאון ר' יצחק גרס וכי טהדרי כהנא אפיהו לימא השוכן בגבורה שלו ישים שלו עלינו ב, וטעמא דההיא מלתא באגדתא ג הנה מטחו שלשלמה ששים נבורים, אלו ס' אותיות שבברכת כהנים, כולם אחזוי חרב, שכל א' וא' שמו של הקב"ה נוכר בו, יברכך ה' יאר ה' ישר ה', איש חרבו על ירכו, מה ראתה ירך שנזכרת, אפי' רואה אדם בחלומו ההרב שלוה ונחונה בצוארו וקוטע את ירכו, משנים בבוקר והולך לכהנ"נ מפתח שראה בלילה בחלומו ורואה כהנים נושאים כפיהם והחלום דע מתבטל ממנו לכך נאמר מפתח בלילות. — כד מסיים ש"צ שים שלו איכא טאן דאמר צריך לפסוע ג' פסיעות לאחוריו כאדם שנפטר ונוטל רשות טרבו, ואיכא טאן דאמר לא צריך שכבר פסע בתפלתו הראשונה, והיא תוספת. הדע שאין פותח בה' שפתי תפתח ואינו מסיים ביהו לרצון אמרי פי ד. ונופלים על פניהם ה' ואומר כל אחד תתנונים לפי חכמתו, ואשתכח בפסקא ו' וכ"כ ר' שרירא גאון ו"ל כל הנופל על פניו צריך לתלות פניו למעלה מן הקרקע, שלא יהא נראה כמשתהוה על הרצפה ו, אע"ג דהשזא ליכא אבנים קטיה, דלטא הוו באותו מקום. ויש מי שאומר הטעם ח שאין אדם חשוב רשאי לפול על פניו אא"כ יודע שנענה כיהושע בן נון שאמר לו קב"ה קום לך לטה זה אתה נופל על פיך ט ואי עביד הכי טחוי כיהודא כאלו הוא כיהושע. אבל בירושלמי י גרסין ר' ינאי זעירא בשם אבהתיה מי שאינו כשר כיהושע, כשיפול על פניו שיאמר לו הקב"ה קום לך, אל יפל על פניו, ובלכד יחיד על צבור, אלמא תתפלל בשביל עצמו טוחר. ואנן כיחידים שמתפללין על עצמם נמי מטיין, והאי דמטיין הוא על צד שמאל כמ"ש רב נטורנאי שכן היו מרביצים יא התמיד כששוחטין אותו על צד שמאלו וכל מי ששוחט מרכיב בהמה על שמאלה. והרב ר' יצחק אבן גאון כ': שמעתי טרבותי לא ידבק אדם פניו בקרקע משום אבן משכית ואדם חשוב נוטה לצד שמאל ומנביח צד ימין, הכין נהגין רבנן. וכיון שעומדים מן החתנה אומרין יב אבינו מלכנו חננו ועננו וכו' ואנחנו לא נדע מה נעשה, כלומר לאחר שהתפללנו לפניך מעומד ומיושב ובנפילת אפים לא ידענו מה לעשות עוד, כ"א להשליך ידבנו עליך. ואח"כ אומר ש"צ קדיש, תהלה לדוד, יענך ה' וסדר קדושה כדאמרין ג' עלמא אמאי קאי אקדושה דסדורא ואיהא שמי' רבה מברך דאגדתא. לפיכך אחר כל התפלות יפה לומר מילי דאגדתא ולומר קדיש עליהן. והא דקאי עלמא על הני, כיון שכבר יצאנו י"ח ק"ש ותפלה, והשחא מוספין ארוממך אלקי הטלך וכו' לציון ועינין קדושה וקורין משנה ותלתוד ואיטרין קדיש, בכל אלה שמוסיפין על החובה בהא מסיים עלמא האידינא יד ואיכא טרבואתא דאמרי שלא אמרו קדושה דסדורא אלא בוטין שגורו האויבים שלא לומר קדושה בתפלה, ואמרנה אחר התפלה ותרגמה אותה מפני עס הארץ, ואע"פ שנתבטלה הגזרה היישינן שטא יחוד הדבר לקלקולו, ולהכי לא בטלה. ועוד יש טעם שתקנה טפני המאחרים לבוא לב"הננ ולא שמעו הקדושה בתפלה, ובשבת וי"ט שהרית שמתארין התפלה וכולן באין אין אומרין אותו בשחרית אבל אומרין אותו במנחה אחר שדורשין לפני העם ומסיימין בפסוקי נחמה. וכ' רב ציטח ו"ל טו שאין ליחיד לומר קדושת וכו' לציון דכר שבקדושה בעי עשרה, אבל שאר הגאונים כתבו כיון שאין אומר נעריצך ונקדישך אינו אלא כקורא פסוקים או כמספר והולך כיצד הטלכנים מקדישין ואומרנה היחיד כמו שאומר קדושת יוצר. ומצות תפלת השחר עד ד' שעות כר' יהודה טו ואי צלי אח"כ שחר תפלה יהבי לך, שחר תפלה בוטנה לא יהבי ליה וי.

הלכות נטילת ידים והלכות סעודה.

טו. כדבעי אינש למכרך על ריפתא צריך ליטל ידיו ולברוכי אפי' לחולין יח וכל המולול בנטילת ידים יש כדעבדו לאליעזר בן הנוך שפקק בנט"י. כ. וג' דברים מביאין האדם לידי עניות בא המשחין טים בפני מטחו ערום, המולול בנט"י, ושאשחו מקללתו בפניו על עסקי תכשיטיה, והני מילי בדאית ל' ולא עביד. ואמרין נמי המולול בנט"י נעקר מן העולם כב, ואע"פ שדי ברביעית אמר רב חסדא כג אנא משאי מלא חפני ויהבי לי מלא חפני טיבותא. וכד משי צריך לנגבינהו שפיר דכל האוכל

פת

נחל אשכול

י"ה. א פי' הכהנים עדיין לא סיימו הברכה. ב לר"ף יאמר תמיד כן לאחר סיימו כל ז"כ ומחזירין פניהם כלפי ארון וכן נוסגין. ג תנומאל פ' נשא. ד עב"י וד"מ קב"ג דלנו נוסגין ס"ג פותח צה' שפתי אליל אינו מסיים יהיו לרנן. ה נפילת אפים חלנו מגלה כ"ב ע"ב וכו', וב"מ נ"ט ע"ב וס"ד. ו לא מלאחי צה"ג סגנו וער"ם מגלה כ"ב סזס דעת רב האי גאון ומ"ם האשכול לרב שרירא חמלא קהנו בשערי חסונה וקנהו צרי"ט בשמו. ז ואסור מחוס ואבן משכית לת"צ להסתחות עליו וה"ט דאבי ורבא דמלנו חלננו צרכות ל"ד ע"ג, פרס"י כשנפלו על פניהם אין פושטין ידיהם ורגליהם חלל מטיין על גרס. וזר"ם ס"ג כסם רב האי אע"ג דלא פשטו ידיו (ומה"ח אינו אסור חלל בפשט) מדרבנן אסיר חס פניו לבדו על הארץ לכך מטיין. ח הר"ם ס' כ' סך דעת הר"ף. ט מגלה כ"ב ע"ג פרס"י דלמה זה חסה נופל ע"פ, משמע שאין לעשות כן. לדע"ז חלנו ורבא חלנו מחוס סאין חסו וכו' ולא מחוס חבן משכית, דאינו אסור חלל בפשט. י ואן קיי"לן מדרבנן אסיר. יי פ"ב דתענית ס"ו. יא דתן פ"ד דתמיד ראו לדרוס ופניו למערב וכו' חס לא סרביטיוהו על שמאלו. יב משמע תמיד אחר הסנה אומרין חבנו מלכנו חננו וכן באבדורס ובטור, ובאשכנז אין אומרין חלל צמי ובמחוי ובסאך ימים ומחילין אחר חסנה ולאיהו. יג סוטס ח"ט, פר"סי טים כאן שתיס קדושה ותלמוד תורה, שחקנו סיכא כל ישראל עוסקי' מעט צחורה סקריאחיו ותרגמו סול עוסק צחורה וכן קדים דאגדתא סדורס צצנת לפני סעס יס חורה וקדוס ססס וכל סעס, וי"ל דמ"ם עלמא קאי על זס סג' חס לא צריחי יומס וליגה חוקות ס"ח"א לא סמחי ונכך מחילין חלנו זחת צריחי. ורבנו כ' פרוס אחר. יד פי' הערוך. טו קרוב לומר סהול רב למח בן רב פלטוי גאון סמוך לס' ד"ח חר"ל. טז צרכות כ"ז. יז מדרבנן נשמע לר"י דעקר סכר עד ד' סעתי. יח חגיגה י"ח ע"ב ומולין ק"ו. יט חסר: מנדין לחונו. כ עדיות פ"ה ספקק צטפרת ידיס גרסיין. כא שנת ס"ג ע"ב. כב סיטס ד' ע"ב. כג שנת סס

ספר האשכול, הלכות נטילת ידים והלכות סעודה.

חסדא ורבנן ור"פ כוליהו נקטו נטל ידיו בטבול ראשון א. וקיי"לן אין נט"י לפירות ב והנטל ידיו לפירות הרי זה טנסי רוח ג,
 וקיי"לן נמי אין זמון לפירות. ואמרינן שנים שאכלו ד טעוה לחלק, ויברך כל א' לעצמו ברכת המזון ה במה דברים אמורים ו
 כששניהם סופרים אבל א' סופר וא' בור סופר טברך ובור יוצא, ויש מי שאומר בכל ברכות שהם דרבנן יכול אחד להוציא חברו
 אפי' שניהם סופרים ז. מסקנא דשמעתא קדוש ידים בין לחולין בין לתרוסה עד הפרק לחומרא ח. נוטל אדם ידיו שחרית ט
 ומתנה עליהם לאכילה כל היום כולו אפי' שלא בשעת הרחק אם יוהר שלא יטנפס. וי"א דוקא כשנוטלם שחרית שלא בשעת
 אכילה מהני תנאי אבל אי נוטלם לאכילה לא מהני תנאי שהרי אמרו תיכף לנט"י סעודה י וכן אמרו הנוטל ידיו לא יקדש
 שלא יפסיק בין נט"י לאכילה יא. אמר ר"פ האי אריתא דיליאי יב אין נוטלים טמנו לידים דלא אתו מנח השופך, שכבר
 פסק כוחו והקלות הולך מאליו, ואין מטבילין בו הידים דהוי שאובים שאדם דלה אותם מתחלה ובאו לכאן, ואי מקרב ידיה לגבי
 דיליאי, פי' כשזה שופך אל הצנור נותן ידיו סמוך למקום השפיכה ומקלחין עליהן דאתו עדיין מנח גברא, נוטלים מהם לידים,
 ואי בויע דיליאי כנונס משקה אין נוטלים טמנו לידים, דבעינן כלי לנטילה דאמר רבא כלי שאין מחויק רביעיית אין נוטלים טמנו
 לידים, אבל מטבילין בו את הידים יג ומסקנא דגמרא אתוותא, פי' שיהא למים מראה טים, ואטנא, שיהא הכלי מחויק רביעיית
 קפדינן, אשעורא לא קפדינן דתנן יד מי רביעיית נוטלין לאחד אפי' לשנים, ולא היא שאני החם דאתו משירי טהרה ומעיקרא
 רביעיית בעינן. תנן החם מי רביעיית נוטלין לא' ואפי' לשנים, מחציו לוג לשלשה אף לארבעה טו מלוג לחמישה לעשרה ולטאה טז.
 טגופת החבית שתקנה, פי' שהי' חלולה ונתונה ככסי ע"פי חבית לשאוב הוהמא ומקבלת רביעיית אבל הרה היא למעלה ואין
 לה בית מושב, והוא מתקנה לשבת בלא סמיכה, נוטלין טמנה לידים דהוי כלי, אבל בלא תקון בית מושב לאו שם כלי עלי' יז
 וכן חמת וכפישה שתקנן נוטלין מהם לידים, אבל שק וקופה אע"פי שתקנן יח אין נוטלים מהם לידים אבל בכל שאר כלים
 נוטלים לידים כדתנן ריש ידים בכל הכלים נוטלין אפי' בכלי גללים כלי אבנים כלי אדמה אבל לא בדפנות הכלים ולא בשולי
 המחץ ולא בטגופת כלים ולא יתן על חברו בחפניו, וטעמא שאין נוטלים לא בשבר כלי ולא בדבר שאין עשוי לקבלת טים, דאסמינתו
 רבנן אמי חטאת כדתנן החם אין מטלמים ואין מקדשין ואין מוין מי חטאת אלא מכלי, אי נמי סמינתו אקדוש ידים ורגלים
 דמקדש דתני' כל הכלים מקדשים יט והשוו חוץ למקדש כמקדש דתני' עבוד' טתנה אתן כהונתכם לעשות אכילת קדש בגבולים
 כעבודת מקדש, מה כמקדש מקדש ידיו אף באכילת קודש בגבולים מקדש ידיו, אי כעבודת מקדש ידיו ורגליו אף באכילת
 קדש ידיו ורגליו, אמרת כמקדש צריך ידיו ורגליו, באכילת קדש בגבולין אין צריך אלא ידיו נמצינו למדין נט"י ט"הח. ולא
 התירו חכמים לאכול במטה אלא לאוכלי חרומה ולא לאוכלי טהרות כ, וכ' הגאון הא דאמרינן בא לנט"י אם המים ד' מילין
 לפניו, או יותר מטיל לאחוריו אין צריך להמתין על המים ואוכל כלי נטילה, אבל צריך ליטל ידיו בטפה שלא יגע בפת. אוכל

סמטת

נחל אשכול

א ר"ל דר"פ אחר חסא צריך לסקועי' צמרוסת מחיס קפא (וצטבול ראשון איירי כפי' רשב"ם דצטבול שני כבר נטל ידיו למטה) דאי לא
 צריך ל"ל נט"י הא לא נגע, והכי ס"ס דלמא ל"ל לסקועי' דקפא מריח מייח ונט"י צריך מחיס דלמא נגע, וי"ל דזה דמיו צלמחא ולעילס
 בלא נגע א"ל נט"י (ולא כטו"ז קנ"ח ס"ק וי"ז סבבר שפשיט אף בלא נגע צריך נט"י) אך כיון דבאמת לכ"ע אין שייך סקוע
 צמרוסת מחיס קפא חלל צאיפן דלא שכיח שאין לו לצבול ראשון חלל חרוך, ומועב להדר אשאר ירקא שאין להם קפא יח"ל סקוע,
 ואכ"ס אמרו ר"ח ורבנן ור"פ נטל ידיו צטבול ראשון וכי' משמע דפשיטא להו דצריך ליטל ידיו צטבול א' לכל ירק שנטל אע"פי שא"ל
 לסקועי'. ומוכרח דאפי' לא נגע במסקה צעיי נט"י. ב חולין ק"ו, וכ' תר"י הטעם כיון שהוא מוסיף סרך חרומה, רוב התרומות
 הם מפת, דפירות אין חרומהו מ"הח אפי' ענבים ויתים חלל לאחר שנעשו יין והמן דחירות וינשר כ', ומשקין חלל אין נאחזין
 בידים חלל בכל, וחרון זה לא יספיק לראב"ד דס"ל זיתים וענבים אפי' לאכילה חרומהו מ"הח כח"ס מל"ח פ"ג דמטער, ולא יתכן
 לרמז"ס דס"ל חרומהו כל הפירות מ"הח, ונ' דגזרו בפת שניגוש צמים והוכשר, אבל רוב פירות לא הוכשרו, ומועב מיס מחס שלא
 יתעפסו, ולא נעמחו מידיס טמאית, לכך לא צעו פירות חלין נטילה אף שפירות חרומהו דאי צעו נטילה כדאי' פ"ב דצבורים
 וחגיגס י"ח ע"ב. ג אס ידע סידי טפירות ואס לאי ניעלס בלא ברכה. ד חולין ק"ו. ה משמע צמוי'א יכול א' להוי'א חצרו
 כחוס' ברכות מ"ה. ו טס מ"ה ע"ב. ז גס זה צחיס' סס. ח חולין ק"ו ע"ב וכפי' הר"ף עד צבור סיד לקבה וצחרי".
 ט טס. י ברכות ג"ב. יא פסחים ק"ו וכל זה תמנא צחיס' חולין ק"ו צחס ר"ת, חלל כר"ת כ' דוקא שמרית ולאשכול כל שהוא
 שלא בשעת אכילה מהני, ונ' דאף כיונת ר"ת לכך כח"ס צ"ג. יב לוור שסופכין לו מיס מן היואור והוא מוליך לחדית. יג ר"ל אי
 נקוב דילאי כנונס משקה וע"י נקב זה נחצבר הקלות היולא דרך פי הכלי לנטור למיס שצנבר שהסופך סופך דרך פי הכלי לנטור
 והנקב מקלח מאחריו לנהר, ר"ס, בהא מטבילין הידיס. וכ' תיס' הקילו לענין ידים דהוי חצור אבל לטבילת כל גיפי לא, דלענין
 ערוז מקואית צעין נקב כספ"ה ונלוך אינו חצור, ומדלל כחצו דפסיל נמי כיון דהוי תפי"א שסיו סופך המיס חוץ הדלי, אין
 להוכיח כטו"ז צ"ד ר"א ס"ק מ"י המסכה מצטלת תפי"א, דשאי סכא שחמים מחיצרין ע"י הנקב לנהר ולענין טבילת ידים הוי חצור
 כנונס משקה. לדעת סר"אש הר"ף לג' מטבילין הידיס דלא חצור חצור, חבל תר"י לא ס"ל כן בפירות הר"ף, וגס רבנו כתר"י, חלל"כ
 הוי כ' סרי"ף חולק דכרבו. יד ידים פ"א. טז לפי משנון הראשון יח די צרביעיית ומחלל חלל כיון דנפישו גברי מייסין שלא ידקדקו יפה
 ליטל עד הפרק שכל א' ימנא מפני חצרו ר"ס. טז גומח קתני, כל זמן שחסיפיקן המיס לשפוך על ידיסם ג' פעמים צ"ג. יז כפי' חוס'.
 יח גרסת ר"ף, ונגמ' אע"פי שמקבלין מיס, שאין עשוין לקבל מיס. יט זבחים כ"ח ע"ב. וצריי"ח שמיא היא ספרי פ' קרח
 ופסחי' ע"ג פ"שי עבודת מחס קחי על מחנית כהונס ח"כ חרומה צגבילין בכלל וקרי עבודה, ומח"ס מזה ספרי חלילת חרומה
 גם לענין קדוש ידים. וכל זה אינו חלל אסתכתח דאפי' נט"י לקדש שלמח גזר כח"ס לעיל ויומה לרס ראב"ע מצב. לכך כתב
 רבנו וסחי' ר"ל הפחמים ואינו מ"הח. ב פי' לחובלי חיליין צטברס וכ"ס לחובלי חילין גרידח דלא זסידי ואחו למיגע. ולרמב"ם
 אכלי חולין גרידח מותרין במטה, ונ"ל דר"ע צערוזין כ"ח מחובלי טהרות ה'. בא פסחים מ"ו והוא פרוס רב סאי ור"ף ויין זה
 לענין

ספר האשכול, הלכות נטילת ידים והלכות סעודה.

מחמת מאכיל צריך האוכל ליטל ידיו אע"ג שלא נגע והמאכיל א"צ נטילה. אמר ר' זירא אמר רב לא יתן אדם פרוסה לשימש א"כ יודע שנטל ידיו א והשמש מברך על כל כוס וכוס ואינו מברך על כל פרוסה ופרוסה ב ואי ליכא אדם חשוב בסעודה מברך גם על כל פרוסה ופרוסה, ואי אכלו שנים השמש מיסב עמהם דניחא להו לבוא למצות ויטון ג. תנו רבנן לא יתן אדם פרוסה לשימש בין שהכוס בידו של בעל הבית, שמא יארע דבר קלקלה בסעודה ד והשמש שלא נטל ידיו אסור ליתן פרוסה לתוך פיו ה. אמר ר' חייה ו טים ראשונים צריך להגביה ידיו למעלה, אחרונים צריך שישפיל ידיו למטה, ומעטא שצריך להגביה ידיו, כדי שלא יצאו מים חוץ לפרק ויחזרו ויטמאו את הידים ז ואחרונים צריך שישפיל ידיו כדי שתרד וזהו המאכל מעל ידיו. תנו רבנן הלכה בסעודה ח אדם יוצא להשתין נטל ידו אחת ונכנס, דבר עם חברו והפליג, נטל ב' ידיו ונכנס, וכשנטל לא יטל בחוץ אלא בפנים ויושב במקומו ונטל, והטפית מחזור על האורחים ט, ודוקא אם חזר לשותת, אבל לאכול נטל בחוץ ונכנס דמדע ידעו דאנינא דעתיה שכבר נטל י. תנו יא מי רביעית נטלין לידים לא' ואפי' לשנים, איכא מאן דאמר דשמענין ממתני' דמצוה טן המוכרח ליטל ידים ע"י אחר ששופך עליהם, ואי ליכא אחר מניח החבית יב בין ברכיו או מטה: על צדה ונטל כדי שחאה נטילה לשתי ידיו כאחת וטפי שפיר למיעבד הכי. ולי הכותב נראה שאין צריך ליטל ידיו כאחת דהא אמרינן בגמ' יג דאי משי חזא חדא שפיר דמי, דכי האי גונא טהורות לחצאין הלבך לאחר ששפשף ידיו יקח הכלי בידו אחת וירק על חבדתה ואח"כ יקח הכלי באותה שטהורה וירק גם על חבדתה וסגי להו בהכי. ובשחיטת קדשים יד אבעי' להו מאי לקדש ידיו ורגליו בכיור, ממנו אמר רחמנא ולא בחוכו או דלמא אף בתוכו? ת"ש או שטבל במי מערה ועבד פסולה, כלומר אע"ג. טו, הא מי כיוור דומי' דמי מערה כשרין, כלומר אם מכניס ידיו לתוך כיוור, ומשני לא, ומי מערה אצטריך ליה, שלא חאמר גופו טובל בהן ידיו ורגליו לא כ"ש קט"ל. וחוינן לבעל הלכות דכתב: היכא דקא מסגי ע"ג נהרא וליכא טנא בהד"י למשקל ולמישא ידיה, לא לשקל מיא בחדא ידא ולמישא לאידך ידא. טז בנהרא דהוי רחיצה יז. ואבעי' להו יח כהן מאי שיקדש ידיו ורגליו במי כיוור, דהאי כיוור אי' ל' שלאבא וט' וכדבעי כהן לקדושי ידיה שקל מיא דבא בשלאבא לידיה ומשי ידיה ועבד עבודה. וקטבעי' ל' למישך במי כיוור גופא, ורחצו ממנו אמר רחמנא דאתא מיא משלאבא לידיה, אבל מישך ידיה בגוויהו לא, או דלמא לא שנא, והא דכתיב ממנו לאפוקי אי שקל מיני' במנא, אי נמי היכא דשקל בחדא ידא ומישך לאידך, אבל מישך ידיה תוך מי כיוור ועבד עבודה שפיר דמי, ואבעי' לא אפשטא כ ואמר ר' אחאי כא מדקטבעי' להו לרבנן הכי, שטע מניה דכי האי גונא רחיצה מקרו, דאי לא חיפוק ל' דבעינן ורחצו אהרן ובניו, אלא ש"מ דפשיטא להו דהוי רחיצה, ולא קטספקא להו גבי קדוש אלא טשום דכתיב ממנו, והשתא דאמרת רחיצה היא, מאן דבעי מיכל נהמא ואשכח מיא דרמו באנגא

או

נחל אשכול

לטיין מפה בערוך גבל. א שמא ישכח ויאכל, כך ג' ה"ר"ף, אבל גרסתנו לחיך פיו של השמש קשה פשיטא דאוכל צעוי נטילה ודין זה מפורש בצרייתא שמביא בסמוך שמש שלא נטל ידיו אסור ליתן פרוסה לחיך פיו, ומאי קמ"ל ר' זירא? וי"ל דס"ד לפרש הצרייתא שמש שלא נטל ידיו אסור ליתן פרוסה לפיו, היינו לפי אחר, דמאכיל נמי צעוי נט"י, קמ"ל לפיו של שמש דאכיל מ' מאכיל צעוי נט"י ולא המאכיל וכו' ממהר"בא. ב לבתי' אין קבע ואינו יודע אם יתנו לו יותר. ג זרכות מ"ה. ד אם דעת השמש על הפרוסה ישפך הכוס, ואם הכוס ביד צע"ג ויראה שנתן אורח פ' לשמש חולי יקפיד וישפך הכוס. ה חילין ק"ו ע"ב. ו סוטה ד'. ז כ' הפוסקי' הסופך רביעית על ידיו כאחת ח"ל לחוש לזה. ח יומא ל', דוקא כשהוא יושב בסעודה עם אחרים ושפסוק בידו אחת נוטל ידו בפניהם שלל יחדוהו שלל נטל. ט השמש מחזיר כלי המים על האורחים ושאל יש בכס אחד שצריך ליטל, והכל להודיע שנטל זה, והר"ף ל"ג והטפית מחזור אלא יושב במקומו ומחזיר פניו אל האורחים, אבל ה"ג ספ"ו דזרכות גרס. י ולא יחדוהו. וכ' תר"י הא דבשתי' צעוי נטילה בידו אחת שדרך לאכול מטע צשעת שתי' כדי שיכול לשחות, ומפני אותו מטע צריך נטילה, ומחוק שעקר השתי' יחדוהו שלל נטל, לכן יטל לפניהם. יא ידים פ"א, ממשנה זו אין ראי' שהנטילה תהא ע"י אחר, וז' כונתו למשנה פ"ב דידים: נטל ידו אחת ושפספה בחברתה טמאה, ופרש הרא"ש אם שפך על ידו אחת ושפספה בחברתה כדי ליטל ב' ידיו, אין נטילה מועלת, אפי' שפך האחרונים על ב' ידיו צפ"א, לפי שהמים ששפך על ידו אחת (ומיירי שאין רביעית) נטמא, וכששפסך בחברתה נטמאה וגם ידו שנגעה בה, ואין האחרונים מטמאין אלא המים שנטמאו ומחמת כיד עלוהו ולא המים שבאו ומחמת יד אחרת הלכך הסיפך על יד א' ונגעה בחברתה צריך לנגז ידיו תחלה והנטול צריך ששפך אחר על ידיו, ואם אין אחר יאחז הכלי בצדו אצבעותיו וישפך על שתי ידיו כאחת (ואז נחשבות כא' ואין מוטמאות זו לזו ער"ש) אז ישפך על זו רביעית ועל זו רביעית ואח"כ ישפסס זו בזו (סרמז"ס וראב"ד ס"ל הנוטל ידיו צריך לשפסס) שהסופך רביעית על ידו כאחת אין צריך מים אחרונים לטהרם (דהוי כמו טבילה) כדחתן פ"ב דידים ר"מ מטמא עד שיטול מי רביעית. אבל לאשכול בסמוך מותר לשפסך הידים זו בזו אם באו מים הראשונים עליהם אפי' זו אחר זו ואין מוטמאות עליו ועי' צר"ס וד"מ ס' קס"ב וצ"י ס' קנט' שהביאו פוסקי' דס"ל אפי' אם לא נטל ב' ידיו כאחת, רק כונתו ליטל גם אחרת, ונפל מים מיד שנטל על חברתה שלל נטל לא מוטמאה, ולב"י בגאווני' חלקו ע"י, ומיהו אם נטל כל א' לבדה במים ראשונים ושפספן מוודי דלא מוטמאות, והוה סב' האשכול לאחר שנטל מים ראשונים ושפסס ואח"כ יכול ליתן מים שניים על אחת ואח"כ על השני'. יב ספ"א דידים וכ"כ הרא"ש. יג גמין ע"ו ע"ב. יד זבחים כ"א. טו ל"ל דטבילה מעליחא היא, מ"מ קדוש לא הוי דבעי כלי. טז חסר וי"ל: אלא לשכניעוהו לתרווייהו צוהרא, כן הוה צב"ג ספ"ו דזרכות. יז ל"ל הטבילה, כן צב"ג ושלחות פ' מוצרע. יח הכל מלשון ה"ג. יט דדים, שבת קי"ב וערוך, ואין זה צגמ' אלא ה"ג מפרש האבעי' לכל גר. ב דפרוקא דש"ס לא מי מערה וכו' פרושו ומאן ליכא לאכחשי דשרי חוק מי כיוור, ואכתי לא אפשטא. כל זה לשון ה"ג שהביא דברי שלחות פ' מוצרע, ונשלחות שלפניו חסר קלת וצב"ג נמצא מחולס. ובעל שלח שלי' תמה על השלחות, והוא לא ראה ה"ג, גם מ"שכ שא"ל דשלחות מחזיר כדכתיב ידיו בכלי דמוסכס מכ"הס דחסרי, בח"כ נתעלם ממונו תוס' חילין ק"ז וב"י ק"ט סב' שה"ג וסיעתו מחזירין כשלחות וכן צב"ע ק"ט מחזיר צשעת הדמא. כא הוה ר' אחא משנחא צעל שלחות שהזכיר האשכול ה"פ, והוא ר' אחאי גאון שהזכיר רשב"ס ריש כחצות, אע"ג שבאמת לא

ספר האשכול, הלכות נטילת ידים והלכות סעודה.

י"ח בפסח מ"ט לחם עוני קרינו ב', וההיא ודאי לרשות אתמר, הליכא לטימר דבעי כוכב דארעא למצוה. מיהו מנהגא בעלמא בליל פסח שמניח פרוסה בתוך השלמה ומברכין, ולא ידענא אי נהוג הכי בדוקא או כי היכא דסליק אדעתיהו, ולא פשט. ולי הכותב נראה מנהג אבותינו תורה דבשבת יו"ט מביא ב' ככרים שלמים ומברך עליהם ובצע מתד כר' אשי א אבל בליל פסח טביא שלמה ופרוסה, ומניחה בתוך השלמה כי היכא דלהוי ב' לחמים וקודם שבוצע טן הפרוסה מברך עלה המוציא ועל אכילת מצה דמצות ליל פסח בפרוסה כדתני ב' לחם עוני מה דרנו של עני בפרוסה אף כאן בפרוסה, וכיון שחייב לברך עלה ברכת המצה, יברך עלי' גם המוציא, כיון דאתעבדא בה הדא מצוה נעביד בה מצוה אחרתא כדרב אמר ור"א כי הוי טיקלע להו ריפתא דערובא בשבת מברכין עליה המוציא ג. ובעל הלכות כ' והיכא דמקלע פסחא בליל שבת בוצע על תרתין ופרוסה. וטעמ' הוי לן דבשבת בעינו למבצע על ב' ככרים שלמים דסבר בערבי שבחות יוד לחם משנה ולא בערבי יו"ט וסמך לזה נוסח ס"ש וברכתו מכל הימים וקדשתו מכל הומנים ואמרו באגדה ברכו וקדשו במו, ש"ט בשבת לא ירד אבל ביו"ט ירד. להכי אי חל ליל פסח בחול אין צריך לחם משנה, ומשום הדור מצוה מברך המוציא על השלמין ומצה על הפרוסה כך נ"ל פרושא. ואנו סומכין על מדרש שבת לא יהי' בו לרבות יו"ט, לפיכך נהנינו בלחם משנה בכל יו"ט ונהנו בשלמין, ובליל פסח בשלמה ופרוסה כט"ש הגאון ר' יצחק ו"ל. וכוכב דארעא ד' מברכין עליה כוכב מיני מוונות אי לא קבע סעודתי' עלה, ואי קבע וליכא ריפתא אחריתא מברך עלה המוציא וג' ברכות כמר זוטרא. ופי' כוכב מאפה שלא בתנור על הארץ. ואמר רב יוסף חביצא ה' אי את בני' פרוין כוית מברכין מברך המוציא וג' ברכות, ופי' הגאון חביצא פרוין מפת מחוברין יחד ע"י דבש או טרק בלי בשול, ואי לח בהו כוית פח אין מברכין אלא בט"מ ולאחריהן ברכה א' מעין ג', ור' ששת אמר אפי' אין בהן כוית מברך המוציא, והלכה כרב ששת מדמתרין רבא לטימרא וקאמר עלי' והוא דאיכא עלי' תורתא דנהמא. הלכך פרויים כה"ג שיש בהם תואר לחם אע"פי שמחוברין בדבש או טרק אע"פי שפחותין מכוית מברך עליהם המוציא, ואם אין להם תואר לחם מברך בט"מ. ומשמע דלא הנהי רבא דבעי תואר לחם אלא באין בהם כוית אבל יש בהן כוית לא בעינו תואר לחם. אבל פרויי פת שאין בהם חבור מדבש וטרק אע"פי שאין להם תואר לחם ופחותים מכוית אם רוצה לאכלם צריך לברך המוציא, דפת גמור ה' ה' אמר אבוי טריתא פטורה מן החלה, מאי טריתא איכא דאמרי טרתח גביל ה' , וא"ד נהמא דהונדקא ה' וא"ד לחם העשוי לכותח ט' דתני ר"ח לחם עשוי לכותח פטור מן החלה ואם עשאה כעבין י חייב בחלה. וכל שחייבין בחלה אי קבע סעודתי' עליהם מברך המוציא וג' ברכות. גריכנין בפסחים יא' הדובשנין והאסקריטין והסופגנין וחלת המסרה והמדומע פטורין מן החלה, חלת המסרת חלוט של בעלי בחים, והן חלות אפויית במסרת, תרגום של מחבת מסרת, וע"י שפן נעשה בטיגון ואין נאפה בתנור, המדומע איכא מפרשי מים וקמח טעורבין, וא"ד תבואה שכבר נתקנה יב' ונפלה תרוטה לתוכה והכי מסתבר. אמר ריש לקיש יג' האל מעשה אלפס הן, פי' לכך פטורין, ור' יוחנן אמר מעשה אלפס חייבין, והללו פטורין לפי שעשאן בחמה ולא באור, ומסיק בין לר"ל בין לר"ו הרתיח האלפס ולבסוף דבק הבצק חייב בחלה דלחם הוא, דזה הוא כעין תנור, כי פליגי כשהדביק ולבסוף הרתיח, ר"ל סבר כמעשה חמה דמי ופטור, ור"ו סבר אפי' הדביק ולבסוף הרתיח חייב, והללו פטורין שעשאן בחמה. וכו' רב אחא דהרתוח ולבסוף הדביק הו"ל כעין תנור, אבל הדביק ולבסוף הרתיח דמי למעשה קדרה, ור"ו סבר לא שנא הכי ולא שנא הכי חייב. ובעל הלכות והגאון ר' יצחק ורב אחא ו"ל פסקו כריש לקיש יד' וכו' בעל הלכות איכא טאן דפסק כר' יהודה דאין לחם אלא האפוי בתנור לבד טו' אבל מעשה אלפס בין הרתיח ולבסוף הדביק ובין הדביק ולבסוף הרתיח פטור ואין קרוי לחם ואין חייב בחלה ואין יוצאין בו בפסח ואין מברכין עליו המוציא. ואשכחנין פרכא דבפרק החולץ טו' קאמר האי חלוט מצה הוא למאי הלכחא, שיוצא בו ידי חובתו בפסח, אלמא אע"פי דחלטוה מעיקרא כיון דהדר אפה בתנור או באלפס לחם מקרי ואדם יוצא בו י"ח בפסח וי'.

ומהיכא

נחל אשכול

הניח זה גם כסס ר"ה גלון. א ברכות ל"ט ע"ב אמר ר"ח כי הוין צי רב כנגל. ב פסחים קי"ו. ג ברכות ל"ט ע"ב ועל מה שכתוב פתה לפרש דברי ה"ג עתים' צינה צ' ע"ב ופסחים קי"ו. ד ברכות ל"ז ע"ב פרשתי בסמוך ור"שי פרש עושה מקום חלל בכירה וניתן סס מים וקמח. וכו' הראש' דלא גרסינן כנוסחא פטור מן החלה אלא חייב דהא יונא זו בפסח ועצ"י ס"ס קס"ח דמקרי עיסה חבל אין לו גורת פת. ה סס ועמים. ו כל אלה החלוקין כ' נמי הראש' ותרי' והכי קיי"ל, חבל מ"ס אפי' נתבטל הפת אס יש כוית מברך המוציא פליג סאשכו כמ"ס לעיל. ז גרסת רי"ף, ופר"שי נותנים מים וקמח בכלי ובוטחין צבץ ואח"כ סופדין על כירס נסקת. ח צבץ סאופין צספור ומושחין תמיד צסמן או צמי פירות. ט אופן בחמה ולא בתנור. י ערוכה ומקוטפה כגלוסקאות גלי דעתי' דללחם עשאה. יא דף ל"ז דובשנין מטיגין צדבש, איסקריט ליסחו רכס וגאפיח על גתלים, סופגנין כספוג ורקיק דק. יב נטלו מומה תרומות ומעשרות והיא חלוין וכסגעס עיסה ולא נטלה חלתו נעטרב צס סאה תרומה והחלוין פחות ונק' דלסורה ליסרלל פטורה גם חמלה. וכו' תי"ט פ"א דחלה צחלה דרבנן צו"הו מיירי, דאי צדארתיחא חד צתרי צטיל ילא אחא דמוע דרבנן ומסיק חלה דאורי'. יג סס צפסחים. יד ט"ס יס כלן ססאלות פ' טו וס"ג פ"ז דברכות ורי"ף פ"ב דפסחים כסקו להדי' כר"ו ומציאין רחיות מולא חסיו ציצמות ל"ו גבי מילי דהלכתא כר"ל. והר"ף כ' צפסחי' חבל צעל הלכות אמר חמתי' דרב כהן דקס הלכס כר"ל (צס"ג צידידיו לל נמלל) א"כ כך ג"ל צאשכול: צעל הלכות וסגאון רי"ז ורב אחא פסקו כר"ו, ורב כהן דקס פסק כר"ל, וגם ר"ח פסק כר"ל חוס' פסחים סס. רב כהן דקס ה' ריש מחיבתא דסורא סגיב ד"ח תק"ע. טו פסחי' ל"ז ומפרש רבא דכ' לחמכס צתנור אחד. האפוי צתנור אחד קרוי לחס ושאינו אפוי צתנור אחד חק"ל. טז יצמות מ'. יז ס"ל נחלט מעיקרא והדר אפה הוי סתי אכיות, ואפ"ה נקרל לחס, ט"ח חין הלכס כר"י, רי"ז. ודע כל מה

שכתוב

וה. ומתיבא למשרי המוציא א מתיבא דגמר בשולא ונאפה טפ. מי שאכל ושכח ולא ברך המוציא, אי לא גמר סעודה חוזר ומברך המוציא והדר אכל, ואי גמר סעודה לא מברך דנראה ונדהה אינו חוזר ונראה ב. שכח והכניס אוכלין לתוך פיו ג מסלקן לצד אחר ומברך, ותני אידך פולטן, ותני אידך בולען? הא דתני בולען במשקין ד הא דתני פולטן במידי דלא מאיס דלאחר שהוציאן מברך ואוכלן, והא דתניא מסלקן לצד אחר במידי דמאיס דמברך בעודן בפיו, ומידי דלא מאיס נמי לסלקי לצד אחר ולברך? משום שנ' ימלא פי תהלתך. טהא שמעינן מאן דמברך ברכה צריך לברך מלא פומיה ולא לגמגם. והא דאמרינן גמר סעודתי לא יברך, הני מילי ברכה דקמיה מיכלא וטשתה כגון המוציא וברכות פירות ומגדים אבל ברכות בתר מיכלא תנינן בהדי' ה מי שאכל ושתה ולא ברך בית שמי אמרין יחזור למקומו ויברך. הני הרי תלמידי הו עבד כב"ש בשוגג ואשכח ארנקי, וחד עביד ומחלקת בשוגג, אבל במידי לב"ע יחזור למקומו ויברך. הני הרי תלמידי הו עבד כב"ש בשוגג ואשכח ארנקי, וחד עביד בטויד כבית הלל ואכליה אריה, וכן רבה בב"ח שכח ולא ברך וחזר למקומו ואשכח יונה דדהבא, דמתילא כנסת ישראל ליונה שנ' ו. עד מתי מברך, עד כדי שיתעבל המזון שבטעויו, וכמה, כל זמן שאינו רעב מחמת אותה אכילה, וה"ה במאכל פירות ומשקין כל זמן שאינו חוב להם עדיין לא נתאלכו ומברך לאחריהם. וכ' בעל הלכות היבא דמספקא לי' אחר אכילה אי ברך אי לא ברך, אי משבע מינין אכל דמחייב אחריהם ברכה ז מספקא הדר ומברך, ואי משאר מינים דברכותיהן דרבנן, מספקא לא הדר ומברך וכ"כ ר' אחא משבחא, והוי לן אי הדר, הדר אכולהו דאי לא הדר אהטוב ומיטיב כיון שהיא דרבנן אתי קולוילי ב' ה דמהאי טעמא רב אשי עני לי' בלחשה ט ואי לא אכל אלא כוית . . י. כל הברכות כולן אע"פי שיצא מוציא וא חוץ מברכת הלחם והיין יב, אבל ברכת הלחם של מצה וברכת היין דקדוש אע"פי שיצא מוציא, דחובה הן וכל ישראל ערבין זה בזה, ומחייב בדבר מקרי ומוציא רבים י"ח. וכ' בעל הלכות יג כד אכיל כוית דגן מפיך ידי חובת ב"המו מאן דאכל שיעור דרבנן כוותיה או כוית או כביצה דרבנן ניהו כדאמרינן והם מדקדקים עד כביצה ועד כוית יד אבל אינהו אכלי כדי שביעה ואיהו אכל כוית לא מפיך כוית שעורא דאורייתא אבל מברך מאן דאכיל ושבע. ולא נהיר לן, דהא בהדי' אמר ר' יוחנן טו להוציא רבים י"ח צריך לאכול כוית דגן, אלמא בכוית מוציא אחרים שאכלו כדי שביעה, והא דאמרינן ברכת הלחם והיין אינו מוציא מי שאינו אוכל, היינו טעמי' דליכא ב' משום ערבות דמצוה, דאחר נמי יכול לפטור מטנו ולא להני ולא לברך, להכי בברכת הנהנין אינו מוציא מי שלא ירצה להנות, אבל ברכה שלאחריו שכבר מחייב בדבר ואינו יכול לפטור עצמו לאו ברכת הנהנין היא אלא מצוה דמי' עלי', ואחר שלי' אכל יכול להוציא משום דכל ישראל ערבין זה בזה. ובדין אפי' לא אכל מידי יכול להוציא אלא מפני שאומר שקר בדבור שאכלנו, אמרו שצריך שיאכל כוית דגן. והו דמחייב בדבר . . טז ומאי דאמרינן בירושלמי יז דברכת המזון אינו מוציא מי שלא אכל דב' ואכלת ושבעת מי שאכל מברך, דהואו אם לא אכל אפי' כוית דמוציא שקר מפיו אם אמר שאכלנו להכי אמרו שאינו מוציא אחרים וסמכו על לשון הכתוב. ודאי מצוה מן המובחר שיברך מי שאכל כדי שביעה ושבע ממשי בעינין יח. רב הונא אכל חליסר דיתתי יט אמר לי' רב נתמן עדיין כפין טו כ אלא כל שאחרים קובעין

נחל אשכול

שכתוב בשם ה"ג אינוו דידן, אצל הר"ף בפסמים הביא פרכא זו, וכבר קדמו בזה שאלות פ' לו. א סנהדרין ק"ג. ב ברכות נ"א ולשון הגמ' הואיל ואידי אידחי והאשכול סיגרא דליסנא כוכס ל"ב ע"ג נקט. ומשמע דאין לריך לחזור ולאכול, ולא ככלבו. ג סס. ד ולהרבה פוסקי' יברך אחר בליעה, דבשעת בליעה לא הו' סוכס והו' קלח עובר נעסיהן, לאשכול לא יברך. וגס לא קאמר דיברך בהרפור לכבר ססק סי' ו"ו דלאו כדזכר דמי. ד ה"ג, ובבבא ז"ט נמי מוהי שהמחמיר תע"ג תוס' נ"ג ע"ב. ו כופי יונה נספס בכסף, תליס ס"ח וקאי על ישראל מה יונה אינה נלחח חלל בכנפיה, אף ישראל ח"נ חלל במלכות. ז וכ"כ ר"אס, רש"א, טור סי' ר"ט ור"א"ו ורמב"ן בנקוטויו ולא כרמב"ם דס"ל בר"המו לבד דאור'. והא דאמרינן ברכות מ"ד לרבנן ארץ הפסוק הענין דוקא לענין ג' ברכות שלמות חלקו רבנן מהאי טעמא. דמ"ס חס אמר איזה ברכה על המזון או הון וכס"ג יונה כמ"ס הרמב"ם, ומ"ס בגמ' מ"ט לענין ברכות הארץ וירושלים מקרבי אסמכתא בעלמא. ואף לתוס' סס"ל ברכת הארץ וירושלים נמי עקרב דאו', ומסה ויהושע רק המטבע תקנו, מ"מ מוהי חס הכיר הון והארץ וירושל' בברכה ח' נמי מ"סית (והדרוסס בדף ט"ז לענין פועלים דהוי עקירה ל"ט) ולהכי הו' כח צ"ח בשאר ו"ו מינין לתקן ברכה ח' מעין ג'. ד וכ"כ מוג"ל בסו' קס"ד. מיהו לח"ר ומהרס"ל שכ' זו"ה לוכא למויחס דאתי לזולוילי כמ"ס מוג"ל בסו' קפ"ח ל"ע ח' יברך דהוי ספק ברכה לבטלה דברבצן לא אמרינן יחזור ויברך וכ"כ לח"מ פ"ג מהל' ברכות וכ"כ סג"א סי' כ"ה אע"ג דקיי"לן כרמב"ן ברכת החורה דאו', בספק חס צריך לא יחזור ויברך אלא ברכה ח' אשר חבר בנו שהיא המעילה שבב"ה כדאו' ספ"ק דברכות ומינו דשאי לצריך יותר מוסס ספק לא חסא. ט ברכות מ"ה רב חשי לא חסיס צקול חמן על צונה דרמחויו ירושלים (דקיי"לן אחר גמר ברכותיו עונה חמן וברכה זו סיומא דברכות המזון דאו') דהיבא דלא לאילי בברכה הטוב והמטיב. י חסר וי' של"ל ואס מסופק חס צריך לח"ל ולברך דהוי ספק דרבנן כמ"ס תוס' מ"ט ע"ב דמדבריחס, דוקא כדי שביעה הוי דאו' וכ"כ מוג"ל ועי' ח"ר. יא ר"ה כ"ט. יב וכן כל ברכות הנכתינן, שבחלי חין לומר ישראל ערבין ז' צו שאינ חיבה, דחי צעי לא ליהני ולא ליברך. ונקט הכא לחס ויין אף שהס מחכלים עקרים ועוד דליכא בהו לאחריכס חיובא דאור', מ"מ חינו מוילח חס הוח לא יאכל ולח יתחייב בחותם ברכה. יג פ"ז ברכות. יד ברכות כ'. טו סס מ"ה. טז ל"ל דמחייב צדבר מקרי כיון שמחמס הלריכוהו לברך, ולא אמרו חון ווברכת סלחס והיין חלל שחס לא יאכל כלל הוי כלבטלה וגס האחר לא לריך לאכול. חלל חס המוילח לריך לברך ספיר דמי לסוגיא אחר שאכל כדי שביעה, קלח מזה בר"אס. יז פ"ג דברכות. יח ובר"אס כ' דירושלמי למוזה מן המובחר מיירי. יט ברכות מ"ב, בני חלתא בקבא ולא צריך כל"ל. כ כך גרסת רי"ף. והאשכול הביאו כאן דקמ"ל דבענין פת הבא בניסנין לא חלי' חס הוח קובע סעודה ושבע ממנו חלל חס אמריס קובעין אף הוא לריך המוילח, וב"המו חס"ל לענין צ"המו דאור' לריך ססי' הוא

ספר האשכול, הלכות נטילת ידים והלכות סעודה.

קובעין עליו סעודה חייב לברך המוציא ובר"הטו אם קובע עליו סעודה כמ"ש למעלה א' אע"ג דלאו פת גטור הוא ודהני תליסר דיפתה לאו פת טטש הוו אלא פת הבא בכיסתין ב'. ואשכחן לבעל הלכות ומר רב הונא אלוף ג' דאמרי לא ידענא מאי קאמר רב הונא, ולדידן טידע ידע דמ"הת בעינן שביעה ודרבנן אמרו עד כזית ועד כביצה, אבל בפת הבא בכיסתין לא אהמרי לברך המוציא וג' ברכות בכזית או בביצה וכל שאינו קובע סעודה עליו מברך לפניו ב"ט ולאחריו מעין ג'. וסבר רב הונא דאף אי אחרים קבעי סעודתיהו עלי' והוא אינו שבע טמנו לא בעי לברוכי ג' ברכות ואמר ר"נ דכה"ג ודאי חייב לברך ג' ברכות. גרסינן בפסחים ד' יתיב רב חסדא וקאמר הא דאמרת שני מקום צריך לברך ה' לא אמרן אלא בדברים שאין צריכין ברכה לאחריהן במקומן כגון פירות ויין ו' אבל דברים שטעונין ברכה לאחריהן במקומן כגון פת ומיני דגן אין צריך לחזור ולברך המוציא, מאי טעמא, לקבעיה קמא הדר, ורב ששת אמר אחד זה ואחד זה צריך לברך, ופרדין מבריייתא חבדין שהיו מסובין ועקרו רגליהם לצאת לקראת חתן וכלה כשהם יוצאין אין טעונין ברכה לאחריהן וכשהם חוזרין אין טעונים ברכה לכחלה, במה דברי אמורים בומן שהניחו שם זקן או חולה, אבל לא הניחו שם זקן או חולה כשהן יוצאין טעונים ברכה למפרע וכשהם חוזרין טעונים ברכה לכחלה ומדקתני עקרו מכלל דבדברים הטעונים ברכה לאחריהם במקומן עסקין וטעמא דהניחו שם זקן וחולה, אבל לא הניחו כשהם יוצאין טעונין ברכה למפרע, וכשהם חוזרין טעונין ברכה לכחלה וקשי' לרב הסדא? אמר רנב"י מאן תנא דההיא ברייתא ר' יהודה פי' כיחדיא אתיא. וקאמרי מקצת רבותא ז' הלכתא כרב ששת דברייתא כותי' ואע"ג דשני רנב"י דברייתא ר"י, לא סמכינן אשנויא, הלכך בלא הניחו שם אדם כשהן חוזרין טעונים ברכה לכחלה ה' וכ' בעל הלכות ט' היכא דאכל נהמא ואצטריך לאפנוי, ואול ואפני, הדר שארי המוציא ברישא והדר אכל, ולגבי תפלה אע"פי הצלי רובא דצלותא הדר טצלי מן רישא. וקייטא לן דאין צריך לברך בסעודה על כל כוס וכוס י' אלא אכוס קמא ואכסא דברכתא יא' ואי אמלוג אמלוכי ודאי צריך לברך על כל כוס וכוס. ובהלכות כ' שאף אחר כוס ברכת המזון אינו מברך ולא חיו לן טעמא, דודאי בברכת המזון היו הפסק יב'. ברך על היין שלפני המזון פטר את היין שלאחר המזון יג' דוה לשתות וזה לשתות, אבל ברך על היין שבתוך המזון לא פטר את היין שלאחר המזון דוה לשרות הטאכל וזה לשתות יד' כך פסק הגאון ר' יצחק. ויש מקשים כיון דרב פטר אף פסק כחלמידיה אין הלכה כחלמיד במקום הרב טו' ויש להשיב, כיון דרב הונא ורב יהוד' וכל תלמידי דרב אמרו אינו פטור, ש"ט דידעו דרב הדר ב' ויין שלאחר המזון פי' יין שבא לאחר סעודה קודם ברכת המזון, דלאחר בר"הטו ודאי צריך לברך כדאמרן. בא להם יין בתוך המזון כל אחד מברך לעצמו, לפי שאין בית הבליעה פנוי טז', אחר המזון אחד מברך לכולן. היו יושבין בלי הסיבה כל א' מברך לעצמו, הסבו אחד מברך לכולן והוא אומר על המוגמר אע"ג שאין מביאין המוגמר אלא לאחר סעודה יז' ונשאל הגאון ר' יצחק האן פרש הרב רבנו חננאל הבוצע הוא מברך על המוגמר כשהביאו בחוך הסעודה אע"פי שאין

נחל אשכול

שבע ממנו א' ס"ס ט"ז. ב' שלוש בדש או חלב ויש פרוש' אמריס עו' קס"ח טעו' ז'. והרי"ף גרס בהדי' רב הונא חלבי מפח טנא בכיסתין. ג' אפטר שהוח רב הונא מרי בר יוסף המומדינתא, טביז' ד"ה ת"כ, כי מר רב הונא בר יצחק סלוי מפמנ' טבימוי חקנו לגבות כתובה ממוטנטין דיתמי חי מהה טנה חמרי וטניס רבות חמרי טעני סלכות רב יהודמי ור"ש מקיירח. ד' ק"ה. ה' חכל בתוקס זה וסנה מקומו. ו' כפרוש ר"הס דיין נמי ח"ט טרסה בתקומן. ז' גשון סר"ף. ח' מוס משמע דנריך נכרך המוליא לרב ששת חכל לא סגריך לחזור ונכרך ברכת המזון וחמ"כ המוליא כמו שפרש סר"ן וסב"י, חנה כתוס' דמלך סדין כשהן יולחין נריכין לנכרך ז' המו, חכל חס לא טרכו ז' המו וחזרו למקומן ונכרכין המוליא וחמ"כ ז' המו דעוטה לשתי חכילות. ולידן לה ל"מ דקיי"לן סי' קע"ח כרז סהדא. ט' פי"ז דברכות. י' פסחים ק"ג ע"ב. יא' טכחה לחחר ז' המו. יב' גס כר"אס דפטחיס טס השיג בלאחרי על ה"ג. יג' ברכות מ"ב ע"ב. יד' חכל יין טכפני המזון כגון יין קדוש פוטר יין טבתוך סעודה דטעות מפיך לטרוח כמ"ש סו"ס ולידן סחין חנו מסלקין ידיו מן הפח עד זר"המו חכל נקרת יין טבתוך המזון ויין טכפני המזון פוטר. טו' סמך טוס נדס י"ד ע"ב וסר"ף מניח חכל זה ספ"ב דפסחים וסר"ן רפ"ק דטוכס דוקח נחלק עמו זמיי. טז' חין לכס על סמכך חנה לצוות ר"ש, והרי"אס סקסס מ"מ יכולין לצומע סכרכס ופרש טסס ירוש' סחין יכולין לענות חמן, דחין מסיחין בסעודה טמח יקדים קנה לוסט כד' חענית ס', חע"ג דשומע כעונה ויולח זנתי חמן, מייסין טיענה וינח גידי סכנה, ויש ליטב פר"סי כיון דשומע כעונה וחאלו סוח ענמו מנכך, לחו מורה חרעה טיעסק זחכילה, וחמ"ט כ' ירושלמי פ"ב דברכות נפטרו פיטניס מנכרכס ג' דחסור לנכך ועוסק זמולאכתי. יז' לוסס חאשכול (כמו שחפרס זסטוך) קחי וכו' חנכך על מוגמר על סמכך המוליא. חכל לגרסתנו זמסנה קחי על סמכך על יין לחחר המזון ופר"סי דמוגמר זח חחר זר"המו, וסמכך על סל סייך לחחר המזון (קודס זר"המו) מנכך על המוגמר, חע"ג סבר"המו מפסיק זין יין נמוגמר. זגמ' דך מ"ג פרך אחמי? סוחיל ונטל ידיו חחלס זחחרוה סוח מזומן לנכרכס. ונריכין נפרס כמו דככני ימות סהס (סחין יושבין לסחות חחר המזון) סוטל ידיו חמנה זחחרוה סוח מנכך זר"המו כיון דסחחיל זמלוה, ס"ג סמכך על סייך לחחר המזון י' עו חוקס זכל מס דחכלסל זחר סכי סהול ונטל ידיו חחלס ומנכך ז' המו ועל המוגמר. ונ"ל סכך סנין ז"י דזרי ר"סי. ומייני מנין מ"ס טי"ט עליו, סהול סכר נר"סי זח המוגמר דלויירי זי קודס זר"המו כתר"י. וניתח נפר"סי דמחי, וליחא נגרסת ר"סי זגמ' חמחי וכו' סוחיל ונטל ידיו זחחרוה זוכס זבר"המו, ולתי"ט המוגמר קידס נטילה סחיקף לחחר נט"י חחרויס ז' המו בני הפסק כד' דך מ"ג, ונח קרב זח"ז. חלח ודחי נר"סי מייירי זמוגמר לחחר זר"המו, ונח חסגח סב"י זמס סכ' חר"י זסטת רס"י, כיון דר"סי לפינו זמחי' וגרסתנו זגמ' נ' דס"ל כרמז"ס זמוגמר לחחר זר"המו חייירי. חכל לחר"י ממוגמר קודס זר"המו חייירי, נריך נגרוס זגמ' חמחי? ומחי מסייע לרב דלחר סוטל חמנה זחחרוה מנכך זר"המו, כיון דסחחיל זמלוה, ס"ג סמכך על סייך לחחר המזון מנכך נמי על מוגמר זנח לחחר המזון קודס זר"המו וכך גרסת רח"ז' ור"ה. וסאשכול טכות זככו ח' מנכך נכוון וסוח חומר על המוגמר, נח גרס קן זמטוס, חכל סחמיט זכוונה מיטחא, לחחר המזון ח' מנכך לכולן, להכות דוהות מנכך על המוגמר לא קחי חמנכך על יין לחחר המזון חנה על

ספר האשכול, הלכות נטילה ידיים והלכות סעודה.

שאיין דרך להביא אלא לאחר הסעודה וכל השאלה וכו' א, והשיב כך הוא כמ"ש רבנו המברך המוציא כשהסבו הוא ב מברך על המוגמר בסעודה לפי שהוא מווסן לברך עליו, כמו דאמרין הנוטל ידיו תחלה לאחר הסעודה הוא מווסן לברכה, וטעם יפה בירושלמי דבמוגמר תוך הסעודה מיד שחעלה תמרתו הכל מריחין באותו פעם וחיובין בברכה ג הלכך צריכין למי שמברך לכולם ויענו כולם אמן בשעת הנאתן בו, אבל ביין אין לא' מהם הנאה עד שיוגע לפיו ובאותו שעה יברך עליו. וטה שאמרתם אם כולן נהנין מה הפרש יש בין תוך סעודה לאחר סעודה. תשובתי אין ביניהם הפרש לענין א' מברך לכולן, אבל יש הפרש במברך שאם ה' בתוך הסעודה יברך אותו שברך המוציא, ולאחר סעודה יהי' המברך הוא או זולתו, לפי שאין מווסן אלא לברך על כל מה שבא בסעודה, ואח"כ פסק זמונו, וחזר הווסן לאותו שנטל ידיו תחלה שהוא מווסן לברכה. ואף שאמרנו דוקא הסבו אחד מברך לכולן, אי אמרו ניוול וניכול לחמא בדוכתא פלן אע"ג דלא הסבו וכל א' אוכל מנכרו הוי קביעות וא' מברך לכולן ד. וכ' רב האי יין נמי בעי הסבה, ומהני הסבה נפת דאחד מברך לכולן, ואע"ג דרב פליג ומפרק טאי דאקשו מברייחא עלי', מ"מ לא מסתייע מינה ודחוי בעלמא הוא, הפשטא דברייחא בלא הסבה בעו אורחים למברך כל חד וחד איין ודוקא בהסבו א' מברך לכולן, ולא טעו דדעתיהו למעקד בעו הסבה ה' אלא אפי' כבעל בית, בלא הסבה א' מברך לכולן ו. וחזי לן דיין דוקא חמור נפת . . . ו. וטה שאמר הגאון אפי' יושבין אצל בעל בית לאכול בעו הסבה, צריך עיונא, דבירושלמי קתני עלה ח' ר' יהושע בן לוי אמר בשבוע הבן ט' היא מתניחא, הא בעל בית בתוך ביתו לא, ור' חייא אפי' כבעל בית בתוך ביתו בעו הסבה. וכיון דקיי"לן הלכה כר"י כל בכל מקום י משמע כבעל בית הוי קביעות אף בלא הסבה. וכבא להם יין בתוך הסעודה לא מהני הסבה וכל א' מברך לעצמו כדאמרן. ואי לא קבע אמיא מברך אכסא קטא ואכסא דברכתא יב ומאן דאורח' למשתי מיא בתר סעודתיה כמ"ש אחד כל אכילתך אכול מלא ואחר כל שתיתך שתה מים יג לא צריך לברוכי דהוי צורך סעודה יד וכל מידי דומנין דאכיל בעי ברוכי טו.

יט. אמר רב פפא הלכתא טו דברים הבאים בתוך הסעודה טחמת הסעודה אינו מברך לא לפנייהם ולא לאחריהם, דברים הבאים בסעודה שלא טחמת הסעודה טעונין ברכה לפנייהם ולא לאחריהם, לאחר הסעודה טעונים ברכה בין לפנייהם ובין לאחריהם. וכ' רבנו האי הא דקאמר דברים הבאים טחמת הסעודה, איכא תרי פרושי. איכא דמפרש דברים שהביאם טחמת הסעודה יז ואיכא דמפרש דברים שדרכן להביאן טחמת הסעודה יח. ודקאמר בתוך הסעודה ולאחר סעודה מפרש חד אם הביאם בתוך הסעודה או לאחר סעודה כפשטי' יט, וחד מפרש שדרכן להביאם בתוך הסעודה ודרכן להביאם לאחר הסעודה ולעולם הובאו תוך הסעודה קאמר כ ולפרוש קמא כל הבא טחמת סעודה בתוך הסעודה כמיני קדרה פת פושין מזה ומזה ותאנים וענבים נמי אם נתכוון לאכול פתו בהם נפטרו מפת, אבל תאנים וענבים שהובאו תוך הסעודה שלא טחמת הסעודה דהיינו שאין אוכל עמהם הפת אלא לתאותם לבדם כא טעונין ברכה לפנייהם ולא לאחריהם, ואם הביאם לאחר סעודה טעונים ברכה לפנייהם וגם לאחריהם כב. ולפרוש

נחל אשכול

הסבו א' מברך המוציא לכולן מה נמי מברך על מוגמר הבא בחמץ הסעודה, ואע"ג שאין רגילים להביאו אלא לא"ס הסתא שמביאין בחמץ, הכולל מברך וכך שיטת הגאונים (לראב"ד אפי' על המוגמר לאחר זר"מזו הכולל מברך) ועל פרוש זה קאי מ"מ אשכול בסמוך. א השאלה נתחזרה מתוך התשובה. ב כמ"ס והוא מברך על המוגמר קאי ארישא הסבו א' מברך לכולן המוציא, ומסיים נחמיה אע"פי שדרך המוגמר להביאו אחר הסעודה קודם זר"מזו, מ"מ אם הביאו תוך הסעודה המברך המוציא מברך עליו, כיון דטביר ל' יקרא צחה, צאריך נמי, וע"ז קאמר גנמ' (לגר' ר"ף) אע"ג דליכא דעדין מיני' מ"מ כיון שסתחיל בסעודה לברך גם זרמח המוגמר בסעודה לידיו, ומסייע לרב הנוטל ידיו בחמרונו תחלה כיון שנחנו לו מעלה זו נחן לו גם לברך, דמחשעט תוך הסעודה, ודאי מחשעטו גם לא"ס וכ"כ תר"י. ועל זה שאלו איך שייך לומר בחמץ סעודה א' מברך לכולן הלא זיין תוך הסעודה כל א' מברך לעצמו מטעם שאין בית הצליעה פניו? וע"ז צא תרוץ ירושלמי. ג זרכות מ"ג. ד זרכות מ"ב ע"ב. ה הכי מפרק רב הברייתא. ו תמיכתי מה לו להצריך הא ר' יוחנן פליג והלכה כר"י. ז ל"ל אצל שאר דברי' כגון פירות אפי' הסבה לא בעי, וה' מברך לכולם כל"ק גנמ' ער"אש וכדמוכח ומעשה דבר קפרא דף ל"ט. ח אמתי' הסבו חמ"ל. ט זרכות מילה שרוב עם נכס ואין קביעות. י בחוס' חולין ל"ז העידו שכך נמלא כתיב זכר תנאי' ואמוראים אכל זכס"ג מולד, מיהו זדין זה כחבו נמי תר"י הלכה כריב"ל דבתראה. יא ולא ה' וזיס לפניו כסברך על היין דאם ה' זדעחו על המים הא אמריין זרכות מ"א יין פוטר כל המשקין. יב דהכי אמריין פסחים ק"ג לגבי יין וכסא דזרכתא לא שייך חמיס אלא כליומר דמברך על המים שזתה אחר זר"מזו. יג זרכות מ'. יד ונפטר זרכות המוציא ככל דברי' זאזיס מ' סעודה, ולכך חק לא מברכין כלל חמיא בתוך הסעודה כחוס' מ"א ע"ב. טו ה"ג פ"ז זרכות אפי' חבינא שאכל תוך הסעודה מברך לפניו וכן לר"י ולא נקרא דבר הבא מחמת סעודה ועי' בסמוך. טז זרכות מ"א ע"ב, פרוש א' שהביא נוטה לש' חוס' והב' כר"י. יז אע"פי שאין אוכלם עם הפת כגון דייסא. יח ללכת בהן הפת. יט פרוש זה הראשון ס"ל דהכל חלוי אם אוכל הדברי' בתוך הסעודה, ומיני קדרה שזאזיס מחמת הסעודה ותוך הסעודה תרתי לטיביתא חין טעונין לא לפנייהם ולא לאחריהם, ופירות שאין זאזין כלל מ' סעודה מ"מ כשזאזין בתוך הסעודה פטורים מזרכה לאחריהם. ב ואם אכל פירות אפי' תוך הסעודה מקרי לאחר סעודה כיון שדרכן להביאו א"ס ונכלל בזכא ג' לאחר סעודה טעונים זל"ול. ואין נכלל זכא זכא תמינא אלא דייסא ומיני חזון שפטורי' מזרכה לאחריהם וטעונין לפנייהם ואין נכלל זכא קמייתא אלא דברים שאוכל עם הפת. כא אצל דייסא ומיני חזון אפי' לברס פטורים מזרכה ל"ל דמחמת סעודה זאזיס. כב קתא מחשעט מזה דייסא ושאר זכרים זכאזיס מ' סעודה אפי' זאזיס א"ס פטורים ל"ול דהמוציא וז"מזו פוטרן לעשה זו שהיא דעת תיב', אצל מחמי' ל"מ כן, מיהו רש"ת, זכ"י ס' קט"ז, כ"כ דמתיני חזין לא שייך למימר דברי' הזאזיס לאחר סעודה דהס ענין סעודה. ולדין ליכא ל"מ דכל זמן שלא זרכו

ספר האשכול, הלכות נטילת ידים והלכות סעודה.

ולפרוש השני דברים שדרך לבוא בתוך הסעודה ומחמת הסעודה כגון מיני ליפתן פת פוטרותן מברכה לפניהם ולאחריהם, ודברים שדרך בתוך הסעודה שלא מחמת הסעודה כגון חביצא ופאלי א' ודגים שהובאו למחיקה ולא ללפת הפת וכן דייסא שאינו ליפתן דאמר ר' יודא ב' בבבאי טפשיא דאכלי נהמא בנהמא טעונים ברכה לפניהם ולא לאחריהם ודברים שאין דרכן לבוא מחמת סעודה ואין מביאין אותן בתוך הסעודה כחאנים וענבים, אפי' הביאם תוך הסעודה טעונים לפניהם ולאחריהם. ולפי פרוש הראשון ליחא לרב ששת ג' כל עקר, אבל דר' חייא איתו' בבבא הראשון ד' ודר' הונא ור' נחמן ה' איתו' בבבא השני. אבל לפרוש השני דרב הונא ור' נחמן ליחא כל עקר וכ"ש דר' חייא ו' ודרב ששת איתו' בבבא השלישי ז'. וקא חזינא דמסתייע הראשון בדר' חייא, דר' חייא טוקי לה כשהביאו חאנים וענבים בתוך הסעודה מחמת סעודה וקאטר דפת פוטרותן, וכן זומא ה' נטי קאטר דברים הבאים מחמת סעודה בתוך הסעודה פטורים לפניהם ולאחריהם מטעם שהפת פוטרותן ולפרוש הראשון הווי חאנים וענבים הבאים מחמת סעודה תוך הסעודה, ולפרוש השני לא הווי ט' כך כ' רב האי ז"ל. ובעל הלכות כ' היכא דאיתא ריפתא ומיני מיכלא דדרכו למיכל בריפתא בתוך הסעודה, כי שארי המוציא פטרי להון ריפתא מדתני ר' חייא פת פוטרת כל מיני מאכל ויין פוטר כל משקין, ואמר ר"פ דברים הבאים מחמת סעודה בתוך הסעודה כבשרא וכוורא ומיני בשולא דדרכן למיכל בהו ריפתא וכן ירקא ובוציני ו' אין טעונים ברכה לפניהם ולאחריהם, ודברים הבאים בתוך הסעודה שלא מחמת סעודה כגון חביצא ודייסא יא טעונים ברכה לפניהם ולא לאחריהם ודברים שדרך לבוא אחר סעודה כתמרי ורמוני ואייתניהו בתוך הסעודה טעונים ברכה לפניהם ולאחריהם, דחביצא דאכל בתוך הסעודה לא טעון לאחריו דמין דגן נפטור בברכת המזון, אבל תמרי ושאר מגדו לא נפטרו בכר"המו יב' ולב"ע כל מיני מגדים לאחר סעודה אפי' קודם כר"המו טעונים ברכה לפניהם ולאחריהם. — כ' רב האי הא דאכל רב הונא תריסר ריפתא ולא בריך יג' מפת הבא בכיסנין אבל וגרס אמר לוי' רב נחמן עדי כפנא, פי' מנהג בני אדם לאכול ממנו קמעא והוא אכל לרעבו לשבוע ממנו ולא בתורת כיסנין וצריך לברך אחריו כר"המו, עדי פרושו כטאן דאמר הדין יד וכמה מקומות בתלמוד דומה כמו עדי סוראה הוא, ועדי גוברין, ועדי פצומוי, וכן עדה אמרה טו'. הא דאמר רב הונא משמי' דשמואל טז' לחמניות טערבין בהם ומברכין עליהם המוציא וג' ברכות בדקבע סעודה עליהן. ובין גמר סעודתי' ובין סלק יז' טעי למיכל כל זמן שלא נטל ידיו לברכה התיכף לנט' ברכה יח. — ועל כולם אם אמר שהכל יצא יט' אפי' על פת ויין דקיי"לן כר' יוחנן, ואי אמר נמי בריך דחמנא מלכא כ' מארי דהאי מינא או דברא בא כההיא דמנימן כב' רעיא יצא. ומאן דאיתו' לקמי' מינין ולא ידע אי מין אילן או מין ירק לא ליברך שהכל כחלה אלא בורא פרי האדמה דתנן בריך על פירות אילן בורא פרי האדמה יצא דפרי אדמה נמי הוא כג' ואם בריך על פירות הארץ בורא פרי העץ לא יצא, ועל כולם אם אמר שהכל יצא. ולענין פלונחא דר' מאיר ור' יוסי בד' הווי ס"ד הלכה כר' יוסי דאמר כל המשנה מטבע שטבעו חכמים בברכות לא יצא י"ח, דר' יוסי נמוקו עמו ובבל דוכתא ר"מ ור' יוסי הלכה כר' יוסי כה' אלא דחזינן לרבנו האי שכ' אין הלכה כר' יוסי אלא כרב דאמר שם מנימן רעיא דברך דחמנא וכו' יצא ידי ברכה ראשונה ולא אשכחן אמוראה דפליג' כו' ובירושלמי מפורש בהר"י אמר שמואל הלכה כר' מאיר ומסתייע נמי טמעשה דרב כ"י.

שנים

נחל אשכול

ב"המו לא מקרי לאחר סעודה. א פרוי לחס נדצקין ע"י שומן ומרק ברכות ל"ז ע"ב, פחלי כעין חבילא, בלולג צסחן תרגומו דפילא במתח. ב צילג י"ו ומסיק דייסא לא מלפסא. ג דאמר דף מ"א ע"ב תלמיס וענבים בתוך הסעודה טעונים ברכה ל"ול. ד דאמר סס פת פוטרת כל מיני מאכל אפי' זיתים וענבים מזרכה ל"ול, ולריך לאוקמי לט"ז צבולחן תוך הסעודה ומ' הסעודה, חבל החוס' חט"ג דס"ל פרוס זה מ"ח כתבו דר"ח מיוסף ופוטר אפי' שלח מ' הסעודה ואין הלכה כר"ח אלא כר"פ. ו גם ח"ש ר"ח סס יין פוטר כל המשקין אין הלכה, ואין קיי"לן ב"ה כותי' כמ"ס הר"ח אס' היו המשקין לפני צערת ברכת היין ולרב האי הא דלר"ח פת פוטרת מאכל מיידי בתוך הסעודה ויין פוטר בלא סעודה ול"ק קוש' תוס'. ה דאמרי סס תלמיס וענבים בתוך הסעודה (שלא ללפת הפת) טעוני' לפניהם ולא לאחריהם. ו דסס אמרי זיתים וענבים הבאים תוך הס' אין טעונים ברכה לפניהם ולר"ח אפי' לאחריהם, ולפרוס זה טעונים אפי' לפניהם. ז דלפרוס צ' מ"ס ר"פ דברים הבאים לאחר ס' טעונים ל"ול כגון פירות, פרוש אפי' באים בתוך הסעודה, והיינו כר"ש. ח סס. ט דלפרוס צ' ליכא למפטר מזרכה לפניו אלא מה שדרכו ללפת צו הפת אבל זיתים וענבים אין דרכן בכך. ועוד דבן זומא ודאי חייבי דבצרי' שאין ללפת הפת, דאי דוקא צסני, א"כ מ"פ עלה ח"ה יין נמי נפטריה פת, יין חזינו צל ללפת. י תרגום של קשואים. יא שאין אוכלים עם הפת. יב וקשה מאי חייתי ראי' מהא דר"ח פת פוטרת דקאי נמי אפירות? ול"ל דס"ל דלא קאי אפירות אלא אסוף דברי ר' שסת דאמר פת הבא בכיסנין טעון לפניו ור"ח פליג, וה"ג כפרוס חסי. יג ברכות מ"ב, ע"י לעיל סי' י"ח שחזינא גרסת ר"ף, וכאן הביא גר' רב האי ומפרס כפר"שי. יד כפר"שי חלו לרעב. טו עדי סוראה גטין ל"א, עדי גוברין סס מ"ה, עדי פלימוי תנחומי ל"ה, עדה אמרה צ"ב ק"מ ופרוסו זאת אומרת וכן פסחים ר"ג ע"ב עדה חסי, זאת חסי. טז ברכות מ"ב וגרסתנו רב יהודה. יז האוכל מעל הסילוקן. יח סס מ"ב משמע קלת דאין סיחר אפי' אס' רנה לברך המוציא על מה שאכל ועמג"א סי' קע"ז. יט ברכות מ'. כ בגמ' ל"ג מלכא חבל הר"ח הביאו צסס נוסח קדמון דר"וי ודאי צעי מלכות כדאי' סס. כא דברא האי מינא וכך הווי צירוסלמי. כב נוסחמו צנימוי, וי"ה דקאמר צין לברכת המוציא וצין לברכה ח' דבר"המו וע"ס קפ"ז. כג סס, חט"ג דמוקי מתני' כר"י ולא כרצנן דס"ל יצא שמעין ונקלץ האיין חזינו קורא וכן קיי"לן, אמרינן צירוסלמי מתני' חף כרצנן שאילן בכלל אדמה וילא דבעבד, דהאמרי חזינו קורא דהוי כלכתחלה, כיון דלא עקר חילגא ארעא, אבל לר"י עקר חילגא ארעא, והאשכול דקדק בו, דפרי אדמה נמי הוא ולא כר"י כד מ' ע"ב. כה גטין ס"ג, ערוצין מ"ו. כו חט"ג דאמר סס ר' יוחנן אחיא נמי כר' יוסי, זה קאי שינא אס' בריך שהכל על פת, דעכ"פ שהכל נמי מטבע שתקנו, אבל בריך מטבע של חקנו כלל לא ידענו אי ר"י כר"מ או כר"י. כז ח"ל: מד יהודי

מפרס

ב. שנים שאכלו אם רצו לזמן אין מומנין א ומצוה שיחלקו ויברך כ"א לעצמו ואם ה' האחד בור, הסיפר מברך ובור שומע ויוצא. וצריך לכוון לבו לצאת י"ח ע"י ברכת הסופר, והכופר יכוון להוציאו ב דבקינן שיכוון שומע ומשמיע. בברכת הזמון לא ליטא לאלקינו אלא נברך אלקינו הכי אתמר משמ'י דרב נסים ו"ל ג. שלשה שאכלו כא' ויצא אחד מהם לשוק ד קורין לו ומומנין עליו, והוא דקרי ל' וענה במקומו, דכיון דשאר'י המיציא כחדא, איקבעו להו בחיבה, ולא אמרן אלא בשלשה אבל בעשרה דבעו לאדכורי שם שמים לא מומני עד דאתא שנ' במקהלות ברכו א' ה. והא דאמרן קורין לו ומומנין עליו, מפרשי רבנן הני מילי כגון שפתחו של בית בשוק, והוא יושב כנגדו וקורין מטקומן ושומע קולן ומומנין ו. — אמרינן בערובין ו דיורי גדולה בקטנה ואין דיורי קטנה בגדולה, כיצד גפנים בגדולה אסור לזרוע את הקטנה ואם זרע זרעים אסורים וגפנין סותרין, גפנים בקטנה מותר לזרוע בגדולה. אשה בגדולה וגט בקטנה מתגרשת, אשה בקטנה וגט בגדולה אינה מתגרשת, צבור בגדולה ושלית צבור בקטנה יוצאין ידי חובתן, צבור בקטנה וש"צ בגדולה אין יוצאין י"ח. תשעה בגדולה וא' בקטנה מצטרפין, ט' בקטנה וא' בגדולה אין מצטרפין, צואה בקטנה מותר לקרות ק"ש בגדולה ח צואה בגדולה אסור לקרות בקטנה. ואמרינן בביצד ט מן האגף ולפנים כלפנים מן האגף ולחוץ כלהוץ וכן לתפלה י ופליג עלי' ר' יהושע ב"ל דאמר אפי' מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים יא. שלשה שאכלו יב אחד מפסיק לשנים כשרצו לילך ושנים אין מפסיקין לאחד אם לא ירצו, והאחד שמפסיק סעודתו ומומן עמהם, לאחר ששנים יוצאים אם רצה לחזור לסעודתו מתחיל ומברך המוציא, כך כ' רב האי. אבל בעל הלכות כ' דחזור וגומר סעודתו וא"צ לברך יג ולישנא דמפסיק סעודתו הבי משמע, דאי איתא הוי אומר גומר סעודתו, ואף למאן דפסק כרב ששת . . . יד. טר יהורה טו ומר בר רב אשי ורב אחא ריפתא בהרדי, אמרי כי תנן שלשה שאכלו כאחד חייבין לומן היכא דאיכא גדול, הכא כי הדרי נינהו חלוק ברכות עדיף, בריך אינש לנפשי'. אחו לקמי' דמרימר אמר ידי ברכה יצאחם, ידי ומון לא יצאחם, וכי תיטרו נהדר ונוטן, אין זמון למפרע. כא ומצאן כשהם מברכין, אי אשכחינהו דאמרי נכרך אומר: ברוך וטבורך שמו חמיד לעולם ועד אשכחינהו דאמרי ברוך שאכלנו עונה אחריהם אמן. העונה אמן אחר כל ברכותיו הרי זה בור, אבל העונה בסוף כל ברכותיו הרי זה חכם טז. וכ' רב יהודא רב האי ככל ברכה אחרונה שאין אחריה כלום יכול לוטר אמן, והכי משמע בירושלמי וז דאמר סתמא, מאן דתני הרי זה חכם בעונה לבסוף. ואיכא מרבואתא דאמרי דוקא בבונה ירושלים אתמר דעונה אמן יח. עד היכן ברכת הוימון יט רב נחמן אמר עד נברך רב ששת אמר עד הון כלומר אם אכלו ג' כאחד והוצרך א' מהם לצאת, או א' שמפסיק לשנים יושב וממתין עד שאומרין ברוך שאכלנו משלו ויוצא שוה עקר ברכות הוימון, ורב ששת אמר עד הון צריך להמתין והלכה כרב נחמן ב ואמרינן כתנאי, דתני חרא שנים ושלשה שאכלו מברכין ברכת המון, ותני' אידך שלשה וארבעה. ואתפרש לן ע"פי הירושלמי כא שכך פרושא דהני הרי מתניתא. שנים ושלשה שאכלו ואין א' יודע לברך בר"המו כולה, אלא א' יודע ברכה ראשונה, והשני יודע שני' ושלישיה, אבל לא הראשונה, או אחד יודע ברכה א', ואחד יודע ברכה ב', וא' יודע ברכה ג', חייבין לברך בר"המו, לפי שאפשר, לברך כל א' מהם ברכה אחת שהוא יודע, נמצא בר"המו עולה משנים מהן או משלשתן, ומברייתא זו גמרינן דברכת הון עם ברכת הוימון אינה אלא אחת ומטילא כל ברכות המון ג' הן ולא יותר לפיכך אינה נתחלקה אלא לג' אנשים ולהכי קתני שנים ושלשה שאכלו מברכין בר"המו, דאי אטרת ברכת הוימון עד נברך שאכלנו כרב נחמן, הוה אמר שנים ושלשה וארבעה מברכין בר"המו, ואידך ברייתא דקתני שלשה וארבעה מברכין ס"ל דברכת הוימון עד נברך כרב נחמן ואשכחן דארבעה מברכין, שא' יודע ברכת הוימון, והשני הון, והשלישי ברכת הארץ

נהל אשכול

מפרס ולא ידע לברך, ונברך צריך דזרח ית פתח ואמר רב ילא. א ברכות מ"ה ע"ב. ב ר"ה כ"ח. ג ב"ר יעקב תלמיד רב האי ורבו של ר"י, ומחבר המפתח על ס"ה, ומי בחמלת מלה ט' אחר ד"א. והתוס' הביאו דין זה בדף מ"ט בשם סדר רב עמרם. ד ברכות מ"ה ע"ב. ה טעם זה נתן המחבר. ו מדברי רב האי, צ"י קל"ד. ז ל"ב, דיורי ג', פ"י מלך גדולה שנפרטה לקטנה והפרכה כפתח דעדיין מחילה קיימת, להכי אס גפני' בקטנה מותר לזרוע הגדולה, דעדיין נפרדת מקטנה, אבל גפנים בגדולה אסור לזרוע הקטנה הריא נפרטה במלואה ולדידה הוי פרטה ולא פתח, ולכל מידי הקטנה טפלה לגדולה אבל גדולה אינה נגזרת אחר הקטנה. ח לרש"צ דוקא אס אינו רואה ע"ס ע"ט. ט פסחים פ"ה, אגף, הנה שסדלת נוקף עליו. י ל"ל: לרב. יא ואין ס"ל דר"ב כל לא אמר חלה לענית חתן וקדושה אבל לענין נרוף יו"ד מודה דמחילה מפסקת. יב ברכות מ"ה. יג וז"ל: היכא דקא צעי מד מנהון למיפק פסקין סעדיהו (לשנים משורת הדין מירי החס) ומומנין עליה, וגמר אינו ברכה כולה ופיקו, והס חזרין ואוכלין ויגומרין הסעודה ומברכין עכ"ל. הרי צסדי' שגומרין סעודתן ולא לריבין לסתמיל צנטי' והמוילא. יד חסר וז"ל דאמר פסחים ק"א חצורה שחסיבין צסעודה ועקרו רגליהם ללחץ לקראת חתן כשהן יונאין טעונים ברכת המון וכספן חזרין לסעודתן לריבין לברך המוילא (ור"מ פליג כמ"ס צס"י י"ח) זה דוקא כשעקרו רגליהם, אבל הכא שיושב במקומו ושומע ברכת זמון אבל אינו חסיה דעתו מן האכילה, לית לן לחומר דהוי הפסק וכס"ג כ' הר"אש. טו ברכות מ"ה ע"ב וז"ל יסודה בר מרימר. טז נגמ' הגירסא משובת. אס ענה לבסוף סימן שגמר, אבל אי לא גמר לא שייך. יז פ' אין עומדין. יח להבדיל בין ג' ברכות צ"המו דאור' לברכת הטוב והמטיב דרבנן, כ"ז צבצלי. יט שס מ"י. כ וכ"כ ר"י ורמב"ם, ורבים חלקו דהלכה כר"ם באסור אף הר"י כ' וכן עמא דבר והרי זה דומה למ"ס ברכות כ"ב נסוג עלמא כר"א בראשית הגז וכו' יאשיה בכלאים וכ' כר"אש ר"ה כלאים אע"פי שכמה חסניות דלא כר' יאשיה אפ"ה חזרו להיות עושין כר"י ע"ס. וכן בדברי' אמרים לפעמים המנהג כיחיד ועי' ערובין ע"ב מנהגא כר"ו מורין כן, מ"ק כ"ו פסחים ק"ג ונהגו העם. ולא דמי למ"ס ספ"ק דר"ה במקום אסורא כי נהגו מי שבקיין להו, החס איפיקר ר"י ונתבטלה דעתו לגמרי, אבל הכא צגמ' לא איפסק הלכתא והמנהג הכריע, ועוד שגוראין דברי ר' נחמן דלמסקנת הס"ס מיסב ר' ששת הצרייתא דארבעה דס"ל הטוב והמטיב דאור' כדעת ר"ם צירושלמי פ"ו, ולצבלי דף מ"ח ציבנה תקנה. כא פ"ז דברכות וכ"כ הר"י צבאור ארוך.

ספר האשכול, הלכות נטילת ידים והלכות סעודה.

הארץ והרביעי בונה ירושלים. ומסיק הש"ס מהאי ברייתא דקתני בר"המו נחלקות לשלשה ולא לארבעה לא תיקשי לרב נחמן, דבפועלים עסקינן שכוללין ברכת הארץ וירושלים בחדא, א"כ לא הוי אלא ג' ברכות, ברכת זימון, והוה, וברכת הארץ וירושלים. ומהאי ברייתא דקתני שבר"המו נחלקות לארבעה גברי לא תיקשי לרב ששת, דהאי קחשיב נמי ברכת הטוב והמטיב, דס"ל הטוב והמטיב דאורייתא. ושנוי דתיקא הוא דהא קי"לן הטוב והמטיב ביבנה תקנו, אבל לר"ג מצינו ברייתא הני הרי ברייתות, ודכותי עמא דבר, דהא יחיד כדמברך מתחיל מברכת הון, אלמא ברכת הוימון דליתא אלא בג' עד נברך הוא. להיכן הוא חוזר א כשאומר נברך שאכלנו משלו? רב וביד אמר חוזר לראש ואומר פעם שנית נברך שאכלנו, ורבנן אמרי למקום שפסק דבחר דפסק הם התחילו לוטר ברוך שאכלנו משלו ואף הוא הדר ואומר ברוך שאכלנו משלו. סר זוטרא איקלע לבי רב אשי איתרע בי' מלתא בבדיה פתח ואמר בהטוב והמטיב: ברוך המלך ב החי הטוב והמטיב אל אמת דיין אמת שופט בצדק שליט בעולמו ואנחנו עבדיו ועמו ובכל אנחנו חייבין להודות לו ולברכו. ואיכא לישנא לוקח . . . ג. ובעל הלכות והגאון ר' יצחק לא גרסי לה.

כא.

ח"ר שנים ממתנין זה לזה בקערה ד שלשה אין ממתנין, והבוצע פושט ידיו תחלה, ואם בא לחלוק כבוד לרבו או לגדול ממנו הרשות בידו. אמר רב יהודה אמר רב אין המסובין רשאיין לאכול כלום עד שיטעם הבוצע ורב ספרא אמר לטעום אחטר ה ואין המסובין רשאיין לטעום עד שיטעם המברך. ויש נוסח בספרים עד שיטעם הבוצע, וחזי לן דהכי הוא דלאו כמברך לחוד חלי, אלא במי שבוצע להם מבכרו וכן השמועה בירושלמי ו א"ר אבא בשם רב מסובין אסורין לטעום עד שיטעם המברך, ר' יהושע ב"ל אמר שותין אע"פי שלא שחה. מה פליג? מה דמר רב כשהוי כולם וקוקין לכבר אחד, מה דמר ריב"ל שהי' כל אחד כוסו בידו. הלכך אם המברך הוא הבוצע לחודי, שאין אחרים בוצעי' אלא מקבלין ממנו, אין רשאיין לטעום עד שיטעם הבוצע, ואם המברך אינו בוצע להם אלא מברך להם וכולם בוצעים מבכרם רשאיין לטעום מככרם אע"פי שלא טעם המברך ו זהכי נמי שמעינן מהא דערבי פסחים ח. רב אשי קדיש ואמר בורא פרי הגפן, וההוא סבא גחין ושתי קודם דשתי ר"א, אע"ג דהוא המברך, אלמא אם כוסו בידו או בכרו בידו רשאי לטעום קודם המברך. מיהו מהא לאו ראי' דגבי המוציא דהמברך צריך לאכול ט איכא למיטר דצריך להמתין עד שיבצע אפי' כ"א בכרו בידו, אבל קדוש דמוציא אחרים אע"פי שהוא אינו שותה רשאיין לשחות קודם ששחה המברך. אין הבוצע רשאי לטעום עד שיכילה אמן מפי רוב העונים, שכל העונה אמן יוחר מדי אינו אלא טועה דמעכב בהנם על הבוצע ו. והיכא דאשכח אינש חרי דחבי ואכלי ולא גמרי סעודתיהו, מצוה לטיבל

נחל אשכול

א ברכות מ"ו ע"ג כפי' החוס'. ב כך נוסח הרי"ף ולב"י סי' קפ"ט היו אומרוין כל הפתיחה האל אבינו וכו' עד רועה ישראל ואח"כ אמרו המלך הטוב והמטיב אל אמת וכו' ומחוס' למ"כ. ג ז"ל ליקח נפסוח במספט וכ"כ בגמ' שלנו וכ' בה"ג שאין לאמרו דבשבת ג"ס אי' יש מיחה בלא חטא, וחוס' כ' משיטא דמשיטא בלא חטא וכל דרכו משפט. ד ברכות מ"ו, פי' ז"ל כשאחד מוסלה ידיו מן הסעודה חסים חזיה ענין גס חזרו מפסיח מלאכול, אבל אין ז' לריכין להפסיק מפני א', והבוצע פושט ידו תחלה להערה. ה ומסיים בגמ' למאי נ"מ שחייב אדם לומר בלשון רבו ופר"שי ואין חלוק בדיון, ופי' בזכרון יוסף דל"ל לישנא קמא לאכול חסור ולטעם שרי, דהא חסיים עד שיטעם הבוצע ואם טעימה שרי לחסיבין, חיה כבוד הבוצע וכל החמין הוא לכבודו, אלא ודאי אף לל"ק צמ"ס חסיר לאכול לטעום נמי בכלל. וספיר אמר אין נ"מ אלא שחייב לומר בל"ר. ושיב הססה חזאי המ"ל הס"ס בזה מתני' היא עדיית פ"א חייב לומר בל"ר? וחרן רב ספרא נוסח אמר כן לרב יהודה, אחס חומר לאכול, צריך אחס לומר חסתי' דרב לטעום שהרי חייב לומר בל"ר. ויחמר אחמו"סג ז"ל בזה פליגי ר"י ור"ס, דפ"א דעדיית, כלל אמר מלא אין ח"ס כוסלין ח"סמ אלא שחייב אדם לומר בל"ר, פי' כרמז"ס שמעי' ואבטליין לא יוכלו לומר היין ככתוב אלא אין, ודקדק הלל לומר כלאינס, אע"ג דלא נ"מ חזי, אבל הרב ב"ד פי' דקדק לומר אין כל"ר ולא אמר ג' קבין, דבמלת אין נגלה הטעם דפוסל המקום, שהין המדה הגדולה הכתיבה בחירה לכך אחסבוס רבן לפסול מקום, ולדבריו א"ל לומר כל"ר אלא אם נולד מזה סיס טעם הגון או דיו. חס פלוגמא דרב יהודה ורב ספרא, רב יהודה לא דקדק לומר לטעום דאין חליק צין לאכול וצן לטעום ומ"ס צעדיית חייב לומר כל"ר פריסי כראב"ד היכא דנ"מ חזי, ור"ס ס"ל כרמז"ס אפי' ליכא נ"מ. וזוה יוצו ר"שי פסחים ג"ב ע"ג רב ספרא נפק חזאי לח"ל וכו' עד דדייק וגמר שמעתא מפומי' דרביה כרמז"ס צפומבדייתא דאמר רבא א"ר יהודה הר הבית סטיו כפול, פר"שי שהי' חסיפק אס שמעה מרב יהודה או מר' יהודה נשיאה דהוי נמי בזהאי דרא. וכו' הגרי"ב בל"ו ער"שי ברכות ג"ג ומנהו ליכס. וכונתו דסם חזינא נמי הא דרמב"א ופר"שי רמב"א הי' מדהדה בלשון רבו לומר סטיו אף שבמסנה קיראו אלטבא, וי"א דדייק ספקא דרבייתא חזי מדרבי יהודה חזי רב יהודה, וקשי' לי דרמב"א לא ראה שיהס וכו' ועמסר"סל. הרי דומה פי' זה ומקיימו בפסחים? ויחא בפסחים חזרי דשמעתא רב ספרא, ולדידי' חייב לומר בל"ר אפי' לא נ"מ חזי, א"כ ליכא לפרושי רב ספרא משבח רמב"א שאמר סטיו בלשון רבו, הלל מנ"ה הדין חייב כדאי' במסנה חייב לומר בל"ר. לכך הוכרח לפרס דמשבח דגרס ספקא דגברי. ובברכות דלא קאי לרב ספרא פי' ספיר מעלתו דרמב"א שמדקדק כל"ר אפי' לא נ"מ, ומנ"ה הדין חייב לומר בל"ר היכא דנ"מ חזי כפי' הראב"ד ודפס"ח. ומ"ס ר"שי בברכות רמב"א לא ראה ר"י נשיאה, ודאי אפשר שהי' צימיו שרב ספרא תלמוד רב יהודה, ור"י נשיאה חזי בצפירתו של רב יהודה, מ"ק י"ז ע"ב. ועזי"ס ע"ז ג"ג ע"ב, אלא כונתו שלא ראה ר"י נשיאה שהי' בל"י ורמב"א בצבל וכ"כ ר"שי צינא י"א. מיסו אפשר שמע חזאמר צסס ר"י נשיאה והא דנקט ש"ס ח"ר רמב"א חר' יהודה ולא חזיכר השני שממנו שמו, לא נריך להזכירו כדאי' מור ג"ו ע"ב מלתא דמתחמרה צבי תלתא, קדמאס ובחראס חמרין, מינעאי לא חמרין. ו פ"ו ה"א והגרסא ח"ר צין. ז אבל חוס' ורי"ף גרסו עד שיטעם המברך מ"מ פרשו חוס' דוקא אס מקקין לככרו. ח פסחים ק"ו ועי"ס בחוס' סכ"כ. ט ר"ה כ"ט. י החוס' כ' בלריכות יתרה ישחנה משמעות חתיבה, ודאמרין סס המאריך בלחן מאריכין ימיו, היינו שאינו מאריך ביותר.

ברכות

למיכל בהדייהו לאצטרופי לברכת זמון כדאמרין השמש שעומד על שנים אוכל עמהם אע"פ שלא נתנו לו רשות א, ואמרין ב רב ושמאל יתבי בסעודה ואתי רב שימי, הוי מסרהב למיכל פי' מטהר לאכול לצרף לזמון, ואמר שמואל אע"ג שכבר אכלו ופסקו, כיון דאי טיית לן מידי קאכילנא לאו גמר סעודה הוא ומצטרף בהדן, מיהו ודאי אם נטלו ידיהם הוי גמר סעודה ולא מצטרף בהדייהו ג. והלכתא גדול מברך אף דאתא בסוף סעודה. וכל ח"ח שמברך לפניו אפי' כהן גדול עם הארץ אותו ח"ח חייב טיחה דכ' וכל משנאי אהבו מות ד אבל כהן ח"ח טעוה לאקדומי דכ' וקדשתו לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון לברך ראשון וליטל מנה יפה ראשון ה. אין מומנין על עם הארץ ו. איוה ע"ה, אחרים אומרין אפי' קרא ושנה ולא שמש ח"ח והו ע"ה, אמר ר"ה הלכה כאחרים. וכ' רב האי אע"ג דרמי בר חמא עביר הכי אפי' בהדי' דרב מנשיא, דסבר דלא שמש ח"ח ולא אומין עליה, השתא רבנן לא והירי בהא מלתא. ונשאלו רב שרידא ורב האי הא דאמרין ז' ששה דברים נאמרו בעם הארץ, ואחד מהם שאין מקבלין ממנו עדות, מי שבא מהם להעיד על טהנה או מכר או הוב בקנין, והוא אינו יודע לכתוב או לקרות שטר ולא דבר אחר, מי מקיימין עדותו וקנה לו לוקח אפי' מטשעבדי, דסתם קנין לכתובה עומד, או דלמא מבני חורין גבי ומטשעבדי לא, כיון שאין יכולין להעיד בשטר, הוה להו עדות בעל פה ח' או אין מקבלין ממנו עדות כלל? הכין חוונא שע"ה הוי כמה פעמים אפי' קרא ושנה ולא שמש ט, וכה"ג מקבלין עדותו אע"ג דלא מומנין עליו, ורמי בר חמא אחרור עליה דרב מנשיא, דרב מנשיא שמע שמעתא וגרם לה, ורמי הוא דלאו אדעתיה י, ותניא יא איוה ע"ה כל שאינו אוכל חולין בטרהרה דברי ר"מ, וחכמים אומרין כל שאינו מעשר פרוחיו, ובכי הדין עם הארץ אחר אין מקבלין ממנו עדות ולא לכל מילי שמטמאין על גב עם הארץ, הואיל ובגדיו מדרס לפרושים יב והיכא דתנן חבירות היכי הוויא במס' תמורה יג. ותניא נאמן ע"ה לומר פירות הללו לא הוכשרו ואין נאמן לומר הוכשרו ולא נטמאו יד. ולבסוף עקרוהו רבנן הא מלתא ואפי' לענין טהרות מקבלין עדותן דחיישינן לאיבה שלא יפרשו ויצאו לתרבות רעה דהני' א"ר יוסי מפני מה אמרו ביהודה נאמנין על טהרת שמן ויין כל ימות השנה שלא יהא כל א' וא' הולך ובונה במטה לעצמו ושורף פרה אדומה לעצמו, ואמר רב פפא כמאן מקבלין האידינא סהדותא מעם הארץ כמאן כר' יוסי טז וכל שכן לענין דיני טמונות שאין להחזירין טז כלל דלמא... יו. מיהו מאן דאית' מפסולי עדות כגולנים וטועלין בשבועות ומחללי שבתות יח וכיוצא בו, אי נמי עם הארץ שלא קרא כל עקר אפי' ק"ש ואין בו דרך

ארץ

נחל אשכול

א ברכות מ"ה. ב ברכות מ"ז. ג עמג"א קל"ז. ד מגלה כ"ח: קרי משיאי, הגורמין לשנוא הסורה, שאם ראה ח"ח שפל לפני ע"ה לומרין חין נחת רוח בחורה, חבל אם נתן לו ח"ח רשות, רשאי. ה גטין נ"ט פ"י מנה יפה אם חילק עם ישראל בטוב יאמר לו ברור איזה סתרה. ונגורים ס"ג פ' המפרס כשחוקק כ"ג עם אחיו בלחם הפנים, ול"ע הקרח בכל הכהני' איירי, ואפשר דלא יחא נ"י בפר"ט, דפסחים ל' ע"ג בוררי חנק יפה חין רואין סימן ז', ועמוס' מ"ק כ"ה, לכך מוקי בחלוקת דברים קדושים דומי' דלפתוח רחוקו, וכיון שאין לישראל חלוקה עם הכהן בחלה, מוקי לה בכ"ג עם הדיוט, ומוקי בלחם הפנים לרבנחא, ח"ה פ' טבלת' לוקח כ"ג חניו וכן בשחר קרבנות, יומא י"ז, מ"מ טעמי חלק היפה, וח"ה וקדשתו בכל כהן איירי, כיון דילפינן מיני' סרויות י"ג כו המקודש ומחברו קודם את חברו, ה"ה כ"ג כנגד הדוט במנה יפה בל"ה. ו ברכות מ"ז. ז כפסחים מ"ט. ח ז"ב קט"ה מלוה בשטר גבי מתשעבדי, מנוה ע"פ מבני חורין, ושם דף מ' חס קנה מידו בקנין סודר בפני עדים גובה ומתשעבדי סתם קנין לכתובה עומד. ט כאחרים בברכות מ"ז, וס"ל גמחויס חף דלענין זמון הוי ע"ה, מ"מ עדותו כשר וכ"כ ר"ף בפסחים ס"ג הח דחין מקבלין עדות מע"ה דוקא אי ליחא במטהה מקרח דרך חרץ ומלות, והא דלומר חגיגה כ"ה מקבלין סהדותא מע"ה כמאן כר' יוסי, היינו ע"ה דליתת במקרח ומטהה חבל דר"ה ומלות היתי' ולא חסוד אשנועתא ואגולותא, י בברכות מ"ז. יבית זה לרמי' ח"ה ג' דלא מומנין על ע"ה שנה שמש ח"ח, מ"מ כשר לעדות, דרמי' לא לזמון עלי' דרב מנשיא, וטעמי' ח"ה פ' דהני ספרה וספרי החשב' בכל ע"ה לזמון, דסבר לח שמש ח"ח, וכי ס"ד שפסלו נמי לעדות!! ה"י בע"ה שלא למד, מ"מ כשר לעדות אי בר מלית הוא. יא סס. יב ר"ל בע"ה זה שודחי מינו מעשר חמרו חין נאמן לעדות ולא לכל מילי שחמרו וממחזין ענ גב הארץ, דהיינו כל הכלים וכל אונקין של ע"ה כדאי' עדות פ"ח וחגיגה כ"ג, ובגדיו מדרס לפ', חגיגה י"ח, ואינו נאמן אם חומר טהורין. יג פ' בכל מקום שחמרו שדוקא חבר נאמן וע"ה אינו נאמן עד שיקבל דברי חברות זה ונאלץ במס' ט'. לענ"ד ט"ס ול"ל בכורות ל' ושם נאמר שגם ע"ה נאמן אם מקבל עליו שחבל בטורה ויעשר מה שאוכל ומוכר וכו' וכן יכול לקבל נענין דבר ח', ונאמן אדם ולא נזה. מזה נשמע נמי חף שחין נאמן לטהרות נאמן לשאר מילי. יד חגיגה כ"ב ע"ג וכן נאמנין על טהרת טבילת טמא מת ובהרבה דברים ע"ה חגיגה כ"ה וכו' ומכסירין פ"ו מ"ג. והעקר בירושלמי פ"ב דמחאי דיש נו נאמנות חוץ מטהרות, ועמ"ב"ס פ"י דמ"ז. טז סס בחגיגה. ק"ק כבר חמרו הגאונים לעיל דהא דאמרין בפסחי' ח"ח עדות מע"ה היינו חס אינו כולל במלית ובד"ח, חבל אי אית' לרבנן נמי מקבלין עדותו, ולא פליגי ח' יוסי חלל לטהרות, ומאי קחמר החידוש מקבלין עדותן כמאן כר' יוסי (לר"י בחגיגה יחא דס"ל לרבנן לא מקבלין) ואפשר שהגאונים פרשו מקבלין החידוש ח"ה נענין מעשר משום חיבה כמו שר"י מכסירין לעדות בטהרות. לו סר"ג חס יס מקום לנע"ד לומר בפסחים איירי חפי' בע"ה שנה למד חין מקבלין, מ"מ קיינן כר"י. טז כ"ל להרסוקן. יז כ"ל ילאו לתרבות רעה. יח לשון ט"ס סנהדרין כ"י, מיסו מחללי ט' נח חני' ויתור הוא, דקיי"ן חפי' עובר חללו שיש מנקות פסול. ורחימי צה"ג ס' עדות: מאן דמיחל שבת בפרהסיא שנה צמום פסול לעדות, דשבת וע"ז כי הדדי נינהו ותני' (מגילת ט') חוץ מן המומר לנסך יין ולחלל ט' בפרהסיא דנחו בר ישרחל הוא ופסול לעדות. וקשה הוא פסק כאבוי כל דמקרי רשע פסול לעדות ח"כ בכל חלקות הדין כן ולמה נקט מירי דבסקינה? ורחימי צמו"י סנהדרין שם חף שמומר לעברה ח' פסול לעדות, חבל צמסורין לחל בעיין חלל עד ח' נאמן ג"כ מומר לדבר ח' וכן קיי"ן צמו"י קכ"ו. ולפ"ז י"ל דנקט מחלל ט' דפסול לעדות חף לאסורין דילא מחלל ישראל, וכ"כ ה"ג בסל' שחיטת חולין מחלל ט' בפרהסיא עושה יו"ג דמומר ומחלל ט' כהדדי נינהו, וכ"כ מו"ל פ"ג דסגנות מסברה דנפשי' וכן נראה

ספר האשכול, הלכות נטילת ידים והלכות סעודה.

ארץ, ודאי לא מקבלין עדות מטנו, הואיל ובהמה הוא ופחות מעם הארץ דאמרין החם א קרא ושנה ולא שמש ת"ח, זה ע"ה, קרא ולא שנה, זה בור, לא קרא ולא שנה עליו הכ' אומר וודעתי את בית ישראל וב"י ורע אדם וודע בהמה, ואמרין ב כל שאינו לא במקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ אינו מן הישוב ואמר ר' יוחנן ופסיל לעדות, ואמרין נמי האוכל בדרך ג דומה לכלב, ויש אומרין שפסול לעדות. ובשביל שאינו יודע לא לכתוב ולא לקרות ולא לשנות דקאמרין עדותו כבעל פה דמי, או היכא דאיכא קנין סתם קנין לכתובה עומד ד? טאי ספקא איכא בהא מלתא, אטו במכתב ובמקרא תלי מלתא, אם נאמן הוא וראוי לעדות, מה לי יודע לכתוב ולקרות או אינו יודע, אלא ודאי לא חתים עד דידע למקרי ה לבר מגיטא דבכתיבה תלי מלתא ו אבל בשאר שטרות מי שהעיד בקנין ואינו יודע לכתוב ולקרות מוסר דבריו לפני ב"ד בין מוטחה ובין שאינו מוטחה ז. וגר שמל ולא טבל אין מוטמנין עליו דאינו גר עד שיטול ויטבל ח והכותי מוטמנין עליו, והני מילי באותו זמן אבל עכשיו עשאום כגוים גמורים לכל דבריהם ט עכ"ל. כ' הגאון ר' יצחק: אמר רב נחמן י קמן היודע לטי מברכין מוטמנין עליו, אמרי רבואתא והוא שנכנס בשנת י"ג אע"ג דלא פרח יא אבל לא נכנס לשנת י"ג אע"ג פרח אין מוטמנין עליו, ואנן לא ס ל הכי כיון דקרי ל' קמן אפי' בן ט"ח ובן י"ד שנים ויודע לטי מברכין מוטמנין עליו והכי חזינן לנאין עכ"ל יב. אמר רב ט' אכלו דגן וא' אכל ירק מצטרפין, אפי' טבל עמהם בציר או שחה כוס א' מצטרף, אפי' שבעה אכלו דגן וג' אכלו ירק מצטרפין לנברך אלקינו, אבל ששה לא יג דבעינן רובא דמכרתי, והני מילי לאצטרופי לבי עשרת, אבל להוציא רבים י"ח אינו מוציא עד שיאכל כוית דגן. ואמרי רבנן אף לאצטרופי לבי תלתא בעי שיאכל כוית דגן יד.

הלכות ברכות המזון.

כב. ת"ר טו סדר בר"המו, ברכת הון, ברכת הארץ, ברכת בונה ירושלים, וברכת הטוב והמטיב. ובשבת מתחיל ברכה ג' בנחמה טו ומסיים בנחמה ואומר קדושת היום באמצע, מתחיל נחמנו ה' בציון ומסיים ונחמנו בה כי אתה בעל הנחמות ברוך מנחם עמו ישראל בבנין ירושלים. וצריך להזכיר יז ברית ותורה בברכת הארץ, ומקדים ברית לתורה שזו נחמה ב"ג, ותורה בג' בריתות, מפרשי רבנן ג' בריתות ללוחות שניות: הנה אנכי כורת ברית, ע"פי הדברים האלה כרתי אתך ברית, וכתב על הלוחות א"ד הברית, והטוב והמטיב צריכה מלכות יח כיון שפותחת בברוך, דלא הויא סמוכה לחברתיה שהן דא' והיא דרבנן. וכל ברכה שפותחת בברוך צריכה מלכות. וצריכה ב' מלכויות לבר טדידה שאומר באמצע מלכנו אדירנו וכו' המלך הטוב להשלים ב' מלכות שחטרו בברכות הארץ וירושלים. ומה שלא תקנו חתימה להטוב והמטיב, שבתחלה היתה ברכה קצרה שביבנה תקנוה כשנתנו הרוגי ביתר לקבורה ואמרו הטוב שלא הסריחו והמטיב שנתנו לקבורה יט וקצרה אינה חותמת בברוך. וכך ה' המעשה כ כרם גדול ה' לאדריינום הרשע ח"י מיל על ח"י מיל והקיפו גדר מהרוגי ביתר מלא קומה ופשוט ידים ולא גזר עליהם שיקברו עד שעמד מלך אחר וגזר עליהם שיקברו, אמר ר' הונה משנתנו לקבורה נקבעה הטוב והמטיב כא. טעה ולא הזכיר שבת בב"המו אומר ברוך שנתן שבתוח למנוחה לע"י לאות ברוך מ'הש כב. לא הזכיר של יו"ט אומר ברוך

שנתן

נחל אשכול

דברי רשב"א שהביא צ"י סי' קי"ט, אט"ג דהסור סתם יין מחוס חתימה, ל"פ רבנן צוממר. א סיטה כ"ב. ב קדושין מ'. ג ציסק גרסין ופרשו שאוכל צקביעות סעודה. ד זו סוף שאלה ששאלו. ה פי' ע"י קנין צפני עדים כבר נעשה הכל וגם מחשענדי אט"ג טעדים לא ידעו לחתים ולקרות, ואם ירלו לחתום סטר למען יעמד ימים רבים ולא ידעו לקרות, זה לא יתכן, ואם לא ידעו לכתוב אין מקרעין להם נייר לכתוב צקביס כמו סעושין צגט, גטין י"ט, דוקא צגט אקויו רבנן דלפעמים יפרס למ"הי ולא משכח ססדי דידעו למחמס. ו גט ח"ל חתימות עדים מ"הס דוכתב נה אכתיבה קלוי ואין סעדים הוחמין חלח מפני תקון עילס שחל ימיתו עידי מסירה, גטין ל"ד. ז דבדעי סודלות וסוללות כתימתין דמי דעבדין שליחיתיהי דקמלוי, צ"ק פ"ז. ח צרכות מ"ו. ט חילין וי"ו אבל ב' חיות לכל דבריהם לא נמלא צנמי' חלח צפ"מ לרמ"בס פ"ד דקדושין וספ"ו דדה וברט"ב פ"ו דצרכות. וכמה הנכחל רבותא דאיכא למשמט חויני' כחצתי צמסנת ר' נתן פ"ו דצרכות. י סס מ"ח. יא אט"ג סלל סביא צ' סערות ולא השלים סנת י"ג, דלאחר סנת י"ב, סוי עכ"פ מופלא סמיך לחיס וגררו נדרים חס יודע למי נדר. יב יס לדקדק סכא סתם כר"ף ולעיל סי' כ' קטן ספירס ויודע נמי מצרכין מין עושין מעסה נהלטקף לתפלה? וז' דסבר כר"י ורס"י וזב נטורנלי סמביא סאגור וכן דעת ראצ"ן ור"ח משבחה תפלה סמורה מזימון וכדמשמט נמי מצרלסית רבה סכביאו חיס' ולעין צר"המו עיטין חותו סניף, סכל חמד צעלמו יכול לפטור עלמו מצר"המו, אבל לקדים וקדוסס סאין סיחיד יכול לפטור עלמו מחיובו צסס עיין לריכין כילס סיהיו צני חלוס. וסרלכ"ד ס' ח' כ' חסיכל וחייתי רלוי מירוסלמי. יג גרסס ר"ף, ולרס"י חפסט לר' ימיו' דבססס נמי די כפסק ח"ו צצ"י ס' קל"ז, וב"ד ראצ"ן סב' דף מ"ס לעיין זימין ציר"ד חפי' חכלו מטוט דגן וסרוב ירק מלטקף, וט"ס ול"ל סרוב דגן ומטוט ירק. ולפיסק' דס"ל ד' חכילי ירק לא חסני, יס לססחפק חס ד' סיתי יין מלטרפין, כיון דצרכס חסרוס דיין דלוי', ולרס"ג' נפטר צרכס היין צצ"המו דסעיד כסחמל ולא סחר מסקין. יד רביס חלקי. טו צרכות מ"ח ע"ב. טז דעת סרלכסוי' צצנת לא יתחיל רסס ס' סאין חומרין חמנין חלל נחמני ס' וגס לא חסייס צינע צרס ח"ו ומנהגו עפי' חוס'. יז סס, צמילס כחובות י"ג צריתות, נדרים ל"ח, וג' צריתות דחורס פר"סי בג' מקימות נגסס חורס, סיני ערבות מ', סר גריויס (עמחר"סח: אוסל מועד) וצכולן ברית, חלס דברי סברית, מלכד סברית חסר כרת צמורב, וצני חכל וסמחרס ח"ד סברית. יח צרכות מ"ט. יט סס מ"ח ועחוס' מ"ו. כ צירובלמי פ"ד דמענית. כא חוס' מענית ל"ל נככי תקנוס צצרכס סמזון ועל סני יין טפי מחסר דברי' לפי ססוי גדר לכרס, כויתס סצ"המו טעיין כוס, וחף למ"ד לא צעי, סוחין יין צסעודס, ולסר"ח חקנוס צצ"המו לפי סכולס סודלס. וקסס למס נמי צסנוי יין? חולי למעט ולעלור סמחס יחרס צוכית סרוגי ציחר. כב סס.

שנתן י"ט לע"י לששון ולשמחה ברוך מ"י והזמנים. והוא דאדכר קודם שהתחיל הטוב והטטיב, אבל פתח הטוב חוזר לראש. לא הוכיר ר"ח אומר ברוך שנתן ר"ח לע"י לזכרון. וכ' רבואתא דלית ב'י' חתימה מדאמר רב גידל לא ידענא אי חתים רב. אבל איכא דגרסי א' כי אתא ר"ד אמר רב חתם מקדש ישראל ור"ח. ואי לא אדכר עד דפתח הטוב לא בעי למיהדר, דדוקא בתפלה מהדר אי לא אדכר ר"ח דלא מצי פטר נפשיה מתפלה, אבל באכילה בר"ח דאי בעי לא אכל ב' לא מהדרין ל'י. עד כמה מוטנין עד כוית, ר' יהודה אומר עד כביצה ג. אע"ג דר"מ, שהוא ת"ק, ור' יהודה הלכה כר' יהודה, הכא הלכה כר"מ, דר' יוחנן אכל וית מליה וברך אחריו תחלה וסוף ד' ומשמ'י דרבא אמרו ה' להוציא רבים י"ח צריך שיאכל כוית דגן, ש"ט בכוית בר חיובא הוא ובסוגין נמי אמר ר"יו מוחלפת השטה ולר' יהודה בכוית ו' ואמרין נמי ז' דרש רב עוירא וכו' והם מדקדקין עד כביצה ועד כוית. והני תלתא דכרכי ריפתא בהרדי ח' וקדם חד טנייהו וברך לחודי', כדאחו הנך חרתי לברוכי מוטנין עליו ונפקו בויתון דיד'י, משום דעדיין לא בריכו להו, מיהו איהו לא נפיק בויתון דידהו, דאין ומון למפרע. שלשה אכלו כאחד אין רשאין לחלק. שני חבורות שהיו אוכלין בבית א', בומן שטקצתם רואין אלו את אלו מצטרפין למוטן, ואם לאו אלו מוטנין לעצמן ואלו מוטנין לעצמן, ואם הי' שמש ביניהם מצטרפין כל זמן שיכולין לשמוע ברכה מפי המברך ט. — מברכין על היין בורא פ"הג אע"פ שלא נתן מים בתוכו, אבל על כוס של ברכת הטוון אין מברכין עד שיתן לתוכו מים, דבעינן מצוה מן המוכח, לפי שיינם חוק ואין שבתו נכר עד שיתן לתוכו מים, דבהכי טוב יותר לשתייה. — אשכתן בפסקא י' הני צמקין שיש בהן לתלוחות וכשורין במים יוצא התלוחות במים והוי ל' טראה וטעם יין מברך בפ"הג, אבל אם צמקו ויבשו לגמרי ואין לתלוחות נפיק טנייהו במים אין מברכין בפ"הג. ד' דברים נאמרו בפת יא' אין מניחין בשר חי על הפת, אין מעבירין עליו כוס מלא, אין סוככין בו את הקערה, ואין זורקין את הפת, וכולן כדי שלא תהא הפת בויהו. וכל מידי דאכילה דמיטאס ע"י וריקה אין זורקין, אבל מידי דלא מיטאס כגון אמגווי ורמוני לית לן בה. תנא יו"ד דברים נאמרו בכוס של ברכה, טעון הדחה מבפנים, שטיפה מבחוץ, חן, מלא, עטור, עטוף, נוטלו בשתי ידים, ונתנו בימין, מגביה מן הקרקע טפה, ונותן עיניו בו, ויש אומרין אף משגרו בסתנה לאנשי ביתו. א"ר יוחנן אנו אין לנו אלא ארבעה הדחה, שטיפה, חן, מלא, וחי דקאמר שנותן היין בכוס בלי תערובת מים ואח"כ מווגו במים יב' אבל מחסר טעם משעור מווגה עד שמיגע לברכת הארץ, ונותן לתוכו מים להשלים שעור מווגה להכיר שבתו של ארץ, ומלא כלומר שעם מה שמוסיף עליו מים יהי' מלא, דא"ר יוחנן המברך על כוס מלא נותנין לו נחלה בלי מצרים שנ' מלא ברכת ה' ים ודרום ירשה. עטור יג' א"ר יהודה שמעטרהו בתלמידים, ר"ח מעטר ל' בנטלי פי' בכוסות, עטוף ר"פ מעטף בטליתו ותיב, רב אסי פרים סודרא על רישא. נוטלו בשתי ידים דכ' שאו ידיכם קדש וברכו א"ה, ואוחזו בימין ורבנן קדטאי יד' מנעו שלא לסייע בשמאל. מגביהו מקרקע טפה שני כוס ישועות אשא וגו'. נותן עיניו בו כי היכא דלא ליסח דעתו מיניה, ומשגרו לאנשי ביתו בסתנה, כי היכי דליחברך דביתהו. אין מסיחין על כוס של ברכה טז' ואין מברכין על כוס פורענות טז'. כבר בחבנו שר"ה גאון פרש וז' לגבל לחפלה ולנטי' ד' מילין לפניו מי שאין לו מים ליטל ידיו לאכילה אם המים רחוקים יותר מד' מילין לפניו או מיל לאחוריו א"צ להסתין ובעל קרי נמי ביותר מד' עושה מ"ש חכמים ב"ק שאין לו מים קורא ק"ש ומברך לפניו ולאחריה ואוכל פתו ולא יברך לפניו ומברך לאחוריו יח' וטי שנפנה ואין לו מים ורחוק; מד' לפניו ומטיל לאחוריו טקנת ידיו

בצדור

נחל אשכול

א ה"ג ס"ה קדוש, ובגמ' מלינו נוסח זה דף מ"ד כי אתא ר"ד אמר רב מחס מקדש ישראל ור"ח, וסס חינו ענין ולהכי ר"ח ור"חש ל"ג, אבל צדור שסיך לסגיח דהכא כדעת ה"ג וכ"כ ר"י ור"חש ור"חשין לחתום. ב פת, אבל תענית אסור מדרבנן. וז"י כ' ומח"ס הרמב"ם הנודר לזכר צדור ור"ח חייב לזכר שחין ל"ח, פורים ומנוכה לא יזכר, משמע ר"ח מ"ח אסור בתענית, וכן בתענית יז' ר"ח דלור'. ול"ז דאפסט ספקא, דפ"ח דתענית כ' אין גוזרין תענית לא בצדור, ולאח"כ כ' אין גוזרין בר"ח ומנוכה ומ"הו התמילו ופגעו ימים אלו מתענין, ש"מ שו"ט מפסיקין שאסור להטענות מ"ח משא"כ בר"ח אע"ג דאיקרי מועד יום שמחה למ"ח חס"ח. ודאמרין מנגל ט"ו ועבר מרדכי הטביר יום ח' דפסח בתענית וכן לא אכלו מנחת? יש כח צ"ח לעקורי בשו"ח. ג ברכות מ"ט. ד שס ל"ח. ח סס מ"ח. ו מהר"ש הקשה מ"ל דלמא כוית ר"יו בפסחים מוחלפת ובחזרת סבר ר"י בצבילה? ודומק לומר אם הכא כסדרן לא הי' מסדר רב אשי מלתא דר"יו בצרכות. וז' כיון דר"יו אמר ערוזין מ"ו ר"ח ור"י הלכה כר"י, ור"יו צרך לאחוריו על כוית כח"ס רבנו, ואי ס"ל לר"י בצבילה, סחר ר"יו לכלילה. ז ברכות כ'. מאי ראי? אפשר כיון דנקט עד כבילה ועד כוית וסייני כפר"שי מלא לר"ח וחדא לר"י, ובכל כח"ס מקדים ר"ח לר"י, ח"כ עד כוית לר"י. וכל זה לגרסת ה"ג פ"ו דברכות שגרס עד כוית בצרכות. אבל לגרסתו נספך הוא. ויש לדקדק בהאי דדרש ר' עירא זמנין אמר משמ'י דר' אחי זמנין משמ'י דרב אסי וכו' והס מדקדקין עד כוית ועד כבילה למה לא אמרו כהלכה כוית, דהני חרתי תלמידי ר"יו סווי? ואפשר לומר דתרייכו שמעו דאמר ר"יו מוחלפת הסטס וידעו דאר"יו ר"ח ור"י הלכה כר"י, וחד הבין דהכא מוחלפת הסטס ח"כ הלכה ככוית, וחד הבין בפסחים מוחלפת ח"כ הלכה כצבילה, ור' עירא ששמע דרש זה משניהם, אחד מסייס והס מדקדקין ככוית, ואחד מסייס כצבילה והס נקט בקלרס כיון דזמנין אמר משמ'י דר"ח זמנין משמ'י דר"ח, סייס למר צביטתי' ולמר צביטתי'. ח ברכות נ'. ט חוס'. י ה"ג ס' קדוש ור"ח צברצי פסחים וכ"ח מ"צ ל"ו. יא ברכות נ"א. יב פר"שי דל"ל דיתחיל לברך עליו בלי מים כלל דהא אמר לעיל אין מברכין עד ש"ל מים. יג חוס' אע"ג דר"יו אמר אין לנו חלא ד' האמוראי' התמירו. יד סייני אמוראי' שצ"ס. טו משעב שנתנו לו לא יסיח המברך דעתו ממנו. טז כוס שני. וכ' חוס' חולין ק"ז ט"ז האידנא לא קפדין ואין סכנה צווגות. יז ע"י ס' ז'. יח ע"י ס' ח' דוקא לד"ת בטלו טבילת קרי אבל לא לחפלה, וס"ל להגאון דוקא לחפלה לריך טבילה אבל לברכות קיי"לן כר' יסוד' ברכות כ"ב קורא ק"ס ומברך לפניה ולאחריה וכן על סמוך מברך לפניו ולאחוריו דעשין כסלכות ד"ח (ואע"ג דלר"י נמי אסור בד"ת, מ"ח זה בטלו ח"כ כריב"ב) אבל לת"ק דמתני' דף כ' אסור לגרך ברכות ק"ס (ולצבלי ק"ש ע"ממה אינו מותר חלא בצרפור לת"ק ולירושלמי בצדור עתרי') וקשה למה

פסק

ספר האשכול, הלכות ברכות המזון.

בצורך ובעפר ומחפלה א אבל פחות מד"ט לפניו ומטיל לאחריו בעי לאהדורי אטיא ב. ולגבל פ"י לעשות עיסה בטהרה צריך נמי לחזור בשעור זה בימיהם שעושים חולין בט'. ורב נטורנאי פרש לגבל גבל עיסה ומחמצת חייב אוכלה עליה ג ולתפלה אם הגיע זמנה ולפניו ב"הכנ עד ד' מילין מעכב עד דמטי להתם יותר מכאן מחפלה לאלתר ד ורב שרירא אוקטיי בבעל קרי ומשמש מטחו ה ורב ישראל אמר לתפלה זו ת' הדרך ג. — כיון דסלקינן צרכי סעודה אצטרכינן לפרושי שאר טיילי דחייב אינש לשבוהי ולאודויי כדאמרי רבנן. וכל הברכות צריכות שם ומלכות והכין בירושלמי ז ולאן סייעתא ח ורב נמי לא פליג ט.

הלכות ברכות הודאה.

בג. כתב הגאון בתשובה: על ששאלתם אם מצינו אסטכתא שכל הברכות מברך מעומד, ודאי כך הוא דכתיב ויעמד ויברך את כל קהל ישראל ו כך שמענו מקדמונינו. וספירת העומר ג"כ בעמידה יא דכתיב מהחל חרמש בקמה, מה ת"ל בקמה ללמדך שבקימה ועמידה תספר יב ותקיעת שופר נמי מעומד יג ומברך לשמוע קול שופר יד והלכה רווחת בישראל ואין לזון מטנה ואינה בשתי הישיבות מזו לומר לחקוע בקול מזו שופר, ואי קשיא לכוון מה דאמור אסטכתא לכל הברכות מעומד מדכ' ויעמד ויברך את כל קהל ישראל, דילמא מימרון הגי טיילי לישראל? כתב הג"ח יז ויעמד, המלך בעמידה, ויברך, למלך שהברכות

נהל אשכול

פסק הגאון כר"י? סמך עלמו אירושלמי וז"ל: מחני' כר"מ דחני' ז"ק קורא ק"ס ואינו משמיט לאזנו ואינו מברך לפני' ולאחריו דר"מ, ומכ"א קורא ומשמיט לאזנו ומברך לפני' ולאחריו, וכך מורה לשונו „עושה מ"ס חכמים“. אבל הא קשי' ת"ס אוכל פחו ולא יברך לפני' לחכמים דמחירין ברכות ק"ס אף סין דרבנן גם על המזון מברך לפניו. וגי להגיה וכל"ל: עושה מ"ס חכמים כדחני' ז"ק שאין לו מים קורא ק"ס ומברך ל"ול ואוכל פחו ומברך לאחריו ולא לפניו דר"מ, ור"א (והס חכמים בירושלמי) מוטיא בשפתיו ומברך וטיא ברייתא דק"כ ז"א. א כ"פ רב האי וע' בברכות ט"ו ופסחים מ"ו וכ"כ כר"ף וכיון דלר"ה חירי שפנה מסתמא גם דעת ר"ף אפי' נזפנה וידיו לא טהורות די בעפר אס חושש שעובר זמן ת' כדעת א"ר סי' ל"ב ולא כטו"ז. ב אבל אס הוא מיל א"ה כ"מ בר"ף, ערוך ורמז"ס ולא כס"ט. ג שהניחה בלא עסק במיל מחמץ (וכ"מ דמחמץ לה בפסחים מ"ו גבי שער זמן לחמוץ) ואמר לגבל ד' מילין לחשב אוכלה, דמחני' בלך החרש אס שעה מיל אסור, היינו מדרבנן כמו נוקסה והסכספו פנו דישרף ופטור מעושה, רש"י פסחים מ"ח ורמז"ס פ"ה דחמץ שער מיל והסכסוף ישרף ואין צו חיוב דחינו חמץ ודאי, ופי' הגאון אס הניחה ד"מ צלי עסק חייב אוכלה. וגי שדייק בן מירוש' בלך החרש אס יש כיוולא שהחמץ אסור, אר"מ אין כיוולא צו עד כדי הלוך ד"מ, ובצלי אומר מיל? ומישב בירושלמי חירי לענין חמץ ודאי, ובתחלה אומר ר"א בירושלמי בשער מיל אסור באכילה ואח"כ אר"א לגבל ד"מ לענין כרת. ואפשר דס"ל אף בגבל דהיינו שמתעסק בצנאן מחמץ דר"מ ולא מהני עסק אלא בפחות מד"מ ולא כרמז"ס ור"ה פ"ד דס"ל כל זמן שעוסק לא מחמץ. ומ"ס פ' מ"ח ע"ב כ"ו שעוסק א"מ, קאי אג' נשים שעוסקות שאין עובד מח"ס אפי' מיל. ומנא חני' כן בשל"ג ס' שם בשם ר"י אחרון ובש"ב, הל' א"כ ודאי ראוי להחמיר. ד פרש"י ותוס'. ה וס"ל דב"ק אסור בתפלה אס יכול לגבול על אחר או חוך ד"מ, ואס רחוק א"ל ופטור מן התפלה, וכ"מ מ"מ רבנו צבי' ג' אס אינו יכול לגבול פטור מתפלה. ואפשר דר"ס ס"ל אס א"ל מים מחפלה ולא כר"ה. ו כדאי' ברכות ל' וכמה עד פרסה, עי' לעיל סי' כ'. ל"י מי הוא רב ישראל ז ברכות מ' וכבר כתב לעיל? אחא לאפוקי מדעת ראב"ד דס"ל ברכת הראי' שהם שבה בעלמא א"ל ס' ומלכות, להכי מרזח לירושלמי ספ"ט דברכות דמייתי הכ' כל ברכה שאין בו ש"מ א"ב אברכת ראי'. ח חסר, וכך פרושו שיש מצעלי תוס' מהפקין אס מלכות מעכב מהאמר אביי כותי' דרב מסתברא דחני' לא עברת ממנוחך, מוצרכך, ולא שכחתי להזכיר שמך עליו ואזו מלכות לא קחני, אבל סתם גמי' דמחי' ר' יוחנן חני להזכיר שמך ומלכותך עליו, ועי' אמר לאו סייעתא לרב נגד ר"יו. והמוכ' כ' לר"יו ל"ק דלא כ' מלכותך אטו כי רוכלא לזיול, וקסה למה מאלו חרון הש"ס ר"יו חני מלכות בצרייתא. וגי דתקשי' נמי מחני' פ"ד דמ"ט לא שכחתי מוצרכך ולהזכיר שמך, ומלכות לא קחני, דוחק לומר גם ס' חסרון ולשגש משנה וצרייתא וכה"ג פריך שבועות ל"ח, כל הני שבועות ותני? ע"ז כ' תוס' מחמץ מעיקרא ל"ק, דצרייתא גרם לא עברתי מוצרכך ולא שכחתי מלהזכיר שמך עליו, מאריך ומפרש כל מלה ומלה, ושפיר קשי' דה"ל לפרש גם מלכותך, ול"ל אטו כי רוכלא, כיון שמאריך, להכי פריך מצרייתא, אבל מצחני' שמקלר ואומר לא שכחתי מוצרכך ולהזכיר ש', בלא"ה ל"ק דאטו כי רוכלא. ט בירושלמי ס', ר"ז ור' יהודה בשם רב כל ברכה ש"צ מלכות אינה ברכה אחר ר' חננאל דכ' ארומחך אנהי המלך (ויסמך לי' ואברכה שלע"ו). י מלכיס א' ס' נ"ה, יא ענין הצרכה כבר אמור, ומוסיף שספירה עלמה ג"ל מעומד. יב צכ"מ פ"ז דת"ו: כ' ריב"ג קבלה מצבותו ספיפין מעומד ואסתכוהו אקרא דבקמה. ומלשון הגאון שהביא אשכול משמע שהיא צרייתא וכן מלשון הר"ח שם סוף פסחים: ת"ר אל תקרא בקמה אלא בקומה, וכן מרמז"ס שם מונין מעומד, ואס מנה מיושב ילא, ואין דרכו לערוך הלכות דבדר שאין שרסם בתלמוד, ואס הביא תקנה מגאונים מפרשה בשמס. ובפסיקתא זוטרתא פ' אמור: וספרתם לכם, לכם בעמידה שני' מהחל חרמש בקמה, כלומר בקומה, וממילא בכל המלות שנה' צהם לכם כגון מילה המול לכם, זינת והי' לכם לזינת וזה מדרש, וזה הלכה עכ"ל. וגי פרושו גבי עומר הוא הלכה וגבי שאר דברים מדרש בעלמא. ואע"ג שאוסף הפסיקתא ר' טוביה צ"ר אליעזר הי' אחר תת"ו שבדף כ"ח מספר תקדושי עליון במגנולא שחסרו ל' עק"ה, מ"מ מדסיים זה הלכה, משמע שמלא כן בצרייתא. יג הטעם לקמן. יד ולא כמ"ס בר"אש פ"ק דפסחים ובר"ה צהם ירוש' לשמוע בקול שופר דזה פרושו קבלת דברים. טו כ' הרמזין גטין פ"ג שתי ישיבות שהביאו הגאונים הם גאוני מתא מחסיא ופומבדיתא. טז ג"ל שגריך להיות לתקוע בשופר, דלתקוע בקול שופר לא מנינו, אלא סמיכת תקיעה לשופר, כמו ויתקע בשופר. ובא למעט נוסח שאלחות בזאת הצרכה לתקוע בשופר וכבר השיגו ה"ג והר"אש כיון שאין המנהג צחקיעה אלא לשמוע, וממעט נמי נוסח ר"ת וסמ"ג על תקיעת שופר. יז כ"ל שז"ל הכתוב הכי קאמר,

שהברכות שלו. את לברכות שכינה של מקום, כל קהל ישראל כמשמעו, וכל ישראל עומד א' למאי אחת? מלמד שכולן בעמידה לכבודו של מלך. והכי מסתבר שעמד בשביל ברכתו לשכינה כיון דאחילוי ב' ע"כ. מה שכתוב שכל הברכות מעומד, אכן חוץ לן דעל ברכות המצות שאין בהם הנאה קאמר, אבל ברכת הנהנין כאכילת מצה וכסוכה וקדוש ומוציא ובר"המו לא ראינו מימינו מי שמברך מעומד. ואיכא מרבואתא דאמרי שש מצות ברכתן מעומד ג' עומד דכתיב בקמה תספר, ומדכתיב בעומד וספרתם לכם ילפינן הני מצות דכ' בהון לכם: קדוש לבנה, החודש הזה לכם, ציצת והי' לכם לציצת, שופר יום ת' יהי' לכם, לזכב ולקחתם לכם, מילה המול לכם, וי"א אף הלל דכתיב ב'י' לכם ד' ובירושלמי ה' נמי איתא כל הברכות מעומד ועל ברכות המצות קאמר ולא על ברכת הנהנין. — הרואה מקום שנעשו בו נסים לישראל ו' אומר ברוך שעשה נסים לאבותינו במקום הזה ויליף מקרא ויאמר ויתרו ברוך ה' אשר הציל אממו"פ ואע"ג דבהאי שעתא לא בטערים ולא בים עמד ז', מ"ט ראה נסי המן והבאר במקומן, ועי"כ נגמרה הצלת ישראל ממצרים. ומסיק אניסא דרביס הכל מברכין, אניסא דיחיד הוא ובר'י' וכד בריה ח צריכין לברוכי כשיגיעו למקום נס. בירושלמי נס של שבטים מהו? מ"ד כל שבט איקרי קהל ט' צריך לברך ולמ"ד לא אקרי קהל אצ"ל, ומתניתין משמע הכי י'. ואינו מברך ברכות אלה אלא מל' יום לל' יום כשאר ברכות הראיה יא. ד' צריכין להודות יורדי הים, הולכי מדברות, מי שחלה ונתרפא, וחבוש בבית האסורים ויצא, וצריך לאודוויי בי עשרה ותרי מינייהו רבנן דכתיב בההוא מומד דאית ב' הני פורקני וירומסוהו בקהל עם ובמושכ וקנים יהללוהו ומברך הנוטל לחייבין טובות שגמלני כל טוב. הרואה בכל הרשעה יש לברך ה' ברכות וכו' יב. הרואה אוכלסי ישראל חיל של ס' ריבוא אומר ברוך חכם הרזים כלומר בחכמתו יודע מה שבלב כל אחד מהם, הרואה אוכלסי א"ה אומר בושח אמכם וגו' יג. הרואה חכמי ישראל אומר ברוך שחלק מתכמתו ליראיו, חכמי א"ה ברוך שנתן מתכמתו לב"ו יד. הרואה מלך ישראל אומר ברוך שחלק מכתבו ליראיו, מלך א"ה שנתן מכתבו לברך ודם. הרואה חברו לאחר ל' יום אומר שהתיינו, לאחר יב"ח מחיה המתים. הרואה בתי כנסיות טו' של ישראל בישובן מברך מציב גבול אלמנה, בחרבנן דיין האמת, הרואה בתי עכו"ם בישובן אומר בית גאים יסח ה', בחרבנן אל נקמות, והני מילי ברוהא בית ע"ו בחרבננו אבל רואה ע"ו עצמה שנעקרה אם בא"י אומר, ברוך שעקר ע"ו מארצנו, ובח"ל ממקום הוה טז. הרואה קברי ישראל אומר ברוך אשר יצר אתכם בדיון וכו' ועתיד להקימכם לחיי עולם הבא ברוך מחיה המתים, הרואה קברי עכו"ם אומר בושח אמכם וגו'. הרואה את הכושי, את הגיחור, את הלבקן, את הננס, פתי הראש, דרניקוס יז, אומר ברוך משנה הבריות. הרואה חגר או סומא או קטע או מוכה שחין והבהקנין יח בין גוי בין ישראל יט אומר דיין האמת, ואם ממעי אמנן: משנה הבריות. הרואה פיל, קוף וקיפוף כ' אומר ברוך משנה הבריות הרואה בריות טובות ואילנות טובות אומר ברוך שככה לו בעולמו. על הויקין, על הוועות, על הרעם, על הברקים ועל הרוחות אומר ברוך שכוחו וגבורתו מ"ע. ויקין הם כוכבא דשביט כא, וועות גוהא פ' רעידת הארץ, רוחות ועפא. על ההרים, ועל הגבעות על הימים ועל הנהרות אינו מברך אלא עושה מעשה בראשית כב אבל על הויקין ווועות יכול לברך שכותו וגבורתו מלא עולם או עושה מ"ב כג. ובירושלמי כד אם בטרודין, שאין הפסק בין הויקין ווועות ורעמים וברקין מברך פעם א', ואם במפסיקין כה מברך על כל פעם ופעם, וסייעתי' מן הדא ה' יושב בחנות של בשם כל היום אינו מברך אלא פעם א', ה' נכנס ויוצא מברך ע"כ פעם ופעם. הרואה קשת אומר ברוך וזכר הברית וכו'. הרואה רקיע בטהרתו אומר ברוך עושה מ"ב, אימתי, כי אתא עיבא ואתי מיטרא בליליא ואתי אסתנא פ' רוח צפונית, ומגליה ליה, ופליגי ארפרם דאמר מיום שחרב ב"המק לא נראה שמים בטהרתו שנ' אלביש שמים קדרות. לא ביריא לן אי רפרם אכולא מילתא פליגי כו.

הרואה

נחל אשכול

שנ"ג לא מלינו מזה. א גזי ויעמד ויברך בפסוק נ"ה לא כ' וכל ישראל עומד אצל בפסוק י"ד. ב ברוך ה' אשר נתן מנוחה. ג לא לבד הכרעה אלא מכ"ס המניה ענמה כיון דלמדום מעומד בקימה תספר, מיהו זלינת צטעס שמברך ומתעטף מעמיד נגמרה המניה ומחילא מותר לישב אח"כ. ד ישע"י ל' הסיר הזה יהי' לכם כלילי התקדש חג ולמדנו ממנו פסמים נ"ה כלל זליל פסח. וזש"ל יליף מהללו עבדי ה' שעומדים וגו', וי' דלא צע"י למילף מהסיר הזה יהי' לכם דילפינן מיני' סלל זליל פסח ולמנהגו הוא דוקא על השולחן ואינו מעומד כמ"ס ש"ל עלמו צטס מהר"ס. ה ל"י מקומו. ו ברכות נ"ד. ז והאריך אמרין הרואה מקום שנב"ג? וחרו"ו כ' מהרש"א. ח גרסת הגאונים. ט הריית ה'. י דלשון הרואה משנב"ג לישראל משמע כל א' חייב לברך טעסה נס לאבותינו ואי אמרת נס כל שבט א' בכלל, איך יכול איש ימיני לברך לאבותינו לנס שאירע לשבט ראובן. וענ"ט שחמה כיון דקיי"לן שבט א' אקרי קהל לתה פסקו אינס שבט אין מברכין? וי' לענין פר הוראה כ' קהל וילפינן מקהל גייס דבינמיין דשבט מיקרי קהל, אבל ברכה אינס רביס יליף צבזלי מיתרו, ושם לא כ' קהל, והי' הנס לכל ישראל, לוכא למילף שבט, אבל ירושלמי לא הביא דרש מיתרו, וסבר דתקנו חכמים מסבירא ושפיר תלה אי שבט א' נחשב לקהל. יא ברכות נ"ח ונ"ט ע"ג. יב סס נ"ז. יג פסוק צירמי' וי"ן ועל צבל נאמר. יד בישראל חלק עדיין סס דצקיס צב' אצל א"ה נתן מתנה ופרדת מן הניתן. טו סס נ"ח וכג' רי"ף. טז תוס' נ"ז צטס ירושלמי ורצנו פי' כנו"ז. יז גימור הדום הרצה, לבקן לבן הרצה, פתי ראש שערותיו דצוקות, דרניקוס ירוק הרצה, או פיו עקוס, או מלא יצלת, אבל בלשון יון ענק וכן נ"ל דבגמ' נ"ח חסמ"ך ל' נס, ורצנו ור"ף ל"ג קפת (בטן גדול) שיס צנוסמו. יח מומד צנקודת דקות. יט ראב"ד מולק דומי' דצרות טובות דמברך מפני שנהנה, ה"ה דיין אחת אינו מברך אלא כשחלטהר ע"כ. כ עוף שיס לו לסתות כהרס עי' נדה כ"ג. בא כוכב היורה כחץ צרקיס ממקום למקום ולרוך כשצט. כב שצח להקצ"ה, דצרי' גדוליס סברא צטי"ב עדין קיימין, א"ר סי' רכ"ח. כג אבל להראב"ד תרתי מברך על הזיקין וכו' דגמ' סתס אמר תרתי מברך. אבל על הסהיס לא יוכל לברך שכ"ג מלא עולם, דלא חזיק להו בכל העולם. כד פ"ט דברכות. כה ולא נקרא מפסיקין אלא אם מזרו אחר שנתפזרו העבים. כו דלמא מודה לע"ל שנתנה צטרתו מברכין, וכך ל' דעת ה"ג שהביא ברכה, אבל הרמב"ם שספרו אף הלכתא למשיחא לא הביא.

Ex lib. univ. Tart.

ספר האשכול, הלכות ברכות הודאה.

הרואה חטה בתקופתה א לבנה במהרה, כוכבים במשמרותם, מולות בעתם אומר ברוך עושה ט"ב. והני ברכות על דברים שאין מהחדשין אלא קבועין ב אינו מברך אלא בומן שרואה אותם לפרקי' עד ל' יום. על הגשמים ועל בשורות טובות אומר הטוב והמטיב, והני מילי דאית לי' ארעא ואית שותפות אחר בהדי', אבל ליכא שותפות מברך שהחיינו כדחנני' על שלו מברך שהחיינו על שלו ועל של חברו אומר הטוב והמטיב, ואי לית לי' ארעא מברך טודים אנחנו לך ה' א' ע"כ טפה וטפה שהורדת לנו ואלו פיננו מלא שירה וכו' והותם בא"י אל ההודאות ג. על שמועות רעות אומר ברוך דיין האמת. אמרו לו מת אביך ד ויירשו, אי איכא אחי דירשו בהדי' בתחלה אומר דיין אמת ולבסוף הטוב והמ', ואי ליכא אחי בהדי' בתחלה דיין האמת ולבסוף שהחיינו ה. בנה בית חדש וקנה כלים חדשים אומר שהחיינו, בין יש לו כיוצא בהן או לא, בין קנה בין לא קנה עדיין כיוצא בהן ו. ויש אומרים אם קנה כבר כיוצא בהן אינו מברך. ואומרים זמן ברגלים, בר"ה וי"ה כדאי' בערוכין ז וכן בכל מצות הבאות מומן לומן, ומאי דאמרינן התם אקרא חדתא ברכת שהחיינו רשות היא, לאו רשות לגטרי, דאי חוי לי' ודאי מברכין עלי' ת אלא רשות פרושו דאי בעי חוי, ואי בעי לא חוי לי' כלל ואינו מברך, ולאפקי דלא להוי עלי' תובה למיהרה עליוה, ואינה חובה כומן דר"ה ורגלים שאין יכול לפטור עצמו. ת"ר ההולך לטור גרנו ט אומר יהי"ר מלפניך ה"א שתשלח ברכה במעשה ידינו. התחיל לטור אומר ברוך השולח ברכה בכרי הוה. טרד ואח"כ ברך הרי זה תפלת שוא, לפי שאין הברכה מצויה לא בדבר השקול ולא בדבר המנוי אלא בדבר הסמוי מן העין שנ' יצו ה' א"ה באסמך. חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה שצריך לקבלנהו מאהבה י שנ' חסד ומשפט אשרה לך, בין חסד בין משפט אשרה. ובירושלמי יא והוא שאמר איוב ערום יצאתי מכמון אמו יב כשנתן במדת הרחמים נתן, וכשלקח במדת הרחמים לקח ולא עוד כשנתן לא נמלך בבדיה אבל כשלקח נמלך בבית דינו שנ' וה' לקח, ואמר ר"א כ"ט שנאמר וה' הוא וכית דינו, ובנין אב לכולם וה' דבר עלוך רעה יג, עשה מאהבה עשה מיראה, עשה מאהבה, שאם באת לשנא, דע שאתה אוהב, עשה מיראה שאם באת לבעוט, דע שאתה ידא ואין ידא בועט יד פי' ידא כאיוב, אוהב כאברהם טו, אברהם עשה יצר הרע טוב שנ' ומצאת את לבבו נאמן והפשיד עמו טז, אבל דוד לא יכול לעמוד בו והרגו בלבו, מה טעם ולבי חלל בקדכי.

הלכות בית הנסות.

בר. אמר ר' יוחנן אחורי ארי, ולא אחורי אשה, אחורי אשה ולא אחורי בית הנסות יז בשעה שהצבור מתפללין, ולא אמרין אלא דליכא פיתחא אחרינא, ולא דרי טעונא, ולא רכב אחמרא ולא מנח תפלין, אבל אי איכא חד מהנך לית לן בה יח. ח"ד הנפנה לא יפנה בין מורח למערב אלא בין צפון לדרום יט ואמרינן בירושלמי כ היכי דאיכא מחיצות לית לן בה, המטיל מים מן הצופים ולפנים כא לא יטיל אלא בין צפון לדרום ולא כנגד הקודש. אר"ע פעם אחת נכנסתי אחר ר' יהושע לבית הכסא ולטרתני ממנו ג' דברים, שלא יפרע כב עד שישב, שלא יפנה בין מורח למערב, ואין מקנהין ביטין אלא בשמאל, אמר לו בן עזאי עד כאן העות פניך ברכך, אמר לו תורה היא וללמוד אני צריך כג. איזה צנוע זה הנפנה בלילה כדרך שנפנה

ביום

נחל אשכול

א במקום שהיו עומדים בתחלת צרייתם כגון החמה צראש מחזור כ"ח סנה וע' טור רכ"ט. ב על הסרים על הימים וכו'. ג ברכות אלו דוקא אם הי' בלער על עזירת גשמים. ד ברכות ל"ט. ה אולי הביא זה לסורות הלכה דבס"ס תקנ"א כ' מג"א אין חסור לאבל לומר שהחיינו, ות"ר אוסר, ומלשון גמ' בתחלה — ולבסוף שהביא רבנו נראה כמג"א, שמעתי. ו כליסנא בתרא דר"וי, והרמב"ם ס"ל כל"ק אם כבר קנה אינו מברך וכן דעת הרע"ב, ותמהני על ז"י שלא הזכיר דבר מזה בסו' רכ"ג. זבלא"ה ראוי להמחיר דלעת ר"ש גאון הביאו חוס' סיכה מ"ו, גמ' דערבונן מ' חולק על הסיגי' דברכות וס"ל אין מברכין שהחיינו אלא ע"ד הבא לזמן קבוע. ז מ' ע"ב. ח דלא כפיסקים צסי' רכ"ה דהברכה רשות, אלא סרשות דקאמר קאי על סרתי' ועל האכילה, ואם אכלה חייב לברך שהחיינו. זכירושלמי סוף קדושין א"ר זון עמיד אדם לדין חשבון על שלא אכל מיני מגדים ר' אליעזר חש להא שמעתא והוי מלמס פרוטי למיכל בהון וכל מיני חדש צשחא. משמע קלח כדי להרבות ברכות שהחיינו, דצרכה ספירות גם צמין א' יכול להרבות בכל פעם שאוכל. ט צ"מ מ"ב. י ברכות ס'. יא סוף ברכות. יב חסר כאלן וגו', וסיינו סיפא דקרא ה' נתן וס' לקח ודייק דלא כ' חלקי' לקח שהוא מדת הדין. יג חלכיס א' כ"ב ועתה סנה נתן ה' רוח שקר צפי כל נביאך וה' דבר עליך רעה, והאי וה' מיותר דהו"ל נתן רוח שקר ודבר עליך רעה. יד פי' המפרש שבא לפרש ולחבב את ה', את ס"א חירא. טו צלויצ כ' אין כמוהו איש ירא א', ובצרכים זרע אברהם אברהם. טז י"ה כר עשה פשרה עמו וכרות עמו הצרית. יז ברכות ס' ובגמ' מוסיק ולא אמורי ע"ז. יח אי איכא פתח אחר אמרי בפתח אחר עי"ל. המפרשים הקשו משבת כ"ג חר שים לו ב' פתחים מב' רוחות מדליק צננים מפני הפחד? וי' דצב"מ ק"ז צ"הכני לא יהא סמוך אלא רמוק דסכר פסיעות יס, ובב' צ"הכנס ילך צרחוק. לפ"ו ה"ה אם יש לב"הכנס צ' פתחים לא יקלר לילך פתח קרוב, אלא רמוק דסכר פסיעות איכא, ויש טעם לדון לזכות שילך בפתח רמוק. ועוד י"ל בצדס שהולך הרבה פעמים לב"הכני ומחזק שאינו סכן רע, מוקמינן מחזקה, בפתח אחר ליעול, אבל נר מנוכה ליכא מחזקה דעת הרואה, דשכח מה שעברה עליו סנה. יט ברכות ס"א ולהלן, והטעם כי ירושלים צמורח לבני מ"ל ולמערב לבבל. ב סוף ברכות. כא מקום שיכול לראות הר הצנית. כב לא יגלה עלמו. כג ושס בגמ' תניא בן עזאי אומר נכנסתי אחר ר"ע לב"הכני ומתנו ג' דברים ס"ל אחר ר"י עד כאן העזת ברכך, אחר לו ללמוד אני לריך. ותמה מ"ר א"כ ידע בן עזאי שמוחר להעין צשביל חורה, א"כ מאי שאל לר"ע עד כאן העזת, ואם המעשה שספר לו ר"ע והוא שאל למה העזת ה' קודם לזה, א"כ כבר שמע מר"ע כל ג' דברי' ולמה הוגרך להטח וליקר אחר ר"ע? וי"ל שספר לקדקק אמרו וללמוד ממנו שאר דיני צ"הכס. ועי"ל שב"ע הלך אחר ר"ע קודם שספר לו ר"ע, ור"ע

ביום א' אחרי גדר נפנה מיד ב' ובבקעה כל זמן שאין חברו רואה את פרועו. עמוד החוור ג' מביא לידי הדרקון סילון החוור מביא לידי ירקון. — לפי שתהלה לדוד דבר גדול ד' תקנו לאמרו ב'ג' זמני, בשחרית בפסוקי דומרא, ובסדר קדושה ובמנחה, שאם לא כוון באחת יכוון באחרות. ומבעי' לאיניש לאקדומי שימנה מיו"ד הראשונים כדאמרינן ה' לעולם ישנים אדם לבית הכנסת שימנה בחור יו"ד הראשונים, שאפי' ק' באים אחריו מקבל שכר כנגד כולם. וכל הקובע מקום לתפלתו ו' אלקי אברהם בעוורו. וכל הקובע לחורחו ו' אויביו נופלים תחתיו שנ' ושמתי מקום לעמו ישראל ושכן תחתיו וגו' ולא יוסיפו בני עולה לענותו. המתפלל בב' הכנן כאלו מקריב מנחה טהורה ח' שנ' כאשר יביאו ב'י בכלי טהור בית ה'. כל מי שאינו נכנס לב' הכנן בע"ה או אין נכנס בה לעולם הבא ט'. כל שיש לו ב' הכנס י' בעירו ואינו נכנס שם נקרא שכן רע שנ' כה אמר ה' על שכני הרעים הנוגעים במנחה וגורם גלות לו ולבניו שנ' הנני נוטשם מעל אדמתם. רב אמי ור"א אע"ג דהוה תריסר כנישתא כטבריא לא מצלי אלא ביני עמודי דהוה גרסי יא' דמיזם שחרב ב' המק אין לו לקב"ה בעולמו אלא ד"א של הלכה בלבד. וברית כרותה יב' כל הלומד בב' הכנס לא בטורה שוכת, וכל היגע בתלמוד צניעא אינו משכת, והלומד אגדה מן הספר לא משכת, והסובר חלמודו אינו משכת. כל עיר יג' שנגזתיה גבוהין מב' הכנס אותו עון גורם שתחרב, ולא אמרן אלא בבחי, אבל בקשקושי ואברורי, פי' בידנות ומגדלים לית לן בה'. לעולם יקדים אדם תפלה לצרה יד'. גדולה תפלה יותר מן הקרבנות שנ' למה לי רוב זבחכם וכ' בתרי' גם כי תרבו תפלה אינני שומע טו'. מיום שחרב בה"מ נעלו שערי תפלה שנ' גם כי אועק ואשוע שחם תפילתי אבל שערי דמעה לא ננעלו שנ' שמעה תפילתי וגו' אל דמעתי אל תחרש טו'. אסור לדור בעיר שאין בה ב' הכנס יו' היוצא מב' הכנס לא יפסיע פסיעה נסה יח'. ולמעיל מצוה לרוץ שנ' נרדפה לדעת את ה', ואמרו יט' היוצא מב' הכנן צריך לילך קמעה שנ' כי אתה צעדי הספר. היוצא מב' הכנס לב' הטד זוכה ומקבל פני שכינה שנ' ילכו מח"א יראה אל א' בציון כ' והייב אדם לעסוק בתורה בכל יום ואמרו כא' הוי מטיט בעסק ועסוק בתורה והוי שפל רוח בפני כ"א, אם בטלח מן התורה יש לך בטלים כב' הרבה כנגדך ואם עמלח כח' יש שכר הרבה ליתן לך. ובאגדה כג' אך יש אלקי' שופטים, כל השוקד על ד"ת מוסרים לו שקדנים כנגדו, וכל המבטל טד"ת מוסדין בטלנים כנגדו, ואלו הן זאב ארי וכנ' גייסות וליסטים באין ונוטלים ונפרעים ממנו ואמרו כד' כי דבר ה' בזה זה שאפשר לעסוק בת' ואינו עוסק. ומי שצריך לעסוק בפרנסתו כל היום וא"ל ללמוד ע"ו אמרו כה' אפי' בק"ש שחרית וערבית יצא י"ח והגית בו י"ל. ואמרו כו' אין תחלת דינו של אדם אלא על ד"ת שנ' פוטר מים ראשית מדון. — אמר רב מתתיה כז' ש"צ יוכל לעמוד על מקום גבוה להשטיע קולו. ואמר רב ישראל אין אדם רשאי להתפלל בקרקע גוולה. ואני אומר קרקע אינה נגולה וברשותיה דמריה קיימא כח' אבל לגוול קרקע ולבנות עלי' ב' הכנס מצוה הבאה בעברה היא גם איכא למילף

נחל אשכול

ור"ע לא הי' באותו פעם רבו ממש כדאי' ב"צ קני"ח זן עואי תלמוד חבר דר"ע, מתחלה תלמידו ולבסוף חברו, וגם ר"ע למד מב"ע, מעניית כ"ו, לכן התייר ב"ע לעלמו להטיעו פניו צדו במקנח, אבל לא ידע שמוחר לר"ע לעשות כן צר' יהי'ע רבו ממש. א' שלא יגלה יותר מטעם לחמיו וטפחים חלפיו, צרכית כ"ג, ולא יפרע עד שיכזב כלעיל. ב' שם ס"ב, אין צריך להרחיק ומותר בין מורה למערב עא"ר סי' ג'. ג' שם כ"ה הדרקון חלי המלכה את הצטון. ד' צרכות ד' דאי' צ"י א"ב וכ' צ"י פותח ומחזיק. ה' שם מ"ו. ו' שם וי"ו דכ' וישכס א' בצקר אל המקום אשר עמד סס ואין עמידה אלא תפלה סג' ויעמד פ' ויפלל ז' שם ז"ן, גרסחנו לתפלתו, והפסוק שמציא צמוחל צ' ז' כשהצטייט קצ"ה לדוד שיבנס צב"מק. ח' ירושלמי פ"ה דצרכות. ט' ל"י מקומו, אבל דמיונו סנהדרין ל"ב כל הלומד תורה צב"ה זה וזכה ומלאכה לע"ה, וצרכות ח' קדימו ועיילו לצ"כנ דכ' לשקוד על דלתותי יום יום ואמר צמרש חשלי יום יום כנגד ע"ה וע"ה. וידידי הרב החריף הנביא מו"ה שמריה לוקערמאן ממאסיליב הרה"ה לי מקומו צרכות כי תבא: ריב"ל אמר כל הנוכח לב' הכנס צב"ה זה זוכה ונכנס לע"ה סג' אשרי י"ב עוד יתללך סלה. י צרכות ח'. יא כיון שחורחן אמונתן אפי' צלל יו"ד צ"המד עדיק. יב ירושלמי פ"ה דצרכות. יג שבת י"א. יד סנהדרין מ"ד. טו צרכות ל"ב, ולמה לי להאדורי תתפלה כיון דכבר מאס צקרצן, ש"מ תפלה עדיפא. גרסא זו מושיבת דר"שי דיוק מדכ' אחריו ונפרשכס כפיסם והיינו תפלה ולשחוק מיני' דכבר מאס צקרצן, וע"ז יש לעטון דלמא ונפרשכס אצרכת כהינס קאי דעדיק מקרצן דכ' ואני אצרכס. טז ירא שמא לא ישמע תפלתו והוסיף אל דמעתי אל תחרש. יז סנהדרין י"ז. יח צרכות י"ז. יט ירוש' פ"ה דצרכות. כ' סוף צרכות. כא אבות פ"ד. כ"ל ע"פי ערוצין ג"ה לא צמחיס היא לא צגסי רוח, שעימדין ע"ד ואין לומדין מאחרים, ולא מעבר לים לא צמחרים המחזיקין בעירות והולכין מעבר לים. כב צטולים הו"ל?? צצרכות ל"ה אפשר אדם מורש וזרע וכנ' תורה מה תהא עלי' אלא צומן שישראל ערש"מ מלאכתן נעשית ע"י אחרים סג' ועמדו זרים ורעו לאנס, אבל אם מבטל מד"ת, זרים אלה שיעשו מלאכתו מעתה יהיו צטלים (ממורי ר"על ז"ל), וזכא יצוין מ"ש רבנו צמויך ובאגדה. כג אבות דר"ג. כד סנהד' ל"ט. כה מנחות ל"ט, רמז"ס לא הביא. כו סנהד' ז' וכ' תוס' ה"ה דאי' שבת ל"א ששאלין תפלה נשאלה צממונה ואה"כ קבעת ע' לתורה, תסם מיירי צאדס שעוסק בת', אלא שלא קבע עתים, והכא צמי שלא עסק כלל. והכי מסתבר שמי שלא למד כלל אלא נשאלה צממונה כדין כיון שלא ידע הדק וצקדושין מ' ישיב אחר. כז לימוד חסיד מ' ממעמקים קראתיך צרכות יו"ד. כח מתתי גאון צפומ' סמוך לחר"ך, אבל רב ישראל לא נכירנו. כח צנעות ל"ז פר"שי ר"א ס"ל ק' נגזלת ומכמים ס"ל אין נגזלת וב"ק קי"ז ילפי מקרא ומחר"ש צ"מ ס"ה כ' דלתים לרבין חניה נגזלת וצברא שאינה זזה ממקומה. והסמ"ע צ"מ ס"ע"ו כ' לטור הגזל ק' צא"י עוצר על לא חסיד ועל לא תגזל וכן צהדי' צספרי שופטים א"כ הספרי כר"א. ואח"כ דרמז"ס צבל' גנבה כ' כספרי עמ"ל צ"ה דמליה, אלמא אפי' לרבין אפי' עוצר אלאו. וי' כפי' פ"י צתוס' צ"מ ס"ה ה"ה דמעטו רבין ק' חכללי ופרטי אינו אלא לענין עשה דהסיצי את ה', שאם שטפה נהר א"ל ליתן שדה אחר ואינו בכלל קרבן ומומם, אבל אלא לאו דלא תגזול לא כ' כלל ופרטי, רק צק' דה צברא דא", אבל מי שרואה לגזול ק' ומגרש צעליה ממונה עוצר אלא תגזול. ורמתי מי שסותר זה ממ"ס רמז"ס רים הל' תמורה דלכך לוקין על לאו דתמורה ולא מקרי נ"לע דמשכחת ללאו בלא עשה צצבר

למילת מדוד שאמר כי קנה אקנה במחור וכ"כ רוצ"ב א. מכרו ב"הנס לוקחין חיבה בדמיו ב מכרו חיבה לוקחין מטפחה מטפחה לוקחין ספרים, ספרים לוקחין ס"ת אבל דבר אחר לא. והא דאמר לוקחין חיבה בדמיו, כשלא מכרוהו ו' טובי עור במעמד אנשי העיר, אבל מכרוהו ז"ע במא"ע אפי' לששתי בוי שכרא שרו, פי' לקנות בדמיו מה שירצו, והוקא בב"הנס דכפרים, ואו גם הלוקח שומר לעשות בב"הנס מה שירצה, אבל ב"הנס של כרבים אסור למכרו, כיון דמעלמא קאתו לה לרבים שייך וכדידהו דמי וא"א למכרו, חוץ ע"י הנם גדול שב"ע סימכו עליו כרב אשי ג דאמר אדעתא דידי קארו מצניא לזבוני. וכבר טעה בזה אדם גדול שכבר פ"ש מכרו ו' טובי עיר אף בכרבים עסקין ד. נשאל רב שרירא על בני אדם שרוצין למכור מקומותם בב"הנס, ואמר להא מלחא יש דונמא בנט, אי חד בנייה ואקדשה לשמים היו טעו חד מזבין ה, וכי מזבנינן ב"הנס לזבוני בה מידי דקדושה ו' והאי בעיא לאו לאפיקי לקדושה ו' אלא למוכב ללוקח או מאן דניחא ל' בהאי דוכחא ולא דמי' לאקניתא וליכא זבניא דלקנייהו לוקח וכל שכן דינא דבר מצדא וכל שכן פריעת חוב מהויה דוכחא ה' וליכא בהא ט' אלא הנאי הראשונים דהויה מדינתא דהייבין לטיקם בהון דכ' לא חסוג גבול רעך י. ותני' יא העוקר תחוטו של חברו בא"י עובר על לא חסוג גבול ועל לא תגול ובה"ל בלא תגול, ומנן למוכר קבר אבותיו שהוא בל"ת, ת"ל לא חסוג גבול יב יכול אפי' לא נקבר בו, ת"ל בנחלקך אשר תחלל, להודיעך שאם נקבר מת באותו קבר ברשות שרשאי למכרו יג, ואע"פכ כשימות אותו האיש יקברין אותו שם אע"פ שאינו הפץ כדאמרין יד באין בני משפחתו וקוברין אותו בע"כ שם משום פגם משפחה. וכל זה בקרקע שהוא קנון גמור, אבל ב"הנס קדוש הוא פו' וזבני לית ב' אלא דנהוגי מנהג שהוא מפורסם כגון דרגיל בדוכחא זבני חברי' למיחב עליה, יהוב ל' מדעב וקיחוב אידך כמנהג, ואי ליכא מנהג והשחא בעי לזבוני, כי כנישחא מביחי בידהו ולית ל' רשותא לזבוני ולמיחב אדוכחא מאן דלא ניהא להך, דהא קברו שהוא קנינו, אית לבני משפחתו למחות, כ"ש צבור בב"הנס שהוא קדוש. אפי' ב"הנס שהרב טו' אין מספידין בחובו הספד של יהוד, ואין מפשילין לחובו חבלים ואין פורשין לחובו מצודות ואין שוחטין ע"ג פירות ואין עושין אותו קפנדראי שנאמר והשמותי את מקדשיכם ולא ארית ברית ניהחכם יו קדושתן

נהל אשכול

ובשיחפץ ולסכי לוקין אף במקום ש"לצ וכ"כ תוס' יומא ל"ו, ואי עשה דוסיכז ל"ש בקרקע והלאו שייך צה למס אחריון לאו דגול ל"ל הא משנחת ללאו זלח עשה? ולק"מ אף ח' לא שייך והסיכז להחמיר בקרקע לענין מומס וקרצן, מ"מ היכא דאחד לחזרו מחקן כלאו כמי במטלטלין דכל מה שנטע לחזרו ומסדר ומחיל תקן כלאו ומח"ט אי' בסנהד' ג"ט פחות מס"פ לא היו גול שדעתי שבראל מהיל ל' אלמא במחילה הל' מלחא מוכ"ס אי' אהדר לבעלים הקרקע והיו נמו ל"לע. ועי"ל דתוס' סוכה ל' מייחי ירוס' דק' גולח את גסקקט סס צעלי מומס ועצ"ב מ"ד. א זכסי' תרל"ו פ' גול ק' זכנה עלי' סוכה דיעבד י"ל ולא ח' מס"צט כיון דלא קנס ק' כמ"ס סר"ן פ"ב דסוכה? וז' כונת רבנו לענין תפלה יש להחמיר דעכ"פ גרס הבעלים מנחלתם ועשה נזלה וכ"כ תוס' סוכה ל' בגול סאס טמנה ואפ"ס אין כלאן גול דקני' צטניו, מ"מ מקרי מנאך המזכיר ש"ס עלי' וכ"כ מנ"א סס. ב מגלס כ"ו היצב שמייח צו ס"ת יש צו קדושה יתרה, ומטפחה של ס"ת קדוש טפי, וטפי ספרים נזיאים וכתובים ולמעלה מהס ס"ת שמעלן בקדש ול"מ. והלמודי' ער"ש ספינא חוספתא וצמחות ל"ט הלמודים מהפוכים. ג סס. ד צב"ו סי' קנ"ג צטס סר"ן אף כצרכי' מהני חס צמחות הצנין לא קבלו מעות מאחרים דעלמא סק מ' צירוס'. ה ירוס' מגלס פ"ג ארשב"ג הא דלח אמר צ"כנסם של ימוד. ו וק' לעיל אמר אפי' למשחי שברה? נ' דס"ל כרמז"ס יר"י אפי' מכרו זט"ס דמיום קדושים לקנות זהם צ"כנס אחר או חיבה, ולא אמרו למשחי שברה אלא לענין המותר, דכיון שב"הנס יולא לחולין לריך לחול הקדושה אמונא. ז פי' שלא אצט"י לכו חס יכול למכור מקומו לעשותו חול, דל"כ חלה הקדושה אמונן כמ"ס אלא למכור שייעמד הליקס סס להספלי. ח פי' דלא שייך צה דינא דבר מנרא. וצמדכי פ' המוכר פירות פ' ראצ"ה כמו דל"י צ"צ ק' המוכר קצרו צאין משפחתו וקוברין אותו צע"כ מסוס פגס משפחתו, ה"ס דלאו יוכל למכור מקום אבותיו צב"הנס, והדמים יחזרו צני משפחתו ללוקח, אצל רב האי כ' מכירתו מכירה, וצח"מ קע"ה הרצב דעות דאין שייך דין בר מנרא צב"הנס כיון שאין לריך יותר ממקום ח'. מיהו לפעמים איכא פגס משפחה וזו דיון צ"מ יעי' צמדק. ומ"ס פריעת חוב מהסיל דוכחא, פי' סיכול לפדע חובו ממקומו צב"הנס שמעינת יולא לחולין דמ"ס צמחלה לא מזבנינן צ"הנס אלא לזבני צמעינת מידי דקדושה, היינו חס הליקח עישה צו חולין כחפניו דע"ז הקסה רמ"בן קדושה אחאי היחל, וע"כ על המעות, אצל כחא מקום צ"הנס בקדושתו קיים, ויכול לשלם ממעות וחזירו חס חוצו. ט אין אסיר דדבר אלא חס יש תקנת ראשונים בהאי מתא שלא למכור צלי הסכמת השכנים. י ז"ל עולם, דקך צמ' משלי לא חסינ גבול עולם, ארשב"י חס רחית מנהג טנהגי אבותינו אל חסנהו. יא ספרי שופטים. יב אשמתחא לכל דבר הקצוב שלא למכרו. יג פי' צ"ר חס קודם שלקחו הליקח קצר צו הליקח אפי' נפל ח', הי"ל חזקה צו, ואם חס"כ מכרו לו אינו עובר. יד צ"צ ק' ומהדרין דמים ללוקח. טו המקום עלמו נשאר בקדושתו וא"א ליסיד להוליאו לחולין, ומכירתו לחזרו אינה אלא טיבת הנאה ולא מכירה, ומ"מ ח' לא נסבו למכור ולמיחב אחר אדוכחא, לית ל' רשות חס מוחין סכניו, ואם מוכר קצרו שהוא קנין גמור, מינלאין צני משפחתו, כ"ס שזבור מוחין דדבר שהוא קדוש ואין קנינו קנין גמור להוליאו לחולין ואין במכירתו אלא טיבת הנאה. טז מגלס כ"ח. יז צגמ' לא הביאו סיכא ולא ארית, והמפרשים נסתככו מאלין יאל מקרא קדושתן צמדקן. ורחיתי צעץ המיים שדרש מסיפא ולא ארית צר"ג, משמע אף כשהן שוממין מקריבין צמקומו כד' סוף עדיות מקריבין אע"פ שאין בית, ש"מ קדושתן אף שוממין עכ"ל. ובר"טג מהר"י עטלוינגר נ"י י"ש צה הקוס' למה לא צנו חנאי יאמירא"י מוצב במקום המקדש והקריבו אף צבוימאה ק"ג, כיון דכ' וסמעותי ולא ארית, משמע ודאי אף שחמס המקום מקדש נסקריבו אלא נקצצ"ס לא יהא מזה ריח יוסח, וכיון דל"י צצמס מ"ו סקרבן לשס ריח ויחסה, מס"ה לא רנו להקריבו אחר חמרצן האיני ריח ו' לה, ומ"ס מקריבין אע"פ שאין בית, צימו עורא, דסוי ע"פי הדבור ועסקו כבר צצנין סבית. ולריך לחמיק ל"ש צברא זו קיסי' סס"ס מכות י"ט צבור נמי נקריבו צ"סו כיון דקדשה לע"ל וצבור נמו כ' אשה לר"ל לה'. ויאני כתבתי צמנא

קדושתן לכך אף כשהן שוטמים ואמרינן א את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו, מה החם לא מן השבת אתה מתירא אלא ממי שהוזהר על השבת אף כאן לא מן המקדש אתה מתירא אלא מן שצוה של המקדש, אין לי אלא בזמן שב"המק קיים בחרבנו מנין ח"ל את ש' תשמרו ומקדשי תיראו מה שמירה דשבת לעולם אף מורא מקדש לעולם. ודאמרן שמוחר למכור ב"הכנס לא אמרו אלא במקום שיש להם ב"הכנס אחר, אבל אי לית להו פשיטא שאסור למכור מדאמרינן ב לא ליסחר אינש בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחריתא ואפי' איכא דוכתא לצלווי אסור דהיישנין לפשיעותא, אע"ג דדעת' למבני מכ"ש הכא, אבל ודאי אי אית להו ב"הכנס אחר רשאים בני כפרים למכרו כמ"ש. ואי אית בי' תיוהא ג סתרי ובני מיד ויש מי שאומר שאסור לנתוץ ולהרוס דבר בב"הכנס מה שאינו לצורך בנין כיון דהשווה ד, חכמים קדושתו למקדש ואמרינן ה המוחק השם והנותץ אבן מן ההיכל עובר בל"ת כן לה' אלקיכם. וחוי לן דב"הכנס של כרכים שנחרב ויש מקום אחר לחזור ולבנות מותר ליקח האבנים ועצים ולבנות בנין חדש, דכ"ע ניחא להו ו ומכ"ש בשל כפרים אי חוי בו תיוהא וסחרי, דלוקחין צרכי בנין מן הישן אם עדיין ראויים לבנין ובנין מיד. כופין בני עיר וא"ו לבנות ב"הכנס ו ולקנות להם תנ"ך. ב"הכנס וב"המדר ה אין נוהגין בהם קלות ראש לא שחוק ולא שיחה בטלה ואין אוכלין ושותין בהם ולא מטיילין ולא נכנסין בהם מפני החמה וגשמים ואין נאותין בהם מ' ואין מחשבין בו השבונות פי' של רשות אבל חשבון של צדקה נהגו לעשות בב"הכנס. וחכמים ותלמידיהון מותרין לאכול ולשתות ו יש מי שאומר . . יא ונ' דהתירו לת"ח כיון שמתעכבים הרבה בב"הכנס וכה"ג אמרו יב ב"הכנס צריכין בדיקה לפי שאוכלין שם בעבור שנה ואורחים דאכלו ושתו וגו' כפי כנישתא וג'. והא דרבינא וד"א עייל לבי כנישתא כי אתא וילחא דמטרא, לאו משום מטרא אלא שעסקו בתורה ושמעתא בעי צלותא כיומא דאסתנא. ואי איצטריך אינש למקרא לחבר'י מבי כנישתא וך מאי? אי צורבא מרבנן הוא לימא הלכתא, תנא לימא מהני, קרא לימא פסוקא ואי לא לימא לינוקא דגרסי בב"הכנס אימא לי פסוקין אי נמי נישדי פורחא וניקום שמצוה לישב ולהתעכב בב"הכנס שנ' אשרי י"ב.

הלכות תפלת מנחה וערבית וצניעות.

כה. נשאל רב שרירא רב האי ז"ל צבור דמעכבא ת' המנחה עד רמשא אי מצלי בלחש מהו שיוציאם ש"ץ? תשובה אין בנו כח לפטור צבור בת' ש"ץ, והמנהג בישיבה שמטהרין היחידים להתפלל, והש"ץ יורד ואומר אבות גבורות וקדושה וחותר טו ורב צמת טו כ' מנהג אצלנו החונים בעשויו"ט מתפללין אבות וגבורות ואח"כ אומרי' גלך תקדש בנו בא"י האל הקדוש, דעת וחכמה למדנו חונן הרעם, הדור אצלך תשיבנו הרועה בתשובה ו' וכן שאר הברכות, וחונים הראשונים' קבלו ממר רב יהודאי והוא מרבו עד רבו. ונשאל עוד רב האי צבור שאחרו ת' המנחה בע"ש עם דמרוטי חמה ודחקתן העת, יש אומרין שמתפללין

י"ח

נחל אשכול

במבוא יסוב מרוח. — אך מה שאמרו צ"הכנס סהרב בקדושתו וילפי מוהסמותי א"מ, וכך צת"כ מקדשיכם לרבות צ"הכנס אסמכתא בעלמא, דקרא דוקא במקדש, וב"הכנס אף ציסובן קדושתן מרובנן דמלינו דחקילו בה רבנן לענין מנטל ורקיסה וסינה ואכילה ולענין זכירה, וכ"כ רמב"ן אס צ"הכנס קדושת הגוף לא פקעה קדושתה, אלא ודאי שהיא תשמים מלוא כסוכה ולולבים שמרקין לאחר סל' מלוחן, ובזמן מלוחן אסור להטות מומן, וכסדעת כולן למכרו עבר זמן מלוחן (ומיירי שיש להם אחר כמ"ש רבנו לק') והוי כמפרים ז' אחרונים לז"י, לאחר שיאל בו אוכלו ע"כ, וכ"כ הר"ן חכמים הטילו קדושה על צ"הכנס מ' שאומרי' בה קדושה. ומ"ש ציראיש סי' של"ד גם צ"הכנס מ"הת לא מלאתי חכר. ומ"ש בשאלות וס"ג הר הבית ולישכות פ' ממוזה של' ביתך ילאו חלו שהן קדש (ומחל י"ח) וב"הכנס נמי חקרי וקדש של' והסמותי א"מ, מזה ליכא להוכיח דקדושתן מ"הת, דכיון דמכמי' עשאוה לא חקרי ביתך לדיכה. וערמז"ס פ"ח דמ"ע נכרי שהתנדב ללורך צדק הבית א"מ מומן מסוס לא לכס וללו לבנות א"ב חלקינו, אבל לבנין צ"הכנס מקבלין, ש"מ שאין קדושתו מ"הת. א יבמות וי"ו, ור"י דלסמך במתני' קדושתן אע"פי שסוממין מקרא והסמותי ולא מדסמך מקדש לשבת כמ"ש בסמוך, דהוא ל"ד סמוכין אלא צמ"ח. ועוד דלגטרין סמיכת שבת למקדש שאין ציטו ד"ס, שבועות ע"ו. ב מגלה כ"ו כגרתס רי"ף וכל"ב. ג כותל נוטה ליכל, צ"ב ג'. ד כלעיל צ"הכנס סהרב. ה ספרי שופטים מכות כ"ב. ו עמג"א קנ"ג ס"ק י"ב ה"ה אס אין מתפללין בו מוכרין ס"כ. ז תוספתא הביאה הר"ף ריש צ"ב. ח מגלה כ"ח. ט אין מקשטין. י שס בגמ'. יא חסר וז"ל: דלא קאי אלא אב"המד. יב ירוש' פ"ק פסחים. וסעודת עיבור סנהדרין ע'. יג פסחי' ק"ח וע"ש תוס' שאין ראי', דאכלו בחדר סמוך לב"הכנס. וד' דרבנו נמי סבר דכ"ז לא התירו אלא מדוחק כגון שאין מקום לאורחין, ולת"ח נמי לא אלא מ' בטול חורה כמ"ש מג"א קנ"א, שהרי אוסר בסמוך לת"ח לכנוס מפני החמה. יד ואין נכנסין בו אלא ללורך תפלה. טו אינו מתפלל יוחר, לשון זה צירוס' פ"ד דצרכות עומד צת' ומוכר שכבר התפלל חוחר פי' פוסק. טז שו"ע זו צ"ב רל"ב וכ"י מד"שי מגלה כ"ג ועב"י ס"ע וקכ"ד דר"ה ס' חולקי' דלא מלינו תקון חכמים להפסיק צ"ח. וקשה לעיל ס"ס י"א כ' האשכול דיחיד מתפלל עם הש"ץ ואומר עמו כל י"ח וכ"כ הר"ף פ"ג דצרכות צס רב הא, וז"ל דוקא יחיד מותר כיון דלצור כבר התפללו צשעה שש"ץ חוזר והוי כתקנת חכמים, אבל אס כולם מתפללין עם ש"ץ נקרה ת"ח במזרח התפלה, ואין נוהגין כמחרי"ל קהל מתפלל עם ש"ץ ס' רל"ב. טז עי' דף 29. יז בנוסח זה מלינו סדר א"ב גדלך דעת הדור, ולא מלבן הוילאו נוסח זה, בצרכות כ"ח חר"י שמתפללין מעין י"ח ואמר רב מעין כל צרכה וצ' וצירוס' מפרש סוף כל צרכה, וסיח היא אחז מלוח מן הצרכה ומחוס, ומחולל אחר הבינו צרכה א' בצלמנט וי' ראשונות ואחרונות וכ' צידי חלי' הבינו שמואל תקן מדאזיל הגמ' ותני כולם מרישא לסיפא, ואס כבר היתה מחוקקת לא נריך להוכיח כולם די כשאומר הבינו וכי'. נחל קודם שמואל סי' אומרין נוסח הידוע שעלו מרמו רב מעין כל צ' ומחוס, ושאר ציד רב יהודאי גאון כבסמוך. ואולי לא התפללו כלל הבינו דאביי צדק כ"ט

ספר האשכול, הלכות תפלת מנחה וערבית וצניעות.

י"ח כדינן כי לא תקנו ו' ברכות אלא משום טוהר להתפלל י"ח א והאי כיון דעראי הוא לא איכפת לן אי משלים י"ח בשבת וי"א שאטר ג' ראשונות ופוסק, וי"א שומע ת' וג' ראשונות ואחרונות וי"א שפוסק באיוה ברכה שמרגיש שבא השמש. והשיב מתחלה בא שמש עד עונת ערבית רווח לוטר י"ח ברכות ואם בא השמש משלים הכין מנהגא אי דחיקא שעתיא ואין נופלים ע"פ. ואנו נוהגים אם אפשר לגמור גומרין, ואם א"א זחלה שבת או י"ט אין לך שעת הדחק גדול מזה ומתפללין הבינונו ב וכל זה בהנכנס שבו"ט דאיכא תפלות משונות אבל בחול גומר אפי' בלילה. מי שהוא חולה וא"י לעמוד בחפלה, יעמד במקום הכרעיות ולג' פסיעות ואם א"א לו ישב ויתפלל ג. נותן שלו' לשמאלו ולימינו, מי שמוסיף על ג' פסיעות יהיה הוא. כ' רב האי יחיד בין דמצלי לחוד או בצבור מסיים אני ה' אלק' אמת ד ושתיק, וש"צ שמשלים ק"ש וחוזר ואומר אני ה' אלק' אינו מנהג יפה ה ומהגנו שש"ץ אומר ק"ש בקול נמוך עד אשר הוצאתי אחכם מ"מ בין עומד בין יושב, אח"כ עומד על רגליו ואומר בקול להיות לכם לא' א"ה אלק' אמת ונקי"ט דיא"שיה ומסיים הברכה ו. חולה שכבד עליו חליו הוא ומשמשו פטורין מן התפלה גמרינן מסוכה, אבל מצטער הוא פטור ומשמשו חייבין ז. והמשמר המת אעפ"י שאינו מתו או מתו אע"פ שאינו משמר פטור מן הק"ש ומן התפלה ח ומשמר חוץ לד"א קורא דמת תופס ד"א לק"ש ט, וכ' עוד קבר אדם חשוב שרי למקרב גבי ולהלכוי תוך ד"א ולית בי' משום לועג לרש י. אמר ר"כ יא חיצף עלי מאן דמצלי בבקחא פי' ברחוב העיר, מפני שעוברי' ושבי' מפסיקין אותו, ועוד שמראה תפלתו לרבים, וה"מ יחיד אבל צבור דמכנשי ומצלי לית לן בה. אמר ר"ה לעולם יב' יהא והיר בתפלת מנחה שאליהו לא נענה אלא במנחה שנ' יהיה בעלות המנחה ויגש ויאמר ענני, רי"א אף בתפלת ערבית שנ' תכון תפלתי קטרת וגו' מנחת ערב, רנ"בי אמר אף בתפלת שחרית שנ' בקר אעריך לך ואצפה. ול"פ אהרדי חד טוהר אמנחה, דדרך ב"א לצאת מביחם ולעסוק כל היום במ"מ ושוכח מנחה. יג. כל המאריך בתפלתו אין תפלתו חוזרת ריקם יד וג' דברים מאריכין ימיו של אדם טו המאריך בתפלתו והמאריך בשולחנו טו והמאריך בב"ה הכס יז. והא דאמר ר"ו המאריך בתפלתו ומעייין בה סוף בא לידי כאב לב שנ' תוחלת ממושכה מחלת לב יח ור' יצחק אמר ג' דברים מוכיין עונותיו של אדם, קיר נטוי יט ומוסר דין על חברו לשטים ועיון תפלה, לא קשי' הא דמעייין בה כ' הא דלא מעייין בה אלא מתפלל ומאריך בכונה לשטים. ג' דברים מקצרין שנותיו של אדם מי שנותנין לו ס"ח לקרות ואינו קורא, כוס של ברכה לברך ואינו מברך והמנהיג עצמו ברבנות כא. ד' דברים כב מבטלין רוע הגזירה צדקה דכ' וצדקה תציל ממוח, צעקה דכ' ויצעק אל ה' ומצוקותיהם יושיעם, שנוי השם דכ' לא תקרא שרי כי שרה שמה וכ' בתרי' וברכתו אותה וגם נתתי ממנה לך בן, שנוי מעשה דכ' וירא א' את מעשיהם וינחם ה"א על הרעה, וי"א אף שנוי מקום דכ' לך מארצך והדר ואעשך לגוי גדול, ואידך זכות' דארץ ישראל אהני' ליה. כל המאמץ כוחו בתפלתו כג' למטה אין לו צרים מלמעלה, ולעולם יבקש שיהא הכל מאמצים כוחו למטה כד. המאריך באמן מוסיפין לו ימיו ושנותיו כה ולא יענה אמן חטופה, פרש הגאון שחוטף ואינו מאריך בין אלף למ"ם ובין מ"ם לנו"ן כו ולא אמן קטופה, שקוטף ואין מוציא האלף או הנו"ן. ורב כהן צדק פרש חטופה שחוטף ואומר אמן קודם גמר הברכה, קטופה שפוסק אמן לשנים. כל שרוח עצמו נוחה הימנו בשלו סימן יפה לו כז. אם כונת לברך בתפלה תהא מבושר שנשמעה תפלתך כח' כל המשתתף שם שטים בצערו כט פ' שמברך על הרעה דיין האכזה, כופלין לו פרנסתו שנ' והי' שדי בצריך וכסף תועפות ל לך. כל המרפה עצמו טד"ח ואפי' ממצוה קלה אין בו כח לעמוד ביום צרה שנ'

התרפית

נחל אשכול

לייט אחאן דמללי הבינונו פר"שי מפני שמדגל בברכות. א ברכות כ"א הזכיר חול בשבת גומר הברכה דגברא צר חיובא ורגנן לא אטרמו מ' כבוד שבת. ב וכ"כ ר"ף ברכות כ"ט הבינונו מ' בשעת דחק. ואם גם זה א"ל חומר מצות גבורות וקדושה וחומר. ג ברכות ל'. ד ברכות י"ד. ה אפשר גם מטעם שאסור לומר אחת צ"פ כדאי' שם עב"י ס"א. ו ל"י פרושו, אפשר שהוא סימן לט"ו שזחית ולייב עי' חבור'. ולייב נכון קיים טוב ישר אדיר. ז סוכה כ"ה בסוכה פטור משום חסכו כעין תדורו, ח"כ ו"ל בתפלה חייבין. וז' שכותו ביום' סוכה שינוי העוסק במזוה פמ"ה לכן בחולה שכבד החולה הוא נריך למשמעו ופטורין ומלטהר דפטור מערבין ס"ה כל שאין דעתו מיושבת אן יחפנו. ולדין דנלח"ה לא מכוני ל"ש דין זה. ח ברכות י"ח. ט נא משמע כן ברכו י"ח וז' דמיירי דמשחרו מן העכברי' ויכול לעמוד חן לד"ל ומשחרו ומלזיז זה אינו מטריחו וס"ל כחוס' סוכה כ"ה אס אין המזוה מטרידתו, כמו בצופר קבר שעבוד קשה היא, מקרי אפשר לקיים שיהא ולא אמרינן ט"צ פטור מ"הם אלא אם אחת מטרידתו ביותר. י פסיטא ר"ח ור' יהונתן ברכות י"ח? וז' דר"ף מביא פ"ג דברכות בשם ר"ה ל"ק דדף ג' לא נלרכה אלא לד"ח אבל מיני דעלתא חמרין אלא המת, ואפשר שזה כונתו. מיהו י"א רב האי לא סתיר מילי דעלתא אלא חוץ לד"א. יא ברכות ל"ד. יב ברכות וי"א. יג וכ"כ הטור. חסר מעט וי"ל להסלים: חד מזהר אשמרת דלכמה עללים לער נקום מחמתם ועובר זמן ק"ם ותפלה כמ"ש הטור בס"י ח', חד מזהר אשמרת כיון שיגט מטורח היום איכא לער שיהא וכוח כדאי' ד' ע"ב. יד שם ל"ב. טו שם כ"ד. טז בחור כך יבואו עניינס. יז רפואה היא שמקס הגוף. יח שמעיין ומלפס ביותר שתעשה בקשתו לפי שתפלל בכונה וכאז לבו אס לא נעשה וילף מדכ' חומלת ממושכה פרש"י מלשון יוחל משה. יט מקום סנה ובוטח בלדקו וע"י כן מפשפטין למעלה מעשו וכן המוסר דין על חברו לשמים צוטח בזכותו שמצו יענוש ע"י. כ מלפס ביותר שיעשה בקשתו זה כל לידי כאז לב דמפשפטין במעשו. ועיון תפלה דלמרו שבת קכ"ז אדם אוכל פירותיהן צע"הו פרושו שמכוון לבו לשמים חוס' ברכות ל"ב. כא בתורה כ' כי היא חייך. בצרכה ואברכה מזכריך, מנהיג בצרכות למדנו חמה שיוסף מת קודם לחמוי שיהיג עלמו בצרכות דח"כ מאי קמ"ל קרא וימת יוסף וכל לחמוי שמת קודם לחמוי הו"ל ויחוחו צ"י. בב ר"ה ט"ז מקרעין ג"ד ס"א. בג סנהדרין מ"ד פרש"י מקדים להתפלל קודם שבהם הלכה. כד שיעורכו להתפלל עד שלא באה הלכה. כה ברכות נו"א. כז כמו שפטים כ"א ומעשים נכס. כז אבות דר"ע פכ"ש פרושו שאין מבקש יותר חמה שידיו. ל"י חייך לנאן? כח ירוסל' פ"ה דברכות. כט ברכות ס"ג. ל תועפות לשון כפילות ופלות את היריעה,

ת'

ספר האשכול, הלכות תפלת מנחה וערבית וצניעות.

התרפית ביום צרה צר כחכה. המתפלל וחוזר ומתפלל מבושר שנשמע תפלתו א. — זמן מנחה גדולה ב טשש שעות ומחצה, ומנחה קטנה מט' שעות ומחצה ולמעלה, ואמרין בפסחים בחל ע"פ בשבת ג נשחט התמיד בשש ומחצה וקרב בו ומחצה, דמוקטינן לה אדינא. פלג המנחה מגיע עד רביעית שעה קודם לשעה י"ב, ולר' יהודה לא מתפלל מנחה אח"כ ולרבנן עד הערב, וכיון דלא אתמר הלכתא דעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד ד ומאן דעביד כר' יהודה ואינו מתפלל לעולם מנחה אלא עד פלג ה יכול להתפלל טשש ואילך תפלת ערבית, ורב האי כ' עמא דבר כרבנן מתפללין ט' עד ערב ומתפללין ערבית בצ"הכ. ומעוט עם מתפלל ט' גדולה לרשות ואח"כ ט' קטנה לחובה. ואנו לא נהיגין. — לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה ו עד שיחלל, ולא יכנס לא למרחץ ולא לבורסקי ולא לאכול ולא לחון, ואם החלילו אין מפסיקין, ומפסיקין אפי' מד"ת לק"ש ואין מפסיקין לתפלה מי שתורתו אומנתו, אבל אנו מפסיקין מד"ת אף לתפלה. והוא מפסיקין ואין מפסיקין בהתחיל באסור שהי' סמוך לזמן המצוה ואפי' אינו מפסיק לתפלה, טיהו אי ליכא שהות אח"כ להתפלל צריך להפסיק אפי' התחיל בהיתר ז. והאי סמוך למנחה אסיקנא דמנחה גדולה הוא. ויש מי שאומר ח כיון דרי"ל בל דאמר אסור לטעום קודם המנחה אדתי, מתני' במנחה קטנה. והגאון ר' יצחק כ' אפי' סעודה קטנה סמוך למנחה גדולה אסור דלטא ממשכה לי' סעודתי ט והתחלה תספורת אסור אפי' תספורת דין שאינו י גורה שטא ישבר הווג ולמרחץ אסור אפי' יא ואם התחיל אינו מפסיק. והתחלה תספורת משנייה טעפורת של ספרים על ברכיו, התחלת מרחץ משיעביר טעפורתו טטנו, התחלת בורסקי משיקשר בחי זרועות לאומטותו, התחלה אכילה משיטול ידיו, ובמקום שאין אוכלין בלא התרת חגורה משיחור חגורה. אריא"ר אל יחלל אדם כנגד רבו או אחורי רבו וב העושה כן, וכן הנותן שלו' לרבו, כלומר ככל אדם ואינו אוטר שלו' עליך רבי, והחולק על ישיבתו של רבו כלומר שעושה לו ישיבה לעצמו בלא רשות רבו יג והאוטר דבר שלא שמע מפי רבו יד גורם ששיבנה תסתלק מישראל, ותלמיד חבר שרי להתפלל בצד רבו. והא דלא יתפלל כנגד רבו במקום שרואה דמחוי כהוצפא, אלא יתחבא טטנו. ודוקא ביחיד אבל בצבור בב הכנס שהכל עומדין ומתפללין א"צ לדרק בוח, כיון דמצוה להתפלל עם הצבור כבוד שמים עדיף דאפי' בהוראה לפניו דחייב מיתה, לפרושי מאסורא שרי טו. וכנגד רבו שאמרו היינו שרוב חכמתו מטנו אם מקרא מקרא, אם משנה משנה, אם גמרא גמרא טז ולא כהוא שאמרו יז הלוטד מחברו פרק אחד וכו' חייב לנהוג בו כבוד שרוד לא למד יח. היו לפניו ב' תפלות א' של מנחה

וא

נחל אשכול

ח' ותעוף. א בלורה זו לא מלאתיו, ובזרכות ל"ב התפלל ולא נענה יחזור ויתפלל שג' קוס חל ס' וגו' וקיס ח"ס. ב סס כ"ו ע"ב. ג ל"ל צטרז סנת כרתי פסחים י"ח מלות תמיד שב"ט ושש ומחנה, וחש"ג דוריין מקדימין סתקיי לאחרס כדי שיציאו נדבותיסס דלחר תחמיד חסור לסקרינס ובע"פ לוקמי' חדינא. ויאפטר במה סהכריך רבו קמ"ל דעקר זמן מנחה חמר וי"ו ומחנה כדעת ר"אש ועור וכת"ס לקמן דלדינא זמן חשב"ט הוא, וסרחיתי במחנת ר' נחן שכן דעת ר"ספ וכך הביא דודי בעל יד דוד דברי ספרחמן שרש מנח סהעיד סחי' בספרד מנסג מעונס להתכלל מ"ג ולא כרמז"ס וכ"כ סר"ף בס"ף סחובותיו סמתפלל מנחה גדולה. ומלמד מה סכתחתי סס מלאתי סלף בזמן סמקדס סתפלנו מנחה קודם סקרבנת תמיד בסכס ג"ג חריב"ס כסחינו סחמין בסמחת ב"סס לח רחינו סינס, סעס ח' לתמיד של סמר, מסס לתפלת סחרית, מסס לקרבן מוסף, מסס לתפלת מוסף, מסס לב"סמד, מסס לתפלת מנחה, מסס לתמיד שב"ט מסס לסמחת ב"סס, (לח סוכיר ח' ערבית שרשות סח סח ועל סתפטו במקדס. ומטעס זס חין ס"ן חורר להוילא חינו בקי, דנא סייך מ"ס ר"ס כ"ט א"ט"פי סילא מוילא דכל יסרלל ערבין ז"ב, דככל רשות הוא וחין סחינו בקי מחויב). בכל סקרבנות סקדים סקרבן לתפלה, תמיד ש"ס קודם נח' סחרית, קרבן מוסף קודם לח"מ, חגג תפלת מנחה סקדים לתשב"ט, ס"מ סתפטנו קודם סקרבנו. גס במ"ס בסמוך בסס ר"ס וסביחו סרמז"ס, כ' סרל"ס סהפוך סוח חף לר"ף סחתיר ח' נדבס, מ"ג נריך להתפלל למוצס. ד זרכות כ"ז ולקמן חרחה סרבנו ס"ל דוקח נטוין ח' מנחה, חגל נטוין ק"ס של ערבית לא סוי לילה ועי"ס בספרי ססלרכתי. ה חגל חס מתפלל לפעמיס מ' חמר פלג סרי מנחגו כרבנן לח יכול נסחפלל ערבית בלוחו זמן במ"ס חר"י. ו סנת מוקף ט' ע"ב עד י"א. ז ובסחמיני בסיתר ויש ססות חפי' לק"ס ח"נ להפסיק, ורבנו כר"ן. ח סרו"ס, כיון דס"ס צענו ללוקיי במ' קטנפ לוי דברי ריב"ל דחמר חפי' לטעוס קודם מנחה חסור ומחתי' דקתגי סחחיל חינו מפסיק מח"ס טעיימס סרי, להכי חוקי במ' גדולה, וכיון דרי"ל דחמי דוכוחין ברשות כ"ח מחתי' כספטא במ' קטנפ. ט כרמז"י בגמ' סס וכן מ"ס בסמוך. י כחספורת בן חלעסס רלשו ס"ז בלד עקר ס"ז. יא להזיע, ג' סמח יתעלף. ולא לבורסקי חפי' נטיוני בעלמח סמח ימלח ספסד בזניניס ויטרד, ולא לדין חפי' לגמר דין דמחא חוי טעמח דסתר דינח. יב זרכות כ"ז. יג וכ"כ רמז"ס פ"ס דח"ח. יד ק' ח"כ מחין רבותח דר"ח סוכס כ"ז סנח חמר מה סנח סמח חרבו? יל להכי פרס סרמז"ס לח ילחמר דבר שלא סמח חרבו עד סיוכיר סס חמרו, דכל מה סלחמר סתס יסחצבו סמחח חרבו ובוה חמר גורס ססחיניס מסחלקת, חגל ר"ח לח חמר דבר מח"ס מרבו. טז ערובין ס"ג. חקשי' ח"כ מ"ק עלי לסחולל זרכות י"ח מורה סני' בס"ר חח ומייב מיתס, נפרוסי מחסורח עב"ד, דחי סחיטס צענו ככן צעני בגדי כ' ויש בסן כללוח ורמז"ס סלח זסעת עבדס חסור לכסן ללכסס, והולרך לומר דנח צענו כסן? ולק"מ בערובין מייירי זחמד טעסס חסור צפני סרב ורלח רבינח סנחמו ובער בו ולחריין דסרי, חט"פי סכול קנת נגד כ' רבו, חגל חס סרב עלחו נכסל בסורחס ובין סוח ובין חמרי' רוליס נעסוח ע"ס, סדקן לדין סבקי' רמ"ב רמס רבו טובר על ד"ת חומר לו למחתי רבו (כדין זבציו קדושין י"ב) חגל חסור נחורות צפניו וכיון טעני סמד קרמו כסן וסוח סחיז ח"ל כסן וחמי מחנס"ר, דס"לל כך נמדחתי רבו חו כך כתוב בנ". וע"ל נמחי דחמר יומח ב"ס ע"ב מי סוי ססחיטס זכסן פסיטח סססוחט סי' נחי חקבל סדס, בלח"ס חחי ספיר דנסברת עלי סכסן סכוחט סוירך נגזוס ב"כ כיון דח"מ סוח חקבל סדס, וליכא בחן לפרוסי מחסורח, סמעתי. טז נמד מח"מ ל"ג. יז חבית פ"ו. יח מחמיתחני מנח ב"ד קרלו רבו לחוטו ומיידעו. לחס ז' דברים פר"שי סמלח דוד עוסק בחרוס יחידי, חמר לחס עסקח זיחיד סנח כ' חרב בין סבדי' ונחלו ע' זרכות ס"ג) נכנס לב"סמד זקומס זקופס, ח"ל כ' ומקדיסי חירלו נריך לכווס זמורח וכ"כ ז"ל נסקך זרגס לאן סמד.

ספר האשכול, הלכות תפלת מנחה וערבית וצניעות.

וא' של מוספין מתפלל של מנחה ואח"כ מתפלל מוסף תדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם א' ובמנחה גדולה איירי ב' ואע"ג דומן טובא למנחה, עקר זמנה מתחיל משש ומחצה. טעה ג' ולא התפלל ערבית יתפלל שחרית שמים, לא התפלל שחרית, יתפלל מנחה שמים, לא התפלל מנחה יתפלל ערבית שמים, ואין בזה משום עבר יומיו בטל קרבנו, ודוקא בדשכח, אבל במזיד עליו נ' טעות לא יכול לחקן וגו'. טעה ולא התפלל מנחה ע"ש מתפלל ערבית שמים של שבת, וכן טעה ולא התפלל מנחה שבת מתפלל ט"ש שמים של חול, מבדיל בראשונה ואינו מבדיל בשניה, ואם לא הבדיל בראשונה והבדיל בשני, שניה עלתה לו למ"ש, ראשונה לא עלתה לו, דמבעי ד' לאקדומי תפלת חובה בשעתה ברישא, וכיון דאבדיל בשניה ולא בקמיתא גלי דבתרייתא לחובה ט"ש, ובעי למהדר צלותא אחרייתא כדי לאקדומי חובת שעת' ברישא. ואי אבדיל בתרוייהו אע"ג דלא אבעי למעבד הכי לא טחייב לאהדורי, אי נמי לא אבדיל בחדא מיניהו לא מהדרינן ל' דתני' טעה ולא אמר הבדלה בחונן הדעת אין מחזיקין מפני שיוכל לאמרו על הכוס. כ"כ רב האי כיון דלא אסיק מתיובתא ה'. ואיכא למידק למה חוזר ומתפלל י"ח לתשלומין אי אבדיל בשני' ולא בראשונה, הא כבר התפלל תפלה זו בלא הבדלה בראשונה ולא מוסיף השתא מידי, ה"ט כיון דלאו שפיר עבד שהתפלל תשלומין קודם חובה הוי כאלו לא התפלל עדיין לתשלומין. וה"ה אם שכח במנחה דר"ח יעלה ויבא, מתפלל בערבית יום ב' דחדוש שמים, והשני' לתשלומין, אע"ג דאין יכול להוסיף בה יעלה ויבא, ולא מוסיף מידי על תפלתו ששכח בה יעלה ויבא, ט"ט כיון שאמרו לא י"ח מי שלא הזכיר בר"ח י"ו, הוי כאלו לא התפלל כלל. וה"ה אם התפלל למנחה שבת הפלת י"ח ולא הזכיר שבת, מתפלל ערבית שמים, אע"ג שבתשלומין נמי אינו מזכיר שבת, דתפלת י"ח שהתפלל בשבת כאלו לא התפלל דמי ו'. והא דאמר לא הזכיר הבדלה בתפלה אינו חוזר מפני שיוכל לאמרה על הכוס, לא תימא יכול, אלא אימא מפני שאמרה על הכוס דאף שהבדיל בתפלה צריך להבדיל על הכוס ו' ומכ"ש אם הבדיל על הכוס תחלה שצריך להבדיל גם בתפלה דעקר תקנתא ה' בתפלה והדר תקנ' גם על הכוס ח' ואם טעה בזו ובזו חוזר לראש ט'. טעה ולא התפלל מוסף ועבר יומיו הוי לן דלית ל' תקנתא, דמוסף נגד קרבן מיוחד ליומו ולא דמי לתפלת י"ח שאמרו הלואי יתפלל כל היום י'. שכח ולא התפלל שחרית ולא נזכר עד זמן ערבית אמרו רבותא דלית ל' תקנתא דוקא בזמן תפלה הסמוכה עבדו רבנן תקנתא.

בר. ר' נחוניא ב"הק יא הוי' מתפלל תפלה קצרה בכנסתו לב"המדר יה"ר מלפניך ה' שלא אכשל בדבר הלכה וישמחו בו חברי וב' שלא אומר על טמא טהור ועל טהור טמא לא על מותר אסור וכו' ולא ישלכו חברי בהלכה ואשמח בהם, וביציאתו אומר מודה אני לפניך ה' ששמתני חלקי מיושבי ב"המדר ולא מיושבי קרנות, שאני משכים והם משכימים, אני לד"ח והם לדברים

נחל אשכול

וי' שהמנו על הקרא ותתא חנוס כערכי חלופי ומיוחדי חסר ימדו נמתיקסוה, בית א' ונהלך צרג"ם. מקסים הליך למדנו שחייב לנהג בו כבוד חס למד דבר ח' מדוד שהוא למד צד? ול"ק כשלמד דבר ח' קראו חלופי מלשון ואלאסף חכמה והיינו רבו, וכשלמד דבר ב' קראו מיוחדי מלשון חכמים וידועים כהרגומו. ובערוך ערך שני כ', בירושלמי דחלק: אחיתפל רחא וירכיבו חרון ה' על עגלה אמר ליה לבני קפת לא נתן זכהק ישאו, וזשעיה שרס דוד שיחין למדשו לכתוב סס בחספא וגמשי זכחס (ע' מכות י"א) ותימיה דבירושל' שלנו ח' כשהרכיבו חרון על עגלה ופרך ה' פרך ח"ל אחיתפל סיוצט לפניו כדכ' ויוצט סוד ומריא, ואמר הק"צס לאחיתופל דבר שתשצ"ר ידעין נא אמרת לו ולבני קפת וגו' זכהק ישאו מיהו צלח"ה קסה דזמקוס דכ' ויוצט סיר ומריא נשאו חרון על כתפייהם כפר"טי וא"כ למדו גם זה? חבל צרוז של"ל אמר הק"צה לדוד דבר שתשצ"ר (כדמי' צס"ט ל"ה) ידעין לא ידעת וכו' זכהק ישאו, חבל אחיתופל אמר לו אמר ספרך ה' פרך, מיליה דמתיקייבו ידעין לא הוית ידע דכתיב זכהק ישאו וכך נסמ ירושלמי זילקוט וכך הוא צספרי וגוסמנו משוצס, ופ"מ לא הרגיש. א' זכרות כ"ח, אע"ג דקיי"לן, סוכס נ"ה, סיכס קודם לזמן דמיבז היום עדיף מחדיר, שחי סוכס שהוא לרגל מיוחד נקרא חובת היום נגד זמן שהוא לכמה רגלים, חבל מוסף דמי' בכל שוי"ט ור"מ לא נקרא חובת היום יותר מחמיד ע' וצמיס ל"ה ומיוצט' קוסי' פ"י מזוי קמ"ל ר"יו שכלכס כחכמיס ומנה קודם פשיטא דתדיר, שפיר קמ"ל דלא מקרי מוסף חובת היום. ב דקתני עלס ר"ח מתפלל על מוסף וחס"כ מנחה, ואי פלגי זמנחה קטנה, הא כבר עבר לר"י זמן מוסף דחמר עד ז' שעות. ג זכרות כ"ו. ד נסין רב הלי ור"ף. ה גמ' פריך למס הבדיל בשני' ולא בראשונה כלא נזי בראשונה דמי והתני' לא אמר הבדלה בתפלה ח"ח שיוכל לאמרה על הכוס ומסיק קשי', וע"ז אמר כיון דלא סליק בתיוצחא (ככ"ט) איכא לחרוזי כיון דאבדיל בשני' גלי וכו' כמ"ס צפניס. וכו' החחרוני' חס ודמי כיון בראשונה לחוצס וצשני' שהבדיל צס לתשלומין ח"ל. ו כ"כ חכמי פרוצינאל ומכמי נרפת חלקו כיון דלא חרוזי מדי בתשלומין. והפריעו הפוסקי' שיתפלל בנדבס וח"ל למדס ס' ק"ח. ז דף ל"ג. ח סס. ט חס לא אמר בתפלה וגס טעס קודם הבדלה על הכוס אע"ג דקיי"לן טעס מבדיל, כסמיס ק"ו, כיון שלא כדן טעס חוזר ומתפלל ומבדיל. רמז"ס לא הביא דין זס דש"ס ותמס צ"ה, וג"ל שכך סולעת שמעתא: חמי חמא חריכא בתבדיל בתפלה משוצס יותר חמי שיבדיל על הכוס, טעמו ג"ל דס"ל פרוס הבדיל יתפלל, ואסור להבדיל על הכוס, דעקר הבדלה בתפלה והתשלומין על הכוס נ"ס חס טעס (דאיכא מו"ד פסמיס ק"ו טעס אינו מבדיל). וכל זס לשעת רב חמא מבדיל בתפלה חסור על הכוס והעקר בתפלה. ושוצ קאמר צגמ' ח"ל רבינא לרצא סלכחא מזי, חמי המבדיל בתפלה צריך להבדיל על הכוס חו כר' חמא דכיס טפל ואינו חלל לתשלומין, חס לא טעס התשלומין כראוי כגון שטעס צריך לחזור לעקה, והסיב רבא המבדיל בתפלה צריך גס להבדיל על הכיס וטניסס שויין, ח"כ מומילא דלא כר"א טעס בזו ובזו אינו חוזר לתפלה חנא מבדיל על הכוס דקיי"לן טעס מבדיל, ומיוצט שלא הביא רמז"ס טעה בזו ובזו חוזר לראש. י כ"כ חס' וכן דין הסמוך. יא סס פ"ח. יב השמחה שחא חומר על טמא וכו' חבל לגרסתו צגמ' סלא חכסל וישמחו ולא חומר על טמא טהור ח"כ לא חכסל

ספר האשכול, הלכות תפלת מנחה וערבית וצניעות.

לדברים בטלים, אני עמל והם עמלים, אני עמל ומקבל שכר והם אינם מ"ש, אני רץ לחיי ע"הב והם רצים לבאר שחת שנ' ואתה א' תורידם לב"ש אנשי דמים ומרטה ואני אבטח בך א. ר"ג אומר ב' בכל יום מתפלל י"ח, ר' יהושע אומר מעין י"ח והיינו: הבינו ה"א לדעת דרכיך ומול לבבנו ליראתך לסלוח לנו ולהיות גאולים רחקנו ממכאוב דשננו בנאות ארצך והנפוצים תקבץ מארבע כנפות והחועים על דעתך ישפטו, ועל הרשעים תניף ידך וישמחו צדיקים בבנין עירך והיכלך ובצמיחת קרן לדוד ועריכת נר לבן ישי משיחך טרם נקרא אתה תענה טרם נדבר אתה תשמע כי אתה ה' עונה בכל עת צרה וצוקה פודה ומציל ברוך שיוטע תפלה. לעולם . . . ג וטוקי רבואתא אם יכול לכוון באבות. אסור לאדם שיוטעם כלום קודם שיתפלל ד' ודוקא אחר שעלה ע"הש דומן תפלה הוא אבל קודם שעלה טועם ה'. המהלך במקום גדודי חיות וליסטים ו' מתפלל ח' קצרה: צרכי עמך יש' טרובין ודעתן קצרה יר"ט ה"א שתתן לכל א' כדי פרנסתו לכל גייה די מחסרה והטוב בעיניך עשה ברוך שיוטע תפלה. אטר אליהו לרב יהודה לא תרתח ולא תחטי, לא תרוי ולא תחטי ו' וכשאתה יוצא לדרך המלך בקונך וצא, וזהו תפלת הדרך, יה"ר וכו' שתוליכנו לשלו' וכו' בש"ת. ואומרה בל"ד דאמר אביו לעולם לישתתף אינש נפשי' בהדי צבורא ואף שהוא הולך לבדו כמה אחרני הולכין בדרכי' אחרים. ואומרה לאחר שהחזיק בדרך עד פרסה, איכא מפרש . . . עד דמטי פרסה ח' ואיכא דמפרש אי אויל פחות מפרסה רחוק מעירו לא יתפלל. ות' הדרך מתפלל מעומד אע"ג דרב ששת אמר מהלך, כר"ח דאמר מעומד קי"לן, דר"ש חש לי' ואמר לשמעני' אוקמן לדידי מהיות טוב אל תקרי רע ט'. הבינו בעי תלת קמייטא ותלת בתרייתא וכי מטי לישוב א"צ להתפלל, תפלה קצרה לא בעי תלת קמייטא ובתרייתא וכי מטי לישוב צריך לאצלוי, הבינו מתפלל מעומד, תפלה קצרה אפי' מהלך, ולא מצלי הבינו אלא בשעת הרחק המהלך במדבר וכיוצא בו י'. הי' רוכב על חמור והגיע ו'ת ירד אם אינו יכול לירד שאין מי שיאחזו חמורו, יחזור פניו לצד ירושלים, אם אינו יכול לכו כנגד בית קדש קדשים, הי' יושב בספינה יכוון לבו כנגד בית ק"ק יא. ת"ד סומא ומי שאינו יכול לכוון הרוחות יכוון כנגד אביו שבשמים שנ' והתפללו אל ה'. עומד בח"ל יכון כנגד א"י שנ' והתפללו דרך ארצם, עומד בא"י יכון כנגד ירושלים שנ' והתפללו אל עיר הואת, עומד בירושלים יכון כנגד ב"המק שנ' והתפללו אל הבית הוה, עומד בב"המק יכוון כנגד בית ק"ק שנ' והתפללו אל המקום הוה, עומד בבית ק"ק יב' יכון כנגד בית הכפרת, עומד אחורי הכפרת יראה עצמו כאילו עומד לפני הכפרת נמצא עומד בצפון לא"י הופך פניו לדרום, בדרום הופך פניו לצפון, במערב הופך פניו למזרח, במזרח הופך פניו למערב, נמצאו כל ישראל מכוונים לבם למקום, ואמר ר' אבין מאי קרא, כמגדל דוד צוארך בנוי לתלפיות, תל שהכל פונין בו, ועקר הגרסא שכל פיות פונין אליו יג' ותל לשון חורבה כענין והי' תל עולם יד' ואמרו נמי תלפיות יפה הי' ונעשה תל. — כדמסיים ת' מנחה נופלין ע"פ ואח"כ אומרין

ואנחנו

נחל אשכול

וישמחו חזרי מדה מלחא להכי הוכרת ר"שי לפרש שלא אכסל וישמחו על כסלוי. א פסוק זה אינו נגמ', וסר"ף גרסו. הכונה הם מייגעים עלמון ומקלרין שנותינס עי"כ, ואף אינו מייגע עלמני צחורה, זאת החורה אדם כי ימות בזהל וכמ"ס אין החורה מחקימת אלא צמי שמותיט עלמו עלי, אך הם נענשים על שמקלרים ימיסם, אבל לי הצטמת הסם אס שחוט וגו' כל המחלה לא אסיס. ו"ס תורידם לב"ש אנשי דמים לא יחלו ימיסם ע"י היגיעה מנבך עד ערב, ואני ג"כ מייגע עלמני צב"המד מנבך עד ערב, מ"מ אין לי מכסול, כי אצטח כך בהצטמתך שיגיעה צחורה תוסיף ימיס. ב זרכות כ"ח וכ"ט וניסה הכינוי משנה קלת מנוסה רצנו וצירושלמי פ"ד דזרכות נוסח יפס. ג ל"ל ימוד אדם עלמו אס יכול לכוון יתפלל ואס לאו לא יתפלל זרכות ל', ואחר לא תימא דבעיין לכוון כל י"ח אלא די זאבות כדאי' ל"ד ע"ב. ד דף יו"ד וסס לא כתוב לטעום אלא לא תאכלו, אבל נלמד מדף כ"ח אסור לטעום קודם מוסף אע"ג דלא קיי"לן, מ"מ בשמרת דשיך ל"ת על הדס טעימה בכלל. ה ע"ס פ"ט דהזכר אוסר. ואפשר דנקט טועס דאכילה ממש אסור סמיך לע"הס כדון סמוך למנחה ע"ס רל"ב. ו זרכות כ"ט וכל הנמשך. ז מכעס זא חטא כד' דר"י כ"ב ופסמים ס", וכן משכרות זרכות ס", יומא ע"ו סיטה ז'. ח ל"ל אע"ג דלא התפלל חו"מ כשהחזיק בדרך, מתפלל עוד עד דאזל פרסה, אבל אח"כ לא כפר"שי, ואפשר ששרשו בדיעבד יכול להתפלל כ"ז סהול בדרך עד דמטי צחוך פרסה של עיר שרובה ללון (דקיי"לן שאז אומרה בלא סס סק"י). ט מפר"שי משמע קלת מעשית לפנים מש"ס חזו לא אקרא רע, וכ"מ מר"ן פ"ב דסוכה גבי עוסק צמורה. ולא ל' כן מנ"ב פ"א כשלה פרותיו מן השדה ואינו מניח ז"א לננוס סס חומרין עליו מה הנאה יס לפליגי ומה הצריות מוסיקות לו, עליו ס"א מהיות טיב אל תקרי רע, וכי כ' כן? אין דכ' אל תמונע טוב מצעליו צהיות לאל ידך לעשות. א"כ הפרוס צהיות שחולל לעשות טיב, אל תקרי רע, כמו לא תעשה רע, והוא כלסון חמס ושד אקרא, חרב אי קורא, קורא לכס דוור, ירמי' כ' וכ"ה סהול לשון מעשה, וכן הניסח בר"ף וכן הבין מג"א ס"ס חל"ב. י אף אס ירא הזמן עובר כר"פ עי' לקמן. יא רמז"ס כ' יכוון כנגד השכינה, הבין שזה צמ"ס כנגד ק"ק. ו' דינא לו מיצמות ו' לא מן המקדש אחס ירא אלא ממי שטיב על המקדש וכוו מקדשי חיראו, וצירוס' לחיזה בית ק"ק, לבית ק"ק שלמעלה. יב זרכות ל', פסקא זו הי' עומד בבית ק"ק הר"ף וה"ג ורמז"ס ור"אש (ער"אש עם לסס חמודות וצ"ס הפתיקיה בר"אש מן הגמ' צטעוה) לא הביאו, והל"ח תמה ע"ו. ולק"מ איך אפשר להתפלל צק"ק, בזמן הבית אין נכנס לשם אלא כ"ג ז"הכ ולא מתפלל צו אלא בבית המיון כדאי' יומא כ"ב וצ"הז מייב כרת הסולך סס רמז"ס פ"ו דב"סבם וצרייתא דהכא דקתני הי' עימוד צק"ק ס"ל כמ"ד מגלה יו"ד אפי' קדושה שני' דמקדש לא קדשה לע"ל וכראב"ד סס. ורצנו שהביא פסקא זו כראב"ד חתני והלמידו ס"ל, חולי זהו מ"ס הראב"ד נגלה לי מסיד ה' ליראיו, ועל חמיו אמר. אבל כרי"ף דס"ל כרמז"ס דעדיין ח' כרת השמיט הי' עומד צק"ק שאין לו מקום לא צו"הז ולא לע"ל. והא דהביא כרי"ף הי' עומד צב"סמק שאין לי"מ צו"הז דאסיר לילך לסס, עכ"פ הלכה הוא לע"ל ודרכו להביא צרייתא בשלמות אס היא כהלכה אף שיס צה פסקא בהלכתא לחשיחא. וצתיספתא וצירוס' חסר צבא הי' עומד צק"ק. יג כך בילקוט סיר. יד האריך לפרש תל לשון חורבה ויוכן ע"פי מ"ס לי הנגיד מו"ה שמרי' נקראתאן ממאסילוב צסס הגר"או דמ"ס צגמ' ח"ר רצין מאי קרא, קשה כבר הביא מקראות סלריך לכוון כנגד צ"המק, אך צלמת חסר

מאמר

ספר האשכול, הלכות תפלת מנחה וערבית וצניעות.

ואנחנו וקדיש, ושוהין עד צאת הכוכבים דומין ק"ש של ערבית משיצאו ג' כוכבים בינונים א ואומר הש"ץ והוא רחום, דכיון דאיכא שעות בין ח' מנחה לק"ש מוסיפין הני פסוקי למיטר עליהו ברכו, דברכו בצפרא לא צריך לאסופי פסוקי דאמרו פסוקי דומרא ב. וחקנו פסוקי' אלו לפי שת' שחרית ומנחה כנגד תמידין שמכפרין אבל ערבית אין קרבן לכך נאמר והוא רחום יכפר. ועוד שנהגו מקדם ללקות ארבעים קודם ערבית לכפר עונות היום ובוהוא רחום יג תיבות כנגד מספר ל"ט הכאות שמשלשין שליש מלפניו וב' שלשים מלאחריו ג ולהכי יש שאומרים אותו ג"פ, ובשו"ט שאין מלקות אין אומרים, וכן אמרו בשתי ישיבות כיון שקדש היום אסור לומר והוא רחום ושוטר עמו ישראל, דבשאר ערבית תקינו והוא רחום שהוא שעת הדין לחייבי גיהנם, ובשבת וי"ט אין דין, ואמר רבא ד משל לרועה כשצאן במדבר בין הואבים מתפלל על שמירתם, וכשצאן בעיר אינו מתפלל על שמירתם, בחול שרים ממונים על העולם, צ"ל שומר ע"י, דכמה מקטרגים לישראל בכל יום, כיון שנכנס שבת כולם זויים ונשגב ה' לבדו והצאן נשמרים תחת סוכת שלם כמ"ש הפורם סוכת שלו' וכו'. אשתכח בפסקא ה הקורא ק"ש ומתפלל קודם צ"ה, אם נחטין לכך לא יצא ויחזור ויקרא ק"ש ויחפלה, לא נתכון לכך וטעה והתפלל אל יחזור, אבל ודאי קורא ק"ש, והא דרב דמתפלל של שבת בע"ש ו, מ"מ ק"ש קרא בצ"ה, דחכמים לא פליגי אר"א ז אלא בסוף זמן ק"ש, אבל בהתחלת זמן משעת צ"ה לב"פ. אר"י משמ"י דרב ח אמר שמע ישראל ה"א ה' אחד ונאנס בשניה יצא, וכ"ש אונס אחר, מאן דמפרש הא בק"ש שעל המטה טועה דרשות היא ט אלא בק"ש החובה אמרי, ואמר ר"נ לדרי עבדי' בפסוק א' צערן אם אני קורא כמתנמנם כדי שאכיון אבל ככאן ואילך אף שקורא מתנמנם יצא כ"פ רב האי, וכה"ג אמר נאנס בשניה שמתנמנם בשאר הפסוקי', ויש אומרים שחזור לאחר שינתו ונוטר עד שלא עלה ע"הש, ופרש א' עקר כמ"ש י דפסוק א' לבד בעי כונה. ויש מי שאומר פסוק א' לבד דאירייתא ומייתי ראי' מק"ש . . יא. ואע"פי דקיי"ל ת' ערבית רשות יב היכא דצלי לה חובה שוי' להו ואי מעי בה חזור כדאי' יג טעה ולא הוכיר ר"ח ערבית א"ט אותו, שאין מקדשין החודש בלילה, ש"ס טעה בשו"ט בערבית מחזירין, ואמרינן נמי יד טעה ולא התפלל ע' מתפלל שחרית שתיים, וליכא מאן דפליג, אפי' למ"ד רשות מצוה איכא, והאידנא שויה כחובה. ומאן דבעי ליפל על פניו ערבית שפיר דמי, והאי דלייתא במנהגא משום התפלת ערבית גופא רשות לא אסריהו רבנן למנפל על אפיהו וכ"כ מר שר שלום גאון מותר ליפל על פניו אחר תפלת ע' אפי' בעבוד וכך מנהג בי רבנן דבבל חיזי מע"ש טז. ופרקין לא יקרא ק"ש טז פרוש רב האי שוכב ע"ג ופניו למעלה ואינו מוטה על צדו בלא"ה אסור לשכוב יז ולק"ש אפי' מוטה לא דדרך ולולל הוא, ובעל בשר שלא יכול לישב אלא במטיבה כה"ג שרי לקרות אם מוטה. ואני שמעתי מרבתי פרקין השוכב על פניו ומשום דרך חשמיש ננעי' בי' ואם מוטה שרי אבל לק"ש אף כה"ג אסור, ובי' עוד אע"ג דבאמצע שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד יח בפסוק א' דק"ש אינו פוסק ט' הכבוד דמקבל עליו עמ"ש ובירושלמי יט עד כדון באמצע פרשה, באמצע פסוק? יונה מדמי, ר' ירמי' טשתעי, רב הונא ודברת במ מנאן רשות לדבר במ. אע"פי שקרא ק"ש ערבית מצוה לקרותה על מטתו והיינו פרשה ראשונה ב. ות"ח אין צריך ואפ"ה בעי למיטר חד פסוקא דרחמי דשמירה כגון בידך אפקיד רוחי וגו'. ואיכא מאן דנהיג למיטר הני פסוקי ברוך ה' לעולם בא ולא חתום. ובסדור רב עמרם כ' אומר ברוך ה' לעולם וגו' ה' שומרך ה' צלך וגו' יברכך ה' וכל הני קראי דאדכרו בפרק ידעיות בב. מיהו כ"ע צריכין לברוכי ברכת המפיל חבלי שינה כג.

כו. מטתו של אדם תהא נתונה בין צפון לדרום כד כדי שיהיו בניו זכרי' ואין אשתו מפלה. כל המקדש עצמו בשעת חשמיש הווין לו ב' זכרים כה' שני' והתקדשתם וגו' וסמך אשה כ"ח וילדה זכר. מה יעשה אדם ויהיו לו בנים הגונים כו' ישא אשה

הוגנת

פחל אשכול

מאחר ח' צבצבי כמכר צירוס': עד כזון צבנינו, צמרבנו מנין, אמר קרא תלפיות תל סהכל פויין צו, חס כונת רבנו תל לצון חרבה, ומ"ם טוד יפה סי' וכו', צמדרס סיר. א צרכות צו, שבת ל"ה. ב שאין אומרי' קדיש וברכו אלאל על ד"ת ותפלה. ג מכות כ"ג י"ג סכאוח מלפניו וב"פ י"ג מלאחריו. ד ל"י מקומות. ה כך הביא טור צסס רצ פלטוי רצ עמרס, ולרבנו לא חקילו צסיפא אלאל לתפלה ולא לק"ש, וב"י וב"מ לא הבינו כן וי' כדצרי רבנו, ורצ עמרס לא הולך לפרס דלדידי' סומיין חק"ס שעל חמטה כר"טי כמ"ס סטור. ו צרכות כ"ז, ולא כר"ת ריש צרכות סק"ס צכלל. ז סס צו. ח סס י"ג. ט שאינו אלאל חפני מויקין דף ס'. י לעיל סי' ו'. יא ז"ל כל ר"י הסיח דלא הפסיק למודו אלאל לפסוק ראשון סס י"ג וכ"כ צ"י סי' ס"ו. וצחוס' מדכיס מויכת סג' פרסיות דאור', דאל"כ ח"ק לריצ"ק למה קדמס שמע לויס', שמע דאור'?, ולק"מ ע"פי מ"ס חוס' דס"פ למה מקדיס שמע או חסוס דאור', יקדיס פ' לילת דזכירת יל"מ ח"סת ויש לפ' לילת מעלה סקדמס צחורה ויש צו ו' דצריס יקריס, צרכות י"ב, אלאל דחיי מקדיס שמע חסיס מולת חסירת נפס וח"סבת, צוסי' ח"ס נמי כ' לחסבה צכלל כמ"ס ר"טי צחומס ועוד ססיח צל' רציס כדאי' צספריי? ומחרן סיס צו עמ"ס. ומ"ס ח"מ לרמז"ס ג"פ דאור' לא ידעתי מי גלה לו רז זס וכ"מ פ"ב דק"ס כ' פסוק ח'. יב צרכות כ"ז ועתוס' ד'. יג סס ל', וכ"כ סרי"ף. וכ' צמיי חדס חס טעה צליל ר"ס ולא אמר החלך סקדוס חל"ל חס"ט שאין מקדסין סחדס צלילה. ולפ"ז ס"ה חס לא סזכיר ויס סזכרון, ול"מ כן צפוסקי'. וי"ל דוקא צר"מ שאין סיכר צלילה סב"ד ח"מ סחדס ומותר צמלאכה, חלל ליל ר"ס דאסור צמ' צלילה וחיי מקדיס צקדוסה לויס, ועוד דסייך חמי לולולי צי' ערובין ח' וסבת כ"ב, ועוד מ"טו לא מלינו חליל מעוצר, וחיו כשאר ר"ס. סזב מ' צחר"י פ"ד דצרכות: י"א וי"ט דר"ס כיון סחלס צר"מ חס טעה ולא סזכיר י"ט צערבית ח"מ וכר"ח דינין, ועולל לומר אע"ג סחלוי צר"מ כיון ססוא וי"ט חלימח טפי סיס צו חסור ח' מסח"כ צר"ח, ובתפלה ג"כ אין מוכידין ר"מ אלאל ענין יו"ט, יש לנו לדון אחיו כמו יו"ט מלדון אחיו כמו ר"ח, ואס לא סזכר צערבית מעין יו"ט מחזירין אחיו. יד סס כ"ו. טו וכ"כ צחש' מחסר"ס ד' פראג סי' חר"ג. טז צרכות י"ג. יז סנא לדי קסוי חצר. יח סס י"ד. יט פ"ב דצרכות גרסחנו ר"י מרמו ר' וינפ משחעי. כ צרכות ס' יס'. כא חפסר סל"ל צרוך ס' ציוס וגו' ע' טור. כב סצוטות ט"ו מוזמור יוסצ צסחר עליין, ס' מס רצו לרי ואמריין ריב"ל אמר הני קראי וגחוי. כג צרכות ס'. כד סס ס'. כה סצוטות י"ח. כו נס ע' גרסחנו צניס זכרי'.

נדרים

הוגנת ויקדש עצמו בשעת השמיש. שאלו את אימה שלום אשתו של ר"א א למה בניך יפיון ביותר. אמרה להן אינו מספר, כלומר אינו משמש, לא בתחלת ולא בסוף לילה אלא באמצע לילה. וכשהוא מספר מנחה טפח ומנחה טפח ודומה עליו כמי שכפאו שד. והמשהיין עצמן על הבטן כדי שיורעו נשיהן תחלה ב קב"ה נותן להם בשכרן ב' זכרים שנ' נחלה ה' בנים שר פרי הבטן ויהי נזר שלם לשמש לא לאור היום ולא לאור הנר ולא ערום ג. היוצא מב"ה לא ישמש עד ימתן חצי מיל ד, וצריך לפרוש מאשתו בעונה סמיך לוסחה שנ' והוהרתם אב"י מטומאתם ה. הרוצה שיהיו לו ב' הגונים רא"א יפור מעותיו לעניים, ר' יהושע אומר ישמח אשתו לדבר מצוה ו. תני' ז בעבור החי יראתו על פניכם לבלתי חטאת, וה הבושה שמביאה לידי יראת חטא, סימן יפה לאדם שהוא בישן. וכל המתכניש לא במהרה הוא חוטא. ומי שאין לו כושח פנים בידוע שלא עמדו אבותיו על הר סיני. אר"י בן דהבאי ד' דברים סחו לי רבנן חגרים הוויין בנין שהופכים את שולחנם ה, אלמים מפני שנושקין באותו מקום, חרשין שמספרים בשעה חשמיש ט. סומין שמשכילין באותו מקום. אמר ר' יוחנן אין הלכה כיוחנן ב"ד שחכמים אומרים כל מה שאדם רוצה לעשות באשתו עושה, משל לבשר הבא מבית טבח, אוכלו במלת, אוכלו צלי, אוכלו מבושל, אוכלו שלוק, כך אדם שקדש אשה הותרה לו בכל ענין וד' מיני מאכל כנגד חגרים אלמים חרשין וסומין שהגוייר ר"י בן דהבאי י, וט"מ ירא שמים יהא נזיר ויביש ויכלם לעשות דברים אלה. וברוחי מכס המורדים והפושעים ב', אר"ל אלו בני ט' מדות מגונות, בני אימה יא בני שנואה יב בני נדוי יג בני תמורה יד בני מריבה טו בני שכרות טז בני גרושת הלב יז בני ערבוביא יח בני חצופה יט. והא דאמר כל שאשה חיבעתו הוויין לו בנים שאפי' בדורו ש"ט לא היו דכ' ואקח א"ר שבטיכם אנשים חכמים ולא כ' נבונים, וכ' מבני יששכר יודעי בינה לעתים, שיצא מלאה שאמרה אלו חבא, שאני לאה דסדציא ארצוין בדבריה ולא הבעה בפה. המשמש מטחו מעומד אחותו אחילו כ מיושב אחותו דילריא, הקיז דם ושמש הר"ל בנים ותיקין, הקיזו שניהם ושמשו הו"ל בעלי ראתן, והוא דלא טעם מידי, אבל טעם לית לן בה. משמש מטחו ביום אחותו דלריא כא. היא למעלה והוא למטה דרך ענות כב, שמשו שניהם כאחד זה דרך עקש. דמשמשי כי ריחיא הוו להו בני נכפי כג, דמשמשי על ארעא בניהון בני שמיטי כד. דדרכה על הכרא בני גרדני, דאכלה הרדלא בני ולולני, דאכלה תחלי בני דולפני, דאכלה מוניני בני מציעי עינא, אכלה גרגושחא בני מכוערי, דשחי' שכרא בני איכמי, אכלה בשרא ושחיא חמרא בני בריאי, אכלה ביעי בני עיני, כוורי בני חינוי, כרפסא בני ויוחני, כוסכרחא בני בישרנא, אחרונא בני ריחני. ולא ירבה בתשמיש ומ"ט חייב לקיים מ"ע ועונתה לא יגרע. ועונת ת"ח מליל שבת לליל שבת כה ולבר מן דין כליל טבילתה כדעבדי קסמי כו ובומן שרואה שמתאווית אלו כמ"ש חייב אדם לפקוד אשתו בשעה שיוצא לדרך שמשחוקת לבעלה בשעה שיוצא לדרך. אסור לשמש מטחו בפני אדם ודוקא נעור כז אבל ישן ואינו מרגיש מותר. והמשמש מטחו כח על טטה שתנוק ישן עליה אותו חנוק נכפה אם אינו בר שחא, ופחות מבר שחא לא אטרן אלא דגני להדי' כרעיה אבל גני להדי' רישיה לית לן בה, ואי מנח ידיה עליוהו לית לן בה מידי. אסור לשמש מטחו בשנת רעבון כט שנ' וליוסף ילד שני בנים בטרם תבא שנת הרעב וחשוכי בנים מותרים לשמש ל

נחל אשכול

א נדרים כ'. ב נדה ל"א וע"א וכל הנמשך. ג נדה י"ז כחוביות ס"ה. ד גטין ע' עד טל ז"כ מלוהו, ואם שמש הר"ל ב' נכפין טויז"י לח הציאו ו' לפי שאין ז"כ שלטו צדקה עתים מילין ק"ז לענין סיבחה. ה שבעות י"ח ומדמייז קרבן י' דהוי מ"ה ידוקא כסעבר וסת הוי דרבנן ר"ן ז' שטות חוס' יצמות ס"ג, טויז"י דף ס'. ו קודם תשמיש כפר"סי ז"ב ז"ר. ז נדרים כ'. ח שנה צירך לקחה זרעו צירך. ט דברים שאין שייכים לתשמיש אבל להצנות תאזיזה מותר. י דעת רמז"ס ר"י חולק על כל ד' דברים שאמר בן דבנאי ולראב"ד לא הסיר אלא הפיכת שילתן. יא בנמי בני הניסה שליטה מרולה ומ' לימה מדקתח לו ע' ערוזין ק'. יב סטולא חף צשעת ח'. יג כשהוא או היא מנדה וס"ל כ"א צסי' של"ד מנדה אסור צת"כמ. יד שבא על א' מנסי וסבר שיהא האחרת. טז שהי' להם קטטה ולא פייסה קודם ת' כמ"ס ספ"ג דפסחים ע"ה מו"ז. טז או הוא או היא שמתחמין כנסמה. יז נחן עיניו לנרסה. יח נותן לבו על אשה אחרת חף טגס היא אשתו חף עסק בן ע' לראשון או ז' לאחרון. יט חובעת צפה. כ גטין ע' וגרסינן עייח לימה, דלריא הוא דעליריוס בל"ר או מעללונקאליע. יתיקין פר"סי כחובות ע"ז מלאים, בעלי ראחן, סרך צמוחס, ולערוך בעלי זיבת דם חרע. בא ליתא בגרסתנו ואסירו מר לעיל. גם ג' ערוך: היא למעלה אשתו דלריא ליתא. כב טור צסס מ' כלה. כג כחובות ס' חולי נפילה. כד ארוכי יאר, גרדני מרוטי שער ראשם; זולני רעצחנין; דולפני עינים זולפוח; מוניני דניס קטנים; מוליני עינא עינים נעות חמוד; גרגושחא עפר נקי ועסה מחמו כלים; עיניו עינים גדולות חוניי בעלי חן; זיוחני בעלי זוי מראה יפה; כיסבר קארילגנר. כה כחובות ס"ח. כו צרכות כ"ד יצמות ס"ז. כז נדה י"ז ודייק הראב"ד מדקאמר בפני אדם ס"ח דוקא כשהוא נעור. כח פסחים קי"ג. כט תענית י"א. ל הפסא מהרש"ל ח"כ יוסף שהי' חזוכי צנים ס' מותר צס' רעבון ומאי צטרס חצוא ס"הר? ות' יוסף ה' מוגע מחדת חסידות, וקסה דפ"זר וחאי עדיף ממעסה חסידות אפי' דאורייתא דיסה כח"ס חיס' חגיגה ג' מנ"ס לער העולם. ולדעתו אפי' שדומה וחאי נר לאדם כשר שיבא לכלל דמי' כדר"ל כל היכא דאפשר לקיים שניהם מוטב וכה"ג תרץ אחמו' ז"ל קושי' ח"ר למה הוצרכו לנס שמתן צמי' טומאה נחה בצבור, הקצ"פ הראש סובו לעשות צטרסה צרכות ה' דרכי אים לא יבא לידי דמיס ומחייב האדם לעשות מה שיכולתו שלא יבא לכך ומסדיס הראשני' לא ה' משמשים אלא מד' ואילך שלא יעטרבו לחלל שבת, וו"ס וליוסף יולד ז"ב צטרס חס"פ ר כדי שלא יעטרך לבא נדחות מ' להשתחף בצער רבים אפי"ג דודאי דוחס פ"זר אסור זי. וכיון דידעיק דליח כאן דחי' מומילא ידענק דאסור למי שקיים פ"זר. ומה שתרץ מהר"ש יוסף ה' אסור חף אס לא ה' לו צנים דב"ג א"מ על פ"זר, תמוס דודאי קודם מ"ת מפקדי כמ"ש ר"י צנסהדרין נ"ט. וחוס' חגיגה ג' כ' אפי' לאחר מ"ת מפקדי וכ' מהר"ש וט"א נחעלס מהס סנהדרין נ"ט. שוב מ' צסאלחיות וזאת הצרכה גויס מפקדי אפי"זר שנ' ואתם פרו ורצו. אס חלמינו שנעלס לגדוליס אלה גמ' זו לא תלמינו. וז"ל צנינא ה' וכ"ת למתת עונס ח"ש צמוחך סזבל וסק' מהר"ש ח"ון דס"ד דאין אסור אחר מ"ת פשיטא לריכוין לקיים פ"זר ול"ל סובו לכס? ותרץ דקרא אחא דסיכא דלחוי נשנית

צסי

ספר האשכול, הלכות תפלת מנחה וערבית וצינועות.

ובירושלמי אר"י ובלבד בליל טבילה א שיע"פי הרוב מתעברת בליל טבילה ב ובתלמודא דיהו לא משמע הכין אלא דמותר לשמש כשאר זמנים וה"נ איכא ט"ד אין מתעברת אלא סמיך לוסתה ג. אמר שמואל חסידים הראשונים לא היו משמשים אלא מרביעי ואילך ד כדי שלא יביאו נשיהון לידו חלול שבת והיינו דאמר ר"י אמר שמואל ה אשר פרוי יתן בעתו המשמש מע"ש לע"ש כיון שמשמש מרביעי ואילך.

הלכות ברכות כנלל וב' מוונות פירות וריח.

כח. אני הכותב שמעתי מר' יצחק בן מרון הלוי בברכות. מ"ש מקום שאמרו ו דא ודא אחת היא, דמטבע ארוך חותמין בו בברוך כיון שבאדיבין, ומטבע קצר אין חותמין בו לפי שהוא קצר והתחיל בברוך לא נכון לחזור ולומר ברוך ח"ך כדי דבור הראשון, וזה בב' המצות כמו ציצית, תפלין וברכות הפירות שהן הודאה בעלמא ז וכן ב' חתן שהכל ברא לכבודו ויוצא האדם מטבע קצר שאין בהם התימה, וב' יצר את האדם בעלטו שפאריך בה יש לה חתימה, ופתיחה כיון שאינה סמוכה לברכה שיש בה התימה. ושוש חשיש ושטח סמוכות להברכה. ואשר ברא יש לה פתיחה שאינה נקראת סמוכה לשטח, שכל ו' ימי חופה היכא דליכא פ' חדשות אומר אותה לברה ה. וכל ב' השחר מטבע קצר הויג כאשר יצר. ואלקי נשמה נמי ארוך ומ"מ אין לה פתיחה ולא מ' סמיכתה כאשר יצר, דמעיסקא לא הוי סמוכה מ' אלא מפני שהיא הודאה ולא בקשה י. ב' המעביר שנה מעיני מטבע ארוך וחותם בברוך יא. לעסוק בדברי תורה ב' המצות היא ומטבע קצר. הערב נא סמוכה לחברתה לכה אין לה פתיחה יב, וא"ד והעירב בו"ו שאינה ב' בפ"ע. ונחוי אנתנו וצאצאנו וצ' צאצאנינו, אומרין כן שקבלה לחול יג כל שהוא ובנו ובן בנו ה"ח, אין התורה פוסקת מידעו יד שנ' דברוי אש"ב ל"י ספ"ך ומפי זרעך ומפי זרעך אמר ה' מעה וע"ע, מאי אמר ה', אני ערב בדבר נז כאי מעה וע"ע? מכאן ואילך התורה מחורת על אכסניא שלה. וברכה ג' אשר בחר בנו היא טעולה בברכות טז ומיוחדת לס"ת, להכי יש בה פתיחה יז. ישתבח אין בו פתיחה דסמוכה לברוך שאמר הפסוקי דומרא נמי שבה והודאה ואין הפסק. באמת ויציב אין פתיחה שק"ש אין הפסק וגם בעינין למסבך אלקיכם לאמת יח. ב"ח דתפלה אין מלכות, שאין אומרין מלכות אלא על בריאת עולם ועל המצות כמו מלך שגור

נחל אשכול

בסיני ועי"כ צ"נ נחיל אשכול. אצל לחמי דמיסוק צביצה דכל גורה צריך מנון ח"ל, ח"כ י"ל להסיר לישראל אחי. חיסוי יש פנחא יוסר דאחא לפ"ז לז"ג, דלהסיר לישראל ל"ז, שבחורה נאמר חו"מ אשר לו יעדה וענינה לא גרע, ובאמת חמה חמה זמין שלמה על התרוך לזכר שבמנון אחי, ותרועי דה"א שרי, אצל לא חיה, ליתא דודאי הסברא כיון דאמר וענינה ל"י אהדרי' לקמח עמוס' צינה י"ב צפרט כשטעם לא חגשו צטל. ומחיכו תיחי למפטר צ"ג מפ"ר, לקולא ולחומרא לח' מקסיק. וז' צנסהדרין גופא בצליגתא חלי' דבחר חרוך קמח פ"ז ומילה למחייבו נשט פריך כמה קו' והתרויט דמקי, וסדר אמר אצט"ל מילה מעיקרא לאברהם ולרענו, וקסה חרוך זה גרוע מן הראשון שאינו מיסב רק חלי הקיסי' ממילה, ולא הקיסי' מפ"ר? וז' דקוי' ז' ל"ק לדידי דס"ל באמת צ"נ חלוים על פ"ר דצינויות ס"ב ס"ל ר"יו צ"נ צ"נ פ"ר ער"י דכ' ואחס פ"ר ור"ל פליג עליי, ובסתא ינחא חרולא קמח צנסהדרין קאי לר"ל, ואצט"ל לר"יו ולא צריך לתרוי' והרי פ"ר דנאמרס ומפקדיו צ"ג, ובאמת מרי דשמעתא סתם ריב"ח תלמיד דר"יו (חוס' מיר כ"ט ע"ח) ושפיר פסקו חוס' בחגיגה ושאלתיות כר"יו. א ספ"ק דתענית ופפרים מג"א צסי' תקע"ד. ב מה ל"א. ג סס ועתים' מה יו"ד ע"ב וכוטס כ"ז. ד מה ל"ח ועי"ג צר"י סחשבון שעי"כ לא באה הלידה צשבת דאמר סס אין אסס וילדת חלא לרע"ח רע"ב רע"ג, חסו לח"ד חסס וילדה לט' ח"ו לתקוטעים וסבי קיי"לן צאה"ע סי' ק"נו. ה כתובות ס"ב. ו חסר, יז סל"ל מקום שאמר להאריך חר"ל וכי' לחמים חר"ל וכי' ברכות י"א. ופי' דסאי להאריך ולחחוס דבר אחד הוא תנא מפרס דבריו וכך צתר". ז פסחים ק"ה. ח כתובות ז'. ט ברכות ס'. י עתים' ברכות י"ד, מ"ו ופסחים ק"ד ור"חוס מצ' הגשמים. יא ע"י לעיל ס' ד'. יב וק' דלעיל אמר להכי מתחיל אשר יצר ח"ה צללמו צברוך לפי שאינו סומך לב' שיש צה חתימה, וס"נ ליכא חתימה לפני והערב, וס"ל להחמיל צברוך, וחמה חמיכר ר"ח דהערב אינה צ' צפני עמסה חלא היא ס'א ב' לעסוק צד"ח ולהכי י"ל והערב צו"ו, אצל על רבנו קסה. וי"ל אשר יצר ח"ה צללמו צריכה צריך דבלא"ס סו"ח יוצר האדם ואשר יצר ב' אחת היא, אצל הערב ידוען שצרכה אחרת אף שאין פותחת צברוך, שצ' לעסוק סודאס, והערב צקסה. ור"פ ס"ל הערב צצפ"ע, ושאינה מחמלת צברוך מפני שסמוכה, והא דפיתחין אשר יצר ח"ה צללמו צברוך, שס'א עקר צ' נשיאין צמחבר' מחוג וב' יוצר האדם הקדמה לה להודיע בהיתה יערה אחרת קודס. יג צ"ח פ"ה. יד אס סג' צמיס יסוד, אסמכחא מקרא שאל אציק ויגדך וזקיך וי"ל וסומך ל' צסגמל עליין, ר"אש. טו דהול"ל מעתה וע"ע אמר ס', להכי מקדים אמר ס' קידס סייס הסצטסה דקיי"לן צ"צ קע"ו חלא סוי ערב גמור לצבות מחשעצדי חלא ערב סיוולא קידס חחוס שטר, מפי אחמח"ל. טז ברכות י"א, יש צה תורה לה' וקליס לתורה ולישראל יז ולא סוי סמוכה להערב, וסתימה צעייא שחרוכה קלת. וב' אחרונה אמר ק"הת אינה סמוכה שקריאה מפסקת, ועוד לתקנה ראשונה הצברך ראשון לא צרך סאחרונה, חלא סעולה אחרין. ג' ברכות לעסוק, הערב, אשר צמר, לח"ה יגד אחרת מצנה גמרא, והרצ"ד סייגו שאין מצרכין על מצות הרבס צימד ואח"כ יעשה לחון ויש מיסביס. ולולי דצריכה ל' סכ'א צשצ על ג' דצריס ח' סנינו לעסוק, מצות למוד, ועלי' מקבלני' סכר אע"פי שלא עשה מ', סעוסק צח"ע כאלו סהריב עילה; צ' סחרס עמוקה מני יס וקצ"ס מערב לנו סעמוקה וסכצדה שלא סבחל נפסנו לקיטר סחשיג ולחומר סמוסג ומחפללין והערב ד"ת וצרוך סחמלה, סכח לקצ"ס סחשיע להצניס (מה סהרפיסי צסח"ו ר"א צן סרמ"ס ססעיד צסס חציו סאומר צרוך סחמלה תורה טועה, שאין קצ"ס חמלהני, לא חמין צס דצפ"ו דחפלה ס' ניסס חמלהני); ג' מה סנחין לנו חר"יג מ' ומקבלין סכר על כילס וצמר צנו לסחור מלתיני, ע"ז תקנו אשר צמר צנו. יח ברכות י"ד ועתים' מ"ו.

ספר האשכול, הלכות ברכות בכלל וב' מוזנות פירות וריח.

שגור וכן הי' או כן יהי' אבל בתפלה אנו מבקשים רחמים מפני קב"ה שיעשה הצריך לנו. וי"א מגן אברהם א"צ מלכות שאברהם ראשון שהמליכוהו ואמר ה' אלקי שמים וארץ, קונה שמים וארץ. וי"א מלך עוזר ומושיע היינו מלכות וכל ברכות י"ח סמיכות לראשונה. וצ"ט למה אמרו מלך טמיה, מלך איהב צדקה א. הא לך ק' ברכות, י"ט בהשכמה ב, ציצת, תפלין, ברוך שאמר ישתבח, ג' ברכות ק"ש, י"ט תפלת שחרית ובסעודה נט"י, המוציא, בורא פרי הגפן, וי"ו ברכות המון עם ב' היין לפניו ולאחריו הרי נ"ב ג, ל"ה דת' מנחה וערבית וה' ברכות דק"ש עם המולך בכבודו, וי"ו דסעודת ערבית ד הרי ק"ב ה ברכות. וק' ברכות דקאטר ו לא דק, ויש מחסרין יראו עינינו דלבסוף הודאה ו תקנה, וברכות היין, ומוסיפין המפיל ח"ש וברכת המוגמר, הרי ק' ה. — מספר המינין לברך עליהם חלוקים לששה. חלק א'. על כל המאכלי שאדם אוכל מברך לפניו ולאחריהם חוץ מפתות מכות שאין מברך לאחריו ו וברושלמי י וכן אם שהה יא. חלק ב'. מברכין על כל מאכלי ומשתאות חוץ אם באו בתוך הסעודה יב. חלק ג' מברכין על הריח לפניו ולא לאחריו יג. חלק ד', מברכין על הנראה חדוש בנס או בטבע לפניו ולא לאחריו יד. חלק ה'. מברכין על הנשמע לפניו ולא לאחריו טו. חלק וי"ו על מצות מברך קודם עשיהם, ולאחריהם אין חיוב ובקצת מברכין אחריהם כענין רשות דמצוה טז. — ונפרש מנין הברכות שאנו מברכין על אלה החלקים. על מאכלות חשע, ה' לפנייהם, המוציא, מיני מוזנות, בורא פרי העץ, פרי אדמה, שהכל, ושהכל תכשר גם על מקצת מאכלות ומשתאות שיש להן ב' בפ"ע יז וד' הראשונות דוקא על מאכלות. וד' לאחריהם, ב' המון, על המחיה, על העץ ועפ"ה, ועל שאר דברים שאינם כה' מיני פירות דשבת הארץ בורא נפשות, ובורא ג' תכשר גם לברכה אחר קצת מאכלות ומשתאות, אבל בורא פרי הגפן ועל הגפן לא חשבינן דבורא פ"הג בכלל ב' פרי עץ יח ועל הגפן בכלל על פרי העץ, ואע"ג דברכת הלחם נכללה בכלל בורא פ"הא, מ"מ מטבע אחרת טבעו לה חכמים לומר המוציא לחם מן הארץ והמוציא דאפיק משמע דכ' המוציא לך מים מצור יט אבל בורא פ"הג ופרי עץ אחת היא כ. מנין ברכות שתיה ארבע, בורא פרי הגפן על היין ועל שאר ט' שהכל, ולאחריהם על היין ע"הג ועפ"הג ועל שאר ט' בורא נ"ד. ברכות הריח חמש, בורא עצי בשמים, מיני בשמים, בורא עשבי השדה כא, נחן ריח טוב בפירות כב ובורא

נחל אשכול

א קושי' זו למ"ס זרישא בתפלה ל"ס מלכות. ב עי' לעיל סי' ד'. ג ל"ל נ"ד. ד קשה בשמירת חשב ט' לסעודה כיון דז"ה סמו על כוס יש לו ב' לפניו ולאחריו בערבית נמי ליחסב. ה ק"ד הויין. ו מנחות מ"ג. ז ל"ל הוראה. ח צ"ב סי' מ"ו ובחבור' חשבון אחר. ט ברכות ל"ט ובחשבון נמי פחות מו"ל ח"מ לאחריו וללאת מו"ל ספק רביעית. י הסה, אפשר של"ל: לירוש' דבר שהוא כזרייתו כגרגר של ענב מנכך לאחריו ח"פ' מכוזת וע"ס ר"י. יא ל"ל בחילת כזית יותר ממשעור ח"פ' אינו מנטרק לב' אחרונה כדין לענין טוהסין ומלות פסחי' קי"ד, יומא פ', וה"ה בשתי' כשסה יותר משעור כדי לשותת רביעית ח"מ. יב ברכות מ"א. יג סס מ"ד. יד סס ג"ד והנמשך. טו ולאפוקי ריחני דאמר ברכות מ"ז, ל"ל חדא מנייהו נקט. טז הלל ומגלה במנהגא חלי' סוכה ל"ט, ומגלה כ"ח, ובני מערבא דמזבתי כדמסלקי תפלין דס"ל מוזה מ"הת לסלקס כלולה. יז ברכות מ' ומ"ד. יח משום חשיבותא חקנו צפ"הג סס ל"ה. יט ברכות ל"ח מו"ל כ"ע ל"פ דאפיק ומשמע דכ' אל מו"לחא מומריס, כ"פ בהמו"ל, לרבנן דאפיק מ' דכ' המו"ל כך מ"ס, ור"י סבר המו"ל דמפיק מ' שג' וידעתס כח"ס המו"ל, ורבנן ה"ק הקצ"ה כד מפיקנא עבידנא מנתח דתדעון דלגא חפיק יתכון (ופר"שי ר"י סבר האי המו"ל לך מ"ס לאו לשעבר, שעדיין מו"ל כ"ז שהיו צמדנר) ותימה איך אמר ר"י המו"ל נעתיד ה"ה כ' בחמור המו"ל אחכס מח"מ וצפ"י ראה צ"פ המו"לך מח"מ? וי' דלר"י המו"ל לשעבר נמי מ', אבל כיון דגם לעתיד מ', לכן טוב לומר מו"ל דודאי לשעבר והמנכך לריך לברר דבריו וק' לרבנן למה מציאין ראי' דהמו"ל גם לשעבר תקרא המו"ל לך מ"ס ולא מקרא דחמור המו"ל אחכס מח"מ? ה"ט דקרא המו"ל לך מ"ס גבי הכנת מוזן כ' והיו המו"ל לחס גישנא דקרא גבי מוזנות, ותרי טיבותא ח' ב' המו"ל לשעבר מ' וכ' גבי הכנת דבר לחיי אדם ע"י קב"ה, והמנכך בלשון דקרא עדיף ח"פ אס הוא בינוני כדאי' דף ג"צ בורא מאורי עדיף ומנכך דכ' בורא רוח, צ' מושך, ב' שמים, וס"י בהכנת דבר מוזן כ' המו"ל לך מ"ס. והק"ל לר"י כיון דהמו"ל נמי לשעבר וכ' כן גבי הכנת דבר ע"י קב"ה לימא כלישנא דקרא, למה כ' ר"י לר"י האי המו"ל לך מ"ס לאו לשעבר הוא. ולריך באור מ"ס רבנן וידעתס כח"ס המו"ל ה"ק כד מפיקנא עבידנא מנתח דתדעון דלגא חפיק יתכון, מאי האי מלתא? וי' דסומיך לקרא וידעתס כח"ס המו"ל כ' והבאחי ח"הג' וגו' ונתחי אותה לכס מורשה, וצ"ב קי"ט מספקא למשה אס צ"ל נוטלות ח' צבורה דלמא האי מורשה פרושו מוריסיין ואינין יורסיין או דנמא ירושה לכס מאבותיכס, ופשוטו ליה ירושה מאבותיכס. והמפרשים כ' חע"ג שלא היו צמנריס חלל רד"ו מ"מ נתקיימו ד' מלות שנה דקרא כי גר י"ז בא"ל וע"ה אותס ד"מ שנה מסורס גר י"ז בא"ל ד"מ שנה ולא קאי על ועבדוס וענו להכי שפיר מתחילין ד"מ שנה משנולד ינתק שהיו בארץ ל"ל. ורש"ב"ס פי' פשוטו ל' ירושה מאבותיכס מולמחר ל' הקצ"ה והעברת ח"הג' להן, ומאבותיכס פרושו מאברהם כפרשי' ע"ו ג"ג שג' כי לך חנונה וכן צ"ב ק' סקנה צקנין גמור וכן בירוש' פ"צ דחלה ורבה פ' לך לך. ולפ"ו ל"ל דד"מ שנה מתחילין משנולד ינתק שהיו בארץ ל"ל, דאדרבה ח"י כבר נתנה לאברהם, וע"כ ל"ל הקצ"ה רחס עליהם ודלג על הקץ וכן ברבה שמות פט"ו. ולפ"ו כשיאלאו חמנריס עדיין לא ידע משה שא"י מוחזקת מאברהם ח"כ לא עשה הקצ"ה חסד חנס כי נשלמו ד"מ שנה, אבל במעשה דבנות ללפחד חגלי מלתא שהסס דלג על הקץ והיו וידעתס כי ח"ס המו"ל כד חפיק יתכון חעביד מלתא דתרעו דלגא בחסדי חפיק יתכון, וסומיך ל' והבאחי אחכס ח"הג' ונתחי לכס מורשה שע"י מלתא אחפרס להון ירושה מאבותיכס, וחל"ל שנתקיים ד"מ שנה בארץ ל"ל משנולד ינתק. וע"כ חסד הכס הו"לחא קודם זמן מויעד. כ משמע שאס צרך על היין צפ"הג ילא כפ"מ ולא חמג"ח צס"י ר"ח. אבל מ"ס טו"ז קס"ח חס צרך במקום המו"ל צמי"מ ילא חבורא כחן דיתחא. בא ברכות מ"ג וסחמו עשבי בשמים ועל עץ והיולא מן עץ מנכך עלי בשמים, ועג בוסס שאינו לא עץ ולא עשב חלל בא מחיה כמו ביהס מנכך מיני בשמים, ועל עשב עשבי צ'. מיסו יוכל לנכך על כל מיניס בורא מיני צ'. כב אחרוג שנטל

ספר האשכול, הלכות ברבות בכלל וב' מזונות פירות וריח.

ובורא שטן ערב א, ואיכא טאן דמוסיף על אלה ששה הלקים. חלק ז' יין, הרגש משוש, ורבנו שמואל אבן חפני ז"ל ב הוכירו בחבורו שערי ברכות ולא פשו, ואפשר על משוש תפלין קאמר אליבא דרבנן דבי רב אשי דכל אימת דמטמשימי בהו מברכין ג. ח"ר קודש הלולים לה' מלמד שטעונים ברכה ל"ל טכאן שאסור שיטעם כלום קודם שיברך ד. ח"ר אסור לאדם שיהנה ה בע"ה בלא ברכה, דהוי כאלו מעל בקדשי שמים שנ' לה' הארץ ומלאה. ר' לוי רמי כ' לה' הארץ ומלאה וכו' והארץ נתן לבני אדם, כאן קודם ברכה כאן לאחר ברכה ו. כל הנהנה בלא ברכה גוזל לקב"ה וכןסת ישראל ז' שנ' גזול אביו ואמו ואומר אין פשע ה' חבר הוא לאיש משחית, ואביו הוא קב"ה שנ' אביך קנך, ואמו כנ"י שנ' ואל תמוש תורת אבך ט' חבר הוא לא"מ, לירבעם כ"נ שהשחית ישראל לאביהם שבשמים. על שמן וית מברכין בפ"הע, ודוקא היכא דשתי ל' ע"י אניגרון וחושש בגרונו דהו"ל שמן עקר ו, דתני' החושש בגרונו לא יערענו בשמן תחלה בשבת, דמוכח דעביד לרפואה דשחית שמן אוזקי טוּק, אבל נותן שמן הרבה לחוך אניגרון ובלע, אבל אי אכל ל' ע"י פת הוי שמן טפל ומברך על העקר ופוטרי הטפל. בקיטחא דחטי קי"לן כר"כ כיון דלא רגילי אינשי לספויי קטחא מברכין שהכל, וכן בקטחא דשערי ואקרא חייא שהכל, והוא קודא שבראש הרקל יא (כ' הגאון בתשובה וב' שיחת הרקלים אשר שאלתם וג' יום שאין בו נשיבת רוח וכשאתה פורם טפה אינה מתנענעה, אם עומדי' באותו יום בין שני דקלים שהן קרובים זה לזה ורואין איך ינעו חרותיהן זה לזה יש לבעלי סוד סימן שמכירין בהם כמה דברים. ושמענו שטר אברהם קבס אי גאון שהי' בשנת אלף ק"ט לשטרות יד' הוי' מכיר שיחת דגלים והי' מודיע פליאות גדולות שמבינין האמת. ור' יוסף בר אביתר יסד מנענע בכל יום ששה טו') ארי"א צלף של ערלה וזרק את האבינות, שזה פרי עצמו ואוכל הקפדיסין קליפה הגדילה סביבו, ואע"ג דשומר לפני נמי אסור בערלה כדיליף מוערלתם ערלתו א"פ, את הטפל לפני, קפרים לא הוי שומר לפני, דאי שקלת לשומר לא מייית פרי. רבינא אשכח למר ברד"א דוריק אבינות ואכל קפריסין, ומלגבי ערלה לאו פירא, גבי ברכה נמי לאו פרי עץ הוא ואין מברך עליו אלא בפ"הא טו'. פלפלי וטיתא כ"פהא, ועל יבישתא לא כלום דלאו אכילה היא, וכן ונגבילא שקורין אל אנגבר. הביין קדרה והדומה לו דאית בי' קטחא ודובשא או טשא או טרק אע"פי שהקטח טועט מברכין עליו בט"מ כרב ושמואל דאמרי כל שיש בו מה' טיני דגן מברכין בט"מ, אבל אם נתן בו קטח לדבק ולהקפות המאכל אינו מברך בט"מ כדאמרינן בתבשיל דפילקא יד' דשדי בי' קיטחא האי לדבוקי בעלמא עביד. ואתמר נמי רב ושמואל אמרי חרוייהכל שהוא מה' טינים מברכין בט"מ לאפוקי אורו ודוחן, וסלקו בתויבתא לענין אורו דבהדי' תני' הכוסס אורו מברך בפ"הא יח, טהנו אפאו בשלו בתחלה מברך עליו בט"מ ולבסוף בנ"ר יט. והרב ר' יהודה ז"ל כ' בענין זה כמה מחלוקת הגאונים ולבסוף מסיק בדברי הגאון ר' יצחק בהלכותיו כדמבשל אורו מברך בט"מ ולבסוף בנ"ר דלענין אורו סלקו בתויבתא אבל לענין דוחן קי"לן כרב ושמואל בתחלה מברך שהכל ולבסוף בנ"ר. ואנן תמהין דהא לאורו ודוחן חד תכסיסא הוא בברייחא כ' וכיון דהשחא דאתתבו רב ושמואל לענין אורו ודאי פרושא דברייחא על פת אורו ודוחן מברך תחלה כמעשה קדרה, כמעשה קדרה טמש דהיינו בט"מ כא' וטמילא בדוחן נמי, ואי טשום דריב"ג אורו קאמר, לאו טשום שקרוב יותר לדגן כב' דלדיד' דוחן נמי דגן הוא כג' ונקט הכא אורו וה"ה לדוחן וכיון דריב"ג נקט הכא רבנן דפליגי עלי' אמרי נמי הכוסס האורו אבל ה"ה דוחן. מיהו בהא דברוי שרידין וקיימין דוקא כדאיתא לאורו בעיניה בתבשיל ולא נתערב בו חערובת אחר, אבל כשיש רוב התבשיל טמין שאין מברכין בט"מ אע"ג שיש בו אורו אין מברכין בט"מ דבהא קי"לן כרב ושמואל דוקא

נחל אשכול

שנטל לסריח זג, חבל אם לאכלו אין מברך על ריחו כשאלנו. א' הם על משחא דאפרסמא. ב' חותמו של ר"ס גאון. ג' סוכה מ"י דמינו למחשם זת' כל טעם שלח יסח דעתי מהם, יומא ז', וכו' מברכין לחיס' לשומר חקיו פני מערנא בחר דסלקו חפלין, זרכות מ"ג, והר"ן תחם דברכה זו ל"ס הלח סמ"ס, ומסיק שסיו מברכין לשומר ת' מהיסמ סדעם חו סיח לרבו דעת איכא מחן דמוסיף ועב"י ס' כ"ס. ד' זרכות ל"ב, חע"ג דילפיין מו"י המניס והדר חניס וזכר כטעין סירס טעין מלול, פשטא דקרא כלולים כפר"שי צמוחם שמחנב ומהלל לשם והלניס חרתי וע' יבמות י"ח וזבת ס"ג נענין חין מקרמ ימ"פ. ה' מהנוטס לא משמע חלל קודם חכילה ומוסיף חפי' זכחי' וריח טעון ז'. ו ווהו סמ"טיס וז"מנו זכרך יס, נתן גמי חדם כשמזכרין, שמעתי. ז' דלכנ"י הפירות נלקיס כשאינו מברך. ח' כיון שחומר חין פשע מלמד גמחים לחטוא. ט' דמיקי בצפסמ' ג' ומנין ז"ג למנהגי ישראל חף שלח נתנו מסיני. י' זרכות ל"ז לבריח הסוחס כמיגרון, חין מחנב מחית דהרדין, חין סשמן טקר מלח חמיגרון. יא' ולר"שי ענק כנוסף בכל סנה. וטמו זל"בק קירח וקור זמחס וכרייתח ערוזין כ"ח ונכסון חרמי קרמ חייח, ול' לסבדו חן קרמ סחול דנטח ומזכרין עליו צפ"סח ערוזין ח' וסוכיות יו"ד. יב' בגליון ס' חשכול כ"כ וכן צמחיגס חלחתי, גס זלח"ס ל"ס לכלאן. יג' ג' שקחי' על סיכה כ"ח חזרו על ריז"י שידע צשיחא דקלי' ומטי טעניס וכו' ר"שי גח ידעתי חסו, ורשב"ס ז"ב קל"ד פ"י ספ"י מזכר עני הדקל בדרך סב"ח רגיליס כמו וידבר על העניס דשנתה. ודוחן סוזו בכלל משליס. יד' סוח סוף מחס וי"ו חמר ד"ח וקרוב סחול חר חברהס גחון צכומז' זכ שריח סוכיר רש"ג. טו' זה קחי ענ ועווע סל נינב סחניס רבנו זסל' לונב, ול"ס חלון. וזכ' יוסף סול בן יצחק בן חניתר סחניס חיוחסין הלמד ר"ח סכניו קרוב לחש"ן רחס לכל פייטי חספחית חמנו ס' סעזודס: חבוהס ברסין מחלולי צמחזור מוטטיליער ועוד פ' רביס וכעתיק החל' לערני. טז' חחיס' דף ג"ו חולקיין לענין זרכה צפ"סע. יז' זרכות ל"ט. יח' וכן הכוסס הטין ושחר מוני דגן חון משעוריס חמין חחיס' כ"כ לחיניס ומברך שהכל לרמ"ח, ולא משמע כן ורבנו, ע' לקמן. יט' כך מניס סס"ס סברייחא צסוף שמעתה, דלנסף לח כליס ופר"שי גח כניס מזכרס חחרוגס דפירות ח"י וכן מוכח מדף מ"ד דמיי דחכילס וסחי' נסעור סרמחי טעון ז' גלחריני. כ' דכנימו לפניו פת אורו ודוחן מברך עליו החלה וכוף כמעשה קדרה. כא' ולא כס"ד לחו כמעשה קדרס חחס, חלח לענין חחלה כח"ק חחס צת"מ. כב' וחילא לחומר חף דפלגי רבנן סחיני דגן מ"ח ס"ג דלורו זיין משח"כ דוחן. כג' כחמי' ססמיס ל"ס וכן צקרתח יולחין לריז"ג צפסח כחמי' זכרוס' וחיספתח פ"ג דכפחיס. וחמיסני על חר"י סכתבו טעס סר"ק

דוקא כל שיש בו מה' מיני דגן מברכין במ"מ אפי' רובו טמין אחר, אבל באורז לא אמרינן הכן, דלא מצינו להו תיובתא א בהא. וקמחא דשערי או דחישי דערביניהו בהדי קמחא דדוחן או גלבונים ב או אלונים או בשאר דברים שאינן מה' מיני דגן, אי עבדיניהו מעשה קדירה מברך במ"מ ולבסוף מעין ג' ואי עבדיניהו פהא המוציא וג' ברכות ג דכל מידי בתר ה' מיני דגן גרידי כרב ושמואל. כללא דמלתא כל ה' מיני דגן מבושלים תחלה במ"מ ולבסוף מעין ג', ואי לא בשליניהו וכיסי להו מיכס בתחלה בפ"הא ולבסוף בנ"ר ד, ועל קמחא דחישי ושערי ה' מברכין שהכל, ועל קמח של פירות וקטנית אפי' עשה מהם פת שנ"ב, ופת אורז ודוחן בתחלה במ"מ ולבסוף בנ"ר וכן אם בשלם בקדרה, והנוססס מברך בפ"הא.

כט. ועל דובשא דחמרי מברך שהכל ו דויעא בעלמא הוא ולא דמי' לוייתים וענבים דעקרם לשתייה והתורה קודמתן תירוש ויצהר לכך מברכין בורא פרי. . ו דחמרי דעבידי טריטא ה' מברך בפ"הע דבמלתייהו קיימא כדמעיקרא. שתייה ט כשהיא עבה דעבדי לאכילה במ"מ, וכשהיא רכה דלרפואה עבדי לה שהכל. ועל הירקות אומר בפ"הא י ירקות דומי' דפת, מה פת נשחנה ע"י אור אפי' ירקות שנשחנה ע"י אור. אמר אבוי זאת אומרת שלקות מברך עליהם בפ"הא. ותניא יוצאין ברקוק השרוי ובמבושל שלא נמוח דר"מ, רי"א יוצאין ברקוק השרוי אבל לא במבושל אע"ג שלא נמוח, ולא פליגי אלא בטצה דבעינן טעם טצה וליכא, אבל בעלמא אפי' ר"י מודה שלקות במלתייהו קיימו ומברכין בפ"הא אפי' תומי וכרתי יא. קרא חייא, סלקא וכרובא יב שהכל, וכדשליק להו בפ"הא, וכן כל מידי דלאו אורחא למיכל בחיותיהו מברך שהכל, וכדשליק להו בפ"הא. ארחב"א אני ראיתי את ר' יוחנן שאכל וית מלוח יג וברך אחריו תחלה וסוף. שמעין כל היכא דאיכא כוית בעי ברוכי לאחריו, והיכא דליכא כוית תחלה בעי ברוכי דאסור להנות טה"ע'הו בל"ב אבל לבסוף לא בעי ברוכי, וכירושלמי יד. . ואהבשילא דסלקא ודליפתא בפ"הא, אע"ג דשדי בי' קמחא טפי לאדבוקי בעלמא עבדי לה, ומיא דסלקא ודליפתא ודשיכתא טו מברכין בפ"הא, דמיא דכולהו שילקי כשילקי דמיון. על דבר שאין גדולו מן הארץ אומר שהכל טז כגון בשר בהמה ח"ע ודגים ועל החלב והגבינה והבצים, וכן על הפת שעפשה ועל יין שהקרים ועל תבשיל שעבר צורתו כיון שנתקלקל ואינו נהנה כראוי וכן על המלח ועל הוומית פי' מרק של בשר יז ועל כמהין ופטרויות פי' כמהין דברים שגדלים בחלל הקרקע ואין צמחים הוציא, ופטרויות דברים שגדלים על הגגות ועצים ואבנים, ועל הגובאי, פי' הגבים טהורים, ועל הנובלות, פי' שהשירן או נפלו קודם שבשלו ועל החומץ אומר שהכל, וקמ"ל אע"ג דשלישה אלה מין קללה ומה"ט לר"י אין מברכין, דמ"ט כיון שהוא נהנה מברך ולהכי איצטרך נמי גובאי יח. והא דמברכין על החומץ ולגבי י"הכ אמרינן יט דלא מיחב הדעת ופטור ואמרינן כס פלפלי יבשחא לא בעי ברוכי כיון דלגבי י"הכ לא מחייב וה"ג ניטא הכין? איכא מ"ד דהכא מיירי בחומץ טווג דגבי י"הכ נמי מחייב כדאמר רב גידל. וחוי לן דחי נמי בעי ברוכי נהי דלא מיחב דעת' ובי"הכ ביחובי דעת' חלי' מלתא דכ' אשר לא תעונה, מ"ט נהנה קצת ואסור להנות בלא ברכה. ויש מחבורתנו מישבין טמה דאמר רב גידל אימר דאמרי אנא פורחא טובא מי אמרי, פי' אם שתה כמלא לוגמיו ולא יותר בהא פטור דלא מיחב אבל שחה הרבה חייב דמיכתא, וכיון שכן ש"מ דחומץ בכלל משקין קיים ולהכי מברך אפורחא נמי אע"ג דלא מיחב שפיר. ולא סלקא שמעתא לפרושם, דאי אמרת כמלוא לוגמיו, שהוא שעור חיוב לכל המשקין, אינו חייב בחומץ, דאזוקי טויק לי', כ"ש דמיוק לי' אי שחה טובא, אלא ודאי כך אמר הא דאמרת אין הלכה כרבי דחומץ משיב הנפש לא אמרת אלא לשחת פורחא לחולה כמו שעושין להשיב רוחו אם חלש הוא אבל טובא כדרך שחי' לבריא ודאי אסור דשריצותא כ

הוא

נחל אשכול

ומחוי דאמרינן ריב"ז אומר אורז מין דגן ואלע"פ שאין הלכה מ"מ מפני שאלו רואין שיש ססובר אורז דגן הוא ואינו כבר כן בחומן מזה למד שאין דינס סוס. הלא מפירם לריב"ז דומן נמי דגן הוא. א דעקר תיובתא לר"י מצרייתא דקחני פת אורז, ואפלו אז בשלו ומיירי שכולו אורז. ב מפססים ל"ה נרחס שהו כוסמין ומין דגן הוא ומחוי רבותא? וע"כ ל"י גלבונים אינו גולבא. ג דין זה הביאו בשם האשכול וס"ר יונה כ' דוקא אם יש בתוך התערובות כבא"פ דגן ואם אין צפת כשעור זה מברך המזינא כיון שיש בו טעם דגן ולבסוף מעין ג', ואם בשלו בקדרה ואין כבא"פ בתחלה במ"מ ולבסוף בנ"ר ועמג"ח סי' ר"מ. ד שטמו חף הכוסס שעורים ולא ככלנו ורמ"ח ולא כחוס' שמספקי' בנ' אחרונה. ה ברכות ל"ו. ו סס ל"ח. ז על המשקה, רל"ס הקשה הא לא מקרי פרי לענין בכורים, דבחילין ק"כ פרי אחס מביא ולא משקס, הביא ענבים ודרכן (קדסם צפרי ולח"כ דרכן) מנין ת"ל הביא, אלמא צלא יתור מומטיון מפרי, והחס נמי לא מרבה חלח הביא ענבים ודרכן חבל יין מתחלה לא? וי"ל עפ"מ"ם הר"ח מזה הסברא מקרי פרי היונא מו"ע כר"י פי"א דתרומות חין סופגין מ' ערלה חלח היונא מו"ע, מיכו ס"א צערלה דכתיב ב' אכילה למעט משקס, ובכורים הוי ילפין מינה דכ' ב' נמי פרי, לכך לריך רבוי בכורים, והסתחא ילפין ערלה מבכורים דמקרי פרי ודוקא בזיתים וע' כח"ס בתרומה תירוש וינסר ע"כ. ואי קשי' למה מומעט הביא יין תחלה לבכורים? י"ל מראשית כ"פ משמע שגריך לקדסם כשעדיין צולין או מסיס ושמת בטוגא מ' דכר יבס. וצירוס' פי"א דתרומות דוקא ככלא לקט הפירות בתחלה לדרך, אז חין מקבלין ממנו יין, חבל לקט בתחלה לבזקן ע"ז קחי הביא ענבים ודרכן מקבלין יין. ח סכותאן. ט מחכל עשוי מקמח קליות שנתצבו בטוגא ל"ח. י ברכות ל"ח. יא שומיס, ומייר, בל"ח קרעססע, לייך, ורצנו כר"ף דרב ור"ו לא כ"ל כר"ח דאמר בבבול חלח חף בצטול בפ"הא. יב קרא רך של דקל, סלקא הוא תרדין בנ"ח מחגגלה, כרוב בל"ח קחבל, שטובין מבושלים מחיין. יג אע"ג דמליה כרותח וכשלוך דמי, ס"ל שלקות במנתייהו קיימו. יד חסר, חולי כיון לירושלמי דצריה כמו פיריה ח' של ענב צטי ב' אחרונה בפחות מכזית. טו ליפתא, ריבטון בנ"ח, שיבתא דילל בל"ח. טז טעם שגוף הירקות ענמו נמוח ולא דמי ליעבס היונא מפרי כמו דובשא דחמרי שאין להמשקה טעם הפרי ר"חש. טז סס מ'. יז בלשון יין וקרא רועב ומרק לאמחא, ומזה גם זומן של לבעים פסמים מ"ח. יח פי' ד"ח דר"י לא פליג חלח על חומץ ונובלת שהיו טובים ונתקלקלו חבל גובאי טעמו לא פג ולא הוי מין קללה, ותיחא דל"כ לא ליתני גובאי, דכבר תני על כל מין צבר ודגים שהכל, חלח ודחי לר"י קמ"ל דפליג נמי חגובאי. יט יומח פ"ח וכל כומטך סס. ב מ"ש רצנו חל"כ: אי נמי הוא פי' הביא והוא לגי' הר"ח דבתחלה אמר מווג לא

ספר האשכול, הלכות ברכות בכלל וב' מוזנות פירות ורית.

הוא ואושא מלחא ואתו לולולי בצומא רבה, אי נמי הכי קאמר להו לדידכו דמוגי ושתו דס"ל אפי' מוגג שרית, הוי לכו לאסוקי אדעתייכו דוקא פורחא שרית ולא טובא, דהא חיותו בנפשייכו דחומץ מוגג אם שוחה טובא מיחבא דחא. הוי לפניו מינין הרבה א, ר"א אם יש ביניהן טמין ו' עליו הוא מברך, וחכ"א יברך על איזה מהם שירצה. אמר עולא מחלוקת כשברכותיהן שוות בנין אחרוג ויית, ר"י סבר מין ו' עדיף, וחכ"א חביב עדיף, אבל כשאין ברכותיהן שוות ד"ה מברך על איזה מהם שירצה וחזור ומברך על האחר. אמר רב יוסף כל המוקדם בפסוק זה מוקדם לברכה: ארץ חטה ושעורה גפן האנה ורמון ארץ וית שמן ורבוש. רב חסדא ורב המנונה יחבי בסעודה אייתו לקמיהו תטרי ורמוני, בריך אחמרי ברישא, אמר לי' ר"ח לא ס"ל מר הא דר"י כל המוקדם בפסוק מוקדם לברכה אמר לי' זה שני לארץ ב וזה חמישי לארץ והכי הלכתא. הלכך ענבים חאנני ורמונים המוקדם בפ' מוקדם לברכה, וייתים ותטרים קודמין לענבים, ותאנה קודמת לרמון. וה"ט בדלית חד מינייהו חביב, אבל אי חד מיניהו חביב, החביב קודם אע"ג שמתאחר בפסוק, דהא אפי' דליתא במין ו' אמרי חכמים חביב קודם כ"ש מאי דאיתו' במין ו' החביב קודם ג. וכי איחביב בהלכות גדולות ענבים קודמין לוייתים, ט"ס הוא ד'. כללא דמלחא: כל שלפניו בפ"ה לאחריו בנין, וכל שלפניו בפ"הע אם הוא מו"יין מינין דקרא לאחריו טעין ג' על העץ ועפ"הע, ושאר פירות האילן לפניו בפ"הע ולאחריו בנין. ולאחריו דוקא אי איתו' שעור כוית דומי' דברכה לאחריו על הפת כראמרין ואכלת אכילה בכוית ה' ופתחת מזה לא יברך לאחריו, וה"ה בשתי' דאמרין ושבעת זו שתי' ושביעה הוא כביצה והוא פחות מרביעית מעט ו' וחזי לן דלא מתייב אלא בשתי' רביעית דומי' דאכילת אסור בכוית ה"ה בברכה אחרונה על השתי' לא יברך אלא אם שתי' רביעית ז'. והא דאמרין בערבי פסחים ה' המקדש וטעם כמלא לוגמיו יצא וכו' נמי שעור חיוב בהכי והוא פחות מרביעית החם ביתובי דעתא תלי' מלחא והכל לפי גדלו וקטנו דבדידי' משערין ט' אבל לענין ברכה אחרונה שעור א' לכולם אמרו רבנן באכילה בכוית, וסברא הוא בשתי' מרביעית דומי' דשתי' אסור דמתייב מרביעית י' ומדקאמר כשאין ברכותיהן שוות כ"ע מברך ע"ו וחזור ומברך ע"ו למדנו שאין קרימה לברכה בפ"הע לברכה

נחל אשכול

אמרי וחכ"כ טובא לא אמרי. ובין לישוב זה ובין לישוב ראשון סרה תמיסת ב"י מרמז"ס שאינו מחלק במומץ בין מעט לרב. א ברכות מ"א. ב בסיפא דקרא ארץ זית שמן ודבש ורמין הוא חמישי לארץ קמח דקרא. ג כתיבות מן סיו לפניו מוין עד חמישי לארץ מדברי ר"ף. ומסיים רבנו והכי הלכתא דחביב קודם אפי' אינו מומין ז', ופשיטא לרבנו שר"ף ס"ל כן וכחכמים, דבכ"מ שוטט מדברי ר"ף, בסדי' אמר, וכ"ג דבכ"מ שפוסק שר"ף כיחיד נגד ר' אימר צהדי' ובאן שחק, וסנה מלשון ה"ג שפסק כר' יהודה וגרס הלכה כר"י דה"ר יוסף כל המוקדם, וסר"ף ג' אמר, וכ"פ הרמ"בס ור"ה צטטה דפתחין וסר"ע"ב. ואינו חמה על פוסקי' שאומרין שר"ף פסק כר"י, ואי מפני שהביא כל המוקדם בפ', זה אחי' ככ"ע אם אין א' חביב מחברו יקדים המוקדם בפ'. וכו"ס לרעה זו מאי דפריך ר"ח לר"ה לא ס"ל מר כל המוקדם ולא פריך לנפשי' דלמא תמרי חביבין ל'? לק"מ דלכ"ע רמונים כחמרי חביבין, אי נמי ה' שאלו מוקדם והסביב סיהם שווין לו ומפני שאין זה עקר הלכה דבא להשמיט, שחק החלמוד מו"י, וכס"ג כ' חו"ס מנחות מ"ב ד"ה ואלו. ד צה"ג שלפניו לכ"כ, אלא פסק כר"י מין ז' עדיף ותי לא מדי. ה ברכות מ"ט וכל הנמשך. ו רביעית זילה ומחלה ועתים' יומא וסוכה כ"ו שמסקין אי שעירו בכוית ולככי פסק כס' ר"י לא יסתה אלא פחות מזוית או רביעית. ז סברא זו בכ"מ פ"ג דברכות. ח ק"ו, סס גרסינן מלא לוגמיו והוא יותר מרביעית כדמוכח מיומא פ', אבל כבר פרשו חוס' כמלא לוגמיו שאלו יסקנו ללד אחד ו' כמלא לוגמיו, דלמ"ל מלא לוגמיו ממש והוא יותר מרביעית הלא כל הכוס של קדוש שעירו ברביעית. ט יומא פ'. י וכ"כ כ"מ פ"ג דברכות שזה טעם רמז"ס דלא נוחיב ב' אחרונה אלא ברביעית, דמשקין אסורין ברביעית כמו האוכלין בכזית וכ"כ כ"מ רפ"א דמ"אס להכי כ' הרמז"ס שיהי ברביעית סחס יינס חזין מ"מ אע"ג דנסך גמור במסה לוקא, כיון שהיא מדבנן שעורו כשאר משקין שאסורין ברביעית. ותימה בכריתות כ"ב לב צמח סדמו כזית לוקא וכ"כ רמז"ס פ"ו דמ"אס. ובש"ז ר"י קלבי ומחנה אפרים וי"ד נמיר בעירו על יצמות קי"ד דס עד דאיכא רביעית? וישנתי דאין סתירה דמהרש"א הקשה סס לילף שר"ס מ"ס וטומאה, דאי אמרת דס בכרת, טומאה יוכיח, ואס חשיב ט' כהנים רבה מזית יחרות לכהנים, דס יוכיח? ות' גס צטומאח כהן יש לך כרת אי אוכל קדשים צט' כגוף (וכרוב שר"ס אין טומאה) שוב הקשה לילף דס מחרויהו, ואי דשר"ס צמסהו (כך פרכת ס"ס, ולפרט"י צמסהו צבעדסה וכטומאתן, וחוס' הקשו צמעילה י"ו אמרינן אכילתן בכזית דוקא, ו' דכוונה ר"שי דעכ"פ ח' שר"ס שאלו צמסהו צבעדסה אסור אכילתן לאחר מותן נמי צבעדסה כדאי' הסס, ואיכא למימר צמס' אסור לא תאכילום. וסת"ס פרשו צמסהו דמלה נמי לוקא עלי') טומאה יוכיח? ות' דעכ"פ צמרויהו אין שטורן גדול ברביעית אלא בכזית לאפוקי דס ברביעית חייב האוכל, ולפ"מ ליחא דדס נמי בכזית? ו' דמולין קט"ו אמרינן חדא מחרתי פריבין פרכא כל דס. וסנה צטומאח כהן ושר"ס הטומאה פחות מרביעית דכזית מן הסך, אבל דס המת ברביעית וס נצלות ברביעית (עתי"ט רפ"ח דעיוות) ח"כ יש להשיב מה צטומאח כהן ושר"ס שכל שעורין לענין ט' פחות מרביעית, לאפוקי דס קל מוס דאין חסוב טומאה אלא ברביעית, אע"ג דהכא לענין אכילה איירי, מ"מ פירכא כל דכוא הוי כמ"ס חוס' מולין ריש פ"ה. וכסתח יתחא דלא קאמר אבל דס בכזית ולענין אכילה, דס' יוכל להשיב לילף מוטומאה בכזית, ואי מוס דרבה צכסן מ' יחרות שר"ס יוכיח, להכי הסיב חיקף צמס צעינן רביעית לטומאה, ותו ליכא למיף מחרויהו דשטורן לטומאה פ' מרביעית. היולא מזה דאין פרכת לפסק הרמז"ס דולאי דס בכזית כסתס ס"ס דכריתות. וסתח לא יענא מ"ל לכ"מ דשעור שתי' צמסורין ברביעית. סן אחת סהרמז"ס פסק פ"ס דמירות אס שחה סמיר רביעית יין או אכל כזית מוין קרוש ס"ו לוקא אבל טעמא דרביעית דילפינן סכר סכר מחקדס כמ"ס רש"י מיר ל"ח ע"ב צגליון וכ"פ הרע"ב וכן מפורש צירוש' רפ"ו דמיר כיון דצמקדס צעינן רביעית דמשכר, כריתות י"ג, וה"ג לרבינו לפרש מ"ס רמז"ס פ"ב דמעשר שני ס"ה כאוכל כזית מ"ס או שסתה ממנו רביעית מן לחמות ירושלים לוקא ס' ל"ח לאכול צעריך וגו' חירושך וילסרך, מפני שנמעשר ב' נמי כ' ציין ובסכר וילפינן סכר סכר מחקדס או ממיר, עתים'

ספר האשכול, הלכות ברכות בכלל וב' מוזנות פירות וריח.

לברכת בפ"הא א ויקדים החביב, מיהו ודאי בפ"הע ובפ"הא קודמות לברכת שהכל כדמשמע מעובדא דבר קפרא ב דקאמר כיון דשלקות בפ"הא ופרגיות שנ"ב פירא עדיף. ברך על פירות ארץ בפ"הע לא יצא, פשיטא ג לא צריכה אלא לר"י דאמר חטה מין אילן הוא אבל לענין ברכה לא, דלא מכרכין בפ"הע אלא היכא דשקלי לפירי אית' לנוואה והדר מפיק, אבל היכא דמית גוואה לא מברך בפ"הע, ובשם רבואתא ד כל אילן דנחרין טרפיה בסיתוא ופיישין גוואיה ועיילון מיא בגוואיה וטהנפיק אטרפיה מיני' אילן הוא ומברכין בפ"הע על פיריה, וכל אילן דיבש בסיתוא ובאלו לגמרי' גוואיה ואטרפיה והדר פארו משרשין דיליה כגון הני שומשמי פרי אדמה נינהו. ובתוספתא ה המוציא עלין טעקרו עשב הוא, מעצי אילן הוא, ואי בר ריחו הוא מברך עצי בשמים דדמי להדס. שוכר ו קנה דיליה ודאי עץ הוא, ונטעי ליה אינשי אדעת' דשוכר ומברכין על הקנה ועל השיבר בפ"ע. ואית דאמרי שוכר וקני' דיליה בפ"הא, ולא משום דסבר קנה לאו עץ, אלא אע"ג דעץ הוא, כיון דלאו פירא קמפיק ולא פירא קאכלין לא מתאמר עלי' בפ"הע אלא פרי האדמה מידי דהוי אשיתא דפרחא ו. כללא דמלתא כל שאינו פרי אע"ג דמעץ נפיק או מאן דאכיל הקליפין של העץ לא מברך אלא בפ"הא כענין הקפרם בצלף. שמשמי בחיותיהו בפ"הא, טהנינהו שהכל. משחיהו וכוספיהו ח בפ"הא, אמנוי ולווי ופוטמי ט בפ"הע ולבסוף בנ"ר ועל כוספיהו בפ"הא. והני צניבר פירי דארוז נינהו ובפ"הע. מי שאכל מיני מוזנות וחמרים ושחה יין, כשמברך אחריהם מברך על כא"ו בפני עצמו שחלוקים הם בחיתמותיהו ואין חותמין בשחים י. כלל: כל שהוא יא מה' מינין דגן ועבדינהו מעשה קדרה בתחלה במ"ט ולבסוף טעין ג' על המחה, ופרי ממיני אילנות האמורים בקרא גפן תאנה ודמון וגו' בתחלה בפ"הע ולבסוף על העץ ועפ"הע, ועל היין בפ"הג ולבסוף על הגפן ועפ"הג, ועל שאר מיני פירות אילן בפ"הע ולאחריו בנ"ר, ואם אכל מפירות דחביבי בקרא ואכל גם פירות אילן אחר מברך לאחריהו על העץ ועפ"הע דגם שאר פירות נכללו בכלל פרי העץ. ולדין חתימת ב' הפירות לאחריהו על הארץ ועל הפירות, ולדידהו, היינו לבני א"י על הארץ ועל פירותיה. וחיו לן דלאו בדוכתא . יב, ובין פותח על הגפן ועפ"הג וחיותם על הארץ ועפ"הג

נחל אשכול

שנועות כ"ג, דשחית מ"ם בין למטה בין ללקוח ברביעית. וסרואי דנפ"י דה"ל תרומות כ' דשחית תרומה כאכילת ת' ככזית ליקה ומשלים ק"ח ואם אכל או שחה כמות מזכית ח"ו מומם וכ"כ פ"ח דמתן האוכל כזית מתוך או ממחה ושותה חייב (אף ש"ל אם ממחה וממילא הוא רביעית דרביעית כסיקרום יעמד על כזית, שנת ע"ו, מ"ח או ס"ל שוחה צעין רביעית ס"ל לפרס כמו שפרס צמיר ובמ"ס) וכן בהל' טמאים ונבלה וטרפה דס וחלב ערלה וכ"כ ובכל שאר אסורים סחס הרמז"ס שסעורן בכזית, ובחלב אם המחה ומי חייב וכן בכל אסורין כדילפינן מולין ק"כ ואעפ"כ לא מלינו צ"ח מחן שכ' שטור שוחה ברביעית. ומוס"גו קאפיל צ"ב ז"ל כ' לי דאפטר שהס"ס ציבומת דקאמר דס ברביעית ס"ל כירוס' דיומא פ"ח דילוף שחי' ככלל אכילה מל"ת דס ומפרק דלמח צדס סקרום ולפ"י י"ל כללול צעין רביעית שהוא שטור כזית בקרום וכך שקלו וטרו בעל ממחה אפרים ומקרי לצ ח"ב. ולי' דלוינו אלא הו"ח בירושלמי דה"ק דליכא לאכומי מהאי קרא ולבסוף יליף ממ"ס ואכלת לה"ח מ"ד חירושך ששהי' ככלל אכילה וה"כ ממילא קרא ל"ת דס ומי כפשטי' דס כלול וכן לסתמח דס"ס מולין ק"כ קרא ל"ת דס כללול, דהא לדוכא קמ"ל הקפה את הדס ואכלו מייב מ"ט מחזבי אחשבי'. שוב העירנו לעיין ברמז"ס פ"ד דשנועות: נשבע שלא יאכל היום ושחה מייב וכו' נשבע שלא ישחה ה"ו חומר לאכול וכמה ישחה ויהי' מייב גראה לי שאינו חייב עד שיסחה רביעית כשאר אסורין עכ"ל. הנה מ"ס עד שיסחה רביעית אין ראוי לשאר אסורים שכתוב בהן לא תאכל ואכילה בכזית, דהכא לא ישחה קאמר, מיהו מה שסיים עד שיסחה רביעית כשאר אסורין ל"ב, ולומר דקאי אמיר ומעשר צ' ושכר דמקדס והסוראה, דכל הני אסורים אינם ממילא, אלא האדם ממילא האסור דומי' דשנועה, גראה דוחק. ויותר נ' דוראי צדס כ' ל"ת דס שעירו כמו שהוא בכזית, אבל שאר אסורים שהם בטבע ישם וגוש כמו חלב ובשר נבלה וטרפה עקר שטורן בכזית, ואם ממחה כזית כ"כ שיכול לשחיתו ובה לכלל חסקין ח"ב ממילא הוא רביעית, שאם פחות מרביעית אם יקרה לא יהיה כזית, שנת ע"ו, וחורה לא חייבה אלא בכזית כשטור ישם, ולא הולך הרמז"ס לפרס באסורים אלו ששחיתן ברביעית, שאם המסקה פחות מרביעית הרי הוא פ' מזכית וכ"כ פ"ח דשבת רביעית קרום כזית היא. ועכ"פ ידענו מאין ילא לכ"ו דלרמז"ס שחית אסורים ברביעית שהוא מרמז"ס פ"ד דשנועות. ויחמא ומי דלא תני צמיר ל"ח גבי יו"ד רביעית אלא ר"י דמיר, דעקר אסורו רביעית יין אבל שאר אסורין אין שטורס מ"הח אלא כזית ואם עשאן חסקה ברביעית, דפ' מזה לא הוי כזית, ולא קשי' ומי לרמז"ס ליחסצ רביעית סחס יינם, כיון דלעטס כ"ח להכי שטורו ברביעית, כיון דמסקה חלב ונבלה ושאר אסורים ומי ברביעית, והני מוסס הכי צטו רביעית אם נעשה חסקה, כי היכא דלהו כזית ציבם כמ"ס לעיל, דעקר אסורס ציבם, א"כ עקר סחס יינם ומי בכזית, שיב ר' צ"ד למיר ל"ח ייין ע' גנת ורדיס חא"ס, זרע יעקב, רב"ז לאעות הרמז"ס קמ"ה והספדים אח"י ועתוס' ע"ז ל' ע"ב. א וכ"כ סר"ש לדעת סר"י ור"ס. ב ברכות ל"ט וכ"כ ר"שי ותוס' סס. ג סס מ'. ד לסן ה"ג, גוואה, עקף עץ, שומשמי אין זה שומיס, דזה מתורגס חומי, אלא ירק שקורין ועומקרויט עושין ממנו מחבל וגם שמן. ה ספ"ג דכלאים ועתוס' ברכות מ"ג ד"ה על הדס. ו לסן ה"ג והוא לוקקער. ז העלים הרבים שממנו גדל פרי הללף (הנקרא אבינות) נקראים סותא או תמרי ופרי עלמנו נקרא פרמח ברכות ל"ו. ח שמן שעושין מהם, שבת כ"ד, כוספין הם שמרים ושאריו אחר הוויא שמוס, ר"שי שבת ל' וע"ז ל"ח כוספן של נכרים. ואם בשל ש' פשיטא דמברך בפ"הא. והאי דטמניהו שהכל, מוסס דאשתינו לגריעותא והוי קמח שמברך שהכל כדל"י ל"ו. וכ"י לסן ה"ב. ט מיני אג"ז גדול וקטן. י ברכות מ"ט שגראה כעושה מלית חבילות ולמחא ימסב לו. ובגמ' פריך על הארץ ועל המזין על הארץ ועל הפירות? ארץ דמפקא מזין ופירות, וה"י יברך על הארץ ועל המחים ועל הפירות ופרסם ארץ דמפקא מחיה ופירות? י"ח נישב ע"פי גרסא ה"ג שהביא ר"שי סס, והיא צה"ג סל' קדוש. וב"י סי' ר"ח כ' שלר"ס (ובטור דס ה"ג, ובה"ג שבדינו חינו) כוללש בברכה ח' בקושיא, אבל רי"ז בש"ג כשכול. יא ברכות מ"ד. יב ז"ל חלי' מלחא, דאם אכל בח"ל פירות שבחו חא"י ומי אומר על פירותיה וכמכות חלסין גמ' אינהו אכלי וחן מברכין משמץ חי אין אכלי מברכין על

ספר האשכול, הלכות ברכות בכלל וב' מזונות פירות ורית.

ועפ"הג, ויש הוחסין גם על היין על הארץ ועל פירות א. וחוי לן כיון דקבעי ליון ברכה לעצמו דאשתני לעלויא ב ומה"ט מתהילין נמי בב' אחרונה על הגפן ועפ"הג, הג' יש לסיים בשבחו. ועל ביעא ועל מיני כופרא ג ואמיא בתחלה שהכל ולבסוף כנ"ר דתנן כל הטעון ברכה לאחריו טעון ב' לפניו ויש שטעון לפניו ואין טעון לאחריו, לאתווי מצאת שאין מברכין לאחריו, ולבני מערבא דמברכין כד מסלקי חפלייהו לשמור חוקיו, לאתווי מאי? לאתווי ריתני שאין ברכה לאחריו, אבל אירקא ואמיא נמי מברך לאחריו אם שותה לצמא, אבל אי חנקיה אומצא ושתי לא מברך לאחריו ד. ודוקא מיס שאין בהם טעם ואינו שותה אם אינו צמא, אינו מברך, כיון שאינו נהנה בטעמם, אבל משקין שנהנה מהם אפי' אי חנקיה אומצא ושתי מברך דאף דמכוון לרפואה כיון דאית לי' הנאה שטעמם בעי ברובי ה ואמר רב האי ו"ל אין הלכה כבני מערבא ולא מברכין במסלקי תפלין וכן בפסקא ו דלא נהיגי רבנן כותיהו, ואי ניתא לאינש למעבד הכי רשות בידו ז. וברור שכל הטעות ברכתן קודם לעשותן ולא לאחר ח אלא בתפלין לבני מערבא, וקשי' לן מ"ש תפלין משאר מצות כגון ציצית ט. — גרגלדיו י דליפתא בין פרמי רברבי בין ווטרי כבישול מברך בפ"הא ובחיותיהו שהכל. גור יא בין בחיותיהו ובין כבישול בפ"הא ולית בי' משום בשול גוים, עליו גפנים ועליו לולבים שהכל יב. יין הנמכר בחנות בפ"הג יג. דורדיא יד דחמרא דשדו עלי' מיא ושאפו לי' טו שהכל, כנסאם טז שהכל. שהרנג וכנגד בפ"הא. חמצי ומלפתי יז ובקילי ומוני רטיבי בפ"הא, יבשים ואכלן בחיותיהו שהכל, בשליטן וקליינין בפ"הא. — מאן דנפיק ביומי ניסן יח וחוי אילני דמלבבלי פי' שהוציאו פרחים אומר ברוך שלא חסר דבר בעולמו וברא בריות טובות ואילנות טובות להנות בהם בני אדם. ולא דוקא ביומי ניסן אלא בוסן שרואה הפרח פעם ראשון בשנה, ואם לא ראה הפרח אלא אחר שנפל ראה התחלת גדול הפרי אינו מברך. על המוגמר מברכין משתעלה חמתו יט משעה דבעו אירוחי. על כל המוגמרין מברכין עצי בשמים ב חוץ ממושק שמחיה בא שמברכין מיני בשמים. וב' רב האי דה"ה ובאר, הלכא דשונרא ברא, ובוציא בו מברך מיני בשמים. על משחא דאפרסמא בורא שמן ערב, כשרתא ומשחא כבישא ומשחא טחינה בא עצי בשמים. כשרתא הוא גאליא ועקרו שמן ומערבין בו כמה מינים מעצי בשמים כב שמכשירין אותו מעשה רוקח ספוטם כפוטם שמן המשחה, ומשחא כבישא שמן שומשמי שכובשים בו ורד ובינפסיג עד שקולט הריח, ומשחא טחינה עם טחינתם נותן עצי בשמים ומוציאין השמן ואין קולט הריח אלא קמעה אפי"ה מברך עצי בשמים כז. סמלק, הוא יסמין, והלפי ימא עצי בשמים. הבא לא ידעונן טהו, וכד אתא מר רב אלעזר אלוף טן אספטיא למתיבתא תני לרבנן הויא אינון כד. על גרקים דגנוניתא כח הוא חבצלת השרון, מברך עצי בשמים, והגדלה במדבר ויוצא בלא נטיעה: עשבי בשמים. וב' הלכות כ' ורד עצי בשמים, סופאן עצי בשמים, והיא שושנת העמקים כו. אהיני רטיבי עצי בשמים, הוא אשכול הכופר כז. ואהאי מימרא בגמ' כל המוגמרות

מברכין

נחל אשכול

על פירותיו. א דעה א' הראב"ד ור"אם, ודעה ב' רמז"ס וחוס'. ב ברכות ל"ה ועתי' מ"ד שמפרקין רחית האשכול. ג צרה. ד לאפקוי מר"ע ספק ללאחריו מברך, וק"ק לדידי דהוי' למיתני נמי יש טעון ב' לאחריו ואט"ב לפניו. ה וכו' חוס' דף ל"ו. ו דעה ג' ל"מ צפרוש אלא מכללא והשאלות לא הביא אבל החוס' כאן ודמ' ס"א כ' דלא קיי"לן כבני מערבא דאינכו סברי הסורה הסורה מוסמרת את החקק להניח ת' צלילה וליתא. ואומר אני דבני מערבא דאירי כן לכו אכל בני א"י קאי, דנמגלה כ"ט אחר בני מערבא וסיימו אורייתא בתלת סנין, חס ודאי נגד מנהג א"י, דבדף ל"א ע"ב תני רשב"א עזרא חקן לישראל סיוי קורין קללות שבת"כ קודם עלות וק' שבת"ח קודם לר"ה ובצרייתא שס דף ל' באחרון לסוכות קורין חלת הצרכה, ורשב"א צ"ל ס' בר פלוגתא דר"י הנטיא, מגלה ל', תלמודו של ר"מ, חולין ו', ובדלתי ידע מנהגם לכן ודאי בני מערבא סיי כח אחת צעיר צ"ל. ו וכן צ"ל ס' ס' כ"ט צסס רב האי. ותימא הליך יברך ברכה שלא תקנו חז"ל? ומלאתי כ' צסס חית דעת ד"ל כל הברכות אדעת' דנדבס יוכל לברך כמו דרטי תפלת י"ח בתורת נדבס ואדעת' דמיב אסור, ומס' נ"ל לחון זכות על האומרי' במעמדות ברוך אחס' ה', דדוקא דרך חוב אסור, דהא חזון הצרכה פיוטים נחיסו בלשון הצרכה והצרכה הסס ומה ספרס צין ברוך ה' ובין ברוך אחס' ה' עכ"ל ורב סאי דמתיר להתפלל ת' נדבס אף בלא חדום כמכר לעיל ובשערי ת' ס' ג"ו ס"ל כן צשאר צרכות צתורת נדבס שרי. ח פסחים ז'. ט פי' דלית נמי יצרכו צעת סלוקן צלילה, כבר כתבתי דחוס' כ' טעמס דס"ל שססור ללצסס צלילה, משכ"כ צלילת אפי' למ"ד כסות יוס נמי פטור צלילה, מ"מ אין אסור ללצסס. י ברכות ל"ט עלין עליונים סל לפת. יא לא ידעתי מהו וכ"כ צה"ג וטעמו שאין צסיל גויס דנאלל כ"ס חו, ע"ז ל"ח. יב חוס' דף ל"ו דלא נטעו אינסי אדעת' דסכי. יג צ"ב צ"ס פ' הרשב"ס אע"פ שאינו טוב. יד שמרים שנתן עליהם מים, צ"ב ל"ה אין הלכה כאחרים שאמרו שדי צטעס יין וע"ס ר"ד. טו סיחין אוחו כמו שנת קל"ט שאפו שכרא. טז ל"ל צנת אסא, דלא נטעו אינסי אדעת' דצנת אסא, כן צה"ג, דומי' דקורא ברכות ל"ו. יז חמצי קיעער צ"ל, טלפחי ערסיס וכן השאר מיני קטניות. יח ברכות מ"ג ורצנו לא פסק כמרדכי עב"ח. יט ברכות מ"ג. כ אף שכבר נשרף העץ. בא כשרתא, קיטט צנמ' וקאפטוס צ"ל, כבישא שמן סבו טמון סקוטט, טחינס טוטחן צו קוטט. כב לפר"סי כשרתא עלמו צלי תערובות צשמים מברכין עני צשמים סהוא ען ולרצנו י' פי' ערוך, ולצ"י כן דעת רמז"ס (דכסותא גרס) ועקרו שמן ומערבין צו כמה מיני צשמים, ולרמז"ס טשבי ועני צשמים, לכן מברך מיני צשמים, אבל לערוך מערבין רק עני צשמים להכי מברך עני כגרסתנו צנמ'. כג כנרדעי עתוס'. כד לרס"י סצולת נרד עשוי כעין גצעולי פסחן, ספיקנארדע צ"ל, אבל צערוך ען רכיך מאיד שמו רלומארין וספרסחיס יתנו רית, חס קרוב כי שמו זה צלחטיין מורה על מקוס גדולו והוא לחוף ימים ישן, סס גדל מטלים סעולים מן סיס כידוע לחוקרי' הטבע, מתאיים לסס חלפי ימא, והלסון סצוצי אשכול תני לרצן סיכא חיוון, אולי ל"ל תני לרצן רלסמארני דרכיכי חיוון כלסון ערוך. ורב אלעזר הויבא צס"ית שערי זקק לגאוינס ומכונה חלוף גלון. כה ברכות מ"ג ע"ה, סיא נארטים צ"ל, ולפי' אבצ"ל אפסר סעיטע צגן מתקסס שמסקין חיהו תמיד ובמדבר מחיבש כעשב. כו מהוסס מהגדלה צגנות ואיכא סוורי וסוימקי גטין ס"ח וצ"מ פ"ד. כז טוד סייס נקרא צוסס אחר סיינאל. מיהוו אהיני צצ"ב ס' וצ"מ פ"ז וס"מ חמרים או שאר דברי' סלא צסלו כ"י.

פרש"י

ספר האשכול, הלכות ברכות בכלל וב' מזונות פירות ורית.

מברכין עצי ב' אותבינו מהא דתני' אין מברכין על עצי בשמים אלא על אפרסמון א' של בית רבי ושל קיסר ושל הדם בכ"מ, ואית ספרים דגרסי תיובתא וסלקא בתיובתא, וכן רב שמואל ריש כלה רבי' דר' אחא משבתא לא הו' מברך עצי בשמים אלא על הדם בלבד ואי' ספרים ב' דמשני תני הדם וכל דדמי ליה ולא סלקא בתיובתא. וב' רב האי השתא לא קהוינא אדם מטתיבתא דמסיק בתיובתא, אלא תני הדם וכל דדמי ליה, ונקטינו אורחא מאי דקאמר בחר הכי מן סמלק חלפי ימא נרקום דכיוצא בהן נטי עצי בשמים אע"ג דרכיך לא איכפת לן דמוציא עלין מעצו הוא, דהא חלפי ימא הכי אינון, והיינו דאמרין מאי קרא דרכיכי נטי נקראו עץ שנ' ותטננס בפשתי העץ. ואמר רב אחא ז"ל מדאמר גבי חלפי ימא מברך עצי בשמים דמספקא לן דרכיך, מכלל היכא דאיכא עץ עצי בשמים מברכין. ותני' בה"ג ג' כל שתחלת ברייתו מוציא עלין ירק, מוציא עץ סין עץ, ובצלף ד' פליגו ב"ש וב"ה דדמי לעץ ודמי לכרם. ומברכין על הרית דכ' כל הנשמה ח"ו, איוה דבר שנשמה נהנה סמנו וח הריח. וב' רב האי טאן דמורח באתרוג מברך שנתן ריח טוב בפירות ה'. והני לימני ו' דנפקין השתא מכלל וכן נראנן וריתני דמשחא ובוסטאני מברכין כד עבירן לרית, אבל בשמים ז' דעבירי להעביר ריח בית הכסא, ומשחא דעביר להעביר הוהמא, ושמן ובשמים דעבירן קמי מחים ושהם לפני ע"ז או במסכת גוים שסתמן לע"ז אין מברכין עליהם ואפי' שמן אפרסמן . . ח. הנכנס לחנות של בושם אע"פ שישיב שם כל היום אינו מברך אלא פעם א', נכנס ויוצא נכנס ויוצא כמה פעמים מברך כל פ"ופ, דבושם זה נמי לריחא עבירי כי היכא דלידחי אינשי וניחי ומוכני מיני', אבל דמתים, לא לריח עבירא. וטאן דמסני בין ביטמא בין בליה ומורח ריחא דמוגטר בין מבתי ישראל בין מבתי גוים לא ליברך דמסכת גוים לע"ז ותנן אין מברכין על נר בשמים ש"ס ושל ע"ז, דישראל נמי לא, דמעוט נשים מקטרן לכשפים ומעוט לגמיר את הכלים מ', והוי רובא לא עביר לרית, להכי אין מברכין י'. ואי אייתי לקמי' משחא כבישא או מתינה ואסא בהרדי דחרויהו עצי בשמים הלכה כרבא יא מברך על הדם ופוטרי שמן אע"ג דשמן זכינן לריחו ולסיכה, מ"מ הדם אית' לבושם בעיניה, ונטלו בימין ושמן בשמאל, דעל דבר שמברך נטול בימינו. הביאו לפנייהם שמן ויין, והיינו שמן להריח בו, קיי"לן נטי ככ"ה אוחו היין בימינו ושמן בשמאלו ומברך על היין ואח"כ מברך על השמן יב וטחו בראש השמש יג ואם השמש ת"ח הוא, וגנאי לת"ח לבשם כגדיו, טחו בכוחל, ולא אפרן גנאי אלא לבשם כגדיו אבל כגופו יועה מעברת לי', ושערו כגדו דמי יד'. ואם לפנינו עצי ועשבי ומיני טו בשמים יוכל לברך על כולם מיני בשמים שכולל הכל טו. אמר רב עתידין בחורי ישראל שיתנו ריח כלבנון שנ' ילכו יונקותיו ויהי כויח הודו וריח לו כלבנון וז'. המקום יחיש גאולתנו ויבנה ביתו והיכלו ונוכה לברכו על פירות הארץ בקדושה כדכ' ושלמתי לכם את השנים וגו' ואכלתם אכול ושבו והללחתם וגו' ולא יבושו עמי לעולם. (כ' בגליון: המחבר כ' לעיל יח י' דברים נאמרו כיום של ברכה יט אין לדייק מיה דס"ל ב"המו טעונה כוס ב' שהגאון רי"צ מיייתי נמי שולחי פ' ג' שאכלו הני מילי דכוס ב"המו וכריש אלו דברים מיייתי ה' יושב ואוכל וחשכה לו מ"ש ואין שם אלא כוס א' משלשלין כולן לאהריו כא' משמע דקים לי' ב"המו צריך כוס ומ"מ מיייתי בע"פ כב' בהא דדייק רב חנן טמתני' כוס ג' מברך על מזונו ש"מ ב"המו טעונה כוס דמפרק לי' רבא, ד' כסי תקנו רבנן דרך חירות כל חר וחד נעבירי ב' מצוה, כלומר אבל בעלמא א"ט כוס, אלמא ס"ל הכי. ואית לן למיפר ההיא שמעיה דריש אלו דברי' לא נחלקו ב"ש וב"ה על המזון שהוא בתחלה ועל הבדלה שהיא בסוף דוקא באוכל מבע"י וחשכה לו מ"ש כיון דאיתני לתרויהו ב"המו והבדלה לא מדחינן חד מיניהו מן הכוס, דודאי למצוה מן המיבתר כסא דברכתא בעינן כל היכא דאית' שבותי וחדותא דומי' דקדוש וברכת חתנים, אלא שאין צריך לחזור אהריו כג' בב"המו, והא דדייקנן מבריייתא משלשלין כולו לאהריו דכ"המו ט"כ כד' משום דברישא דההיא ברייתא אתמר הנכנס לביתו במ"ש ומסיים אם אין לו אלא כוס א' משלשלין וכו' שמע מינה דאכתי לא אכיל אלא בא לביתו כשחשכה ואפ"ה אמרינן לי' לציבל ולברוכי ב"המו ולהבדיל בחר הכי כדי שיהי' לו כוס לב"המו, מהא ודאי שמעינן דטעונה כוס, דאי לא, לא הוי שרינן לי' למיכל קודם הבדלה. מיהו מההיא ברייתא דדייק מינה הכי, ל"ק להרב ו"ל, ולא מיייתי לה כה כלל, ולדידך הנכנס לביתו במ"ש מבדיל תחלה שאסור לו למעום קודם הבדלה כו' ואח"כ אוכל ומברך בלא כוס, דס"ל דההיא ברייתא הנכנס לביתו במ"ש ואין לו אלא כוס א', אוכל תחלה ומברך על הכוס

נחל אשכול

א פרש"י טען עלמו צל לפיניו. ב ה"ג הביאו תוס'. ג חוס' פ"ג דכלאים. ד סס וצרכית ל"ו. ה סס מ"ג חלל חס לוקח לאכלו אינו מברך על הריח. ו לימאנא, ליטראנטון. ז צרכות נ"ב נ"ב. ח ז"ל חס צל להטביר הזוהמא ולא כר"סי וחוסי' דף נ"ג חלל חוס' מ"ג ע"ג. ט לנכנס צגדים ע"י הטען. י כר' יוסי דף נ"ג חלל חוס' דברי ר' לקוחי' חוס' ג, וק"ק למה לא פסק כת"ק חס רוב ישראל מברך כפסק רי"ף ורי"ח? והפסד דס"ל ר"י לא פליג חת"ק חלל צמקומו סה"י מעוט מקטרן לכשפים, וחת"ק חסתס רוב ישראל קחי'. יא סס מ"ג וכ"כ צה"ג ולא גרס כגסתו ר"פ לאשחמוטי' נפשי' עביר. יב ובטעת צ' נוטלו צימיונו. יג חס ידיו מלכלכות מן השמן. יד ולישנא חסרינא כגופו דמי'. טו דעל מוסק שצא מסיס מברך מינו. טז משמע חפי' לכחמלה כטו"ז צסי' רי"ו ומר"הפ למ"כ, וע"ס רז"ז צמג"ח שחמיס תקנו צמ"ש לומר מיני צ', כיון שאין הכל בקיאיין. יז צרכות מ"ג חילי כך פרושו, הקרא חמר והלענע לכת, מעשים טובים יעשה צכלנע, פלס יפרסמס ויפתאר עלמו חזד תארס, כי ,,מאתך הכל ומידך נתנו לך" לא לצד הקרן קבלנו מקצ"ה חף גם ידנו, ר"ל נדבת לצבנו ליתן כמו תרומת ידך גם זו פעולתו י"ם שנתן לנו הרעין חוס כמ"ס הרולה לט' מסייעין לו. והנה צפעולת הריח ע"פי רוב לא נראה הפועל חלל המסונב ממנו והפועל צסתר. וצזה יובן לעתיד יהיו כן צמורי ישראל צצ"ה דרכס להפסאר צצבורתס צצמחמס וצצנצקחס, לעתיד יעשו הטוב צכלנע כפעולת הריח. יח דף 49. יט ומיייתי נמי כשמגיע לב' הארץ מייגו חלמח ללו ככוס קדוש לחוד חייני. כ חוצה ולריך לחזור אחריו עש"ע סי' קפ"ב. כא חמר צ"המו ולא יכול להבדיל קודם דל"כ חין לו כוס לב"המו, והוא צירושלמי רפ"ס. כב קי"ו. כג כ"כ הרצ"ד הוצא חסו' רצב"ח חס"ב. כד פכמיס ק"ס. כה נח צצרכות ולא צכסמיס הביאה חרי"ף. כו פכסי' חס צצרכות

ספר האשכול, הלכות ברכות בכלל וב' מזונות פירות וריח.

הכוס ואח"כ מבדיל, וקאמר טעמא משום דב"המו ט"כ, כב"ש אתי' דס"ל לחד תנא הכי א הלכך אמרו לאכול לבתחלה אמ אין לו אלא כוס א'. ולכאי דאפרק רבא לרב חנן, כוס של ב"המו אין חובה ב אלא מצוה מן חטובחד).

הלכות נדה.

ל. הנאין ר' יצחק ו"ל קצר מאד בדיני נדה ורוב הלכות בדיני וסתוח לא הביא, לכן אסדר מה דחוי לן עקר בדינים אלו ע"פי סדר הגמרא. גם מדיני כהמים לא הביא הרב ועיינת בכל מילי דרבנאחא ג ולא אשכח בהון. ואפשר דס"ל דלא נהנו האידינא, ואע"ג דאשכחן דמטמאה בוועלה ד דלמא לטהרות דוקא, ובוטן דאיכא טהרות לבעלה נמי חששו, דומי' להא דמגו ה... וטהא דאמרינן בפ' בא סיטין ו טהו דתימא כל כי האי גוונא מביא קרבן ונאכל קמ"ל, אין ראוי דכתם חששא דאורייתא, דהוא גיפא קמ"ל אף שראתה ב' ימים מגופה ובשלישי מצאה כתם בחלוקה, וסד"א דההיא כתם וראי מגופה אתי, ידידים טוביחות שראתה ג' ראיות ובעיא קרבן ובה קמ"ל דכתם חששא בעלמא ואינו מביא לידי קרבן ז. — מה שטמאו חכמים אשה שאין לה וסת שראתה דם טעת לעת למפרע אם לא בדקה עצמה בינתיים ח קנסא הוא להפסיד טהרות שעסקה בהן מפני שעברה על חקנת חכמים ט שתקנו שיהא נשים בודקות עצמן שחרית וערבית שחרית... י כלומר להוציאן מכל ספק טומאה. ואף הלל דמחטיר ומטמא למפרע יוחר טעת לעת עד שעת הבריקה נמי טעם סייג יא והלכה כחכמים. ברם הא דאוחיב בריש מבילחין סטקיה דמטמאינן ודאי אטומאח טעת לעת, משום דס"ד דטומאת טעת לעת לחכמים וטומאה למפרע להלל נמי מחמת ספק גמור הוא, ולא ס"ד דלירידהו אשה בחוקת טהורה עומדת, ועוד דאם איחא דהוי דם מעיקרא הוי אתי יב. והלכה רווחת בישראל דאולינן

נחל אשכול

א ברכות י"ב. ב זזה סרה קוסי' תר"י פ"ח דברכות על הרי"ף דמברייתא סנכס לביתו במ"ש שמעינן טעם מנדיל אס אין לו אלא כוס אחד ש"מ נמי ב"המו טעוניה כוס? האי ברייתא לאו כסלכחא דאין ס"ל א"ט כוס כרצא, ומ"ש תר"י ממשנתנו בברכות נמי מוכח דטעם מנדיל, מפני שצריך כוס לב"המו, ממשנתנו לוכא לאוכחי מיד, דמייירי שאלל מצע"י ומשכה לו במ"ש וכיון דבסיתר אכל ואפשר לקיים שיהם, מניח הכוס לאחר המזין כמ"ש הראב"ד. וסרה נמי תמיסת מה' דשא רפ"ח מר"שי וכבר העיר ע"ז דודי ב' י"ד. דממשנתנו אין ראוי דב"המו ט"כ דליירי שסתחיל לאכול מצע"י. ג שאלות וס"ג. ד נדה ו' וף ט"ו מעת לעת שגודה מטמא בוועלה למפרע טומאת מגע דהיינו טומאת ערב לחלות אכל הרוחה כתם מטמא בוועלה מכאן ולהבא טומאת ז' מדרבנן. וע"ז כ' רבנו אפשר הכל לטהרות שאסור ליגע בהן, וזמון טהרות אסורו גם לבעלה. ה ל"ל: דאמרינן י"א ט"ז כל לבעלה לא בעי דיקא אכל צטסקא צטהרות אמרינן מגו דבעיא דיקא לטהרות בעי' נמי לבעלה. וכן רמ"בן נדה ב' ור"ן נדה י"ח מציאים סהראב"ד הסיב על דברי חיתנו ב' האשכול מהא דאשה שבאה לפני ר"ע צכחס ומתא דאחר רש"ג לדברי אין קץ שאין לך אשה טהורה לבעלה, ש"מ לבעלה נמי אסורה הרוחה כתם? לדברי רבנו פה אין קוסי' דודאי זמון דאיכא טהרות לבעלה נמי אסורה, וציומי ר"ע ורשב"ג וגם זמן רב אחריהם חבנין מדכן בגלילא כדאי' נדה ז', חגיגה כ"ה וכה"ג כ' חוס' ספ"ק דנדה דמטעם זה כולרך רב יהודה לפסוק כרחצ"א דעדיין עסקו צטהרות. ועקר קוסי' הראב"ד מיצב רבנו צסמוך. ו נדה י"ב ע"ב. ז וכך פרשו ר"ן ורמב"ן אכל לפרש"י קמ"ל דמציאה קרבן ואינו נאכל. והס הקשו לפרשו דפא קיי"לן כחמים דרבנן ויש ליטב עי' מיר כ"ט ע"ב חוס' ד"ה איבעי' אימא. ועשיחי סמויכין למקיל צכחמי'. דבנדע ציהרה מטעים הא דקיי"לן כר"י צדף נ"ט דכתם לא מטמא אס נפל על דבר שאין מקבל טומאה ה"ט דמלך הדין לא שייך אסור כחמים לבעלה, דהוי ס"ס, ספק מעלמא, ואח"ל מגופה הא לא ארגסה, מיהו מחוס ספק ראשין אחת נריך לטמא סבג או האשה שופל הכתם על צהרה טומאת ערב לקדשים ולטהרות אף אס צא בלא הרגשה דקיי"לן מקור מקומו טמא נדה מ"א ע"ב, וכיון שאתם מטמא סבג או האשה שופל עליהם הכתם לענין תרומה והדשים, דאינו רק ספק א', ומחליט שבא מן המקור, מטעם זה נריך אחת לטמאה מחוס נדה דמדרבנן טמאה בלא הרגשה, אבל אס נפל כתם על דבר שאינו מק"ט, אין מקוס להחליט שבא הכתם מגופה והדקן לס"ס לטהר האשה עכ"ל. הנה סברא זו לאו ככ"ע אחי' דאף הפוסקי' דס"ל צכס"ג אין האשה טמאה כר"ג, מ"מ ס"ל אס נפל הכתם על צגדי צבעוים, נהי צצגדים טהורים, האשה טמאה ככזר בהג"מיי פ"ט דא"ב, ולא אחי' כחוס' דס"ל דף כ"ח אס צגד ראוי לקבל טומאת נגעים אף שטוור מחמת הכתם, מ"מ האשה טמאה, ולא אחי' כרמב"ן דס"ל אס הטבירו ז' סמיים על הצגד (ס"א) ולא עבר הכתם הצגד טוור והאשה טמאה כמ"ש סה"מ צבלכה ל"ח. מ"מ לטעת רוב הפוסקי' דלא מטמאין האשה סיכא דצגד טוור קמס וגם נצכה סברת נוצ"ל. לכן יחקן צזמן תנאי' ואמוראי' שעדיין עיסקין צטהרות, והוצרכו לטמא הצגד לקודם ולתרומה אס נפל עליו כתם הוצרכו לטמא האשה לבעלה, משא"כ ציומינו שכולנו טמאי מחוס ואין תרומה טהורה, סצרי סי רבואחא דלא גזרו רבנן על כתם כיון דאיכא ס"ס ספק מעלמא וספק לא ארגסה. ועחוס' דף י"ו ד"ה צמקור. ועי"ל דס"ל כרמב"ס הא דחנן דף ס"א מעבירין ז' סמיים על הכתם ואס אינו עובר טוור גם לבעלה אחמר, והצינו רשב"א ורמב"ן מדבריו כל שלא נצברר ע"י סמיים אין כאן טומאת אשה, וכיון שצ"סו ליכא מאן דצקי צפן סו"ל ספק ססרון ידעס לכ"ע דחשו לי' לספק דרבנן להקל ועי' מ"י צקוטרס הספקות. דוגמתו לענין מקדיר ומגלוד סבי הרשב"א אס אין צקי אפשר שחולין להקל ע"ס ק"ץ סעי' מ"ו. עכ"פ ל' מאשכיל סהי' מסופק קנת אס כתמים ניהגי' האידינא, אבל למעשה לא רנה להקל (כמשמע מרשב"ן) שהרי מציא צספרו דיני כחמים. ח דף צ' ט ד' ע"ב. י צ"ל שחרית להכשיר טהרות של לילה, ולילה להכשיר טהרות של יום. יא נ"ל אמר, צדף ג' ע"ב עשה סייג לדברך ולחולין גם הלל מטער כמ"ש חוס' ריש מבילחין. יב וכ"כ חוס' דף צ' יג' לצ"ה נמי מהני סך טעמא דלא ליעמא צחילון. וכי"כ רשב"א. ויש ליטב צזה רמב"ס דפסק פ"ז דתרומה דחביח הוי ספק וצמקוס ספק ניין צר"ה וצין צר"ה סורפין נגד ססיגי' דריש נדה. וס"י ח"ד חרץ צמקוס הוי טומאה והסתירה חירה צר"ה

דאולטין בחר חוקה אף דהשתא אתרע לה, דחוקה מנגע ילפינן א ואי אחא בהן בסוף שבוע ומצאו חסר, אמרינן השתא הוא דחסר ומטמאין כל הבא אל הבית הוה זמן הסגור, דמוקי לנגע אהוקחיה כשיצא הכהן ב. מיהו אף דקלה טומאת מעת לעת, מ"ט לא חלקו בה בין ר"ה לר"ה כבשאר טומאות, ואמרו אף נגיעתה בר"ה מטמאה מעת לעת כדאמרינן בירושלמי ג. הוה אמרה ודאי מנגעה מטמא בר"ה, אבל לא ההמירו בספק ספקא כבשאר טומאות כדאי' בטהרות ד, שהרי אמרו ה טומטום ואנדרוגינוס שראו דין שעתן. וטעמא דאמרי מעת לעת בר"ה נמי טמא, איכא מרבואתא דאמרי דלא ילפינן מטמאה למפרע בר"ה ספק טומאה למפרע דסיטה ספק טומאה להבא הוה, וההוא טהרו רחמנא בר"ה, ולא ספק טומאה למפרע ו ויש שאומר דלא ילפינן מטמאה אלא טומאת מגע ז, לכך בטומאת ראי' אין חלוק. והא דמשוינן לה לסוטה ולטומאת מגע בהא דאמרינן ה דבר שאין בו דעת לשאול טהר בספק מעת לעת כדפריך מכרי האי מטה דבר שאין בו דעת לשאול וכו', היינו טעמא דלאו מטמאה גמרינן דדבר שאין בו דעת לשאול ספקו טהור אלא מהא דפרק כשמ ט והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל הא ספק יאכל וטומאה וו שייכא נמי על ידי ספק ראי' דנדה וכו' י. ויש מי שאומר שטמאו מעת לעת אף בר"ה כי היכי דלא להו תקנחן כחוכא

בעיני

נחל אשכול

זרע"י זריעותא חדא דהיינו ספק א' לעשותה דלאי בתרתי לריעותא אפי' זרע"ה הוה ודאי, אבל בחצית תרתי לריעותא נמי ספק ע"כ. מ"מ הוא נגד פשטות הסוגי' דמדמה חצית לחוקה, אך לפ"ז יחא זרע"ה ס"ל טומאת מע"לע הוה ספק גמור דהרי דס לפניך איכא חדא ריעותא, א"כ בתרתי הוה ודאי, וס"ה בחצית, אבל למאי דאסיק דס לפניך לא הוה ריעותא אף לז"ה וסומרת מע"לע קנסא בעלמא הוא, א"כ אף חס נרף לסריעותא דהרי חומץ לפניך ריעותא דחוקת טבל, אכתי לא חשוי לי' ודאי. ובמקוה נמי לא הוה כודאי ומס' זרע"ה טמא ודאי ככל ספק וכא דטמא זרע"ה כ' הרמז"ס פט"ו מחצות הטומאות ס"ח שאין מטרינן זרע"ה אלא ספק נגע. ויותר ג"ל דטמא הרמז"ס לפרושו בחמה פ"ב דמקואות: מקוה שנמדד ונמלא חסר כל הטהרות טע"ג בין זרע"ה בין זרע"ה טומאה, ופרש טע"ג דספק טומאה זרע"ה טהור יהוא ספק טהרה הוא ולא ס' טומאה וכו"פ הרע"ב. וז"ע למה לא פרושו כגמ' טעם דזרע"ה מסוס תרתי לריעותא והוה ודאי? וז' דדף ג' ח' ושייכס לא למדוה אלא מסוס, ופריך לרבנן זרע"ה למאי טמא, סוטה זרע"ה טהור, ומשני הכא במקוה תרתי לריעותא, ואז"ל ר"ש דמטהר מקוה זרע"ה גמר סוף טומאה מתחלת ט' בסוטה, מה סוטה זרע"ה טהור, אף מקוה דסוף טומאה הוא זרע"ה טהור, ורבנן הכי השתא בסוטה תחלת ט' איכא חוקת טהרה, אבל מקוה סוף ט' וזרע"ה בחוקת טומאה, והספק ס' טהרה, בהא לא מטרינן זרע"ה. והוא אז"ל פליג אלשון ראשון דס"ל דרבנן ילפי מסוטה והא דמטמאי זרע"ה מסוס תרתי לריעותא דהוה ודאי, דהשתא קיימינן הא דמטמאי במקוה זרע"ה מסוס דכ"ס הוא מסוטה, דסס הוה ס' טומאה וחוקת טהרה, וטמאה מספק כודאי זרע"ה, מ"כ"ס זרע"ה טהרה ומזקת טומאה כההוא דמקוה, והא דמטמאי זרע"ה במקוה מכה ספק ואין להקשות מסוטה דטהרה זרע"ה, שאני סוטה דאיכא ספק טומאה סתמלת טומאה הוא בספק, אבל במקוה סוף טומאה וספק טהרה להכי אף זרע"ה טמא. לפ"ז אודא לה כל שקלא וטרי' דס"ס בהא דמקוה תרתי לריעותא והוה ודאי דבמחת ספק הוה ושייכס ס' טהרה, דזרע"ה נמי שורפין ח"וק ככל הספקות ספן מ"ה כודאי טהרות פ"ד ה', וספק טהרה דמקוה אליס מכל הני דחשיב התם, דהוה ז' ריעותא. ודרך הרמז"ס לפסוק כאז"ל. (ומיוסז צוה דקדוק חוס' ג' ע"ב ד"ה איכא, דלפי אז"ל במקוה נמי טמא מספק זרע"ה, דלא מטרינן אלא ס' טומאה ולא ס' טהרה, אבל נגע באחד זרע"ה הוה ס' טומאה זרע"ה וילפינן לטהר מסוטה, ולהך זרע"ה חצית אף לרבנן ספק הוה במקוה ולא נריך לאוקומי כר"ס). א חילוק יו"ד. ב ואי קשי' צטבור סכום חצית הא איכא למימר העמידנו על חוקתו והנגע חסר לפניך, כבר פרושו חוס' ומכר"ס דף ז' ע"ב. ג ריש נדה. ד פ"ו מ"ד. ה סס צירושלמי. וס חוס' ריש נדה סוכיט בטומאת מע"לע אין חלוק בין ר"ה לר"ה וכן הרמז"ס אינו מחלק ועש"טו דחצית הוה זקא ספק נגע מטמא זרע"ה ולא ודאי נגע וספק טומאה, אבל דין טומטום דירושלמי לא הביא. ו בגמ' לא משמע הכי, דאפלוגתא דטומאה למפרע גבי מקוה מסיק ושייכס למדוה מסוטה ורבנן ילפי מקוה מסוטה דטמא למפרע אף זרע"ה ועתים' ריש מכוילתין ודף ג' ד"ה ושייכס ומכר"ס שמיטיבי. ז ולא טומאת ראיה, נכסי הוה מע"לע לענין חילוק ולחלות צטבור כשאר חסורין שאין חלוק בין ר"ה לר"ה. ועוד בטומאת ראי' באשה הספק נולד במקוה סחר וא"ל בגלוי ולא מקרי ר"ה אפי' עומדת זרע"ה חוס' סוטה כ"ח. ולכל הני טעמים יחא נמי דלא מטמאין זרע"ה ספק מע"לע כודאי, דלא דמי' לסוטה מכל ז', להכי מוקמינן לחילוק אחוקה. ויחא נמי הא דדף ס', ג' נסיס יוסנת זמ' ונמלא דס תחת א' כולן טומאות והא קיי"ן ג' הוה ר"ה, ניר נ"ז? בטומאת ראי' לא שייך זרע"ה שספק בא במקוה סחר. ח נדה ס' ע"ב. ט סוטה כ"ט. י כ"כ חוס' ריש נדה. והחוס' סוטה כ"ח ע"ב כ' הא דאמרינן ספק ט' זרע"ה טהור הלכתא גמירי מסוטה לאו דוקא, אלא דסו"ל ליגמר מסוטה דגס ס"ט זרע"ה טמא, לכך באה הלכה גבי סוטה ס"ט זרע"ה טהור. ובסוטה כ"ט וילף ר"ג דדבר שאין בד"ל טהור מקרא והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל, ודאי טמא לא יאכל, הא ספק יאכל, והדר כחזי כל טהור יאכל בשר טהור ודאי, הא ספק לא יאכל? רישא בספק בבשר והוה א"כ דעת לשאול וטהור, סיפא בספק באדם שיש צו ד"ל, להכי הספק טמא, ומסיק דאנטריך נמי למילף מסוטה, דאי מר"ג דשמענו דדבר שיצד"ל ספק טמא, הו"א אף זרע"ה, אינטריך סוטה זרע"ה אפי' יש בד"ל ספק טהור. והקסה אל"ק בגמ' ז' עליו ז"ל לפי החוס' דבסוטה ליכא רמו דזרע"ה טהור אלא סו"ל דאף זרע"ה נלמד מונה דספק טמא, ולהכי באה הלמ"מ דלא נלמד ממנה ר"ה, הק"ל למה לרכינן הלכתא גמירי מסוטה, גבי כל טהור יאכל בשר (דלמדנו דס' טומאה בשים זרע"ה טמא) ליתיה הלכתא דלא נלמד ממוה אלא זרע"ה, אבל זרע"ה טהור, דספקו כל טהור מוקדם לפ' סוטה, ולמה תלה הלכתא בסוטה? אבל לחוס' צודה הקרא וכל בשר אשר יגע וטהור יאכל בשר מירי נמי בטומאת ראי', אבל מסוטה לא ילפינן אלא טומאת מגע לטהר זרע"ה, אבל בטומאת רחיה אין חלוק בין ר"ה לר"ה, ויחא, דאי גאמרה הלכתא ס"ט זרע"ה טהור על קרא כל טהור יאכל בשר, הו"א דאף ספק ראי' זרע"ה טהור, להכי גאמרה הלכה על סוטה דזרע"ה טהור, לסורות דוקא טומאת מגע כסוטה זרע"ה וטהור ולא על טומאת ראיה, דאין חלוק צו בין ר"ה לר"ה, ואז"ל

ואז"ל

ספר האשכול, הלכות נדה.

בעיני הבריות, דאם נגעה בר"הי אמרינן טמאה, ואם אח"כ נגעה בר"הר אמרינן טהורה, יאמרו טומאתה היכן אולא, אבל בדבר שאין בו ושיש בו דעת לשאול הפרש גדול יש כמו שיש בכלים המקבלין טומאה ובכלים שאין מקבלין טומאה, הכי נטי בשאין בו דעת לשאול אינו טמא מספק וזה אינו כחוכא א. ויש מן המפרשים שכתבו ב דמעת לעת שבנדה נטי טהור בר"הר וקשי' הא אמרינן בפ"ק ג' היתה יושבת במטה דמטה נטי טמאה כשחברותיה נושאות אותה במטה והוי ג' נשים במעמד אחד ובפ' שני נזירין ד אמרינן תלתא הוי ר"הר . . . ה ויש מפרקין דוקא ג' אנשים הוי ר"ה, אבל נשים מאה כחד דמיין, דילפינן מסוטה, מה סוטה אין סתירתה אלא באיש א', אבל ב' אנשים והיא לאו סתירה דהוי ר"הר דאשה מתותרת עם ב' אנשים ו, אבל ב' נשים ואיש אחד אפי' עם הרבה נשים אסור להתיתד והוי סתירה בר"הי ז. ולא נהיר לן האי פרוקא דהא אסיק התם דמתניתין ה דקתני דמביאין קרבן טומאה ומגלחין מיירי בנשים, דבאנשים ליכא לאוקמי דאסורין בהקפת הראש בספקא, וכיון דבנשים קאי למה לי לדחוקי התם לפרוקי פרקא: ג' הוי ר"הר, דמיירי שעומד מרחוק ואומר ראיתי טומאה נורקה ביניכם, אפי' הוא במעמד ב' נשים נמי לא הוי ר"הר, דתלתא גברי בעינן ט.

רא ומה שאמרנו בהולין אחר חוקה אף דהשתא אתרע ותיקשי לך כתמים דטמאינן למפרע ומקולקלת למננה וי ולא אמרינן אוקמה אחוקת טהרה ואימא מעלמא אתי? כבר פרשו בגמ' יא דאין סברא לוטר מעלמא אתי דבצפור לא נתעסקה ובשוק של טבחים לא עברה, וכיון דצ"ל מגופה אתי צרכינן לטמא למפרע עד שעת כבוש הבגד, דליכא למיטר השתא חואי דלפעמים הכתם יבש, ולמיטר במעת לעת די כבדאיה, שאני ראייה דידעו רבנן דלא שכיח שבותלי בית הרהם ועמידו הים ויחר טעת לעת, אבל בכתם דלא ידיענן אימתי נפיק ליכא לשערוי במעת לעת, ואפי' הכתם לח לא פלוג רבנן בכתמים, והו אף בלח לפעמים ליכא למיטר השתא נפיק, אי אודקרה או שחתה עצמה ויחר ביום אחטול דמסתבר שכבר יצא ממנו אחטול וב, ואי אתרע חוקת היתר ואחוסף עלה חוקת אסור כגון מקוה שנמדה ונמצא חסר, דחסר לפניך והעמד טמא בחוקת טמא והיינו

תרהי

נחל אשכול

ואח"כ הני' חרץ דאי נאמר הכה בר"ה ספק טהור על הקרח וכל טהור יאכל בשר הא ספק חסיה, הו"ל בר"ה ספקא לא חסיר אלא דומי' דוכל טהור, דטמא שאכל את סקודס בשרת, להכי ספק טהור חסור, אבל בלסור לאו הו"ל אפי' בר"ה ספק מותר (ועכ"מ פ"ט דטומאת מת שבי' לפניו הגרסא ברמז"ס ספק דאור' לקולא אבל דבר שחייבין על זדונו כרת ספקו חסור, אבל אינו נכון שהרש"א בר"ה ברמז"ס מאמס חליי והפ"ח בי"ד ק"י וכל שאר מפרשים לא ידעו מגרסא זו) וסיטה גז"ס הוא, לכך הוצרך רחמנא לאמר הלכתא ס' טומאה בר"הר על סוטה, להודיע ס' טמא בר"הי ונלמד חסיטה אף שאין צה אלא חסור לאו יבמות י"ח ע"ב, ובר"ה טהור דלא יולף חסיטה אלא ר"הי. ולחיים חולין ט' ע"ב בל"א ס' הוצרך להעמיד סלכא על סוטה ולא על למוד דר"ג להודיענו דס' בר"הי טמא חע"ג דאיכא חוקה כנסוטה. א כ"כ רש"א. ב ר"שי עי' מהר"א ריש נדה. ג ס' ע"ב. ד מיר נ"ז. ה כחן חסר מעט בספר. וקוסיתו הקשו חיים' ריש נדה וכתבו יש לדחוק כילה מפסקת צינין ולצפוף חייחו ראי' חירושלמי דבר"ה נמי טמא חע"לע והציאו האשכול לעיל. ורמזין חרץ כיון שהאשה עלמה השתא טמאה והאי אינה נחשבת בכלל המנין והרי היא כשרץ וכאלו אין נוגעות במטה אלא ב' נשים, משמע אם ג' בכלל הספק שג' אימות במטה לא מטמאה, ועל זה והאי קשי' מדה ס' ג' נשים יושבות במטה ונמלא דס' כולן טמאות אף שכולן בספק עתוס' סוטה כ"ח. ו קדושין פ' ע"ב. ז כ"כ הרשב"א. ח מיר נ"ז. ט קיש' זו על רש"א הקשה גם הג"מ ישכר אבולפיא. ולענ"ד ל"ק מאן דחוקי באומר מרקב ציניס ס"ל דמיירי צב' אגשים ומותרים לגלח דס"ל הקפת כל הראש לא שמי' הקשה, ולא קאמר סתם דמיירי בנשים אלא לשמאל דס"ל הקפת כ"הר שמי' הקשה, ולדידי' ס"ג דעד האומר נמלא עומד אצל בנשים דלא הוי ר"הר. ודבר תמוה ראיתי בירושלמי ספ"ח דמיר דחוקי הכל בנשים וס"ל הקפת כל הראש שמי' הקשה ואפי' מגלחין דספק חגלחת מזה דומה חסור הקפה. ולא מלאחי בשום מקום זולתי בספק עשה דומה ל"ח. וי' דהירוש' ס"ל דכל הספקות מי"ב חותרון, כמ"ס פר"ח, דאי כוי ספק ב' וס' מיה מ"הת מלבו מותר, אבל ספק בר"הי מ"הת טמא, ואע"ג שכ' חיים' מיר נ"ז דשני מיריס לא ילפינן חסיטה לטמא ודאי, כבר כ' מהר"ם ומהר"א חולין ט' דע"כ ל"ל דלירוש' ספק ט' ר"הי חמור טפי ועי' ס' פ"ח לירושלמי ריש סוטה דילוף טומאה בר"הי מרצ גידל כל טהור יאכל בשר וספק טמא עי"ס. וכיון שגריך אתה לעשותי מיר טמא מספק חדין חורה לא מיישין להקפה אף דאיכא ספקא אי עמיד חסורא, ס' חסור מ"הת שרי, ולא ס' טומאה. י דף ז"ן. יא דף ג'. יב וכ"כ חוס' בדף ג' ע"א. מיושב בזה מה שמקשין על רמ"א ס' פ"ח שכ' אף אם ילאה מחוקתה ג' ימים כגון בסרכס קודם זמן זה מעמידין אותה בחוקת היח, מ"ס בכתמים דמטמאין למפרע? דבכתם יבש אין סברא להגביל זמנו, לאפוקי בצבחה ידענו דהוגד פי החכה בשלשה ימים. (מיסו בל"א י' יש לחלק דהאי בכתמים לא אשגחי רבן בחוקת טהרה למימר הסתא חזאי, דאי זולין בחר חוקה הו"ל לטהר גמרי ולמימר מעלמא אחי כיון שלא הרניסה, אבל בטריפות דמטריפין מכלן ולהצא מוקמינן לה לשעבר אחזקה קמייחא כמו בנגע אף אם מלאו חסר בסוף שבוע, הבא אל הבית חוד' שבוע טמא דמעמידין לי' אחזקה דמעיקרא כל זמן שאפשר וי"ל ברגע אחרון נחסר) ובוה יש ליכס מ"ס רמ"א צסי' ק"ד גבי עכבר בשומן ובסוי' ק"ס גבי ספק צבוס מע"לע דזולין בחר מלאחן ולא בחר חוקה קמייחא וזה סיחך לפסקו צסי' פ"ח ומה שחרץ כ"וי דומק. למ"ס נחל דספי נמי אי אפשר להגביל הזמן מתי נפל. אבל סברא לי עקר דרמ"א נמי ס"ל סברת רשב"א היכא דל"ל ברגע אחרון ילאה מחוקה, אתרע החוקה נמי לשעבר, אבל בצבחה איכא רוב בצמות כשרות כמ"ס ש"ך מלמד חוקה קמייחא (ומה שתמה כ"וי בכתם נמי איכא רוב, דרוב נשים אין להם כתמים, שאני כתמים דלפעמים סברא הוא דמלאחמול ושלשים צא כמ"ס רבנו, ועוד דא"ל להגביל זמנו מ"ס להכי לא פליג ועי' לקמן דבל"א"ה לק"מ מכתמים) אבל צסי' ק"ד וק"ס ליכא רובא דמסייע לחוקה קמייחא. ולס"י אף דקיי"ן בל"ח חס"י מחייקין חסור זמון לזמן, אס' יש סברא לומר שלא חירע אלא הסתא זולין לקולא בחר חוקה קמייחא ועפר"ס ס' מ"א ולקמן צדין ממקום למקום.

ספר האשכול, הלכות נדה.

חרתי לריעותא, משוינן ל'י כודאי טמא, וכן אם בדק חבית להיות מפרשי עלי' הרומה ומפריש והולך ואח"כ נמצאת חומץ כל ג' ימים ודאי הרומה, מכאן ואילך אינה תרומה, דאיכא חרתי לריעותא הרי חומץ לפניך וחוקת טבל א. והא דאמרין שרץ שנמצא במבוי מטמא למפרע עד שעת בדיקה ב ומפרש טעמא כיון דאיכא שרצים דגופי' ושרצים דאתו מעלמא כתרתי לריעותא דמי, לאו דוקא קאמר דהוי ודאי טמא דהא בסיפא קתני נמי גבי כחם כי האי לישינא מטמא למפרע והכא ליכא למיטר חרתי לריעותא, אלא לתרוצי לב"ש דלא מטמא מעת לעת, וגבי שרץ מודה דטמא למפרע, דחיק אנפשי' לתרוצי דשרץ במבוי לב"ש כתרתי לריעותא דמי, מיהו לכ"ע חולין ולא שורפין ומשום חומרא דטהרות לא מוקמינן אחוקה דמעיקרא. תדע דהלל גופא מוקים לאשה אחוקה ולא מטמא מעת לעת אלא לטהרות דאמר ג מ' קאמינא לטהרות קאמינא. והכי נמי קאמר הלל לשמאי ד אי אתה מודה בקופה שנשתמשו בו טהרות בויהי וזו נמצא שרץ בויהי אחרת ה טהרות הראשונות טמאות, כלומר הכי נמי באשה יש לטמא למפרע, וכיון דבאשה גופה הלל לא מטמא אלא לטהרות אבל לחולין מוקי לה אחוקה, אלמא כל הני מילי לטהרות אינהו ומשום קדושתן מחמירין לטמא למפרע אבל לחולין מוקמינן אחוקה ו. וחזי לן בשרץ וקופה נמי לא מטמאין אלא בר"ה ולא בר"ה כיון דכולא משום חומרא דטהרות ו. ואי קשי' למה מטמאין לטהרות שנגעה בהן בחוך מעת לעת הא אפי' אי דנינן לטומאת מעת לעת כספק טומאה בר"ה לכל חומרותיו, הטהרות אין בהם דעת לשאול, ואין בו דעת לשאול אף בר"ה ספקא טהור ח, אמרו בגמרא ט ספק טומאה הבאה בידי אדם כדבר שיש בו דעת לשאול דמי ו והכי נמי תנן בטהרות יא היתה כבר טמאה בידו וזרקה בין משקין טהורין ספק נגע ספק לא נגע ספקו טמא, והכא לא מספקינן אם בוריקחו נגע יב אלא לאחר שנחה הכבר וסר כח הזורק, ואכתי להוי טהורים שאין בכבר ובמשקין דעת לשאול אלא ודאי . . . יג. והא דאמרין בגמ' יד שכל הטומאות כשעת מציאתן בין להקל בין להחמיר, לאו להקל מטש נגד חוקה קמייא . . . טז גבי שרץ וקופה אולינן מחומרא דקדשים בחר שעת מציאתן לטמא למפרע אף דאיכא חוקת טהרה דמעיקרא, וגבין מחט טמאה . . . טז ומה שאמרנו דאולינן בחר חוקה קמייא, מ"ט היכא דא"א לומר השתא נפל והשתא אשתני מחוקה קמייא כגון בכתמים שלפעטים נמצאו יבשים, ואין לך ליתן גבול מתי נפלו, ע"כ צריך לאסור למפרע וז. מיהו ו"ל מכתמים אין ראוי דעקר טומאה למפרע גבייהו לטהרות הוא יח וראוי להחמיר בדבר. ואם נשתמשו טהרות בקופה בויהי וזו ושלטלוה לזוית בית אחרת יט ושם נמצא שרץ חוקי' אמר טהרות שנשלו ממנו בויהי הראשונה טהרות דאמרין באידך ויהי בא השרץ דאין מחויקין טומאה ממקום למקום וז' יוחנן סבר מחויקין מספק לחלות ב וקיי"ל כחוקי' לגבי ר' יוחנן דרביה הוי כא. ומסתבר דר' יוחנן נמי לא אחמיר אלא לטהרות מדאמרין כב אשעת מציאתן אולינן בין לקולא בין לחומרא ובשלא במקום מציאתן תלינן, ואשעת מציאתן נמי לא מטמאין למפרע אלא לטהרות, דאשה נמי במקום מציאות הדם ואפ"ה לא מטמאין לה לחולין, והכין משמע בפ' הרואה כחם כג דלחולין אין מחויקין ממקום למקום.

ומה

נחל אשכול

א נדה ב' ג'. ג ג' ע"ב. ד סס. ה פרש"י דוקא בזוית אחרת כגון קופה ארוכה ד"ל כיון שלא נחמסק בזוית זו לא ראהו, אבל בזוית זוית אי הוי החסם בשעת טהרות ודאי ראהו. ו וכ"כ תוס' ריש נדה. ז לשיטתי' דלא ילפינן מטיטס טומאה למפרע, ובר"ה גופא מחומרא דקדשים מחמאין, מיהו לא מחמירין בר"ה אלא לזיקי לחוקה כיון דבסוטה דטומאה ודאית בר"ה, בר"ה טהור, מכ"ש היכא דבר"ה נמי ליכא חלל חומרא, והכא לא שייך מוכח כגדה. וערסב"א דוקא נגע בחד בלילה דודאי נגע ולחמר מלאו מת (דף ד') ודאי טמא דאולינן בחר שעת מציאתן דליכא חזקה דמעיקרא לטהר אבל באשה וקופה דספק אי הוי ביהאי שעתא לא דמי' לסוטה דודאי נסתרה במקום הטומאה, להכי חולין. ח סוטה כ"ט. ט נדה ס' ע"ב. י וס"ג הטהרות לא בלו מחמירין אל הכלי אלא אדם הוימן סס. יא פרק ד'. יב דבאמת אף אי ודאי נגע הכבר בוריקחו כיון דלא נחה הטומאה לא נטמא הטהור כדתנן, טהרות פ"ד מ"א, אלא ודאי שנחה אחר שזרקה וספק אש לאחר שנחה נגע מחמירין ומספקא מחמאין. יג חסר וז"ל: כיון שהנחה שם ע"י אדם הוי כדבר שיש בד"ל, וכ"פ הר"ם, אבל הרע"ב כ' דאיירי שאדם אומר בכבר. יד ד' ע"א. טו ז"ל: דהא אמרנו חזקה קמייא עקרית והעמד אשה על חוקה אף דהשתא חזיא לא אמרין מעיקרא הוי דס, ואיך נחמר דאולינן בחר שעת מציאתן לקולא, אלא הכי פרושא וכו'. טז ז"ל שנמלאת שבורה על טהרות, ושבורה לא מטמא, נדה ד', אזלינן נמי בחר שעת מציאתן לקולא, ולא ינחם דשלמה נפלה ואח"כ נשברה, אבל לאו מטמא שעת מציאתן לבד אמרין טהור אלא משום דחוקה קמייא דטהרות מסייע לה. אבל נגד חזקה קמייא לא מחמירין מידי שעת מציאתן להקל אלא להחמיר בקדשים. יז משמע קלח דס"ל כרסב"א צסי' פ"א ועימ"ם למעלה ליכא דעת רמ"א ומ"ם רבנו בסמוך דאין ראוי מחמירין. יח שערך טומאת כחמים למפרע לטמא הטהרות ונגדים, דהא קיי"ל דבועלה אינה מטמאה למפרע, נדה ט"ו, ואע"ג דמקולקלת למיניה, נדה ו', הולרכו לכך כיון דטומאה למפרע לטהרות, והוי סתרי אהדדי אש אמרו שמונה מיום הראי' כודאי רחמה היום (ואינה חומה למע"לע שאינה מטמאה בועלה כלל). מדברי רבנו משמע דקדשה מלא רובץ עומד אלל האש שזאבים ממנה רובץ כל היום ולעת ערב מלאו מבושל ושקוב לתוכו מחיכת אסור, כל מה שלקחו מן הרובץ כל היום כולו אסור מספק, כיון דאח"ל השתא נפל, והיינו דמחויקין אסור מוזן לזמן. ומתוס' נדה דף ב' וד' נראה דוקא לקדשים וטהרות מחויקין מוז"ל ועי' מ"ם ערוצין ל"ה, והאחרונים החליטו כמ"ם רבנו דוקא בדאיכא לחימר השתא נפל. ועי' בסמוך שיש סיתר מזה הכלי ששאבו בו צרשונה ואח"כ נמלא בקדרה האסור. יט נדה ד'. ב מוכח חסוגי' ועתוס' ד"ס שכל הטומאות. כא שבת קי"ב ע"ב וער"ף ור"אש חולין קי' ועי' ל"ח. כב סס צגמ' ועתוס' ד"ס שכל הטומאות ותוס' ריש נדה שכתבו קן. כג ר"ח ע"א דמסקינן קן. אבל תוס' כ' החס דגמ' איירי שהטומאה ידועה שהיא במקומה ולא שיש מהא בל ממנה למקום אחר כזה לכ"ע אין מחויקין ממקום למקום, ופלוגתא דחזקי' ור"ו אש נחמר הטומאה עלמה הלכה עם הקופה ממ"למ. ורבנו פסק כחוקי', אבל הרמ"ם פסק כר"ו מחויקין ממ"למ לחלות, וז' דוקא לטהרות ס"ל וכ"פ הרשב"א. וכ' הרשב"ד בזורק מכלי אל כלי ומלא בזהרון אפי' לר"ו לא מחויקין ט' בכלי הראשון, והיינו אף

ספר האשכול, הלכות נדה.

לב.

ומה שאמרו מטמאה מעת לעת למפרע דוקא אם לא בדקה עצמה כינתים אבל בדקה הפקידה ממעטת על יד טעם לעת ואינה מטמאה אלא משעת הפקידה. ולא כל הבדיקות שוות, שהרי אמרו א אשה עוסקה בטהרות צריך ב' עדים לבדיקה א' לפני חשמיש ואחד לאחר חשמיש, והבדיקה לפני חשמיש אינו ממעט ולא נחשב לבדיקה דמתוך שהיא טהומה לביתה אינה טכנסת לחורין וסדקין. ויש שמדקדק ב' טכאן דכל לבעלה אינה צריכה בדיקה לחורין וסדקין של אותו מקום, ולהכי אמר מתוך שטהומה לביתה אינה בודקת יותר מה שצריכה מן הדין, ודוקא לטהרות צריכה בדיקה לחורין וסדקין. ולישנא דגמרא לא טשטע הכין מדקאמר מתוך שטהומה לביתה אינה טכנסת לחורין וסדקין, משמע דפשעה ולא בדקה מתוך מהירותה לביתה, אבל אי מתחלה לא תקנו חכמים לבדוק לבעלה לחורין וסדקין, הוי למיטר: מתוך שאינה צריכה לבדוק בחורין וסדקין לבעלה לא מחשב בדיקה לטהרות, אלא ודאי הצריכה אף לבעלה לבדוק בחורין וסדקין היכא שעוסקת בטהרות, והא דלא מיחשב לבדיקה קודם חשמיש בדיקה לטהרות, דחיישינן מתוך שטהומה לא בדקה יפה. וכן שמענו מרבנא דאמר ונהגו הנשים לבדוק עצמן בין בהפסק טהרתן בין בבדיקת זי"ן נקיים בכל חורין וסדקין שאפשר שיעטר בהן הרם. מיהו אם ביום שפוסקת בדקה בכל חורין וסדקין ומצאה טהורה ובחך שבעה נקיים לא בדקה בכל חורין וסדקין אלא באמצע הפרוורר אין לעכב טבילתה אם בדקה עצמה בחורין וסדקין בשביעי ג. — תנן כל אשה שיש לה וסת דיה שעתה ד ודוקא שראתה בשעת וסתה ה. והבדיקות שתקנו חכמים שחרית וערבית לעוסקת בטהרות אף לאשה שיש לה וסת תקנו ו והואיל שעוסקת בטהרות צריכה נמי לבדוק קודם חשמיש ולאחר חשמיש ה, וגם הבעל בודק עצמו לאחר חשמיש בעד שלו ח והצנועות עד שבדקו עצמן בו לפני חשמיש אין בודקות בו לאחר חשמיש לפי שטמונה וכהה ט. ובדיקה שלפני חשמיש היא לאור הנר שתראה שטהורה היא מדאמרינן טנו דבעיא . . . י. אבל אשה שאינה עוסקה בטהרות אפי' אין לה וסת אינה צריכה בדיקה לבעלה ולא . . . יא דקיי"לן כשמואל כל לבעלה לא בעיא בדיקה יב. והצעת שמעתיא דסוף פרקין יג דאקשו בה בחבורתנו כך: אמר . . . יד ור' חנינא בן אנטיגנוס ודאי לבעלה נמי בעי בדיקה טו דהן עותוה והן תקנהו קאמר. להכי אקשו אשמואל דאמר הלכה כר' חנינא: אי בעסקה בטהרות לבר אמר הלכה כר' חנינא דקמ"ל דאשה שאין לה וסת מותר להחמיק בטהרות ולשמש ע"י בדיקה, הא אמר הדא זימנא דאמר ר' זירא אמר שמואל אשה שאין לה וסת אסורה לשמש עד שתבדק אם עוסקה בטהרות, ואי לכל מילי אמר הלכה כר' חנינא דלבעלה מותרת אשה שאין לה וסת ודוקא על ידי בדיקה אפי' אינה עוסקה בטהרות, הא אמר כל לבעלה לא בעיא בדיקה, ומשני טאן דמתני הא לא מתני הא, כלומר ודאי לא אמר שמואל הלכה כר' חנינא אלא לענין טהרות דשרי' אשה שאין לו וסת להחמיק בטהרות ולשמש ע"י בדיקה, ואי קשי' הא אמרה שמואל הדא זימנא דאמר ר' זירא וכו' טאן דמתני הא דר' זירא אמר שמואל, לא מתני הא דרב יהודה אמר שמואל הלכה כר' חנינא ב"א. נמצא דשמואל פליג אר' מאיר דאוסר אשה שאין לו וסת לשמש, ופליג נמי בחדא אר' חנינא ב"א, שנראה מדבריו שאשה שאין לה וסת בין עוסקה בין לא עוסקה בטהרות בעיא בדיקה, ושמואל ס"ל בעוסקה בטהרות מותרת לבעלה ע"י בדיקה, ובאינה עוסקה בטהרות לא צריכה בדיקה לבעלה, דשמואל אמתניתין וברייתא סת"ק טז דתנן

נחל אשכול

באופן דל"ל השתחא נפל בכלי האחרון, דבאופן זה אפי' בכלי הראשון שרי. ואי קשי' היכא ילפינן מפלוגתא דר"ו וחזקי' לענין אסור דחין וחזיקין חמ"לם הא קיי"לן אסור מטומאה לא ילפינן, חולין פ"ו ע"ב, יצמות ק"ג ע"ב, ערש"י סס היכא דהוי גלוי מלתא בעלמא ילפינן אפי' מטומאה דמקרא נפיק, ומכ"ס הכא דבטומאה עלמה מסברא אמרו וכ"כ סר"ס בהגהות ס"ד דוקא היכא דאיכא חדש בטומאה לא ילפינן ועתוס' חולין ס"ד ע"ב, ומוכח כן מכ"מ בש"ס כמו צריש נדה דפריך למה בחבית ספק וכו' והאי. ואח"כ הגו"ל דקדק ע"ז ממאי שהביאו חוס' ור"ש וטור א"ח חס"ז אע"ג דלענין ט' אמרינן הסברא מה שמנחל במעי דגים ועופות הוי כמעוכל, פ"ח דהלכות ער"ש, לענין אסור לא הוי כמעוכל? ות' דאפשר לענין ט' הוי מעוכל לענין דאמרינן שלא נשאר כזית שלם בלתי מעוכל, ופחות מכוית לא מטמא אבל באסור ח"ש אסור מ"הס. מיהו צ"כ שמיני פ"ג משמע דמ"הס לא חשיב מעוכל לענין אסור וז"ל תכלו לרבות הטור שצמחי הטמא יכול אף הטמא צמחי הטור ח"ל אותם. וע' אשכול הג' טרפות שהארכנו בדבר זה. א דף ה', י"א ע"ב. ב הראש"ד, והפוסקי' חלקו עליו. ג נדה ס"ח ע"ב, גם אם לא דקדק עלמה כלל אלא בהפסק טהרה ובראשון ושנייה מהני דיעבד. ד שאינה מטמאה טהרו' מעת לעת אלא משעה שראתה. ה אבל שלא צעטת וסתה מטמאה מע"לע וכחמה אפי' צעטת וסתה מטמא למפרע, נדה ד' ע"ב. ו דף ד', י"א. ז סס מגו דבעיא בדיקה לטהרות צעיא נמי לבעלה. ח דף י"ד. ט דף י"ב. י חסה, וכונתו כמ"ס רשב"א אהא דאמרי צ"ה דף י"ו די בשני עדים כל הלילה, פ"י שבדקת עלמה אחר כל השמים ותשמים צב' עדים כל הלילה ולמחר בדקת העדים אצל גלילה אינה צריכה לבדוק העדים לאור הנר אחר שכבר התחילה לשמש וכ"כ חוס', ויש מו' שאומר צעט רש"י דגם בדיקה ראשונה לפני השמים אין צריכה לאור הנר אלא מתחין למחר קודם שעוסקת בטהרות, וכ' רשב"א שאינו מחזיר, כיון דאמרו מגו דבעיא בדיקה לטהרות צעיא נמי בדיקה לבעלה, ואי איחא מאי מגו איכא, דהא אה אמרת שתייה צריכה לבדוק העד אלא למחר לטהרות, ואין זה לבעלה, אלא ודאי שבדקת קודם השמים לאור הנר לראות אם טהורה היא לבעלה. ויש לספק אם צריכה בדיקה לאור הנר קודם כל השמים ותשמים ועי' ס"ט קפ"ו. יא אולי י"ל ולא תבדק עלמה לא קודם ולא לאחר השמים דא"כ לבו נקפו ופורט, דף י"ב (מיסו ודאי שלא צעטת תוכל לבדוק עלמה קודם השמים כדחין י"ג כל היד המרבה לבדוק צעטת משומתת) ולרבו אפי' אין לה וסת הדין כן, והסכמת אחרונים באין ל"ו צריכה בדיקה קודם ולאחר השמים. יב י"א ע"ב. יג י"ב ע"ב. יד י"ל רב יהודה אחר שמואל הלכה כר' חנינא ב"א דאמר אשה שאין לה וסת משמשת בשני עדים סן עותוס סן תקנהו ופליג אר"מ דאמר אסורה לשמש ויוליא ולא יחזיר עולמית. טו פ"י אפי' אשה שאין עוסקת כלל בטהרות וזה מקרי לבעלה, אבל בעוסקת בטהרות אפי' יש ל"ו ל"ב לבעלה כדאי לעיל מחמת דבעיא בדיקה לטהרות. טז י"א ע"ב. ולרמב"ם אשה שאין לה וסת צריכה בדיקה לבעלה לפני ולאחר השמים וכך פסק סר"אש וש"ע ומשמש הא דאמרינן דף י"ב לא תבדק לבו נקפו ופורט דוקא בשטור

ספר האשכול, הלכות נדה.

דתני כל הנשים בחוקת טהרה לבעליהן ותני במה דברים אמורים שצריכה בדיקה לטהרות אבל לבעלה טוהרת א. אבל רבנו חננאל ז"ל כתב דאין לה וסת בעיא בדיקה לבעלה, ומפורש מאן דמתני הא לא מתני הא כלישנא: אמוראי ניהו אליבא דרב יהודה, מאן דמתני דרב יהודה אמר שמואל הלכה כר' חנינא ב"א, לא מתני הא דריא"ש לעיל דאין לה וסת לא צריכה בדיקה לבעלה, ולא מתני הא דאמר ר"ז משמי' דשמואל דבעי לדייק מיני' דאין לה וסת נמי אינה צריכה בדיקה, ופסק לחומרא כר' יהודה אמר שמואל דאמר הלכה כרחב"א דמיירי ודאי לבעלה וכן דעת בעל ההלכות ב. והגאון ר' יצחק ז"ל הביא בהלכותיו ברייתא ג' החמירן והפועלים והבאין מביית האכל ומביית המשחה נשיהן להם בחוקת טהרה ובאין ושוהין עמהם בין ערות בין ישנות אם הניחן בחוקת טהרה אבל הניחה בחוקת טומאה לעולם היא בחוקת טומאה עד שתאמר טהורה אני עכ"ל מדלא מפליג אלמא ס"ל . . . ד אבל בפרק . . . ה אלמא ס"ל הא דאמרן אין לה וסת טוהרת לבעלה בלא בדיקה, דוקא אחר שנחזקה בתחלת נשואין שאינה רואה מחמת חשמיש, ומפרש שני עדים דקאמר ר' חנינא עדים לו ולה לבדוק אחר חשמיש, ור' חנינא לא בעי עדים אלא ג' פעמים, ובעניות דעתין לא טהוור בצורתה דשמעתא דפרין מיני' אשמואל ו' ולישנא דברייתא ר' חנינא קמהדר לתקנה לבעלה ו' ואי ניטא נמי דלא מפליג המקשן ח בין בדיקה קודם ולאחר חשמיש אכתי מה מתרין דרי"אש לא מתני ט. ואפשר דס"ל דריא"ש דמפרש בטתניתין אין לה וסת אינה צריכה בדיקה, וריא"ש דאמר הלכה כרחב"א לא סתרי אהדדי, דינה צריכה בדיקה דקאמר אחר שנתחזקה ג' פעמים שאינה רואה דם מחמת חשמיש, דהויתיה לדעתיה דהרב ו"ל י דרחב"א ודאי לא בעי בדיקה לבעלה אלא ג' פעמים ואם לא ראתה אתחזקה שאינה רואה מחמת חשמיש ושוב העדים תקנה ואינה צריכה בדיקה, אבל כר"ז אמר שמואל לא מתוקם ההוא דרחב"א, דר' זירא קאמר אשה שאין לה וסת אסורה לשמש עד שתבדק ורחיק אנפשי' לאוקם בעסקה בטהרות וישנה יא' ולא אוקם כפשטא דמיירי לבעלה ובג' פעמים הראשונים, ש"מ דקסבר ר"ז אליבא דשמואל כל לבעלה לא בעי בדיקה יב אפי' בג' פעמים הראשונים, להכי הוצרך לחרוצי מאן דמתני הא לא מתני הא יג. ונכון להחמיר כדעת ר"ח ובעל הלכות דאשה שאין לה וסת בודקת עצמה קודם ולאחר חשמיש. והכין משמע בירושלמי

נחל אשכול

לקרנן או צפני צעלה או דמיירי ציס ל"ו. ומפרש הא דאמר ר"ס מאן דמתני הא לא מתני הא, דריא"ש דאמר הלכה כרחב"א לא ס"ל הא דאמר ר"ז משמי' דשמואל דוקא עסקה צטהרות צעיה אין לה וסת בדיקה, אלא אף לצעלה צעיה. וסקשו עליו קושית רש"י ריא"ש גופא אחר לעיל כל לצעלה לא צעיה בדיקה ודייקינן הסם דקמ"ל אף צאין לה וסת דינא סכי? ונ"ל דיוק הס"ס דריא"ש צאין לה וסת איירי כך הוא, דאי ציס לה מאי קמ"ל מתני' היא כל הנשים בחוקת ט' לצעליהן. אבל לקמן דף י"ב א"ל ר"פ לרבא מאי למיעבד כי הא מתניתא פרוש' תוס' א"ס יש לסמוך אברייתא דיסנה נמי א"ל להקניא, דלמא אף לצעלה גרידא נריך להקניא ולחוצצה, ומסיק דא"ל דשאל לנשי דבי רבנן אי מזרכי להון בדיקה ואחריו לא, וביס להן וסת איירי כסחם נשים. והסתחא י"ל הא דאמר ריא"ש אין עסקה צטהרות לא צעיה בדיקה לעולם ציס לה וסת איירי, ולא קסי' מתניתין היא כל הנשים בחוקת ט' לצעליהן, הו"א דוקא ערות, וקמ"ל ריא"ש דאמר לומר דריא"ש קמ"ל צאין ל"ו, ולמאי דמתלקינן לצסיף צין ערות ל"ו. וצב"א דלא אסיק דעתין לחלק צין ערות ליסנות הוכרח לומר דריא"ש קמ"ל צאין ל"ו, ולמאי דמתלקינן לצסיף צין ערות וצין יסנות לענין טהרות דאל"ו יסנה נמי ל"ב עי"ש ה"ה לצעלה קמ"ל אפי' יסנה כי יש ל"ו א"צ. וספיר מסיק מאן דמתני ריא"ש הלכה כרחב"א לא מתני הא דר"ז דאין לו וסת א"צ לצעלה, והא דאמר ריא"ש גופא מתני' כל לצעלה ל"ב בדיקה צ"ל וסת מיירי מתני' גופא דאיירי ציס לה וסת, וקמ"ל אפי' יסנות א"ל בדיקה. וצב"א יסחא נמי דלא דמי ריא"ש גופא אהדדי, דלעיל מתני' אחר לצעלה ל"ב אפי' א"ל וסת והכא אחר הלכה כרחב"א, ולפמ"ש ידע שאין הכרח לאוקמי ריא"ש אף צאין ל"ו. והסתחא י"ל דריא"ש נמי יהוה מה דאמר ר"ז אחר שמואל אשה שאין ל"ו אסורה לשמש עד שתבדק אבל מוקי לה כפשטא אפי' לצעלה, ולא כדמפרש ר' אבא לטהרות וקמ"ל יסנה נמי ל"ב, וביס ל"ו יסנה ל"ב בדיקה. ולפ"ו דריא"ש אין סברא לומר דיש לה וסת יסנה א"צ צעסקה צטהרות. וצב"א יסחא מה שלא הביא הרמב"ם צב"ל מ"ומ פ"ד גבי אשה שיש לו וסת צריכה נמי בדיקה לפני חשמיש, דצעסקה צטהרות דיסנה א"ל להקניא דמתסיק ר"ז, וה"ט דלריא"ש אין שום הכרח לדון זה ודצרי שמואל מפרשי' כפשטון. א וכך מפורש צר"ן. ב צב"ג שלנו ליכא פסק צזה, אבל נראה מדלא הביא כלל ריא"ש הראשון לצעלה א"צ (דמפרש צגמ' צאל"ו נמי) אלא סך דר"ז א"ש כל לצעלה ל"ב, ואח"כ מצינא ריא"ש האחרון הלכה כרחב"א ומסיק מאן דמתני הא לא מתני הא, ש"מ דסבר דלא משגחינן צריא"ש הראשון, דריא"ש האחרון עקר. ג דף י"ב. ד אפי' אין לה וסת א"צ לצעלה. ה אלמנה זונית צכתוצות כתב וז"ל: ת"ר כל אשה שאין לה וסת אסורה לשמש ואין לו כתוצה וכו' כל הצרייתא דמה י"ב, ר' חנינא צן אנטויגוטס אומר משמעת צב' עדים הן הן עוותיה ותקוניה שחם השמש פעם א' צ' וג' צעדים ונמצא דם על עד שלה אז עד שלו בכל פעם ופעם, הן הן עוותיה שסוחזקה נדה לכל ימיה וינאה צלא כתוצה וכו' ואם שמעה צב' עדים אחד לו ואחר לה ג' פעמים ולא נמצא דם צאחד מהן, הן הן תקוניה והרי היא ככל הנשים עכ"ל. ו דאמר לצעלה א"ל בדיקה וסיינו קודם חשמיש. ז ומסתחא צעי עד לפני חשמיש כיון שאין לה וסת ומה"ט אסרה ר"מ. ח והכי פריך כיון דאמר שמואל לא צעיה בדיקה לצעלה צין קודם חשמיש צין לאחר חשמיש משמע, והכא אחר הלכה כרחב"א דאשה שאל"ו צעי בדיקה לאחר חשמיש. ט ז"ל: להא דר"ז א"ש לצעלה א"צ, תיקשי ריא"ש אריא"ש גופא, דאמר לעיל לצעלה לא צעיה בדיקה והכא אחר הלכה כרחב"א דצריכה ג"פ בדיקה לאחר חשמיש. י מוסמך ה"ר"ף צב"ל נדה אריא"ש הלכה כרחב"א לצרייתא דהרואה דם מ' חשמיש נדה ס"ה. יא סס י"ב ע"א. יב וכך דייק רבא מר"ז כל לצעלה ל"ב. יג וכענין זה מפרש רמב"ן. והר"ן מפרק א"כ מאי קאמר דף י"א ע"ב חדא מכלל צברתה אחרת, הא אחרת לריא"ש ג"פ צריכה בדיקה ודאמר לצעלה א"צ מכלן ואיך הוא, ואלו לחצ"ש לא צריכה בדיקה ג"פ? ולאו פרוקא הוא אכתי לא נשית צרייתא דרחב"א ולא אסיק דעתה דאין לה צטהרות צריכה עדים לחקונה, והסתחא דשמיע לן דאריא"ש הלכה כרחב"א דצריכה עדים לחקונה כדי שחחזוק צב"פ, ספיר אמרינן הא דאמר ריא"ש לצעלה א"צ לאחר שחחזוקה קאמר. ועדיין קשי'

ספר האשכול, הלכות נדה.

בירושלמי א. — וקיי"לן כסתם משנה אשה שיש לה וסת דיה שעתה ואינה מטמאה אלא משעה שראתה וכן ד' נשים בחולה וקנה מניקה ומעוברת ב, ואיזה בחולה בחולת דמים שלא ראתה דם מימיה אע"פ שנשואה, וקנה שעברו עליה ג' עונות משהוקינה וקורין לה אמה בפניה מחמת וקנתה ואינה חוששת ג, מעוברת משיודע עוברת אחר ג' חדשים, מניקה כל כ"ד חודש, אע"פ שמת הולד ד. ויש מי שאומר אפי' אשה שיש לו וסת מטמאה מעת לעת דאסיק בגמרא ה מתניתין ר' דוסא ופליגי רבנן עליה. ויש להשיב הרבה, הוה דבגמ' מספקא אי רבנן פליגי עליה בשעת וסתה, ותו כיון דסתם רבי הכא ובפ' האשה ו אשה שיש לה וסת דיה שעתה בלי חולק ש"מ הכי הלכתא ועוד דהכי תנן בבבביר . . . ו ובגמרא נמי אמרינן ה טעמא דאשה שיש לה וסת הוא דמתחלקי רבנן בין כחמה לראיתה שראיתה אינה מטמאה מעת לעת, ומדקאמר דמתחלקי רבנן, ולא קאמר דמתחלק ר' דוסא שמע מינה דר' דוסא לאו יחידאי הוא אלא איכא רבנן דס"ל כותיה, וכיון דהכא והכא רבנן, הדרן לכללא הלכה כסתם משנה. מיהו בהא שוין יש לה ואין לה וסת דכתמן אפי' בשעת וסתן מטמא למפרע, וטעמא שאם תראה שלא בשעת וסתה מטמאה למפרע מ טעמא לעת. אבל ד' נשים שאטרו חכמים דיה שעתן מעוברת, מניקה, וקנה, ובחולת דמים אע"ג שהגיע זמנה לראות כתמן בראיתן ואינן מטמא למפרע אלא מכאן ולהבא וכן תנוקת שהגיע זמנה לראות שהיא בת י"ב שנים אף שלא ראתה עדיין, אבל תנוקת שלא הגיע זמן לראות אפי' כחמה טהור דאמרינן לאו מגופה בא אפי' סדינין שלה מלאים דם אין חוששין לה.

ואף

נחל אשכול

קשי' רמב"ח סתמא אחר חמשותף צב' עדים חשמע לעולם, וחי זדיקה לפני תשמיש לא אדכר ברמב"ח לדעת הר"י, ולקושי' הש"ס חי בטסקוס בטסרות סח אחרת חדא זימנה, א"כ ודאי חשמע רמב"ח נמי זעני זדיקה לפני ת'. אבל הרמב"ד פרש דברי ר"י: ודאי רמב"ח לטסרות איירי וצ' עדים דקאמר א' לפני וא' לאחר התשמיש, מיהו ליכא לחומר דוקא לטסרות קאמר, כיון דקאמר סן עותוס סן חקנוס חשמע לצטלה נמי זעניא חקון (וכונחו דפרכת הש"ס אריא"ש הלכה ברמב"ח הכל כפרש"י) ומסברת עלמו כ' הר"י לידון ודאי א"צ לפני תשמיש, מיהו מלשון רמב"ח סן חקנוס חשמע שיש חשש גם לצטלה כיון שאין לה וסת וחזאי ע"י מקריים, מ' תשמיש נמי מיישין, וכיון דאמרינן דף ס"ה בג"פ היחוסק לרואה מסתברא בג"פ אחחוסק נמי לאינה רואה. ועש"ך ס' קפ"ו. א אפשר כונחו דברושלמי פ"ב ס"ד אהא דאמר שמואל אשה שאל"ו חסורה עד שתצדק פריך מחני' אחרת כל הנשים בחזקת טהרה אפי' להבאין מן הדרך חשמע אפי' אין לה וסת? ומתוך מחני' שהניחה בחזקת טהרה, ושמואל איירי שהניחה בחזקת טהרה, וצ"ח לה וסת כי' מחשב ימי וסתה ואם עברו זמן לצטול בא (ט"ו ע"ב) מותרת לו בלא שאלה וזדיקה דצטילה בזמנה מזה, אין לו וסת לריכה שאלה וזדיקה. והסתחא יש לפרש ודאי כר"ח וה"ג ולא תקשי רי"ש שדמר הלכה ברמב"ח אריא"ש דאמר לצטלה א"צ זדיקה, הוה צ"ח לו וסת, וקושי' הש"ס תנינא כל הנשים, ל"ק ד"ל דשמואל קמ"ל צ"ח לו אפי' הניחה בחזקת טהרה. (ועוד לירושלמי אפי' הוה דאמר ר"ז א"ש אשה שאין לה וסת אלע"ש לא מוקם לטסרות דחיקא, אלא דוקא באל"ו). גם לרמב"ם אל"ו חסור לשמש עד שתצדק. ויש לחקור אם לא צדקה וראתה אם חייבין ח, ומדמוקי ל' בשבועות י"ח מתניתין דחייב, צבועל סמוך לוסתה, ולא באל"ו שחשמע בלא זדיקה לפני תשמיש, אין רא"י דבכ"ג פטורין, דמוקי מתניתין בסתם אשה. אבל הרמב"ם צ"ח דשגגות שכ' שאינו חייב אלא צבועל סמוך לוסתה ואמר יכולי לצטול חשמע באל"ו ולא צדקה אינו חייב. וטעמא רבה לחלק צבועל סמוך לוסתה וראתה ברור אם המתין ועשה כחקון חכמים לא ס' נכסל, אבל באל"ו אפי' חי צדקה ומלאה טהורה עדיין אינו ברור שגלל מזהשול דאפשר סתראה גם צשעת תשמיש, צפרט לפר"ן דעקר זדיקה לא"ת, דעלולס לראות ע"י מקריים, וה"ס ע"י תשמיש. ויותר נראה שלא הביא הרמב"ם באשה שאל"ו ולא צדקה וסתה וראתה שחייבין ח, ס"ט להרצ המגיד עקר טעמו דרמב"ם סלריכה זדיקה מדקאמר מאן דמתני הא לא מתני הא, ומספקא אזלינן לחומר אלא אין מציאין קרבן. ב דף ז"ן ונ"מ לידון לענין שאין לריכות לחוס לעונה סמוך לוסת דלקמן. ג ט'. ד דף ח' וי"ד. ה ד' ע"ב. ו האשה שפיה עושה לריכה נדה ס"ג. ז בצמירתא כותי', במשנה א' דעדות, ובצרכות כ"ז אמרינן הלכה כר' יסודס לגבי חכמים הוואיל ותן בצמירתא כותי'. ובלא"ה אמרינן יצמות מ"ב סתם במשנה ומחלוקת צברייתא הלכה כסתם ועתי"ט זכמים פ"ח מ"ז. ח דף ה'. ט ד' ע"ב פרש"י כיון דאשכחן צראיחה טומאה למפרע ע"כ, אבל לא גזרו משום כחם שלא צשעת וסתה, דאיכו גופא גזרה. ועוד דגזרו על כחם צשעת וסתה דלית צ"י שגוי א', תחת דם בא כחם, משום רא"י שלא צשעת וסתה, דלית נמי שגוי א' דראתה שלא בזמנה, אבל כחם שלא צשעת וסתה איכא תרי שגויים כחם תחת דם ושלא בזמנה. מדברי רבנו ל' דכתם צשעת וסתה נמי מטמא למפרע עד שעת זדיקה הצגד ככל הכתמים ומקולקלת למנינה כדאי' דף ו', ולא נראה כן מרמב"ם שכ' צפ"ט דא"צ כל הרואה דם שלא צשעת וסתה וכל הרואה כחם מטמא מע"לע. וסקסס אלוך נעורי הגמ"ס קאפיל מוארמם ז"ל ססותר דבריו צפ"ג דמ"מ הרואה כחם טמאה למפרע עד עת הצדיקה וכן הצגד טמא למפרע עד זמן הצדיקה? והרצ מו"ס נעט העם ז"ל חרץ דבסל' א"צ דאינו עקר לענין טומאה כללל כיוול כל הרואה כחם מטמא מע"לע דאפי' ראתה צשעת וסתה מטמא מע"לע ולא יותר, דכל הטעם דמטמא למפרע צשעת וסתה שאם תראה דם שלא צשעת וסתה נמי טמאה למפרע, ולא יהי' הטפל ממור מן העקר, שאם תראה שלב"ו אינה מטמאה אלא מע"לע, א"כ ליכא לחומר דכתם צשעת וסתה יותר מע"לע, אבל בבל' מ"ו"מ כ' הרואה כחם מטמא למפרע, ובסתם כחם איירי שלא צשעת וסתה. ומרים הוי קשי' ע"ז דודאי כחם צשעת וסתה ממור מראיחה, דהא חסיים הרמב"ם ומקולקלת למנינה, וצראיח מע"לע אינה מ"ל כדאי' ו' ע"א. וישנתי עפ"מ"ס חוס' דף נ"ג דרשב"א ס"ל כחם א"מ למפרע אלא מע"לע שלא יהא ממור מראיה, וכחצו הסוס' הא דכחם מקולקלת למנינה צבא לא מייש רשב"א אלא שלא טמא יותר מע"לע, וס"ה לידון צכחם צשעת וסתה. ולי ל' ליטב צא"א, דצדק ר"ג ע"ב חולה כחמה צראיחה אח"כ חוך מע"לע, ורמב"ם פ"ט דא"צ בט"ו מפרש חוך מע"לע חולה כחמה צראיחה לענין זיבה, ולא מחשב הוה כחם לרא"י צפ"ע בראייה לזיבה, וכחם זה נראה דאינו מטמא למפרע אלא כראיה שלא צשעת וסת מע"לע. ואפשר נמי דאיירי צבא' א"צ שנמלא כחם על חלוקה וכגון דזמן זדיקה הצגד פחות מע"לע והצגד אינו

אינו

ואף הנשים שאמרו חכמים דיה שעתן צריכות א להיות בודקות עצמן שחרית וערבית וקודם ולאחר תשמיש אם עוסקות בטהרות ובשעה שהיא אוכלת תרומה, חוץ מנדה ויושבת על דם טהור ובתולה שנבעלה וראתה דם מחמת בתולים שהדם טהור ב ואם לא שטשה אחר בעילה ראשונה צריכה בדיקה שחרית וערבית שמא נשתנה מראה דמים שלה מדם בתולים ג אבל שטשה אימר שמש עכרן אפי' נשתנה. ובתוך י"א יום שבין נדה לנדה והם הימים הראויים לויכה גם כן מסולקת בדמים ואינה צריכה בדיקה ד ואם ראתה מטמאה מעת לעת כדחנני' פ' בנות כותים ה' ולהכי לא תני לה במתניתין בפ' קמא ו דלא דמי' להני דאפי' אם ראו לא שייך גבייהו טומאת מעת לעת, אבל שומרת יום אם ראתה מטמאה מעת לעת ז. ואף שבעונותינו אין לנו טהרות, נפקא מיני' מטה שאמרו מטמאות ולא מטמאות מעת לעת לענין קביעות וסת ופרישתן בשעת וסת כדבעינן למימר לקמן. דגרסינן בפ' האשה ה' והודחם את בני ישראל מטמאם מכאן אוהרה לבני ישראל שיפרשו מנשיהן סמוך לוסתן, וכטה אמר רבא עונה, יום או לילה ט' ואע"ג שדרכה לראות בסוף היום בעי' פרישה מתחלת עלות השחר, ואע"ג שדרכה לראות בסוף לילה בעיא פרישה מתחלת הלילה דקיי"לן כר' יהודה דאמר כל היום שלה י' וטוקי לה ברגילה למיחוי סוף לילה דכל הלילה אסורה, ואם לא ראתה מותרת מיד ביום אע"ג דקרוב לזמן וסת, ותניא ר' יהודה אומר כל הלילה שלה יא? וטוקי לה ברגילה למיחוי מתחלת היום דכל הלילה מותרת אע"ג דסמוכה לזמן וסת וכל היום אסורה. תני רבא ר' יהודה . . יב. ואם היא רואה זמן מה שנמשך הוסת מסוף הלילה לחוך היום, ושוב מגיע שעת וסת, לא מבעי' לן דאסורה כל הלילה ושעת וסת שראתה בו ביום דהא אפי' ר' יוסי דפליג על ר' יהודה ולא קאמר אלא שעה שרואה ומתיר העונה עצמה מודה דשעת וסת אפי' חציה ביום וחציה בלילה מיהת אסורה, והא נמי לא מבעי' דלד' יהודה כל הלילה אסורה, דהתחלת וסת בסוף לילה הוא וברגילה למיחוי בסוף לילה אמר רבי יהודה כל הלילה אסורה כי קמבעי' לן אי אסורה נמי כל היום יג . . . ואם היא ישנה ובבקר מצאה דם וסתה ולא ידעה אם בלילה אם ביום דאתה נחלקו בתורתנו, אי נימא דחוששת מספק ללילה ויום, ובהגיע זמן וסתה אסורה בלילה וביום. והסכמנו יד' כיון דוסתות דרבנן ספקא לקולא ולא אסרינן אלא עונת היום שהיתה בה ודאי נדה, והכי נמי אסרינן לעיל דלחולין אוקי אשה בחוקת טהרה ולא מטמאינן לה למפרע. והיכא דרגילה למיחוי ראייה מרובה נמשך איזה ימים, והגיעה תחלת זמן וסתה ולא ראתה, איכא מרבואתא דאמרי צריכה לפרוש כל אותן ימים טבעלה שראתה בו ברגילות, דהוחוקה בראיה לכל הזמן, וכל הזמן בעי עקירה שלשה פעמים ואיכא דאמרי בחר תחלת ראייה אולינן שהיא עקר הוסת ושאר הראיות שנמשכו ממנה תוספת דמים הן, וכיון דעקר לא בא לית לן למיחש למפל, ומייתי סיעתא למלחא מהא דפרק קמא טז אע"ג שאמרו דיין שעתן צריכות להיות בודקות חוץ מן הנדה. ופריך הניחא לריש לקיש דאמר אין אשה קובעת וסת בימי נדה, אלא לר' יוחנן דאמר קובעת וסת בימי נדה, תבדק דלמא קבעה לה וסת, ומשני לר' יוחנן נמי דוקא ממעין סתום הא דקבעה אבל ממעין פתוח אינה קובעת, כלומר אי חווי ריש ירחא ועשרים וחמש בירחא וריש ירחא דהוי ראיח ראש חודש השלישי בימי נדה, דקובעת

נחל אשכול

אינו מטמא למפרע אם נגע בטהרות אלא עד זמן הסדיקה, ואם אחת אומר היא עלמה אינו טמאה מע"לע, א"כ קלה ראיית כחם מכל ראיית. ובזאופן זה כ' מטמא מע"לע. אך זה נסחר מירושלמי פ"א ה"א: אבעי' צדקה חלוקה שחרית ולא הי' זו כחם ובמנחה מנחה, חלוקה אין טמא אלא שחרית, גופה מאי שיטמא מע"לע, גופה כלום אינה מטמא אלא משום חלוקה, חלוקה עד שעת כזום וגופה מע"לע בתמיסה. מיכו כל זה שייך בכחם על חלוקה אבל נמנא על צורה וצדקה אחת מקום לפי שעה והי' נקי, שם לא שייך סברת ירושלמי, ואז י"ל גופה טמא מע"לע כדראי', ובהא איירי דבהל' א"ב, ובגל"ה סובר הרמב"ם דכחם על צורה חמור מצבגדה, דמטמא אפי' פחות מגריס, ושעורו ככ"ט כדראייה. וע"י מהר"י קורקס צפ"ג דמ"ומ עקר טומאת כחם למפרע אינה אלא מע"לע וכיון דלא ידענן מתי מחמיל מע"לע לריכין לטמא עד שעת כזום או צדקה. ויחכן משום דבהל' א"ב אין נ"מ כ"כ בטומאה למפרע כ' הרמב"ם עקר הדין בכלל, ובהל' מ"ומ שם עקר מפרש דטומאת כחם צפרטו עד שעת כזום וצדקה. א דף י"א. ב ע"י נדה ס"ד ודף י"א ע"ב. ג כפי' שדחה רש"י. ד דף ל"ט. ה שם. ו גבי הני נשי דאין לריכות צדקה, נדה ויושבת על דם טהור צמטנה דף י"א. ז והסו' שם מישבים צד"א. ח דף ס"ג. ט פי' אם דרך הוסת לבוא ביום פורש עלמא מתחלת היום, ואם צלילה פורש עלמא מתחלת לילה, ורוב נשים יש להם וסת כגון מכ"ח יום לכ"ח יום, ואינה צריכה לפרש אלא בצחות עונה שדרכה לראות צה. י פי' וכל הלילה אסורה. יא וכל היום אסורה. יב ל"ל אוסר קודם וסת ומתיר לאחר וסת, אם וסתה צסוף לילה דאסורה כל הלילה ואם לא ראתה מותרת מתחלת היום, ומתי מלא ר' יהודה מתיר קודם הוסת ואוסר לאחר הוסת, צרגילה לראות מתחלת היום, דכל הלילה מותרת ואסורה כל היום, כך צגמרא. יג דהא ציוס נמי חווי ונימא דהוי כאלו שעת וסתה ציוס, או דלמא צחר תחלת ראי' אולינן ומה שראתה ציוס כל זה צחר לילה גריר. הספר חסר כאן איזה שורות. ולענ"ד איכא למפשט מלישנא דמתניתין ר' יוסי אומר אף שעות וסת, פי' דוקא לשעה שרגילה לראות מושבת, ואם היתה למודה לראות עם הנן החמה (האי עם הנן החמה פרוש צגמ' סוף לילה וסמוך ליום כמו ערב שבת עם חשכה ע"י ר"ן) אינה אסורה אלא עם הנן החמה ור' יהודה אומר כל היום שלה, פי' וכל הלילה אסורה כדמפרש צגמ', וקשה כיון דר' יהודה אסורה בעי להסויף, הול' כל הלילה אסורה, וצרייתא נמי דקתני ר' יהודה אומר אם רגילה למיחוי סוף יומא כל הלילה שלה, כל היום אסור מצעי' למימר, דלאו אהיתרא אלא אהסורא קמהדר? אלא נראה דר' יהודה הא קמ"ל שאם רואה סוף הלילה אע"ג שצמטך קלת ציוס כדרך הראיות הצחות צסוף הלילה, דמ"מ כל היום שלה דאינה אסורה אלא עונת הלילה ולא עונת היום, ואע"ג דודאי שעת וסת דיוס, דהיינו מה שצמטך מן הראיות הלילה חוך היום, היא אסורה אפי' לר' יוסי דשעת וסת מודה ומכ"ש לר' יהודה, זה אין לך לפרש כיון דליכא למיעטי ולומר גם שעת וסת דיוס מותרת). גם הרמב"ם הול' דין זה מלשון המשנה היתה רגילה לראות עם הנן החמה דפרושו דעיינא ראייתא מלילה חוך הנן החמה ואפי' כל היום שלה. יד ע"י רמב"ם. טז דף י"א.

ספר האשכול, הלכות נדה.

דקובעת ופת לראש חודש, דהא דאקדם דמה לבא ביום כ"ה לחדש דמים יתרים אתוספו בה, וכיון דראיות ראשונות ממעין פתוח כגון באו אף שהשלישית דר"ח בתוך ימי נדה, מכל מקום רוב ותחלת הוסת ממעין פתוח בא, אבל אם הראשונות ממעין פתוח כגון ראתה בר"ח וה' בחודש שהוא תוך ימי נדה ושוב ראתה פעמים בה' בחודש עדיין לא קבעה וסת. דראשונה ממעין פתוח באה, ולהכי לא צריכה בדיקה בימי נדה דלא מהני לה אף אם תראה דלא קבעה וסת ברא' זו. ואי אמרת אם נמשך ראייתה ג' ימים שוב צריכה לחוש לג' ימים אף אם בתחלת זמן זה לא ראתה, הדרא קושי' לדובתא נדה נמי תבדוק, שטא נמשכה ראייתה כמה ימים, וכשיחזור וישוב זמן הוסת אסורה לבעלה ולטהרות כל אותן הימים אף שבתחלת זמן נדהה אינה רואה? אלא ודאי כל שאינה רואה בתחלת עונת הוסת אינה צריכה לפרוש עוד אלא בעונה דאתרמי בה תחלת הוסת. וראי' זו לאו מצדעתא היא, דודאי מסתברא בתחלת נדה עקר הראי' והשאר תוספת דמים, ולהכי אינה צריכה בדיקה דבתר תחלת ראייתה אוליינן, ולית לן למיחש שבימים הבאים יחסר העקר שלא תראה ביום ראשון ותראה יום או יומים אחריו, דאורח בומנו בא. מיהו אי אתרחש שבימים הבאים לא ראתה בתחלת זמן וסתה. שפיר יש לחוש שטא תראה אח"כ בזמן המשכה וסתה, ואית לן למיטר בראיות הראשונות תוספת דמים ה' בה ואקדם יום אחד לבא, והשתא אמעט דטא לכך יבא מעט מאוחר, דמסתבר מפי למיטר מחמת מעוטו שוהה זמן קצר ואחד יום או יומים בא האורח, מלומר בפעם אחת פסקה לראות כל אותן הראיות שהיתה שופעת לשעבר אחר שהתחילה לראות. וגם החוש מעיד שדרך הנשים לפעמים ירחיק וסתן עונה או יום או יומים ולפעמים יקרב וימהר לבא, הלכך נראה שצריכה לפרוש כל זמן המשכה הוסת א. תדע דהא הוי נוחא ל' לגמרא לריש לקיש דאמר אין אשה קובעת וסת בימי נדהה ב. וכל מקום שנשנה לשון אינה קובעת וסת ג. דייקנן מקבע לא קבעה אבל למיחש בעינן וצריכה פרישה אם יחזור היום. ויש מי שאומר ד' דלריש לקיש מיחש נמי לא חיישינן ומייתי ראי' מהא דתנן ה' אע"פ שאמרו דיה שעתה צריכה להיות בודקת הוין מן הנדה, וכיון שאין צריכה בדיקה משמע לא לקבוע ולא לחוש כיון דחויי ממעין פתוח. וליתא, דהא י"א יום ימי זיבה נמי בחוקת טהרה ולהכי לא צריכה בדיקה ולא קבעה וסת, ומ"מ חיישינן כדאמרין בפ' האשה ו'. ויש מי שאומר ז' הא דאמרו צריך לפרוש עונה סמוך לוסתה לילה או יום בזמן שיום ולילה שוין, אבל בתקיפת תמוז שהיום שלנו י"ז שעות והלילה קצר ובטבת שהיום קצר ולילה ארוך מאוד מחשבין יום ולילה י"ב שעות לכל אחד ואף שאין ראי' לדבר ובר לדבר איכא ח' דנבי ראתה ועודה בבית אביה ט' בית הלל אומרין כל הלילה שלה ונותנין לה עונה שלמה ואמרין כמה עונה ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן או יום או לילה, רבה ב"ב תנה א"ר יוחנן חצי יום וחצי לילה, ואמר רב שמואל בר יצחק ולא פליגי הא בתקיפת ניסן ותשרי, שאו יום ולילה שוין, נותנין יום או לילה. הא בתקיפת תמוז וטבת שאין שוין יום ולילה מחשבין לה חצי יום וחצי לילה דהוי עונה של שתי עשרה שעות י. והני נשי דאמרו רבנן ד' שעתן מפני שמשולקות מדמים יא אין צריכות פרישה אם בא יום וסתן ונבאר ענינים למטה, גם דין אשה שאין לה וסת שצריכה פרישה בעונה בינונית שהוא ללמ"ד יום יב והנחבאת במחבא יג, ודיני וסת הגוף, ווסת ימים, ווסת מורכב משניהם, ווסת הפלגה וחודש וכדומה. ור' אחא כשבחא ובעל הלכות והגאון ר' יצחק לא הביאו בספריהם, והן גופי הלכות.

גג.

כתב ר' אחא משבחא יד מחייבין בית ישראל למיפרש מנשיהון סמוך לעידנא דקביעא להון דחויין דמא דכ' והורחם אח בני ישראל מטומאת א"ר יאשיה טז מכאן אזהרה שיפרשו מנשיהון סמוך לזבתן ע"כ. והאי קרא אסמכתא בעלמא הוא דהא קיי"לן וסתות דרבנן טז וכך כתב בסמוך יז אשה שיש לה וסת והגיע זמנה ולא בדקה כהו, בימי עבודה ומניקותא לא חבעי לך דדמיה מסולקין ולא חיישינן דתנן יח ר' מאיר אומר אם היתה במחבא והגיע שעת וסתה ולא בדקה טהורה, שהחודה מסלקת הדמים, והכי נמי בימי עבודה ומניקותא דמיה מסולקין וטהורה היא, כי חבעי לך שלא בשעת עבודה ומניקותא, וסתות דאורייתא אינון ואמרין ודאי חויא, או דלמא וסתות דרבנן ומיחש חיישא ובעיא בדיקה ואי לא בדקה טהורה, ואי משום והורחם

נחל אישכול

א וכ"כ הראב"ד ור"ס חולקין. ב חסר. ור"ל אף לר"ל תיקשי נהי דס"ל דלא קבעה וסת בימי נדה, מ"מ מיחש מייס דכ"ג אמרין דף ל"ט דבימי זיבה לא קבעה וסת הא מיחש חיישינן וא"כ לר"ל נמי בימי נדה תבדק? אלא ע"כ כיון דלר"ל כל הני ראיות בתר תחלת נדה ממעין סנפתח ביום ראשון לנדחה אחו, הו לית לן למיחש כשתחור הזמן לא תראה ביום ראשון ויחסר העקר, ומה שגברר אמריו יבא לבדו, אדרבה אימא אורח בזמנו צא וכראיות ראשונות כן האחרונות, אבל לר"ו דאמר אשה קובעת בימי נדה וס"ד לראיות טויות אין צריך עס הראשונה (דומי' להא דדף יו"ד ע"ב פוסקת סו כב' ראיות) ואפשר שלא חשב הראשונה בתחלת הוסת, והשני תבא, פריך ספיר ותבדק? ולמאי דמסיק דלכ"ע מעין פתוח לא קבעה כיון דראשונה בימי נדה, יוחא נמי לר"ו דלית לן למיחש שלא תראה בתחלת נדה ותראה אחר יום או יומים, אבל אם אירע שלא תראה בתחלת וסת, יוחר סברא שתראה בסמך הוסת, ואין שנוי אלא בזמן מועט, מלומר שלא תראה כלל. ומלנו דוגמא דל י"א ימי זיבה בתוקת טהרה דף ל"ט ולא צעיר צדיקה לטהרות, כיון דמסולקת מדמים, ואפ"ה אמרין אס תראה מטמא מע"לנו, אלמא דלא חיישינן בדבר דלא שכיח, אבל אי חזיק דנא מן הכלל נותנין לו חומרותיו. ג דף ל"ט, ס"ה. ד סר"ז. ה י"א. ו דף ס"ד. ז ר"צ ע"ך. ח לשון גמ' צרכות צ'. ט דף ס"ה ע"כ. י דע צראב"ן ס' ש"ח ובה"ג ומלא גרסא דדף ס"ג ממחילתי: נריך לפרוש עונה סמוך לוסת וכמה א' רבא עונה וגרסי אח"כ: וכמה עונה א"ר יוחנן אזו יום או לילה (ומסיים הראב"ן שאם וסתה ביום תפרש צלילה שלפני וע"ז חמהו המפרשים ע"ך). וראיתי בספרים שס"ל דלראב"ן וה"ג גרסי בגמ' כמה עונה יום או לילה, ולא נהיר אלא שה"ג וראב"ן לפרוש מלת עונה דף ס"ג קאחי ומייתי הך דר' יוחנן דדף ס"ה ע"ב דמפרש עונה גבי צתולה יום או לילה. יא דף ט'. יב דף ט"ז ברס"י ודף ט' ע"ב, הרמב"ם לא הביא שאם שאל וסת מוססת ליום ל'. יג ט'. יד שאלחות פ' מלרע. טו שצעות י"ח דה ס"ג וגרסתני ר' ירמיה. טז דף י"ז וכ"כ ר"ספ דקרא אסמכתא, אבל חוס' יצמות ס"ב ור"אם סס ס"ל דאורייתא. וז' השאלחות כתב בסמוך ח"ל: יח ל"ט דף ט'.

והורחם את בני ישראל טטוטאתם אסטכתא בעלמא הוא? מיתנא תנן א הגיע זמן וסת ולא בדקה טמאה ר"מ אומר, אם היתה במחבא והגיע שעת וסתה ולא בדקה טהורה שהחרדה מסלקת הדמים, כולה ר' מאיר קתני לה ב ופליגי רבנן עלי, או דלמא דברי הכל היא? תא שמע דאחמר ג אשה שיש לה וסת והגיע שעת וסתה ולא בדקה רב אמר בדקה ומצאה טמא טמא, טהור טהור, ושמואל אמר אפי' בדקה ומצאה טהור טמא שאורח בזמנו בא, וא"ד זירא בהא קמפלגי דכולא עלמא וסתות דאורייתא ופליגי אי בדקה עצמה בשעת וסתה ד ורב נחמן בר יצחק אמר כהא קמפלגי שמואל סבר וסתות דאורייתא, ורב וסתות דרבנן, וכרב נחמן בר יצחק סבירא לן דבתראי הוא ה ואמר אביי ו כתנאי ר' אליעזר אומר טמאה נדה ז ור' יהושע אומר תברק, ר' מאיר אומר טמאה נדה ותכמים אמרו תברק ואמר אביי אף אנן נמי תנינא ח ר' מאיר אומר אם היתה במחבא והגיע שעת וסתה ולא בדקה טהורה שחרדה מסלקת הדמים, טעמא דאיכא חרדה, הא ליכא חרדה טמאה, שמע מינה דוסתות דאורייתא ס"ל. והלכתא כותי' דרב דקיי"לן הלכה כרב באסורי בין לקולא בין לחומרא ט ע"כ. מדבריו שמענו דעונה סמוך לוסתה דרבנן, והכי נמי משמע בפ' הבא על יבמתו י שהחירו ליוצא לדרך לשמש בעונה סמוך לוסת. ויש מחברותנו שאומרים דפקידה שאמרו יא חייב אדם לפקוד אשתו אם יוצא לדרך בעונה, אינה לחשמיש אלא פקידת שלו' ונטילת רשות ממנה ואפי' באשתו נדה מותר והכי גרסי בגמרא: „ועונה שאמרו לא לעונת וסתה אמרו אלא בעונת יציאתו לדרך“, כלומר בעונה אחרונה שיוצא לדרך צריך לרצותה עונה שלמה יב. ומה שגרסו בספרים אפי' סמוך לוסתה עונה, הגהה היא שהגיהו התלמידים משמו של ר' יצחק בן טרונ הלוי ז"ל, ובספרים הישנים ליתא כל עקר. ותו למדנו מדברי ר' אהא דאף דקיי"לן וסתות דרבנן ואי לא בדקה טהורה, ט"מ לכתחלה בעיא בדיקה, והכי נמי מסיימי בגמרא יג ר' יהושע אומר תברק ותכמים אומרים תברק, והא דאמר רבה ב"ב חנה עלה דמתני' יד כל הנשים בחוקת טהרה לבעליהן, הבאים מן הדרך נשיהן להן בחוקת טהרה, דאפי' הגיע שעת וסתה בינתים מותרת, אלמא אפי' חששא ליכא, כבר פרשה ר' יוחנן רביה דקאמר התם אשה שיש לה וסת בעלה מחשב ימי וסתה ובא עליה, כלומר אם עברו מספר ימים אחר הוסת שראויה לטהר עצמה, בהא שריא לי' בלא בדיקה ושאלה, דאיכא ספק ספקא ספק ראתה ושמא טבלה טו, אבל אם ודאי ראתה כגון שילדה בינתים טז פשיטא שאסורה לו עד שתאמר שטבלה. אבל הגאון ר' יצחק מביא ברייתא יז התמרון והפועלין והבאין מבית המשתה נשיהם להן בחוקת טהרה ובאין ושוהין עמהם בין ערות בין ישנות כשהניחם בחוקת טהרה, ולא חלק בין הגיע בינתים שעת וסתה או לא הגיע, משמע דס"ל הא דאמר ר' יהושע תברק דוקא בשעת הוסת תברק אבל עבר שעת הוסת ולא הרגישה לית לן למיחש לראיה ואפי' בדיקה אינה צריכה. ובעניות דעתין לא נהיר, ולא מסתייע לי' מידי טרבה ב"ב חנה יח דודאי לא פליגי ארביה ר' יוחנן, ואיהו נמי לא שרי אלא במחשב ימי וסתה וימים שראויה לטבילה, ואי לא עברו ודאי צריך לשאלה אם בא וסת, וכן אסורה לשמש אחר הוסת עד שתברק יט. מיהו ודאי אם לא בדקה בשעת וסתה ואפי' אחרה ימים הרבה מלבדוק ושוב בדקה עצמה ומצאה טהורה, טהורה דקיי"לן וסתות דרבנן ומתני' דתנן הגיע שעת וסתה ולא בדקה טמאה כולה ר' מאיר היא ופליגי עליה רבנן כמ"ש רב אחא משבחא כ. וממה שכתב בימי

עבורה

נחל אשכול

א לי"ט. ב סאף רישא: הגיע זמן וסתה ולא בדקה טמאה דוקא לר"מ. ג דף י"ז. ד פי' בשעור וסת דאפי' אי וסת דלוי' אי הוי דס הוי משכח ומי לא משכח טהורה, ושמואל ס"ל נאכד כיון דחוקה אב"ב. ה עי' ר"חש ב"מ פ"ג סו' י"ד ותוס' ב"ב דף מ"ו אפי' כנגד רבא. ו נוסחו רב שעת. ז הגיע שעת וסתה ולא בדקה. ח סר"מ ס"ל וסתות דאור'. ט צבורות מ"ט, נדה כ"ה. י יבמות ס"ב ע"ב ותוס' חולקין. יא סס. יב וכן הוה צחוספות סר"חש, וצחוספת רז"ה על צע"הנ מדפס הנוסח מוסבס. יג דף י"ז. יד ט"ו. טו כך פרשו תוס' דלא פליגי אכל לראב"ד ור"ן ושאר מפרשים פליגי. טז כפי' תוס' ט"ז ע"ב. יז דף י"ב. יח דלמור סתם אפי' הגיע שעת וסתה מותר. יט אע"ג שרי"ף ורמז"ס מתירין פסק צע"ע כרצנו ורוב המפרשים. כ ג"ל דמ"ט מוקי ר' חסדא בדף ל"ט כולה מתני' כר"מ ודחיק לומר מתני' מסורי מחסרה ולא מוקי לה צפשיטות כרז יהודה דרישא לאו ר"מ תשוס דס"ל כרז וסתות דרבנן, אכל רב יהודה ס"ל כשמואל רבי' וסתות דאורייתא להכי מוקי רישא הגיע שעת וסתה ולא בדקה טמאה כרבנן. ותוס' דף ט' ד"ה הא ליכא הקשו מנ"ל דר"מ ס"ל וסתות דלוי' דמלמור היתה במחבא והגיע וסתה ולא בדקה טהורה הא ליכא חרדה טמאה, אחתי י"ל וסתות דרבנן והא דמלמור בלא חרדה, מיירי שבדקה עלמה הסתא ומלמור טמאה, ובחרדה טהורה למפרע, וזליכא חרדה טמאה משעת וסתה כיון שמלמור טמאה אפי' למ"ד וסתות דרבנן כד' דף ט"ז לרב בדקה ומלמור טמאה טמאה? ותרנו דסמך ארישא הגיע וסתה ולא בדקה טמאה ש"מ וסת דאור'. והקשה מהרש"א דלמא רישא נמי צדדקה ומלמור טמאה וקמ"ל טמאה למפרע משעת וסתה, וישצו קשה להולמו, דמ"ס דרישא דרישא הזידה ולא בדקה טהורה ליכא לאוקמי דהסתא ומלמור טמאה, וטהורה למפרע, דכיון דמיירי סלל צעעת וסתה מהיכי תיתי לטמאה למפרע, חמוה, דודאי טמאה למפרע כיון דסלל צעעת וסתה ראתה ומממחה מע"לע כדאי' דף ד' ע"ב, אלא איפכא הוג"ל דרישא דרישא הזידה ולא בדקה טהורה, כיון דמיירי סלל צעעת וסתה, ע"כ ליכא לאוקמי בדקה ומלמור טמאה, וטהורה למפרע קאמר, דבאמת אינה טהורה למפרע דמממחה מע"לע, אלא ע"כ מיירי הזידה ולא בדקה טהורה, שגס עסה מלמור טהורה (וקמ"ל דלא קנסוה אע"פי שעברה אחקינת חכמים לצדוק סמריה וערבית) ומינה הא דתני בחרה הגיע וסתה ולא בדקה טמאה מיירי נמי בדקה ומלמור טהורה ואע"פ טמאה וסתות דלוי'. וכך כונת תוס'. ורשב"א דף י"ו הקשה כעין קושי' תוס' מנ"ל דר"מ ס"ל וסתות דלוי' דלמא טעמא דחרדה צעי סלל חלטרך אפי' לצדוק, הא ליכא חרדה טמאה עד שתברק, ותרן ארישא דמתני' סמך, דמתני' הגיע שעת וסתה ולא בדקה טמאה ור"מ היא כדמוקי פ' בנות כותים, וכוננו דההוא ולא בדקה טמאה ליכא לאוקמי טמאה בלא בדקה דל"כ ליתני תברק כדתני צברייתא דף י"ו, וכ"כ סר"חש צפ"ק דמתני' דבנות כותים כולה ר"מ וכ"פ הרמז"ס צפ"מ: הגיע וסתה ולא בדקה טמאה אפי' בדקה ומלמור טהורה ומסיים לצדוק אכולא מתני' ואין סללכ כר"מ. והסי"ט חמה שמפרשו על מתני' הגיע וסתה ולא בדקה טמאה אפי' מלמור טהורה, משמע דס"ל וסתות דלוי', ובחבורו פסק דרבנן ואס לא

בדקה

ספר האשכול, הלכות נדה.

עברה ומניקותא לא חבוי לך דרמיה מסולקין ולא היישנין, שמעינן דמעוברת ומניקה אינן חוששות לוסתן וטותרו' לשמש סמוך לוסתן ודייק הכי מדקאמר א' וכיון דאיכא חרדה דמי' מסולקין ולא בעיא בדיקה, אלטא אפי' למ"ד וסת דאורייתא מחזיקין לה בטהרה בשעת וסת, מכ"ש לדידן דוסת דרבנן ב' ויש מי שאומר דההיא לא בעיא בדיקה במעוברת דקאמר קאי אדבריו ר' טאיר שאמר אם היתה במחבא והגיע וסתה ולא בדקה טהורה, והכי נמי במעוברת ומניקה אי בדיעבד לא בדקו טהורות, אבל לכתחלה בעיין פרישה ובדיקה. ולא נהיר דבסוגין שקיל וטרי למ"ד וסתות דאורייתא ומן התורה טמאה אם לא בדקה ואפי' בדקה אח"כ ומצאה טהורה, ופ"ט אמר היכא דאיכא סלוק דמים טהורה אב לא בדקה, טכ"ש לדידן דוסת דרבנן ועונה סמוך לוסת דרבנן דאיכא למספך על סלוק דמים במעוברת ומניקה שלא הצטרך בדיקה, טיהו לא ברירא לן בנשים דעלמא שיש להם חרדה כגון יושבת במחבא ג'... דלטא ר' טאיר ס"ל חרדה מסלקת הדמים ורבנן פליגי עליה דחרדה אינה מסלקת, ובסוגי' פשיט שפיר מד"מ כל היכא דאיכא סלוק דמים לית לן למיחש לראי' ובמעוברת ודאי סלוק דמים, אבל אחתי יש לוטר, דבהא אי חרדה מסלקת דמים לא ס"ל רבנן כר"מ ד.

והא

נחל אשכול

בדקה צ"ז טהורה, וכן תמה על הרע"ב שפי' כרמז"ס. ותימה לתמיהתו שרמז"ס ורע"ב מפרשי מחני' כרז מסדל כולה ר"מ, ולהכי מסיימי ואין הלכה כר"מ בין מ"ם וסתות דאור' ובין מ"ם שחרדה מסלקת והאי את הדמים דאין קיי"ן וסת דרבנן ולא לרכינן לטעם דחרדה וכל אשה שהגיע וסתה ולא צדקה ואח"כ מלאה טהורה טהורה. — ורמתי לנו"צי שהעלה אפי' דוסתות דרבנן, דוקא צעבר וסתה ומלאה טהורה, אבל קודם שעבר זמן וסת מ"ם לריכס לחוס לעונת הוסת כמ"ם חוס' יצמות ס"ב, וכ"מ מרמז"ס וכדלמחר רבא בגטין כ"ח שמא מת לא מיישנין שמא ימות, מיישנין, וכן שמא תראה מיישנין דחזקה אב"ב וליכא למימר חזקה טהרה דאשה עדיף דאין לאשה חזקה שלא תראה לעולם דפעס ה' והאי תראה, ובחשש שמא תראה לא מרעיין חזקה טהרה דאשה, אבל למימר לאחר שעבר זמן וסת שמא ראתה זה מתנגד לחזקה טהרה, דשמא מת לא אמרינן (ואח"כ) וז"ל כ' בגליון: לטעמי' אף לאחר וסת ס' דאו' מיכו להוי דאוקי חזקה להדי' חזקה, אלא עקר הטעם לאחר וסת לא מיישנין, כיון דלא הרגישו ואיכא חזקה אשה וחזקה דס' צא בהרגשה, לפיכך מלאה טהורה טהורה ולא מיישנין שמא נאכד הדס, אבל נמ"ד וסתות דאור' כ' רש"י ור"אש צדק ט' סלמ"מ שאם לא צדקה בשעת וסתה טמאה וצדק ט"ז כ' רש"י הלמ"מ דמחזיקין לה בטימאת ספק, וסייגו דאמרינן ארגשה ולא דעתה. וכל זה אחר זמן הוסת, אבל קודם זמן דאפשר לבא בהרגשה וחזקה אב"ב, צוה י"ל לפ"ע מיישנין מ"סת ונרדך לפרוש דאוקי חזקה להדי' חזקה והוי ס"ד, והי למדנו מוסתות אב"ב ממומלחת הוסירה חירה שפרש אדם מדבר שיבא לידי מכשול, ומתאי קרא נמדנו צמ"ק דף ה' בנרדך לניין על הקברות שלא יבא לידי טומאה, ואמרו בצפרי נא' ובאשה הויה חשא עונה בן עזאי אומר בטהורה מדבר הואיל שהביאה עלמה לך, כלומר שנסתרה ותוכל לבא לידי מכשול, וכ"כ צ"ו פי' קפ"ג לטור דשומרת יום אסורה לשמש ציוס שמא תראה וסתה, הוא מ"סת, שאדם מוזהר ועומד שלא יבא לעבור על אסור פרת. ועמ"ל פ"ג דא' מוצה דודאי טעמא דקרא מיוס ה' וכלאשה ירלה שלא לנכוס צם' נפל מדיליף מיני' בשבת קל"ז דציוס ה' ינא מ"ג, ואפי' דכלו חדשיו אף ציוס א' ידעינן, מ"מ מלחא דל"ם שזה יחזרר להכי לא פלוג רחמנא בצדקים עכ"ל ובחדושי ריטב"א לנצטות צם' מעשי לדיקים כ' צסיגיא דבעל סמוך לוסתה דף י"ח: הוי יודע דסמוך לוסתה האמור כאן, שאם בעל ומלאה דס' חייב ה', אינו סמוך לוסתה האמור לקמן שהיא עונה יום או יולה דסהו ודאי מדרבנן דקיי"ן וסת דרבנן, אבל כאן ר"ל שבעל אחר שהגיע זמן וסתה, מעט קודם ובסמוך ממש אז חייב ה', ואח"כ כ' הא דאמרינן ביצמות חייב לפקוד אשתו אף סמוך לוסתה אם יולא לדרך, אין זה סותר לקרא דהוזהרת, דקרא מייירי אחר שהגיע שעת וסתה אז סמוך לו כמני טעה וכו' עכ"ל. וכן דעת הרמב"ן סי' ש"ח דלא התירו ציולא לדרך אלא עונה סמוך לוסת היינו יולה אז יום שלפני עת הוסת וע"ז אמרו חייב לפקוד א"א. מיהו מה שסבר בעלמא אסור יום חו יולה לפגי עונת היבת הרבו להקשות עליו ועש"ך סי' קפ"ד) וסוסיף צנו"צי: הא דאמר דף י"ז אפי' אי וסתות דרבנן היכא דבדקה אח"כ ומלאה טמאה טמאה למפרע עד שעת וסת הוא מ"סת, דגם מ"ד וסת דרבנן ס"ל חזקה אב"ב, אלא היכא דבדקה אחר וסת ומלאה טהורה ים נגד חזקה אב"ב חזקה טהרה דאשה, אבל מלאה טמאה אחרת ח' טהרה, שהרי טמאה לפניך, וחזקה אב"ב לא אחרת לכן מ"סת מוסתת מוזמן וסת. ומחרץ צוה קושי' חוס' שפצאתי מנ"ל דלר"מ וסת דאו' דלמא מייירי בדקה ומלאה טמאה? אפי' איירי במלאה טמאה, ור"מ מפרעה דלמ"ד וסתות דאורייתא, שחרדה מסלקת דמיון, שהרי לפ"ז היתה במחבא נמי איירי במלאה טמאה, ור"מ מפרעה דלמ"ד וסתות דאורייתא לא ראתה, ואי לאו חרדה ע"כ נרדך אשה לטמאה מ"סת למפרע מ' חזקה אב"ב אפי' למ"ד וסת דרבנן א"כ טומאתה מ"סת לכ"ע ובחרדה מוילאה מטימאה למפרע, א"כ מוכח היתה במחבא והגיע וסתה וגא בדקה, אף למ"ד וסת דאו' טהורה. ובמ"כ זה אינו דלמ"ד וסת דרבנן אפי' אם מלאה טמאה זמן מה אחר הוסת, אינה טמאה מ"סת למפרע עד שעת וסת וסת כמ"ם שרמז"ס פ"ח דא"ב הי"ג דאינה מטימאה את בעלה למפרע ואינה מוזהר אלא מעשה שרמחה (וכ"כ חוס' י"ז דאי מ"סת מקולקלת למינה) ובפ"ט ס"ג פסק דנכחה מקולקלת למינה ומטימאה את בעלה מכאן ולהבא (גמ' ט"ו) אע"ג דכתמים דרבנן, וכן בפ"ג דמ"ז חראה שאינה טמאה למפרע אלא מדרבנן ולחולין טהורה. ועוד אשתמימי מיני' מ"ם שרמז"ס פ"ה דסגות חס' צא עלי' סמוך לוסתה וגמלא דס' על שלם אם קנחה עלמה מיד הבעל ודאי טמאה, ואם שהתה כדי שתוסיט ידה תחת הכר וכו' הבעל טמאה מספק ואם שהתה כדי שתחד מן המטה וכו' הבעל טהור (מטומאת ספק צועל נדה ומגע מע"לע אית צי' עי' דף ט"ו) הרי מבוחר אפי' מלאה דס' רביעית טעה אחר זמן וסתה, מדאורייתא לא מחזיקין שראתה כבר בשעת וסתה אפי' ספק דאו' לא הוי דהא צועלה טהור גמור. א דף ט'. ב וכ"כ ר"פ, ועתה מציא טעה הרמב"ד ומשיב עליו. ג אם לריכס לחוס לוסתה ולעונה סמוך לוסתה. ד וכך טעה הרמז"ס ורע"ב צפ"מ סכ' סתם אין הלכה כר"מ. וצוה יתחא פסק סטור צסוי' קפ"ה, דבמעוברת ומניקה כ' שאין לריכות לחוס לעונת וסת אבל נחרדה כ' שגריכה לחוס, מיהו אם עבר וסת א"ל בדיקה, הטור ס"ל דבדבר זה שחרדה תמוד מסלקת דמים לא ס"ל רבנן כר"מ ואי וסת דאו' א"א נסמוך ע"ז. אבל כיון דוסת דרבנן ודאי אף הוי דפליגי

והא דאמר ריש לקיש א בשם ר' יהודה נשיאה כל הנשים בחוקת טהרה והוא שבא ומצאה חוך ימי עונתה, ורב הונא ורבה ושאר ארבע שעות ופחה, אלו לאו הוהא מלתא קאמר, דעונה קרי לומן משלשים יום כדאמרין בפ"ב. וכמה עונה אמר ריש לקיש עונה בינונית שלשים יום, שרוב נשים רואות מלמ"ד ללמ"ד יום, וריש לקיש לפרושי מתני' כל הנשים בחוקת טהרה קאתי, דמשמע ל' אפי' אין להם וסת מותרין לבעליהן הבאים מן הדרך בלא שאלה ובדיקה, וקאמר אם עברו למ"ד יום משעה שראתה ג אסור לבא עלי' עד שישאל, כיון דרוב נשים רואות ללמ"ד יום, והכין בירושלמי ד דפריך אשמואל דאמר אשה שאין לה וסת אסורה לשמש עד שתבדק והא מתני' אמרה כל הנשים בחוקת טהרה לבעליהן אפי' באין מן הדרך ומצאה ישנה ומשני שהניחה בחוקת טהרה ופריך וכמה עונה נותנין לה לאשה שאין לה וסת שיתהא בחוקת טהרה, ואמר ריש לקיש נותנין לה עונה בינונית למ"ד יום ה, אלמא דוקא אשה שאין לה וסת צריכה לטחשב למ"ד יום דוסתה, אבל אשה שיש לה וסת קבוע לכ"ה יום אין חוששת אלא לוסתה, ובהני איירי רבה ב"ב חנה ור' יוחנן באשה שיש לה וסת, וכבר אמרנו למעלה דלא פליגי, דלחרווייהו אם הגיע זמן וסתה אסור עד שישאלה, ואם עבר הזמן וחשב שעברו ימים שראויה לטבול מותרת בלא שאלה דספק טבלה מוציא מספק ראתה. ושמעין דאין לה וסת נמי אין צריכה בדיקה לבעלה, מיהו אם עבר יום למ"ד ולא ראתה ודאי צריכה בדיקה כיון דרוב נשים רואות ללמ"ד יום ו גם צריכה לפרוש סמוך לוסת זה ז. ותוי קן דאפי' אשה שיש לה וסת מכה לכ"ה יום ועבר היום ולא ראתה צריכה נמי לחוש ליום למ"ד מראיתה האחרונה כיון דאתרע חוקת וסת שלה אחר רוב נשים שדינין לה ה.

דד.

ואלו הן הוסתות וסת הגוף, וסת הימים בשווי הפלגה, וסת לדלוג. וסת הגוף כיצד כגון שקודם שחראה הוא מפקח פ' כאדם שפושט איבריו שלא יברצונו ט ויש מפרשים קול יוצא מגרונה י, או מעטשת, פ' מלמטה, או שחוששת בפי כרסה או בשפולי מעיה, או שופעת שרואה בתחלה דם טהור ואח"כ בא דם טמא, וכטין צטרטורת. יא וכן כיצא בו יב לאתויי ראשה ואיבריה ככדים עליה ורותחת וגוסה, וכל שתקבע לה וסת ג' פעמים הרי זו וסת. וכל הני שנויי הגוף שיהיו ומתעכבין יג ואין

נחל אשכול

דפליגי על ר"מ מודים דנדיעבד טעבר זמן וסת ולא צדקה אל"כ מההיא טעמא, ורמ"א להקל, משום דלר"ף ורמב"ם אפי' צנשים דעלמא חס עבר וסת ולא צדקה טוב אל"כ כמ"ס הר"ן. א ט"ו. ב ט"ו. ג ואל עברו ימים שראויה לטבול. ד פ"ב ה"ד. ה פני משה מפרש שקאי על ים לה וסת ולי. ודע דירושלמי צתר הכי חמר: ר"ו שונה חזי חמר ג' שנים מותר באשה של"ו, ור"ד אבדו והיא ששכתה חמר וסת ז' ימים (כדאמר ר"ו) צבצלי מחשב ימי וסתה חס ראויה לטבול) חס לומר שמח נח טבלה, חר"ח חסורה לטהרות בטומאתה. שמואל בר אבא בעי אפשר ברי שילדה מותרת דהח ודחי נעממת? ודחי רמתה נח שרי ר"ו. ותמה ס"ט דירושלמי לח החיר ר"ו צספק ראתה ועברו ימים שראויה לטבול חמת מוסים לטבילה בזמנה מטה, ולדין לאו מטה (עי' קנ"ז) ואיך כ' ש"ע ס' קפ"ד במחשב ימים שראויה לטבול מותרת בלא שחנה? ולי' דירושלמי קחי חמ"ס ר"ו חפי' חמר ג' שנים, ובזמן מרובה כזה נמשכת כולחי רמתה, להכי חי לאו דסמכין טבילה מוח שמוטה לח הותרה, חבל ביוגל לדרך חיה מדסים ספק ראתה וספק טבלה שוין, ושז חמר בירושלמי חי ודחי רמתה חפי' סברת שאין שוהה בטומאתה לח מהני' דשמח אירע לה חיוס. ועוד מלישנה דבבלי חימור טבלה מחמע דלח צרור כלל וגח סמין חטבילה בזמנה מטה חי לאו דספקח שמח לח רמתה וגם נסון חס לומר מחמע ר' חבבו נבדו חס. ו נדעת הס"ך צסי' קפ"ד מונה ל' יום חמר ראתה וציוס למ"ד עונתה, מיהו הכל תלוי גדויד' בחודש שחם רמתה כ' צניסן עונתה כ' באייר וכ' צסיון חט"ג שמוסין עד אייר יום יותר מאייר עד סיון. ז והפרסיה ציוס למ"ד מהחברא שחיה יום טס, מהח חו צלילה חו ציוס, נפי מה שרחתה באחרונה, שחם רמתה ציוס כשיגיע נמ"ד חיה חסורה חלל ציוס, וחם צלילה חסורה צלילה דלח מנינו צגמח דחששו לב' עונות ולא ככ"פ ס"ק ט"ו. ח חבל מהרס"ל הוכח טו"ז קפ"ט ס"ק ל"א שאין חוששת כל זמן שלח נעקר וסת קצוב לגמרי וכ"כ ס"ע. וקלת מחמע כן מרס"א סהציו צ"י ס"ס קפ"ד וז"ל חס יש לה וסת הימים צקפילה, חס עונת הוסת מרוחק מעונה צינונית חו חפי' מוצלע צחק עונה צינונית וחירע שח קפלה ולא רמתה חוששת נעניה צינונית. ומדפרט וסת קפילות חס לח צח, ש"מ וסת הימים חס לח צח צזמנו ח"ח נעונה צינונית (ויס לחחור דקמ"ל חף דרואיה חלי' צקפילה חוששת ליוס ל' חפי' לח קפלה ומכ"ס היכח דחלי' צימים, חבל הר"ן דף ר"ך ע"צ הביח שמחמע מרס"י חפי' יש ל"ו חוששת נעונה צינונית וכ' שלח נראה לו ושז הביח מרמז"ן יש ל"ו ח"ח נעונה צינונית חבל חוששת נעונה חמר חס וסתה מוצלע חוך עונה צינונית ולא רמתה ציוס וסתה חוששת נעונה צ'. וכ"כ רמז"ן בחודשי נדה: וסתה מועט מעונה צינונית ולא רמתה נריך נחוש נעונה צ', שח"ח שלח חרחה לעולם, וכך הורו רבותי. ורואיה נכ"פ חציח רחי' נגד הס"ך, דאין עונה צינונית יוס החודש, דהח לרש"י חס הרחיקה וסתה מעונה צינונית כגון סוסתה לל"א יוס, לריכה לחוש ליוס ל' מחמות עונה צ', ומיך כ' רש"י דף ס"ד סינתה ליוס י"ח הותרו כיון ואין לה חלח יוס י"ט ופרס"י חפי' י"ח חיו נחמר, וקשה חס יוס י"ח חות יוס עונה צינונית נש"ך ורש"י ע"כ לריכה לחוש נו חף שחרמיקה רואיה? ולק"מ דברייתא היתה לחודה ניוס ע"ו ושנתה ל"ו לחו צוסת החודש חיירי דלח קחני חודש חלח כמתניתין חס היתה לחודה לחוח ליוס ט"ו ושנתה ליוס כ' וסס הפרוש ט"ו יוס ט"ו לטבילה ושנתה לכ' לטבילה שחוח כ"ז מראיה, והוי וסת הפלגה לימים כפרס"י, וה"כ צרייתח צוסת הפלגה מט"ו לט"ו יוס עד שח להפלגה צלוג ניוס י"ח לטבילה וחכחי לח צח זמן עונה צינונית, דכל הימים שמונה צצרייתח חוקדמים לעונה צ'. וחני חמה עניו שפני הצנחו צצרייתח חיירי צוסת החודש, ורש"י חפי' י"ל וסת חוששת לעונה צ', חיקסי חיבו לחפסי' ססובר עונה צינונית חיוה (כמ"ס הס"ך) ליוס ל"א לראיה, חלל ציוס ל' לראיה, חף חמר צצרייתח חיה חסורה חלח מ"ח וחוקר, חלח כשהגיע יוס י"ז נחמר מ' עונה צינונית שחוח יוס ל' לראיה שפניה, חלח וחלי ל"ל לרש"י חיירי צרייתח צוסת הפלגה. ט חוס' דף ס"ג ומציחים שנת קל"ו פסק ומח. י צערך. יא ז"ל לחוחין לחוח, צעת רואיה רוחתה. יב צגמ' מפרש כך חס דחני צחמנה וכן כיוגל צו. יג ר"ל כמ"ס חוס' דל"ל חס מפסקת חו מחטטסת פעס ח' חו צ' חקצט וסת חלח כשהסניו קיים שעה חו שחים, דחח מפליג דף ס"ג ע"צ צין היתה רגילה לרחות

ספר האשכול, הלכות נדה.

ואין אשה קובעת... א כלומר שאסורה בזמן הוסת לבעלה שמא תראה... ואע"ג שגם קודם שנקבע הוסת בין וסת הגוף בין וסת ימים צריכה לחוש לו כדחנן ב, מכל מקום כיון שלא נקבע ג. וכן מה שאמרנו למעלה אי עבר שעת וסתה אסורה לבעלה עד שתבדק, בוסת שאינו קבוע, אם בא יוטו ולא הרגישה אפי' בדיקה לא בעיא ד. וכל וסת הגוף דתנן שנוי הבא מעצמו הוא, שלא עשתה מעשה. אבל אכלה שום ובצלים או דבר אחר כיוצא בו וראתה ע"י כן ג' פעמים אינה קובעת וסת אלא עם הימים שראתה ה. ויש חולקים ומדמי לה לוסת הגוף שבא מעצמו שאינו תולה בהפלגות ימים מסודרים ו, ולא נהיר לן דבפ"ק ז' אטר רב הונא קפצה ח' שקפצה וראתה בחד בשבת ועוד בחד בשבת הרביעי שהוא יום כ"א ט' ועוד בחד בשבת לאחר כ"א יום וכולן ע"י קפיצה י. אלמא כל וסת הגוף שלא בא טאלין אלא ע"י אונס יא' והכי נמי דייקנן משמעתא יב' דקאמר רבה בר עולא וכן כיוצא בו דמתני' לאתווי מאי לאתווי יג, ותו דמשמאל גופא, אע"ג דלא קיי"לן כותי', דייקנן הכי, שהרי הוא אומר וסת ימים די בשנים, וסת הגוף דעדיף די באחד, אבל אכלה שום דגריעא טובא בעיא ג"פ. וכיון דלדידי' נחית אכלה שום תרי דרגא מוסת הגוף, לא מסתבר למיטר לרבנן יהא וסת הגוף די. ודאייתי ראי' מרב הונא טו' דאמר לא שנו טז' אלא שאין לה וסת לימים אלא יש לה וסת לקפיצות כיון דבמעשה חלי' מלתא אימור לא קפיץ ולא חואי, מכלל דיש וסת לקפיצות לכה, לאו מלתא הוא, דברוב ספרים גרסינן אלא שיש לה וסת לימים ולקפיצות, ואף אי לא גרס פרושא דיש לה וסת לקפיצות היינו ימים מיוחדים שחראה בהם בקפיצות, וכיון דתרתו גרמו אי לא קפצה לא חואי, והוא הדין נמי אם ביום שלא נקבע קפצה לא היישא. מיהו מסתברא אף דלא קבעה וסת לקפיצות לחודייהו, אם ראתה ג"פ ע"י קפיצה בלא הפלגות שוות דחוששת שאם קפצה להבא צריכה לבדוק עצמה, אבל נעקר בפעם א' כיון שאינו וסת גמור. והא דאמר רב הונא דקבעה וסת לימים וקפיצות טפרש רב אשי ז' לא דוקא שקפצה בג' ימים מסודרים טמש בהפלגה שוה, חד בשבתא ג"פ, אלא אפי' אי בתרי חד בשבתא קפצה וראתה ובשבת קפצה ולא ראתה ובחד בשבא השלישי לא קפצה וראתה, לא חויטא אנלאי דלאו קפיצה אלא יוטא גרמא, אלא איטא קפיצה דאתמול גרמא והאי דלא חואי משום דאכתיו לא מטי זמן קפיצה. ולישנא אחרניא דרב אשי מוסיף אי חואי בתרי חד בשבא בקפיצה ובחד בשבא השלישי ראתה בלא קפיצה אנלאי דיוטא קא גרים ולא קפיצה יח' דהא לא קפצה אפי' סמוך לו נמי לא ואפ"ה ראתה. אבל וסת הגוף טמש שבא מעצמו ולא ע"י אונס כהני דתנן במתני' לכל אלו אין זמן קבוע שבכל זמן שחוששת שנוי זו חוששת לוסתה וצריכה לפרוש מבעלה. מיהו דוקא אם הראיות ע"י וסת הגוף לא נודטנו לעצים קבועות, אבל אם לא ראתה ע"י שנוי הגוף אלא לעתים ידועות כגון מכה יום לכ"ה יום, הרי אנו רואין דתרתו גרמו, הלכך אינה חוששת לשנוי הגוף אלא אם בא יוטו. ואם הגיע היום ולא שנוי הגוף, או בא שנוי הגוף ולא היום, אין צריכה לחוש. וכל משפטו כמשפט וסת לימים ולקפיצות, חוץ מדבר זה, שאם פיהקה או מתעטשת או שאר שנוי הגוף וראתה אפי' פעם א',

כשתפק

נחל אשכול

בחמלת וסת בגוף או בסופו, ובהל' ל' שייך תחלה וסוף. א קובעת וסת עד שתקבענה ג"פ ואין מטרתה מן הוסת עד שתעקר ממנו ג"פ, והא דג"פ הוי חזקה ילפינן חסור המועד כדאי' ב"ק כ"ג ע"ב מחמול שלשים תמול חד שלשים תרי, וכ' תוס' דרבי נמי מודה במועד. ואיני יודע א"כ מ"ל בשאר דברי' דבתרי הוי חזקה ולרשב"א יצמות ס"ה יוחא דבמועד נמי ס"ל רבי בתרי די, ודריש תמול שלשים כפסונו. אולי ילין מיהרה פן ימות ג"ה כלחיו עי' אברבנאל מוסס קטלנית. ב ס"ג ע"ב היחס למודה לט"ו וסינתס לכ' זה חס אסורין. ג ג' פעמים צמד זמנא מעקר כדאי' דף ס"ד. ד וכ"כ רש"י דף ל"ט מקבע לא קבעה (אבל מיחס חיישא) ובחדא זמנא עקרה ליה ואם ישבה ולא צדקה טהורה וכ"כ ר"פ. ו יום וסת אחד שאינה חוששת עד שתקבענה והוא וסת הדלוג מדאמרין דף ס"ד שנתה מט"ו לט"ו ולי"ז אינה חוששת ליי"ח אלמא אפי' בתרי דלוגי אכתיו אינה חוששת לוסת דלוגי, ה' אם ג"פ אכלה שום וראתה צ"ח כשיגיע שוב ר"ח לא חיישי לראי' אלא אכלה צו ביום שום ואם אכלה ביום אחר אינה חוששת וכ"כ רשב"א. ו כ"ח מר"אש ומרדכי. ז דף י"א. ח מסר: וראתה ג"פ קבעה לה וסת, ופריך למאי, אילימא לימים הא כל יומא דלא קפיץ לא חואי, ולקפיצות אחד נמי ליכא לחומר, דהא חייא כל שתקבענה מ' אונס, כמו קפיצה, אפי' כמה פעמים לא קבעה וסת, ומסיק בקפלה וראתה לימים מיוחדים, אז קבעה וסת לימים ולקפיצה כגון וכ'. ט דליכא לפרש מ"ש בגמ' צמד צמדת צמד הוא מיוס ח' ליום ח', דא"כ ראתה צימיו זיבה וקיי"לן צימיו זיבה לא קבעה וסת, וכך פרש הרמב"ם פ"ט דא"צ. י ל"ל קבעה וסת ליום כ"א עם קפילות. יא ל"ל: לאו וסת צפני עלמו הוא אלא צנרוף ימים שווים בהפלגה כדחזין בקפיצה דלא מקרי וסת בגוף צפני עלמו אלא דוקא אם השנוי צל מעלמו מ' הוסת ולא ע"י מעשה מעלמא. יב דף ס"ג. יג מסר: אשה שראשה ואיצריה כבדים עליה, ואמר רב הונא אמר שמואל הרי אמרו לימים שנים, פי' וסת הימים קבעה צ"פ (כרבי ולא קיי"לן הכי) ליסתחא אחת, כלומר לוסת הגוף דמתני' די צמדת לקביע וסת, ולמה בלא מנו חכמים לריך ג"פ, ומפרש בגמ' מאי שלא מנו חכמים לאתווי אכלה שום וראתה, אבל צמתי דחתמר במתני' בסוף דיני וסת בגוף: וכן כיוצא בו אמר לאתווי ראשה ואיצריה כבדים, ולא קאמר לאתווי אכלה שום, ס"ט דאכלה שום לא מקרי וסת בגוף, דע"י אונס נמשך כוסת, ולא דמי להני דמתני' שסם וסת בגוף שמעלמן באים, להכי קרי שמואל אכלה שום שלא מנו חכמים, אבל אם ואמר אכלה שום הוי וסת בגוף כשארר דמתניתין, מ"ל לשמואל לומר למה שלא מנו חכמים אכלה שום, דלמא גם זה מנו בכלל וכל כיוצא בזה, ומה נשתנה מראשה ואיצריה כבדים דמרבינן ב', אלא ודאי אכלה שום לא מקרי וסת בגוף כהני דמתניתין. יד וכ"כ תוס' כיון דאכלה שום לאו וסת גמור אפי' לרבי צעי ג"פ. ומ"ש צ"י מתוס' משמע דהוי וסת בגוף צמ"כ גדול לא משמע מודי, שסם כתבו לשמואל דאמר אכלה שום שלא מנו חכמים לריך ג"פ, וסקשו למא לא אמר קפיצה, ותרנו קפיצה הוי אונס גמור שבה ע"י טורח, ואכלה שום לא חסיב טורח כמו קפיצה, ופכריחו לחלוק זה לשמואל, אבל למתני' ולחכמים שלא מנו אכלה שום אין לנו לריכין לחוק צמלוק זה, אלא אמרין דהוי כקפיצה, ואף לשמואל דעדיף מקפיצה, מ"ח וסת בגוף לא הוי, ה"ה די צפ"ח זאה לריך ג"פ. טו דף ט"ו. טז דאפי' הגיע עת וסתה אין לריך לשאלה. יז דף י"א. יח לא כרמב"ם דס"ל צרישא נמי קבעה לימים

ספר האשכול, הלכות נדה.

כשתפק בומן אחר צריכה לחוש שחראה כמשפט וסת ימים, שחוששת אפי' לא ראתה אלא פעם א', ואם לא ראתה בפהוק השני אינה חוששת אלא לימים מסודרים. הלכך אם פיהקה בראש חודש וראתה ופיהקה ביום כ"ה לחודש צריכה לחוש ולברוק עצמה בכ"ה ככל וסת שאינו קבוע כדתנן א', לא ראתה בכ"ה נחברר דפהוק לבד אינו מביא וסת, אבל צריכה לחוש לר"ח הבא, אם לא פהקה בו וראתה הוברר שאין ראיתה חולה כלל בוסת הגוף וחוששת לר"ח השלישי, פיהקה בו וראתה וכן בר"ח השלישי, הוברר שתולה בשניהם. ואם הוקבע וסת מורכב כה"ג ובא יופו והשנוי ולא ראתה, עדיין צריכה לחוש לו בומן הבא עד שתעקרנו בג"פ. מיהו נראה טיד שפסקה מלראות בו ב צריכה לחוש לעונה בינונית, ומכ"ש אם יש לה וסת לימים ולקפיצות מכ"ה לכ"ה אם בא יום כ"ה ולא קפצה ולא ראתה חוששת לעונה בינונית. ועוד יש חלוק בין קפיצה לוסת הגוף, שאם פיהקה בר"ח ובא ר"ח השני צריכה לחוש לו שטא תפקק, ועוד דהיום גורם והוא מביא פיהוק ג. ועקירת וסת שתלוי בשנוי הגוף וביום מיוחד לא משכחת עד שיתרמו שניהם שנוי הגוף והיום ואינה רואה ד. ולענין פרישה סמוך לוסתה, מסתברא כיון דתלי' גם כיום צריכה לפרוש כל העונה שחראה בה כדן וסת הימים לחוד. מיהו בוסת הגוף לחוד, שאינה רואה אלא בשעת שנוי הגוף, פשיטא שאין צריכה פרישה אלא בשעה זו כדתנן ה היתה למודה להיות רואה בתחלת הוסת, כלומר בוסת הגוף דאיירי במתני' קמייחא, כל הטהרות שעשתה בתוך הוסת טמאות, בסוף הוסת כל הטהרות שעשתה בתוך הוסת טהורות, אלמא אף בשעת השנוי אינה חוששת אם אינה מתעורר הדם אלא בסופו, ואי תימא ליחש שיבא השנוי, א"כ אתה אוסרה לעולם. אבל אם השנוי לעונה קבוע ודאי צריכה לחוש לאותה עונה ואף אם כבר בא . . .

לה. וסת הימים כיצד, יש אשה קובעת וסת למספר ימים כדתנן במתניתין ובכרייתא ז היתה למודה להיות רואה בט"ו ושינתה ליום כ', שאם ראתה היום ואתר כ"ה יום והפליגה כך בג' פעמים שהיו בין ד' ראיות זו אחר זו כ"ה יום בין ראיה לראיה, קבעה וסת לכ"ה יום וזה וסת הפלגה לימים שאינו נקבע אלא ע"י ד' ראיות שע"כ נכרת ההפלגה. ויש אשה קובעת וסת ימים לימי החודש כגון שרואה ג' פעמים בראש חודש או בה' בחודש או בשאר ימי החודש, וסת זו נקבע בג' חדשים אע"פ שאין הפלגת הימים שוין, שהרי חודש אחד מלא והאחד חסר, ומכ"ה בניסן לכ"ה באייר רחוק יום אחד מטרחק כ"ה באייר לכ"ה בסיון, דבתר יום החודש אולינן כדאמר בגמרא ח כגון דחואי ריש ירחא וריש ירחא וריש ירחא, וכוסת הדלוג לחודש נטי איתא כן ט, ואפרש טעמו בסמוך י. ואינה קובעת וסת אלא אם הראיות שוות בעונה אחת, אבל אם ראיה ראשונה ליל ראש חודש ושני' ביום ר"ח אין מצטרפות לוסת קבוע כיון שלא היו בעונה אחת, אבל חוששת לשני ומנים. וכל זמן שלא נקבע אחד כסדר בג' פעמים, חוששת לו בבא ומנו, ואם לא ראתה נעקר בפעם א' יא. וכן הדין בכל מיני וסתות כל זמן שלא נקבעו ג"פ נעקרו בפעם א'. וחזינא לרבואתא דאפלגי אי אשה קובעת וסת בראית י"א יום דימי ויבה יב. ובימי נדה, כלומר לא לבד ימים הראויים להיות בהן נדה יג, קובעת דקיי"לן כר' יוחנן, מיהו דוקא בסדר דנקט בגמרא שרוב הראיות הראשונות ממעין סתום באו כגון דחואי בריש ירחא חרי וימנא והדר חואי בכ"ה לירחא ובריש ירחא, אע"ג דריש ירחא בתרא קאי בימי נדה קבעה לה וסת בר"ח, כיון דב' ראיות הראשונות דר"ח ממעין סתום באו, ובראית כ"ה אמרינן דמים יחרים אתוספו בה יד להכי אקדמי ואתו בכ"ה, ועקר ראיה בר"ח הוא. מיהו חזי לן דצריכה עכ"פ לחוש גם לכ"ה בחודש ואם לא ראתה מיעקר בפעם א' טו. אבל אם היו ראיות ראשונות בימי נדה שראתה בר"ח ובה' בחודש, בר"ח ובה' בחודש והשחא חואי בחמשה בירחא ובריש ירחא לא חזאי טז לא קבעה לחמשה בירחא שהראשונות ממעין פתוח ואינה חוששת רק פעם א' לה' בירחא, אבל מימי ויבה אית

נחל אשכול

לימים לחודיו. א דף ס"ג לענין ימים. ב אפי' אם פ"א לא ראתה בוסת מורכב כהאי. ג אבל ראתה צר"ח ע"י קפילה נראה דקפילה גרמא ואין היום פועל הקפילה, הלכך אם בא ר"ח ואינה קופלת אינה חוששת (עש"ך סעי' י"ז) מיסו ודאי אם לא ראתה בינתיים צריכה לחוש לר"ח מחמת עונס בינונית ככל אשה שאין לה וסת קבוע. ד דהא מתחלה לא קבעה וסת צננוי הגוף אלא ליום הזה, ואם בא שנוי הגוף ליום אחר ואינה רואה, עדיין לא אחרע יומה, ואם בא היום ולא בא השנוי ולא ראתה, אמרינן מהעדר השנוי, אבל צבא השנוי והיום ודאי תראה. ה ה"ג ע"ב. ו ל"ל: שנוי הגוף, שפסקה בתחלת העונה ולא ראתה עדיין יש לחוש כיון שתלוי נמי בזימנא דלמא בסוף העונה תראה, אף שבזמנים הקדומים ראתה בשעת שנוי הגוף, אפשר שמאחר היום לבוא וכ"כ בכ"פ קפ"ט סעי' כ"ב מהא דאמרינן דף י"א קפיין צמד צבבא חרי זימנא וחזאי וקפלה צבבת ולא מזאי וצמד צבבא לא קפלה וחזאי, מזאי דתימא יומא קא גרים דלא קפנה צמד צבבא וחזאי, קמ"ל דקפילה נמי דאחמול גרמא והא דלא חזאי מסוס דאכתי לא חזאי זימנא דקפילה, ומד"ש שיש לנו לומר כן בעונה ענמה וכן דעת ד"ה ור"אש וס"ע ולא כראב"ד. וי' שהוא סובר דוקא בוסת אינם דקפילה שאינה טבעי לבד אלא ע"י צרוף פעולתה, אבל וסת הגוף גמור שאין השנוי מביא הדם אלא נספך הוא רתיחת הדם מביא השנוי, שפיר י"ל כיון שהשנוי בא והדס לא בא, אין שנוי זה סימן וסת. ז משנס ס"ג ע"ב וברייתא ס"ד ע"א היתה למודה להיות רואה בט"ו ושינתה ליום ט"ו, וזה מוכיח כמ"ס לעיל דברייתא זו דאיירי מוסת הדלוג לאו דלוג לימי לחודש אלא הפלגה מימים בתחלה ה' וסת מט"ו לט"ו ליום ואח"כ דלגה וכמו שהסגתי למעלה על כ"פ. ומתני' היתה למודה ודאי איירי בהפלגת ימים כדפריש בגמ' דהאי ט"ו הוא לטבילה. ח ל"ט. ט ר"ל צבמ' ס"ד גבי וסת דלוג אחמר ראתה ט"ו לחודש זה, י"ו לחודש זה, י"ז לחודש זה קבעה מכלן וליקר דלוג יום אחד, ואע"ג דלמספר הימים דלגה פעם אחת ז' ימים, דודאי ה' חודש אחד חסר לו שנים חסרים. י לקמן דף 87. יא ס"ג ע"ב וס"ד. יב ע"י דף י"א ולקמן. יג חסר: אלא שהיה כבר נדה. יד ע"ס צבמ'. טו וכ"כ הראב"ד ודמו להא דר"פ ס"ד ע"א. טז לשון גמ' ל"ט ע"ב נקט, והוא לאסוקי לס"ד דש"ס אף דב' ראשונות ממעין פתוח קובעת, ולהסתלק אינה קובעת אלא אם ב' הראשונות ממעין סתום, ואם אפי' אחת

ספר האשכול, הלכות נדה.

אוח דאמרי דקבעה וסת אע"ג דשמואל אמר א שאינה קובעת בימי זיבה ומקי מתני' דהיתה למודה לראות בט"ו ושנתה ליום כ', בט"ו לטבילתה שהוא כ"ב לראיתה, דמט"ו לט"ו לראיה לא קבעה, דמ"ו השני בימי זיבה אתא, ורב פפא פשיט ב מקבע לא קבעה בימי זיבה מיהו מיחש חיישינן ס"ל נמי כשמואל וכן פשיט לגמרא ג, מ"ט חזינן דר' יוחנן וריש לקיש פליגי על שמואל ואמרו אשה קובעת וסת חוץ ימי זיבה, ואפי' בימי זיבה ממש שראתה זיבה וסופרת ואח"כ ראתה, דהרי דומי' דקובעת וסת בימי נדה אמרו והיינו שראתה נדה ופסקה וחזרה וראתה בימי נדה קודם שכלו לה ו' ימים, וכיון דר' יוחנן וריש לקיש פליגי אשמואל ודאי לית הלכתא כותיה, אלא אשה קבעה וסת בימי זיבה וצריך עקירה ג"פ וכן לחוש לימי זיבה ד. אבל לעניות דעתין לא מסתבר דפליגי, דלא הוי שתיק תלמודא בדוכתא דאיתיה הא דר' יוחנן וריש לקיש ה' מלמימר דפליגי אשמואל, ונחוי אנן היבא מתפרשא לישנא דאמרי ר' יוחנן ור' לקיש אשה קובעת וסת בתוך ימי זיבה ור' יוחנן אמר אשה קובעת וסת אף בימי נדה, ותרתי ודאי כחדא גוונא מתפרשא. והשתא דאסיק תלמודא הא דאמר ר' יוחנן אשה קובעת וסת בתוך ימי נדה הכי פרושא כגון ו. . . ה"ג מתפרש מה דקאמרי אשה קובעת בימי זיבה כגון שראתה בר"ח ב' פעמים ודדי, חויא בעשרים בחודש, ושוב חויא בר"ח, דהוי ראי' שלישית דר"ח תוך ימי זיבה ככהאי גוונא אמר ר' יוחנן דקובעת וסת בימי זיבה ו' אבל אי ראיות ראשונות בימי זיבה אתו לכ"ע לא קבעה וסת, מיהו אע"ג דאינה קובעת כהאי גוונא חוששת אם תראה בימי זיבה ליום הבא ונעקר בפעם א', ומכ"ש אם יש לה וסת קבוע מימי נדה ואידע שבא יומו בימי זיבה דחוששת לו. והני תרתי טפשימי מרב פפא ה' דאבעי' ל' היתה למודה להיות רואה מט"ו לט"ו ממש שראתה השני' תוך ימי זיבה ולא קבעה וסת, אי מיחש חיישא כשיגיע ט"ו מ' ובעי למפשט מהא דהיתה רגילה לראות בט"ו לטבילתה ו' ושנתה לכ' ולפי חשבונא האי כ' בימי זיבה וקחני דחוששת לו, וקשי' לן והא לא דמי לאבעי' דידו' יא, אלא ודאי דפשיט מכל שכן, אי חיישינן לוסת שהוקבע בימי נדה אם חל היום בימי זיבה, אע"ג דלא הוחזקה כלל לראות בימי זיבה דהני יומי מסולקים מדמים כדאמרינן בפ' . . . יב מכל שכן אי כבר קבעה וסת בימי זיבה והוחזקה רואה בהם כגון שרואה מ"ח ל"ח יום ג"פ או שראתה פ"א בימי זיבה ולא קבעה שצריכה לחוש אם חוזר היום יהא בימי נדה או בימי זיבה, ואם לא ראתה שוב אינה חוששת כדאמר רב פפא בפרק האשה יג הא דתנן אין קובעת וסת עד שתקבענה ג' פעמים לא אמרו אלא למקבעה אבל למיחש בחדא זימנא חיישינן ואסיקנא אפי' בראי' אחת בימי זיבה צריכה לחוש פעם אחרת. והכי נמי דייקנן ממה דפריך בפ' התנוקת יד' מהא דאם יש לו וסת תולה בוסתה ודיה שעתה טו לשמואל דאמר אין אשה קובעת וסת תוך ימי זיבה. ואע"ג דבהא דדייק ר"פ מיחש חיישא בימי זיבה אפי' בחדא זימנא אע"ג דא"א לקבוע בהן וסת אדתי סיעתי' בנמרא טו מ"ט הלכתא כדבריו דמפרש סתמא דתלמודא בפ' האשה יז דברי ר"פ ולא אייתי מאן דפליגי עליה. הלכך חוששת פעם א' לראיה שראתה בימי זיבה ואם לא ראתה פעם שנית נעקרה וכן אם חל יום וסת קבוע בימי זיבה חוששת לו, אבל אינה קובעת וסת מראיות וסת מראיות שתראה בימי זיבה אלא אם באו הראשונות מימים הראויים לנדה דומי' הא דאמר ר' יוחנן שקובעת בימי נדה כאשר בארנו. ויש מחבורתנו יח' שאומרין ראיות דימי זיבה אע"ג שאין קובעות וסת אין מתקלקלות וסת שאם ראתה שבעה ראיות מט"ו לט"ו יום, ושקול ראי' ראשונה שראתה בהפלט ט"ו יט דחויא בימי זיבה כאלו היא והיום אינה, ומנה השניה שהיא בהפלגה כ"ט יום, ושקול ראייה שלישית שהיא לט"ו יום, והיא בימי זיבה לשני', כאלו היא והיום אינו בעולם, ומנה הרביעית שהראתה לט"ו יום והיא בהפלגה משניה כ"ט יום, ושקול ראי' החמישית

שדיא

נחל אשכול

מן הראשונות מומעין פתוח אינה קובעת זו עתוס'. א ל"ט ע"א. ב סס ודף' ס"ד. ג כונתו למאי דאמרין דף ס"ד חבל היבא דלא קיימא בחיך ימי נדה וראתה, דהיינו זיב' דזיבה, ה"ח אפי' מיחש לא חייש אם ראתה פ"ח קת"ל, יא"ע"ג דמשמע דר"ס ז"ד ישיע דף ל"ט מפרק דיוקא דר"פ, מ"מ לא נאמר דפליגי בדין דחוששת מדסתמא גמ' הכי דף ס"ז. ד שאל קבעה וסת בימים ראויים לנדה ומדמון סתל בימי זיבה נריכה לחוש. וכך סתת חוס' ורז"ה, ורזנו כראב"ד. ה דף י"א ול"ט. ו חסר: דחזוי זר"ח חרי זימני וסוז ראתה זכ"ה בחודש זכר"ח הסלשי דקבעה וסת לר"ח, אע"ג דר"ח הסלשי חזאי תוך ימי נדה, מ"מ כיון דז' ראיות ראשונות דר"ח מומעין סתוס, אמרינן דראית כ"ה אינה עקרית אלא העקר מה שראתה זר"ח הסלשי והא דחקדמי מסוס דמיס יתריס דאחוספי זכ. ז דז' הראשונות מימים הראויים לנדה זכו. ח דף ל"ט. ט כפרס"י וכך נראה דקאי אדלעיל בימי זיבה לא קבעה ולא כחוס' דמפרשי שצבעי' אס וסת קבוע כדנין חל יומי פעם א' בימי זיבה, ומה שהכריחם לה מיישב רזנו בסמוך. י כך מוקי מתני' כדי סיהא וסת גמור. יא אצבעי' שלו הי' אס חוששת לוסת שנקבע בימי זיבה וסוז זכו יומו בימי נדה או זיבה, ומתני' איירי זיסת שנקבע כדנין בימי נדה אי חוששת אס זכו יומו בימי זיבה, ומ' קושי' זו דחקו חוס' לפרש אצבעי' דר"פ ומי זוסת שסוקבע כדנין בימי נדה ומל היום פ"א בימי זיבה. יב זכ' בתרא ס"ח ע"ב, ותימה על ז"י סו' קפ"ט זד"ה מדין החלמוד שהביא שרמב"ם פסק כר"פ שאין קביעות וסת בימי זיבה מיכו אס ראתה זכס חוששת ונעקר זכ"ח שחזקת דמיס מסולקים לימים סאלו. וכ' ז"י לא ידעתי למה סס בחזקה זו זכלמא מעוברת ומיניקה רוב נשים אין רואות חבל לימי זיבה אין טעם מ"מ כך משמע מדא' פ' זנות כותיס י"א יום זכ' טהרה עכ"ל והא חזינן דגמ' מפורשת כלשון רמב"ם. יג הא דחוששת לראי' א' שראתה זימים הראויים לנדה מתני' היא גמ' ס"ד. יד ס"ח ע"ב. טו ר"ל ומאי קושי' לשמואל דאמר שקביעות בימי זיבה לאו קביעות, ומתני' איירי שקבעה וסת זימים ראויים לנדה כדן וע"י מקרה זכו היום בימי זיבה? אלא ודאי אס קביעות בימי זיבה לאו קביעות וסת אע"ג דהוחזקה רואה זכס כיון שחזקתם מסולק זימים, מכ"ש שאינה חוששת לוסת שנקבע בימי נדה אס אירע זכאל היום בימי זיבה שהרי ימים אלו מסולקין זימים, ואפי' תראה זו ליכא לחתלי זוסת נדה ופריך הס"ס שפיר דף ס"ח לשמואל. ולתרוגא דס"ס דוסת זימי נדה מ"מ חוששת אס חל בימי זיבה, כ"ש אס ראתה בימי זיבה שחוששת אס זכז זכו יומו בימי זיבה או נדה. טז ל"ט ע"ב. יז ס"ד ע"ב. יח עראב"ד. יט שאל ראתה היום וסרמיקה ראייה סגני' נט"ו יום, ססני' היא ראשונה להפלט ט"ו שמונה מחזילין למוות הקביעות, וססני' סולת היא זימי זיבה סלל סרמיקה חלל ט"ז

שהיא לט"ו יום, והיא בימי זיבה לרביעית, כאלו היא והיום אינו בעולם, ומנה הששית שתראה לט"ו יום והיא בהפלגה מרביעית כ"ט יום. נמצא בתוך שבעה ראיות מט"ו לט"ו יום ראתה ג"פ לכ"ט יום. ביום שראויה לימי נדה, וקבעה וסת לב"ט יום, ולראיות ט"ו יום אינה חוששת אלא פעם אחת. ולא חיי לן האי פרושא דמנ"לן לומר רואין האמצעיות כאלו אינן ולקבוע וסתה לכ"ט, הרי דם לפניך שראתה מט"ו לט"ו יום ולא הפליגה כ"ט, ומהיכי תיפוק לן דשבקינן כל הני ט"ו דביני ביני לממני כהאי גוונא מימי נדה לימי נדה א. אבל בהא מודינא שאם ראתה חוץ ימי זיבה ונמשכה דאיתה תוך ימי נדה אע"ג דאכתי בעיא ספירת ז' נקיים טחמת זיבה, מ"ט כיון שראתה גם אחר י"א יום, לימים הראוים לנדה נחשב, אע"ג שאין תחלת ראי' בימי נדה, ואם שוב ראתה ב' פעמים באותו זמן בימי נדה קבעה וסת ב. והא דאמרינן ג' קפץ בחד בשבא בחד בשבא וחד בשבא קבעה וסת, והא חד בשבא השני והשלישי בימי זיבה קאי? התם אחר בשבא הרביעי קאי שרתוק כ"א יום אחד בשבא הראשון ושוב ראתה בחד בשבא שהפליגה מראי' לראי' כ"א יום והוי בימי נדה ד. — כבר אמרנו דרוכ וסחות הן וסת התודש או וסת הפלגה למספר ימים שווין לא פחות ולא יותר, לפיכך אם התחילה לראות באיזה יום בתודש, צריכה לחוש כשחזרה העונה בתודש הבא לפרוש מבעלה. ואם ראתה בר"ח וראתה גם בכ' לחודש יש לו לספק שמא תקבע וסת מכ' לב' יום וסת הפלגה לימים ובבוא החודש הבא צריכה לפרוש בר"ח משום ראי' שזכר, וכבוא יום ט' בתודש צריכה נמי לפרוש שהוא יום כ' מראית יום כ' בתודש שעבר ה' וכך היא חוששת עד שבא היום ולא ראתה בו, דוסת שאינו קבוע נעקר בפעם א'. ואם בא יום ט' בתודש ולא ראתה בו, אע"ג שנעקר חשש הפלגת ימים מכ' לב', מ"ט צריכה לפרוש יום כ' בתודש שמא מה שראתה בכ' בתודש העבר יקבע וסת לעצמו יום כ' בתודש. ואם נקבע וסת אחד כדינו כגון שראתה בר"ח ניסן ור"ח אייר וראתה גם באמצע החודשים, ושוב ראתה בר"ח סיון הרי נקבע וסת דר"ח ואין חוששת עוד לראות אחרות ו. ותניא ז' היתה למודה להיות רואה ליום כ' ושנתה ליום ל' זה וזה אמרין, וההיא יום כ' ול' בתודש הן. ח הגיע יום כ' ולא ראתה מותרת לשמש עד יום ל', וחוששת ליום למ"ד, הגיע יום ל' וראתה הגיע יום כ' ולא ראתה, הגיע יום ל' ולא ראתה הגיע יום כ' וראתה, הותר יום ל' ונאסר יום כ' שאורח בומנו בא. למדנו מזה אף שוסת דכ' נעקר ג"פ, הואיל וחוד למקומו, והוסת שאינו קבוע נעקר הרי יום כ' כאלו לא נעקר, אבל אם נקבע וסת של למ"ד ג' פעמים ואח"כ חזר יום כ' אינו נקבע עד שיחזור ג' פעמים. הלכך מעוברת אחר ג' הדשים שהוכר עוברת ומניקה כל כ"ד חודש שדיון שעחו מפני שמסילקת בדמים ואין חוששות לזמן וסת אפי' שופעות ורואות כדאמרינן בפ"ק ט' ואין צריכות לפרוש בעונה הסמוך לוסת, אם עברו ימי עיבור ומניקה חוששת לוסתן הראשון אם היתה רגילה לראות יום קבוע בתודש חוששת ליום זה, וכן אם הי' לה וסת הגוף וכדומה, ואם הי' לה וסת הפלגה כשתחזור ותראה חוששת לזמן הימים שהיתה רגילה להפליג ו' וכן בוקנה. יא. וכל אשה שאין לה וסת קבוע צריכה לחוש לעונה בינונית יום ל' לראיתה כאלו הוא וסת קבוע יב. ואשה שראתה בר"ח ניסן צריכה לחוש לר"ח אייר וסיון וכו' ואם לא ראתה בר"ח

נחל אשכול

ט"ו חסלפניה. א וכו' ח"ה ורמב"ן. ב גם זה ברבאב"ד ורז"ה חולק ורמב"ן הסכים עם רבאב"ד. וכבר כ' הרמב"ן לדין קבעה וסת כג"פ בין בימי נדה בין בימי זיבה טע"י חומרת ר"י נשכה מן הנשים חלוק דימי נדה וימי זיבה וא"ל להם לעמוד על הטעין. ובחדושו הוסיף שאם נלמדם ונעמוד על החלוקים הרבה קלקולים יאלו ולא כש"ך קפ"ט ס"ה ע"א דלקולא לא קבעה בימי זיבה ודה. ג נדה י"א. ד תשמע דהוי וסת הפלגה לכ"א יום מראי' ראשונה, אבל בוסת הפלגה לא די כג' ראיות ול"ל דראשונה נמי הרחיקה כ"א יום, או י"ל דס"ל כחוס' דים קביעות וסת לימי השביע כמו לימי החודש ואייתי ראי' חסור המועד כב"ק ל"ו שבת שבת ושבת נעשה מועד לשבת כ"כ רשב"א בשמס, וי"מ חי מ' הפלגה לריך ד' ראיות ואי היום גירס די כג'. ה לעת ר"הפ אם ראתה בר"ח אינה חוששת לט' זו דהפלגת ימים לכ' כבר נחבטל ע"י ראית ר"ח. ו ולא אמרן שוסת קבוע דומה שאינו קבוע אלא אם שאינו קבוע היא הפלגה לימים שכבר נחבטל ע"י וסת החודש, אבל אם ראתה צ"פ בר"ח ופ"ג כב' בחודש וראתה ט"ז בר"ח צריכה לחוש גם לכ' בחודש, שמא היום של חודש גירס ולא הספלגה, ואם ראתה ט"ז צ"פ כב' לחודש קבעה ז' וסחות לר"ח ולכ' בחודש וכן כש"ע סעי' ל"ב ותימה על רמ"א סעי' י"ג שסתם אם א' נקבע אינה חוששת לשאינו נקבע ולא חלק בין וסת חודש להפלגה. ז ס"ד. ח כך ברבאב"ד, דאי הפלגת ימים תמי חסיים כדרייתא הגיע יום ל' ולא ראתה והגיע יום כ' וראתה הותר ל' ונאסר כ' שצ"ב, מאי בזמנו הרי לא ראתה כזו"ן יום מיום ל' שעבר שראתה בו, ולרמב"ן פי' אחר. ט מדף ז' עד יו"ד כשמואל ור' יוחנן. י סברא הוא כיון דחזירת לקדמותה ומעמאה מע"לע. יא ר"ל זקנה (שראוי' להרוחה חמה צפניה מ' זקנה ואינה חוששת) אם עברה ג' עונות עליו ולא ראתה אינה חוששת ליסחה, ואם חזרה וראתה בזמן שפיתה רגילה לראות אפי' פעם א' כגון כב' לחודש הרי הוא כאלו נקבע וסת הראשון, וכן כשחי ראית אם הי' לה וסת הפלגה לימים ע"י כגמ' ט' ע"י וצ"ע ס"י ל"ח וסת מפורש גם דין קטנה שלא הי"ל וראתה. יב וקשה פשיטא כיון שאין לה וסת קבוע בלח"ה חוששת תמיד ליום ראיתה בחודש שמא תקבע ציים זה וסת החודש והיינו עונה זיונית למ"ש הס"ך קפ"ט ס"ק ל', ולאזהר ענין אמרו דחוששת לעונה זיונית? נ"מ טובא, דאי חסוס חסס שחראה ציים החודש, שרי' בלא צדיקה אי עבר וסתה ולא הרגישה, אבל חסוס עונה זיונית שכ' רבנו דהוי כוסת קבוע צריכה צדיקה וכו' ס"ט. וכן אם יש לה וסת הגוף לבד ואין קבוע ליום, אם בא פ"א שני זו ולא ראתה, חוששת מראי' אחרונה שלה לעונה זיונית, ומכ"ש אם נעקר לגמרי, וכל זה נשמע מס"ס קפ"ד. ועוד נ"מ אם ראתה בר"ח ניסן וכב' זו ובר"ח אייר, דאי חסוס עונה זיונית תל' יום אינה צריכה לחוש לכ' באייר שהרי ראתה בר"ח אייר ויום כ' אינו חופלג וממנו ל' יום, אבל חסוס וסת יום החודש צריכה לחוש גם לכ' באייר. אבל אם יש לה וסת הפלגה מכ' לב' יום כשראתה בלחודש כב' והוא למשל כט' בחודש אין סברא לחוש ליום ט' בחודש הבא, שהרי מעולם לא ראתה לימי החודש אלא להפלגה, לפיכך אם בא יום כ' להפלגה ולא ראתה, ליכא למימר כשגיע יום ט' בחודש הבא שצריכה לחוש לו, מ' יום החודש, דהא מעולם לא ראתה לימי החודש, אבל דאי צריכה לחוש לט' מ' עונה זיונית לעת כש"ך

ספר האשכול, הלכות נדה.

בר"ח סיון עדיין צריכה לחוש לב' בסיון, שאע"פי שנעקרה ראיות ר"ח, חישינו שמא הוסת מניחו עד אייר וסת הפלגה ליום ל"א הוא ומר"ח אייר עד ב' סיון ל"א יום הם כמו מר"ח ניסן עד ר"ח אייר. אבל אם נקבע וסת החודש, שראתה ג"פ בר"ח אינה חוששת להפלגה, וכן אם נקבעה הפלגה ע"י ד' ראיות שוות לימים אין חוששת עוד ליום החודש.

ק"ו. וסת הדלוג כיצד כגון שראתה ט"ו בחודש זה, י"ו בחודש הזה, וי"ז בחודש השלישי, קבעה וסת לדלוג שבר"ח הרביעי הותרו כולם ונאסר יום י"ח ובחודש החמישי הותר י"ח ונאסר י"ט וכן כולם להלן דקיי"לן ברב באסורא דאמר א שגם הראשונה שראתה בט"ו לחודש מן המנין והוי כדלגה ג' פעמים, ודוקא אם בט"ו לחודש שראתה בו לא הוקבע וסתה, אבל למדה לראית בו שכבר הוקבע וסתה בט"ז מודה רב דאינו מן המנין ואינה קובעת לדלוג עד שחראה בדלוג מט"ו ל"ו, ומ"ו ל"ז, ומי"ז ל"ח ומשם ואילך נקבע י"ט וכן כולם וכן פסק רבנו חננאל. איכא מרבואתא דאמרי הלכתא כשמואל שראי' ראשונה שבחודש לעולם אינה מן המנין מדמסיים תלמודא: דיקא נמי טדישבקינו ב' ונקט כ"א, ואין זה רא' המידי לרב לא נחא ב. ועקר מלכתא דבריייתא לאורוי דאם דלגה ב' ימים בראיה תדא לא קבעה וסת כדמסיים דלגה מכ"ב לכ"ד לא קבעה. ועוד דבריייתא היתה למדה להיות רואה בט"ו מסייע לרב ג. ואי משים דהלכתא כשמואל בדינא ד לענין אסור ברב קיי"לן אע"ג דהגמ' מדמה דהיכא דפליגי בוסתות פליגי בנגיחות, דמיין בעלמא הוא, ודימה לפלוגתא דרבי ור' שמעון בן גמליאל ה' ובוסתות קיי"לן כרשב"ג ובנשואין כרבי ר. וסת הדלוג שנקבע נראה דצריך נמי למעקר בג' פעמים כוסת הגוף ושאר וסת הימים כחנן הכא והתם ז' הרי הוא מועד לשבתות ואינו מועד לחיל, לשבתות משלם נוק שלם ה' . . . וכבר כתבנו דוסת דלוג אינה חוששת לו בפעם א' אלא אחר שהוקבע כדינו ט. ופלוגתא דרב ושמואל דוקא בוסת דלוג אבל בוסת החודש לכ"ע בג' פעמים הוקבע כדאמר פ' בנות כותים י' דחואי ריש ירחא ג"פ, ובוסת הפלגה שאינה ליום החודש אלא הפלגה למספר ימים כ"ע לא פליגי דראשונה אינה ממנין דאין הפלגה אלא בין ב' ראיות, כגון שראתה היום ואחר עשרים יום ושוב אחר עשרים יום עדיין לא הפליגה אלא ב' פעמים מכ' לב' וצריכה הפלגה ג' לב' יום, או הוקבע ההפלגה מכ' לב' יא וכן בוסת דלוג הפלגה לימים כגון שראתה היום ואחר ב' יום ושוב אחר כ"א יום פשיטא דלא קבעה עדיין וסת לדלוג, שלא התחיל הדלוג אלא כשראתה ביום ב' וצריכה

נהל אשכול

הס"ד. וכבר כתבתי סוף סיון לעיל שאינו כן לדעת מהרש"ל ב"ר"ל אף לרב נוכל לדייק מללא חני כ' ס"ח ביום עשרים הוי רגילה לחימוי, ומיום כ' עד כ"ג לא הוי יוחר מג' סרוגין, דמודה רב בלמודה לראות צכ' דנטיא לשלם בדלוג וכ' עלמו חונו מן סמוני. ג מזרייתא דקתני היתה למודה לראות צט"ו ושנתה ל"ו ל"ז ול"ח קבעה לדלוג מותיב לרב ללא צעו שחשם בדלוג ומשני למודה שחני דמודה רב דראשונה אינה מחנינה, ופריך ודקארי ל' להקשות דהא למודה קתני? ומשני קסבר ללא חני למודה אלא לאורוי דצט"ו ג"פ למעקר וסת דט"ו, זה דומק כבר ידענו מחמני' ס"ג היתה למודה ומזרייתא ס"ד היתה למודה ציוס כ' ומשאר זרייתות דוסת אינו נעקר פחות מג"פ, וסק"ל למה נקט למודה צזרייתא, והול"ל מדום יוחר היתה רואה ציוס ט"ו וכו' להשמיטנו אע"ג דגם הראשונה יש לספור לדלוג שאינה צאה מחציוטה, מ"ו לא מחשבה עם האחרות במספר הדלוג כשמואל, ומדוקט למודה, ש"מ דוקא בלמודה צט"ו, לא מחשבה הראשונה, אבל ראתה במקרה צט"ו צמודה גם הראשונה נחשבה לדלוג. ד לענין סיר הוסקל צצ"ק ל"ו דמזמה נגיחות לוסתות. ה יצמות ס"ד. ו שס וכ"כ סרו"ה ורצב"ד מחספה חי בדלוג הלכה כרב ומצ"ס פ' כשמואל. ז הכא חן גבי וסת ימים צמתני' ס"ג ע"צ והתם צ"ק ל"ו. ה ולחיל אינו משלם חלל חני מק, ואימתי הוא חס ומיחזור צו ג' ימי שבתות, פי' סעצירו לפניו סור צג' שבתות ולא נגמ. ראוי זו מציא גם הראצ"ד דוסת דלוג מצעוי לעקור צג"פ, כיון דמלינו גם סאר ענייני סהוקצעו נעקרו דוקא צג"פ ול"ע. ט כח"ס ח"ס. י ל"ט. יא אבל וסת דלוג צהפלגה לעונות, כגון שראתה פעם ראשונה ליל יום א' וראתה אחר ד' שצויות ליל יום א' וסוי הפלגה צין רא' לרא' נ"ה עונות שלא ראתה, וציוס א' אחר ד' שצויות שניי ראתה צצקר ציוס א' והפלגה נ"ו עונות צין רא' לרא', וסוי אחר ד' שצויות שלישיי ראתה צליל צ' והפלגה נ"ז עונות וכן כמה פעמים שמדלגה עונה לא מלינו צפוסקי' דקבעה וסת דלוג לעונות, שחמוס צמדה זס ליום וצמדה שלאחריו לילה ואח"כ ליום וכו'. ולכאורה י"ל כיון דקיי"לן צקפ"ט סעי' י"ג צוסת ימים שויין חין קציעית אלא חס כל הראיות צלילה או כולן ציוס אבל ראתה צ"פ צר"ח צלילה ופ"ג ציוס חין נרוק דלאו זמן א' הוא, א"כ דלוג נכון מיסו הוי מעונה לעונה כמו מיום ליום. ו' דוקא לענין סעת הראוי, ר"ל יליאת סדס יש חלוק צין ייס לליה כח"ס כ"ופ ס' קפ"ד לענין עונה סמוך לוסת סוסת חלוי צמהלך חמה ולצנה סמול ידעו סיוס חמודס גורס ראוי, ולפעמים גורס צאשה יליאת סדס כסחמה למעלה ולפעמים כסחיא למטה לפי חוג סאשה ולכך אמרו חס ראתה ציוס אינו מצטרף לב' ראיות צלילה אף חס ס' כולם סוס צומן ספלגה. ומטעם זה מעונה לעונה לא הוי דלוג כיון דא' ציוס וסלאחרים צלילה או לספק וכן ל"ל לעולם, דבר זה אינו צמוג סעצעי, סידעו ח"ול חס סלילה גורס סיימיה חין סיוס גורס לה, וסעניי שראתה סיוס ציוס וצמדה אחר צלילה, לאו מוסת סעצעי צא חלא מוקרה אחר וכיון סכן לא קבעה וסת דלוג חלא חס דלגה יוס שלם, סעכ"פ ראיותיה כולן צגרמת סיוס או צגרמת סלילה. ומיוס צזה מ"ס סג' ר"ט מלודון צני"בי סרוצ וסת ספלנות חין סויות צעויות, סאס ראתה סיוס יוס א' צצקר וסוצ ראתה ליל יוס א' אחר ד' שצויות, צין צ' ראיות חלי ג"ד עונות, וסהלכס חמריקן סריכה לחוס לליל יוס א' אחר ד' שצויות שנייס, וחין מספר סעונות סוס, סמליל א' דראי' סני' עד ליל א' דשליסית נ"ה עונות צנייהס, ומראשונה לסני' ג"ד עונות, ולהסויות מנין עונות ס' לוי לומר שחמוס צשליסית ליוס סנת וצרכיעיס לליל שנת. ולח"ס יוחא סידעו ח"ול סאין צמוג סעצעי לראית פעס ציוס ופעס צלילה חלא סראיות סל וסת קצויע סעצעי או כיון ציוס או כיון צלילה, ואס איריע סני צזה, מקרה צעלמח סוא ואינו חוזר חלילה. גם ידעו לענין עת סאסק סדס, יוס שלם עוסה רוסס חלא חניו אינו מעלה, להכי חס וסחה צאותה יוס ויליאת סדס צאותה עונה סרגילה לראות צה, ציוס או צלילה, לא חיוכפת ין חס צמספר ספלגת עונות עונה אחת יחרס, חלא סיוס כולו נחשב צקציעות וסת, וזמן יליאת

ספר האשכול, הלכות נדה.

וצריכה שתראה עוד ביום כ"ב או נקבע הדלוג א ולא פליגי רב ושמואל אלא בוסת דלוג לימי החודש שראתה ט"ו לחודש זה וי"ז וי"ז לחדשים הבאים אחריו, דרב ס"ל ראי' ראשונה טן המנין דאגלאי למפרע שבימי החודש תלי, ומודי רב שאם בט"ו היתה למודה לראות מוסת הקודם או אינו טן המנין. ובוסת דלוג אין חלוק בין דלגה יום א' או ב' או ג' ומברייתא שמעינן הכי דאמרינן סרגה ליום כ"ד לא קבעה וסת מפני שדלגה ב' ימים, ובשתיים הראשונים יום א', משמע אם דלגה בשוה, בראשוני נמי ב' ימים, הוי וסת דלוג לב' ימים שכל זמן שהדלוג בשוה הוקבע בג' פעמים. ואי קשי' בדלוג לימי החודש כגון ט"ו בניסן י"ז באייר, י"ז בסיון, י"ח בתמוז אין דלוג שוה במספר הימים כיון שתדש א' חסר וא' מלא, בענין זה דומה לוסת החודש פשוט שאם ראתה ג' פעמים בר"ח הוקבע וסת לר"ח, אע"ג שאתח מ"ט ואחד מל' יום, דכיון שתולה בחודש אמרינן קביעות החודש גורם כדאמרינן שיפורא גרים ב' והכי אתמר בירושלמי ג רב הושעיה כד הוי מקבל סהדיא בעין טב ד' הוה אמר להון הוון ידעין כמה עדות יוצא מפיכם ה' וכמה שכר בתים יוצא מפיכם ו' אתר רבי אבין אין כך הוא אפי' דיני נפשות ז' בת ג' שנים ויום א' ח בא עליה בסקיה ט נמלכו ב"ד לעבר החודש י' אינו בסקיה יא א"ר אבין אקרא לאלקים עליון לאל גומר עלי בת ג' שנים ויום א', נמלכו ב"ד לעברו בחולין חורין ואם לאו אין חורין יב. ויש מי שאומר יג דוסת החודש נמי שוה בהפגת הימים דלאו לקביעות החודש שלנו אנו חושבין אלא למולד הלבנה משעה שראויה לקדש ולא נראין דבריו כלל אלא כאשר קבלנו מאבותינו בקביעות ב"ד תלי'. ויש מי שאומר יד דיש גם דלוג למפרע בימי החודש כגון שראתה ט"ו ניסן, י"ד אייר, י"ג סיון או דלוג הפלגה לימים שראתה היום ואחר כ"ד יום ואחר כ"ג ואחר כ"ב דקבעה וסת הלוך וחסור דרא' חמישית לכ"א וששית לכ' וכן לעולם. ובענינה דעתין לא חוינא טעמא, שאם תקצר ראיותיה לפי קביעות זו תראה כל יום וכי ס"ד דשופעת כי נהרא טו. ואין לנו להוסיף על התלמוד שלא דברו אלא מדלוג המרחק הראיות וכן דרך טבע האשה שדמה מתמעט עד שפוסקת מכל וכל אבל אינו מוסיף והולך ומרבה בדמים תדיר. מצינו לרבנו חננאל שיש דלוג לג' חדשים החורר בכל ג' חדשים, כגון ראתה ט"ו ניסן י"ז אייר, י"ז סיון, ושוב ראתה ט"ו תמוז, י"ז אב, י"ז אלול, ושוב ראתה ט"ו תשרי י"ז חשוון, י"ז כסלו, קבעה וסת החורר לג' חדשים בסדר זה וצריכה לפרוש מכאן ואילך ט"ו טבת, י"ז שבט, י"ז אדר, ט"ו ניסן, י"ז אייר, י"ז סיון, וכן לעולם. ובפ"י הסוגי' רצה להעמיד דבריו טז ואם לא שמענו פרוש זה טרבותנו מסתבר דינו. ויש גם וסת הדלוג לחודש שלם כגון אם ראתה בר"ח ניסן חוששת לר"ח אייר, לא ראתה בו וראתה בר"ח סיון עדיין חוששת לר"ח תמוז וז' לא ראתה בו איגלאי מלתא שלא תקבע וסת להפגת חודש אחד ואיננה חוששת לר"ח אב, ראתה בחודש אב איגלאי שדרכה לדלג חודש א' ואינה חוששת לאלול וקבעה וסת לתשרי ולכסלו ולשבט וכן כולם לסוף ב' חדשים יח. ונסתפקנו בחבורתנו יט אשה שנמשכה ראיתה מט"ו ניסן עד ח"י בניסן ובאייר ט"ו בו עד י"ח, ובסיון ט"ו בו עד י"ח, נמצא שראתה בג' חדשים ג' פעמים י"ז וי"ח בחודש, אי נימא י"ז וי"ח מעכשיו הם קבועים לה ואינה חוששת אלא לימים אלה או נימא כל הימים שראתה בתר החלת נדה שדינן להו וכיון דתחלת ראיתה בט"ו בניסן, י"ז באייר, י"ז בסיון נקבע לה וסת דלוג, ובחודש תמוז צריכה לפרוש יום י"ח לא לפניו ולא לאחריו, יש צד לכאן ולכאן. ומסתבר לן דקבעה לדלוג לחוד טהא דאמר ר' יוחנן . . . כ' ויש מי שאומר שגם אשה קובעת וסת לשעה מיוחדת שאם רואה באיזה ימים בשעה ששית ואין הפלגה שוה ביניהם אינה חוששת אלא לשעה

נחל אשכול

יולדת הדם לריך בג' ראיות צעונה ח' ציוס או צלילה. א וכו"כ תוס' ור"אם דבראיה ראשונה עדיין אין רוסיס מדלוג, ומשמע דראית כ' הוי תחלת הדלוג דמראית יוס כ"א נראה דרא' יוס כ' ג"כ דלוג הוא. מדברי רבנו נראה חס דראתה היום וציוס ל' ואח"כ צל"א ואח"כ צל"ב קבעה וסת חפ"י לשמואל דהוצרך דיוס ל' נמי דלוג הוי (ושמואל לח פליג חנא בג' ראיות דימי החודש ט"ז וי"ז וי"ז, חבל כל אחרונים החליטו צסעי' ה' לשמואל צעיין ה' ראיות דהיינו עוד דלוג לג' חבל צס"ט סעי' ה' סחס כאלו כשמואל נמי צד' די, והאחרוני' נגררו אחר הטור שהניח הרמב"ן דפסק כשמואל ומצעי' ה' ראיות והדרישה ס"ק ל"ז מספקא ליי. ובה' נדה לרמב"ן פ"ה כ': ראתה מעכשיו וציוס ל', ושלישית צל"א ורביעית צל"ב קבעה וסת לדלוג עכ"ל והוא פסק כשמואל, ש"מ כרבנו ס"ל דבזה ג"פ שמואל דיי צרביעית וז"ע. מיהו חף לסתת אחרונים דלריך ה' ראיות לשמואל י"ל מ"ס צס"ט ראתה היום חאי היום פרושא יוס כ"ט לראיה שקדמה לה. ב נדה ג"ח שופר שתוקעין צר"ח בקדוש החודש. ג נדרים פ"ו ה"ח. ד כשקבל עדות החודש צעין טז צית ועד ה', ר"ה כ"ה ע"א. ה סע"י קביעות המועדים כמה מלקיות למחללי י"ט. ו חס החודש חסר או מלא ומפסיד הסוכר או המשכיר. ז תלויים צעדות זס. ח והיא ערוה עליו. ט שציחתה ציחה. י לעשותו ל' יוס ועי"כ לח עברו ג' שנים וצח עליה. יא ומנא לפעמים ע"י עדותן נעשה חודש שצבר חסר ושלמו ג' שנים יוס קודם ומסקל ע"י. יב הקצ"ה מסכים עם צ"ד של חמה חס נצטלה והיא צח ג' וצטבע שאין צחוליה חורין, חס נמך צ"ד לעבר הסנה ולעשותו י"ג חדשים צחוליה חורין הקצ"ה מכריח הטבע והטות חון לקביעות צ"ד. יד הרח"ה ורמב"ן צמרושו. יז הרמב"ד, והס"ך דקדק כן מחוס' דך טו' ע"ב, ולעג"ד ליחא שלא כ"כ חלל אהותירה והיחמו מה שפרש"י פיחתה ל"ג ל"ב ל"א, ש"מ דע"י לק"מ דלח הוי וסת, ח"כ נשמע הפך דברי הס"ך: טו לשון הס"ס י"ד ע"ב ופי' שא"ח שחאי' שופעת דס תמיד וכן חמה כ"זפ על דין זה. טז עתוס' ס"ד. יז מ' ר"ח סיון. יח ט"ע סעי' י"ב נקרא וסת הסרוג. יט הרמב"ד מציא פלפול זה. כ חסר וז"ל דפרושו דאמרינן דך י"ח חפ"י לר' יומן דאמר אשה קובעת וסת צחך ינוי נדחתה דוקא היכא דמזיחא מומעין סחוס, דמזחי צר"ח ופעס שנית צר"ח ושוב ראתה צכ"ה צחודם וצרים ירחא דקבעה וסת צר"ח, ואע"ג דראית ראש חודש הסלישי צחך ינוי נדה, כיון דראיות ראשונות של ר"ח הוי מומעין סחוס, אמרינן צחאחרונה נמי עקר ראיתה צר"ח והא דלקדים ומזחי צכ"ה דמים יחרים חתוספו צה, חבל ראתה תחלה צכ"ה ואח"כ צר"ח שצח ראיה ר"ח מומעין פתוח לח מיתסב הסהו ר"ח למקבע צי' וסת. ומנא דראיות שבימי נדה לח נחשבו לראיות צפ"ע להעמיד וסת דנגררים חחר תחלת הראיה, וה"ל אין חנו פוגין ציוסן חלל ליוס ט"ז וצאייר ליוס י"ז וצסיון ליוס י"ז סחי' תחלת הראיה, ולח חיכפת לן מה שנמשכה הרא' ציוסן ד' ימים וצאייר ג' וצסיון

ספר האשכול, הלכות נדה.

זו, דע"כ לא פליג ר' יהודה אר' יוסי דאמר אף ימים ושעות וסת אלא בלמדה לימים מיוחדים, דאמרין שהיום והעונה גרמי ולא השעה, אבל היכא דליכא למיטר יומא גרם, אמרין השעה גרמא דהא חוין דלאו ביומא ולא בהפלגה תל' מלתא א. ולא נהירא דשעות וסת בלא יום קבוע אפי' לר' יוסי לית ליה, דאי הכי אשה זו אסורה כל ימיה באותה שעה עד שתעקר ולא מצינו כזה בגמרא ב. ועוד הביא רא' מההיא אחת ג דכל אימת דהות סלקא מטבילת מצוה חויה דם ואתאי לקמיה דר' יוחנן ואמר לה שמא דימית עיריך ד עלתה ביה, ליכי והבעלי על גבי הגנה, והתם לא הי' קביעות ליום הטבילה דפעמים מוקדם ופעמים מאוחר וביום טבילה הוי שעה קבוע בשעה שנכנסת לעיר וחברותיה מרגישות ואו היתה רואה, ואעפ"כ לא חש ר' יוחנן אלא לשעת כניסתה לעיר וקודם כניסה התירה, אלמא אם קבעה וסת לשעה ולא לימים אינה חוששת אלא לשעתו לבד. ואף רא' זו לאו מלתא, דלא השעה היתה גורמת לה הראיה, אלא הכנסתה לעיר, ופשיטא אם לא נכנסת ולא נראית בפני חברותיה, שלא תראה, ורמי' לוסת אונס דקפיצה, דאינה רואה בלא קפיצה אפי' קבעה לימים ולקפיצה כל זמן שאינה קופצת. והא דקאמר שמא דימית עיריך עלתה ביה, לאו דוקא שמא, אלא רא' גדולה הי' שלא ראתה אלא כשנכנסת לעיר ה.

תנ. תנו רבנן ו' ואשה כי חהי' זבה, יכול זבה מכל מקום תהא טמאה, ת"ל והיא גלתה את מקור דמי' ללמד שאין דם מטמא אלא סן המקור, יכול כל מראה זוב טמאה, ת"ל דם ואין דם אלא אדום, ומדכתיב דמיה ילפינן כמה מיני דמים טמאים כאשר יבואר למטה ז. זובה בבשרה ח שמטמאה בפנים כבחויך, וצריך קרא כי היכא דלא נילף טוב ט. אין לי אלא נדה, זבה מנין שמטמאה בפנים ת"ל זובה בבשרה, כלומר אע"ג דבנדה כתיב מראפקא בלשון זיבה ידענו דזיבה נמי דינה הכי, שבעת ימים תהי' בנדתה ולא בזיבתה, כלומר נדה אם תראה כל ו' טובלת לערב אבל בזיבתה אם היא רואה כל ו' א"א לטבול דצריכה ז' נקיים. יכול כל שבעה י' ת"ל תהי' אע"פי שאינה רואה אלא רא' אחת. מנין שאינה טובלת מבעוד יום ביום שביעי ת"ל ו' ימים תהי' בנדתה תהא בנדתה כל ו'. ואשה כי יזוב זוב דמה, בין גיורת בין משוחררת בין שפחה בין בת ישראל יא. ימים רבים יב ימים שנים, יכול הרבה, א"ר עקיבא כל ששמועו מועט ושמועו מרובה תפשת מועט תפשת. א"ר נחמיה וני בא הכתוב לפתוח או לנעול, לא בא אלא לפתוח, אם אתה אומר י' ימים עדיין אני אומר דלמא ק' או אלף, וכשאתה אומר ימים שנים פתחת. אמר רבי מנא משום ר' יהודה ימים שנים, יכול מרובים אם מרובין הלא נאמר רבים, אלא ימים, מעוט ימים שנים, רבים שלשה, יכול עשרה, אמר ימים ואמר רבים, מה ימים מעוט ימים שנים, אף רבים מעוט רבים שלשה. יכול שנים ושלשה? וכי נאמר ימים ורבים, אלא ימים רבים, הא כיצד הרבים יהי' מרובים על שנים, וכמה, הוי אומר שלשה. יכול כל הרואה שלשה בחלה תהא זבה, ומה אני מקיים ואשה כי חהי' זבה יג ברואה יום א' ת"ל בלא עת נדתה וגו' אחר נדתה

מטמאה

נחל אשכול

ובסיון ז' ימים וכיון דתחלת הראיות נג' מדסיס דלוג היחה, קבעה ללוג, הלכך בתמוז וסתה ז"ח ובאב ז"ט וכן לעולם. ואי קשי' למה אמר לעיל סו' ל"ב צוסת הימים אי רגילה לתמוז רחיה מרובה נמשך לחיה ימים וסוז בגיע זמן תחלת הוסת ולא ראתה עדיין לריכה לחוש ולפרוש כל משך זמן רחיה ראשונה ולא אזלין בתר תחלת הוסת? התם ה"ט שנס הימים אמר תחלת הראיה נתחזקה לראות צפן וליכא טעמא למימר מללא ראתה נתחלת וסת לא תראה צסופי, אדרבה אמרין הא דחקדמי צראשונה דאתוסף דמה והסתחא חמעט וחסר וחחאי ציוס מחומר, אצל הכא דתחלת הוסת דלוג יום א' אחזק לן, ספיר אזלין בתר תחלת הוסת וחיה חוססת בתמוז חלל ל"ח. א דעת רבא"ד וקנת ראי' מהא דאמר ר' יוסי ס"ג ע"ג אף ימים ושעות וסתות הול"ל שעות וסתות דמי פליג עליו שחלה ציומים? חלל חי הוי אמר שעות וסתות לא הוי פליג ר' יהוד' דמודה שים וסתות לסעה, להכי הוסיף ר' יוסי ימים ושעות וסתות, אף וסת הימים תלי' דוקא בשעה. ב וכ"כ רז"ס. ג דף ס"ו. ד קנאלת צנות עיריך. ה כף פרושו, דהס"ט מיסב בראב"ד מדחמר ר"יו שחא דימית עיריך מכלל דמספקא ליה חי דימת גרים, וקשה האיך הקיל בספק הנא אפשר דטבילה גרמה, חלל ל"ל סה" לה שעה קבוע חימחי וכנסת לעיר, וכיון שיום טבילה חיו קבוע לא חסרה חלל נשעתה, אצל חי לא הי' לה שעה קבוע היתה חסורה כל העונה דלמא טבילה גרמה, אצל כיון דתמיד חויא בשעה אחת מיוחדת שרי' שעה קודם לכן ע"ל. ורצו סת' רא' זה אע"ג דר' יוחנן אמר שחא דימת, סמך ענמו שדומת עירה גרם, כיון שכל זמן שעכבה ענמה חוץ לעיר לא ראתה, ובכניסתה ראתה. ובלא"ה יסוז ס"ט לאו מלתא, דחי חימח ר"יו לא סמך ענמו על גרם דימת עירה, חלל ידע ששעה תלי' מחתא, והחירה שעה ח' קודם לכן, מחי קאמר דימת עיריך גרם הצעלי ע"ג הנהר, הא חפשר ששעת צעילה לעחיד צלותו שעה שוכנסת השחא לעיר, וכי כל הטבילות והכנסת לעיר בשעה אחת, וכי הול"ל לטת רבא"ד: הצעלי שעה אחת קודם שראית צו השחא, והוא חסיב צאופן שאפשר להכשילה שסורה לפי דצרו צחוץ לעיר תלי' מחתא, ותו לטעמיה קשחגיט השעה שוכנסת לעיר חסורה שחא תראה, ולמה סחס ר' יוחנן דצברים? חלל וחאי ר' יוחנן ידע דקדק (דיתבי חשערי טבילה, צרכות כ') שראתה צהכנסתה לעיר והדימה גרמה והוי כוסת קפילה שחא לא קפלה ח"ח (אפי' חס לח הי' צרוי כשחש יכול לסמוך על קרוב לודאי דס"ל וסתות דרבנן ט"ו ע"ג). ודע שראב"ד חסויס וסת שעה נעקר צפ"ח, וכ' ס"ט שדמה חוחו לוסת קפילה שחמוש חס תראה ג"פ ונעקר צפ"ח. ורז"ס ור"ן ורמב"ן כולס ס"ל שאין לנו וסת שחולה בשעה לחוד, ולא מחלתי חצר לראב"ד ותעפ"כ העולם ש"ע דין זה להלכה? ו ת"כ מורט. ז ס"י ל"ט. ח ולא כתיב מצברה חלמד שמטמא אף שעדיין צפרוחדר, ורשיק נמי צצברה ולא צצפופרת דף כ"ח ע"ג חס"א דצצברה ומחילא שחמע נמי צצברה עד שחרגים צצברה עי' ל"ז ע"ג. ט זצ טעון לטבילתו מים חיים ואפי' חיו מחמח עד שינא לחוץ דכתיב זצ מצברו עד שינא מצברו, וצ"ק חסר חלל חממו דף מ"ג. י שאין נדה חלל שחחא כל ז' מדכתיב ז' ימים חחי' צנדתה. יא דחשה הכל צכלל וחפי' פנייה, וחי' נכרית נמי? הפרשה מחללת דצרו חל צני ישראל חיש חיש כי יהי' זצ וגו' ישראל מחמח ציבה ודה ולין נכרי נדה ל"ד. יב צפרשה שחחריה וצובה כ' כדמפרש וחזיל, יג הווא קרא

צורה

מטמאה בזיבה א. אין לי אלא סמוך לנדתה ב מופלג מנדתה מנין, ה"ל או כי חווב ג אין לי אלא מופלג מנדתה יום א', שנים שלשה ארבעה חמשה ששה שבעה שמונה תשעה עשרה מנין? מה מצינו ברביעי שאחר נדה שראוי לספירה וראוי לזיבה ד אף אביא אלו הימים שראויים לספירה, שהם ראויים לזיבה ה ומנין לרבות אחד עשר, פי' שיצטרף עם הראשונים לזיבה לג' ימים רצופין ו ת"ל בלא עת נדחה, דמשמע אפי' מופלג לימים רבים, דאיתיר כיון דכתיב כי חווב על נדחה, ועל משמע בסמוך. יכול שאני מרבה אף י"ב ז? מרבה אני י"א שראוי לספירת או כי חווב, דמיניה מרבינן דיש זיבה בראתה בנ"ד דכלו ז' נקיים כ"א, ומוציא אני י"ב שאין ראוי לספירת או כי חווב. אין לי אלא הרואה שלשה שהיא זבה גדולה, מנין הרואה שנים שתהא זבה קטנה? ת"ל ימי ח. יום א' מנין, ת"ל כל, טמאה היא מלמד שמטמאה את בוועלה כנדה, ומנין שאם ראתה יום א' או שנים ששומרת יום א' וטבלה וטהורה היא? ת"ל טמאה היא ט, מעוטא שאינה משמרת אלא יום א'. ואם טהרה מזוזה וספרה לה לעצמה י ז' ימים, יכול בין סמוכין בין מפוזרין ת"ל ואחר תטהר אחר אחד יא לכולן, ר' שמעון אומר ואחר תטהר אחר המעשה תטהר כיון שטבלה טהורה להתעסק בטהרות אבל אמרו חכמים לא תעשה כן שלא תבא לידי ספק יב. וההוא דמרבין י"א ימי זיבה מקרא לאו ד"ה הוא דקיי"לן י"א יום שבין נדה לנדת הלכה למשה מסיני הוא יג. וכן הגאון ר' יצחק: כללא דנקיט' מהני תנתייתא נדה דאורייתא דחויא דמה יומא חד, ההוא יומא תחלת נדה ומשלמה עליה שבעה יומי, לא שנא חויא דם בכולהו יומי ולא שנא לא חויא אלא יומא חד, וכדנפקן שבעה יומי טבלה בליל שמיני ומשתריא לבעלה. ואי חויא דם בשמיני עיילא תוך י"א יום שבין דם נדה לדם נדה שהן ימי זיבות. חויא בהן חד יומא חויא זבה קטנה וחיישינן דלמא אתיא לטיחוי למחר, הלכך בעי שמור תשיעי יד וטובלת ומשתריא לליל עשירי, ואי חויא בתשיעי בעיא שמור יום עשירי ועדיין זבה קטנה היא, ואי לא חויא בעשירי טבלה ומשתריא לערב טז ואי חויא גם ביום עשירי הוי זבה גדולה דהא חויא ג' ימים רצופין ובעיא למיחב ו' נקיים הכין דינא ביומי זיבות, אי חויא חד יומא, משמרת כנגדו חד יומא, ואי חויא חרי יומי משמרת נמי חד יומא, לבד מיום י"א דימי זיבה דלא בעיא שמור הואיל ונפקן ימי זיבה טז ויום י"ב הוא תחלת נדה, ואי חויא חויא נדה כל ז'. הדין דין דאורייתא דהוו עבדן בנת ישראל כל זמן דהוו רבנן בקיאי בחוותא דדמא. וכיון דאימעט רבנן דהוו בקיאי בהני וחלשה דעתייהו ולא יכלי לאפרושי בין דם טהור לדם טמא כדאמרין יז אמר ר' יוחנן חכמתייה דר' חנינא גרמא לי דלא אחוי דמא, דכי מטמאינא מטהר, מטהרנא מטמא, ואמר ר' יירא טיבעא דבבל גרמא לי יח דלא חואי, ומה רבה דידע בטיבעא לא חוי ואנא אחוי, ותוו נמי דהני נשי לא ידעו תקון וסתות, חשו רבנן דלמא משלמא דם טמא לדם טהור וטבלן ואתי לידי כרת, דהא אפשר דם דחויא בשית יומא טהור, וליכא טמא אלא הך דחויא בשביעי בלחוד וצריך למשלם עליה שבעה יומי, וכיון דסבירא להו דם דכולהו שבעה דם טמא הוא, אמריי כבר שליטו לן שבעה וטבלן לאורתא ואתי לידי כרת, הלכך חשו רבנן ועברו הרחקה לסלוקי כל ספקי ואצריכו למיחב ז' נקיים על כל דם, והיינו דאמרין יט א"ר יהודה אמר שמואל החקין רבי בסודיית כ ראתה יום א' תשב ששה והוא כא, שנים תשב ששה והן כב שלשה תשב ו' נקיים כג. א"ר יירא בנות ישראל החמירו על עצמן אפי' רואות טפת דם כחרדל יושבות עליה ו' נקיים. ואע"ג דבהאי תקנתא דרבי ליכא למיחש לאסור עבדי רבנן הרחקה יתרה ונהיגו בנות ישראל כד. וה"ג עבדינן בימי טהור דיולדת אע"ג דקיי"ל

כרב

נחל אשכול

נדתה כתיב שתי' ז' נדתה ולא לריכס נקיים כזבה, עיי' בגמ' דף ע"ג וע"ג. א אכל ראתה בימי נדה אפי' ימים הרבה אין עלי' טומאת זיבה. ב אם ראתה מיד ביום שאחר ז' ימי נדה. ג דכ' זזבה ואסה כי חויב זזב דמה ימים רבים בלא עת נדתה או כי חויב על נדתה מזה ילפינן אפי' אינה רואה ביום ראשון אחר ימי נדה אלא ביום ז' נמי מחמילה בזיבה. ד יום ד' אחר נדה ראו' לספירת נקיים שאם ראתה ג' ימים ראשונים אחר נדה הרי היא זבה ומחמלת לספור ביום ד', וראוי גם לזיבה, שכבר הוכחו אפי' ראויה אינה ביום א' אחר ימי נדה אלא ביום ז' אמרייהם תחלת זיבה הוא, ואם תראה יום ז' וג' יום ד' נעשה זבה. ה ראתה א' ז' וג' אחר נדה סופרת מד' עד עשרה ז' נקיים, וכיון שראויים לספירה ראויים גם לזיבה. ו אע"ג שאינו בכלל ספירת ז"נ אם ראתה אב"ג שאז נשלמו ז"נ בעשירי. ז שאם ראתה י' י"א י"ב תהא זבה. ח כל ימי זזב טומאתה כימי נדתה תהיה טמאה היא. ט גרסת הר"ן ובגמ' יניק מקרא כמשכנ נדתה יהי' לה. י עיי' כתיבות ע"ב, שנאמנת אם אמרה שנטהרה. יא גרסת הר"ן אחר אחר יהי', דהו"ל וספרה ותטהר. יב כדאמרין דף ע"ב הרואה זי"א יום וטבלה ביום שאחריו (ומלך הדין די בתקנת שמור) ואם שמחה קודם הלילה הרי זה תרבות רעה, שאם תראה אח"כ חלטרך שלפניו ואין טבילתה טבילה. יג שם ע"ב ע"ב. יד ההוא חשיעי דקאמר דקמשיב מתחלת נדה. טז ברי"ף גרס, טבלה לערב ומשתריא, ח"מ ליכא לאכחוי משנוי זה דרי"ף ס"ל כתום ס"ו ע"ב דאמרי טבילה זיומא משום חשש שמא תשמש, אלא טלה טיבה קמ"ל כיון דחשש שמא תראה לכל היום הוא ודאי תטבל זלילה. טז ואין ראי' זו ראוייה ללרף עם יום שלאחריו. ועיי' דף ע"ג ברי"ף דח"מ לא תוכל לטבול עד יום י"ב ומע"מ האריך. ואם נעשית זבה תוך י"א יום דעת רוב הפוסקי' שאין חוזרת לימי מה עד שחספר ז"נ. ואין להוכיח ממ"ש רבנו להלן בשם רי"ף: יום י"ב הוי תחלת נדה, שתמיד הוי יום י"ב תחלת נדה, שפאן איירי שהיו לה כבר ז"נ מ' זיבות או שלא ראתה כלל בימי זיבה, או ראתה יום א' או שנים דדי לה בשמור יום א'. יז דף כ'. יח טבע גופיים של נשי צבל לא ידע. יט דף ס"ו. כ מקום שאין בני חורה ולא ידעו למציא פתח גדות וזיבות. כא שמא בימי נדה היא. כב שמא הראשון בימי זבה והשני תחלת נדה או שמא הראשון דם טהור. כג והני שפה דקאמר נמי נקיים בעינן דלם ראתה בהן, דהרינא לחששא קמייחא דלמא השתא מתחילין ימי נדה. כד טעם החומרא לפעמים ראתה ז' ימים והאמרונה בין השמעות (נדה י"ג) שנמשך לליל ג' והוי זבה והיא סבורה ביום ראתה והוי שומרת יום ואפי' לחומרא דרבי לא תשב אלא ששה להכי הסו חכמים מדותיהם שלעולם תשב ז"נ אפי' על ג"ד כחרדל, ועוד שלפעמים מצינו ג"ד כחרדל לז"נ כגון אם ראתה ט"ז ביום ז' לספירת

ספר האשכול, הלכות נדה.

כרב א מעין אחד הוא התורה טטאחו והתורה טהרתו, כיון דאיכא יולדת בווב דצריכה ו' נקיים בימי טהר נמי עבדינן הרחקה יתרה כר' וירא וכל דם החויה בימי טהר יתכה עליה ו' נקיים ובתר הכי טבלה ומשזריא לבעלה, ואע"ג דלא נפקי ימי טהרה כיון דיתבא ו' נקיים ותו לא חויה שריא עכ"ל. ולא ברירא לן אי בעי למיטר שכל דם שיואה בימי טהרה צריכה ו' נקיים דעליה נמי קאי חומרת ר' וירא ב או בעי למיטר כיון דקיי"לן ביומי וטבילה תלי' ג ואיכא למיטר אי יולדת בווב אף לאחר שספדה ו' נקיים אי לא טבלה ובה היא, וראיותיה כובה וצריכה לחזור ולמנות ו' נקיים ד, להכי קאמר למאי דחיישינן שילדה בווב לא אהני לה ו'נ' דלידה או דימי טהר אי לא טבלה בתריהו, דאי הדר חויה אפי' בימי טהר נמי יתכה עליהו ו' נקיים וטבלה לצאת מידי טומאה ויבה דמעיקרא ואו שריא, מיהו אחרי שספדה וטבלה והדר חויה בימי טהר טהורה לבעלה כיון דכבר ישבה ו' נקיים וטבלה ה. ומדברי רב אחא משבחא ובעל הלכות נראה דמותר לבעול על דם טהרה, וכך נמצא כתוב טרב סעדי' גאון ו. ברם שמעתי טהרב ר' יהודה ו' שהגאונים התרימו על דם טהר לנהוג בו אסור, וכן בתשובה לרב צדק גאון וכל בני ישיבה קיימו באסור. ושמענו במדינות סביבותינו עדיין בועלין על דם טהר ויש להן על מה לסמוך, אבל אנן באסור קיימינן. וחוי ין דחומרא דר' וירא לא על דם טמא לכר אלא על דם מחמשה מיני דמים, אע"ג שטהור הוא בהאי שעתא דקא חוי לי', שהרי דם בתולים נמי דם טהור ורבותינו ח חזרו ונמנו שיהא בועל בעילת מצוה ופורש אפי' בלא הגיע זמנה לראות וראתה דם בתולים הטילו חומרת דם נדה מפני שחששו שתתלה בדם בתולים אם תראה אחר זמן שנתנו לה חכמים ט, והכי נמי בימי טהרה לא ידעו למיחשב שפיר התחלתן וסופן ואתי תקלה ליגע באסור כרת, להכי מסתבר דחומרא דר' וירא על דם טהור נמי קאי. וכ' רב סעדי' ו' כיון דנשי דידן כיוולדות בווב חשבינהו אם עברו ימי טומאה לידה לוכר ולנקבה צריכות ו' נקיים בימי טהרה, אלא שאם פסקה מלראות וספדה ו' נקיים בשבועים הנקבה או מקצתן בשבוע דוכר יא טהני לה לטהרה דקיי"לן כרבא יב דימי לידה שאינה רואה בהן עולין לה לספירת ו' נקיים והכין מסקנת הש"ס פ' בא סימן יג, כך כתב בחבור טומאה יד וכך פסק רב אחא משבחא ורבנו הננאל ובעל הלכות. ולא זו בלבד אלא אפי' אם ראתה ב"ד לנקבה אחרי שספדה ו' נקיים בשבוע ראשונה, אע"ג דלא מהני לה טבילה קודם שעברו י"ד לידה ואיכא ראית דם טמא מפסיק בין ספירת ו' נקיים לטבילה, אפי' עולין לה ו' נקיים לויבחה, מראמרין פ' בנות כותים טו חא שמע יולדת בווב שספדה ולא טבלה וראתה הלכו בית שמאי לשטתן ובית הלל לשטתן, בשלמא לרב דאמר טעין א' הוא משום הכי מטמא בית הלל, כלומר שהטעין של ימי טהרה הוא עצמו טעין הטמא אלא שעי' הימים והטבילה הזיר רחמנא המעין, וקודם הטבילה הדם טמא, אלא ללוי דאמר שני מעינות הן אמאי מטמא, ומשני בשופעת מימי טומאה לימי טהרה, והא ספדה קתני וע"כ פסק הדם בימי לידה? ומשני הכא כיוולדת נקבה בווב עסקינן דשבוע קמא פסקה וספדה ו' נקיים וקסבר ימי לידה שאינה רואה עולין לספירת ו' נקיים, שבוע בתרא לא פסקה ושופעת מחוכו לתוך שבוע ג' משום כן מטמא ב"ה דמטעין טמא אתא ואחיו טעין התורה לא התירה אלא ביומי וטבילה. שמע מינה שאין ראית שבוע בתרא ספירת שבוע קמא דקאמר דעולין לה לספירת ו' נקיים אע"ג דראתה בשבוע ב' טז. וובה דעלמא נמי שספדה ו' נקיים ולא טבלה ושוב חויה בימי נדה לא צריכה לפי דין התורה ו' נקיים שנית אלא טובלת לנדתה ועולה נמי לטבילה ויבה. ולדידן שכל ראייה כויבה דנינן לה לא נפקא מידי שגם אראיה אחרונה צריכה ו' נקיים. מיהו נפקא מינה כיוולדת שנדונית כויבה אי ישבה ו' נקיים בשבוע א' לנקבה והדר חויה בסוף ימי לידה, טובלת בט"ו וטהורה, דראית שבוע ב' לא מטמא מידי כויבה שכבר ישבה ו' נקיים, ואי משום יולדת, הרי דינה כנדה אפי' תראה כל הימים ותטבל בט"ו יצאה מכלל נדה ויולדת, ואי משום חומרא דר' וירא חשב על הראי' שבשבוע ב' ו' נקיים שנית, חומרא זו לא שייך אלא במקום שאפשר שראיתה עושה ויבה, והכא אי אפשר, שכבר יצאה כויבה בשבוע א' יו. ואפילו ראתה ושופעת בשבוע ב' מתוך י"ד לאחר י"ד יום מותרת לטבול בט"ו דקיי"לן מעין א' הוא התורה טטאחו והתורה טהרתו, מכ"ש שלא יסתרו ראיות דימי טהרה יח. ברם היכא דנהגו חומרא דר' וירא לישב אפי' אדם טהור ו' נקיים פשיטא לן אם ראתה בשבוע ב' דצריכה לחזור

נחל אשכול

נקיים סותרת הכל ולריכס ז"נ מחדש. א דף י"א ול"ס. ב צפטי לא קאי ר"ז אלא על דם טמא וקמ"ל דגם צטופס אחת מיישין סרחתה צו ג' ימים. ג נדס ל"ס. ד לא כחוס' ל"ו ע"כ ד"ה שבוע והנל כרמז"ס ס"ל שחם היו לס ז"נ חף סנא טבלה סוב לא סתרה. ה וכך הביא צ"י קנ"ד צסס ר"מ לפרס דברי רי"ף, ואחרים חנקו שלדעת רי"ף כל רחוי' בימי טהרה מטמא. ו עתוס' ל"ו, שאלחות פ' תזריע סי' פ"ו וה"ג הל' נדס. ז בן צרויני מלברגליני. ח צעלי תנמוד דקדמי לרב ושמואל נדס ס"ס ע"ב. ט מדבריו ומשמע קנת דוקא חס רחחס פורס (דלא כר"חם ס"ל חפי' גל רחחס פורס) וכן דעת ראב"ד כח"ס סג"מיי פ"י"א דח"צ ור"ספ חלקו ע"י לקמן סי' מ"ו. י עתוס' ל"ו ע"ב. יא דכסבוע דזכר ח"ח נמיט חנח וי"ו נקיים. יב נדס ל"ז. יג דף נ"ד. יד ל"ל כחבור טומאה וטהרה לרב סעדי' ע"י סג"מיי פ"ו דח"צ. טו דף ל"ו, לבי"ס דס יולדת כיון שספדה הימים חע"ג שלא טבלה חינו טמא ח"סח, ולבי"ס ציומי וטבילה חלס רחמונא. טז וכ"כ חוס' והס דחמר דף ל"ה ע"ב חמרו לסס יולדת צווב חוכיה שחם ספרס וטבלה ורחחס לחחר ימי ספירס טהורס, לא טבלה ורחחס חחר ימי ספירס טמאח, חע"ג שס סטהורס, חין סכוונה טמאח סחחס סותרת ז"נ ולריכס לספור ומחדס, חלח סהדס טמא חן סחורה לבי"ס דציומי וטבילה חלי, וכ"כ צס"ט וכן ברמז"ס פ"ו דח"צ ספרס ז"נ וכל טבלה וחח"כ רחחס טוולת ומותרת לבעול חיד שכל ימי טהרה חין רחויית לא לנדס ולא לויבס חבל עלמו של דס טמא ומטמא כדס נדס עד שחטבל. וכל מה סכתוב רבנו כחן ספרס ז"נ צסבוע ח' לידה, לחו דוקא דח"ח לחמוני ו' נקיים, דציוס סלידה רחחס, חלח ס"ק צסבוע ח' ונכרוף ימים מחחלת צבוע צ' ספרס ז"נ. יז וציומי לידה ח"ח שחעסה זכס שנית כדח"י ל"ו ע"ב וגס חניס נעסה צכס נדס כח"ס לקמן סי' נט'. יח וכ"כ סררצ"ן סי' סכ"ג וסר"חם וסטור (ומ"ס צ"י ברמז"ן מולק חינו מוכרח כח"ס צס"ט קנ"ד) וכן ברמז"ס פ"ו דח"צ ס"ח, וסוסיף חף חס חיל זכס וסופרת וציומי לידה רחחס חניס סותרת ומכ"ס חס ככר ספרס ז"נ צסבוע ח' וחח"כ רחחס דלא סתרה וכ"כ

לחזור ולישב ו' נקיים, וכל שכן הוא, אם על דם טוהר יושבת על דם טמא טבעי א. אבל ספרה בשבוע א' ו' נקיים ובשבוע ב' לא ראתה טובלת בט"ו וטהורה אע"ג שהספירה בימי לידה, דקיי"לן ימי לידה שאין רואה בתן עולין לו' נקיים ב. ואף בטקום שבועלין על דם טוהר בעיניו ו' נקיים רצופין בהן כי היכא דחפוק טחשש זיבה ג. ושמענו במדינה נהגו דטבלי אחר ו' לזכר ואחר י"ד לנקבה אע"ג דלא ספרו ו' נקיים ודייקו טהא דאדבריה רבא לשמואל טר ד ודרש קשחה שנים ולשלישי הפילה חשב ו' נקיים קסבר אין נפל מטהר קישווי ה ואי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם והו"ג ראוות לזיבה ואמר לי' רב פפא לרבא טאי ארי' קשחה שנים אפי' משהו בעלמא נמי דאמר ר' יורא בנות ישראל החמירו על עצמן אפי' רואות טפת דם כחרדל יושבות עליהן ו' נקיים, אמר לי' אמינא לך אנא אסורא ובה גטורה טדאורייתא ואת אמרת טנהגא היכא דאחמור אחמור היכא דלא אחמור לא אחמור. ומפרשי היכא דאחמור כגון בנדה אחמור וצריך ו' נקיים ו' ובולדת לא אחמור בכל טקום ואין צריך ו' נקיים מספק אלא בג' ראיות וכההיא דרבא. ואנן לא חוינון בי' טעמא, דודאי ר' יורא סתמא קאמר אבל דם שרואות יושבות ז"נ ואין חלוק בין בנדה בין בלידה. וטאי דאמר רבא היכא דאחמור אחמור, הכי פרושא: היכא דאחמור כגון יולדת רואה בשופי או הטפלת אפי' בקושי, דכהאי גוונא ראוייה ראי' וו לצרוף זיבה, שאם ראתה בימי זיבה ב' ראיות וההיא ראי' דלידה היא זבה, החמירו לישב על ראי' וו דלידה ו' נקיים, אבל היכא דלא אחמור כגון שילדה בקושי וראתה דם, שראי' וו אינה ראוייה לצרוף זיבה אפי' ראתה שתיים מלפניה, לא אחמור אראי' וו לישב עליה ו' נקיים, ולהכי לא קשי' קושי' ר"פ אפי' משהו בעלמא אם ראתה בלידה תשב ו' נקיים, בסתם לידה דרואה בקושי לא אחמור. וכיון דאנן לא ידיענן שעור קושי דיוולדת, והיא גופא לפעמים תראה בשופי וסוברת בקושי, ודאי ראוי בוטן הוה להחמיר ולטבעיאי לכל יולדת ו' נקיים כבשאר ראיות. ובתשיבת הגאונים אחמר הכי: האשה שילדה בקושי ולא ראתה דם בשופי ושאלתם אי צריכה ו' נקיים? ידיעא להוי לכוון שנחלקו בדבר זה רבותינו. טר רב יעקב גאון ז"ל ו אמר שאינה צריכה ו' נקיים ואייתי ראיה מפ' בנות כותים ה וכך אמרו חלמידיו, אבל טר רב צדוק גאון ז"ל ט אמר שצריכה ו' נקיים ואמרו דבר זה כדורות הראשונים נהוג שהיו בנות ישראל טבחינות היטב בין קושי לשופי, אבל האידנא אין טבחינות ספק כרת הוא י לפיכך טבחינות לשמור ו' נקיים, והו שר' יורא סתמא אמר בנות ישראל החמירו אפי' רואות טיפת דם כחרדל יושבות ו' נקיים, ומי יערב לבו לחלק בדבר ולומר בנדות החמירו בלידה לא החמירו, ואתם אם תאבו ושמעתם טוב הארץ תאכלו יא. ויש טי שאומר הא דאמר רבא לרב פפא היכא דאחמור אחמור שבימי לא נתפשטה חומרא דר' יורא, וליתא דהא אמר רב פפא לרבא יב טכרי האידנא כולהו ספק זבות שוינהו רבנן. ועתה נבאר דין היוולדת.

היולדת

נחל אשכול

וכ"כ רשב"א בתפ"א. א לא כב"ח קל"ד דס"ל אף לדין ח"י ז"ג. ב דף ל"ו חוס'. ג פי' אם לא הי' לה ז"ג בימי לידה (וא') מן אלה שיש לכן) אינה יכולה לטהר אחר לידה מחשש יולדת צווב אלא ע"י ז"ג המחמילין בימי טוהר וצריכין להיות נקי מדם דאל"ה אין עולים לספירה כדאי' דף ל"ט ע"ב אף דמעין א' והסורה טסרתו, הני מיילי ציוולת גרידתא דשלימו לה יומי אכל יולדת צווב דבעי ספירה לא, ופרס"י אכל יולדת צווב דבעי ספירין כל זמן שלא ספרה ז"ג הוי דמה דס זיבה דמתד מעין אחא וסחורה לא טסרתו עד שספיר ס' ואחר טסור אחר אחר לכיין (וללי דאמר ב' מעינות הס יולדת צווב לפעמים ל"ז ז"ג שאם חפסק מחכו אחר שבועים לידה נסחם טמא ונפתח טטור, ואם תמחין בימי טוהר ז' ימים ותטבל, אע"ג שרואה בכל יום טסורה מוצנע שבולין לה לנקיים דאין זה דם טמא, אבל לת"ד מעין א' הסורה לא טסרתו עד שספיר ז"ג ותטבל. ד דף ס"ו ובגמראנו בגמ' חסר: מר. ה לשון גמ' אין קושי לנפלים וע' דף ל"ז ע"ב דבלידה מחש המקשה בימי זיבה טסורה מיצה. ו סר"אז פי' כפשוטו ב' חנוקת ס' ד' בימי רבא לא פשטא חומרא דר"ז בכל מקום וקשה לי' האמר רבא ס"ו ע"א תבעי להנשא לריכה ז"ג וכ' שאין הטעם מחש חומרת ר"ז אלא חייסין בכל יום מחלו ז' ימים שחראה מ' חמור ולהכי לריכה דיקה כל יום. ומע"מ פ' חנוקת ס' ל"ו חמה דסס כ' בימי רבא כבר נתפשטה חומרא דר"ז דר"פ אחר לרבא מכרי האידנא כולהו ספק זבות? ונ"ל במקום רבא ודאי נתפשטה אבל סר"אז הוכיח מהאי דהכא: היכא דלא אחמיר לא אחמור, שלא פשטה בימי רבא ככ"ח. ואי קשי' ח"כ מאי מוכיח סר"אז מהא דאמר רבא תבעי להנשא ל"ג היינו דדיקה בכל יום, דלמא מ' חומרא דר"ז? ל"ק דרבא אחר הסוף דינא להלכה פסוקה לא כמתנהגא, דאל"ה הול"ל בנות ישראל שחבעו נהגו לישב ז"ג, דהא חזינא מאי דאמר סתם בצורתה דהלכה, לרינא קאמר ולא למנהגא כההיא דדרש קשחה שנים ולשלישי הפילה, אלא ודאי הסוף תבעי להנשא לרינא קאמר אפי' במקום שלא נהנו חומרת ר"ז. ו הוא בן רב נטורנאי בסירא חי ד"א חר"ס, ואין זה מר יעקב הסבר אבי רבנו נסים בעל המפתח ששאל שאלות מרב סירא כזכר בערוך ע' אביי, כי לא יכונה בספרי' בשם גאון. ח נדה ל"ו ע"ב. ט בן מר רב אשי, ואבי רב נחמן גאון, חי חמלת מאה ז"ין אחר ד"א. י היינו אם ראתה ג"י בשעת לידה דודאי אחר שילד ולד אין ראייתה עושה זבה כדאי' ל"ז ע"ב. יא כל מה שכתוב כאן חמלא בשנוי קלת בראצ"ן. לענ"ד המקילים ג"כ ידעו שאין לסמוך בזה על בקושי ילדה. אך ס"ל כרמז"ס פ"ו דל"ב ה": חל ג' לראייה צוים הלידה אפי' ראתה כל היום בשופי אין זה יולדת צווב שהרי יום הלידה סמוך לקושי ע"כ וכ' המגיד דין פשוט שאפי' ילדה בלא קושי ועצר אין לה אונס גדול מלידה וא"א בלא קושי וכל דם שרואה בשעת לידה דם קושי היא, וכ"כ רשב"א בתפ"א חר"ז ורמז"ן במדושים נדה ל"ז אפי' בא דם בלא לער דם אינם היא, ומאי דאמר רבא ראתה ב' בלא קושי וילדה וספילה לת"ד ח"א לפ"ק בלא דם היא זבה גדולה, הסוף דוקא לנפלים אחמר דאין קושי לנפלים. וכך פי' סברת רב יעקב גאון שרואה דם בלידה ח"א ללרק לזיבה, ואי מחשם נפלים לא טכיס (וגם בזה ליבא חשש אלא אם קדמה ב' ראיות צב' ימים ובימי זיבה). אבל בס"ע הוכיח סתום מולקין שכתבו דף ל"ח ד"ה מאי דעתך, דברייתא ים רואה מיירי צבן קיימא, וסס נאמר לת"ד ח"א לפ"ק בלא זבה בלידה (לרמז"ס וסייעתי' איירי בנפל דאין צי' קשי') וכן בחוס' ל"ז ד"ה רבא אחר, וכן הוא סטת רמז"ן וגאונים גם בלידה שייך שופי ועישה זבה כשראתה בשופי. יב ס"ז ע"ב.

ספר האשכול, הלכות נדה.

לח. היולדת טמאה נדה אע"פ שלא ראתה דם דכתיב כימי נדה דותה תטמא לזכר ו' ימים ולנקבה י"ד יום וזהו אף למאן דאמר אפשר לפתיחת הקבר בלא דם א וצריכה ו' נקיים לטהרתה כמו שאמרנו דעכשיו כולתהו יולדות בבוז שוויהו רבנן, וכיון דקיי"לן ימי לידה שאינה רואה בהן עולין לה לו' נקיים, אם לא הפסיקה ראי' בנייהם עולין לה אם ספרה ו' נקיים בימי לידה, ואם שלטו ו'נ בי"ד לנקבה גורת הכתוב הוא שעדיין טמאה עד סוף י"ד, וטבילתה קודם לכן לא מהני, שהרי תורה אמרה וטמאה שבועים כנדחה ובנדה כתיב ו' ימים תהא כנדחה ולא מהני שום טהרה, וטבילתה קודם ומן זה כאלו לא טבלה. ואם לא היו לה ו' נקיים בימי לידה תמנה ו'נ בימי טוהר שהם שלשה ושלושים לזכר הסתחילים מיד אחר ו' טומאת לידה לזכר, וששה וששים יום לנקבה הסתחילין מיד אחר י"ד טומאת לידה דנקבה. ואם לא ראתה בהן וטבלה טהורה לבעלה, ואם ראתה בהם ולא היו לה ו' נקיים רצופין פשיטא לן שאינן עולין לנקיים דויבה, דהא נקיים מרס טמא בעינן, אע"ג דהשתא בימי טוהר קיימא, מ"ט כל זמן שלא הי' לה נקיים מווכה דמה טמא דקיי"לן מעין אחר הוא התורה טמאתו והתורה טהרהו אחר ששלטו לה ו' דזכר וי"ד דנקבה וטבלה, ואם היחה ובה קודם לידה, אחר שספרה ו'נ לויכתה וטבלה, אבל קודם שעברו ימים הראויים וקודם שטבלה המעין טמא ולא מקרי דם טוהר כדמוכת מפ' בנות כותים ב' ולמנהגנו שאין אנו בועלין על דם טוהר אפי' אחר שספרה ו' נקיים בין בימי לידה בין בימי טהר וראתה בימי טהר צריכה לישב ו' נקיים ככל דם דעלטא. ובמקום שבועלין על דם טוהר צריכין לפרוש ליל מ"א לזכר וליל פ"א לנקבה דאו נשלטו ימי טהר לחללת הלידה ג' כדאי' בערבי פסחים ד היושבת על דם טוהר אסורה לשמש וכמה אמר רב עונה ה' שעד ומן זה שמשה אע"פ שראתה יש לחוש שגם ליל מ"א ופ"א לא חוש בראי' התקינו שתפרש אע"פ שלא ראתה. ובעל הלכות פ"ו, ואין אנו רואין טעם, וכי כל הנשים וסחן ליל מ"א ופ"א הרי קיי"לן כרב ז', ועוד אדרבה דימי עוברת ומיניקותא אפי' הי' לה וסת קבוע אין צריכה לחוש דמסולקות בדמים ח' וגם לא שמענו מי שחשש לזה בגבולנו שאין כועלים מ' על דם טוהר ו'. בדיני המפלת הרבה חלוקין שאין אנו בקיאיין בהן וצריך להתמיר בדבר. המפלת בתוך ארבעים יום להריונה יא אם אין שם דם אינה טמאה כלל מחמת לידה שאין גמר צורת הולד עד מ"א יום לתחלת העבור בין זכר ובין נקבה כדברי חכמים, ולמ"ד אי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם אפי' בנפל קטן שלא נגמר כלל יב טמאה מכל מקום משום נדה. המפלת יג' דמות רגים וחכמים שקצים ורמשים והמפלת דמות בהמה חיה ועוף בין טהורים בין טמאין וכל שאינו מצורת אדם אינו ולה, ואם גדול או עב הוא חוששת משום נדה אפי' לא ראתה דם, דכהאי גוונא ודאי אי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם. המפלת שפיר יד' מלא דם מלא מים מלא גוונים אין חוששת לולד, ואם הי' מרוקם שיש בו צורת אדם תשב לזכר ולנקבה לחומרא, דטמאה שבועים ואין לה ימי טוהר מן ואיזהו שפיר מרוקם מן אבא שאול אומר תחלת ברייתו של אדם כרשון יז' שתי עיניו כשתי טיפי זבוב, פי' עיני זבוב, מרחקות זה מזה, שני חומטיו כשתי טיפי זבוב מקורבות זה לזה, פיו פתוח יח' כחוט השערה והחודך ידים ורגלים אין לו וגויתו כעדרה, ונקבה ניכרת כשעורה סדוקה לארכה, וכן המפלת חתיכה לבנה יט' שיש בו עצם תשב לזכר ולנקבה. ויש שתמהו ב' מהא דתני' כא' המפלת יד' חתוכה ורגל חתוכה אטו טמאה לידה, שמע מינה דבעינן חתוך אצבעות אבל חתיכה בעלמא אף שיש בו עצם לא. ומחצתי דלא בעינן חתוכה אלא לענין דמביאה קרבן ונאכל כב', אבל לענין טומאת לידה לא לבד חתיכה שיש בו עצם אפי' שפיר מרוקם מטמא ולא מצינו שהצריכו חתוך אצבעות. ולא משמע כן מדמסיים גבי יד' חתוכה אין חוששין שטא מגוף אטום בא, משמע באין חתוך אצבעות אמרינן מגוף אטום בא ואין אטו טמאה לידה כג', אבל בחתיכה לבנה שיש בו עצם ידעו חו"ל דלאו מגוף אטום בא. מיהו חתיכה אחרת אם אינה חתוכה אינה טמאה לידה דכהד' קתני יד' חתוכה טמאה לידה. והנכון המפלת יד' שאינה

התוכה

נחל אשכול

א וכ"כ רש"י דף כ"א וזריש פ' תזריע, ולמ"ד לא אפשר לפ"הק בלא דם הקשו חוס' כריתות יו"ד למה הולכה תורה לכתוב זכר וטמאה ז' ? ולק"מ דלם ילד בימי זיבה אינה טמאה ז' מ' זיבה חלא מ' לידה ודס טהור מזיבה ע' דף ל"ו המקשה בימי זיבה טהור ערמז"ס פ"ז דל"ב ה"ד ואפי' למאן דפליג אינה טמאה מ' זיבה חלא יום א', ועוד אי משום ראייתה, אם יולדת חוץ ימי טהר לנקבה טבילה אחר י"ד ונתעברה והפילה אחר מ' יום, מחמת דם טהור כמבואר מדף ל"ה — ל"ח וטמאה מ' לידה. ב' ל"ה ע"ב צקוסו דפריך בשלמא לרב דאמר מעין א' משום הכי צביא ז"ל, ופרס"י כרצו וכן רמז"ס פ"ז דל"ב ה"ז. ג' פי' ליל מ"א ופ"א לחשבון יום הלידה. ד' קי"ז. ה' ליל מ"א לזכר ופ"א לנקבה. ו' כיון דנפקא מימי טהרה לימי טומאתה הי"ח לה כשעת וסח. ז' דאמר מעין אחד הוא הטהור וזימי טהר הטהור טהרו וסוז הטהור טומאתו, וא"כ לא נפתח ליל מ"א מעין חדש, אבל ללוי דאמר מעין חדש הוא שבא ממנו דם טוהר ואחר מלאת ימי טוהר נסתם מעין טהור ונפתח הטמא, יש מקום לומר דהוי ליל מ"א זמן וסת לטמא. ח' י"ל דה"ג ס"ל ודאי צשאר נסים ומעוברת ומייקה ליכא למוחש לוסח שע"פ הרוב אם חרגים הפרוס וליח לן למוחש ארגשה ולאו אדעתה, דליכא ס"ס שמוח לא תראה אף בשעת וסת דמוסולקת בדמים ואם תראה חרגים, אבל כאן לא סמכין על סלוק דמים לצד בשעת וסת כיון שאף אם חרגים לא תפרוש דרגילה ע"ט לראות ולשמם. ועי' בראש"ד שהביא הסגות אלו והוסיף עליהן. ט' דלפי' רצו אמרו שפרס ליל מ"א משום דלמח טעי ותראה ותשמם כאשר עשה בימי טהר, ולדין שאין דם טוהר ליכא למוחש אבל לה"ג הטעם משום וסת, א"כ גם צ"הו הי' לחוש. י' כאן כתוב בגליון הספר: שמענו שיש מקומות בלרפת שאין סופרות ז' נקיים עד אחר ימי לידה, ואחר שטבולת מתחילות לספור ז"י וטובלית שנית לטהר לצעליהן עכ"ל. והיא לדעת ר"ת דס"ל דאין ימי לידה עולין לספירה ז"י וקודם טבילה כל הימים אחר הלידה קרויים ימי לידה עד שטבול דזימיו וטבילה תלי' כך בהג"מ פ"ז דל"ב, מיהו יש מולקים שאף לר"ח א"י טבילה אחר לידה לספור ז"י ע"ט קל"ד. יא נדה ל'. יב עי' לקמן סי' מ' שמביא פלוגתא. יג נדה כ"א. יד שם כ"ה. טו וכ"כ הרמז"ס. טז נדה כ"ה ע"ב. יז פי' כחגב, הרגום סלטס רשון וכן בחולין ס"ו, וגוסמו מראשו, והרמז"ס גרס תחלת זרייתו גופו כעדרה. יח ל"ל: מהומ כסדק. יט דף כ"א. כ' רל"ב"ד. כא דף כ"ח. כב וכן שם בגמ', דודאי מולד גמור אחא. כג כ"ג ע"ב.

ע"י

ספר האשכול, הלכות נדה.

החוכה, ידים מוכחות שמונה אטום בא, וכך ידעו חז"ל כמו שידעו שהתיבה לבנה שיש בו עצם אינו בא מגוף אטום, וכמו שידעו להם שסנדל שכרוך בו ולד גם הוא ולד ואין כרוך בו אינו ולד א. ומסיים בגמ' המפלת יד החוכה ורגל החוכה אין נותנין לה ימי טוהר דאיטור הרחיקה לידתה ב, והכי נמי המפלת חתיכה לבנה שיש בה עצם אין נותנין לה ימי טוהר. יוצא דופן ג טוהרה מטומאת לידה נדה וויבה. ואנן בעניותינו שאין בקיאיין בצורות הנפלים אפי' הפילה שפיר נותנין לה חומרת ימי טומאת נקבה י"ד יום אבל לא ימי טוהר כלל ד' כשמואל דאמר לחוש חוששת, ימי טוהר לא יהבינן לה עד שישעיר, שיהא שערות בראשו ה. המפלת סנדל או שליה תשב לזכר ולנקבה ואין נותנין לה ימי טוהר ו, לא שהשליה ולד אלא שאין שליה בלא ולד ז, וכל שיש שליה בבית הבית טמא ה. וסנדל הוא התיבת בשר כלשון של שור ט' והוא ולד ונפתחה צורתו ע"י ולד שעמו שדחקו י. ואם ילדה אשה ולד של קיימא יא פרשו רבותינו קיימא שחי ממש יב' ואח"כ יצא השליה אין תוששין לולד אחר ותולין השלי' בולד זה עד כ"ג יום חוץ מיום לידת הולד והיינו דאמר ר' יוסף עד כ"ד אמרת לן יג. ויש מי שאומר שתולין עד ל"ג יום ולא חוי לן לאקולי כולי האי יד. ואם יצאה שליה אחר כ"ג חיישינן שמה נקבה ה' בחוכה ונותנין לה ימי טומאת נקבה ואין לה ימי טוהר. יצאה שלי' קודם הולד אין תולין אותו בולד אפי' הוא בן קיימא ואומריין שלי' ולד אחר ונקבה ה' בה ונמוח ונותנין לה ימי טומאת נקבה ולא ימי טוהר הנקבה ואם הפילה נפל ובא שלי' אחריו אפי' ביומו אין תולין בו ואמרינן שליה מולד אחר הוא ונותנין לה ימי טומאת נקבה כדמסקינן בהמפלת טו אין תולין שליה אלא בדבר שהוא של קיימא וכ"כ ר' אחא משבחה ובעל הלכות טו דתלינן בבן קיימא דאית בי' היותא דאמרינן בוע לשליה ונפק אבל בנפל לא תלינן דאם איתא דהא שלי' דההוא נפל, בהרי' הוה איתאי, אלא שליה דההוא נפל איתמח, והא שליה ולד הוי בה ואיתמח ובעיא למיתב ימי טומאה עכ"ל. ואם היתה שלי' קשורה בנפל זה יו אפי' הנפל דמות בהמה חיה ועוף והוא וכו' אין תולין שלי' בולד אחר יח ואם אין קשורה בו חוששין לולד נקבה אע"ג שהנפל נראה זכר. המפלת טומטום

נהל אישכול

א עי' בסמוך. ב פרש"י דף כ"ח כבר ילא רוב ולד זמן מה קודם ועברו ימי טוהר. ג דף מ'. ד ר"ל אפי' במקום שצוילין על דם טוהר בולד מעולא. ה דף כ"ה. ו לחם הזכר זכר כיון דאמר אין נותני' לה ימי טוהר (ובכמה מקומות אמרינן נמי לידה כמו בדף ל' ע"א) ח"כ ידענן הכל אמרינן דף ל' ע"ב שאם תראה יום ל"ד ללידתה טמאה מטום נדה, אך אפשר שהוא תוך ימי טוהר חכה, לכך כי הדר חזיא יום מ"א אמרינן שחא מעיקרא צימי טוהר הויא והשתא תחלת נדה או רא"י ראשונה דמה והשתא תחלת ימי יציבה ודי בטומאת יום, ולחומר'א אמרינן תשב לידה עד יום מ"ח וכן לענין נקבה ע"ש. ז דף כ"ו. ח מטום אובל המת. ט כ"ה ע"ב. י ערמז"ס פ"י דא"צ שפי' אין סנדל בא אלף עם ולד שכרוך בו מקנתו (כ"ו ע"א) לפיכך אם בא לבדו אינו ולד (וכ"כ רמב"ן בהלכות שתיקה בעלמא הוא ואם אין בו עלם אין חוששת) ולפעמים חכה המעוברת על צנטה ועשה עוברת כסנדל ולא ישאר צו היכר פנים, לפיכך המפלת זכר וסנדל עמו אע"פי שאין היכר פנים לסנדל לזכר ולנקבה שחא סנדל נקבה, והסתמירו לטמא חסום ולד אע"פי שאין לו נורת פנים הוהיל ויהא טמאה לידה מפני ולד ש' עמו עכ"ל לדבריו פרוש אין סנדל בלא ולד, או ש' עמו ולד, או שהוא עמו ולד, ואם בא לבדו הוהיל ואין צו נורת פנים אין חמו טמאה לידה, אבל עם ולד אחר הסמירו אע"ג שאין לו נורת אדם חיישין לנקבה. ולדבריו מיושב דתן דף כ"ד וכ"ו המפלת סנדל או שליה תשב לזכר ולנקבה לא שהשליה ולד אלא שאין שליה בלא ולד ולא תני נמי שאין סנדל שאין עמו ולד כבגמ' כ"ה ע"ב, אלא ודאי שיש גם סנדל לבדו, ופרוש אין סנדל בלא ולד בגמ' שאין לו דין סנדל לטמא בלא ולד, אבל אין שלי' בלא ולד דמתני' ערוסו לא נמלא צנטה שלי' בלא ולד לפיכך צלתי' לבדו טמאה. ותמיהי שהש"ע לא הביא דין סנדל שכרוך בולד זכר שחוששין לנקבה. יא דף כ"ו. יב וכך פרשו כל הראשונים, אבל פרש"י סכינא צו מתקיים. יג בגמ' כ"ז: רבנ"ח אר"ו עד כ"ג ואמר ר' יוסף כ"ד אמרת לן וכדי שלא יהא סתירה פרש"י ר"ו אמר כ"ג חין מיום הלידה ורב יוסף עם יום הלידה אמר וכן הרמז"ס וכך כונן רבנו. ויש הוכחה לזה דהם אר"י מעשה שנסתהא ולד אחר חברו ל"ג יום, א"ל ר' יוסף ל"ד אמרת לן, ואיך אחרתי מלחא שחלוק זה צטני דברים, אלא ודאי חד טעמא אית לכו שר' יוסף מונה עמהם יום לידה. יד לא חזאחי לא' מן הפוסקים אלא בראב"ן סי' של"ז. וטעמו נ"ל מדאמרינן שם למ"ד יולדת לט' אין יולדת למקוטעין איפך שמעתא ל"ג לשליה, כ"ג לילה, וראב"ן פסק כשמואל וכחסידי הראשונים בדף ל"ח שיוולדת לט' א"י למקוטעין וכן בא"ה ס' ק"ו. אח"י ראייתו שס"ט הקסה למה לא תולין עד ל"ג דלדין דא"י למקוטעין המעשה ה' בל"ג ואשחמתי ל' הראב"ן. וקושי' זו מתרין דחוס' כ"ז ע"א ד"ה אלא הקשו אפי' למ"ד אין יולדת למקוטעין איבא לאוקמי דאחד נולד בחודש ח' וכן ז"ן הוא ואימור אשחתי דהא רבה תוספאה ס"ל יצמות פ' אפי' ילדה ל"ב חודש אימור אשחתי ומכשרין לולד, ותרנו רוב אמוראין לא ס"ל כרבה תוספאה, אבל אין קו"לן כותי' א"ה ס' ד', א"כ איבא לאוקמי חד נולד לט' וחד ל"א חודש וכדומה ולא נרכינן למימר איפך. ובפשיט' י"ל דא' נולד צח' וגמרו שערו ואפרנו צוה לכ"ע אמרינן בן ז' הוא ואשחתי, ויש לספק צמה שאמרו עד כ"ג יום או עד בכלל ונפטט מרמז"ס סכ' תולין עד אחר כ"ג יום, ופי' צ"י שפרשו יום אחר כ"ג והיינו יום כ"ד תולה צו דמ"ס ר"ו עד כ"ג יום פרושו לזר מיום הלידה דהא ר' יוסף שמע עד כ"ד יום, ומ"ס הרמז"ס עד אחר כ"ג דהיינו שחולה צו אם צא בכ"ד עם יום לידה. והשתא אם פרוש עד כ"ג ולא עד בכלל ומ"ס ר"י עד כ"ד ואין כ"ד בכלל, סוף סוף אפי' עם יום לידה אין לה אלא כ"ג, הק"ל למה כ' הרמז"ס אפי' אחר כ"ג, אלא ודאי עד בכלל. וי' הרמז"ס דייק מדלא אמרו עד יום כ"ג שאז אין עד בכלל, אבל אמרו עד כ"ג יום, צודאי עד בכלל, וכן דעת בעל יום תרועה בר"ס ל' ע"ב. טז נדה כ"ו. טז שאלתות חזריע וה"ג הל' יולדת, ודעת רש"י ותוס' כלישנא קמא דרב גם בנפל תולין שלי' תוך ג' ימים אחר שהפילה ולא אחרת אין תולין אלא כשהפילה נורת בהמה חיה ועוף, ודעת ר"אש דעת רבנו ולא כמע"מ. יז דף כ"ו. יח ואין נותנין לה מספק ימי טומאת נקבה דאמרינן שליה דנפל הוא. ולדין דאין בקיאיין צנורות

ספר האשכול, הרבות נדה.

טומטום ואנדררונינום א נתנון לה ימי טומאת נקבה ואין לה אלא ימי טוהר דוכר. ושלוה ב שיצאה טקצתו ביום ראשון ומקצתו ביום שני מונין לה ימי טומאה מראשון מספק שמא רוב מחוי ולד יצא ביום ראשון אבל לא מניא סוף שבועים דנקבה אלא משני דלמא ביום שני נפק רוב מחוי הולד ומיום זה תחלת הלידה. המפלת ג ואין ידוע מה הפילה אם לא הוחוקה עוברת תשב לזכר ולנקבה ולנדה דאפשר שלא הפילה ולד כלל אלא דם יצא ממנו והוא נדה להבי תשב י"ד בטומאה ואין לה ימי טוהר ד. הוחוקה עוברת תשב לזכר ולנקבה דרוב נשים ולד מעליא וילדות ונתנון לה שבועים דנקבה אבל אין לה אלא ימי טוהר דוכר ה. ואי קשי' מדאמרין בפרקין ו המפלת יד החוכה ורגל החוכה אמו טמאה לידה ואין אומרין שמא טגוף אטום בא, רבה ור"ח דאמרי תרוייהו אין נתנון לה ימי טוהר, מאי טעמא אימא הרחיקה לידתה ו מתיב רב יוסף המפלת ואין ידוע מה הפילה תשב לזכר ולנקבה, ואי ס"ד כל כי האי נוינא אימא הרחיקה לידתה וליתני נמי ולנדה, כלומר כדי שנדע שאין לה ימי טוהר? אמר אבוי אי תנא ולנדה ה"א מביאה קרבן ואינו נאכל, דמספקא לן אי ולד הוא, קט"ל דודאי ולד הוא ונאכל, מיהו אין לה ימי טוהר דאימא הרחיקה לידתה, אלמא בההיא דמפלת ואין ידוע מה הפילה לית לה ימי טוהר? כד דייקנן שפיר לא קשי', דבי אקשו ר' יוסף לרבה ולר"ח ממחני' דמפלת אכתי לא ידע טעמא דמחני' והוי קשי' לי' פשיטא אם אינה יודעת מה הפילה שחשב לזכר ולנקבה להומרא ומאי קט"ל? ומסתבר לי' לאוקי מחני' שהפילה יד החוכה וקט"ל דמולד הוא. ודייק שפיר מדלא קהני ולנדה שמע מינה דיש לה ימי טוהר דלא ברבה ור"ח דחישו שמא הרחיקה לידתה, ולהאי סברא אבוי מספק דלעולם למחני' נמי אין לה ימי טוהר דאימא הרחיקה לידתה, והא דלא תני לנדה דאי תנא לה ה"א דקרבן אינו נאכל קט"ל דנאכל דודאי ולד הוא. אבל השתא דשמעינן הא דריב"ל אי הוחוקה עוברת והפילה לנהר אף שלא ידעה מה הפילה, מחוקינן לי' לולד מעליא דרוב נשים ולד של קיימא וילדות, מהני' בפשוטא המפלת ואין ידוע מה הפילה שנפל לנהר, כיון דהוחוקה עוברת אטרינן ולד גמור הוא ויש לה ימי טוהר דוכר ולא דמי ליד החוכה דהתם אף שמולד קאחי ודאי רוב הולד יצא מקורם או יצא אח"כ כיון דרעיותא לפנינו שהפילה מקצת טגוף שלם. אמרין הרחיקה לידתה ולא ידיענן מאימתי נימני ימי טוהר, להכי לא יהבינן לה ח. הוציא עובר את ידו או את רגלו והחיוורו ט אמו טמאה לידה מדרבנן וצריכה לישב שבועים משום נקבה, ואם ילדה אח"כ תשב מחדש ביולדת, אבל מדאורייתא אינה טמאה לידה עד שיוציא רוב איבריו או עד שיוציא רוב

ראשו

נחל אשכול

בנזרות אפי' בלא שלי' מ' הנדחה נחיון לה מספה ימי טומאת נהבס כח"ס סכ"ח. א נדה כ"ח. ב ז"ק י"א. ג דהס כ"ט ד בנח' ל' למה הזכר זכר בשלמא נדה הח"ל דאין לה ימי טוהר, אבל זכר הרי ימי טומאת מובלעין זימי טומאת נקבה? לאשמועינן דמישטח לחומרא לימי טוהר חכ"ס לעיל בלית י'. ה ובהכי חיינו רישא דמחתינן כ"ט המפלת ואינה יודע מה הפילה תשב לזכר ולנקבה, אפי' אינה יודעת אם ולד ה' כיון דסומחה עוברת כדאמר ריב"ל סס עברה בנהר וספילה, ואינה יודעת אם ולד הוא, מביאה קרבן ונאכל דר"ג ילד מעליא וילדות. ו כ"ח ע"א. ז חולי כבר כמה ימים עברו מחילא רוב ולד לאיברים ועברו ימי טוהר. ח וכך פרש בס"ט גם חוס' כ"ה ע"ב ד"ה המפלת סדל' כ' המפלת יד החוכה איכא למיחס דבראש או ריב הנוף כבר ילא להכי אין נחמין ימי טוהר אבל בשלום ספולד נחיה בנחוב יש לה ימי טוהר, והיינו נמי כיון דלא חזון רעיותא כביד החוכה, ומ"ס: וע"ל דמה דלא תני בשל' ונדה אין להכוח דיש לה ימי טוהר, אפשר דאין לה ימי טוהר והא דלא תמי ונדה, דאי תני כו"א דקרבן אינו נאכל חרוץ זה אינו להלכה כח"ס להחזו חו הירושלמי. וסרמנ"ס כדבריו רבנו שכ' פ"ו דא"ב סי"ט פריש מחני' המפלת ואינו ידוע מה הפילה לא כדבין דמיידי ביד החוכה אלא כריב"ל ח"ל: סומחה עוברת וילדה ואינו ידוע מה ילדה שעברה בנהר וספילה, הרי זו בחמה ספילה ולד ותשב לזכר ולנקבה, לא סומחה עוברת וספילה ואין ידוע מה הרי זו ספה ילידת ותשב לזכר ולנקבה ולנדה. ואח"כ כ' כל חקום שנאמר לזכר ולנקבה יש לה ימי טוהר חכר, וכ"מ שנאמר לו"ל ונדה אין לה ימי טוהר כלל. ש"מ דס"ל אבין לא ידע הא דריב"ל לזכותי מחני' ספילה לנהר, או דאבין לרווחא דמלחא הסיב לדעת המתקן, אבל בצרייתא דהם כ"ח ע"א המפלת יד החוכה ודאי אין ימי טוהר דאימא הרחיקה לידת רוב הנוף יאפשר שכבר ילא מחני' סרוב או ילא בזמן אחר, חכו מ"ס הרמנ"ס סס ה"א: ספילה יד החוכה וכ' חוקחה מולד שלם, ומצטרפין לרוב איבריו, כינחו שאין אנו יודעין אם כבר ילאו ריב איבריו או ילאו להבא יהיי ס' מחי ילדה ור"א ליתן לה ימי טוהר, ולא הולך לפרש שטמאה לידה שכבר כ' הלכה זו סוליא עובר ידו אפי' הסוירה, אמו טמאה לידה (מדרבנן) ואין לה ימי טוהר עד שינא רוב הולה, ומכ"ס בלא הסוירו, ול"ק קוסי' ס"ה, וגבי שליה כ' הרמנ"ס חשב לזכר ולנקבה ולא כהב לנדה, ש"מ דלא ס"ל כהרוץ ב' דחיס' (וח"ס רבנו לעיל גבי שלי' אין ימי טוהר אפשר לדיחן דמחמרינן) ורש"י במשנה כ"ט ע"ב המפלת ור"א מה ספילה פ"י כרמנ"ס דיתנון ימי טוהר דוכר. מיוכו כ' דף י"ח ע"א לר' יוחנן ביד החוכה יש לה נמי ימי טוהר, ו' טעמי דמקט' ר"ז שליה ויד החוכה שעשו חכמים כודאי במד לישנא, ש"מ דהוין נינהו, ובשל' חקן לזכר ולנקבה ולא לנדה, ש"מ יש לה ימי טוהר. ומנאחי ראי' שמה שחרץ אבין האוי דמפלת ור"א מה ספילה חל"ל דאין לה ימי טוהר דחוי בעלמא הוא, דצירושלמי פ"ג ס"ב: כל הן דתנין חשב לזכר ולנקבה, י"ד טמאין וכ"ז טבורין, טעתינן חומרי זכר וחומרי נהבס, הלא דחיימא לבעלה, אבל לטוהרות חשב לנקבה, וכדר הני לה צירושלמי על משנתנו המפלת ור"א מה ספילה חשב לזכר ולנקבה: כל הן דתנינן חשב לז"ל וכו' ופרש"י: חומרי זכר שאין לה אלא מ' ימי מלאת, וחומרי נקבה י"ד ימי טומאה, ולא שארי אלא כ"ו ימי טוהר, חסו לביה להסירה לבעלה אין לה ימי טוהר אלא כ"ו (ואלו ודאי נקבה ה' לה עוד מ' דם טוהר לבעלה) אבל לטוהרות חשב כנקבה, לחומרא יתיבן לה ס"ו ימי טוהר, דכל ימי טוהר אסורה בטרומה וקדשים, יבוחח ע"ה ונדה ע"א ואסורה כל ס"ו ימים חס' שחא נקבה ילדה. יברב מראה פנים כ': מ"ס לטוהרות חשב כנקבה ב"ס צבלי לא חלקו כן, דסתמא קתני חשב לזכר משמע אף לטוהרות ע"כ יב"כ פגגה היא, ומי סמאל דיו ורגליו צב"המד לא יעלה ע"ד סטורה לטוהרות בתוך ס"ו נקבה במקום שאמרו חשב לזכר ולנקבה מ' ספק, ול"ס סלנו ה' די בנאמרו חשב לו"ל מ' ספק, ומחילא כל ס' שסתבך מה אזלין לחומרא. ט דף כ"ח בגמ' לא חכר אלא ידו אבל רשב"א כ' יש מחמירין בכל איבריכו.

כ"ט

ספר האשכול, הלכות נדה.

ראשו וכמה רוב ראשו פרתחו א. ואם יצא הולד מחותך אבר אבר בין שיצאו איבריו כסדר בין שיצאו מסורס אינו לידה עד שיצא רובו ב ואם יצא ראשו כולו הרי זה כרובו, אבל כיון שנחתך בעיניו כל הראש ג ויש אומרים אף במחותך הוי לידה אם יצא רוב הראש. הוציא רוב ראשו חוץ לפרוודר אמו טמאה לידה ד כי הוא דאתא לקמיה דרבא אמר ליה מהו למטהל בשבתא, אמר ליה שפיר דמי בתר דנפק אמר רבא ס"ד דההוא גברא לא ידע דשרי למטהל בשבתא, כלומר מילה בשמיני, אול בתריה, אמר ליה אימא לי גופא דעוברא היכי הוה, אמר ליה שמעית ולד דצוין אפניא דמעלי שבתא ה' ולא אחילד עד שבתא אמר ליה האי הוציא ראשו חוץ לפרוודר הוא והוי מילה שלא בוטנו ואין מחללין עליה שבת, דאלו לא הוציא ראשו חוץ לפרוודר לא הוי מצויין דכמה דאיתיה במעי אמיה פניו סתום וטבורו פתוח ו הלכך אם שומעה קול צוציחא דולד וקרובה לילד טמאה נדה. האשה שילדה ז ולדות הרבה כגון שילדה בתוך פ' לנקבה או שילדה תאומים ויצא השני איזה ימים אחר הראשון אינה טביאה אלא קרבן אחד דאחר אחרון מונה דתני' ואת תורת היולדת לזכר או לנקבה, מלמד שמביאה קרבן א' לולדות הרבה. יכול נמי על הלידה שלפני מלאת ועל לידה שלאחר מלאת, ת"ל ואת מעוטא. ומכאן עדיין לא שמענו דגם לענין טומאה וטהרה בתר אחרון אולינן אבל בספרא תניא . . ח ואמרינן החם ט ששים יום וששת ימים תשב בדמי טהרה יכול בין רצופין כלומר שאין לידה אחרת מפסיק ביניהם ובין מפורין שילדה אחרת מפסיקתן תלמוד לומר יום סה יום רצוף אף ששים וששת ימים רצופין י ואזכרש בגמ' דההיא ברייתא כרבנן וכהלכתא דס"ל מן ולד שני מנינן והכי פרושא דדין ברייתא יכול שתמנה מפורין כגון יולדת תאומים קדמיתא נקבה, וילדה זכר בתראה בעשרים ליומי דטהרה דנקבה יא דבעי למינקט לההוא זכר שבעה ימי טומאה דלידה, יכול כיון דאפסק טומאת לידה דזכר במיצעי ימי טהר דנקבה, שמונין לה ס"ו יום מפורין, שנותנין לה אחר פ' יום ללידה ראשונה עוד ז' ימים לאשלוטי ז' דמיטאת זכר, ת"ל ששים יום וששת ימים, דרצופין נותני' לה ס"ו ימי טהר, זה אחר זה, ואם כלו כלו ואין לה תשלומין לאחר פ' יום. למרנו מזה כשמושבין ימי טהר מלידת הראשון טפי מימי טהר דשני, דמנינן ימי טהר מראשון דהני ס"ו ימי טהר אולי רצופין ולא אפסדה אלא הנך ז' ימי במיצעי דטומאת לידת זכר דלא יהיבנן לה תשלומין אחר פ' יום לראשון, אלא הנך ס"ו ימי טהר אית לה רצופין. ואם ילדה תאומים בתחלה זכר ולבסוף נקבה, פשיטא לרבנן דביתר שני מנינן בין לענין ימי טומאה בין לענין ימי טהרה ובין כלו ז' דלידה לזכר ובין לא כלו טמאה היא משעת לידת הנקבה י"ד יום ויש לה אח"כ ס"ו ימי טהר. ואם ילדה נקבה תחלה ואחר איזה ימים זכר, ודאי לא אמרינן בהא אחר שני אולינן, שיפסק טומאת נקבה כשתפסק טומאת זכר אחר וי"ן שלא מצינו שטומאה שניה תבטל הראשונה, אלא אמרינן טומאת ז' דזכר מובלעין בתוך של נקבה, וצריכה למלאת י"ד דנקבה, ושוב מנינן ימי טהר משם ואילך. והוא הדין אם ילדה ביום ז' לנדחה הרי היא בטומאת לידה ז' או י"ד יום כיון שאין נבלע וטן טומאת לידה בוסן טומאת נדה יב וה"ה אם יולדת תאומים ושהה אחד אחר חברו משיצא הראשון טמאה לידה, יצא האחרון וספק אם זכר או נקבה נותני' לה ימי טומאת נקבה וימי טהרה מחשבין מן הראשון אם זכר לזכר אם נקבה לנקבה יג.

ל כתב רב אחא משבחה יד חמשה דמים טמאים באשה האדום והשחור ונקרן כרכום וכמימי אדמה וכמוג ושלשה טהורים הירק וכמימי בשר צלי וכמימי חלתן, נקט הני תלתא דטהורין, לפי שיש בהן פלוגתא, ולא למעוטי מראה הלכך או ירק כעשב או כחלת דהני טהורים לכולא עלמא והני חמשה ארבעה ניהו דילפינן מדכתיב תרי דמיה דמיה ד' מיני דמים טמאים

נחל אשכול

א כ"ח ע"א ולרמז"ס רוב פדתו עש"ך י"ד ר"ס י"ד. ודע מ"ס רבנו מ"הת אינה טמאה לידה בכולא חזר ח' חבל מ"מ טמאה מ"הת מחס נדה נחמי דקיי"לן ח"ה לפתיחת הקבר ב"ד. ב לעיל חזר חפ"י הוליא חזר מ' והחזירו טמאה לידה מדרבנן מפטר דוקא בנן קיימא ולת כש"ך ועס"ט. ג ס"ל סא דפליג ר"יו אשמואל ור"א, דס"ל אין הראש פיטר בנפלים, וסוף חזר פיטר, דוקא כל כרמס, מלל נקט ר"יו לשון מחני' משולל רוב ראשו. וי"א דאין חלוק כרמס צין בנפל שנס בין במחיתך די גרוב. עכ"פ לכ"ע יצאת כל הראש חפ"י בנפל מח צן מ' הוי לידה. עימ"ס בארומה פ' בהמה המקשה וב"מ קל"ד. ד נדה מ"ב. ה שמע סולד לעק במעיס בערב שבת. ו טעם זה כ' שאלהות פ' לך לך. ז כריתות ט' ע"ב. ח פ' תוריע: וילדה וטמאה שבעת ימים (ובקצה נמי כ' חלד וטמאה) שחספר ז' לולד בחמרון, ודין סוף מטמאה שבת אינה סופרת חלל לרא"י ראשונה, לטומאה אחרונה, אף מטמאה בלידה לא חספר חלל לולד בחמרון, או כלך לדרכ ז' מנינו בנדה אינה סופרת חלל לרא"י ראשונה, אף מטמאה בולד נח חספר חלל לראשון וכו' ת"ל וילדה וטמאה ז' ימים, שחספר ז' אחר אחרון. ט כריתות יו"ד. י דב' ששים יום וששת ימים יום ראשון מיוחד לדרוש מה יום ר"ף או כולו טהור או כולו טמא. יא. לאו דוקא כ' חלל חפ"י בלוי או טפי. וכל מה שכתב רבנו מחאן וחילך סכל לדין תורה דמתן לית לן ימי טהר. יב וכ"כ חוס' ימים כריתות יו"ד. ח"ך מה שהוסיפו: שחם רחמס נדה ביום ז' ללידה לא אמרינן דהוי כאלו רחמס ביום ז' לנדחה חלל סופרת ז' מרח"ו וגלף, תמוס דסא קיי"לן כרב נדה ל"ז ע"ב מעין ח' הוא כחוסר טמאתו וספורתו וסופעת יום ז' או ביום י"ד לנקבה וטבילה נמי טהורה וכ"כ חוס' בעגמס ריש ל"ז ע"ב רחמס ביום ז' לזכר וי"ד לנקבה בישראלית שטומאת לידה עליה לא הוי תחלת נדה וכ"כ ר"ן ורמב"ן ובדף מ"ב יולדת סירדה לטבול ביום ז' וחס' ועס"ט קל"ד שז דין פשוט וכ"כ הטור לפי דין הגמ' שופעת מחוך ז' לחמר ז' וטבילה טהורה וכ"כ סר"ח ש פ' בנות כותים סי' ב' דרמיה בימי לידה אינה גורמת לה לא נדה ולא זיבה. ודומק גדול לומר חוס' כ"כ לפי מומרתנו דאין בועלין על דס טהר, דא"כ הול"ל חדוש יותר חפ"י רחמס בימי טהר לריכס ליסב, ותו שכתבו דלא הוי כאלו רחמס בז' לנדחה ופי נמי הוי כאלו רחמס ביום ז' לדין נמי לריכס ליסב ז"ב. יג משמע חס הראשון זכר ופשיטא שילא איזה ימים אחריו זכר או נקבה אין מחשבין ימי טהר דזכר חלל מראשון וכ"כ הרשב"א. וקשה למס לא מחשבין ימי טהר דזכר מן סמי שמוסכו לכלן מן כרמסין כיון דולד מעליא הוא חלל שאין ניכר חס זכר או נקבה, וממ"נ יס לו ימי טהר דזכר? חבל הטור כתב שפשיטא אינו ניכר חס ולד הוא ואם זכר או נקבה לפי שפיר אין נותנין לו ימי טהר כלל, יד פ' אחריו מות זבגמ' נדה י"ט.

ספר האשכול, הלכות נדה.

טמאים ושחור אין מין בפני עצמו השחור אדום הוא אלא שלקה. והגאון ר' יצחק ו"ל לא הזכיר בהלכותיו לדמים טהורים אלא פלוגתיהו הבית שמאי וביה הלל בטימי בשר צלי ותלתן ולא נקט ירוק שבטראה ידק ליכא פלוגתא בטסקנא א ומדלא פרש שלה"ק דתנתתין תולין בטימי בשר צלי ובטימי תלתן ב אלמא בבית הלל ס"ל ולא תולין. ויש טחבורתנו אומרין בטימי בשר צלי ובטימי תלתן קי"לן כה"ק וכסתם מתני' דתולין ג' וליכא לטימר דהוי סתם ואח"כ מחלוקת ואין הלכה נסתם, שאין סתם זה אחד מן המחלוקת אלא דעת שלישיה וג' מחלוקת יש ד'. ובעונותינו טחו עינינו מראות להבחין בין דם לדם, לפיכך אנו מטמאין כל הנטמא למראה אדום ושחור ואין מטהרין אלא לבן ומיני ירק. וקדין הגמרא רואין דם בלילה לאור הנר ה' דרבי בדק בלילה וביום כודק אפי' ביום המעונן בין העמודים אע"ג שאין טמיר כ"כ כמו תחת הרקיע ואם כודק בחמה עושה צל בידו, והא דאמר במגלה ו' וכי רואין דם בלילה התוא באור הכוכבים אומר ה', ואנן חשבו עינינו מראות ולא נהוג לראות דם בלילה. יש מי שאומר הא דאמר רבא ההוא דם חמוד הוא כלומר טהור הוא ה'. ולא נהיר האי פרושא שהרי רבא אמר לו חכעוה להנשא ונתפייסה צריכה לישב ו' נקיים חיישינן שמא מהמת חמוד ראתה. ואי דם חמוד טהור טאי הוי אלא ודאי הא דאמר רבא דם חמוד הוא לאו לטהרו אלא להראות בקיאותו ו'. נאמנת אשה לומר כזה ראיתי ואברתיו יא כיון דליתא קמן ואין בידניו לברר התורה המינתה דכ' וספרה לה לעצמה וב' אבל אם אמרה כזה טהר לי פלוני לא נפשט בגמרא אי יכול חכם לסמוך עלה אם הדין אינו ברור לדידו' דהרי דם לפניך ואין אתה רואה סימן טבורר לטהרו, ומכ"ש שאין נאמנת אם אומרת חכם זה התייר לי והחכם טכחיש כדמשמע התם יג' משמשו נדה תצא בלא כתיובה כגון שאמרה פלוני חכם טהר לי הכתם ואשתבת שיקרא. טיהו אין ראו' גמורה שאין נאמנת נגד החכם, דאפשר דטיירו התם שיש עדים בדבר שהחכם טמא, אבל מ"מ מסתבר שהחכם נאמן. וכיון שהתורה המינתה על נדתה, הלכך אמרה לבעלה טמאה אני ואח"כ אמרה טהורה אני, אינה נאמנת, אבל נתנה יד אמתלא למה אמרה טמאה אני, נאמנת, כההוא דאו' בירושלמי כו' שמואל בעא לאודוקי לאתתיה אמרה ליה טמאה אני ולטהר אמרה טהורה אני אמר לה אתמול טמאה יומא דין טהורה, אמרה ליה אתמול לא הוית בי חילא טו כי הויה שעתא, אתה שאל לרב אמר ליה אם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת, ואפ"ה שמואל לא עבד עובדא בנפשי' ו' אבל הוחזקה נדה בשמונתיה

בגין

נחל אשכול

א ודאי ליכא פלוגתא דעקביא מטמא ומטהרין ועוד דפרוך בגמ' דת"ק דמנה ס' דמים טמאים ולא ירק היינו טמאים ולמה סדר חמי ומחמשים מטמאין, ומשני לתלות ליכא בינייהו לח"ק מספקי לי' אי ירק טמא וג' מחלוקת בדבר? ו' כונת רבנו דנעדיית ס"ה נטויה הפלוגתא בין עקביא לרבין ומסוק הסה דעקביא חזר בו דנשעת מיתחו אמר לבנו חזר כך גד' דברים שסיימי אומר ומד מנייהו דם ירק ובודאי לגבי חמשים דמטהרי חזר בו דלא נשמת הסה בפלוגתא חלא עקביא מטמא ומטהרין וכ"כ הר"ן וססתא ליכא מאן דמטמא, ומס דלמרינן צדקה לת"ק תולין היינו קודם שחזר בו עקביא ת"ק מחוספק הלכה כמו, והסתא דמור לכ"ע ירק אינו מטמא ואין בו פלוגתא. ב' כדאי' י"ט ע"ב. ג' דעת רמב"ן. ד' דעת הר"ם מהסך לספך דפטיטא לי' צמימי צטר לני ותלתן הלכה ככ"ס וזירק מספק צחלגה חי תולין כה"ק ומסיים נראה דהלכה כחמשים דמטהרין, כי סיני דהלכה ככ"ס צמימי צטר לני ולא כה"ק דאמר תולין, ה"ס צדס ירק, אמרינן נמי אין הלכה כה"ק. ו' צ' מאי אונמא האי מהאי, חי פשיטא לי' דהלכה ככ"ס צמימי צטר לני ולא כה"ק, נמה לא פשיטא לי' נמי דהלכה כחמשים, ואלדבצה יוחר מהסתבר שהלכה כחמשים כיון דעקביא חזר בו? ו' סבבין כר"ן דמ"ש בגמ' י"ט ע"ב ר' יוסי היינו ת"ק פרושו ר' יוסי היינו חמשים דמתני' דפלוגי לעקביא ומשיב על ר"מ, ולפ"ז הוי ר' יוסי יהוד נגד ת"ק, וסתס ח"ק רביס, ולא צריח לי' שהלכה כחמשים סבן ר' יוסי, אבל צמימי צטר לני צ"ה מטמאין ורביס ניסו הלכה כמותס ולא כה"ק דאמר תולין, וכיון צמימי צטר לני הטיטה לחדים מטמאין אי"כ כ"ס צירק דטור לב"ס שאין נטמא כלל לאדמומית כך כונת הר"ם ומע"מ מפרש מוס דת"ק עדיף מחמשים כדאי' ס"פ מקוס שנהגו ער"ם סס סו' ח' לכך חסופק הר"ם צריש דנריו, ויתח סה"ר"ם צנ"מ ס"ו כ' דחמשים עדיפי מח"ק כדאשר כצר ססג עליו מג"א ח"מ סו' קפ"ח, ומס סכתב מג"א ליבס סתירת הר"ם חצ"מ לססוא דפסחים כצר סחר ציר מלאכי סו' תרס"א, ולא נשאר לנו יסוי חלא כדאמרן דסהס חמשים עדיפי מח"ק אבל צדקה חמשים היינו ר' יוסי וס"ג בפסחים חמשים היינו רבי יהודה. וסתסו' י"ט ע"ב ד"ס לית לי' ארצט, פרושו ופיסק החמישי מקרא אחריו, וקסי' למה פרושו כן צעקביא ולא הקדמו פרוסס על סרולא דס"ס צ"ס לית ליה. ו' דלכ"ס י"ל לית ליה דמיה דמיה דמטמא מימי צטר לני ותלתן כיון סגוטה לחדים, אבל ירוק שאין בו סיס מראה נטמא לחדים מטמא, אבל עקביא דמטמא ירוק נפיק מקרא אחריו ולא דוקא אחריו חנה מדכתיב וסיח גנתה את מקור דמיה את לרביית ירק, וער"ם צכורות ו', אבל לב"ס יכא לומר הכי דמ"ל לרביית שניס חלא ודאי צ"ס ל"ל מנין ד' מדמיה דמיה. ה' כ' ע"ב. ו' דף י"ד. ו' ע'י' מדיסי נדס לרשב"ן. ח' כ' ע"ב וסיח כלומר סכתב פרוס ר"ן הוה. ט' דף ס"ו. ו' וכ"כ רשב"א, מיהו ו' סר"ן סיבר דמישבין צחצעוה להססת עס חמוד יח גס דס נדס שעכ"פ נפתח המקור, אבל בקי ורואס שאין כאן חלא דס חמוד יוכל נטהרס. וקנת ראו' דודאי מלינו רואס מ' חמוד חמשים כמ"ס הרמב"ם דמטעס זה לריכות לדידו' כל סנסיס צדיקס לחר חמשים ונדין עכ"פ לטהרות וכ"כ חיס' י"ו ע"ב צעל נפס לא יצעל ויסנה. וסתתא קסס מאי מסי צדיקת ספוסרת לרואס דס מ"ח, נדס ס"ו, חף חס לא נוגח על ספוסרת דליכא חמוד אבל בחמשים רואס מ' חמוד, וליכא למיחר דצדיקס לא חמי חלא צומלח דס על ידי ספוסרת דחויגת מסיכא אחי דמח, דהס ספסיקס סתירו חפי' לא נמלח כלל לא צר"ם ולא צידי ספוסרת? חף נטמט סר"ן יחח דאי חיישינן סר"חס מ' חמוד סדס טטור, וחי' מסיס ספק שמח ע"י חמוד יח גס דס מס לזס יס ס"ס, ספק דמחל מן סלדדים צל וי"ח מן המקור דלמח אינו חלא דס חמוד וסוי ס"ס גמור דבגלדים סדס עלמו טטור וחי' מן המקור עכ"פ סדס טמח דמקור מקומו טמח כנוכר צנ"בי. יא דף כ'. יב כתיבות ע"ב. יג כתיבות ע"ב. יד סס כ"ב ע"ב. טו פ"ב כתיבות ס"ה. טז לא יחיס צריחס לסבול סחמשים. יז ממדת ססידות וקמ"ל סחממיר נקרא ססיד

וכן

כגון שלבשה בגדי נדה בעלה לוקה עלי' משום נדה א' ומדאמרין לוקה אלמא כודאי משוי לה ולא טהני אמתלא כיון דעשה מעשה שלבשה בגדי נדה ואין דבור מוציא מידי מעשה, והיינו טעמא דלוקה עלי' דמסתמא דם נדות ראתה ב' אבל אמרה ולא עשה מעשה פשיטא דאחי דבור ומבטל דבור דומי' דפה שאסר הוא הפה שהתיר, והוא שנתנה אמתלא יפה לדבור הראשון וכך כ' בעל הלכות אם הוחזקה נדה אינה נאמנת באמתלא, אבל ר' אחא משבחא כתב ג' אף אי לבשה בגדי נדה והוחזקה לכך בשכונותיה אם נתנה אמתלא נאמנת ולא נדה ונתנה אמתלא. ולא מצאתי לו חבר בדיון זה ד'. גם ההוא עובדא דאייתי רב אחא ראי' וז"ל: רב איקלע לבי שמואל שדר שמואל כסא דברכתא לדביתהו ולא קבילה, דכי הוית יתבא נדה הוה מודעה ליה בכסא דברכתא, דאמר ומשגרו לאנשי בותיה במתנה ה' כי היכי דנהוי ליה שלמא, וכי שתיא אחי לידי הרגל עברה, והדר אמרה ליה טהורה אני, אלא אחותך היא דאקלעת לגבאי ואמינא אי שתינא קמה אמרה היא לא קא עבדו לי יקרא, אמרנא אשרנא לך כי היכי דתשתייה איהו, ובעא שמואל מרב ואמר רב נאמנת ע"כ. ואנן לא אשכחנא עובדא הדיון לא בירושלמי ולא בבבלי ולא במדרש.

ב. כתב רב אחא ו' אשה שהפילה חוך ארבעים יום לעוברת לא נגטר צורת הולד ואינה חוששת לולד ואבעיה ליה מי אמרינן אע"ג דלא גטר צורתה דולד כיון דהפילה אי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם, או דלמא הני מילי היכא דנגטר צורת ולד דמפתח טפי, אבל עד יום מ' דאכתי לא נגטר צורתיה לאו פתיחת הקבר הוא, ואי חויא דם חוששת לנדה, ואי לא לא, ודאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם לא אמרינן? אפשר מהא דתנו רבנן ו' יולדת שוחטין וזורקין עליה יום מ' לומר ופ' לנקבה ח' וקשי' לן יום מ' לומר ופ' לנקבה, אימור אמרינן שוחטין וזורקין על טבול יום ומחוסר כפרה דחוי למיכל פיסחא בערב, הכא אימתי מתיא כפרה למטר, לאורתא לאו בת מיכל פיסחא היא? ומוקמינן לה יום מ' לומר ליצירת זכר ויום פ' לנקבה ליצירת נקבה ומנו ר' ישמעאל ט' ואמרינן האי למאי ו' טאי דתימא אי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם והיא נדה ודאית, קט"ל יא' דהיכא אמרינן אי אפשר לפ"הק בלא דם היכא דנגטר צורתיה דולד דמפתח טפי, אבל הכא כיון דלא גטר צורתיה דולד לא מפתח טפי ואפשר לפ"הק בלא דם וכן הלכתא עכ"ל יב', אלמא דלא ס"ל כר' יהודה דמתניתין יג' אלא כרבנן דאמרי הטפלת חתיכה אם יש עטה דם טמאה אבל אין עטה דם טהורה. וראינו מי שכתב דסותר רב אחא דברי עצמו דגבי אין קושי לנפלים כתב יד אי חוה חרי יומי והפילה לשלישי אמרינן אי אפשר לפ"הק בלא דם והווי לה תלחא בויהו דאדבריה רבא לרב שמואל מר טו' ודרש קישתה שנים ולשלישי הפילה חשב ו' נקיים, קסבר אין קושי לנפלים ואי אפשר לפ"הק בלא דם, ואמר רב פפא לרבא ל"ל ב' ימים והא אמר ר' וירא בנות ישראל אפי' על טפת דם כחרדל יושבות ו' נקיים, אמר ליה אנא אמינא לך אסורא ואת אמרת לי מנהגא עכ"ל, אלמא ס"ל הוא גופא דרבא מצד הדיון קים ליה דאי אפשר לפ"הק בלא דם אפי' בנפל? ולאו קושי' היא דרבא הוא דאמר ולשלישי הפילה חשב ו' נקיים משום דא"א שיצא הנפל בלא דם, בנפל שנגטר צורתו מיירי דעב קצת אבל לא נגטר צורתו כגון חוך מ' יום ועדיין דק טאר אפשר בלא דם. חדע שיש לחלק כהאי גוונא דהא ר' יהודה דאמר במתני' הטפלת חתיכה טמאה אפי' אין עטה דם משום דס"ל א"א לפ"הק בלא דם ע"כ טודה. . טו' והכי נמי יש לחלק לרבא בחתיכה קטנה ודוגמתו נפל שלא נגטר צורתו אפשר שיצא בלא דם, ובחתיכה גדולה וכן כנגטר צורת נפל אמרינן אי אפשר בלא דם. והכי נמי מתרין רבא גופא ההיא ברייתא. . יז' אלמא בחתיכה קטנה ס"ל לרבא אפשר שחצא בלא דם וכן נראה מהא דאבעי מיני' ר' ירמי' טו' זירא. . יח' ויש סן הראשונים שאמרו הא דאמר ר' יוחנן ברם אגור בתוך החתיכה טמאה לא קיי"לן כותי' דהא מסקינן יט' רבא אמר דכולא עלמא ס"ל אין דרכה של אשה לראות דם בחתיכה. ומפני שיש פרושים הרבה בשמעתין אכתוב המחזור בעניות דעתין הא דאמר אביי בשפופרת כ' ודאי נאיד מהך אוקימתא דחיקה דמקשן דס"ל דפליגי בפילי פלוני,

פ"ה

נחל אשכול

וכן צרמ"ח קפ"ה. א כחובות ע"ב. ב שאין לתלות בכתם סכוא דרבנן דרוב נשים אין רואות כחמים, מיהו מלמי לוקה אף דרבנן ופרשו מרדות עתים' סנהדרין פ"ט וכחובות סוף דף מ"ה לוקה מדרבנן. ג שאלות אחרי מות. ד נקט לטון משנס ספ"ב דערובין, אבל אלו מלאנו נו חצר הטור קפ"ה. ה ברכות נ"א ע"ב. ו פ' תורית, ודע דף ל'. ז כריתות יו"ד. ח קס"ד ציוס אחרון לימי טהר. ט דאמר נדה ל' קודם מ"א לומר ופ"א לנקבה לא נגמרו לורחן ולאו ולד הוא לטמא אחי. י ז"ל נחמי ח' געריכא ליה וסא אחרת אין חיששת לולד ח"כ טהורה היא ופשיטא דשוחטין עלי'? יא טעם זה אינו צנוסחנו בגמרא חלה הסאלחות מפרש מעלמו כ"כ בשאלת שלום, וז' טעמו שאם כן בגמ' לא הו' ר"אש חולק עליו ר"פ המפלת וסבר אפי' לא נגמר לורח ולד נדה היא דחאלפ"הק ז"ד. אבל במדוסי רמב"ן ורשב"א גרסי בהדי' בכריתות היכי דלא נגמר אמרינן אפשר בלא דם וכך פסקו רשב"א ורז"ה ור"ב"ד חולק וצ"ע כר"ב"ד. יב ראות הסאלחות היא דרב אשי חליבא דרבא מתרין כן (דעיקר הקושי' הו' לרבא דס"ל מחוסר כפרה חז כוז דמי וחוסר בקדשים) ח"כ מוכח אף דרבא אמר נדה ס"ו אי אפשר לפ"הק בלא דם מודה בלא נגמר לורח ולד דאפשר. ומטעם זה מציא ראי' מכריתות ולא מודה ל"ח דמסיים הס"ס קמ"ל דאפשר לפ"הק בלא דם. יג דף כ"א. יד פ' תורית. טו נדה ס"ו. טז ג"ל בדברים קטנים אפשר שילאו ממקור בלא דם כדמוכח מדף כ"ב ע"א דר' יהודה לא פליג ברואה קליפות וכו' דאפשר בלא דם ועי"ש בתום. יז דף כ"ב ע"ב דפליגי רבנן ור' אליעזר, דכ"ע אין דרכה של אשה לראות בחתיכה להכי טהורה משום נדה, ומוכח דס"ל דאפשר לפ"הק ז"ה, דחל"כ מה מועיל שאין דרכה לראות דם בחתיכה, דל מהכא חתיכה הרי טמאה משום דם שילא עמה. וער"אש שמדחק עלמו שרבא מפרש כן וסוף לא ס"ל כותייהו. יח ז"ל ברואה דם בשפופרת מהו (נדף כ"א ע"ב). ומשיב בצנרה אמר רחמנה ולא משפופרת ופריך מהא דאמר ר' יוחנן משום רשב"י המפלת חתיכה קורעא אם יש צה דם אגור טמאה, ומסיק טעמא דרכה של אשה לראות דם בחתיכה, חלמא חי' ללו דם אגור בחתיכה טהורה דאמרינן אפשר לפסקב"ד. ומוכח מהו דחמוראי' בחתמי ס"ל בחתיכה קטנה אפשר, והכי חוכא למידק מפלוגתא דר"א ומחמים סס. יט דף כ"ב. כ ז"ל כ"ע לא פליגי דטהורה כי פליגי בחתיכה מר סבר דרכה של אשה לראות דם

ספר האשכול, הלכות נדה.

פי' שהדם בבקעים של תחיכה ונוגע בבשרה, ולא אדכר מידי בכרייהא, אלא ודאי נמי בחתיכה דעלמא דשיעא והדם בתוכו פליגי, והכי קאמר אבוי, רבי אליעזר סבר דרכה של אשה לראות דם בחתיכה וכל דם חתיכה כדם נדה דנינין ליה, מיהו רחמנא מיטע דלא ליטמא דכתיב בבשרה ולא בשפופרת ולא בחתיכה, ומטעם חציצה קאיתנין עליה, ולהכי כל שאינו נוגע הדם בבשרה טהורה, ויש בזה קולא וחומרא, קולא אפי' דם אגור בתוך החתיכה שודאי אינו דם חתיכה אלא דם נדה, שהחתיכה ככלי וכצלוחות המחווקת הדם מ"מ טהורה לר' אליעזר, כיון שאין נוגע בבשרה, מיהו דם חתיכה דפלי פלווי אף שנראה כדם חתיכה מכל מקום טמאה, שהרי נוגע בבשרה ודרכה של אשה לראות דם בחתיכה וזו החומרא. וחכמים ס"ל אין דרכה של אשה לראות דם בחתיכה, כלומר דם חתיכה זו ולא דם נדה כדיוקנין בלישנא דברייתא וחכמים אומרים אין זה דם נדה אלא דם חתיכה כלומר מה שאמרה תורה בבשרה דמיני' מטעמינן דם בשפופרת, שפופרת איצטרין קרא למעט, כיון דההוא דם דנפיק ממקור ע"י שפופרת ודאי דם נדה הוא, אבל דם שבא עם החתיכה אפי' פילי פלווי ונוגע בבשרה לא איצטרין קרא למעט שאין זה דם נדה אלא דם חתיכה, והכי נמי אית לחכמים צד חומרא, אי חוינין בתוך החתיכה דם אגור שנראה שחתיכה ככלי המחוקק הדם טמאה ודאי דזה דם נדה כר' יוחנן, דליכא למעוטי מבשרה ולא בשפופרת, דשאני שפופרת דאינה מינו וחוצין, אבל בשר מין בטינו הוא ואינו חוצין א, וכיון דההוא דם לאו דם חתיכה אלא דם נדה ליכא לטהרה משום חציצה דאינו חוצין. ובהכי סלקא שמעתיא שפיר דבין לאבוי ובין לרבא הלכה כר"ד אין דרכה של אשה לראות דם בחתיכה, וכל דם חתיכה בין דשיעא בין פילי פלווי טהור, אבל דם אגור בתוך החתיכה דם נדה הוא כר' יוחנן, ומכל שכן אם מוציאה דם בידה דטמאה דמין בטינו אינו חוצין והאי דם מן המקור ב. ודם נדה בין לח בין יבש טמאה ג והמפלת כמין קליפה כמין שיערה כמין יבחושין אדומין ואדומין אכולי ד טטיל למים פושרין מעת לעת אם נטוחו טמאים דחוינין דדם הוא, לא נטוחו טהורין, דבריה בפני עצמו הוא ובא מטמא, והפושרין צריכין להיות פושרין כל מעת לעת כר' שמעון בן גמליאל ה. ויש מי שאומר שאין צריכין פושרין כל מעת לעת כיון דלא נפשט . . . ו דאמרין אמ לא נטוחו טהורין דברי' בפני עצמו הוא דוקא צורת קליפות ושערות ועפר וכו' דצורות משונות הן ולא נפיק דם בכהאי גוונא, אבל חתיכה דם יבש טמאה אע"ג דלא נימחה, דדם נדה מטמא לח ויבש כדתנן ז דם נדה ובשר הטת מטמאין לחים ויבשים והשרץ והנבלה אין מטמאין יבשים ואם יכולין להשרות ולחזור לכמות שהן מטמאין לחין ויבשין וכמה שרייתן בפושרין מעת לעת, ומדסיפא קרי לשרץ ונבלה לחים אם יכולין להשרות ולחזור כמות שהיו ויבשים שאמר אם אינן חוזרין לכמות שהיו, מכלל דיבשים בנדה דקאמר דמטמא אפי' אינו חוזר כלל לכמות שהיו. ואם האמר דלטא מתני' איירי בדם נדה שהי' לח מעיקרא ואח"כ נתיבש ובההוא אסרינן ח, לא ס"ד דאחמר עלה ט דם נדה מטמא לח ויבש מנ"ל א"ר יצחק כתיב דם יהי' זובה בבשרה יהי' בהיותו יהי' ואימא הני מילי בלח ונעשה יבש, יבש מעיקרו מנ"ל? ותו הא דתנן י מנ"ל? יהי' רבוי הוא והכל מרבה אפי' דם יבש מעיקרא יא, ויש שמשבין דמתניתין לא איירי ביבש מעיקרו מדפרין יבש מעיקרו מנ"ל ותו הא דתנן יב וקשי' להו מאי ותו יג אלמא דלא ידיענן דיבש מעיקרא טמא אלא טהאי דמפלת כמין קליפה ובההוא אתמר אם לא נטוח טהורה יד, ודבריהם אינם נראין דודאי מתניתין דדם נדה סתמא קתני דם נדה מטמא לח ויבש, ויבש אפי' מעיקרא משמע, והא דפרין ותו הא דתנן המפלת כעין קליפה לאו לאוכוחי דיבש מעיקרא נמי טמא, דמתניתין דדם נדה נמי משמע יבש מעיקרא, אלא הכי פריך ותו כלומר אף אי דם יבש מעיקרו טמא, מנ"ל בדבר שהוא משונה כקליפה ויבחושין שטמאה טו ומשני יהיה רבוי הוא

נחל אשכול

בחתיכה ומר סבר אין דרכה של אשה לראות דם בחתיכה. א וכו' רש"י כ"ח ע"ב. ב קרוז לפי' רש"א, וז' שגם הרמב"ם פי' כך לפיכך פסק כר"ז דם אגור בתוך החתיכה טמאה. ועי' גס"ע דלא מטהרין דם חתיכה אלא בקטנה אבל בגדולה טמאה משום דבלא חתיכה יש כאן דם דל"ח לפסק"ד. ג כ"ב דף נ"ד ע"ב. ד פי' אכולי קאי, דקליפות ירוקות נמי טהורה וא"ל בדיקה. ה דף ל"ו. ו ג"ל שך פרושו כיון דבלא"ס לא אפשר צבונג' אי צדס צעין מע"לע וקאי בתיקו ולקמן ג"ו יסודה בן נקוסא אומר גבי שרץ יבש מע"לע החלתו אע"ג שאין סופו צפופרין ורשנג"א פושרין כל מע"לע, ח"כ כיון דלחסיק כאן בתיקו אי לריך צדס מע"לע ואי לריך מע"לע דלמח הלכה כיסודה צ"ג דאין לריך פושרין מע"לע. ו לפי' אס הקליפות צמים מע"לע ולא הי' פושרין אלא חיי צומן איכא ס"ס להחיר. והרמב"ם פסק כן נקוסא גבי שרץ החלתו צפופרין אע"ג שאין סופן פושרין ופי' כ"ח לחומרם פסק כן וכ"כ פני משה, וצמ"כ נהפך הוא, דרש"ג לחומרם דחף אס אין נמוח צפופרין מחלתו לריך נהיטח צפופרין מע"לע ואס נמוח טמא וכן צמ"לח. ומולחתי ביירושלמי מוחלפת הסיטה דתני' פ' המפלת ה"ב כמה שרייתן צפופרין מע"לע יסודה צ"ג צריכין סיהו פושרין כל מע"לע כינז עושה נוהן הכלי צרמץ או נוהן לחוכן חמין כ"ס, ח"כ רש"ג המולק ס"ל מחלתו אע"ג שאין סופו פושרין ופסק הר"מ כרש"ג דכרכו צפופרין מקומות אפי' כרש"ג צברייתא, וכעין זה פסק הרמב"ם ס"ג דע"י"כ כר"א לגבי ר"ז ציומא ג"ס לפי צפופרין מוחלפת הסיטה. ז ג"ד ע"ב. ח ג"ל: שמתמא אע"פ שאינו חוזר ע"י שרייה כמות שהיו, אבל שרץ ונבלה אפי' לח מעיקרא ונעשה יבש אינו מטמא אס אינו חוזר לכמות שהוא? ט על מחתיכה נ"ד ע"ב. י המפלת כמין קליפה כמין שיערה כמין יבחושין אדומין חטיל למים אס נמוחו טמאה. יא דלי ס"ד דם יבש מעיקרא אינו מטמא אלא דוקא אס נימוח צפופרין, הא מחתיכה יבש מעיקרא איירי וסאיך מחלק בין דם נדה ואמר שמתמא יבש ושרץ ונבלה שאין מטמא יבש אלא אס חוזר ע"י פושרין, הא חזרת דם נדה יבש נמי אינו מטמא אלא צפופרין לכמות שהוא? אלא ודאי כדאמרן דם נדה מטמא אפי' יבש מעיקרא ואינו נימוח. יב המפלת כמין קליפה כמין עפר וכו' חטיל למים אס נימוח טמאה. יג לאחס צורך צביא בגמרא המפלת כמין קליפה להקשות מל"ל דיבש מטמא, מחשבה נמי מוכח דדם יבש מטמא, אלא ודאי ה"ט דקאמר וזו המפלת דמחתיכה דם נדה נא מוכח דדם יבש מעיקרו מטמא אס אינו חוזר לכמות שהיו, להכי פריך יבש מעיקרא מנ"ל דטמא, ואע"ג דמחתיכה דכח ליכא לצרוי אי איירי כס"ג, מחתיכה דמפלת מוכח דכעין קליפה ועפר ושערה דיבש מעיקרו הוא ואעפ"כ טמא אס נימוח מנ"ל, ומשני יסי' רבוי הוא, אלא וכו'. יד וכן דעת רז"ה ור"א, ודעת רבנו כרש"ד. טו וכו' פרוש

הוא לרבות הכל, מיהו קליפה הואיל ומשונה ואין נראה כרם בעי נימות, אבל דם יבש מעיקרא שנראה כרם טמא אפי' לא נימוח טמאה, והכי נמי אמרין א' גבי פלוגתא דר' יהודה ורבנן דמפלת חתיכה אפי' אין עמה דם טמאה א"ר יהודה אמר שמואל לא טמא ר' יהודה אלא בחתיכה של ד' מיני דמים אבל שאר מיני דמים טהורה ור' יוחנן אמר של ארבע מיני דמים דברי הכל טמאין לא נחלקו אלא כשהפילה ואינו יודעת אי מד' מיני דמים הפילה או לבנה או ירוקה, מכל הני שקלא ופריא שמעינן דמד' מיני דמים טמאה ולא משחמע שאמרו הטיל למים כדקתני גבי המפלת כמין קליפה כמין שערה וכו', דבהא ודאי מודה ר' יהודה דאם אינו נימוח טהורה כדמיכת לקמן ב ותו מדפריך הכא ג בפשיטות למאי דאמרת יבש מעיקרו טמא: אי הכי בלא נימוח נמי טמא קליפה ושערה, אלמא פשיטא לי' אי דם יבש מעיקרא טמא לא בעי נימות, ומשום הכי הוצרך לשנות שאני קליפה ושערה כי לא נימוחו אמרין בריה בפני עצמה היא, אלמא דוקא בקליפה דמשונה בעי נימות. ודאי ר' יוסי בר חנינא דבעי טר' אלעזר דם יבש מעיקרא מהו, איהו מספקא לי' אי מתניתין דדם נדה, דמטמא דם יבש שאינו נימוח, יבש מעיקרא נמי משמע, אבל ר' אלעזר דטהדר לי' הא נמי הניחותה המפלת כמין קליפה וכו' לאוכוחי בעי דמתניתין דדם נדה דמטמא יבש אפי' יבש מעיקרא איירי, ומטמא אף שאינו נימוח, ולהכי אקשי לי' ר' יוסי אי הכי כמין קליפה חטמא נמי בלא נימוח, וטהדר לי' קליפה אי לא נימוח ברי' בפני עצמה, אבל דם יבש שאין לו צורת בריה בפני עצמה לא צריך נימוח. והוינא דירושלמי דפרקין מסיע לן דאתמר המפלת דם יבש ר' לעזר אמר טמאה ר' יוסי בן חנינא אמר טהורה מתניתא פליגי על ריב"ח: דם הנדה ובשר המת מטמאין לחין ויבשין, פתר לה שהיו לחין ויבשו, מתניתא פליגי על ר' לעזר המפלת כמין שערה כמין עפר כמין יבחושין חטיל למים ואם נימוחו טמאה, פתר לה משום ברי' כלומר להכי אינו נימוח טהור דברי' משונה הוא ולא דם, אבל דם אפי' יבש מעיקרו ולא נימוח טמא. מתניתא פליגי על ר' יוסי בר חנינא: מעשה באשה שהיחה מפלת כמין קליפין אדומין ובא מעשה לפני חכמים ושאלו לרופאים ואמרו מכה יש לה בפנים, שוב מעשה באשה שהיחה מפלת כמין שערות אדומות ובא מעשה לפני חכמים ושאלו לרופאים ואמרו שומא יש לה בפנים, ומסיים טעמא מפני שיש שומא ויש מכה, הא אין שומא ואין מכה לא בדאי פליגין עלי' דר' יוסי ב"ר חנינא ולית ליה קיום, פי' הני תרי מעשיות דלא ס"ל לטהר יבש מעיקרו עד ששמעו שהיא מטמאה ואח"כ בדקו אם לא נימוח, הא אין מכה טמא יבש מעיקרו ולא נימוח, פליגי על ריב"ח ואין הלכה כמותו ד. תניא המפלת כמין שערות אדומות חטיל למים ובפושרין ר' שמעון בן גמליאל אימר מטמאין ברוק על גב צפורן, טאי בנייהו, אמר רבינא מעוך על ידי דחק אינא בנייהו, לרשב"ג אף אם מעכו על ידי דחק בצפורן נמי דם הוי וטמאה, ותנא קמא פליגי עלי' דלא צריך בדיקה ע"י דחק, והלכה כר"ק כדתני' בכרייתא דשאלו לרופאים ומפרש ריש לקיש דבדקו בפושרין, והכי נמי סתם רבי במתני' ה' מיהו ודאי אף לת"ק מהני אם טמעכו בצפורן ולא נימוחו דכ"ש הוא דלא ימוחו בפושרין.

מא.

הרואה כחם ו על בשרה כנגד בית תורפה וכן על עקבה ועל ראש גודלה ועל שוקה ועל פרסותיה מבפנים במקומות שמודבקין זה בזה אם דתחק רגל ברגל וגם מקום חבק שהוא מעט יותר על מקום שיכולה לרדק ו טמאה, ואפי' עברה בשוק של טבחים ועוסקות בכחמים, דאי מעלמא אתי על בגדה בעי' לאשתכוחי, אבל מצאה כחם חוץ למקום הרדק ומכ"ש על צד הרגל מחוץ טכאן ומכאן או למעלה מבית תורפה טהורה אפי' לא עברה בשוק של טבחים ולא נתעסקה בכחמים. מיהו אם נודקה, פי' שוקפה עצמה לאחריה והגביה רגליה והשפילה גוף העליון למטה טמאה בכל מקום שנמצא הכחם. וכן אם נמצא על ידיה אפי' על קשרי אצבעותיה מבחוץ טמאה, שידים עסקניות הן ועבידי דנגעי בבית תורפה מכל הצדדים, אבל נמצא על זרועה טהורה, ועל ידיה נמי לא חיישינן אי יודעת שלא נגעה בידיה באותו מקום ח. מצאה כחם על חלוקה טן החגור ולמטה טמאה בכל מקום שחמצאנו שהבגדים חורין אילך ואילך ט, וחגור הוא שהנשים לובשות מעט למעלה מבית התורפה, וכשהיא יושבת מגיע כנגד בית תורפה, מהחגור ולמעלה טהורה אפי' נודקה דאלו בא מגופה ועל ידי שחייה, על בשרה בעי לאשתכחי, אבל למטה טן החגור אפשר שנפל מבין רגליה על חלוקה ולא נגע בבשרה. ואם עברה בשוק של טבחים ונמצא בחלוקה תולה בו וטהורה וכן אם נתעסקה בכחמים כאשר נבאר למטה. ראתה על בית יד של חלוקה אם מגיע מקום הרס עד בית תורפה טמאה ואם לאו טהורה. היתה פושטתו ומתכסה בו בלילה בכל מקום שחמצא בו כחם טמאה, מפני שהוא חזור, פי' שבא ככל צדדיו נגד בית תורפה, וכן בכל סדין שמתכסה בו בלילה. ואין אשה טמאה משום כחם שנמצא בחלוקה, אלא

נחל אישכול

כפרום שני של חום' נ"ד ע"ב. א דף כ"א. ב כ"ב ע"ב דלא פליגי ר' יהודה במתניתין אסך כמין קליפה דלריך נימוח וכ"כ חום' סס ד"ה לפלוג. ג כ"ב ע"א גס סס"ך העיר ע"י. ד ומסילקת צום קוסי' סר"אש שהקסה לרשב"א בהסובה כיון שאמרו הרופאים דף כ"ב ע"ב מכה יש לאשה שממנו מוולאש קליפות, לתה סוב דקוס במים, אפי' נמוחו נמי טהורה כיון שממכה בלי, ולפי' ניחא דרופאים לא ידעו בצרור גמור שים מכה, אלא אמרו שגראש להם סופ אינו דם אלא קליפות שבלי מוחס, והסערות משימא שבתוך מעיה, ואמרו סכמים דבר זה יש לברר שאם כדברי הרופאים שאינו דם ביולאי אינו נמוח אבל בלג הרופאים לא ה' תועלת בצדיקה דאפי' לא נמוח דם יבש מעיקרו טמא. אבל הר"אש לשיעתי' ס"ל דדם יבש מעיקרו אכ לא נמוח טהור ספיר קשי' לי', מה תועלת לשאלו הרופאים דאפי' צרור שהוא דם יבש מן המקור, מ"מ מהני אש לא נמוח לטהרם, ואי לחקור אש ממכה שבמע' בלו שאלו לרופאים, א"כ כששמעו כן מרופאים לתה דקו דאפי' נימוח טהור אש מן המכה היא. מיהו יש ליסב סקוסי' אפי' לדעת ר"אש, דלא ונעשה יבש אפי' לא נימוח טמא לכ"ע כדאי' ר"פ דם סנדס, והיה שראתה כמין קליפות יש לספק שמא כשהרחתו לחכמים ה' יבש אבל כשילא ממקור לח ה' ולא"כ נהיה יבש בבית סמילין וזו אפי' לא נימוח טמאה, לכך שאלו לרופאים והם אמרו קליפות אלה נולדו במקור ממכה ורופאים לא ידעו בצרור וע"י הססין שלא נמוח סמכי עליהם, אבל בלתי הרופאים חסשו שמא מתחלה דם לח ה' ונעשה יבש ולא מהני אינו נמוח. ה גרס נ"ד ע"ב. ו גרס ל"ו ע"ב — ג"ס. ז ג"ס. ח ערשב"א. ט ראב"ד.

ספר האשכול, הלכות נדה.

אם כן הי' ברוב לה בשלכשתו, אבל לא בדקה אמרין קודם שלבשה הי' בו ומעלמא אחו. — הרגה מאכולת הרי זו תולה בה א' וחוי לן דוקא אם הדם דומה לדם מאכולת שהוא דם כינה ונוטה לאדום, אבל כחם שחור אין תולין בכינה דהא אמרין אפי' נתעסקה בדם אדום אין תולין בו שחור ב'. והא דאמרין פ' כל היד ג' אדום כמאכולת של ראש ופריך והא תנן הרגה מאכולת חולה בה, ומשני דוקא מאכולת של ראש, והדר פריך למ"ד אדום דוקא בדם אצבע של בחור בן כ' שלא נשא אשה והא תנן תולה בבעלה ומשני כשנכנסה לחופה ולא נבעלה. אלמא לא תלינן כחם אדום אלא בשווין ממש במראה? לאו מלחא הוא, דמשמע לוי לגמרא דתלינן במאכולת סחם אפי' של גוף וכן במכה שבבעלה כל כחם וכחם אפי' אדום שבאדומין אף שאנו יודעין שאין אדום זה דומה לאדום זה שזה עמוק הרבה וזה דיהה הרבה ד' להכי פריך למה תולין במאכולת של גוף ודם בעלה ועינינו רואות שאין אדום כמו הכחם, אבל סחם כחם הבא לפנינו ואין אנו בקיאים בדמיונו נוכל לתלות כל אדום באדום וכל שחור בשחור עד שיחברר לנו שאין דומין כלל כמו ששנינו ה' באשה שבאה לפני ר' עקיבא ואמרה לו רבי ראיני כחם ואמר לה שטא מכה יש בך שיכולה להתגלע ולהוציא דם וטהרה ר' עקיבא, אע"פ שלא הי' הכחם לפניו שלא אמר לה הראיני הכחם והראיני דם מכתך ונראה אם דומין, אלמא תולין אע"פ שאין מדמין, והכי נמי תולין כחם אפי' נתעסקה בדבר שאינו דם וצבע אדום ממש כי האי דתנן כמימי בשר צלי וכמימי תלחן אע"ג דבית הלל מטהרין מכל מקום אדום הוא קצת דלת"ק תולין, והרי הוא בכלל מה שאמרו ו נתעסקה באדום אין תולין בה שחור אבל אדום באדום תולין דכתמים דרבנן ולא אמרו להחמיר אלא להקל. — עד כמה היא תולה במאכולת, ר' חנינא בן אנטיגנוס אומר עד כגרים של פול אע"פ שלא הרגה והלכה כר' חנינא בן אנטיגנוס דתנא קמא שהוא ר' שמעון בן גמליאל ז' מודה לו לבסוף שתולה עד כגרים, וגרים בכלל כדאמר רב חסדא, דאמוראי בתר הכא וסתמא דגמרא ח' נקטי כגרים ועוד לטומאה ט'. ושעור גרים שלש עדשים באורך ושלוש עדשים ברוחב דבוקים זו בזו י, ואפי' מצאה הרבה כחמים, ואין באחד מהם כגרים ועוד ואם נצטרפם יש בהם הרבה גריסים, אמרין אין צורך אלא כל אחד בא ממאכולת דאמרין יא' טיפין טיפין אין מצטרפין, ודוקא אם נמצאו בחלוקה אבל על בשרה מצטרפין כאשר נבאר למטה. מיהו אין חלוק בזה בין יודעת שהרגה מאכולת או לא ידעה, דאין תולין במאכולת יותר מגרים אפי' ידעה שהרגה דבהא לא אודי לוי' תנא קמא יב'. וחוי לן לעניות דעתין אם הרגה שתי מאכולת דתולה בהם כחם גדול של ב' גריסין וכן אם הרגה יותר לפי השעור שהרגה יג'. ואם הרגה פשפש יד' תולה בה עד כחורמס אע"ג שהוא משוך. והא דאמר בגמרא לתלות כחם בפשפש בעינן ארכו כרחבו, דוקא לרבנן דאמרו אפי' לא הרגה פשפש תולה בו כחורמס וצריך שיהי' הכחם ארכו כרחבו, אבל לדין דלא תלינן כחורמס בפשפש אלא בהרגה פשפש, אפי' הדם משוך תולה בו. ובמקום שהפשפש מצוי כגון בבתיים ישנים, יש לפשפש דין מאכולת ותולה בו עד כחורמס. ותולה בכל דבר שהוא יכולה לתלות, שחטה בהמה חיה ועוף, נתעסקה בכחמים או שישבה בצד העוסקים בהם או עברה בשוק של טבחים תולה בהם, אבל אם מספקא אי ישבה או עברה או נתעסקה אינה תולה. אבל אם נמצא כחם על בשרה אינה תולה במה שעברה בשוק של טבחים וכדומה, דאי משם

כא

נחל אשכול

א נ"ח ע"ג. ב דף נ"ט וכו' סר"ב"ד אין תולין במאכולת כחם שחור, ושאר פוסקים לא הביאו ואפשר דפסטי לכו, או דקשי' לכו מחיי פריך דף י"ד וליחם דלמח דם מאכולת? אזלי הדם השחור. מיהו לאו דיוק הוא דלוי' הוא דלוי' חוי' דם שחור מלחא, הוי פריך דלמח דם פרעוש ופספש הוא שנוטה לשחור, אף דלא שכיח כולי האי, מ"מ כיון דנמנח על שלו ולא על שלה כפי' הכחם' סברא הוא דאחרוניו אחרמי ולהכי נמי ל"ק דלמח הי' הדם יותר מגרים ועוד, ד"ל דבכתם מטמא כגרים ועוד דלא תלינן שטור זה במאכולת אחד ולא אחרין דאחרמי שהרגה ב' במקום אחד להקל, מ"מ להחמיר יש לחוש גם לזה כדי שלא יביא תולין לעזרה. ומת"ט נמי ליכא לאקשויי על כחמ"ס דס"ל כחם על צורה אפי' בכ"ס טמא, דלא תלינן במאכולת מחיי פריך וליחם לדם מאכולת, על צורה לא תלינן במאכולת? לאו משום דצורך שאין דם מאכולת על הגוף אלא דמספקא לן ויכא לרמז"ס מדאמר, נ"ז ע"ג, על צורה מספק טמא ועל בגדה טמא, אלא צם ספק אי צא ממאכולת, על צורה טמא לחומר, אבל לקולא להביא תולין לעזרה ודאי אף על צורה איכא למיחש. מיהו ודאי עקר קוש' הס"ס וליחם דלמח ד"מ על נמנח על שלו, דאם נמנח על שלה ודאי חזקת' מן המקור צפרט צהיח מחניתין דמיירי שבעל סמוך ליסתה כדאיחא שבויות י"ח ואב"ב אפי' למ"ד וסתות דרבנן כיון דנמנח עליה צשטור וסת. ג דף י"ט. ד עמוק פי' סמוך טפי, דיסה פי' נחת ממדליהו רש"י דף י"ט. ה דף י"ח. ו נ"ט. ז נ"ח ע"ג. ח נ"ט ע"ג. ט וכו' כ"ס אצל ס' התרומות ור"ב"ן כ' שאינו הולך צניס אלא פחות מגרים ולא גרים והפוסקים לא הביאו. י נגעים פ"ו. יא נדה נ"ט. יב משמע דס"ל לרמז"א צהרגה תולין יותר מגרים, וכן מלחתי בפ"מ לרמז"ס סכ' לרמז"א תולה במאכולת אפי' לא הרגה, וצהרגה תולה ביותר ומסיים שאין הלכה כרמז"א, ובחבורו פסק כרמז"א, והתי"ט חשב זה לסתירה, וליחא, דלא פסק כרמז"א אלא שחולה גרים אע"פ שלא הרגה, אבל לחיות יותר צהרגה צזה לא ס"ל כרמז"א וכת"ס רבנו שת"ק לא הודה לו בזה. וז"ל ממיל' שרמז"א תולה יותר צהרגה? וי' דדייק מדלא תנא במחתי' הרגה מאכולת תולה צה עד כגרים רמז"א אע"פ שלא הרגה, כיון דלת"ק נמי שטורה צגרים, ולמה תנא עד כגרים דוקא צדברי רמז"א? אלא ודאי ה"ק רמז"א אע"פ שלא הרגה, וממילא צהרגה, יותר נמי תלינן, ובה לא קיי"לן כותי' ויש לפרש צזה מ"ס הרע"ב אין הלכה כרמז"א. יג כ"כ תוס' נ"ח ע"ג, אבל הר"אש כ' לא פלוג רבנן בין הרגה הרגה להרגה מעט לעולם אינה תולה יותר מגרים. ונראה שהוכיח כן מדאפליגי דף נ"ט צמנח גרים ועוד וכינה ר' לופה צו ולא צהרגה כינה, ס"מ הרגה נמי אינה תולה יותר מגרים, דאקילו רבנן למחתי גרים צניס דהריגת מאכולת שכיח ואחרין הרגה, וא"כ אס צאמת הרגה אין דבר חדש נולד וליכא למחתי יותר כשראינו שהרגה. אבל תוס' ורבנו ס"ל דוקא צהרגה אחת דמו כגרים ליכא התחדשות, שתמיד אחרין כגרים תולה שמתמחא הרגה, אבל אס הרגה שחיס הוית נתעסקה צדס ב' גריסין ונח גרע מעצרה צשוק ש"ט או נתעסקה צדס לפור כסלע שחולה צו כסלע, נ"ח ע"ג, ס"ל תולה צ' גריסין. יד נ"ח ע"ג וע' לקמן.

בא הכתם על חלוקה טבעי' לי' אשתכוחי א, ויש מי שמחלק עוד בין כחם על חלוקה לנמצא על בשרה, שעל בשרה אפי' פחות מגרים טמא ולא חליטין במאכלות ב. ולא נהיר, דפריך החם ג אברייתא נמצאת אומר ג' ספקות באשה על בשרה ספק טמא ספק טהור, טמא, על חלוקה ספק טמא ספק טהור, טהור, ובמגעות ובהסימות הלך אחר הרוב ד, האי על בשרה ספק טמא היכי דמי, אי מחגור ולמטה על בגדה אמאי טהור, ואי מחגור ולמעלה על בשרה אמאי טמא? ומשני אי בעית אימא מחגור ולמטה ועברה בשוק של טבחים, על בשרה טמא, דאי מעלמא אחי על חלוקה בעו לאשתכוחי, ואי בעית אימא מחגור ולמעלה כגון דאודקרה ה על בשרה ודאי מגופה אחי דאי מעלמא אחי על חלוקה איבעי אשתכוחי, על חלוקה מעלמא אחי דאי מגופה על בשרה איבעי אשתכוחי הואיל ואודקרה ו. ואי איתא דעל בשרה אפי' כל שהוא טמא, מאי פריך היכי דמי, דלמא הכי קאמר נמצא בפחות מגרים ועוד ולא ידיענן אי מגופה אי טמאכלת, על בשרה ספקו טמא דלא חליטין במאכלות ועל בגדה טהור ז אלא ודאי בשעור כחם אין חלוק בין בשרה לחלוקה, ותו איכא למידק מהא דבעי ר' ירמיה ח כשיר מהו ט כשורה מהו י טיפין טיפין מהו יא לרוחב ירכה מהו יב. ובעי למפשט מברייתא דתני ספק טמא ספק טהור טמא מאי לאו כי האי גוונא? ומפרק דלמא דעביד כרצועה יג וההוא איבעיא בכשר איירי, דבבגד אמרינן טיפין טיפין אין מצטרפין, ואי אמרת בבשרה כל שהוא נמי לא חליטין במאכלות מאי קא טבעי' לי' בטפין טפין? אלא ודאי בבשרה נמי בעינן גרים ועוד, והכי נמי בגרים ועוד טבעי' לי' כיון שהצורה משונה מסדר נטיפת דם טאותו מקום שהוא כשיר כשורה וטיפין טיפין, דבבגד ודאי לא מצטרפי, אי נימא בבשרה כהאי גוונא נמי לא מצטרפי יד. ואבעי' דר' ירמיה לא נפשטי' בגמרא דלא קאמר אלא ודלמא דעביד כרצועה הלכך כחם באיזה צורה שיהי' ואף שאין שעור כגרים ועוד במקום אחד מצטרף על בשרה, דאפשר דבכלל דקתני בברייתא על בשרה ספק טמא ספק טהור טמא כל הני נינהו דקחשיב ר' ירמי'. — והא דאמרינן מחגור ולמטה בבשרה טמא אף בעברה בשוק של טבחים, טעמא דמלתא דאי מעלמא אחי על חלוקה אבעי' לי' לאשתכוחי, אמטי להכי אם נמצא בחלוקה ובבשרה ועברה בשוק של טבחים או נתעסקה בדם תולה בהם אף מה שנמצא על בשרה. וכן הא דאמרינן מחגור ולמעלה על בשרה טמא אם נודקרה טו דוקא שאין לו לחלות דמעלמא אחי, אבל אם יכולה לחלות כגון שעברה בשוק של טבחים תולה בו אפי' נודקרה, אע"ג דאמר בבשרה מחגור ולמעלה טמא באודקרה, דמגופה אחי, דאי מעלמא אחי על חלוקה בעי אשתכוחי דוקא בלא עברה בשוק של טבחים אחרת היא לישנא, אבל עברה או נתעסקה בכחמים אף שדעה רחוקה שבא על גופה ולא על בגדיה, מ"מ אודקרה נמי רחוק לומר שבא באותה שעה למעלה מן החגור על גופה והספק שקול ותלינן להקל טז וכן אם נודקרה ונמצא למעלה מן החגור על חלוקה טהורה אף שלא עברה בשוק של טבחים, שאלו מגופה בא על בשרה בעי לאשתכוחי.

מב. ובכל המקומות שחמצא כחם הרי זו תולה יז בבנה ובעלה אם דרכה ליגע בהם ויש להם מכה המוציא דם או עסוקים בהם או בצבע אדום ומכל שכן אם היא עצמה יש לה מכה בגופה והיא יכולה להתגלע פי' שאפשר שיצא לכלוך

מהמכה

נחל אשכול

א ל"ז ע"ג. ב דעת רמב"ם ור' שמחה וי' קצת שפיא דעת רש"י סוף פ' הרוחא כחם דקדק לכתוב אבל כחם טעל חלוקה כגרים ועוד צעינן ואי ס"ל על צברה נמי שפת יתר הוא מ"ש על חלוקה, והול"ל כחם צעינן גרים ועוד, ודומק גדול לומר מוסס שקאי על הצרייתא כחם ארוך נוטריף, טיפין טיפין אין מצטרפין, וס"ל כהפוסקי' צסי' ק"ץ סעי' ח' צצצר מצרפין טיפין טיפין להכי סיפא דצרייתא צצצר איירי א"כ רישא דצרייתא נמי צצצר, להכי מפרש כחם על חלוקה, דלכתי ספח יתר הוא. ג ל"ז. ד פרשו חוס' אס קודם מליאת הכחם רוב ימי טומאה, טמא הכחם הנמצא על בגדה אפי' עברה צטיה ס"ט ולא אחרין אי מניפה על צברה הו"ל לאשתכוחי, ודון זה לא הביאו פוסקי' אפשר דס"ל לטכרות אחרת. ה זקפה עלמה לאחרים (ע"י לקמן דעת רש"י דלפי' עברה צשוק ס"ט) טומאה דאי מעלמא אחי על בגדה הו"ל לאשתכוחי. ו אבל מלאה מחגור ולמטה על חלוקה לא אחרין אלו מגופה על צברה ה' נמצא, דלפעמים מרחיבה רגליה ונופל מאיתו מקום על חלוקה ולא על צברה. ז יש ליצב כיוו דס"ל לרמב"ם הגוף בדוק אלל מאכלות מלאה דפשיטא דלא חליטין מידי בצברה במאכלות ואין ספק. ח ל"ח ע"א. ט ריעה כצבעת. י טורח של טיפין שאין מחוברות, דמחוברת רועה מקרי ומצטרפין כדאמר דף ל"ט כחם ארוך מצטרף. יא פי' טיפין מצורפין לא כשיר ולא כשורה ואע"ג דאמר דף ל"ט טיפין טיפין אין מצטרפין י"ל היינו על הצצצר וסכא צצצרה, דזיחר יש לחלות במאכלות על הצצצר מעל צברה, חוס'. יב דאין זה הסדר שיפלו לרוחב אלא לאורך ירכה. יג לאורך הירך כאורחי' וסיתח ונופל ועשה רועה. יד וקשה א"כ מאי מטי לעולם צצצר נמי אין מצטרפין וסכ"ע דספק טמא צצצר, דעביד כרועה, הא ריעה דרכו צצצר וצצצר נמי מומא כגרים ועוד כד' דף ל"ט כחם ארוך מצטרף? וקושי' זו נמי לחיס' שפרשו כרנו, דלצבעי' צצצרה דוקא. ול"ל לתרואה דס"ם דעביד כרועה צצצרת כחם זו מומא צצצרה, דצצצרה נמי מומא, אלא ה"ק דצרייתא ספק צצצרה טמא איירי צצצרת כחם כדיו, ובצברה דקט מוסס דאיירי דעברה צשוק ס"ט דצצצר טהורה יספק זה צצצרה טמא דלא חליטין צצצט וסכי מפרש הגמ' לצרייתא זו דף ל"ז ע"ג. ודברי הס"ך ק"ץ ס"ק יו"ד תמוהים מפרש חיס' ס"ל כרמב"ם על צברה אפי' פחות מגרים טמא, והס הכא צצצרה דוקא לענין אי מצטרפין הטיפין יש חלוק צין צברה לחלוקה, אבל אם בכל הדרך ליכא כגרים ועוד אפי' צצצרה טהור, ומ"ס הס"ך דל"כ תקשי לתרואה דס"ם דעביד כרועה צצצרה אפי' בחלוקה טמא, כבר יסבנו דצרייתא צצצרה ספק טמא לא נחית כלל לענין שעור ולורת הכחם אלא קמ"ל צצצרה לא חליטין צשוק ס"ט. ויסוב הסוגי' לרמב"ם ע"י צמוגיד. טז שאם לא נודקרה צצצרה נמי טהורה אם נמצא מחגור ולמעלה כדאי' סס. טז וזהו דעת הראש"ד ולפי צבור רצנו יתישב מ"ס רש"א עליו ואין ל"ל דאי צעי' אימא דף ל"ז ע"ג פליג אלישנא קמא אלא מורה דלמטה מן החגור צצצרה חמור דלא חליטין אפי' עברה צצצט מולא מלאה צצצרה אבל למעלה מחגור, חולס צצצט. מיהו להלכה צצצצרה ועברה צצצט ומלאה מחגור ולמעלה צצצרה אין חליטין כרש"א ורמב"ם אבל נמצא על צברה וגם על חלוקה מחגור למעלה ולמטה חמור חליטין צצצרה. יז ל"ח ע"ג.

ספר האשכול, הלכות נדה.

שהמכה אע"ג דהשתא נראית יבשה ואין חלוק בין נמצא הדם על בשרה או על בגדה. היתה לה מכה בצווארה א שתוכל לחלות בו כגון שהוא לפניו כנגד בית חורפה תולה בו, ואם המכה על כתפה שאינה יכולה לחלות בה אינה תולה ואין אומרין שטא בידה נטלתו והביאתו לשם לפי שאין מחוייבין טומאה ממקום למקום ב. היו טיפי דם יותר מגרים ג למטה מן החגור וגם למעלה ממנו טהורה, שאני אומר ממקום שבאו עליונים באו הנך דלמטה מן החגור. אבל אם העליונים פחות מגרים ועוד שאפשר לחיותם בדם טאכולת, אין תולין בהם התחתונים הגדולים, וכן אם נודקרה אין אומרין העליונים לא מגופה באו, ודוקא בנמצאו על בשרה, אבל אם על חלוקה לבר נמצאו למעלה ולמטה מן החגור אפי' באודקרה תלינן התחתונים בעליונים, דליכא למיחש שהעליונים מגופה אחו דלמעלה מן החגור אי אפשר שיגע הדם בבגדיה ולא בכשרה ד וביון דעליונים מעלמא התחתונים נמי מעלמא אתו. ואפי' בשני מיני דם תולין תחתון בעליון כדאמר רבא ה' ה' עליה מין אחד למעלה מן החגור תולה בה מינין הרבה שמצאה למטה מן החגור, כיון דמין שנמצא למעלה ודאי מעלמא אתי הכי נמי הנך דלמטה, והוא הרין אם מצאה למטה כחם כשרף שקמה דודאי מעלמא אתי ומצאה גם מראה דם ו אומרין האי דם נמי מעלמא אתי, אבל אי ידעה שנחעסקה במין שחור ונמצא עליה טמין זה אין לה לחלות אם מצאה עליה מין אדום, אבל נחעסקה בתרנגולת שיש בה כמה מיני דמים תולה בו שחור ואדום. ברם ללישנא בתרא לא קאמר רבא דתולין במין אחד מינים הרבה כאשר בארנו, אלא דוקא בנחעסקה בתרנגולת שיש בה מינין הרבה. ולהאי לישנא לא תלינן תחתון בעליון אלא אם שניהם שחורים או אדומים וכה"ג שנראה שדומה קצת ז. ואיכא מרבואתא דאמרי דלישנא בתרא לא פליג אלישנא קמא, דלישנא בתרא לא קאמר אלא אם יודעת שנחעסקה במין אחד וממנו הכתם, אין לחלות בו מין אחר, ומסתבר הכי, אבל היכא דלא נחעסקה בכתמים, ומצאה למעלה בחגור, או מצאה למטה מחגור דם הניכר שאינו טמנה, ונמצאו גם כתמים ממראה אחר שיש לספק אם הם מגופה, גם ללישנא בתרא אומרין ממקום שבאו כתמים הטהורים גם הספקות באו, וכי היכא דלא נזהרה ולא ידעי מהני, לא נזהרה גם מהני ה. וכל כחם שנמצא על דבר שאינו מקבל טומאה טהור כר' נחמיה ט דשמואל נמי ס"ל כותי' דאמר י' בדקה קרקע עולם וישבה עליה ואח"כ נמצא דם עליה טהורה שנאמר בבשרה עד שחרגיש בבשרה יא ומפרש רב אשי דשמואל נמי ס"ל דכתמים אף

דלא

נחל אשכול

א נ"ח ע"א. ב לא להקל ולא להחמיר בכתמים עתוס'. ג נ"ט ע"א. ד ע"ב חס' עבודת הגרשיני דמסיפק אי תולין תחתון בעליון בנמצא על בשרה, ומרבנו איפסטי דתלינן אס לא מדקרה. הרמב"ם לא הביא חלוק תלית עליון תחתון אפסר דס"ל פי' הברייתא כרס"י. ה דף נ"ט ופס' חוס'. ו פרש"י. ז דדומה ממש א"ל, דהא ר"ע שחלה במכה דף נ"ח ע"ב ור"מ שחלה בהולד ור' צורף שקמה לא ראה הכתם, ט"מ תולין מן הכתם חין אס ידענו דלא דמי כלל, ראב"ד. ח ראב"ד, ור"ח חולק. ט דף נ"ט. י נ"ז ע"ב. יא הר"ף ור"אש וסו"ג וראב"ן לא הביאו דדיו תורה שאינה טמאה עד שחרגיש, ובראב"ן מוטעים למה תולה כחם מעלמא מסיס דאשה לא חזיא אלא בהרגשה ומדלת ארגשה לא חזיא, הכו מ"ש רמב"ם פ"ט דל"ב חזקת דם שזא בהרגשה, וי' שהוכיח מ"ש דף נ"ז טמאים ומייבין בקרבן אף דלא ארגשה שאנו אומרין טעמה וסברה הרגשה שמש הוא והסה אחי ספק הוא ואיך הביא קרבן? א"ו חזקת דם שזא בהרגשה, וסייני אס דסם ודאי מניפה אמרין ארגשה, כל כמה דליכא לחיולי לחייתה שלא ארגשה בטעות. וסיסיף הראב"ן מוסס חשש ארגשה ולאו אדעתא דסבורה הרגשה מ"ר הו' להכי טמאזו כחיים כחם דמ"סת דם צבשרה ולא כחם. כונתו כיון שלא הרגשה ולא מלאה דם צפנים מ"ה ס' טהורם ולא יתש שזא מניפה כיון דלא ארגשה, דחרי חששות שחא דם צא ממונה, ושחא טעמה בהרגשה ודאי לא אמרנו דליחי אשה בחזקת טהרה, ואינה טמאה אלא מדרבנן, אבל ודאי צא מניפה טמאה מ"סת צל"ה ואנ"ל חזקת דם צא בהרגשה וביא טעמה בהרגשה. אבל לרמב"ם אפי' ודאי צא מניפה אי נחנה דעתה ויודעת צבור שלא הרגשה טהור מ"סת כשיז"ל יבכחם ס"ס שחא לאו מניפה ולא בהרגשה. עכ"פ לכ"ע חזקת דם שזא בהרגשה וכל שלא הרגשה ולא ידעה שזא מ"ר ר"ר"ר טהורם מ"סת. ונ"ע מהא דף נ"ז נמצא על סלס איתוס טמאים ומייבין בקרבן אי דארגשה לאח"ז אחאי פטורין ואי לא ארגשה למה קרבן? ומחרן נמצא באיתוס אמרין ארגשה ומה שאמרה לא ארגשה קסברה ס"ס הוא, וס"ה אס צדקה לצייה צדק ובייחא דם טמאה אף שלא ארגשה קסברה הרגשה עד הוא וכ' כ"ופ לכך כ' הרמב"ם אף שלא הרגשה ומלאה דם לפי"ס צפריזר הרי בחזקה שזא בהרגשה, דמה שאמרה לא הרגשה טעמה בהרגשה עד, אבל קמה עומה מצחין וראתה דם שלא בהרגשה צדק לא שייך הרגשה עד ואינה טמאה מ"סת אי ליכא חשש טעות בהרגשה. ועתוס' דף נ"ז דטעיה קסברה הרגשה מ"ר לא שייך אלא בהטילה מ"ר אי צומן מרובה מע"לע כצריס מחילתין, אבל צומן מוטע ודאי יודעת אס חרגיש צח"ר. והסה צדק ס' ע"ב אמר צר פדא כל שבעלה בחטאת טהרותיה טמאות ודאי כגון שקמה עומה תיכף לאחר עשית טהרות דודאי הו' דם צעט עשיה, ואי אמרת דבעינן הרגשה, ה' לא ארגשה צעט עשית טהרות, דאי ארגשה לאח"ז אחאי טהרות תליית, ואין לומר כאן דחזקת דם צא בהרגשה ואמרין טעמה דהכא בקמה עומה איירי ולא בצדקה לפנים ואין כאן טעות שמש ועד והרגשה מ"ר נמי ליכא דומן מוטע הוא ולא טיעפ? מה נראה כל שדס ודאי מניפה לא צעינן הרגשה, ולא אהני לו חזקת דם שזא בהרגשה אלא צספק אס דסם מניפה, דאמרין לאו מניפה כיון דלא ארגשה ולא כרמב"ם ספסק כשמואל דאינה טמאה בלא ארגשה, ודס הנמצא צפרחדר טמא, דף י"ז ע"ב אפי' ודאי לא ארגשה, ואי קשי' לפי"ז כיון דעכ"פ חזקת דם חקור צא בהרגשה יומא צדס נמצא צפרחדר מדלת ארגשה דסם צא מעליה ולא מן המקור, אצל"כ שדס עליה ודאי צא נמי בהרגשה ע"י סיוע גיד כח"ס הרמב"ם צפ"מ. גם משמע ס' ע"ב דרז ור' אושע"י נמי ס"ל דל"ל הרגשה, דל"כ הו"ל לר' אושע"י לומר: הסם אימור הרגשה שמש, הכא לא ארגשה, אי"כ כולם חילקין על שמואל ולא מנרכי הרגשה אס ודאי דסם מן המקור, וטעם דחילקו בכחם, דאנו אומרין אי מניפה הו' ארגשה דחזקת דם צא בהרגשה. אמנס כשנעיין שפיר אין ראי' שחולקין על שמואל, דקיי"לן דף מ"א וס"ו חקור מ"ט, ושפיר קאמר צר פדא כיון דמחוי' אמרה מה שנמצא איתוס כנר הו' שס מעט

לפי

דלא ארגשה וקרוב לוטר לאו מגופה, שטמאה מדרבנן והא דאמר בדיקה קרקע עולם ומצאה עליה דם טהורה, דס"ל כר' נחמיה דאמר כל דבר שאינו מקבל טומאה אינו מקבל כתמים ורב חייא בר רב מתנה דרש משמיו' דרב הלכה כרבי נחמיה והורו חכמים כרבי נחמיה א' וכן אם נמצא כתם על בגד צבוע שאינו לבן דלא ניכר אדמומית טהורה, דלא גזרו אלא על בגד לבן ודברים המקבלים טומאה, הלכך אם נמצא הכתם על אחורי כלי חרס שאין מקבלין טומאה ועל מטלניות שאין בהם שלש על שלש לא מטמאין האשה ויש מי שחולק ב' ובכתמים שומעין להקל דאין בהם אלא גורה דרבנן כמו ששינונו ג' דם יהי' זובה מבשרה ולא כתם ד'. נמצא עליה גרים ועוד ה' או שני גריסין ורצופה בו מאכולת טהורה, דמוכת מלתא דחד גרים טמאכולת רצופה, פש ליה גרים, כיון דבעלמא תלי', הכי נמי תלי'. נתעסקה בגרים ונמצא עליה שני גריסין ועוד, והו' ששינונו בטועט אין תולין בו מרובה, אבל נמצאו עליה שני גריסין ולא יותר, אמרינן חד מטה שנתעסקה וחד מדם מאכולת, וכן אם הרגה פשפש תולה בו כחורטס . . . ו' שתי נשים שנתעסקו בצפור אחד שאין בו דם אלא כסלע ונמצא על זו כסלע ועל זו כסלע שחיהן טמאות, דמאי חויה לתלות סלע יתרה בהך תלי' בהך ז' ואם האטר נחלק חצי סלע על זו וחציו על זו ויתרון חצי סלע של שניהם נחלה בדם מאכולת כמו שאמרנו בנתעסקה כגרים ונמצא עלי' ב' גריסין . . . ח'. לבשה שלשה חלוקים ט' ועברה בשוק של מבחים ומצאה כתם אפי' בתחתון טהורה דאמרינן שני בגדים עליונים נתקפלו ונתגלה התחתון ובה הכתם עליו ואין חלוק בין מצד פנים ובין מצד חוץ אבל מצאה על בשרה טמא דאי מעלמא על חלוקה בעי אשתכוחי, ולא אמרינן כל הבגדים נתקפלו עד שנתגלה בשרה דנהרה שלא לגלות בשרה. בדיקה חלוקה ואח"כ השאילה לחברתה וחברתה מצאה כתם, הראשונה טהורה שהרי בדיקה והשניה טמאה, אבל לענין דינא השניה אין צריכה לכבס דיכולה לוטר הבא דאי' דגבה דידך לא הי' כתם י' ואם לא בדיקה חלוקה קודם שלבשה פשיטא לך דשחיהן טהורות דכל חלוק שלא נבדק בחוקת שאינו נקי, אבל אם לבשתו אחר שכבסתו והניחה בטקום מוצנע ודאי נקי הי' שחוקת בנות ישראל בודקות חלוקיהן בשעת כבוסיהן יא'. ואם לבשה חלוק ופשטתו ולא בדיקתו ואח"כ השאילה לחברתה, ושניה מצאה כתם שחיהן טמאות, ואפי' באה הראשונה . . . יב'. השאילה חלוקה לנכרית וג' שהגיע זמנה לראות וכבר ראתה אע"פ שבימים ששאלה לה לא ראתה, או השאילה לנדה ישראלית בעת נדתה תולה בה. אבל השאילה לחברתה שאינה נדה והחזירה לה בלא בדיקה ואח"כ לבשה ומצאה כתם שחיהן טמאות דמאי חויה דתלי' בהך תלי' בהך, אבל בדיקה אחת מהן אחר שהפשיטה ולא מצאה כתם היא טהורה, ותולה בשומרת יום כנגד יום אפי' בשני שלה אע"פ שלא חסר לה אלא טבילה וכן בסופרת שבעה שלא טבלה אע"פ שסותרת כל ו' ימים שספרה, נמצא היא מחוקנת וחברתה מקולקלת. ויש מי שאומר דהלכה כרבי יד' שאינה תולה באשה שכבר התחילה לספור ימי טהורה ומקלקלת לה ימים שספרה, ואינה תולה אלא

בימי

נחל אשכול

לפני זמן זה ומייבין ח', אח"כ כשעסקה בטוהרות אוחיוס נמי אמרינן שהיה שם צשעת התעסקות, אח"כ חף דלא ארגשה ואינו טומאה נדה מ"מ טומאה טומאה ערב סהדס נגע במקור ונגעה נדה כח"ס הרמב"ם צבל"ח מ"מו ואלע"ג דכל זמן שדם זה צבית הסתרים לא טומאה, מ"ב ע"ג, מ"מ כיון שקנחה עלמה ומלחה, כבר ילא לחון צבשרה, שהקוט הוא מצמוץ, וטומאה טומאה ערב, וממילא בטוהרות טומאות, ועוד אפי' מלחה צפנים, מ"מ טומאה מוסס משח טומאה כדאמרינן שם נהי דצית הסתרים צמוגע לא טומאה צמח טומאה. אחר זמן ראיתי שהעיר קלנת צזה צס"ט ומסייס מפרס"י נ"ח ד"ה רב אשי נראה דס"ל במסקנא לא חיירי שמואל כלל מהרגשה אלא שמוטר כתם מפני שמולה ע"מ שאינו מקבל טומאה, דמטמאין כתמים מ"ה ס"ה ל"ל כיון דלא ארגשה ראי' דלאו מגופה, או י"ל גז"ה הוא דם ולא כתם כדדרש ר"ע צמתני' נ"ח ע"ב. אבל ממוס' נ"ח ד"ה מודה שמואל נראה דס"ל לשמואל חינה טומאה מ"ה ס"ה אלא בהרגשה. ומה שהקשה צס"ט לשמואל דאמר צדף ע"ז לא בדיקה עלמה צשעת וס"ה אפי' בדיקה אח"כ ומלחה טוהרה טומאה שצ"ב וס"ל וסתות דחורייתח' ולפי מ"ס ת"הד ומכר צס"י ק"ץ אי סרגישה שצשעת מחוקרה לכ"ע טומאה, אח"כ קסי' מ"מ"ג אם סרגישה צשעת וס"ה ולא בדיקה ואח"כ מלחה טוהרה מ"ט לרב דאמר טוהרה חפי' לא מלחה כלום טומאה דמייסין לט"ד כחדל, ואי לא סרגישה מ"ט דשמואל דמטמאה מצשעת וס"ה, חפי' ראתה ודאי צלה סרגישה ח"ט מ"ה ס"ה? ויש לישב דשמואל לא קאמר אלא דמוקקה לראות צשעת וס"ה וטומאה אע"פ שצא שלא בהרגשה טומאה ערב דצ"ב והיינו וסתות דאו' שמוקקת לראות צזמן וס"ה וממילא לצעלה חסורה מדרבנן חף דלא סרגישה. א' ס' ע"ב וי"ף ס"ה. ב' ראב"ד. ג' נ"ח. ד' כבר כתב כי חפי' זכה וחזר ואמר דם ימי' וזכה מצשרה כאלו אמר לריכה שחזר שזו מגופה דס' חבל כתם לא חזר אם היא מגופה. ה' נ"ט. ו' מין קטנית רחב חגרים, ואפשר ש"ל מה שחסר כאן צספר: אם יס כחורטס וטור כגרים, כחורטס תולה צמה סהרגה פשפש וגרים יתר תולה צמאכולת, דס"ג אמרינן בנתעסקה כגרים ומלחי' ב' גריסין דטוהרה מ"ט וכן צס"ע סעי' כ"ז, וקשה למה כ' צס"ע סעי' ז' סהרגה פשפש חינה תולה חלא כחורטס והול"ל כחורטס וכגרים. צב ראיתי צס"ט ס"ק ט"ו שחמה ע"ז. ואפשר מוסס דם פשפש שחזר ודם כינה אדום להכי כתם מוצנע ח' ח"א נחלת צביהס. ז' נ"ח. ח' חסר ומפרש ש"ל: אחל"כ דחני סלע גדול חגרים ועוד, וכך סכריע צכ"ופ נגד חסו' מעיל נדקה שחין גרים רוהב חני סלע, דסלע שלישי טפח וטפח ד' גודלים, נמול סלע שלס גודל ושלס, וחני סלע ב' שלישי גודל, וע"כ רומב גרים פחית מזה. ואין סכריע כ"כ דכולי האי לא חקילו רצון לוטר סלע שנתעסקה נחלקה לשנים ואחרמי שצא צלמוס על זו חני סלע ועל זו חני סלע, וגם לכל ח' דם מאכולת, ואחרמי סנפל סדס על ב' נשים צחוחי מקוס שים צו חני סלע. ט' נ"ח ע"ב. י' עתוס'. יא' נ"ו ע"ב. יב' ל"ל: לשאל קודם צנרתה, חין חומרין כדון ב' צבילין אחד טמח וח' טוהר צצא לשאלו צוחמ"ס ה"ה צמוק' טוהר, שאני חסס דסס חינו תולה צחברו אלא סספק צבבילין, אבל סכא אחת תולה סספק צחברתה שחמנה צא סכסס וע"י דמקלקלה צאת לטוהר הראשונה והוי כאלו צצו צפ"א וסתיהן טמאות וע"י דף נ"ח ע"ב וקס"כ. וגם חין חומרין כאן נמול וכלן הוי אלא שניה, שאין לגוף זה מעלה על זה לפי ששכיח ועתוס' נ"ח ע"א. יג' דף ס'. יד' כ"פ סרמב"ם, וי"ע שצשאר חוקמות ספק כרשב"ג, ואשתמיט לסרב יד' מלחי ספסק כאן כרבי. ואפשר שטעם סרמב"ם סרב אחר לקמן ס' ע"ב דחינה חולה

ספר האשכול, הרכות נדה.

בימי ראיה של חברתה דהלכה כרבי מחברו א. ברם חוינא לגאון דפסק הלכתא כר' שמעון בן גמליאל ואמר דלא אמרין הלכה כרבי אלא לגביה חברו אבל לגבי אביו ורבו לא ב. ותולה ביושבת על דם טיהר ובכתולה שרמיה טהורין ג ואע"ג דבוטן הוה ליכא דם טיהר לא ביולדת ולא בכתולה ד נהי דלגבי נפשה אחטירו בה, אבל לאצולי חברתה מספק כתמים שלא יהיו שתיהם מקולקלות אדיניהו מוקמינן להו וחברתה תולה בה והיא ה מקולקלת וחברתה טהורת. ומדאמר ר' שמעון בן גמליאל דתולה אף בסופרת ז"ן שלא טבלה, מיניה דייקין דוקא כשלא טבלה אבל טבלה ביום ז"ן לויבתה אע"ג דלאו שפיר עבדה ו ואסורה לשמש עד ליל שמיני שמא תראה ותסתר, מ"ט מצד הדין טהורה היא ואין תולין בה, וכן אם יושבת ז' נקיים אע"ג דלא טבלה נמי אין תולין בה שאין זה מקולקלת כיון דבידה למבול בכל עת, דתרתו בעינן שעדיין סופרת ז"ן ועדיין לא טבלה ז' וחוי לן דלאו דוקא טהורה תולה, אלא כל שחברתיה עלולה יותר לראות, כגון שהחברתה בימי נדה והיא בימי ספירה הרי זו תולה בחברתה ח וכן חלוק שלבשה היא עצמה בימי נדתה ולא בדקתו כשהפשיטתו ולבשתו בימי ספירה או בימים שנטהרה ומצאה בו כתם תולה הכתם בימי נדתה וטהורה. אבל כתם בכתם אינה תולה ט שאם לבשה חלוק מאשה ששטמה מחמת שמצאה כתם, ונמצא בחלוק זה כתם כשפשטתו, אין יכולה לחלות בבעלת הכתם, כיון שהיא אינה שטמה אלא מספק, דלא ידענא אם הכתם ממנה בא, וכן היא עצמה אינה תולה כתם שמצאה השתא בחלוקה בוטן שהיתה יושבת על הכתם והיתה לובשת חלוק זה. ארוכה שלבשה חלוקה של קצרה י אם טגיעה כנגד בית תורפה של ארוכה ומצאה בו כתם שתיהן טמאות, ואם אינה מגיע לבית תורפה של ארוכה ארוכה טהורה דלגבה הוא למעלה מן החגור וקצרה טמאה, ואם פשטו החלוק בלילה וכסתה עצמה בה כל מקום שנמצא הכתם שתיהן טמאות מפני שהוא חוור ובא כנגד בית תורפה יא. שלש נשים יב שלבשו חלוק אחד או ישבו זו אצל זו על דבר המקבל טמאה ואח"כ נמצא עליו כתם כולן טמאות ואם בדקה אחת מהן ונמצאת טמאה כולן טהורות הוין מו, והוא שבדקה עצמה כשעור וסת, פ' שקנתה עצמה תיכף ומיד לאחר מציאת הכתם ומצאה טמאה, אבל אם שהתה אחר מציאת הכתם כדי שתדד מן המטה ותדיח פניה או עד שתבדק בחורין ובסדקין לא טהני לטהר אחרות וכולן טמאות. וכן אם בדקה עצמה אחת מהן בתוך זמן קצר הוה ומצאה טהורה, היא טהורה ושתיהן טמאות, וכן אם בדקו שתיים מהן ונמצאו טהורות, הן טהורות והשלישית טמאה, ואם בדקו כולן ונמצאו טהורות כולן טמאות, דודאי מחד מינייהו אתא דמא, במה דברים אמורים כשכולן שוות אבל אם אחת ראויה יותר לראות מחברתה תולה בהראויה יותר לראות, עוברת ושאינה עוברת, תולה באינה עוברת, מיניקה ושאינה מיניקה, תולה בשאינה מיניקה, וקנה ואינה וקנה תולה בשאינה וקנה, בחולת יג ושאינה בחולת דמים תולה בשאינה בחולת דמים, ואם כולן שוות אין תולות זו בזו יד ואינא

מרבואתא

נחל אשכול

תולה בחברתה שראתה אלא ח"כ בדקה האחרת עלמה ח"ך שעור וסת למינחת הכתם ומלאה טמאה שאז היתה ודאי נחוקת טומאה בשעה שנמלא הכתם דבשעור וסת בעלה חייב ח'. אבל אם מלאה אח"כ שהיא טמאה אין חברתה תולה בה אע"ג שעתה היא טמאה, אבל ר' אושע"י ס"ל כמ"ש הר"ח אפי' מלאה אח"כ שהיא טמאה חברתה תולה בה הכתם דאמרין בשעת מליאת הכתם כבר היתה טמאה וקיי"ל כרז. ש"מ שאין לחלות בחברת חלל בזמן שמוחזקת בטומאה ולא מהני מה שעתה טמאה, ומכ"ש שלא נוכל לחלות בה הכתם בימים שמתחילה לספור נקיים שכבר הפסיקה בטוהרה ויש לה מוקפת טוהרה (כמ"ש רש"י דמ"ט ח"ט תולה הסיפרת ז"ן בחברתה שהיא נדה כדא"י בש"ע סע"י מ"ח) והיינו כרבי. א ערוצין מ"ו. ב לא סזיחו פוסקי' בענין זה פסק הגאון, ונראה דלאו צפירוש אתמר האי דינא בשם הגאון אלא מכללא שסר"ף בגמין פ' המקין דף ר"ז הביא בשם רב האי גאון דאין הלכה כרבי נגד אביו ורבו. ג ס' ע"ג. ד דקיי"ל בועל ז"מ ופורש. ה דאף שהיא חולה ביושבת על דם טוהר, היושבת אינה טמאה מזה הדין אלא שאנו נוהגין שלא לבעול על דם טוהר ועקר הטעם שחולה בה שדמיה מתייבש לסיכך טמאה היושבת עלמה, ובצחולה חולה, שאינה מקולקלת, שסרי אחר צעילת מ' נריכה ששכח ז"ן וגדונית בל"ה כטמאה. וקשה פשיטא שחולה בצחולה שסרי אחר ז"מ בל"ה היא מקולקלת כדה וכה"ג אמרין חולין קלקלה צמקולקל? וסרן ס"ט דכא חייבי בנערה שלא ראתה עדין ומד הדין יש לה ד' לילות כדא"י דף ס"ד ע"ב וכל דם שרואה צד' לילות בחשמיים טוהר דאמרין ד"ב היא, אבל ב"הו בועל ז"מ ופורש ויושבת ז"ן ונבעלה צעילה שניה ולא ראתה וטהורה אפי' ב"הו ואם הסאילה לה בעלח החלוק ולבשתו הצחולה אחר שטבלה מבעלה ראשונה חולה בה ואמרין ראתה צעילה שני' מטעם שסירפה מלוי כד' דף י"ד ע"ב אע"ג דלא חזין שראתה, כיון שאפי' אם ראתה מזה הדין טהורה, ואע"ג דלפי גזמרתנו אהה מקלקל לה שריכה לישב ז"ן. וכן הדין לענין חלי' אם שימשה פעם ג' וד' וכך לריכין לפרש בש"ע סע"י מ"ב. ו כדאמר בגמ' ס"ז כדי שלא תבא לידי ספק ועתוס' אפי' טבילה אסורה קודם טבילה. ז ע"י מש"ל מחוספק דין זה. מיכו גיל דפנייתו שלנו שאין צדקות ואין טובלות ח"כ חלוק שלבשה היא ושואה טהורה חולה הנשואה בה אע"ג דכבר עברה לפנייה הרבה ימים מזמן וסתה מ"מ כיון שלא הפסיקה בטוהרה ולא ספרה ז"ן הרי היא נדה ממש שאין צדקה לטבול היום. ח וערמ"ח סע"י מ"ח שג"י הראשונים לספירה אינה תולה. ט דף ס'. י נ"ח. יא משנה דף נ"ו. יב נ"ט ע"ב. יג נ"ז בחולת דמים שלא ראתה מימיה. יד ו' כה"ג תולה נמי בעלמה שחם מלאה כתם בחלוקה צעת עברה ומיניקה ולבשה החלוק גם קודם זמן הזה תולה בו. ונראה דוקא בהני דאדכרו בצרייתא ס' ע"ב חולה, אבל אם שמים לבשו חלוק ושניה מלאה יגתם בו אף שהגיע שעת וסתה של שני' אין הראשונה תולה בה, וכן אשה שיש לה וסת אינה תולה בחין לו וסת כמ"ש חוס'. מיכו אם הגיע לשני' שעת וסתה ולא ראתה, ואח"כ מלאה הכתם אף דקיי"ל אין תולין כתם בכתם, מ"מ אם לבשה מטע קודם לכן עם אחרת חלוק אחד ונמלא גם בו כתם, יש ללמד שהאחרת יכולה לחלות בה, מלח שהרי מלאה חברתה כתם ונחלוקה שלבשה ח"ו אח"כ שאין ספק שהוא מומיה ועוד שהרי שעת וסתה היא, אבל מסתמית ש"ס ופוסקי' אין תולין כתם בכתם ומלאה משני בדרך ס' סחירת הצרייתא אין תולין כתם ובסיפא תולין ריבא דראתה הכתם שלא בשעת וסתה, וסיפא בש"י, ש"מ

לח"פ

מרבואתא א דאמרי חלוק שלבשו ג' נשים בוו אתר זו ואחרונה מצאה כזם אפי' בדקו עצמן הראשונות תיכף למציאת כזם
ונמצאו טמאות אין מצילות על חברותיה, לפי שהוא אחר שעור וסת לב' הראשונות שכבר הפשיטו החלוק, ולא מציל שעור וסת
אלא אם שכבו או ישבו במקום אחד ונמצא בו כזם ובדקה אחת כשעור וסת ומצאה טמאה שאו מצלת על האחרות לפי שהוא
שעור וסת לכולן ולהכי לא קחני ב. וחוי לן דבהא לא מספקי לרבואתא שאם האחרונה מצאה כזם כשהפשיטה ובדקה עצמה
כשעור וסת ונמצאת טמאה שמצילה על האחרות וכן אם נמצאת טהורה בשעור וסת היא טהורה וחולה בחברותיה וכן אם בדקה
עצמה ראשונה ושני' בהפשטת החלוק ונמצאת טמאה . . . ג. שלש נשים ישנות בטמא אחת ונמצא דם תחת אחת מהן כולן
טמאות ד' מיירי ששוככות הכופות זו לזו ולא מתפרדות ואם בדקה אחת כשעור וסת של מציאה ומצאה טמא מצלת על חברותיה, וכן
איפכא אם בדקה עצמה כשעור וסת ומצאה טהורה היא טהורה ושתיים טמאות, וכן אם שתיים בדקו בשעור וסת ומצאו שהן
טהורות, השלישית לבד טמאה. שלש נשים ישנות בטמא אחת ומשלחפי שלחופי ה', פי' ששוככות נפרדות ויש לכל אחת מקום מיוחד
נמצא דם תחת האמצעית הסמוכה לשתייהן, כולן טמאות, תחת הפנימית, שתיים הפנימיות טמאות, והחיצונית טהורה, תחת החיצונית,
שתי החיצוניות טמאות, והפנימית טהורה, אימתי בוסן שעלו דרך מרגלות המטה, אבל אם עלו שלשתן דרך עליה במקום ששכבה
החיצונית וכולן דרכו על מקומה, אפי' נמצא כזם על מקום החיצונית כולן טמאות, ואם נמצא תחת הפנימית, היא ואמצעית
הסמוכה לה טמאות, והחיצונית טהורה שהיא לא דרכה במקום הפנימית. בדקה אחת בשעור וסת למציאה ונמצאת טמאה היא
טמאה וחברותיה טהורות, בדקה בשעור וסת ונמצאת טהורה, היא טהורה וחברותיה טמאות, הכל כפי מה שבארנו למעלה.
במה דברים אמורים בשכולן שוות, אבל אם אחת ראויה יותר לראות מחברתה תולין בה, עוברת ושאינו עוברת חולה בשאינה
עוברת וכו' הכל כפי מה שבארנו למעלה.

בג. בדקה עצמה בעד הבדוק לה ו' ולא הניחה בכר אלא במקום שמשוטט ממאכלת ולמחר מצאה עליו טיפת דם טמאה,
וכן אם מצאה דם על עד שלו הבדוק לו שקינת בו עצמו אחר התשמיש טמאה, ואין חלוק בזה בין שהדם משוך או
עגול, ואפי' מצאה מאכלת רצופה טמאה שאותו מקום בדוק הוא אצל מאכלת, וכיון שכשעת בדיקה הי' העד נקי ובמקום שקנחה
אין מאכלת, קרוב לומר שהדם בא ממקום שקנחה ומן המקור הוא, ואח"כ שרצה מאכלת על מקום הדם, ואע"ג דאיכא לספקי
שטא לאו דם קנוח הוא, אלא קודם או לאחר קנוח בא מאכלת רצופה על העד וממנה הדם, שהרי מאכלת רצופה לפניך, מ"ט
מידי ספק לא נפיק ז'. בדקה עצמה בעד הבדוק לה וטיחתו בירכה ולמחר מצאה עליו דם טמאה אף שנמצא דם בירכה לא
אמרינן שמירכה אתי או שהרגה שם מאכלת, ויש שמחלקין בין עגול למשוך ואין לנו רשות לחלק במקום שאמרו מצאה דם טמאה נדה
ולא

נחל אשכול

דאפי' אין תולה בה. א רשב"א ראב"ד ורמב"ן, ודעה ח' שפסק כמותה בש"ע הוא הרמב"ם. ב ז"ל במשנה ג' ע"ב גבי
ג' נשים שלבשו חלוק ח' זו אחר זו ואח"כ נמצא בו כזם לא קחני: בדקה ח' ונמצאת טמאה היא טמאה וכן טהורות דקחני
במשנה ס' ע"ב גבי ג' נשים שהיו ישנות במטה אחת, ס"ו בחלוק שלבשו בזה"ו ואח"כ נמצא הכזם אין מצילות אס נמצא
הראשונות טמאות שהוא לאחר שעור וסת להפשטת החלוק מגופן. ואין זה ראוי שדין תולית זו בזה מעוברת בצינה מעוברת
וכו' ודאי חזנשו חלוק ח' נמי קא, ואפי' לא תני לה במשנה ראשונה אלא בזה"ו. ג אפשר ש"ל והשלישית לבשה החלוק
ומלאה כזם שהולך בשני' או בראשונה והכו פשוט לעג"ד כדחתן ג"ע ע"ב שהשילה חלוקה לדה כרי זו תולה בה וכלן ח'
מן הראשונות כבר היתה נדה קודם שלבשה השלישית. ד דף ס' ע"ב וס"א. ה גרסת ר"ח הובא בחוס'. ו דף י"ד. ז בלור
דבריו דבגמ' פריך אהא דתני נמצא על שלה אוחזים או על שלו אפי' לאח"כ מייבין בקרבן, וליחוס שמה דם מאכלת הוא? ומשי
אותו מקום בדוק אלל ונמצאת וטמאה אפי' אשתכח מאכלת רצופה על סצה, פרש"י רחוק מן הדם קלת כיון דבדוק אותו מקום
קום לרבנן דזה הדם ודאי מגיפה שהרי העד היה בדוק קודם קנוח ומאכלת מעלמא הוי אחת צעד שהיא רעופה, ולמ"ד רחוק
הוא יש ספק שמה מאכלת הי' באותו מקום עכ"ל משמע לרש"י למאן דאמר בדוק ח' נמצא דם על העד ומאכלת רצופה בו
לא הלין במאכלת אלא מגופה בא. ותימה דלקמן ג"ע עד הנחון תחת הכר ונמצא עליו דם ח' עגול הוא וליח ב' יותר מגרים
חלין במאכלת, ואמרינן בשעת קנוח לא הי' דם צעד, אלא בא אח"כ על העד ומאכלת, הכי נמי נימא סגא, וכי דלוחו מקום
בדוק אלל מאכלת וכשקנחה צעד זה הבדוק לה לא הי' בו מאכלת, ונ"מ נימא דאמר שקנחה בו עדיין לא הי' בו דם והדס
הוא ממאכלת הרעופה עליו ונפלה לאחר הקנית, דסוף סוף הכי מאכלת רעופה לפניך, ואימתי אחיה? הא לא בדקה העד ת"ו
אמר שקנחה ח' ע"כ שבאה מאכלת אחר קנוח ויתכן נמי שממנה הדם, ואם נאמר שהי' בו המאכלת קודם קנוח ודאי י"ל
דלאו מקנוח בא הדם, אלא כבר קודם שקנחה הי' מאכלת רעופה, ולסלק ספק זה לא אהני לן מידי מה שהעד הי' בדוק מתחלה
ונהו אח"כ במקום חסומה, דבגמ' משמע למ"ד בדוק טמאה ודאי? וי' דלכחי דחיק רש"י אנפשי' לפרש דמאכלת לא נמצא על
מקום הדם רק קלת רחוק מן הדם, ח"כ סברא שאין זה דם מאכלת אלא מגופה בא, (ואי קשי' מאין באה המאכלת כיון שהעד
הי' בדוק לה תכל דם, ע"כ ז"ל בדמקום רחוק לא בדקה, או המאכלת באה אחר שהניחה העד) ובגופה ודאי אין מאכלת באותו
מקום ודס קנוח ומקור היא, וידיים מוכיחות, ממה שמאכלת אינה רעופה במקום הדם אלא רחוק, אבל למ"ד אותו מקום רחוק
אלל מאכלת, אפשר שמאכלת הי' בצנר בית המיטון וכשקנחה עלמה בא הדם ממאכלת שנמטה סס. היולא מה הי' במקום
הדם רעופה מאכלת ס"ל רש"י דאי אפשר לעמא ודאי, דמי יומר מאותו מקום ובשעת קנוח בא הדם דלמא אחר קנוח בא
ממאכלת שרעופה בו או מעט קודם דהרי היא לפניך. וזה כונת רבנו כאן אע"ג דאיכא לספקי וכו' דמאכלת רעופה על הדם
וס"ל דממאח מספק. ולפענ"ד מ"ס הפוסקי' אף באשתכח מאכלת רעופה על דם טמאה, היינו מספקי, ומ"ס רש"י ודאי טמא,

ספר האשכול, הלכות נדה.

ולא חלקו בדבר א. ועד בדוק שקנתה בה ולא בדקתו אח"כ והניחו תחת הכר ב אם עגול הדם טהורה דלאו דם קנוח הוא ואם יש בו יתר מגרים טמאה משום כחם, אבל אם משוך הוא טמאה אפי' הוא משהו דדם קנוח הוא, ודוקא בעד שבדוק הי' בתחלה וקנתה בו דינא הכין, אבל עד שאינו בדוק שקנתה עצמה בו אפי' הניחתו במקום משיטר אין חוששת אם חמצא עליו כחם קטן בין עגול ובין משוך, ואם יש בו כגרים ועוד בין עגול ובין משוך טמאה משום כחם ג דהא חוינון דרבי מטמא משום נדה ד ור' חייא משום כחם ור' יוסי מטהר לגמרי, ואע"ג דאמר ר' וירא דהני תנאי רבי ור' יוסי כהני תנאי, ר' מאיר ור' יוסי, גבי האשה שעשתה צרכיה וראתה דם דר' מאיר מטמא ור' יוסי מטהר וכיון דאחמר התם הלכה כר' יוסי ה הכא נמי הוי לן לטהרה לגמרי, התם נמי לא ברירא לן דרבי יוסי לגמרי מטהר דלטא דוקא ו. ותו אף אי ר' יוסי התם לגמרי מטהר ואחמר נמי הלכתא כותי', הכא קאי רבי ור' חייא בחד שיטתא דמטמאי לה, שפיר איכא למיטר דלא ס"ל הא דר' וירא דפלוגתא דהכא תלי' בפלוגתא דהתם ז. ותו דבירושלמי דפרקין גרסינן רבי משבח לר' חמא קומי ר' ישמעאל בי רבי יוסי, רב חמא בעי קומי ר' ישמעאל בדקה ביד ה שאינו בדוקה? אמר לי' כדברי מי את שאלני כדברי הרב או כדברי התלמיד ט אמר ליה כדברי תלמידי, אמר לי' אבא אמר כחם ורבי אמר ראיה י ע"כ, וכיון דר' יוסי גופא ס"ל טמאה משום כחם, שמע טינה דלא תלי' בדין האשה שעשתה צרכיה ומצאה דם דמטהר ר' יוסי לגמרי. הלכך בהא והא קיימינן כר' יוסי כיון דר' חייא נמי ס"ל טמאה משום כחם כר' יוסי בירושלמי יא. האשה שהיא עושה צרכיה ומצאה דם עם מי רגליה יב קיי"לן כר' יוסי דמטהר בין יושבת בין עומדת בין מקלחת בין שוחתת. ואיכא מרבואתא דאמרי אף ר' יוסי לא מטהר בין מקלחת ובין שוחתת אלא ביושבת, אבל בעומדת אם מקלחת לתוך הספל ונמצא שם דם טהורה, אבל אם שוחתת חיישינן, הואיל שאין יכולין מי רגלים לצאת בשפע, דהדרן למקור ומצויאין דם משם יג. ורבנו חננאל פירש יד דאף לר' יוסי בעומדת בכל גזונא טמאה משום כחם דלא טיהר אלא משום נדה, וביושבת טהורה דוקא ביושבת על שפת הספל ומקלחת תוך הספל ונמצא הדם בספל, דאי איתא דבתר דתמי מיא אחי דם, על שפת הספל איבעי לה לאשתכותי. ואף שאין הסוגי' בדוכתינן כדבריו טו יש להחמיר ולחוש להם, דאיכא למיטר נמי דההיא לכתחלה דמטהר ר' יוסי אר' שמעון קאי טו. אבל איש ואשה שעשו צרכיהן ונמצא דם בתוך המים בכל ענין טהורה משום דאיכא ספק ספקא יז.

מד.

כבר אמרנו למעלה שנשי דירן בכל ראיותיהן דנינן להו כובה דצריכה הפסק טהרה קודם שתתחיל לספור שבעת הימים וימים אלה צריכין להיות נקיים סכל דם. ולא בראי' בלבד, אלא אפי' מצאה כחם בגופה או בחלוקה ובדקה עצמה חיכת בבית חורפה ומצאה טהורה דמ"ט טמאה מדרבנן אי אית בכחם כגרים ועוד, אפי' על כחם כזה צריכה שחפסוק בטהרה

כאלו

נחל אשכול

באנו לרפס על מקום הדם אלא רחוק קלת, ומיושב מה שהעיר ז"ל על רס"י. א הרשב"א ורמב"ן מחלקין שחם משוך טמאה במשכו ואם עגול הדם ואין בו כגרים ועוד שטהורה שמדמין דין זה לבדקה צעד דוק והניחתו תחת הכר דלמרינן דף ג"ח אם טגול טהור משום נדה ואם כגרים ועוד טמאה כצשאר כחם כמ"ס רבנו צמח, וע"ז כ' רבנו כיון דגבי נתון תחת הכר מחלק הש"ס כן, וגבי טיחתו צירכה אחר סחם מלאה עליו דם טמאה משום נדה, ש"מ שאין חלוק אפי' עגול טמאה רמב"ם ור"אש, ודמיו למחלוקת רופס על עד צמקום הדם דמשי לי' צמחין לספק נדה. ב נ"ט. ג הרשב"ד, ולרשב"א אפי' משום כחם ליכא, ולרמב"ם טמאה נדה. ד דף י"ד. ה נ"ט ע"ב. ו משום נדה ולא משום כחם כמו שהביא רבנו צמחין צמח ר"ס, והכי נמי מסיק ר' אשי י"ד ע"ב צמחין הסוגי' דפלוגתא דר"מ ור' יוסי משום נדה אחרת ויש לנו לומר דר' יוסי נמי מטמא משום כחם. ז מסולקת צזה קושי' רשב"א על הרשב"ד. ח צעד שאינו בדוק ומסיים בירושלמי: או שהטיחה גופה לבית חורפה, פי' ומלאה אח"כ דם על העד או על גופה מאי. ט כדברי אביו ר' יוסי או כרבי. י טמאה כראית נדה. יא גם הש"ך הביא בירושלמי. ועדיין לא נתישב הרמב"ם דפסק כרבי טמאה נדה ולענין האשה שעשתה לרכיה ומלאה דם כר' יוסי, וי' כיון דלירושלמי ר' יוסי הכא מטמא משום כחם, אי' ודאי לא תלי' זה בדיון האשה שעשתה לרכיה, והדרינא לכללא הלכה כרבי מחברו נגד ר' יוסי, דלצמחין ימיו סיה רבי גדול מר' יוסי כמ"ס חוס' הכא. ורז חמא נמי דצעי לדעת דברי התלמיד ש"מ דס"ל כרבי כדאמר רבי ריש מחיבתא ושכימי רבין קמייה ומחדדי שמעתא. עוד אפשר דס"ל לרמב"ם מה דמסיים רב אשי כי אחרת האו משום נדה אחרת לא כפרס"י דקאי אמ"ס ריב"ח דר"מ משום כחם מטמא, אלא דרב אשי נאיד מדברי ר"י שאמר כשטימא רבי כר"מ ור"י לטעמיה לטהר לגמרי, וקאמר חן כי אחרת האו דבדקה עלמה צעד שאינו בדוק וכו' משום נדה אחרת, דרבי יוסי משום נדה מטהר ומטמא משום כחם ורבי משום נדה, וכיון דלר"א ר' יוסי מטמא כאן משום כחם ל"ל לטעמיה חול דהתם מטהר לגמרי, ע"כ לא תלי' זה צזה, ואף אי' כחם הלכה כר"י, הכא הלכתא כרבי מחברו. יב נ"ט ע"ב. יג דעת הר"אש. יד חוס' דף י"ד. טו בדוכתינן דייק דסם אמרינן ר' יוסי מטהר אף לכתחילה אבל לעיל דף י"ד משמע כן דקאמר כשטימא ר"מ משום נדה, אי' וי"ל דר' יוסי מטהר משום נדה ומטמא משום כחם. טז צמ"ס נ"ט ע"ב פריך כיון דבאשה מטהר ר' יוסי אם עשתה לרכיה ומלאה דם למה חזר ותנא האיש והאשה שעשו לרכיהן ונמלא דם ר' יוסי מטהר ור"ם מטמא הסחא צמחין א' מטהר בתרי מצעיה? ומכיון אי מרישא סו"א דיעבד אבל לכתחילה לא קמ"ל אף לכתחילה, ומכאן תיובתא על ר"ח שסבר לר' יוסי נמי טמאה משום כחם, אם כ' רבנו דאיכא למומר דהאי לכתחילה קאי אהא דפליג על ר"ם דמחמיר אף באיש ואשה אע"ג דאיכא ס"ס, קמ"ל צסיפא דר' יוסי מטהר באיש ואשה אף לכתחילה, אבל באשה לא מטהר, וכו' מחוס' דף י"ד. ועדיין קשה הא אמרינן: אי מרישא צמחין א' סו"א דיעבד, משמע עכ"פ דיעבד אפי' באשה למוד מחיר, ולר"ח אפי' דיעבד טמאה משום כחם? ונ"ל דס"ק: אי מרישא, דמטהר צמד ספקא משום נדה אבל מטמא משום כחם, סו"א צמ"ס באיש ואשה לא מטמא דיעבד, אבל עכ"פ לכתחילה לא מטהר משום ס"ס ואסור לה להחמיק בטברות, להכי קתני משנה יתרה באיש ואשה שר' יוסי מטהר, לאורי' אף לכתחילה מטהר צמ"ס. יז אפי' ר"מ דמחמיר באשה מטהר באיש ואשה משום ס"ס, ולרשב"א דס"ל ס"ס מהני מטמא רב קשי' ר"מ חייס למעוטי? ונ"ל באשה לצדה נמי לא מטמא ר"מ אלא משום מטמא דסדר מ"ר למקור, אבל היכא דאיכא

כאלו ודאי ראתה ולספור אח"כ ו' נקיים כראמרינן פ' בא סימן כתמים צריכין הפסק טהרה א. ועכשיו אבאר דיני בדיקה וספירת וי"ן שלא דבר מהם הרב ב. ביום שפוסקת לראות צריכה לבדוק באותו מקום בכל חורין וסדקין עד מקום שהשמש דש שעד כאן הוא בית החיצון ג ותנן כל הנשים מטמאות בכית החיצון אף שלא יצא לחוץ ד והבדיקה חהא בפקולין או בצמר נקי ורך כדאי' פרק כל היד ה' ואין בודקין לא בעד שחור ולא בעד אדום ולא בפשתן סתם שאינו לבן כל כך אבל בטאני דכיתנא שחקי ו שרי. ובדיקה זו וגם בו' דספירה תהיה תמיד לאור היום ולא לאור הנר כראמרינן התם ז של בית מונבו המלך מוכירין לשכח שהיו בודקים מטותיהן ביום. ועוד דבדיקה משים ספירה נקיים הוא ועקר ספירה ביטמא הוא כראמרינן במגלה ח, מיהו אם אי אפשר לו ביום מוטב שתהא בלילה מטה שלא תבדוק כלל בקצת ימים מימי הספירה ט. והבדיקה שצריכה בהפסק טהרה לברר שנסתם מעיינה, תהא סמוך וקרוב לבין השמשות של התחלת יום ראשון מו' נקיים, והפסקה זו לא לובה לברה אלא אף לנדה הצריכו חכמים י. ויום שהפסיקה בטהרה אין עולה לה לחשבון וי"ן נקיים שאינו יום שלם, וזה הו' מנהג כותיים כדאי' פ' התנוקה יא ולא אמרינן בזה מקצת היום ככולו כראמר רמי בר חמא אלא כדרייק רבא יב. וצריכה לבדוק עצמה בכל יום משבעה נקיים דתנן יג. הוב והובה שבדקו עצמן ביום ראשון ומצאו טהור וביום שביעי ומצאו טהור ובינתים לא בדקו ר' אליעזר אומר הרי הן בחוקת טהרה, ור' עקיבא אומר אין להם אלא יום שביעי לבר והלכה כר"א. ולא אפלטו אלא כדיעבד דהא שלא בדקו קתני, אבל לכתחלה ודאי מודה ר' אליעזר דצריכות לבדוק עצמן בכל יום. ומה שאמרה תורה וספרה שבעת ימים ואחר טהרה, לאו למיטרא דבעיא ספירה בפה כעומר ויובל אלא חשבון בעלמא כדי שתדע מתי תטבול ותחוש שיהיו נקיים יד, ובגמ' טו' אבעי' להו זב וובה שבדקו עצמן ביום ראשון וביום שמיני טז ומצאו טהור ושאר ימים לא בדקה לר' אליעזר מהו? החלתן וסופן בעינן, כלומר שתתחיל בראשון וצריכה לבדוק עצמן בשביעי, או דלמא תחילתן אע"פ שאין סופן, דדי אם בדקה עצמה בראשון, ומסיק הגמרא לרב ס"ל ר' אליעזר דדי אם בדקה עצמה בראשון, והוא הדין אם בדקה עצמה בסופן אע"פ שאין תחילתן, כלומר לאחר שהפסיקה בטהרה ה' לה ו' ימים ולא בדקה עצמה אלא בשביעי לספירה, ואע"ג דבטחנני' קתני בדקה עצמה בראשון ומצאה טהור ובשביעי מצאה טהור ובינתים לא בדקה ר' אליעזר אומר הרי היא בחוקת טהרה, לאו למיטרא דר' אליעזר תרתי יומי בעינן, דבראשון או בשביעי סגי, ולא נקט ראשון וגם שביעי אלא דאפי' בהא פליגי ר' יהושע ור' עקיבא. ור' חנינא אטר תחילתן וסופן בעי ר' אליעזר יז. איכא מרבוותא דפסקו כרב דדי אם בדיעבד לא בדקה עצמה אלא בראשון או ברביעי יח לספירה. ואע"ג דבשאר דוכתין מצינו שרכנו חננאל ה' אומר

נחל אשכול

ס"ם הו' מעוטא דמעוטא ולהא לא חיים ר"מ כדאי' ריש גיטין. ור"ש דמטמא אף בס"ם, ה"ט דקאמר אין דרך איש להוליא דס' א"כ אינו בכלל הספק ונדון כאלו אשה לנדה מנאח וס"ל כל דס' הוליא מלוחו מקום חוקתו מן המקור. א נדה ג"ג ע"ב כך פרוש הראב"ד פי"א דל"ב דברי הש"ס כחם לריך הפסק טהרה, ר"ל קודם שחסרה, ופסגות הגמ' לא ומשמע כן אלא כפרש"י וחוס'. ולדינא כל הפוסקי' מוח' מרמזים ס"ל דכחמים לריכין הפסק טהרה ח' נקיים ולכך לא תוכל להתחיל בספירה ביום המנאח אלא ביום שלאחריו, ולחומרתו שכל אשה ממתנת לספור עד יום ה' (ולדין וי"ו) ועי' לקמן דחייטין שמא תפלוט ש"ז ותסתור, גם בשביל כחם שמנאח לריכה להמתין. ב כונתו: הרי"ף. ג דף מ"א ע"ב. ד שם מ' ע"א. ועי' רמז"ס פ"ה דל"ב שכ' בשעת גמר ביאה וכנס האבר בפרוהר ואינו מגיע עד ראשו שבשנים, לפ"ז מקום שהשמש דס' לא יגיע לסוף חלל הפרוהר. והב"י סי' קנ"ו סבר בית המילין והפרוהר דא' ודא' אחד הוא, וקשי' לי' מאי מהני בדיקה עד מקום שהשמש דס', למעלה מזה תבדק עד סוף פרוהר ותרוץ דלא אפשר ע"ס. ומע"מ פ' החנוקה ס"ם ה' הציג עליו שהפרוהר ודאי לאו בית המילין מקרי אלא נקרא פרוהר בעבור שהוא כבית שער לרחם וראי' מוכחח דאמרינן דף מ"ב ילא ראשו מוח' לפרוהר דהיינו צבית מילין כפרש"י הרי לפנינו דבית המילין לאו פרוהר שהפרוהר מגיע צעומק יותר ואין הדס מטמא אלא צבית המילין, ומ"מ ל"ל צבית המילין הוא מקלח התחתון מן הפרוהר, דבלא"ה א"א לפרש מאי דאמרינן י"ז ע"ב דס' הנמלא בפרוהר טמא ואכתי לא הו' צבית המילין ועתוס' מ"ב ע"ב ד"ה שהוליא, בתרוץ א' אמרו דס' בפרוהר דס' טמא הוא כשינלא לחוץ ועס"ט ס"ם קל"ד. ה י"ז ע"א, פקולין הוא למר גפן. ו בגדי פשתן ישנים שבליים הם לנשים ציותר שם בגמ'. ז שם. ח דף כ' ע"ב עי"ש בחוס' ובחוס' נדה דף ס"ט ע"א ד"ה שבעה. ט עי' בסמוך דנדיעבד די בבדיקה א' חו"ן. י ר"ל דהפסק טהרה דבעינן עתה לגשי דין אין זה מכח מומרא דרמיון עלי' זיבה אלא אף אם היו נדות הו' לריכות עכ"פ קודם טהרתן הפסק טהרה שמיני דף ס"ח נדה שבדקה עלמה ביום ז' שחרית ומנאח עלמה טמאה ובין השמשות לא הפרישה בטהרה אפי' בדקה עלמה אחר זמן ומנאח טהרה הרי זו בחוקת טמאה ש"מ דלס' היא בחוקת טמאה מ"הת אינה נטהרה בלא בדיקה והפסק טהרה. יא ס"ט. יב דף ל"ג, דל"כ למה אמרה תורה ש"ז סותר ציובה, אחר שראה, עדיין מקלח היום לספור. יג ס"ח ע"ב. יד בשל"ה כ' שחספר צפה ולא כן הרמז"ן צפ' אמור, והא' דלא מברכין על הספירה אפי' למאן דאמר שחספר צפה, דים לחוש שמא תסתור, עתים' כתיבות ע"ב מנחות ס"ה ע"ב טו"ו ופר"ח א"ח תפ"ט. טז ס"ט. טז ובשביעי לא בדקה. יז לריכה לבדוק עלמה יום א' ה'. יח ל"ל בשביעי, והמלוף הזה בין ר' לשי"ן מלוי בין הסופרים והמדפיסים המעתיקים והעיר על א' מוח' שנמלא עד היום הזה בכל דפוס רש"י צפ' נשא זי"ן פ' א': ור"ח ניסן הים, צשי נטרפה הפרה בשלישי הו' הזיה ראשונה ובשביעי גלחו. ואיך אפשר לומר בשביעי גלחו, הלא רש"י כ' פסוק ו"ב ורים פ' שמיני שר"ח ניסן צא' בשבת היה א"כ השביעי נמי בשבת, ותגלחת אלו ושאר חגלמות המכרות עמה פי"ד דנגעים אין דוחין שבת. ודאי לפי מ"ש ברא"ס פ' שמיני ועי' ביד דוד פסחים ס"ט ר"ע פליג אברייתא דסדר עולם י"ל שלא הו' בשבת. אבל רש"י בחומש שפרש כמה פעמים ר"ח ניסן בשבת הו' ודאי לא כתב בשביעי גלחו. והמעין יראה שרש"י הוליא כל דבריו בדבור זה מספרי, ובספרי שלפניו כתוב בשלישי הזה ממונו ותחת הוא שיה גלחו, ולא כתוב מדי משביעי. וספרי שלפניו משובש, אבל לפי העתק סילקוט בכל דפוסיו הנוסח כך: צשי נטרפה פרה, בשלישי

ספר האשכול, הלכות נדה.

אומר א רב ורבי חנינא הלכה כר' חנינא, שאין הלכה כחלמיד במקום הרב ב ורבי חנינא רבי' דרב ג הכא שאני דחוינן דאמוראי רב ששת ור' ירמיה שקלו וטרי בדברי רב וסתמא דגמרא קאטר ולא מי אוקימנא . . . ד. ויש לספק לרב דלא בעי אלא ראשון או שביעי אי די נמי אי בדקה פעם א' באמצע השבעה ולא בדקה בראשון ובשביעי, יש מחבורתנו ה נטיים להקל שהרי אמרו בהפסקת נדה ו . . . הכא בעיא בדיקה, והכא בעיא בדקה, הכא סני לה בבדיקת האמצע, הכא נמי סני לה בבדיקת האמצעי. ויש מי שהשיב ו שאין ראי' מבדיקת נדה לבדיקת זבה, נדה אינה צריכה אלא הפרשת טהרה לבה, אבל זו צריכה ו' נקיים, וגם אין ללמוד מבדיקת דמהני בראשון או בשביעי שהיא בתחילת הספירה או בסופה לבדיקת אמצע שאינה בתחלה ואינה בסוף, והו' האיך נדמה לעשות מעשה, הא חוינן דרבי ששטע בנדה דמהני בדיקת יום שביעי שחרית אע"ג שלא הפרוישה בטהרה בין השמשות קודם טבילה אבתי אבעי' ליה ח' שני, שלישי, רביעי חמישי ששי, ואם בנדה הקלה לא ידע מנפשיה אם הימים שוין לענין בדיקה עד דפשטו ליה, אנן האיך נפשט דבר זה בובה החמורה ב. ולעניות דעתן אף שאין ראי' מן הגמרא להתירא טסתבר לן, אי מהני שביעי להכשיר ימים הקודמים ומהני ראשון להכשיר ימים הבאים למה לא חכשיר בדיקת יום אמצעי מקצת ימים שלפניו ומקצת הימים שלאחריו, והו' ודאי נראה דיום אמצעי עדיף מסוף, שיום האחרון אינו מחויב כל כך בטהרה ימים שלפניו, אבל בדקה בשני ומצאה טהורה הרי היא מוחוקת בכח החוקה להיות טהורה מדם בימים הבאים דמוקמינן מלתא אחוקה דמעיקרא עד דברירא לן דאישתני ו. מהו הא פשיטא לן אם לא בדקה כל שבעה ובדקה בחי' ודאי לא מהני והו' כיום ראשון לספירה יא דכיון שלא בדקה כלל בשבעה ימים הראשונים לא ספדתן ולא חשבתן כלל לימי ספירת נקיים והחורה אמרה וספדה לה שבעת ימים, אבל אי התחילה לבדוק ביום ראשון או סיימה בבדיקה ביום שביעי גלי דעתה דבעיא לממני והו' כל שבעה כספורין יב' ויש מן החכמים שכתבו שראוי להתמיד כר' חנינא דאמר לר' אליעזר נמי בעינן תחלתן וסופן ספורין ואין להתיר אפי' בדיעבד אם לא בדקה יום ראשון ושביעי ג' והכי מסתבר. ויש שמוסיף לומר, אם לאחר הפסקה בטהרה עברו ז' ימים הראשונים ולא בדקה ומתחלת בחי' למנות ו' נקיים, בימים האלה צריכה בדיקה בכל יום ולא מהני ראשון ושביעי אלא כשתספר חוכף אחר שפסקה מלראות והפסיקה בטהרה, אבל לא אם עברו ז' ימים הראשונים יד. ואין צורך להשיב עליו, שלא שמענו שהחורה צוהה שתספר חוכף אחר הפסקת טהרה ושלא יהיו ימים בין הפסקת לז' ימים טו.

כל

נחל אשכול

הזה ממוז' צרביעי גלחו הלויים. והמדפיסים טעו וטעו מן הרי"ם שצרביעי ש"ן. א ע"י רמב"ן ורשב"א צדוסיס לגטין ס"ג ע"ב, וע"י יד מלאכי שהביא ג"כ צדס המכריע סכ' שר' חננאל פסק הלכה כר' חנינא לגבי רב. וסמ"ג בעשה ק"א כ' סגס' חפץ פסק רב ורבי חנינא הלכה כרב. מזה נראה צעליל דלא כהגהת מיימוני סוף ס' הלכה שמיסס ס' חפץ לר' חננאל. ב נדה י"ד ומשמע כן, והריף הביא כלל זה ספ"ב דפסחים, והגיד במבוא התלמוד וער"ן פ"ק דסיכה דוקא נחלק עמו בחייו. ג יומא פ"ג ע"ב לפי גרסת רי"ף ור"א ש וולחם ע"ב א"ח ס' חר"ו. ד פי' דגמ' פריך לרב דדי נמי צבשיעי מצרייתא דנבי ספורין ואי לא התחילת ביום ח' לא הו' ספורין ומפרק הס"ס לאו מי אוקימנא דברייתא כר"ע, מלשן זה משמע דברירא נה"ס דליכא לאוקמי כר"ל כיון דלא צעי שתחיל ביום ראשון ודי צבשיעי והיינו כרב וער"אש. ה הרב"ד. ו דף ס"ח נדה שבדקה עלמה שחרית צוים ז' ומלאה טהור' וצין השמשות לא הפרישה ולא בדקה עלמה וטענה ולאחר ימים מלאה עלמה טמאה הרי היא צחוקת טהרה, ומכ"א אפי' צניס נודתה צדקה עלמה ומלאה טהורה וצין השמשות לא הפרישה ולא צדקה ומלאה טמאה, הרי זו צחוקת טהרה. ז רז"ס. ח ס"ח ע"ב. ט ולפענ"ד צלח"ה אין ראי' מנדה, דאם הפרישה צעורה אפי' צניס חמרינן שהיא צחוקת טהרה לז' ימים אע"פ שא לא בדקה וטבלה ואם חמ"ו נמלאת טמאה הרי היא צחוקת טהרה למפרע כדתן ס"ח, אבל צונה נהי שאם צדקה עלמה צוים ח' ומלאה טהורה ולא צדקה צשאר ימים וצו"ן טבלה שפיה צחוקת טהרה, מ"מ נראה אם צדקה צשמיי ומלאה טמאה, שטמאה למפרע, דעד כאן לא מצעי' ס"ח ע"א אלא צבדקה עלמה צראשון וצשמיי ומלאה טהור' וצאר ימים לא צדקו, אבל אי מלאה צשמיי טמאה נראה דטמאה למפרע דאל"ה למה לו למיחר וצשמיי מלאו טהור'. חוין יס הפרט גדול צין נדה לזבה, וס"ה צד"ד. י דילפינן חוין יו"ד ע"ב מוגע דהי אחא כסן ומלאו חסר מ"מ מנמליין סגסס חוך השבוע לבית דבחר חזקה דמעיקרא אזלין ולא צחר חזקה דסתא. וער"אש וצמ"ס יס לפרשו. יא הצריכה להסיף על יוס ח' עוד וי"ו ימים נקיים, וכן הוא צש"ע. וקסו מפרסס אחאי לא נחשב הו' וי"ו ימים שקודמים ליוס חיי"ת לז' ימים נקיים והו' ח' יוס צביעי, וקיי"ן לא צדקה עלמה אלא צבשיעי טהורה? ויציבו חמאל צדצרי המחצר צסוף. יב וכן הוא צמוך נוזה ר"ז ועס"ט צארכות. יג וכן צש"ע. ונראה אם צוים ח' לספירה לא צדקה וצשני צדקה ולא צדקה צוים ז' ימים אלא צחי"ת וטבלה שפיר חמרינן יוס צ' ה' חמתן וחיי"ת שהוא ז' לשני סופן, אבל אי לא צדקה יוס ח' וצ' וצדקה צג' וצחי"ת, יס לספק, שאם נאמר יוס ג' חמתן, אין סופן צחי"ת שהוא וי"ו ליוס ג' ולריכה לצדקה צוים ט' שהוא ז' ימים לבדיקת יוס ג'. אבל אי חמרינן עקר טמאה דר"ח דנטינן ח' וי"ן צבדיקה שלא יהיו יותר מה' ימים צין צדקה לצדקה כמ"ס סמ"ג עשה ק"א, אי"כ י"ל אם צדקה עלמה יוס ח' ג' וחיי"ת נמי מהני, שאין כאן ס' ימים צין צדקה לצדקה. וקל"ת ראי' מהא דאנשי' לכו ס"ח ע"ב הוצ והוצה צדקו עלתן יוס ח' ויוס ח' ומלאו טהור' וצאר הימים לא צדקו מהו? וסך שאר ימים לא צדקו שפת יתה, דממילא ידענו שמיירי צלל צדקה צו', דאי צדקה הרי מפורס דלר"א טהורה? אלא נראה דקמ"ל דאם צדקה צינחיס או צוים צ' או צוים ג' וצחי"ת, דעכ"פ לא יותר מה"א ימים צין צדקה לצדקה אין כאן ספק דאפי' לר' חנינא מהני דהו' כיוס ח' ו', להכי מדקדק צאנשי' וצאר הימים לא צדקו סיס וי"ו ימים צין צדקה לצדקה. ומ"מ נראה נפלכה כמ"ס רבנו דראשון וצביעי דוקא צטיין וע' כמ"ב ח' ח' ק"ח. יד נח מלאתי דעה זו אלא צמדוסי רשב"ך. טו וכך משמע מפוסקי' שכל זמן צמחלת לספור ז' נקיים אפי' ימים

ספר האשכול, הלכות נדה.

מה. כל חיובי טבילות טובלין ביום א' חוץ סנדה ויולדת שנאמר שבעת ימים תהא בנדה ויולדת כנדה שנאמר כימי נדה דותה חטמא, אבל זבה דנתיב וספרה לה שבעת ימים ואחר חטהר אחר אחד לבלון, כלומר לא יהי' ימים שאינם נקיים מפסיקין, דא"כ הווי' חרי אחר אלא אחר מנין אחד של ו' נקיים חטהר, ומנה ידענו שאם ראתה בינתיים סותרת, ר' שמעון אומר אחר חטהר, אחר המעשה חטהר, כיון שטבלה בשביעי טהורה לעסוק בטהרות, אבל אמרו חכמים לא תעשה כן, שלא תבא לידי ספק, כלומר שמה תראה אחרי כך ותסתר וטהרות טמאות ואם שמשוה הרי הן בכרת. יש מי שאומר ב' שלא אסרו הטבילה ביום וי"ן, אלא לשמש אחר הטבילה ולעסוק בטהרות, והאידינא דכולהו ספקי זכות ניהו ושומרת ו' נקיים טבילות ביום מטה נפשך אי נדה היתה כבר עברו יותר טו"ן לחללת נדה ומותרת לטבול בכל עת שתדעה ואי זכה היא שפיר טובלת ביום והא דאמרינן ג' האידינא דכולהו כספק זכות שוויהו רבנן לא טבלו ביומא דשביעאה משום דר' שמעון, לאו אטבילה קאי, אלא לשון נקיה היא, כלומר שאין משמשת בשביעי שמה תראה ותסתר, אבל בטבילה לא איכפת לן. ואינו עולה על הדעת מדאמרינן ר' שמעון אומר אבל אמרו חכמים לא תעשה כן ד' ר' שמעון הוא דאמר אסור לעשות כן שלא תבא לידי ספק, משמע דרבנן פליגי עליה, ואי ר' שמעון אתשמיש קאי, מי איכא למאן דאמר דשרי הא אמרינן ה' גבי שומרת יום הרי זו תרבות רעה ו, וחו' דלישנא שלא תבא לידי ספק משמע אטבילה קאי, דאי אתשמיש שלא תבא לידי ודאי אסור מכעי' ליה, דאי חוויא אח"כ כרת נמי מחייבי, אלמא הא דאמרינן לא טבלי ביטמא, אטבילה קאי, שמה מתוך כך תבא לידי ספק, שמה תשמש ו' וכך כתב הגאון ר' יצחק דבתר דמייתי ר' שמעון אומר אחר המעשה חטהר כיון שטבלה טהורה להתעסק בטהרות אבל חכמים אמרו לא תעשה כן שלא תבא לידי ספק, פי' כד נפקן ו' יומי דנדה טבלה ליל ח' ואי חווי דם ביום ח' עיילא בתוך י"א יום שבין נדה לנדה שהן ימי זביה, חוויא בהו יום א' חוויא זבה קטנה ובעיא שמור יום תשיעי ואי לא חוויא בתשיעי טבלה לערב ליל יו"ד, ואי חוויא גם בט' בעיא שמור יום יו"ד ואי לא חוויא יום יו"ד טבלה לאורתא ומשתריא. אלמא אע"ג דמותרת מדאורייתא לטבול ביום כרתנן ח' מכל מקום כתב שאינה טובלת אלא לאורתא אחר יום השמור והוא הדין בזבה גדולה ביום ו' ט. ור' אחא משבחא כתב ו' נדה לאורתא דשבעה ננהי תמניא טבלה ומשתריא לבעלה וצריכה ו' נקיים כיון דא"ר וירא יא' בנות ישראל החמירו אפי' רואות טיפת דם כחרדל וישובות ו' נקיים, ואי טבלה ביטמא דשבעה לא עלתה לה טבילה דתני' כל חיובי טבילה יב. וחומרא גדולה היא לומר בנדות שלנו שהן ספק זכות יג' שאם בדיעבד טבלו לא עלתה להם הטבילה, כיון דטבילה הגונה היא, אי זבה שפיר טובלת ביום מן החורה, ואי נדה כבר עברו ו' ימים, ואי משום סרך בתה יד' מהאי טעמא ודאי אין לאסור בדיעבד אי טבלה ביום, דהא לא חששו נמי לסרך בתה טו' אי איכא צער או אונסא מו' ותווי לן דר' אחא אעיקרא דדינא קאי למיטר דנדה דאורייתא שאינה צריכה ו' נקיים וטובלת אחר שבעה אי טבלה ביומא דשביעאה לא עלתה לה, מיהו השתא דליכא נדה דטבלה בשביעי לנדה דלכולהו בעינן ו' נקיים כזבה וטבילתה מן הדין ביומא, ולא אסרו ביומא אלא מחשש שמה חשמש ותראה ותסתר, לית לן למיטר. שאין טבילתה טבילה אי טובלת ביום ו'.

מו. ובהא דאמר ר' יורא ב"י החמירו אפי' רואות טפת דם כחרדל וישובות ו' נקיים, יש מפרשים שאף על מעט כעין חרדל וישובות ו"נ, וליתא דאפי' פחות מחרדל מטמא מן התורה יח' אלא כך צריכין לפרש, דפשיטא אם חמצא דם הרבה בבית החיצון ולא בדקה עצמה באיזה ימים שיושובות ו' נקיים, דאפשר דאתעכב הדם בבית החיצון וירד מן המקור בג' ימים זה אחר זה ואם אירע כן בי"א יום שבין נדה לנדה הוויא זבה דאורייתא וצריכה ו' נקיים, אלא אפי' רואות טיפה אחת שרחוק מאד מן הדעת לומר שטיפה זו לא ירד ביום אחד מן המקור אלא בג' ימים זה אחר זה, וראוי לומר שהן נדות ואין צריכות ו' נקיים, אפי' הטילו עליהן חומרא כאלו נעקר הטיפה בג' ימים יום אחר יום משהו וישובת עליו ו"נ. ואמרו רבותינו טעם חומרא זו, שלפעמים מביא טיפה אחת לספירת ו"נ שאם היתה זבה גמורה והתחילה למנות ו' נקיים אפי' אם תראה בשביעי שלה טיפת דם כחרדל הרי סותרת הכל וצריכה לישב ו"נ מחדש, וכיון שאין הכל בקיאות בדבר זה התקינו על כל מה שתראה צריכה ו"נ, אי נמי חששו שאפשר שראתה מעט מעט בשני ימים ולא ארגשה ובשלישי חרגיש וחדאה וצריכה מן הדין לישב ו' נקיים אם היא

נחל אשכול

ימים רבים אחר שפסקה חלראות מהני לה בדיעבד בדיקת ח' וי"ן. א נדה ס"ו סבת קכ"א וס"ד. ב רז"ה. ג נדה ס"ז ע"ב. ד חסר כאן: והתם נמי אמרינן נדה כ"ט ע"ב. ה דף ע"ב. ו אס שמשא זיוס טעבלה שמה חלרא חמ"כ ותסתר. ז וכו"כ חוס'. ח מגלה כ' שומרת יום כנגד יום לא חטבל עד הכן החמה (דלילה אחר ראיתה לא מקרי שמור כדאי' נדה ע"ב ושון צטובלת לילה לזבה שאינה טבילה שצריכה שמור מקלת יום תסתר) וכו'ן טעשו משעלה עמוד השחר כשר. ט לא כז"י סי' קפ"ג סכ' מרי"ף לא נראה שקאי לחסיר הטבילה זיוס, גם המרדכי פי' דברי הרי"ף כזבנו. י פ' אחרי מות. יא נדה ס"ו. יב טבילתן זיוס, נדה ויולדת טבילתן צלילה. יג וישובת ו' נקיים וכבר נשלחו ימי נדה דאי' כמה ימים. יד ס"ו ע"ב שאסרו לטבול זיוס אפי' צמחיהו דליכא חשש שחסתר, דלמא צתה נמי חטבל זיוס ז' שלה ותשמש ותצא לידי חסור. טו אס חטבל האס זיוס. טז ס"ז ע"ב. יז עב"י סי' קנ"ז שצביא צסס רש"ב"א שכ' קרוב לזה פי' הר"א, ונבאמת הר"ב"ד פסק לחומרא כר' אחא משבחא דלא עלתה לה טבילה אי טבלה זיוס ז', ועלה במחשבתו לומר שזה הר"א הוא רבנו, אבל ראיתי צס"ט שט"ם הוא צרש"ב"א ונ"ל הר"ה ולא הר"א ודברי רש"ב"א כרז"ה. יח נדה מ' ע"א ומתמאין צס"ש אפי' כעין חרדל וצפחות מכן, ולע"ג דמתני' מסייס הכי לזב ובעל קרי, קאי נמי ארישא כל הסייס מתמאיות צבית הסיון שני' דם יסי' זזבה צצסרה וכמ"ס רס"י מ"ב ע"א. יזכר תמוס ראיתי בתר"י ר"פ אין עומדין שכ' יש מפרש שחומרא דר"י היא אף שמרחה דם כחרדל, ואין זה נראה דמה חומרא היתה שזה מן הדין דהא צבדי' קי"לן צחם' נדה שרס הנראה כחרדל מתמא עכ"ל. ותימה הלא ידוע שחרדל ידוק ואינו מטפרין ידוק, גם לא נמלא צחם' נדה שטור חרדל אלא צותני' דף מ': ומתמאין צכ"ש אפי' כעין חרדל וצפחות מכן. וסכא ודאי לא מיירי מחמרה אודם כיון דקאי על זב וצ"ק, אלא מנמות. ולאפשר שתר"י ס"ל כסמ"ק ות"ס דסהצ"ב צ"י וקרע"ב שפסקו כח"ק

ספר האשכול, הלכות נדה.

היא בימי זיבה, והיא אומרת שלא ראתה אלא פעם א' ואינה אלא נדה או שומרת יום, לפיכך התקינו להחמיר בכל רא' לישב עליה ו' נקיים א'. הלכך כל אשה שרואה טיפת דם אפי' משהו ואפי' מצאה חתם כשעור שטמאה בו צריכה ו' נקיים וקודם שתספור תפסק בטהרה קודם הלילה שמתחלת בו מספר ו' נקיים כמ"ש למעלה. ואם חראה דם בו' ימי הספירה סותרת הימים שספרה וצריכה ו' נקיים מחדש דאמר רחמנא וספרה לה ו' ימים ואחר תטהר אחר אחד לכולן שלא תהא טומאה מפסקת ביניהם ב'. וכן אם פולטת שכבת זרע בימים אלה סותרת כדמסקינן פ' יוצא דופן ג' פולטת שכבת זרע רואה היא וסותרת ומטמא בכל שהוא ומטמא בפנים כבחוץ, מהא ד' דתנו רבנן בבשרה מלמד שטמאה בפנים כבחוץ אין לי אלא נדה ובה מנין תלמוד לומר וזכה בבשרה, פולטת שכבת זרע מנין תלמוד לומר יהיה, ואסיקו אמוראי בתראי ה' דרואה הוי וסותרת. אבל ודאי אינה סותרת אלא יום אחד מהא דבעי רמי בר חמא ו' ורבא שלא השיב קבל דבריו דאיתו גופא פשיט ו' דפולטת שכבת זרע רואה היא וסותרת. מיהו מהא ח' שמעינן דפולטת שכבת זרע אינה סותרת אלא יום א' דדיה כבועלה. לפיכך אשה ששטמה תוהר שלא תתחיל למנות ו' נקיים עד שכלו לה שש עונות שלמות מיום ששטמה כגון אם שטמה ביום א' לא תתחיל למנות ו' נקיים עד יום ה' ותפסק בטהרה ביום ד' קודם הלילה, שאם תתחיל למנות בשני או בשלישי או ברביעי יש לחוש שתפלוט שכבת זרע ותסתור כדאמר רבא ט' משמשת אסורה לאכול בתרומה כל ג' ימים שאי אפשר לה שלא תפלוט. ואם יש צורך להתחיל תיכף בספירת ו' נקיים תכבד את ביתה יפה יפה במוך כדי להפליט כל הורע כדתנן ו' האשה ששטמה וירדה וטבלה ואח"כ כבדה את ביתה הרי זה כאלו לא טבלה, דהיישנין שחפלט אח"כ, אלמא אם כבדה את ביתה קודם טבילה מהני ולא היישנין שתפלט עוד. ובהכי איירי הא דתניא יא בת כהן שנשאת לישראל ומח טובלת יב ואוכלת בתרומה לערב יג. ויש מן החכמים שאמרו כיון שהגאונים לא הוכירו שלא תפלוט שכבת זרע תוך ו' נקיים, אלמא דלא ס"ל דסותרת ע"י פליטת שכבת זרע אלא לטהרות יד' ולא נראין דבריהם כיון דנקיים מכל טומאת ראייה בעינן, הסותרת לטהרות סותרת נמי לבעלה. ומה שהגאונים לא הוכירו אין זה סמך להחיר לבעלה, שרוב דיני וסתות והפרישה והבדיקה וכתמים לא אשבתן להון, ובדין זה לרוב לא נפקא לן מיד, דדרך נשים למשוך וסתן ג' וד' ימים קודם שאפשר להן להפסיק בטהרה ובכר עברו וי"ו עונות מומן שמושה קודם שתתחיל לספור. ובמציאת חתם שצריכה ג"כ ו' נקיים, אפשר שהם לא הששו לפליטת שכבת זרע כיון דטומאת חתם דרבנן, ומהא ליבא סיעתא כל דהו דלאו לבעלה אתמר. עוד הביאו רא' שאין שכבת זרע סותרת לבעלה מרמסקינן פ' בנות כותיים טו דבר הגורם סותר אבל קושי שאין גורם זיבה אינו סותר, וכיון דפולטת שכבת זרע אינה גורמת טומאה לבעלה, אינה סותרת בו"ו נקיים שלה. ואין מזה ראייה, דלא אימעט התם דבר שאינו גורם אלא מסתירת כל ו' נקיים, כיון דאינו גורם זיבה אינו סותר הכל והכי נמי קרי דאינו גורם זיבה אינו סותר הכל, מיהו יום א' ודאי סותר קרי, ומהאי סתירה לא איירינן התם טז. ועוד הביאו ראייה מהא דאמר ר' שמעון ו' ואחר תטהר אחר המעשה תטהר כלומר כשתטבל ביום השביעי לספירתה טהורה מיד, אבל אמרו חכמים לא תעשה כן שלא תבא לידי ספק, אלמא אי לאו חששא דראית דם אחר תשמיש תוכל לשמש ואינה חוששת שמא תפלוט זרע אע"ג דקרוב לודאי הוא כדאמר רבא יח' שתפלוט. גם מזה אין ראייה, דהא דאפשר דהאי לא תעשה כן שלא תבא לידי ספק, אזהרה הוא שלא תתעסק בטהרות שלא תביאם לבית הפסול יט' ועוד נהי נמי מחשש שמא תפלוט שכבת זרע לא תשמש בשביעי, לא פסיקא לן ההוא חישש כחשש שמא תראה דם, דאי משום שמא תפלוט ש"ו, אפשר שלא תתהפך בטטה ולא תלך כל אותו יום דבכי האי גונא אינה פולטת כדאמר רבא כ' כי כתב רחמנא ורחצו במים וטמאו עד הערב כשאינה מתהפכת שאינה פולטת, אבל בטתהפכת כל ג' ימים אסורה לאכול בתרומה שא"א לה שלא תפלוט כא' והרב ר' יעקב מרמרוג כב' כ' דלא

יתכן

נחל אשכול

נדף י"ט לחלות צירוק מנד הדין דאפשר לדאום הוא אלא שלקח כדאי' צגמ' שס צמד תרולא. א וכו' רש"י מגלה כ"ח ע"ב. ב גרסת רי"ף ועי' גמ' ל"ג, ל"ז, ס"ו — ס"ח. ג דף מ"ב. ד מ"א. ה רב יוסף רצח ואביי. ו דף ל"ב פולטת ש"ז מהו שתסתור ציזבה, פ' חס שמשח ואח"כ ראתה ועוד צ' ימים ראתה ואח"כ פלטה ש"ז דכס"ג אית לי' עדיין דין ש"ז לטמא דקוי"לן כרבנן, שנת פ"ג דעד השלמי שש עונות שלמות עדיין ש"ז לא מסתרת ומטמאה, ולמאי דמחמרו לישב ז"ג על כל רא' חס שמשח וראתה והתחילה לספור ופלטה (כפרס החוס) וא"ל לאוקי באסור שמשח צימי זיבה כרש"י) וססיב רצח נהי נמי דסתרה כמה מסתור, מסתור שבעה דיה כבועלה, כלומר זכ שהתחיל לספור ז' נקיים וראתה קרי צינתיס אינו סותר אלא יום א' (דתינא נדף כ"ב זאת תורת הזב ואשר תלא מומנו שכבת זרע לטמאה צב הקיסין הכתיב מה זיבה סותרת אף ש"ז סותרת, אי מה זיבה סותרת כל ז' אף ש"ז מסתור על ז', ת"ל לטמאה צב, אין לך אלא מה שאמור צב קרי טומאתו יום א' סותרת יום א') מסתור יום א', אחר רחמנא וספרה לה ואחר תטהר אחר אחד לכולן, שלא תהא טומאה מפסקת ביניהם, וססיב רמי בר חמא: ולמעמיך זב גופא היכא סתר יום א' ומויה הימים שלפניו ושלאחריו הא כתיב שבעת ימים לטהרתו שלא תהא טומאה מפסקת ביניהם, אלא מאי אית לך למומר שלא תהא טומאת זיבה מפסקת ביניהם, ה"נ שלא תהא טומאת זיבה מפסקת ביניהם, כלומר טומאה שהולך הכתיב בעלמא ז' ימים לטהרה כטומאת נדה וזיבה ולידה (עמוס' שהולך לפרש כן דרבא ס"ל טומאת לידה מפסקת). ז דף מ"ב. ח דרמי בר חמא נדף ל"ג. ט דף מ"א. י פ"ח דמקואות. יא יבמות ס"ע. יב דטמאה משום ציזבה יום א'. יג שכבדה את ביתה דהו לא חיישנין שתפלוט עוד. יד זו דעת ראב"ד ור"ן ושטת רבנו כדעת תוס' ור"אש ורמב"ן. טו דף ל"ז. טז וכפרש"י דף ל"ז. יז דף ס"ו. יח דף מ"א משמשת כל ג' חסורה לאכול בתרומה ש"א"ל שלא תפלוט יט' וכך כ' צרי"ף: אחר מעשה חטרה, כיון שטבלה טהורה להתעסק בטהרות אבל אמרו חכמים לא תעשה כן שלא תבא לידי ספק וכן הוא בחורת כהנים. ב מ"ב. כא ער"אש דאית לי' פרוקי אחרינא נגד רא' ז' שהביא הראב"ד. לענ"ד הראב"ד ידע אס אינה מתהפכת לא תפלוט, אבל אס אין היתר אלא באופן זה, הק"ל למה אמר ר"ס לא תטבל ותשמש ביום שמתהפכת דם תיפוק לי' דקרוב לודאי שתפלוט ש"ז ותסתור וער"אש שהביא לטון ראב"ד. וזוה מסתלק תמיסה רבתי שתמה מע"מ על הראב"ד. כב הוא ר"ת ער"אש.

כ"ב

יתכן שתהא אשה סותרת בפליטת שכבת ורע, דהא רב הונא אמר כפ' המפלת א דוב גופא אינו סותר ע"י קרי אלא משום דאי אפשר לשכבת ורע בלא צחצוחי זיבה, ושעמא דקרא ואת תורת הוב ואשר תצא ממנו שכבת ורע לטמאה בה, המלמדנו דשכבת ורע סותר כויבה יום א' ולא כויבה שסותר הכל, דויבה דלא ערבה בה שכבת ורע, דין הוא לסתור הכל, צחצוחי זיבה דערבה בה שכבת ורע אינו סותר אלא יום א', וכיון דאמר רבא ב דיה כבועלה, ובעל עצמו אינו סותר ספירתו בשכבת ורע לחוד אלא משום דמעורבי בה צחצוחי זיבה, איך נאמר שאשה סותרת בפליטת שכבת ורע לחוד, אלא ודאי אבעי' דרמי בר חמא ג פולטת שכבת ורע מהו שחסתר כויבה, באשה שבא עלי' זב עסקינן דמעורבת זיבה בורעו, ובהכי אמרינן דיה כבועלה. ולא נהיר לן דהא בהדיא תני' ד פולטת שכבת ורע מנין ת"ל יהי, וכולהו אמוראי אמרי רואה הויא והתם ליכא לפרושי דאיירי שפלטת שכבת ורע דוב דהא אייתי ראי' ה דפולטת רואה הויא מדאחמור רחמנא . . ו. ולטעמיך ז קשי' לאביי ה דפשיט אף לר"ש דס"ל פולטת שכבת ורע אינה מטמאה בפנים כבחון דדיה כבועלה, דעד כאן לא קאמר ר"ש דיה כבועלה אלא שלא לטמא בפנים אבל לסתור ולטמא בכל שהוא רואה הויא, הא רב הונא מסיק לעיל ט שכבת ורע אינו מטמא לר"ש אלא משום נוגע וטעמא דסותר' ספירת הוב משום דא"א בלא צחצוחי זיבה, ואיך אפשר דפולטת שכבת ורע דלאו מגופא אחי דהויא רואה ואפי' יש בה צחצוחי זיבה לא הויא אלא נוגע בויבה, וחו האיך פשיט ל' דתטמא במשהו לר"ש, הא ר"ש בעי בוב ובעל קרי גופא כחתימת פי האמה ו, אלא ודאי ס"ל לאביי אף דר"ש משו אשה לאיש שאינה מטמאה בשכבת ורע בפנים, אבל לשאר מילי הפרש יש, או מדאחמור רחמנא בסיני שלא תפלוט ובנגיעות לא אחמור, שמע מינה דרואה הויא, או שסבר אף לר"ש בעל קרי זוב משום נוגע ומשום ראי' מטמא להו רחמנא, וההוא כחתימת פי האמה שעורא בעלטא אצטרכיה רחמנא, וגבי אשה דליכא לשעורוי בכהאי גוונא למימר כפתיחת פי הרחם, טמאה במשהו כשאר ראי' ולא אמרינן בזה דיה כבועלה אלא דהויא דאפשר לדמותה לבועלה כההוא שאינה מטמאה עד שחצא לחוץ, ומכ"ש לרבנן דפליגי אר"ש וילפי מיהיה שמטמאה בפליטת שכבת ורע בפנים כבחון, דרואה הויא לכל טילי וסותרת. ומסתייע נמי מהא דתנן פרק מי שמתו . . יא ושמעתי שלא נתקבלו דבריו ומנהגנו שנשים ממתניים לספור עד יום ה' לשמושם וכוים ד' סמוך לשקיעת החמה מכבדים ומדיחים ביחס במים חמים לאחר שבדקו עצמן והפסיקו בטהרה ואח"כ מתחילין למנות ו' נקיים יב.

מו. בכל מה שכתב הגאון ר' יצחק בבחולה שנשאת הלכתא בועל בעילת מצוה ופורש יג אין לי להוסיף עליו, והכין דינא אפי' בתנוקת שלא הגיע זמנה לראות כדמסיים ר' ינאי ערק אפי' מתנוקת שלא הגיע זמנה לראות ונשאת יד, וכן נראה מדאקשי רב חסדא עליהו דרב ושמואל טו ממעשה שנחן לה רבי ארבעה לילות מתוך י"ב חודש, וההיא עובדא ודאי בלא ראתה איירי, דבראתה אין לה אלא כל הלילה כדאי' במתניתין טז וכן הא דעולא אמר יז כי הוו בה ר' יוחנן וריש לקיש בתנוקת לא הוו מסקי מינה אלא כדמסיק תעלה טבי כרבא ומסיימי בה הכי בועל בעילת מצוה ופורש. וכך מצינו בתשובת הגאונים בשם רב הילאי רב נטורנאי יח ושכן המנהג בשתי ישיבות ודייקו מהא דקאמר דני הוו ר' יוחנן וריש לקיש בתנוקת, ולא אמרו באשה או בבתולה, שמע מינה בלא הגיע זמנה לראות איירי ומכל שכן בהגיע זמנה. ומה שהביא יט מתחלה כל הני פלוגתייהו דמנייהו שמעינן איפכא כ דרכו בכך שטביא עקרה של הלכה כמו שהביא דיני זבה, והדר מסיים כיצד נקבעה הלכה בימי אמוראים אחרונים כא. וחוי לן שצריך לפרוש עצמה אפי' בדקה היטב ולא מצאה דם דסתמא אמרו בועל בעילת מצוה ופורש, דאמרינן מיפת דם בתולים ה' כאן וחיפהו שכבת ורע או נאבד דרוב נשים יש להן דם בתולים ולא חלינן בהטיה כשמואל, דשאני שמואל דרב גובריה כב. ויש מי שכתב אם בדקה ולא מצאה דם אין צריך לפרוש כג דהוי ספק ספקא שמא באמת לא ראתה ואי ראתה שטא דם בתולים הוי. ויש להשיב דאחמור רבנן בדבר שאין אמרו אלא פעם א' ולא רצו לחלק בין רואה ללא רואה ובין הגיע ללא הגיע זמנה לראות, ואי אקילו לחד, אידך נמי סמיך ובעל אפי' לא בדקה הלכך לא פלוג רבנן. ויש שואלין בקמנה שלא הגיע זמנה לראות דאקילו אפי' סדינים . . כד למה החמירו כאן אפי' לא מצאה דם, ואי

משום

נחל אשכול

א כ"ב. ב ל"ג ע"ג, מ"א ע"א. ג ל"ג ע"א. ד מ"א ע"ב. ה דף מ"ב. ו אבעלי קריין צסיי פי' שסקב"ה הזכיר צ"י אל תגשו אל אשה דלא מהני לה טבילה אם תפלוט חוץ ג"י והתם לא ה' זבים, דלכתי לא נאמר דין זבים, דזבים גופייהו וכן מזורעים היו מותרין במתן חירס, אלמא התם לא קפיד רחמנא אלא על שכבת ורע כמ"ס חוס' בשבת פ"ו ומהתם צני למיפק דפולטת ט"ז סותרת צניבה, אלמא צס"ז גרידא איירי. ז פי' חי יומא כר"ת דלינה סותרת אלא בשכבת ורע דזב דלכל מילי אמרינן דיה כבועלה. ח דף מ"ב. ט דף כ"ב. י פסחים ט"ז. יא כונתו לזכרות דף כ"ו זב שראש קרי וגדה שפולטת ט"ז והתשמשת שראתה נדה לריכין טבילה, ופרוש המשמשת כמ"ס רמב"ם ות"י אף בלא פליטה שפיל טמאה מ' התשמשת מגו"ה כדאי' נדה מ"א, וגדה שפלטת ט"ז חוץ ג"י למה לריכס טבילה הרי עזרא לא חקן טבילה אלא לרואה קרי ולא לנוגע בקרי, ואת אמרת פולטת ט"ז נוגעת היא אלא ודאי רואה הויא. יב ומנהגנו שמתחייס ה' ימים מתחלת ראי'ת ואת"כ סופרות ז"ל. יג גמ' דף ס"ה ע"ב. יד ירושלמי פ"ב דזכרות זרח מומה לאחר זיאה ראשונה. טו צבצלי טס. טז ע"כ ס"ל בכל גווא אמרו וכ"כ פר"ן. יז ס"ה ע"ב. יח ד' גלוים מכוני' הילאין, וקרוב שהכונה על רב הילאי בן רב מרי צבורא מדסמיך ל' רב נטורנאי שהי' צנו, ומי סביב ד"ח תק"מו וגם נכדו נקרא רב הילאי גאון צבורא. יט ר"ל רייף. כ כגון פלוגתא צבעל ולא מלא והדר צבעל ומלא דס. כא זהו שלא כדעת צ"י ס' ק"ג שכתב דעת רייף ורמב"ם בלא הגיע זמנה לראות אין לריך לפרוש להכי הציא עקר הדין ומה שמסיים ר' ינאי ערק אפי' מתנוקת שלא הגיע זמנה לראות ומתה המנהג החמיר על עצמו והיכא דהסיג נהיג עכ"ל. ויש ראי' לז"י לפטור דאי כדברי רבנו למאי הולך רייף לכתוב גבי פלוגתא דר"א ור"ס צעל ולא מלא ואת"כ צעל ומלא דס ר"ח אמר טמאה, ור"א אמר טהורה: הלכתא כר"ס דספק אסורא לחומר, מה שלא כתיב בגמ' ואין נפקותא לדין אבל לפי' צ"י יחא. כב ס"ד ע"ב. כג ע"י הג"מיי צסס ראב"ד. בד ל"ל דאקילו רבנן שכל בתמיה טהורים אפי' סדינים שלה מלאים

ספר האשכול, הלכות נדה.

משום דחיישינן דנאכד, טכל מקום ודאי דם בחולים הוא כיון שעדיין לא הגיע זמנה לראות ולא ראתה? טעמא דמלתא אף בלא הגיע זמנה לראות חיישינן מחמת חמור תשמיש ראשון נפתח הטקור ויבא טיפת דם חמור ולדם חמור חיישינן אפי' בלא הגיע זמנה לראות כדאמר רבא א תבעוה להנשא ונתפייסה צריכה שתשב ו' נקיים ואמרינן בפרוש אמר רבא לא שניא גדולה לא שניא קטנה גדולה טעמא מאי משום דמחמרא קטנה נמי מחמרא ואגב חמור אתי דם, הכי נמי אגב חמור אתי דם ב. יש מי שאומר דבחולה אחר בעילת מצוה מונה מיד ו' נקיים ואינה צריכה להתקין וי"ו עונות מ' פליטת שכבת זרע. וטעות הוא בידם כיון דמצרכי רבנן נקיים כל היכא דאיכא לטיחש שתפלט שכבת זרע לאו נקיים ניהו ג. ואע"פי שאמרו בוועל בעילת מצוה ופורש דמחוקינן לה לרואה, טכל מקום מותר לפרוש באבר חי. ויש מי שאומר ד שצריך לפרוש עצמו באבר טת ומדמי לה להא דאמרינן פ' ידיעות הטומאה ה היה משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי ופרש מיד הייב פי' כיון ו. ולא נהירא כלל כיון דאמר רב אשי ז שגומר ביאתו אפי' בעל נפש דאם לא כן לבו נוקפו ופורש, הכי נמי אם תאמר צריך לפרוש באבר טת לבו נוקפו ופורש. ולטעמך דמדמי ליה לאמרה נטמאתי, והתם אסור לגמור ביאתו, א"כ צריך אתה לאסור גם בבחולה, ולא יעלה על לב, אלא ודאי שאני ושאתי התם דם נדה דאורייתא, והכא דם בחולים דרבנן, ואפי' הרגישה צער וחבלה בשעת ביאה א"צ לפרוש עצמו באבר טת. וחתן שפרסה כלתו נדה קודם שבא עליה אסור להתחדד עמה אלא הי' בין הנשים והוא בין אנשים ח. וההוא דאמר רבא תבעוה להנשא ונתפייסה צריכה שתשב ו' נקיים בין גדולה בין קטנה דשמא מחמת חמור ראתה, ולא פרש הגאון ר' יצחק אי צריכה הפסק טהרה, מיהו בדיקה תוך ו' ימים ודאי צריכה בתחלתו ובסופן נדה דעלמא דאי לאו הכי לא מקרי נקיים אבל בדיקת הפסקת טהרה אפשר דלא בעיא כיון דלא ראתה ודאי אלא חיישינן שטא טיפת דם חמור בא כשנתרצית אמרינן ודאי פסקה בטהרה ט. וראי' לדבר שרבינא איעסק לי' לבר' בי רב חנינא ו' איעכב ו' ימים בחר ההוא יומא, אמר לי' רבא מ"ט עבד מר הכי, אמר לי' לא סבר לה מר הא דרבא תבעוה להנשא ונתפייסה צריכה שתשב ו' נקיים, אמר לי' אימור דאמר רבא בגדולה בקטנה מי אמר, אמר לי' בפרוש אמר רבא לא שניא גדולה לא שניא קטנה, גדולה מ"ט משום דמחמרא קטנה נמי מחמרא, והשתא היא לא סבורה שצריכה ו' נקיים ולא ידעה למה איעכב ומטילא לא הפסיקה בטהרה, ומכל מקום לא אשכחן דאמר רבינא שצריכה שוב ו' נקיים אחרים והוי סגי לה בהני יא.

מח. תנו רבנן יב נשאת וראתה דם מחמת תשמיש תשמש פעם ראשונה שניה ושלישית מכאן ואילך לא תשמש אלא חתונה ותנשא לאחר, נשאת לאחר וראתה דם מחמת תשמיש תשמש פעם ראשונה שניה ושלישית מכאן ואילך לא תשמש אלא חתונה ותנשא לאחר, נשאת לאחר וראתה דם מחמת תשמיש תשמיש פעם ראשונה שניה ושלישית מכאן ואילך לא תשמש עד שתברך עצמה, כיצד בודקת עצמה, מביאה שפופרת ובתוכה טכחול ומוך מונה על ראשו נמצא דם על ראשו בידוע שהוא מן הטקור ואם לאו בידוע שהוא מן הצדדים, ואם יש לה וסת יג תולה בוסתה ואם יש לה מכה תולה במכתה ואם דם מכתה משונה מרם ראתה אינה תולה, ונאמנת אשה לוטר מכה יש לי בתוך המקור שטמנה הדם יוצא. שפופרת אבגורי טבגר לה, פי' מסרט שריטות באוחו מקום ומוציא דם? אמר שמואל שפופרת של אבר ופי' רצוף לתוכה. אמר לי' ריש לקיש לר' יוחנן ותבדוק עצמה בביאה שלישית של בעל ראשון יד, אמר לי' שאין כל האצבעות שוות טו ותבדוק עצמה בביאה ראשונה של בעל שלישי, לפי שאין כל הכוחות שוות טז. יש מי שאומר מדקתני נשאת וראתה דם מחמת תשמיש, משמשת פעם ראשונה שניה ושלישית, דקמיתא אינה ממנינה דכיון דלבעלה לא בעיא בדיקה קודם תשמיש ודאי לא בדקה עצמה קודם תשמיש ואפשר שהיה הדם מעיקרא בבית החיצון, להכי ביאה זו אינה ממנין ג' ביאות שנתנו לה הכתובים, אבל כיון שמצאה אחר תשמיש ואית בה חששא שוב חייבת לבדוק עצמה קודם ולאחר תשמיש, ועל ידי ג' תשמישים לבר מקמייתא תחזוק לרואה דם מחמת תשמיש יו. וליתא לעניות דעתין דקתני נמי נשאת לאחר וראתה דם מחמת תשמיש, משמשת פעם ראשונה שני' ושלישית, והתם ודאי ראה ראשונה מן המנין, דהא נמי קודם תשמיש הראשון עם השני רמי עליה לבדוק יח וכן לאחר תשמיש הראשון כיון דראתה ג' פעמים בבעל ראשון, ואפי' קתני בההיא לישנא, אלמא דליכא למשמע מינה. ותו לן דלא נקראת ראתה דם מחמת תשמיש אלא אם ראתה בשעת תשמיש שהרגישה שבא הדם או ראתה מיד אחר התשמיש שבעלה חייב חטאת יט או חזק זמן כדי שתדע מן הטטה וחברך דבעלה

נחל אשכול

דם חין מוססין להם כדאי' דף ה' ע"ב. א דף ס"ו. ב וכ"כ הרמב"ן. ג רמב"ם פי"א דל"ב והג"מיי. ד רמב"ד. ה שבעות י"ח. ו ספרם עלמו בקושי אבר חייב, סיניאתו הנאה לו כביאתו, אלא נועץ לפרנוי בקרקע פי' שמחוק עלמו ועומד בלא דיסה עד שימות האבר ולו יפרס עלמו. ז דף ס"ד. ח מדלל כתב הוא יסן בין האנשים כדאי' כתובות ד', שמע מינה דס"ל כר"אש צפ' אלו מגלחין סי' ל"ו דכיוס נמי לא מחימה עמה ולא כרמב"ד אכל מותר להכניסה לחופה אף כשהיא נדה (כר"אש כתובות י"ז דס"ל דהוי חופה לכל מידי ולא אצט"י הסס אלא לענין אס גובה חיס' כתובה). ט דעת רמב"ן ורמב"ד. י דף ס"ז. יא ואי קשי' הא לא בדקה נמי חזק ז' נקיים כיון שלא ידעה דין זה, י"ל כיוס ז' כשצא בדקה עצמה וקיי"לן סופן אע"פי שאין תמלחן די כמ"ס רבנו לעיל סי' מ"ד, וכפי הסוסם שהביא הרמב"ם על ראוי' זו יש לפקפק. יב ס"ו. יג שאינה רואה אלא לפרקים ידועים ומשמשת בלא בדקה בין וסת לוסת פרס"י ועי' לקמן פרס אחר. יד בדקה צטפופרת ולמה תלא. טו שאפשר צבעל שני לא תראה ולא תטעך לבדיקה משמע אס תראה חוכל לבדוק ומכני אף בראשון, אכל לרש"י לא מהני אלא צטליסי. טז לא הומוקס להיות רואה מניחתו שחא ביאה זו צכח מרובס היתס ולריכס להחחוק בג' ביאות. יז רמב"ד. יח כדי לצרר אס תראה אחר הביאה אס הוא מוחמת חשמים כיון דאית צב ריעותא או אפטר אפי' לא בדקה עצמה קודם חשמים ראשון עם השני ומלאה דס, מוחין ג' הוא כיון דכבר אחחוקס בראשון. יט באופן שנאמר שדלוי צעל נדה אע"ג דלמח חין חייב חטאת

דבעלה באשם תלוי א אבל אחר זמן זה דאינו מטמאה בועלה טומאת בועלי נדה ב לא מקרי רואה דם מחמת תשמיש ומוחרת לבעלה אחרי שנטהרה מטומאתה. מיהו אם נמצא דם על עד שלו שקנה עצמו בו לאחר תשמיש והיה נקי בחלה, אפי' אחר זמן הרבה ידוע שבשעת תשמיש ראתה כדתנן ג נמצא דם על שלו טמאים וחייבין בקרבן ולא מחלק בין אותיות ללאחר זמן ואם דרך הבעל להוציא דם מפי האמה הרי זו חולה בו ד כמו שאמרו אם יש לה מכה חולה במכתה ובתוספתא דזבים ה נמי שנינו שכבת זרע אדומה ואשה חולה בה. יש מי שאומר ו שאין אנו בקיאים בשעורים הללו וכל שרואה דם סמוך לתשמיש הרי היא בחוקת רואה דם מחמת תשמיש ואין טעם לדבר שאין צריך בקיאות לשער כדי שתרד מן המטה ולכמה תקנות חתרו להתיר אשה לבעלה ולמה נוסף חומרא. הוי לן אם לא ראתה ג' פעמים רצופים מחמת תשמיש אלא פעם רואה ופעם אינה רואה מחמת תשמיש לא נקראת נתחוקה להיות רואה מחמת תשמיש והכי נמי אמרינן במועד ז ובוסתות היכא דלא קבעה ג' פעמים בסדר זמנים לא קבעה וסת, ומינה איכא למילף אם ראתה לעתות קבועות בשעת תשמיש כגון בליל טבילתה ובינתיים לא ראתה תפרוש פעם אחרת בליל טבילתה, ואם לא ראתה בו, אינה צריכה עוד לחוש לליל טבילתה כראמרינן גבי וסתות ה ראתה ליום מיוחד כגון בר"ח אפי' ראתה ב' פעמים בר"ח נעקר בפעם א' אבל בתחלה מיתש חיישא עד שתעקר, ואם שמשא ג' בליל טבילה וראתה בתשמיש זה ובינתיים לא ראתה הוקבע ראיתה בתשמיש בליל טבילה ולא תשמש עוד בליל

טבילה

נחל אשכול

דלא ידע ואין מטמא חלה אם מוחזקת לכך או שבעל סמוך לוסתה שזויות י"ח ורמז"ס פ"ה דסגנות. א למ"ד דלא צעיק מחיכה ומז"ח כדאי' דף י"ד, והסיח ותבדק דקאמר רבנו לאו דוקא, כמ"ס רשב"א וחס' דף ס' ע"ב, חלה פרושו כדתנן במתני' ותדיח פניה הדמה צטלומא דאי סתה עד שתבדק צמורין אחר אחר זמן הוא ואין לבעלה טומאת נדה ולא חלה תלוי. ויש לתמוה על רבנו וכן על המרדכי וסמ"ג שכתבו נמי כדי שתרד מן המטה וכן פי' הרע"ב, ובגמ' י"ד מסקינן דאחר זמן שבעלה טמא לרבנן טומאת זוגעל נדה מספק ובאשם תלוי, הוא צשעור כדי שחשיט ידה תחת הכר ותטול עד ותדיח פניה, אבל כדי שתרד מן המטה ותדיח הוא אחר אחר זמן ואינה מטמאה את זוגעה. וכן מחמיבין על הטור סי' קפ"ז שכתב כרצנו, ותוך סב"ח לע"ג דר"א דאמר כדי שחשיט תחת הכר ותטול עד וכדי שתרד מן המטה ועד זידה חד שעורא סליק בקוש', מ"מ לא סליק בתיובחה והלכתא כותי'. ופרשו דבריו, דודאי ליכא למימר דכדי שתרד מן המטה דמתני' מיירי צעד זידה ולהכי תוך שעור זה אם מלאה דם הבעל טמא דמקרי אחר זמן, כיון דצברייתא נקרא שעור זה כדי שתרד אחר אחר זמן, ול"ל דצרייתא מיירי צאין עד זידה, דהו"ל לפרש כמ"ס חוס' כיון דמתני' קתני האי ליטמא על עד זידה. ולהשוות לשון משנה וצרייתא ע"כ י"ל דמתני' נמי מחשב כדי שתרד מן המטה לא לשעור אחר זמן, אלא לשעור אחר אחר זמן, שבעלה טהור ומתני' מסורי מחסרה כר"ח ולא כר"א, מיהו חטפ"כ דין דר"א אמת, דמתני' וצרייתא דמחשבי כדי שתרד מן המטה לא אחר אחר זמן, מיהו חטפ"כ מיירי שאין העד זידה ולדין להוסיף אחריו ולהכי צועלה אינו טמא מ"הס. אבל אי עד זידה, ח"כ השעור כדי שתרד מן המטה ותדיח והשעור חשיט תחת הכר ותטול עד חד שעורא הוא כר"א. ולענין יחישב בפסוט דמתני' אחר, דודאי קי"ל כמתקומא דר' חסדא דאמר מסורי מחסרה ערש", אבל רשב"א פרש דלא מחסר למתני' דאם נסה צמתני' אחר זמן כדי שחשיט תחת הכר, למה הדר קתני: אחר אחר הוא כדי שתרד מן המטה, כבר אמר משך הזמן שבעלה טמא מספק כדי שחשיט, וידענו ממינא אחר זמן זה צועלה טהור (ואי לר"ע כל מע"לע דין אחד שמטמא צוענה) אלא דודאי הכי פרושא דמתני' נמלא על שלה לאחר זמן טמאין מספק ולא פרש הזמן הזה, והדר תני איזה אחר זמן של שעור זה שחלקו רבן על ר"ע ואמרו אינה מטמאה צועלה? משפחה כדי שתרד מן המטה ותדיח פניה עד מע"לע, ושעור זה לאו לגלויי אנפשי' קאחן, דהא כל מע"לע דינא הכי למר כדאי' לי ולמר כדאי' ליה, אלא לגלויי מה דתני צרישא אחר זמן מטמא צועלה, מסוף אחר זמן זה ותמלת אחר אחר זמן אם שפחה כדי שתרד מן המטה ותדיח ודקתני צברייתא לא שפחה צכדי שתרד מ"הס ותדיח צתוך זמן הוא, שפחה כדי שתרד מ"הס ותדיח לאחר זמן הוא עכ"ל. והשתא שפיר נקט הטור ליטמא דמתני' שהטור לא כתב תוך זמן כדי שתרד מן המטה ותדיח אלא כדי שתרד וז"ה, וצנגע שתרד מ"הס מרגש דבר למ צבית מיטון שזב ומתני' חזב עדיין תוך זמן דמתני', ומוכח כן כיון דמתני' אמרה אחר אחר זמן הוא כדי שתרד מ"הס ותדיח, מיהו אם חויה לריכה להדיח שמרגשת דהס בלי שגריכה ליעול עד ולבדוק עדיין תוך זמן הוא. ומסוקות צ' קושי' צ"ו על הטור למה מציא שעור כדי שתרד ולמה לא קאמר ותדיח. והא דלא נקט הטור שעור כדי שחשיט ידו תחת הכר, שאין זה שעור מסויים כ"כ לפעמים הכר רחוק ולפעמים קרוב ולריכה להאריך זרועה, אבל כדי שתרד מן המטה שעור מסויים. ומסייע לי' צרייתא דקתני לא שפחה כדי שתרד מ"הס ותדיח תוך זמן וטמא מספק, שפחה כדי שתרד מ"הס ותדיח אחר זמן הוא וכן עד מע"לע. וקשה למה למיבדק שפחה כדי שתרד ותדיח אחר זמן הוא, לימא לא שפחה תוך זמן, שפחה אחר זמן הוא, אלא מש"ה הדר קתני שפחה כדי שתרד מ"הס ותדיח אחר זמן לא שמועינן שאם מלאה צכדי שתרד מ"הס קודם שלקחה עד לקוחה כגון צשעה שירדה מ"הס הרגישה שזב הוי תוך זמן מיוב אשם תלוי אבל אם הדיחה ומלאה, אחר זמן הוא (ופרושו אחר אחר זמן כפרש"י). ב אבל טומאת מגע דרבנן צמע"לע דף ט"ו. ג דף י"ד. ד הצי" ס"ס ק"ץ הביא כן צסס הרשב"א וכ"כ צס"ע ק"ץ סע"י כ' מי שרגיל ללאת דם מפי האמה וצשעת תשמיש נמלא צעד האשה (ומכ"ס צעד שלו) דם חולה צבעלה והוא תחשו' רשב"א, אבל משמע דהאי מעשה מיירי שהי' דרכו להוליא דם מפי האמה אפי' שלא צשעת הטלה מ"ה, אבל אם אינו מוליא חלה צשעת הטלה מ"ה יש לספק, ומשנ"י נראה דחולק, אבל אם ראה קרי ולא הדיח ודאי אין לחלות בו אף אם צבעלה שתן רואה דם, ואם ספק הוא, אם רשאי לבדוק ולהוליא זרע ע"י בית שמואל ר"ס כ"ה דמייתי ראי' דמותר להוליא זרע לראית אם הדם ממנו מהא דאמר צבימות ע"ו גבי נקב צעטרס וספק אם נחס מיתין נהמא מיתמא ומיתין אצי פוקרא כדי סיוליא זרע ומסיים ויש לדמות. ה גס צנד"ס ס"ס ק"ץ הביא חפ"צ דוציס. ו ראצ"ד ונח מלאנו לו חצר בין הרשאים ורמ"א פסק כותי'. ז צ"ק ל"ו ראה שור נגח שור ולא נגח חס אין וסח סרוגין לא מקרי מועד. ח דף

ספר האשכולי הכרות נדה.

טבילה אבל בשאר הימים מותרת א והכי נמי תני' אם יש לה וסת תולה בוסתה, כלומר אם ראתה טחמתן השמיש בעונות קבועות תולה בוסתה ולא השמש עוד בעונות אלו ב. יש מתכמי צרפת האומרים בדביקה ע"י שפופרת לא טהני להתירה לבעל ראשון ושני אלא לשלישי ומשלישי ואילך וכך שמענו בשם רב סעדי' גאון ויש מי שהוסיף שאפי' לבעל שלישי נאסרה כיון דלכל ג' כבר הוחזקה להיות רואה מ' השמיש לא סמכינן אבדיקת שפופרת כיון דבאצבעות וכוחות של ג' הוחזקה אינה טוציאה שפופרת מחזקה זו ג. ולא נהיר לן דלא אמרו בשלישי עד שתהגרש ותבדק ותנשא לאחר כמו שאמרו בבעל ראשון ושני אלא כך אמרו נשאת לשלישי וראתה דם טחמת השמיש מכאן ואילך לא השמש עד שתבדק אלמא בבדיקה הותרה לו ד, אלא לראשון ולשני אפשר באסורא קמא קיימא והכי דייקינן בגמ' ה. וחוי לן טעמא דלא סמכו בראשון ושני אבדיקת שפופרת כל כמה דאיכא תקנתא אחריתא מהא דאמר ר' ירמיה וירא ו סרברי כולם נלמד בעל נפש לא יבעל וישנה, דחיישינן שמא טחמת חמוד השמיש ראשון ראתה דם, ואע"ג דרבא השיב בועל וישנה כי תני' הריא לטהרות, היינו טעמא דבסחם נשים לא חיישינן כדאמר דלמא לכו נוקפו ופורש, אבל היכא דראתה ג' פעמים טחמת השמיש ודאי יש לחוש דלמא טחמת חמוד השמיש ראתה להכי לא מתירין לראשון ושני ע"י בדיקת שפופרת דליכא חמוד באצבע זו כהני אצבעות שטחוקות להן לרואה, ברם משום הקנת עגונה התירו לשלישי כיון דליכא תקנתא אחריתא ז. וקשי' לן דהכא אמרינן משמשה פעם א' ב' וג' עם בעל ראשון ובעל שני ושלישי ואכתי בספקינן

נחל אשכול

ס"ד. א דאמרינן טבילה גרמח ופעולתה צלילה סקרוצה לטבילה ולא בשאר לילות. אבל אם ראתה פעם ח' או שנים צליל טבילתה והפריסה עלמה וזעלה צליל טבילה השלישי ולא ראתה זו עקרה פעולת הטבילה ומותרת צליל טבילה הרביעי, ואי קשי' דלמח טבילה ותשמיש פעלו בדרופס ולכך לא ראתה פעם שלישית וליחס פעם ד' שים לרוך טבילה ותשמיש דכה"ג אמרינן בכל וסת הגוף והימים דחינו נעקר אלא צבוא שניהם יחדו. ונ' דלענין זה חלין מתחלה הכל בטבילה והרי עוקרתה וכ"כ ס"ט. מיהו אם ראתה ג"פ רופין צליל טבילה ובינתיים לא שמעה דאסורה לבעלה קשי' ודחי למה תהא אסורה צליל ב' לטבילתה, נימח נמי טבילה גרמח וכיון שעבר ליל טבילה בטל יומה וכוחה, ומכ"ס שים להקשות למה אם ראתה ג"פ צליל טבילה רופין ובינתיים שמעה ולא ראתה דאמרינן לה תמיד צליל טבילה (אבל בשאר לילות מותרת ולא כטו"ז ס"ק י"ז) נימח נמי אם הפסיקה צליל טבילה ד' ה' ו' שלא שמעה ולא ראתה דחינן דטבילה לא גרמח, תשחרי ומכאן ולהבא חף צליל טבילה? ונ"ל כל זמן שלא הוחזקה ג"פ רואה מ"ח צליל טבילה, חלין בטבילה ודי אם פ"ח לא ראתה צליל טבילה דעקרה להאי חששא. אבל הוחזקה רואה מ"ח צליל טבילה חף שבינתיים לא ראתה, לא מהני אם כמה לילי טבילות לא תראה נהחירה צליל טבילה, דמי יימר דטבילה לחוד גרמח דלמח השמיש ראשון צליל טבילה גרס, להכי אסורה צליל טבילה, ומה"ט נמי אם ראתה ג"פ רופין צליל טבילה ואין תשמיש היתר ביניהם כמ"ס רמ"א סע"י יו"ד אסורה לעולם דאמרינן מ' תשמיש הוא ונא מ' טבילה, אבל חי תשמיש היתר בין ג"פ דלילי טבילה שלא ראתה, לא נאסרה אלא לילי טבילה, ובהכי חיירי רמ"א כמ"ס כ"ופ וס"ט ורבונו. ואי קשי' מאי קמ"ל רמ"א פשיטא אם ראתה ג"פ רופין בג' לילי טבילה ואין תשמיש היתר שאסורה, קמ"ל דלא חלין בטבילה, ב כפרס"י סכ' אם אינה רואה כל שעה מ' תשמיש אלא לפרקים חולה בוסת ומשמה בנא בדיקה בין וסת לוסת. לכאורה משמע מדבריו שאם אינה יכולה להמליא וסת צרור ונכר לראיות תשמיש לא מהני ביאת היתר בינתיים ודלא כר"ס דס"ל רופים צעינן, וסוז ראיתי שקדק בן בספר גור ארי' לא' מחכמי מנטובה, וליתא דרס"י מודה דצעינן רופין אבל כונתו אם ראתה פ"ח מ' תשמיש ואח"כ לא ראתה וסוז ראתה ודאי לריכה לדקוק עלמה אחר ששמעה פעם ד' שמח ראתה, חט"ג דנקפילה לא חיישא צפ"א, כיון דלאו וסת הגוף אלא ע"י אונס מעשה, מ' תשמיש ודאי גרע (עתוים' בצורות כ' ד"ה רבינא) מזה וכך דקדק כ"ופ מדברי ראב"ד. ומ"ס ש"ך, ס"ק ל"ה דמ"ח גרע מוסת הגוף כיון דבא ע"י אונס, היינו לענין דלא אמרינן לה נכתלה לשמש פעם ב' אבל לאחר ששמעה ודאי לריכה בדיקה כיון שראתה בתשמיש ראשון, וס"ל לרס"י אם קצעה וסת לראי' זו כגון שראתה מ"ח ג"פ בר"ח ובינתיים לא ראתה ומותרת לשמש יום ב' במודם חט"פי שראתה בר"ח בלא בדיקה ח"ה, ולא קאי רס"י אבדיקת שפופרת. מיהו חף אם נאמר דרס"י ס"ל דלא צעינן רופין אפשר לשיטתו' אויל דלא מהני בדיקת שפופרת להחירה לבעלים הראשונים אלא לג' (דכמו דאמרינן אין כל הכמות שוות, ה"נ בדיקת שפופרת אין ראי' ברורה לכת האבר), ה"נ ברואה מ"ח ג"פ חפי' הפסיקה ביניהם יש לחוש שהפסק ה' שלא בעל זכה כבראשונה וכמ"ס רס"י: שמה צעילה זו זכה מרובה, ולמותר נמי, ואין כאן עקירה ברורה אם פעם ח' לא ראתה, ולהכי נמי לא מקילין בצעל ח' וב'. אבל כ"ס ס"ל בראשון ושני נמי מהני שפופרת ולא אמרינן אין כל הכמות והאלצעות שוות למותרת, להכי ודאי מהני לכ"ע אם הפסיקה בינתיים ולא ראתה. ג רמב"ם. ד הרמב"ם גרס כרי"ף יתר מכאן לא חנשא עד שחזק וממילא משמע לדידי' אסורה מדלא אמר לא תשמש עד שחזק ורבונו גרם כוונתו בגמ'. ה אפשר כוונה שפוחים' הקשו צבא דפריך בגמ' וחזקו בביאה ראשונה של בעל שלישי, ליפרוק וחזקו עלמה בביאה שנים של בעל שני דלענין אלצע שלו כבר ראתה, והטעם אין כל הכמות שוות ואין כמות ראשונה ראי', אכתי לא ידע, אבל חי אמרת לבעל ח' וב' לא מהני בדיקה חפי' אין דס' במוך חין צרור להני אלצעות שראתה בהם כבר, להכי שפיר אין בזדקין, דכבר השיב חין כל האלצעות שוות, וה"ט דאין בזדקין בראשון שאין בדיקת שפופרת ראי' ליה סכבר הוחזקה לו, ולהכי נמי לא פריך לדקוק צעל שני דכיון דלא אחזקה כ"כ לשמי לא חזקו בראשון שפופרת, דשפופרת אינה מחקנה דלא מהני לבעל ח' וב' דכל כמה דאיכא תקנתא להנשא לג' בלא בדיקה לא סמכינן אבדיקה, וכיון דלא מהני להחירה לאסרה נמי לא חקנוה, אבל בג' דלדידי' חקנו בדיקה לחקנה פריך שפיר ומשני שלא הוחזקה לכל הכמות, ואפשר שזה כוונת הש"ך ס"ק י"ד. ו דף י"ו. ז לפי סברא זו אפשר דמודה רס"י אם ראתה ג"פ בראשון או צעני ואח"כ שמעה בצאסור ולא ראתה דמותרת להם, דתשמיש זה שלא ראתה עדין מבדיקת שפופרת דאיכא נמי חמוד כפסק רמ"א סע"י יו"ד ולא כמ"ל שמצינן ש"ך דצעי ג"פ. וענ"ד ה"ט רמב"ם אומר חף לבעל ג' בבדיקה דלדידי' כל אשר לריכה בדיקה אחר תשמיש, דמייס דלמח מחמת חמוד תשמיש ראתה ח"כ

מספקין אם הדם מן המקור ומתירין אותה אם בדקה ע"י שפופרת ולא הי' דם בראש המכחול, ובעלמא אמרינן א נמצא דם על שלה או על עד שלו טמאין וחיובין בקרבן ולא מספקין שמא מן הצדדים הוא. ובתור עיונא לא קשי' מירי, לטמאה משום נדה לא מספקא לן דדם הנמצא באותו מקום חזקה מן המקור ב אבל לא אמרינן מחמת תשמיש ראתה ג. יש מי שפרש הא דתני' אם יש לה וסת תולה בוסתה כגון ששמשו סמוך לעונת וסת שלה אף שעדיין לא הגיע העונה אמרינן מחמת חמום התשמיש נתקרב ובא ד' ותו שהוא רוב המצוי בנשים לשנות וסתן עונה או יום או לקרב או לרחק, וכיון שהדבר מצוי ודאי נראה שלא לצרף ראייה זו, ומכל שכן שאין מצרפין אם עבר ושמש בעונת וסת עצמה וראתה. ויש מי שאומר ה שפרש אם יש וסת תולה בוסתה שיש לה וסת הגוף כגון שפיהקה או עטשה הרבה ושמשו וראתה תולה בפהוק ועטוש. וגם זה נכון שהקילו חכמים בכל מה דאיכא למיתלי עד שנתחוקה לראיה מחמת תשמיש. ותו תני' ואם יש לה מכה באותו מקום תולה במכתה, ואם דם מכתה משונה מדם ראייתה אינה תולה, כלומר משונה מדם שהיא רואה אחר תשמיש. משמע דוקא בידוע ונראה שהוא משונה אבל מסתמא חולין ו מיהו לא אמרינן שמש . . ז. ובסיפא קתני נאמנת אשה לומר מכה יש לי במקור שמתנו יוצא הדם ואלו ברישא אמר אם יש לה מכה תולה במכתה, משמע אפי' אינה יודעת ודאי שסן המכה יוצא דם. ונראה דרישא איירי לענין הרואה דם מחמת תשמיש דאקילו רבנן שלא לאסרה לעולם ה אבל סיפא מיירי להתירה לבעלה בלא ז' נקיים, ולא מהני אלא אם הוא שלא בשעת וסתה והיא יודעת ברור שהמכה מוציאה דם ט. אבל בשעת וסתה אף אי מכתה ודאי מוציאה דם אין תולין

נחל אשכול

ודאי צדיקת שפופרת שלא נמצא על ראש המוך אין ראי' לאלצעות שראתה בהן ע"י חמוד תשמיש, אבל בצעל ד' איכא ס"ס שמה לא תראה ע"י אלצעות ואם תראה שמה הדם מן הצדדים, כיון דצדקה צפופרת. ונראה שחס צדקה לראשון ושני צפופרת ונמצא דם על גדי שפופרת כ"ע ס"ל דמהני נמי לבעל ראשון שעיינו רואות צדדיו מאלן צל הדם ולא גרע מהא דאם יש לה מכה תולה במכתה דצדיקה זו אם נמצא בלדי שפופרת לאו צפירות אחרת דסתמא אחר צדדיהא חס לא נמצא דם על ראש המוך בידוע שהוא מן הצדדים, ולא צבי סיפא דם נמצא על הצדדים כמ"ס הש"ך ס"ק י"א והאחרונים ולא כמ"ס. והוא מביא ראי' מר"אש דבעינן דוקא נמצא בצדדין מהא שכ' הר"אש מה צדיקות שייך לראות חס הדם בראש המוך או מן הצדדים. ואין זה ראי' דלגבי הראש ד"כ, שראש ד"כ אין לנו בקיאין בצדיקות המוך פי' לראות חס הדם בראש המוך או בנה, דאי לא נמצא דם כלל מאי אין אין צדיקות ענינם לנו לראות היש בו חס אין, על זה כ' הר"אש שאין נריך צדיקות להבדיל בין הראש לצדדים. ומרמזים ודאי משמע כש"ך דלא תלי' אם נמצא בצדדים, שכ' חס לא נמצא ע"י שפופרת בראש המוך אמרינן נתרפאת, מאי נתרפאת דקאמר, הא חזינן דלא נתרפאת, דהדם צל על הצדדים, אלא צדיקות איירי שלא נמצא כלל על השפופרת. ומה"ט חס בצדי שפופרת ולא בראשו נמצא דם לית דין ולית דינא דלאו ממקור הוא ולא מ' חמוד ראתה ושרי' אפי' לראשון. מיהו יש לתמוה אי צדיקה הצדיקות איירי דלא נמצא דם מן הצדדים, איך חזירין ע"י צדיקה שפופרת אפי' חס אחרת להיות רואה מ"ת האי דם מהיכא אתא, אי מן הצדדים על גדה הו"ל לאשתכחתי. ויש להשיב ע"י שהשמש דם ויוצא ונכנס דומק בצדדים יותר משפופרת הבאה בנחת, להכי תולין אחר הצדיקה בצדדי הרחם, דל"ל מן המקור בפגעו בו, כיון שגם שפופרת נוגע במקור ולא הי' בו דם. והעקר דרואה מ"ת אינה אסורה אלא מחוס וסת דרבנן כמ"ס חוס' ד"ה ונאמנת וב"י צ"ס חשו' מהר"ם, דמלאורייתא אין חוששין שמה תראה פעם א', דאשה בחזקה טהרה עומדת וגם האי וסת לתשמיש מקרי קלה וסת אונס כקפילה ולא קצטה אלא חששא צלמא ונעקר צפ"א כמבואר לעיל, ואף שלטור וסת קפילה הוי וסת גמור, מ"מ נעקר צפ"א, והכי נמי לא הוי וסת גמור ולא הוצרך שם צל ממקור, והמכחול שאין בו דם ראי' שלא צל מן המקור, הלכך אפי' אם אחר הצדיקה תשמש ותראה אמרינן מן הצדדים. מ"מ למעשה אין להחירה חס שוב תראה בשעת תשמיש אחר הצדיקה חס לא נמצא על גדי שפופרת. א דף י"ד, ואע"ג דבשעות י"ח אמרינן דמיירי בצדדין לוסתה והחזקה לרואה בזמן ההוא, מ"מ מוכח שם שלא בצדדין לוסתה פטור מטעם שהוא אונס אבל חייב מטעם איכא חס הי' שנגג וכך נריכין לפרש נדה י"ב מהו לחייב צעלה מטעם היינו צעטור חייב ח' חס הי' שנגג ונ"מ שהוא טמא מ' צעל נדה כמ"ס נ"ב, ונ"ל דמיירי שהרגישה בשעת תשמיש דל"כ למה לאחר אוחוס ספק הא ידיענן שבשעת תשמיש נטמאה, והו נמצא קתני אלא לאחר תשמיש נודע. ב י"ז ע"ב. ג אלא מקרה הוא שהדם צל בעת ההיא, אבל כאן אחרת אומר שראתה מחמת תשמיש, נגד זה איכא רוב נשים אין רואות מחמת תשמיש כמ"ס, ואיכא למימר דצד מן הצדדים כל זמן שאתה מחליט מחמת תשמיש צל, אבל אם אתה אומר לא מחמת תשמיש צל, אלא מקרה היא שצל בעת התשמיש ופעם אחרת תשמש ולא תראה אז ודאי אמרינן רוב דם מן המקור ולהכי נריכה נמי אפי' בפעם ראשונה שתראה בשעת תשמיש ז' נקיים. ד כ"פ ר"ן ופרישה. ה ח"ה. ו וכ"כ הר"אש והרשב"א חס לא נחברר שהוא משונה תולה במכה לפי שהאשה בחזקה טהרה עד שתראה ודאי. ז ל"ל לא אמרינן שמש עכרן כמו דאי' דף י"א ע"ב צבי בחולה שחם ראתה דם בחולים ושמשו וסתו אמרינן אכתי דם בחולים ושמש עכרן ע"י התשמיש ושניהם והכא לא אמרינן, שאמי חסם דהחזקה לרם בחולים בכל תשמיש ותשמיש, אבל הכא ווי החזקה לראות בתשמיש דם מכה, הא ספקא הוא חס מן המכה ווי לנו חס נאמר שתולה צה. ח דוסתות דרבנן ועוד רוב נשים אין רואות מ"ת כמ"ס צ"י. ומבאי טעמא נריכה ז"י דלא סמיכין למימר דם מכה הוא וכ"מ חס"ך אבל הצ"ח מחיר צל עיין וכן משמע מרדכי צ"ח חס"י חמ"ד. ט ורמזין צהלכותיו פ"ז כ': שרואה מחמת תשמיש החולה במכה אינה מותרת לבעלה אלא כשתפסוק, ר"ל כשתפסוק ז"י ומשמע אפי' יודעת שמתה מציא דם. מיהו נ' שלטעמי' אזיל דצפ"ג כ' הי' באשה מכה בצדדין מקום שהדם שותת יש מי שהורה שמתכין אותה אפי' צו"ה, ויראה לי שמתכין אותה, שאם הי' דם מכתה משונה מדם ראייתה טמאה ודאי, ח"כ פעמים אתה מביא אותה לקרקע ולצדוק דמים ע"כ ולהכי לא מקיל בראש מ"ת לחלות במכה אלא לענין שלא לאסרה לבעול אבל לא לענין ז"י. ודע שרמזין בצדדין כ' אף רואה מ"ת צו"ה אין תולין במכה, אבל בהלכות ודאי דעתו להקל בזה לענין רואה מ"ת, שצפ"ג כ' אין תולין

ספר האשכול, הלכות נדה.

תולין בה דאם האמר כן לא תטמא לעולם. והא דאמרין בפ' כל היד א' הרואה דם טחמט מכה אפי' בתוך ימי נדה ב טהורה דברי ר' שמעון בן גמליאל, רבי אומר אם יש לה וסת חוששת לוסתה, ומסיק דלכ"ע וסתות דרבנן, והכי קאמר רבי לרשב"ג כיון דאמרת האשה טהורה מכלל דמ"ל הדם טמא אע"ג שמטמכה שבטמא בא מקור טקומו טמא, אני אומר דם נמי טהור דמקור טקומו טהור, ואי חיישת לוסת כיון שראתה בשעת וסת סברת דם מקור הוא, א"כ אשה נמי טמאה, אלמא לכ"ע האשה טהורה אפי' בשעת וסתה אם תולה במכה? שאני התם דרואה דם טחמט מכה חנן שמרגשת ודאי שהדם זכ מן המכה ג. — יש מחבורתנו שאומרין עכשיו אין אנו בקיאיין בבדיקת שפופרת ואין סומכין את שידוע שדם בא מן הצדדים שהרי החמירו בנות ישראל אפי' רואות דם כחרדל וכו' ואין חלוק סאין בא הדם. ואנן לא חוי לן האי פרושא, שאין בחומרא דר"ו לאסור דם טהור אלא פרושא דמלתא דר"ו אפי' רואות טיפת דם כחרדל שא"א לומר דאי' בי' ראה מג' ימים ואין חשש זיבה כלל, אפ"ה החמירו כאלו ובות הן ויושבות ו' נקיים, ותו דטיפה א' דאיכא למיטר לאו ממקור אתי ד אפ"ה יושבת ו' נקיים אבל בדם טהור לא מצינו חומרא, ואי לא החרימו גאונים על דם טהור מדין הגמרא ודאי מותר לבעול על דם טהור. ומסברא נאמר דלא החמירו בנות ישראל לאסור עצמן בחבלי עגון לעולם, ולא החמירו אלא היכא דאיכא תקנתא לחזור להיהרר לבעליהן, ולוו אין לה תקנה אלא ע"י בדיקה פשיטא דסומכין עלה. תדע לך, שהרי מצינו שנבי דם בהולים לא סמכו אמוראי אדם מכה בתולים, שרב ושמואל וד' יוחנן וריש לקיש אטרו כועל בעילת מצוה ופורש ה' ואלו הכא שקלי וטרי שמואל וד' יוחנן וד"ל כיצד בודקת עצמה הרואה טחמט תשמיש, ואמרין אי מן המכה או מן הצדדין טהורה, אלמא לא גזרו לאסור אשה לעולם ושאינו בתולה העשויה להתרפאות ו' ולא זו בלבד אלא אפי' מה דלא אשבחן בהדי' שהקילו רבנן ברואה דם טחמט תשמיש נהירא לן למידק ולאחריו אתקנתא. ומדתנן ד' אע"פ שאמרנו דיה שעתה צריכה להיות בודקת הוין מן הנדה והיושבת על דם טהור ה' ופריך וחבדק עצמה בימי טהור שמה תקבע וסת, ומשני דמימי טהרה לימי טומאה לא קבעה. ומההיא טעמא חוי לן המשמשת בימי טהור וראתה ג' פעמים טחמט תשמיש כיון דהתורה העתירה לדם זה לא מקרי אתחוקה לרואה מחמט תשמיש ט.

וצריך

נחל אשכול

תולין בז"הו במכה שאפי' בתולה שחין מכה גדולה מזו לא טהור, אבל בפ"ו גבי רואה מ"ח כ' תולין במכה ואם חין מכה מזיב' שפופרת ובודקת ואי נפלה חמוה חררת דם נתרפאה כדאי' בגמ' ומסיים בז"הו חין מטריין אותה ע"י שפופרת ומררת דם ולא קאמר ולא במכה, אלמא במכה בז"הו נמי תולין כדי שלא לאסרה לעולם. ופרש רבנו פה ומסיים למ"ש רמ"א סעי' ה' דמחור במכה אף בזחין לה וסת כל זמן שלא ידיען שהדם בא מן המקור דהוי ס"ס (ועגו"צ שמפרש יפה מה ס"ס) ספק מן הצדדים והח"ל ממקור שמה ממכה שבמקור. א דף י"ו. ב ימי עוגת וסתה. ג להכי אפי' בשעת וסתה טהורה, וליכא למימר ח"כ לא תטמא לעולם? הלא חין מכה זכה לעולם, ואינה שופעת כנהרס וזמון שאינה מרגשת שזכ מן המכה ביום וסתה ורחצה טמאה, וכל זה יש לדקדק מחיס' שם ד"ה ומר סבר. וכך לשין רמב"ם אשה שראתה דם מ' מכה טהורה אפי' בשעת וסתה וסתה חררה וכו' כ"כ ה"ך. מיהו מ"ש ז"י וד"מ סהרמב"ם מחיר כרשב"א בשעת וסתה אפי' אינה מרגשת שמכתה מוציאה עמה דם מכה וסתות דרבנן, לא מלאנו בפירוש דרמב"ם, מיהו יש מקום לזה סהרמב"ם הקיל מאד בוסת כשעברה העונה אפי' בדיקה ח"כ כמ"ס הר"ן ומקיל לבא מן הדרך אפי' יסנה אפי' לא עברו ימים כדי שתטבול, ח"כ ליכא למימר כסברת חיס' וכי לעולם לא חטמה. ד' כדאמרין דף מ"א ע"ב מקור שהזיע כשתי טיפי מרגליות למאי חילימא לטומאת ז', ה' דמים טמאים באשה ותו לא, אלא לטומאת ערוב דדם לזן מטמא בנגעו בי, ודוקא תרחי' אבל חדא חילימא לטומאת ז', ה' דמים ושמעתי מאל"מו הגו"ל שהורה בשם רבותיו אם מלאה אשה בבדיקת ער על ראש העד טיפה אחת והאי יש בו מחיס וסת לאותו יום כשהורג בהם אכל לא מלאה כלל על ראשו אלא על גדי עד טיפה קטנה זהו בכלל חומרא דר"ו וטמאה היא, אבל אינה חוששת לוסת כמו שאין בכתמים דין וסת. ה ס"ה ע"ב. ו והא דאמרין דף י"ו הרואה דם מ' מכה אפי' בשעת וסתה טהורה אע"ג שהיא לשעה שאני החס דמיירי שמרגשת שהמכה מוציאה דם עתה כמ"ס תוס' וגם אינה יודעת והאי שעשי להתרפאות. ז י"א ע"ב. ח מן הנדה פרש"י כיון דראתה יום ח' טמאה ז"י ח"כ בדיקה בזיין דבלא"ה טמאה והיושבת על דם טהור לא צריכה בדיקה אפי' תראה טהורה עכ"ל. וקשה כיון דכל בדיקה לטהרות לרש"י, ואינה עסיקה בטוהרות לנ"ב, למה לא פרש נמי גבי יושבת על ד"ט דלא צריכה בדיקה דאפי' לא תראה טמאה לטהרות כמ"ס גדה? וי"ל דנקט טעם אחר דאי הטעם מחסו דאסורה להטעסק בטוהרות ליחיי נדה לחוד דמ"ט ח"כ מחיס דח"א לה לעסק בטוהרות, יושבת נמי ח"א דהוי כנדה לענין טוהרות, מח"ס נקט ביושבת על ד"ט הטעם שאם תראה טהורה, מ"מ קשי' למה לריך הס"ס לטעם זה, הא אף אם לא תראה טמאה לטהרות, מחילא ידיען מנה כשם שנה ח"כ שלא תוכל להטעסק בטוהרות. ה"י יושבת ח"כ שאם לא תראה נמי טמאה לטהרות? וי"ל דאי תנא נדה לחוד הו"ה יושבת על ד"ט הו"ה דמותרת ליגע במעשר ובתולין שנעשו ע"ק נדה ז', ע"א ע"ב) תבדק ענמה קמ"ל אף אם תראה טהורה ואינה מטמאת. ועוד י"ל דהו"ה תבדק עלמה כד' נשים שדיה שעתן וגריכות בדיקה כדי שלא תשכח מהן כמ"ס תוס' דף ל"ט כיון דימי טהור נמי זמן אריך קמ"ל. ט וכ"כ ה"ך ס"ק ל"ב, וכך משמעוה בגמ' י"א ע"א דמסיק דליכא לפרש תחתי' מבקשת ליטב על ד"ט דמי קתני מבקשת יושבת קתני (ומסולקת קושי' תוס') ופריך לרב דאמר מעין ח' הוא תבדק דלמא קבעה וסת ומסיק אפ"ה מימי טהרה לימי טומאה לא קבעה. וי"ל לאו מטעמי' דבימי טהור מסולקת מדמים, אדרבה הא קא חזין דבשבוותן ראשיות אחר לידה מדלפת ממולסת מוסרי רחם וכל הנשים יתנו עדותן וסיוולאות מן הכלל חולות הנה שאין להם דם, להכי חמינא חופכא שאין ראוי מראית ימי טהור שתראה אחר ימי טהור, שאני חומר אחרי שנתחזקו איברי לידה לא תראה, ולהכי מימי טהרה לימי טומאה לא קבעה וכן הרואה דם בכתמים בימי טהור חוי אומר מחמט חולסת הלידה בא, ואחרי שנתחזקה לא יול המוקור בנגעו בו אבר התשמיש. ואין קושי' ממה שאמרנו מיניקה מסולקת מדמים היינו אחר ימי לידה וימי טהור דאין סהדי שראויה בשבוותן ראשונים וכ"כ רש"י בזה"ל כ' ע"ב כל פ' יום מעינה

פתח

וצריך עיונא אם ראתה מחמת השמיש ונאסרה כדן ושוב פסק וסתה ולא ראתה עוד אי אמרין כיון שפסק דמה שוב לא חראה עוד . . . א.

מ.מ. אמרו ח"ל ב' שבעת ימים תהי' בנדרתה בנדרתה תהא עד שחבא במים ואין הטבילה מועלת אלא אחר ימים הראויים, וכל זמן שלא עברו ז' ימים לנדה וז' נקיים לזבה עדיין כטומאתן, לפיכך בנשי דידן שהן ספק זכות כל זמן שלא עברו ז' נקיים וטבלו כראוי אסורות לבעליהן ליגע בהן אפי' באצבע קטנה ג' ולא יקבל שום דבר מידה ד' אלא מניחתו לפניו והוא נוטל. ואמרו חכמים ה' כל מלאכה שהאשה עושה לבעלה נדה עושה לבעלה חוץ ממויגת הכוס והצעת המטה והרחצת פניו ידיו ורגליו ו' שהן דברים של חיבה ומביאין להרגל עברה, לפיכך אינה אסורה למווג לו כוס אלא בפניו ואפי' בפניו שרי אם עשחה היכר בדבר כאתתא דשמואל דמחלפא לי' בידא דשמאלא ז' או הניחה על הכר או על כסת כאתתא דאביי ורבא. וכן הצעת המטה אינה אסורה אלא בפניו אבל שלא בפניו לית לן בה, וכן נמי בהרחצת פניו ידיו ורגליו שלא בפניו מותר להביאם אע"פ שהוא בא ורוחץ בהם ויודע שהיא הביאתן ה'. והיו לן טה שהיא אסורה לעשות לו גם הוא אסור לעשות לה ואסור למווג לה הכוס אפי' לשגר לה כוס של ברכה אסור וכן כתב רב אחא משבחה ט' ומייתי לה מירושלמי, ויש דוגמתו במסכת כלה י המשגר כוס של ברכה לאשה שלא מדעת בעלה חייב מיתה מפני שדעתו סומך עליה, דבר אחר מפני שיצרו רבה עליו, והכי נמי באשתו נדה יא. ואע"פ שהתורה יב' אסרה יחוד בכל העריות ונדה נמי ערוה ובכרת, התירו יחוד נדה יג' כיון שאי אפשר להוחר מיוחד עם אשתו וסמכו על הכתוב סוגה בשושנים כלומר אפי' סייג קל משושנים הם פורשים מן העברה ולא ירצו

גדר

נחל אשכול

פתוח. ולהכי ודאי אם רואה מחמת חשמים זימיו מניקה אחר ימי טהר וזימיו עצורה אע"ג דלא קבעה וסת פשיטא לן דנקראת רואה דס' מ"ח, וכ"ש הוא אם בזמן שמסולקת מדמים רואה מ"ח, כ"ש אחר כך. ומסילקות זזה כל הסגות כ"פ על הס"ך. שוב ראיתי שגם נ"בי מ"ח מסכים לזעזעה עם הס"ך מטעם אחר כיון דרואה מ"ח מטעם וסת קאחינא, וזימיו טהר לא קבעה וסת כדאמרין זימיו טהרה לזימיו טהרה לא קבעה, וכ' עוד מ"ח כ"פ הרואה מ"ח דודאי מותרת לבעלה זימיו טהר דלא איכפת בראייתה, ואם לא תראה זימיו טהר הוי כבדיקת שפופרת, ומכאן ולהבא מותרת לבעלה וכ' ע"ז דליחא דכסס שאין קובעת וסת זימיו טהר כך אינה עוקרת וסת, ולאחר ימי טהר אסורה, אף שלא ראתה. ולפמ"ש לא כדברי זה ולא כדברי זה, דמה"ט גופא שאין קובעת וסת זימיו טהר אמינא אלא דאם ראתה מ"ח זימיו טהר דלא מחזיקנא לה לרואה מ"ח, דמכח חולשת הלידה יש רפיון ברמס זימים האלו ומדלפת בנענוע קל לפיכך אינה קובעת לחדשים אחרים ומה"ט אפי' ראתה מ"ח לא החזיקה לרואה אחר ימי טהר כשנתחזק כוחה (דאפי' בסכנת נפשות אמרין כן דשלישי לא תמול וכתבו הפוסקי' אם נתחזק כוחו ימול ולא מגרע' החזקה כדאי' י"ד רס"ג) חסו כנו"בי אבל לא מטעמי, דלטעם דידי הרואה מ"ח ואח"כ באו ימי טהר ונבעלה ולא ראתה, זזה אני אומר נתרפאת כדברי כ"פ ומותרת שוב לבעלה, דכ"ש הוא, ומה זימיו טהר שמדלפת ורואה בקל לא ראתה בתשמיש, מכ"ש לאחר שנתחזקו איברי הרמס שלא תראה מ"ח. ותרחיבו לקולא, רואה מ"ח ואח"כ נבעלה זימיו טהר ולא ראתה היתרה, ורואה מ"ח זימיו טהר לא נאסרה לבעלה. אבל הרואה דס' בתשמיש זימיו עוברת ומניקה ודאי החזיקה לרואה מ"ח אע"ג דלא קבעה וסת (דאין לדמות ממש דין רואה מ"ח לזכר כמ"ש כ"פ) זימים אלה ולא כנו"בי, דק"ו הוא ומה בשעת סליק דמים ראתה מכ"ש אח"כ (ואני מוסב שמה שהסליט הג' ככ"פ אם ראתה זימיו טהר היות נמו רואה מ"ח חזר בו, שניד הרב הגניד המפורסם מו"ה שמרי' נוקרמאן במאהליב' חסו' כ"י מצעל כ"פ לאל"זק הגמ"ה לבי ז"ל מזורמייבא שהודיעו שכ"פ מטעם הוי שראו נשים זימיו טהר מ' תשמיש מחילשת רפיון הרמס ואחר זמן לא ראו עוד מ"ח) ודע שסתום' בדף י"א ע"ב ד"ה אפי' הכי הקשו לר' אליעזר דאמר כל אשה שעברו עלי' ג' עונות דיה שעתה חזקת זימיו טהר, שמה תפסיק וסת, ותמה ס"ט דקוש' הש"ס היא לחומר חזק שמה תקבע וסת, אבל לקולא לא אחרת לזאת חכמים? ולק"מ דודאי יש לחוס להפסד טהרות דעונה א', ואי דיה שעתה אפי' עונה א' אינה מטמאה טהרות. אבל מהרש"א תחם על חוס' מאי הקשו לר' אליעזר הא ר"א ס"ל ד' נשים דין שעתן א"כ בכל ימי מניקה בל"ה דיה שעתן, ולק"מ דר' אליעזר אומר ד' נשים ד"ס, והאומר כל אשה שעברו ג"ע דיה שעתה הוא ר' אלעזר (בלא י"ד) בן שמוע מחלמידי ר"ע (זבחים ג"ג) וכך נ"ל בערוכות מ"ו ברש"י ר' אלעזר גרסין ור' אלעזר בן שמוע לית לי' ד' נשים דיה שעתן, דאי אית ליה ל"ל לשמואל למימר בדף ז"ן הלכה כר' אלעזר, הא מסקנת הש"ס שס' כל היכא דאיכא תנא דמסייע לר' אלעזר לא אומר שמואל הלכה כר' אלעזר (ועי' חוס' ישנים ד"ה משום דקאי ר' יהודה) אלא נראה דלא ס"ל הכ' דד' נשים אלא כל אשה שעברו ג"ע דיה שעתה, ופסיר הקשו חוס' חזקת זימיו טהר. א חסר קלת ועי' ש"ע קפ"ו סעי' ח' שנראה להחירה. ב שבת ס"ד. ג סס י"ג ע"ב, אפי' נגיעה שלא מחמת חיבה ותאוה, דאי מ' מיבס ותאוה לאו דאורייתא הוא מלא חקרבו כמ"ש הרמב"ם פכ"א דל"צ המחבק והמנסק אחת מהעריות דרך תאוה ונהנה בקרוב צמר ה"ו לוקה מ"הת אף שרמב"ן מולק ר"ספ כרמב"ם, ולרמ"א ב"ד סו' קנ"ז משמע דאף יסרג ואל יעבר שייך ב' דבכלל אבזרייהו הוא ובת"הכ דף ט"ז מולק ונראה כדבריו ואין ראיה מההיא דסנהדרין דהעלה טינא, דסס הוא הגורס. ד סדר אליה עי"ש בתוס'. ה כתובות ס"א. ו היינו להביא לו מים לרחוץ ולשפך דנגיעה כבר נאמר דאסור. ז הניחה הכוס על הסולקן ביד שמואל. ח משמע לפניו אסורה להביאם אע"פ שאינה מולקת כס"ך כס" קל"ה. ט פ' חזריע. י פ"א, אבל מדעת בעלה מותר וכן חזינו ב"מ פ"ז ששגרו מלאכים לשרה כוס של ברכה מדעת אברהם. אבל בעלה אסור לשלוח לה כוס של ברכה ידי' דעקר הטעם דמשגר לה כוס של ברכה כי היכא דתחברך דביתהו, ברכות נ"א ע"ב, והוי קרוב וסרגל עברה יותר כמ"ס רב אחא וסבאחי דבריו ס"ס ל"ט. יא וכ"כ הראב"ד וחסיים: ל"ס כוס של ברכה ל"ס כוס אחר היכא דמיחד לה ומשדר מהליה אסור דקא מעייל דעתיה עליוה. ועי' פרישה אם אין מיחד לה הכוס מותרת לשתי אפי' מאותו הכוס. יב רבנו ס"ל כר"ס דאסור מ"הת עי' קדושין פ' ע"ב. יג כתובות

גדר א, שהפרש יש בין נדה לשאר עריות שאין להם היתר ויצרו תקיף, אבל נדה שעתידה להיטהר לא תקיף יצרו להכי לא אחמרו ביחוד נדה כבשאר עריות, מיהו אם לא בעל עדיין כגון כלה שפרסה נדה אסור להתיחד עמה כדאמרין פרק קטא דכתובות ב. והא דאמרין בפרק קמא דשבת ג שלא יאכל הוב עם הוכה בשולחן אחד ד מפני הרגל עברה, זה דוקא במקום שהאיש והאשה אוכלין על שולחן קטן לבדם אבל אם כל אנשי ביתו אוכלין עמהם על שולחן אחד די בהכירא כל דהו, כגון שמניח דבר מפסיק בין קערה שלו לקערה שלה ודי בזה. יש אומרים ה שאסור לו לאכול ולשתות משיורי מאכל ומשקה שלה דאמרין בגמ' ו אכל עמי שחה עמי ישו עמי בקרוב בשר ואמרתי לו ברוך המקום שהרגו. ואין מזה ראי', דלא הקפיד אלא על ישן עמי ז. ויש מי שאומר שאסור לו לישן על מטתה אפי' שלא בפניה דאתי לידי הרהור והרגל עברה דכל שכן הוא מדאסרי אפי' הצעת מטחו בפניו, ואע"פי שאין ראי' לרבר נכון הוא להזהר. גרסינן בנדרים ח כל המסתכל בעקבה של אשה הויין לו בנים שאינן מהוננים א"ר יוסף באשתו נדה, א"ר שמעון בן לקיש עקבה מקום התורף פי' כל מקום המכוסה באשה אפי' העקב שמקצתו מגולה ומקצתו מכוסה לא יסתכל במקום המכוסה וקרי לי' תורף מפני שהוא גנאי וערוה לגלותו ט, כהא דאמרין י אם הי' מונח במקום התורף פי' במקום מבווה, ולמדנו מזה שאסור להסתכל באשה נדה בכל המקומות המכוסים באשה. ויש מפרשים עקבה יא דקחני במקום התורף היינו במקום שמכוון העקב כשהיא יושבת נגד בית הערוה וכהוא דאמרי יב כל המסתכל באצבע קטנה של אשה כאלו מסתכל במקום התורף. ואמרין שם והדוה בנדרתה זקנים הראשונים אומרים תהא בנדרתה לא תנחול ולא תפקום עד שתבא במים, עד שבא ר' עקיבא ולימד אם כן נמצאת מתננה על בעלה ונמצא בעלה מנרשה הא מה אני מקיים והדוה בנדרתה תהא בנדרתה עד שתבא במים, מכאן שמתיר לנדה להתקטט בימי נדחה, ואע"ג דקיי"לן יג הלכה כר"ע מחבריו ולא מחבריו אמרין בירושלמי יד ואתיא דזקנים ככית שמאי ורבי עקיבא ככית הלל טז. בפ"ק דשבת איבעי' טז נדה מהו שתישן עם בעלה היא בבגדה והוא בכגדו מי חיישין להרגל דבר ופשיט מקרא ואת אשת רעהו לא טמא ואל אשה נדה לא קרב מקיש אשתו נדה לאשת רעהו, מה אשת רעהו הוא בכגדו והיא בכגדה אסור אף נדה הוא בכגדו והיא בכגדה אסור. יש מפרשים דאבעי' כהוא בכגדו על מטתו והיא בכגדה על מטתה ומשום אסור יחוד קמבעי' לי' ופשיט דבאשת רעהו ודאי יחוד אסור מדאורייתא אפי' הוא בכגדו והיא בכגדה ובשתי מטות כדילפינן . . . יז הכי נמי באשתו נדה אסור ליחד, ואע"ג דסלקא שמעתא הכא למיסר ייחוד נדה, לא קיי"לן הכי דאמוראי אחרניא פליגי, דר' אבהו בסנהדרין יח מיייתי קרא סוגה בשושנים דיחוד באשה נדה מותר ורב חסדא יט נמי אמר לא שנא אלא שלא בעל, אבל בעל ואח"כ פרסה נדה שרי ליחד בהדה דלא תקיף יצרו כ ולא נהירא כלל מדמסיים כגמרא ופליגי אר' פדת דאמר לא אסרה חורה אלא קרוב בשר והא עד השתא לא אמר מידי מקרוב בשר אלא מייחוד דאסרה חורה בכל עריות, ועדיפא מיני' הול"ל ופליגי אר' אבהו ורב חסדא דהחירו ייחוד באשתו נדה, לכן נראה דאבעי' הוא בכגדו והיא בכגדה מיירי במטה אחת דאיכא למיחש לקרוב בשר, דנהי דפשיטא לן דייחוד באשתו נדה מותר, דמסתברא דהתירה התורה שאי אפשר להזהר מיחוד באשתו וסמכו על המקרא סוגה בשושנים, ולא מסתבר לאקושי לאשת רעהו לענין ייחוד, מכל מקום לענין אסור לישן עמה במטה אחת היא בכגדה והוא בכגדו ודאי מסתבר לאקושי כיון שמתקרבין ונהנין בקרוב בשר וכיון דזה ודאי אסור באשת איש אפי' בלא ייחוד, הוא הדין באשתו נדה, דלהא מלחא ודאי בעי קרא לאקושי, ואם אינו ענין ליחוד דודאי שרי באשתו נדה, הנאו ענין לקריבה כא ובהכי ניחא טפי דמיייתי עלה ההוא עובדא בתלמיד אחד שישן עם אשתו נדה בימי ליבונה בקרוב בשר והיינו הוא בכגדו והיא בכגדה. ומה שהקיל אותו תלמיד בימי ליבונה נראה שהיה אחר ז' נקיים ועדיין לא טבלה, וסבר כיון דאיכא פת בסלו שיכולה לטבול כל שעה ליכא למיחש דשבק היתירא וקאכל אסורא ובהאי גוונא לא גזרו רבנן, ומכל מקום נענש כיון שאסרו חכמים כל הדברים האלה עד שחטבול. המקום יטהר לבנו לעבדו באמת.

כ'

נחל אשכול

ד' וסנהדרין ל"ז ע"י"ס צתים'. א לתוס' פרס אחר. ב דף ד'. ג דף י"ג. ד כך חשמע צברייתא אפי' על שולחן אחד אסרו ולא כרמז"ס שכתב צקטרה אחת. ה ע"י מרדכי ו סס י"ג ע"ב. ו אצל צש"ע הסמיר. ח דף כ'. ט כך פרס הפריסה. י תרומות פ"ח. יא ערוך וס"מ. יב שבת ס"ד. יג ערוצין מ"ו. יד סוף גטין. טו פרוש דאמרין סוף גטין צ"ט חומר לא יגרש אדם את אשתו אלא א"כ מלא בה ערות דבר וצ"ה אומרים אפי' הקדיחה את חבשילו ור"ע חומר אפי' מלא אחרת נאה הימנה, וקנים דלא חיישי למנאלת מתגנה על צעלה אם לא תכחיל בימי נדה ויגרסנה, ס"ל כצ"ס דלא מני לגרושי אלא מפני דבר ערוה, ור"ע דחייס שמה תתגנה ס"ל כצ"ה דמני לגרושי. והרשב"ח הקשה צשבת מ"ט חומר ר"ע כצ"ה הול"ל ר"ע צשטתי' אזיל דאמר אפי' מלא אחרת נאה הימנה, ולדברי רבנו מיושב דאי הוי חומר הכי לא הוי ידיען דהלכה כר"ע לענין היתר להקטט בימי נדחה כיון דרבים פליגי עליה, להכי חומר ר"ע צשטת צ"ה אמריה וידיען דהלכה כר"ע. מיהו קשי' הלכתא אהלכתא דלענין אם מלא אחרת נאה הימנה לא קיי"לן כר"ע כיון דלאו צדידה תלי' מלחא א"כ הכא נמי אם היא מגונה בימי נדחה מ' שאסורה להקטט לא יכול לגרסה, ולמה חומר ר"ע כצ"ה, ולצ"ה דוקא אם הקדיחה חבשילו? ו"ל דצ"ה נמי מודה אם היא מתגנה על צעלה ע"י שמונחת עלמה צדיים שוכל לשלחה, וממילא אף בימי נדה לא תתגנה עלמה כדי שלא יגרסנה. ושבו ראייתי צמ"ל צ שכתב צהאי שלא תתגנה בימי נדחה ס"ל צ"ה כר"ע שיש לחוש ע"י שמתגנה עליו שחולנה הוא מנקה, כיון דצקל אפי' הקדיחה חבשילו ויכל לגרסה אף לצ"ה. טז דף י"ג. יז מוכי יסיחך אחיך בן אחך קדושין פ' ע"ב. יח סנהדרין ל"ז. יט כתובות ד'. כ לא מלחתי אלא צראצ"ן שפרס כן סוגי' דשבת, ואכשר שכן דעת רש"י שם וסרה קושית חוס', ונראה שדמקו לראצ"ן קושי' חוס' צשבת י"ג לילך מאשת רעהו דאפי' ייחוד באשתו נדה אסור להכי פרס שקלי צלמח על ייחוד. כא וכ"נ לתוס' שבת וסנהדרין.

ב' רב יהודאי גאון בחשוכה ידענא לטבילת נדה מדאורייתא טק"ו מטענה, דכתיב הנוגע במשכבה יכבס בגדיו ורחץ במים וטמא ע"הע, ק"ו בטגע עצמה, וק"ו לנדה עצמה שהיא בטומאה עד שתבא במים. ולעניות דעתין מהא ליכא למשמע אלא דבעיא טבילה לטהרות, דחטור טפי מלבעלה, דטבילה לבעלה לא בעי כונה א ולטהרות בעי, ואף ברבר אחר חטור, דטבולת יום ארוך טהורה לבעלה וטמאה לטהרות ב אבל בפ' במה אשה ג תני' והדוה בנדתה, זקנים הראשונים אמרו תהא בנדתה שלא תכחול ולא תפקוס עד שתבוא במים, עד שבא ר"ע ולימד, א"כ נתנגנית על בעלה ומגרשה, מה אני מקיים והדוה בנדתה, בנדתה תהא עד שתבוא במים ד. ואיבא מרבואתא ה דייקו מהא דאמרינו ו אך כמי נדה יתחטא במים שנדה טובלת בהן, ולא חוי לן . . . ז. הנדה והוכה טובלת במקוה ואינה טעונה מים חיים דלא כ' אלא בוב ה. ובחשו' לרב נטורנאי: שאלתם נדה שטבלה בים, כך ראינו, נדה דאורייתא עולה לה טבילה בים מפני שהוא כמקוה, ומקוה טובלין בו כל חיובי טבילות נדה, יולדת, מצורעים וטמאים בנבלה ושרץ ובעלי קריין חוץ מוב שנ' בו ורחץ בשרו במים חיים, ועכשיו כל נדות בישראל ספקי ובוט נינהו ט ואין עולה להם טבילה במקוה אלא צדיכות מים חים שכך שנינו י כל הימים כמקוה שנ' ולמקוה מים ק"י יא ר' יהודה אומר הים הגדול כמקוה ולא נאמר ימים אלא שיש בו מיני ימים הרבה יב ר' יוסי אומר כל הימים מטהרין בווחלין יג ופסולין לובים למצורעים ולקדש בהם טי חטאת יד והלכה כרב דאמר זבה שהפסיקה טו כטהרה בג' שלה סופרת למנין ז', וה"ה לנדה שהיא ספק זבה. ואנן לא חוינון לרבואתא דאשגחו . . טז. ח"ד יז אלו נאמר מקוה מים יהי' טהור ולא נאמר מעין הייתי אומר אפי' מלא מים על כחפו ועשה מקוה יהי' טהור, ח"ל מעין, מה מעין בידי שמים אף מקוה ביי"ש, אי מה מעין מטהר בכל שהוא יח אף מקוה בכ"ש? ח"ל אך מעין, מעין מטהר בכ"ש, ומקוה בארבעים סאה, אי מה מעין מטהר בווחלין אף מקוה מ' בווחלין? ח"ל אך מעין, מעין מ' בווחלין יט ומקוה באשבורן כ. הא דאמר מעין מטהר בכ"ש, אית דאמרי דברייתא קאי אכלים קטנים כמחטים וצינוריות אע"ג דבטלי לרביעית דוקא רביעית דמקוה, אבל במעין טהני כ"ש כא לכלים, ובאדם בעינן נמי במעין שעור גדול דהא בעי שיתכסה כל גופו כאחד, מיהו הכל לפי גדלו וקטנו ולא קפדינן אמ"ם סאה. וטעמא דמלחא דבטי מקוה כ' כב ורחץ במים את כל בשרו, מיני' ילפי דבעינן שעור מסוים שכל בשר אדם בינוני עולה כאחד, ושערו חכמים ט"ס אפי' לקטן שבקטנים אבל במים חיים דוב לא כ' אה כל בשרו, אלא ורחץ בשרו במים חיים, הלכך כל היבא דמכסי גופו בכח אחת עלתה לו טבילה כג. מיהו דחיקא לפרושי דמעין מטהר בכ"ש אכלים לחודא, ומסתבר דאדם נמי קאי, דמעין אין לו שעור אפי' בכל שהוא ד, אי מתכסי גופי' בכח אחת, והא פשיטא לי' ולא למיטרא צריך, דאי לא מתכסי בי' כל גופו בפ"א לא מקרי טבילה כד ובמקוה

נחל אשכול

א חולין ל"א וחוס' חגיגה י"א. ב יצמות ע"ה, נדה ע"א. ג שבת ס"ד. ד ול"ל קודם ז"ן דכ' ז"י תהא צמחה. ה ר"ח חוס' יצמות מ"ו ויומא ע"ח. ו ע"ז ע"ה. ז אפשר שר"ל ד"ל דקרא משתעי צנדה הטובלת לחרומה, חבל לנטלה לא משתמע. ועוד לר"ס הפ' האזי צמי נדה יתחטא דנקא לן טבילת כלים נלקחים מעכ"ס אסמכתא דרנן, וצמי נדה יתחטא פרושו צלפר פרס כח"ש רש"י צמוט. גס על למוד דספרא שהציא הרמב"ם ורמזו צמים, זה צוין חב שכל הטמאים לריכין טבילה, יש להשיב דהאי קרא והאי לטהרות אחת, דלבעלה לא צעיא טבילה כששחטה, ודי לבא מן הדין לכ"י וכן יש לפרש הכ' ציום ההוא יהי' מקור נפתח נב"ד לחטאת ולגדה דרשין יומא ע"ח טבולין שס נדות וצבות, דצטטרות משתעי. ח ח"כ מלודע וחוספתא פ"א דמגלה הביאה רי"ף ור"א ש"ה נדה, זב טעין מים חיים וחין זבה טעונה מ"ח. ט נדה ס"ו. י מקואות פ"ה. יא וחין מטהרין צווחלין (חסר כאן דברי ר"ח). יב צים הגדול כ' ולמקוה המים קרא ימים שכל הנחלים והימים נקוים חלוו, חבל שאר ימים מטהרין צווחלין. יג אף יש הגדול, שסנחלים הולכין ווחלין עליו והוא עלמו נמי ע"י הרמות רטח ושוב עליון ויורדין. יד דבעי מים חיים וצבעים צמקומן ולא די צמי נהרות שהולכים ושצין עתוס' שבת ק"ט, דצב נחמר מים חיים, ומלודע לא צעי לטבילת מ"ח חבל לטבילת דס לפור שלו וכן למי חטאת דגבייהו צדדי' כ' מ"ח. — מ"ח הגאון נדות ספקי צבות ולריכות מ"ח חמוה דוקא זב לריך מ"ח ולא זבה כדאי' צת"כ וכמ"ס רבנו ועתיס' שבת ס"ה. ורש"י סוסדרין פ"ו כ' נמי זבה לריכה מ"ח וכן בצבורות ל"ד ובצבת ס"ה כ"כ צסס רבנו הלוי, וכ' עליו שחל"כ מ"ח צת"כ. ואפשר שהוא גליון, שהב"י סי' ר"ח כ' לרש"י צעין מ"ח לזבה וחוס' צצבת סותרו, והול"ל רש"י עלמו סותר דין זה, ש"מ שלא הי' כתוב בצפרו. ואס לא נשויון להני רבואתא כטועים, ל"ל דמדרבנן עשאה כזב. טו נדה ס"ט וגרסתנו שספריסה, וצגמ' פרשו: אס צדקה עלמה ציום ג' לרחיכה קודם הלילה ומלחה טהורה וספרה ז' ימים ולא צדקה עלמה עד יוס ז' ומלחה טהורה, טהורה טז צתסובה זו, דזבה לא צעיא מ"ח. יז ח"כ שמיני. יח מרש"י פסחים י"ז משמע עכ"פ רביעית, חבל חוס' מיר ל"ח סוכיחו כ"ש חמש, וכך דקדק צל"ח מר"ס פ"א דמקואות ומר"א צתשי'. יט דקרא מעין אף אס זומל חבל מקוה חינו נקרא חלל צאשצוון דכתיב יקוו המים חמ"א. כ פרש"י פסחים מ"ב לשון צצירה שמתצבר הקרקע ויש צקעים שמים נאספים וסוהין שס וחין נבלעין. כא צטלי לרביעית פסחים י"ז מיר ל"ח, ואית דאמרי ס"ל דח"כ דאמר מעין כ"ס ומקוה מ"ס, חייבי אחר שצטלו רביעית דמקוה לכלים, דקודס שצטלו הי' די לכלים צמקוה צרביעית, דדוקא צאדס צעין צמקוה מ"ס מדכ, ויקרא ט"ו, ורחץ את כל בשרו צמים, מים שכל גופו עולה צהס, ושערו חז"ל חמה על חמה צרוס ג' חמות, חגיגה י"א, פסחים ק"ט, חבל צכלים דלא כ"כ, חמירי דטעור מקוה שלהס רביעית, רש"י פסחים י"ו, חלל שחז"ל צטלו רביעית דמקוה לכלים. והני אית דאמרי לא פרשו ההוא דח"כ לטבילת אדם, דלא שייך לומר צמעין כ"ס, דלריך שיתכסה כל גופו צפ"א כדאי' צת"כ חמור, רחן צצרו צמים וצא שחמש וטהר, מה ציאת שחמו כולה כחמה, אף רחילתו כולה כחמה. כב ויקרא ע"ו. כג כ"כ הרשב"ד והסויף גס טבילת כלים לריך טבילה צצבת חמה וכ"כ צ"י סי' ק"ב, וכ' אף שכלים טמאים טהרתן צמעין כ"ס, ומ"ס ח אף צמקוה צרביעית, אי מכסי צי', חבל כלים סולקחים מעכ"ס דילפינן מחך צמי נדה ע"ז ע"ה, צעין טבילת נדה, וכיון דחין צעין צנדה מ"ס אף צמעין, ה"ס צכלים. כד כ' צגדולי טהרס הו דמשצ כנים פ"ז כל הדברי' שמשערין לפי מה שהוה אדם והני דמשערין

ספר האשכול, הלכות מקואות.

ובמקוה נקט מ"ס, אע"ג דבבבלי די ברביעית מדאורייתא, עדיפא ל" למנפט שעורא דאדם א. ואיכא טרבוואזא דאמרי ב דאדם במעין נמי בעי מ"ס, והא דאמר במעין כ"ש ובמקוה מ"ס אכלים קאי, ואע"ג דמדאורייתא כלים במקוה נמי סגי ברביעית, אסמכתא בעלמא קאמר, דמקרא ליכא למשמע, ונקט שעורא דרבנן גבי כלים. ואייתו ראי' מדאמר בפ' הוטרב בקדש ג ארעא חלחולי מחלחלא ובעי מ"ס, ובמעין איירי, דאי במקוה שהמים מנוגסים לא שייך למיטר חלחולי מחלחלא, אלא במעין שנידיו מטעפוי ומחבורים תחת הקרקע עם מים אחרים, אלמא לאדם במעין נמי בעי מ"ס. ויש להשיב דכמה מימות יש בקרקע שאינם מטעין. . . ד, ותו אייתו ראי' מדתנן ה גל שנחלש וכו' מ"ס ונפל על האדם וכלים טהורים ו, והאי גל נתלש מן הים, ויש דינו כמעין, אלמא מעין בעי מ"ס. ולוחא מכמה אנפין, חדא דלמא מתני' כר"ם ז והא דמשהר גל הבא מן המקוה, כיון דאכתי לאו זוחל הוא, וכשבא על האדם הוא מחובר יפה, ומשם נפל לגומא והוא באשבורן ה, ודאמרינן החם ט גל לרבואת קט"ל, סד"א ליגור משום חרדלית של גשמים י לאו למיטרא דבהרדלית איכא פסול וחילה, ובגל לא פסלה וחילה יא, אלא כך פרושו, גל לא מקרי זוחל שמחובר יפה, וליכא למיטעי למשרי הרדלית זוחל, מיהו בההיא חרדלית השוטף אחת אחת לתוך הגומא ושם נעשה מקוה, לא מהני הטבילה במקום שעדיין מימיו זוחלין ורציין לטקום האשבורן, דאכתי לאו אשבורן הוא, אבל גל מתחילתו עד סופו אשבורן, דכד נייח בגומא נייח, והו"א לגזור גל משום חרדלית כה"ג דרטי ל' דלבסוף נייחא מיא באשבורן קט"ל יב. ותו אף אי מתני' דגל כר' יהודה ור" דאמרי ים כמעין יג, ה"ט דלא מכשר פחות מ"ס, דכיון דפרש מן המעין לא הוי לכל מילי כמעין ולא אמרו בכ"ש אלא בחבורו עם המעין יד. — ומה

נחל אשכול

בזמנה של קודם ולא חשב אמות של מקוה דמסערין בזמנה קודם, ומסו דלא פסיקא ל' האדם גדול ביותר בעי טפי מג' אמות של קדם, אבל קסה לרמב"ם ורמב"ד דמעין סגי בכ"ס כל שגופו מתכסה בו, מ"ט לח חשיב מעין בכלל הכל לפי מה שהוא אדם דומי' להא דערובין מ"ח? ולק"מ התם חזבני' אי ד"א דסבת בזמנה דיד' חו צשל קדם ומסערין, וקאמר אי בזמנה דיד' ליחשבני גבי הכל לפמ"ס אדם, דודאי לריך לפרש כיון דאיכא למוטעי למימר בזמנה קדם, אבל צטבילה חמרה תורה שיטבל כל גופו, פשיטא כלריך המים לכסותו דבלא"ה לח מקרי צבילה כח"ס רבנו, ואיזה שיעור אחר יש ליחן, דכל הני דחשיבו צבילים חמרה תורה שיטבל כל גופו, כגון צקומץ וחופן ושוחה מלא לוגמיו לשער צבילתו, אבל צממין לח דברה תורה צממין חמרה תורה שיטבל כל גופו בפ"א, והס"ד דמסערין צבילתו אי"כ גדול ביותר לא טבל כלל צממין זה, והומה לוקשרתם דחפלין דלא תנא צבילים הרעועה סביב הרגל והזרוע הכל לפמ"ס, דפשיטא כיון דאמר וקשרתם לריך כל א' לפי מדהו. וצממין סס חסיים לעולם בזמנה דיד' מסערין, ולא חשיבו ל' צבילים גבי פסיקא ל' דאיכא נסם צבירים ובעין למויחב ל' בזמנה קדם. והקסה ציוס תרועה על הטור צס"ו חקפ"ו שכ' מ"ס ר"ה כ"ז שיעור שופר שיאחזו ויראה מלאן ומלאן, שהול שיעור טפח חמרה ציוני, דאי כשעור לפי מה שהוא אדם, הו"ל פ"ו דכלים גבי הכל לפמ"ס, והקסה דלמא לא חשיבו חסוים נסם צבירים דהו"ל די צממיהו דמתחין צממין? ולק"מ התם סברא הוא דנסם צבירים כגון שזרעו צבילה חל"ל צבילתו דמסערין דאי"כ חין לו רוח כלל וכ' שבו אים חמתי, חס"ה ע"כ נותנין לו בזמנה קודם חמ"ג דבשאר אדם צבילתו, ולהכי נא חני לה גבי הכל לפמ"ס, חזבני ח"א צסופר טפח דחוקט צממין, ע"כ מטעם דרשב"ג צביריתא שיאחזו ויראה חמ"ומכ ומ"ס הר"ן שלא יאחזו לתוך ידיו חוקט, ח"כ מומילא נסם צביריו די צממיהו, דהא קאחזיון חמ"ומכ, ושפיר כ' הטור דהו"ל גבי הכל לפמ"ס, וכך מורה לשונו שכ' דלף סעקר הטעם כדי שיאחזו וכו' נתנו חממים שיעור חסוים טפח חמרה ציוני, דלגת"ה הו"ל גבי הכל וכו' ונסם נמי לפי זרעו, חס דבר תלוי צאם יראה חמ"ומכ. וכ"מ מרש"י ודה כ"ו. ולח"ס הב"ח הטור קאי על צביריתא דדה צבילתו לק"מ. א וכ"כ הרשב"א דמת"כ משמע חף אדם ל"ל צממין ח"ס. ובגדולי טהרה חממה עליו דלף למ"ד צבילתו צממין ח"כ מחוקט צבילתו, דה"ק מעין מטטר בכ"ס דמותר להוסיף שאובין עד מ"ס, אבל חוקט נפסל בכך דכ"ל שאוב פ' מ"ה? ולק"מ נהי דחשיבו פסול צממין, דוקא צבילת רובא כשרים, ואי חייב כ"ח כשרים כשר מ"סת, והסתח ח"י ח"י איירי ע"י הוספה חלף חסוים ומקוה צמ"ס, זה אינו דבכ"א סאה די דראוי להוספה מ"סת, חלל ודאי צממין שיעור המים לצבילה איירי. ב שטה ח' רמב"ם ורמב"ד, ועתה מציא שטח חס"ו פסחים י"ז ור"ח"ס. ג חגיגה כ"ב. ד מי חמלית שיעור משג וגסס לגומא כדתי' פ"א דמקואות, והטובל צממין סיס מי חמלית וסמוך לה גומא אחרת ממי חמלית ודאי חמליתו מוחללת מחמת נחמן, ומ"מ הוי אשבורן, כיון דאיס יונאים לחוף, חלל נגדרו צכותלי' החלויים וערש"י שפרס חלחולי מוחללת שבחין מהר, וגהרות צבוב ימות הסס עוטפין, שבת ס"ה, ולמים חלו חין דין מעין. שיב רחתי צב"ט צממיותו מעיר על החוספתה פ"ק דמקואות: החופר צלד סיס והנהר והצבילים הרי סס כמי חמלית, וחופר צלד המעין כל זמן שחלו מן המעין חמ"ג שפסקו, פ"ו וסוב חזרו ונמסכו, הרי סס צממין, פסקו חליות מושכין פ"ו שחיס רק חמלילתם, הרי סס כמי חמלית, וכ"פ הרמב"ם. ומתמיה על הר"ח"ס שכ' על רתי' דחגיגה חין להשיב. ה מקואות פ"ה ראי' זו מציא רשב"א נגד הסוברי' מעין בכ"ס, ומשתמט מתי"ט וס"ך כאשר בעיר דודי צ"ד חגיגה י"ט. ו צביר לח מהני צבילה, רש"י חגיגה י"ט. ז דלמח פ"ה דמקואות יס כמקוה וסתס ח' ר"מ, סנהדרין פ"ו. ח חבל להר"ח מקרי זחל. ט חגיגה י"ט. י פרש"י הר דלית, מיס צבילתו זחליל סר. יא כדעת המפרש דגג צא חממין. יב כ"פ רמב"ד עדות פ"ה גבי חרדלית דפליגי צ"ס וצ"ה. יג וחל י"ל נמי גל זחל מקרי, ומטעם מעין כשר. יד יסוב זה כ' ס"ך ס"ק כ'. מיהו מלינו להפך פ"ק דמקואות מעין כ"ס ורצו עליו שאובין, מטטר צב"ס כמעין חבל לח צוממין, והחלוק ג' צבילתו, כח המים מי מעין חבל ופרדים מחוקט, והתם המים מחוברי' לחוקט המעין וסס עלמן שאובין. חזבני לע"ד יסוב הנכון צמ"ו להכי חמר גל של מ"ס חף שמעין מטטר צב"ס, דעכ"פ לריך לכסות כל הגוף ושיעורו מ"ס לציוני, וחף הוא לח רחם הר"ח"ס צב"ה, שהרשב"א מציא ראי' דמעין צמ"ס ודאי' צמדדס יען כי חמס העס סיה חת מי שילוח הסוכים לח"ט, מחסו צמ"ס, לחט צבית' סכי הוי, ואחזרו ז"ל חזרו ע"כ המקומות ולא מלינו חוקט שסמו לח"ט, ושגית מעין הוא, היינו מי גיחון, מעין שמושחין עניו החלכים (סוריות י"ב) ומחורגס שילוח, ועוד דאמרינן כיון שהגיעו המים לפתחו של דוד רוחפין צו צבין נומח ע"ח

ומה ששינוי א יכול מלא מים בכתפו ויעשה מקוה וכו' ת"ל מעין, מה מעין בידי שמים אף מקוה ביד"ש. הרבה טרבו אחת: אומרין ב דאסמכתא בעלטא הוא, ושאובים כשרים למקוה מדאור'. ומה שאמרו מקוה דמי' דמעין, היינו לומר שאין טובלין בכלים ג כדתני' ד אי בור יכול אף בור שבספינה יהא טהור, ת"ל מעין, מה מעין שעקרו בקרקע, אף מקוה שעקרו בקרקע ה. ודוקא כלי טמש שחקקו ולבסוף קבעו ו, אבל כל שאינו כלי כגון הנעשה ע"י בנין כשר, לא שנא עשאו על גבי קרקע טמש, לא שנא עשאו על הגג, כל שאינו כלי בחלוש, אלא נעשה מאבנים הרבה שקבען בגג או בכותל או בקרקע או לקח עריבה גדולה ונקב בשוליה כדי נקב המטהרה מכל טומאה ז וקבעה בארץ או בדבר מחובר וסחם אח"כ הנקב דרך בנין ח המים בתוכו כשרים אע"ג שהמקוה גבוה הרבה מאוד למעלה מן הקרקע, והני אמרין בפ' א"ל המטונה ט טבילת כ"ג בקודש בבית הפרוה הוי' מראשונה שהיתה בחול ע"ג שער המים י, ובצד לישכתו היתה, אמר אביי שמע מינה עין עיטם גבוה מקרקע העורה כ"ג אמה, דתנן כל הפתחים שהיו שם גובהן כ' אמה ורחבן יו"ד אמות ותני' ורחץ בשרו במים יא במי מקוה, כל בשרו שכל גופו עולה בהן וכתה אמה על אמה ברום ג' אמות. ואיתו ראי' דשאובין כשרים מדאורייתא מתוספתא דתני' יב מקוה שהניח ריקן ובא ומצאו מלא כשר, מפני שזה ספק מים שאובין, כלומר שאובין דרבנן, וריקם משמע שלא הי' בו מים. ויש להשיב דמסיים בה יג: וזה ספק מים שאובים וחוקת מקוה כשר, חזקה דמאי? ודאי מי שמלא המקוה מי שצריך טבילה, וכיון שכן בידוע שבכשרות מלא אותו להכי כשר, וכך מוכיח סיפא: צנור המקלח למקוה, והמכתשת נחונה בצדו, ספק מן הצנור למקוה וספק מן המכתשת למקוה פסול מפני שהפסול מוכיח כלומר שיש לתלות יותר באסור מבהיתר, ואם יש בו רוב מקוה כשר, מפני שזה ספק מים שאובין למקוה. אלמא שלא טהרו מ' ספק מים שאובין למקוה אלא דוקא כדאיכא רוב מים כשרים, כיון דמדאורייתא מעוט הפסול בטל ברוב דכשרים, ומכאן ואילך ספק דרבנן, ש"ט שאובה דאור'. ותו תני' החם ב' מקואות א' שאוב וא' אינו שאוב וטבל בא' מהן טומאה חמורה ועשה טהרות טהורותיו תלויות, ומדלא מטהרין בספק כבספק ג' לוגין שנפלו למקוה יד אלמא כולו או רובו שאוב מדאור' פסול. תדע אי כולו שאוב מדאור' שרי, למה גורו חכמים בג' לוגין שאובין די ברוב שאובין טר אלא ודאי שאוב ברובו מדאור' פסול. והא דאמר פ' המוכר בית טז מכלל דשאיבה דאורייתא בחמיה, ולא מוקי לה בכלו או רובו שאוב, דסתמא קתני צנור שחקקו ולבסוף קבעו פוסל המקוה משמע דפוסל נמי בג' לוגין כדתנן במקואות יז. ומקצה

הכמים

נחל אשכול

מעין היולא מק"ק תחלה דומה לקרני חגבים וכו' תכלא ואילך מתחבר הגיע לפתחו ש"ד נעשה נחל שוטף רוחטין זו זבין ונדות וכו' זירוש' שקלים פ"ו) תכלל דמעיקרא לא, תבין צעו מים חיים ואפ"ה אין טובלין עד שהגיעו לפתחו ש"ד שיש שם שטור עכ"ל רשב"א, והשיב הרא"ה להכי צעו מים חיים אף צבילת גדול הטובל ל"מ טבילת גופו כדחת פ' ממי' א, אבל היכא דמשכחת מהני. א ת"כ שמיני. ב רי"ף, רמב"ם, רימג"ש והגאונים, ר"י ב' התוספות ורשב"א צעו רמז"ן יבמות פ"ג. ג אפי' כלי גללים ואבנים וכו' ואף אם יחרים ממי', מקואות רפ"ד וחס' שבת ט"ז ע"ב. ד ת"כ שמיני. ה ר"ם פ"ג דמקואות ורמב"ם רפ"ה דכל' מקואות וחס' פסחים י"ז מ"ה א"ט בכלים וע' מרדכי צעין דומי' דמעין, שמים נוגעין בקרקע לאפקוקי כלי שיש לו שולים, אפי' עשאו בחמלה לקצבו צלרן דלמ"ט כד' פ"ה דכלים ב', פסול לטבול מ"ה, ולא כמ' מלבוש שחור מדרבנן. ו צ"ב ס"ו. ז ע"י צלר הגולה וג"ט ר"ם ר"א במתכות וטן ואבן צעין נקב גדול כמוילא רחון ולא הערו מקורס. צפ"ז דכלים חן כ"כ צעלי צתים שטורן צרמון, ופרס"י ערובין כ"ד בכלי עץ מיירי וכדמפורסם בסיפא דמתני', אבל הרמב"ם פ"ו דכלים ופרסם בכלי עץ ועלם, ודאי טעמי' כמ"ט צפ"ה עלם הוסיף לעץ לכל דבר, ערש"י שבת ט"ז. אבל שטור מ"ר במתכת לא הביא הרמב"ם אלא שעורים פריים לכמה כלים ממתכת כחן פ"ד. מיהו חוס' פסחים ק"ט כ' טעם שהי' לריך לנקב יש"ם כמ"ר ולא די צפ"ה, כדי לנטול מחורת כלי שהי' ונושט וכו' רוקח הביאו צ"י ורש"י שבת ט"ו, וריטב"א מכות ד' ורמז"ן צ"ב וכו' מסמ"ג וד"מ ס"ק י"א. ולדידהו כלי מחזות נטהרו בנקב גדול כזה, ושטור שמינו פ"ד דכלים, היינו לכלים פריים צעטורא זוטרא דלא חזי כלה, ואין סתירה מ"ש חוס' סוכה ו' ורש"י ערובין כ"ד מתני' דכלים כ"כ צעלי צתים בכלי עץ, היינו לאפקוקי מ"ר דשטורו כמוילא זיה פ"ג דכלים, וכיון דרוב כלים יולאים מחורת כלי בנקב כמ"ר מסתבר דכלי אבן שאין לו טומאה עכ"פ נפק מחורת כלי לענין מקוה צמ"ר דומי' לח"ם שבת ל"ה נקב כמ"ר טהור מכלום. ובכ"ח נמי אין שטורו של זה כשל זה דחזית שטורו כאלה והוא יותר מוית ומספ"ה, ומוטב ליחן גם לכ"ח שטור מ"ר לנחת מדי ספק כד' סס. ושטור רחון חן פ"י דכלים הרמוני' שחמרו ג' אחוים זה זזה, ובחר הכי חן פרמון שחמרו לא קטן ולא גדול אלא ציוני, ור"ם ור"אש פרשו ג' אחוים ז' צו שטומדים כחלוצה כשלסה רגלי הקנקן, ובג' אלה משערין כשהם צעוקן חמה, שהנקב ישי' כ"כ גדול להוילאם כשהם צעוקן אחד שזה רחב יותר מהחלל התספיק להוילא חמה, דל"ל צלר מאלו משערין שדרך להוית קטנים מהגדלים יחיד, זה נחצור מסיפא לא קטן ולא גדול אלא ציוני, אבל דעת חוס' שבת ק"ב ורשב"ד דמשערין צלחת חג' האחמים ז' צו שהם הטיים צהיחם צעוקן א', והא דחמר עוד לא קטן ולא גדול, הכוונה אפי' בג' אלו משערין צביוני וכך מורה לשון הרמב"ם דברמון א' משערין, ולהכי סתמו פוסקי' כמ"ר ועימ"ס לקמן. וכ' צו"צ אפי' נקב כמוילא רחון אם דעתו לסתמו אח"כ צברוא אף צומן שהיא פתוחה דין כלי עליה, לכן לא מהני סתומה אלא אם עשאו מחמלה לקצבו בקרקע וסתמו סס דרך ציוני, ועי' רמב"ם פ"ו דכלים כלים ששטמוס מחמלה נקוצים כמוילא רחון טמאים עד שיצטרו ויסעור כמ"ר שחמרו היינו לטבול בכלי צנוי בקרקע, אבל להביא מים ע"י כלי שלא צתפ"ה ודאי די צפ"ה. ח ע"ם ר"א, ז' צמיד ואבנים. ט יומא ל"א. י מוכח שהי' המקוה ע"ג שער המים ולא צעטת העורה. ולרש"י יומא ל' טבילה ש"ק צבית הפרוה ג"כ על הגג אבל לחוס' דף ל"ה ולערוך תחת הקרקע. יא ל"ל ורחץ במים את כל בשרו, ויקרא ט"ו, וכן צפסחים ק"ט וציומא נדפס צעטות. יב פ"ג דמקואות. יג סס, וכ"כ ר"ם. יד מקואות פ"ג. טו ר"י תרץ דגזרו אלו טבילה בכלים וגזרו בג' לוגין דחזי לרחילת אדם כד' שבת י"ד שהי' נותני' על גופן ג"ל ואומרין לא אלו מטהרי אלא אלו, גם שחר קושי' שהביא רבנו שהחמירו צם' שאובים ל"ק כ"כ עתוס' חדשים פ"ג מקואות מנינו ה"פ שהחמירו צפספי דרבנן ואין לדמותן. טז צ"ב ס"ו. יז פ"ג. וכדעת

ספר האשכול, הלכות מקואות.

הכמים א הוסיפו הא דבעינן רוב שאובין לפסול מדאור' דוקא אי קדמו הכשרי' אבל אי קדמו פסולים אפי' בג"ל נפסל הכל
 טהלכה למשה מסיני ב. ברם דבר זה לא שמענו מרבנותינו ולא ראינוהו בתלמוד. ותו אייתי ראי' דשאוב פסול מדאור' כדתנן
 במס' פרה ג נהן ידו או רגלו כדי שיעברו המים לחבית פסולין, עלי קנים ועלי אגוים שאינם מקבלים טומאה כשרים, זה
 הכלל דבר המק"ט פסולין, דבר שאינו מקבל טומאה כשרין, ואמרין ד מנ"ל אר"י אמר קרא אך מעין ובור מקוה מים יהי'
 טהור, הויתן ע"י טהרה תהא, וכיון דהאי קרא גבי מקוה ומעין כתיב, אלמא גבי מקוה נמי בעינן הויתו ע"י טהרה, וכיון שרוב
 המקוה שאוב בכלי טק"ט, פסול מדאור'. מיהו מהא ליכא למשמע אלא פסול שאובים בכלים המק"ט, אבל בכלי אבנים ובלי
 אדמה וגללים דלא מק"ט לא שמעינן מהא, ובמתני' לא חלקו ביניהם ה. ויש מן שאומרי ד דכי מתמיהין התם ד מכלל דשאובה
 דאור', דפשיטא לי' שהוא דרבנן, הני טילי שאובים בכלי מאליהם כגון צנור שחקקו ולבסוף קבעו והמים באים כאליהם אליו
 ומטנו למקוה ואין בהם חפיסת יד אדם שלא נשאבו ע"י, אבל אם מלא מים בכתפו או הביאן בידו למקוה אפשר דפסול מן
 התורה ה, והיינו דקתני בספרא יכול אפי' מלא מים בכתף ת"ל מעין, מה מעין ביד"ש, אף מקוה ביד"ש, וכל דאתי מטיילא למקוה,
 אע"ג דאתא דרך כלי אכתי ביד"ש הוא ומדאורייתא כשר אפי' כולו מקוה כה"ג, ורבנן גורו בשאובין בכלי אע"ג דאתא מטיילא
 למקוה, וכי גורו שלא בהמשכה אבל בהמשכה לא גורו כנימיר למטה. ומסתבר לי' האי טעמא, דהא כלי לא כתוב בתורה, ומה
 לי אם באו למקוה דרך צנור או דרך אמה אלא כל מטיילא ביד"ש הוא וכשר מדאור'. אבל היכא דשקל מיא בידיה ורמי
 למקוה, לא שנא שקל לי' במנא לא שנא שקל לי' בחפניה ורמי למקוה פסולים, דהא בידי אדם הוא, וכלי בדאורייתא לא

כתב

נחל אשכול

רצנו שאוב רובו מ"הת פ' כך דעת רש"י ז"ק ס"ז ורש"ס ור"ת ור"ם. א ר"ת וריב"ן הוצא במרדכי. ב הרמ"ם הביאו צ"ס
 ר"ת, והוסיף: אבל הר"י אומר שלא מצינו הלח"מ בפסול מקוה, ואם ישנו צ"ס מקום יש לפרשו כמו הלח"מ עמין ומוחז מעשרין
 מעשר עני בשביעית צברייתא דמגיגה ג' שאינה אלא כלומר דבר צרור עכ"ל ואמת שמנסה ערוכה היא פ"ד דידים, ופי' הרע"ב
 לאו דוקא דאין זה מן החורה (שעמון ומ' אין חייבין במעשר ושביעית מ"הת) אלא כאלו היא הלח"מ, אבל בתיספתא קאמר
 דהלח"מ חומש הוא, וכ"כ הר"ם והרמב"ם כח"ס תי"ט, והכ"מ חמה איך אפשר שיבא מ"הת? ולענ"ד יש ליכב, הרמב"ם כ' פ"א
 דתרומות כל מה שיכבש מלך ישראל אחר שכבשה א"י דינו כח"י לענין תרומות ומעשרות כד' בספרי עקב, והסס הצניע נח"ל
 ארץ קיני קניזי וקדמוני, והוא עמון מואב ואדום, ואמרו במדרש שבטולס הזה לא ניתן להם ג' אלה, אצנ לימות המשיח יותן נהס
 ויקיים הסס דברו לא"ה, וכך דרשו בספרי ונחלה לא יהי' לשבט לוי לרצות קני וקניזי, ובקרא דסופטים ואם ירחיב ה' א' ח"ג
 ויספה לך עוד שלם ערים, שקאי על עמון ומואב ואדום לע"ל וכפרש"י בחומש וכו"פ הרמב"ם פ"ו מס' רועה דכתבס החורה
 כינר ינהגו אם יכבשו לע"ל ע"זו ואדום וכשיכבשו הרי הם כח"י ונהג צ"ס מ"הת תרומות ומעשר' ושביעית, וא"כ שפיר י"ל
 שבאה הלח"מ דח"מ יס' נהג בעמון ומואב בשביעית מעשר עני, שיסמכו עליהם עניים כדאי' במשנה, כך דין תורה. אבל
 צ"הז אין ח"מ מ"הת בעמון ומואב, מ"מ תקנו חכמים כעין דאור' דהשתא נמי ינהג צו מעשר עני בשביעית, מחס לע"ל נהג
 בשביעית מהלח"מ, ויתכן אף מלן דפליג ואמר שנהג בע"זו מחקנת חכמים מעשר שני צ"הז, אפשר דלא פליג בלעתיד ינהג
 צ"הס בשביעית מ' עני מהלח"מ. וצירוש' רפ"ב דחלה ס"ל לר' יהוד' דקרא כל מקום אשר תכיר לכם יס' ממדבר ולצנן וגו'
 דמוי' יליף בספרי שאף שאר ארצות שיכבשו אחר שכבשו א"י יש להם דין ח"י, הוא כלל ופרט ואין בכלל אלא מ"ש, דוקא ז'
 עמים, ע"כ ג"ל דמודה ר"י שבציאת משיח שאמר הסס צהדי' ואם ירחיב גבולך ויספה לך ג' ערים, שקאי על ע"זו ואדום, שיש
 להם דין ח"י מ"הת. ויתפש צ"הס מה שהקשו לו חכמים צירוש' לדידך למה כ"ר כל המקום אשר תדרוך כ"ה, ולא אהדר להו?
 וי"ל דר"י ס"ל דקרא מרמז על ע"זו ואדום לע"ל. ג פרק ו' וכ"כ הר"ם. ד זבחים כ"ה. ה במקואות רפ"ד. להרמב"ם
 לא שייך הויתו ע"י טהרה במקוה אלא במעין לענין זכ ומי טהלת ובר"אש בתשו' תמה עליו ועתי"ט ספ"ה דמקואות. מיוסו
 להרמב"ם נמי דוקא אם באו המים ממיילא לכלי כמו צנור מחכת שאין לו בית קביל אבל שאוב ביד אדם או שאוב צכני בית קביל
 פסול לדידי' מדרבנן. ובר"אש תמה על ר"י שמכסיר שאוב בכלי מ"הת הלא צעיון הויתו עי"ט. ותמה תי"ט פ"ב דמקואות, דלמא
 הר"י בכלי אבנים דבר (והי' יוכל לומר דלמא בכלים סחם הבאים במדה איירי שטוריס מכלים אי פתחה למעלה כלים פכ"ד
 ובכורות ל"ח)? ולק"מ הר"אש סמך עלמו על הר"ם, ואלו הר"י לא אמר לחתי' אלא בכלים שאמ"ט, קושיות הר"ם על ר"י כמו
 שהביאן הר"אש צ"ב"ק מצרייתא ספק מן הצנור ס' מן המחשת (והיא וחלי צת קבול טומאה ולסאי הצרה הר"י מודס) לק"מ, וכן
 הקושי' אי כולו שאוב דרבנן נמה גזרו בג"ל, לק"מ דרוב שאוב במקבלי טומאה דאור', ולא הי' לריק הר"י עלמו לדחיקי חבו טבינה
 בכלים. אלא וחלי לר"י אפי' בכלים מק"ט שאוב דרבנן ולא פלוג צה"ן. ואלת"ה בלא"ה קשי' על הר"אש כיון שהוא מתיר צכ"י
 י"ב להביא מים ע"י דבר המק"ט אם אינו נופל להדי' למקוה כגון שמביא ע"י סילון מחכת ומשים בראשו סילון של עץ שאין
 מק"ט וכו"מ מוצחים סס, א"כ לק"מ על ר"י ד"ל שאובים בכלי מק"ט כשרים מ"הת ואי מוסס דבעינן הויתו עי"ט, אם אינו נופל להדי'
 למקוה אלא צה אח"כ ע"י כלי אצן הוי הויתו עי"ט, ול"ל דח"כ בלא"ה כשר מ"הת כשאובס שהמשיכוסו, דהא המשכס ע"י כלי אבנים
 ל"מ המשכס אפי' למאן דלא צעי קרקע. ו רחב"ד. ו צ"ב ס"ו. ח הכל לשון הרבצ"ד צ"ה"נ. האחרוני' הסליטו לרחב"ד
 חפיסת יד אדם ודאי מ"הת פסול. ולענ"ד יתיר נראה לרחב"ד חפי"א נמי דרבנן שכן לשונו צבע"הני: יש מי שאומר מים שאובין
 דרבנן דוקא בג"ל אבל נפלו מחמה על מחסה ספקו טומא דבעינן רובא בידי שמים מ"הת דומיא דמעין, ולי נראה דכל שאובה
 דרבנן הלא חילקו צכ"מ בין שאובה לשאובה, וביקש דמעין הסמכתא בעלמא, חדע מדחיקלו צה בשאובה כילה שהיא טהורה מנפסול
 כאשר פרשנו. הלכך כל ספק שאובה שהי' צו צמה לתנות שלא יהא סוס פסול, ודאי טהור. אי נמי אפי' תימא מקוה ביד"ש
 צעין מ"הת דהקשקש למעין, היינו דלא ליתוי מיא צדיי אדם אבל כל דאתי ממיילא למקוה אף דאתא דרך כלי ביד"ש הוא, ומ"הת

כשר

כתוב, וכמו דפסלי רבנן מה שבא בכלי ג' לוגין למקוה, בידי נמי פסול, שלא יהא טפל חמוד מן העקר א מיהו אפשר שגם חפיסת יד אדם דרבנן והקישא דמעין אסתבתא בעלמא.

ב. תנן ב מעין שמימיו מעוטין שרבו עליו מים שאובין שוה למקוה לטהר באשבורן ולמעין לטהר בכל שהוא, כלומר אם יש במעין מים מעוטין שאין כדי לטבול יוכל למלאו בכתף ואינו נפסל בשאובין בין שקדמו לו השאובין או שקדם המעין ג ומטהר בכל שהוא, כלומר אף שאין בהם מ"ס ואף שרבו השאובין, אבל אינו מטהר אלא באשבורן, כיון שמעין כ"ש אינו זוחל אין הזחילה מן המעין, אבל אם הי' המעין זוחל ונתרבה וחילתו על ידי השאובין מטהרין בווחלין והיינו ששנינו ד מעין שהיה מושך כנדל ריבה עליו והמשיכו, הרי הוא כמו שהיה, פי' שהמעין זוחל נחלים דקים וריבה לתוכו שאובין עד שנתחוקו הנחלים ונתרבה משיכחו מטהרין בווחלין, כיון דבלא"ה היו זוחלין, ועתה שטפו ונברו המים שנתרבה וחילתו, היה עומד ה וריבה עליו והמשיכו, שוה למקוה לטהר באשבורן, ולמעין לטהר בכל שהוא, פי' כיון שהמעין הי' עומד ולא נמשכו ממנו אמות וע"י השאובים נעשה משוך וזוחל, לא מטהרין בווחילה, אבל מטהרין בכל שהוא ו דכל מים מחוברין למעין ולמקוה דינם לטהר כמותם, הנעשה זרועים להם בהשקה ז. הלכך מקוה שיש בו מ"ס יוכל ליתן לתוכו מאה סאה שאובין וחזור ולוקח מהם עד שלא נשאר בו אלא מ"ס, ואע"ג דודאי חסרו השהא מהנך מ"ס הראשונים שבאו בידי שמים ח, היו בעליון ארבעים סאה ובתחתון אין כלום מטלא בכתף ונתן בעליון עד שירדו לתחתון מ"ס, ועל כרחך צריך ליתן בו יותר מ"ס, דא"א לצמצם, אלמא לא נפסל העליון אף שרבו השאובים על הכשרים ט ותנן נמי י נפל לתוכו יין או מוחל ושינה מראיו פסול, כיצד יעשה ימתין עד שירדו גשמים ויחזרו מראיהן למראה מים, ואם יש בו מ"ס מטלא בכתף ונתן לתוכו עד שיחזרו מראיהן למראה מים. והא דאמרינן . . יא ומסיק דצריך להשתייר בתוכו רוב מים כשרים יב התם במי פירות איירי שנתן לתוך מ"ס, דאמי פירות קתני לה יג דתנן אבל שאר משקין ומי פירות והציר והמוריים והתמד משהחמיץ יד פעמים מעלים טו ופעמים שאין מעלין, כיצד מקוה שיש בו מ"ס חסר אחת נפל לתוכו סאה מהן לא העלהו טז היו בו מ"ס ונתן סאה, כלומר שנתן לתוכו סאה מי פירות, ונטל סאה כשר יז. ועלה אמרינן בגמ' שכשר עד רובו, כלומר כשנתן לתוכו מי פירות אחת ונטל מן המקוה עד שלא נשתיר בו רוב מים פסול, דמקוה מים אמרה תורה ולא מקוה מי פירות יח. ויש מי שאומר דנתן סאה ונטל סאה דפסול אי לא נשתיר רובו, במים שאובים שנתן לתוכו נמי דינא הכין, ומשום מראיה עין אסור דנראה שנוטל רוב הכשרים ואתו לטהר אפי' שאוב כולו יט. ויש מי שמוסיף כ הא דאמר בפ' הערל צריך שישתייר רובו לאו משום מראיה עין אלא מדינא קאמר, דלא נקרא מקוה בידי שמים אלא דוקא כשרוב המים שבהוכו בידי שמים, ומעמי' דכ' מקוה מים יהי' טהור, דבעינן רוב מים כשרים, ואייתי רא' מדתנן כא מים שאובים ומי גשמים שמתערבין בחצר ובעוקה או על מעלת המערה אם הרוב מן הכשר כשר, מן הפסול פסול, מחצה על מחצה

נחל אשכול

כשר אפי' כולא מקוה עכ"ל בקצור. ומה"ט לא השיג ראב"ד ארמז"ס פ"ד דמקואות דפ' חפיסת יד אדם דרבנן. א לשון גמ' זכמים ס"ג. ב פ"ק דמקואות. ג בחשו' לרמז"ן סי' רל"א מספק אי קדמו השאובים למעין. ד מקואות פ"ה. ה סיפא דמתני'. ו טעם ר"אש ורמז"ס. ז מהו רכ"ן כ' לרמז"ס נריך לכת' השאובים דוקא בגומת המעין אז מטהרין בזוחלין, וכ"מ פ"ט דמקואות כ' לאו דוקא. חבל הראב"ד והר"ס (השנה ב') כתבו הא דאמרינן ריבה עליו והמשיכו הרי הוא כמו שהי' לטהר בזוחלין, דוקא עד מקום שהי' מושך בתחלתו קודם שריבה השאובים כמשמע מחוספתא. ולר"ס מתניתין לא איירי שהסיף שאובין אלא ריבה מקום המעין והרחיבו שחפר בלדדיו והרחיב צרכות המעין, ובמקום שהרחיבו אינו מטהר בזוחלין. ולא מלאנו לו חצר בחומרא זז. ו השקה לא סלקא בתורת טבילה אלא בחורת זריעה, דהוי כמי שזרעו וחזרו ונטלו, וכיון דזריעה מטהר מטומאה כדתנן ספ"ט דתרומות שתלי תרומה שנטמאו ושתלן טהורין, ה"כ מהני השקה למים במי מקוה ומעין, כ"כ רש"י ב"מ פ"ג ד"ב ד"ב רגמ"ה, והכי משמע פסחים ל"ד ע"ב, אבל הר"אש בחשו' (ע"ס ר"א סעי' י"ב) מציא ח"כ, מקוה מיין שאם הי' טמא וטהרו, ח"ל יהי' טהור, אין לי אלא מעין את המקוה, מקוה את המקוה, צור את המקוה? ח"ל מעין טהור מקוה טהור צור טהור. ומרמז"ס בפרושו פ"י דמקואות מ"ו ופ"ב דטומאת ח' משמע שריכין מי מקוה להיות לפין עליהם ולא די בנגיעה וכ"כ רש"י בכורות כ"ב שילכו מי מקוה על גביהם אבל השקה גרידא לא מהני. והא דפ"ו דמקואות מ"ו ומ"ח משום לרוך וערוב מקואות הוא, ומה"ט אם אח"כ נסתם הכשר לא מהני השקה דמטיקרא כמ"ס ס"ך ר"א ס"ק קי"ב ועי' גדולי טהרה חשו' יו"ד. חבל אעיר שראיתי מדקדקי' על רש"י ב"ב י"ז ושין שמשקיין פרש"י מים יפין במקוה מי מלוחים והא ב"ב פ"י מקואות אוסר להסיק יפיים צרעים? ולק"מ דפרש אליב' דב"ה דמחיר יפיים צרעים, והאי ושין ר"ל צעקר דין השקה שוין ב"ב וב"ה דמחיר מיהו ב"ב כדאי' לי דוקא ציפיים. והא דמסיק רבה מהני' דלית לי' עוד מים יפיים, ולב"ס ע"כ מי מקוה נמי יפין, י"ל אע"ג דיפין הן, כיון שטבל בהן אין רעוה לשמות מהן, או שאין רעוה לחסר המקוה דאז קרוב לפסול ע"י ג"ל. ח חסר: כדתנן פ"ו דמקואות. ט כל זה והנמשך כר"ת ב"ב ס"ו. י פ"ו דמקואות. יא חסר ונ"ל: ביצמות פ"ב ע"ב מקוה שיש בו מ"ס נתן סאה ונטל סאה כשר עד רובו. יב משמע דפסולים שבאו למוקוה מ"ס לא נטהרו, דאי נטהרו לעולם יכשר בנתן סאה ונטל סאה. יג מקואות פ"ו. יד נתן על הכרעיים מים, ואם לא התנוץ דינם כמים ופסולין בג"ל, ובתמיהן דינו כמי פירות וא"פ בג"ל. טז משלימין המקוה כאלו הם מים. טז שאין המקוה נכשר ולא נפסל בכך והמים כשרים כבתחלה ואם צא עליהם עוד סאה מי גשמים כשר. יז צלוסן זה מעלין. יח מש"ס מוכח דאינו פסול אלא מדרבנן אע"ג דמ"פ פסולין מ"הת מ"מ כ' חוס' דמ"הת קמח קמח צטיל ורשב"א כ' דוקא אם שנו מראה המים פסולי' מ"הת ועי' לקמן. יט רשב"ס ב"ב ס"ו, וכ"כ רמז"ן בחדושי רשב"א לב"ב שאינו פסול אלא משום שנראה שנטל הכשרים ונתן פסולים ויצאו להכשיר שאז רובו, וכן מוכח מרמז"ס כמ"ס ב"ב, שהרי מליני שהרמז"ס מכשיר אם היו צעליון מ"ס ובתחתון אין כלום שמתן צעליון מ"ס ויותר עד שירדו מ"ס לתחתון, אע"ג דליכא בכל מקוה רוב מים כשרים, ש"מ הא דפוסל נתן סאה וג"ס צרובו, משום מראיה עין, כיון שנטל ביד זא"ז. כ הראב"ד. כא מקואות פ"ד.

ספר האשכול, הלכות מקואות.

מחצה פסול, אימתי בומן שמתערבין קודם שהגיעו למקוה, כלומר דתו מיקרי שאובה שהמשיכוהו למקוה דכשר אם רוב המקוה
 בדי שמים א אבל אם היו מקלחין לחוך המקוה, כלומר שבאו שאובים מכלים למקוה אם ידוע ב שנפלו לחוכו מ"ס כשרים
 עד שלא ירדו לחוכו ג' לוגין שאובים כשר ואם לאו פסול, אלמא במחצה על מחצה מיפסל. ומהא איכא למשמע ג דמקוה
 שלם של מ"ס נמי יוכל לפסול אם נפלו לחוכו מ"ס שאובים ואח"כ חסרו מים סאה דליכא רוב כשרים ד. ולעניות דעתין
 לא . . ה. ותו דאבוה דשמאל עביד לבנתיה מקואות ביומי דניסן ו סבר לה כרב דאמר מיטרא בטערבא סהדא רבה פרת ו
 וחשש שמא ירבו הנוטפים על הווחלין והוה להו רוב מי גשמים, ומי גשמי' אין מטהרין בווחלין ובעו אשבורן. וקשי' נהי דודאי
 מי גשמים הרוב, מעוט הווחלין מעין הוא, ומעין בכל שהוא מטהר ובווחלין, וכשמים חיים מתערבין עם הנוטפין והנוטפין מרובין
 או אפי' מחצה ע"מ נדונים החיים אחריהם לטהר דוקא באשבורן, אלמא מפסלי במחצה דבעינן דובא בכשרות ה, ואע"ג דגבי
 מעין אמרינן דלא מפסל ברוב שאובין כדתנן ט מעין שמימי מעוטין ורבו עליו שאובין שוה למקוה לטהר באשבורן ולמעין לטהר
 בכל שהוא, ואיכא למיטר מקוה שלם שוה להא מלחא למעין כדכ' אך מעין ובור מקוה מים יהי' טהור, אכתי איכא למיטר שאני
 ושאני הכשרא דמעין טהכשר דמקוה, דכיון דמיא קא חסרי ואולי, כי חסרו טארבעים סאה משהו קא מהני בהו מחצה דשאובין

דאית

נחל אשכול

א תמורה י"ב, אפי' בלו י"ט סאה שאובין צפוי עלמון דרך המסכה למקוה שבו כ"א סאה כשרים, כשר אפי' לכתחלה עתי"ט
 ור"ס פ"ד דמקואות. ב משמע ספקו פסול, ולמ"ד אפי' כולו שאוב דרבנן למה תמחיר בספקו עתי"ט פ"ב מקואות וחוס'
 חדשים. ג ע' לקמן. ד דעת הראב"ד כמו שאפרש לקמן אי איכא מ"ס אין לנו עסק בשאובין וכאלו אינס אבל אם חסרו
 ממ"ס כשרים אפי' מעט ונלטרך לנרף השאובין, אזו כשרבו השאובין מבטלין הכשרים. ה חסר, ואולי ל"ל: לא דמי כלל, ומתניתין
 איירי בתחלת עשיית המקוה שריך רוב כשרים, אבל אם יש בו רוב כשרים והמסיד לחוכו י"ט שאובין המקוה כשר, והוי כאלו
 כל המקוה מכשרים, ואם אח"כ נתן סאה ונטל סאה לא מופסל שהרי נטטר הכל בזריעה, ומכ"ש שאין שייך לפסול אם מתחלה
 היו בו מ"ס כשרים והוסף מ"ס שאובים ואח"כ חסרו המים סאה. וכך הסיג הר"ס. ותו הקשה אי איתא דמתני' דמקואות
 דאמרה מחלה ע"מ פסול מוכרעה לפסול אף במקוה כשר נתן סאה ור"ס ולא נשתייר רובו הראשון, איך דחין ביצמות פ"ב ע"ב
 למקשן דאמר לריך שיסתייר רובו, לא דלא נסקל רובו, ומחלה ע"מ ד, הלא מתני' אמרה, מים שאובין ומי גשמים שנתערבו מחלה
 ע"מ פסול? אלא ודאי שאני עשיית המקוה בתחלה לריך שיחא בו רוב כשרים, אבל לאחר שנעשה כשר נתן סאה ור"ס י"ל דלא
 מפסל במחלה על מחלה (ומסולקת בזה קושי' תוס' ביצמות) ור"מ' ומתני' פ"ו מ"מ, היו בעליון מ"ס ובתחתון אין כלום ממלא
 בכחף אע"ג דבכל א' אין בו אלא מחלה כשרים. מיהו לפי מאי דמסיק ביצמות בעינן רוב מים כשרים גבי נטל סאה ור"ס
 אף במקוה כשר מתחלתו, ולפמ"ש לעיל דוקא גבי נטל סאה ממים מראית עין, ולר"ס ולר"ס ולר"ס לקמן דוקא גבי פירות, אבל במים
 כל נתן סאה ור"ס כשר עד עולם דכל המים הבאים במקוה כשר נטטרו. ו שבת ס"ה גס זה דברי הראב"ד לראי' דבעינן תמיד
 רוב הכשרים מטיקורס. ז פרת מעיד צבצב צבצב מטר לא"י שהוא מתגדל ממטר זה. ח תמוה הראב"ד גופא כ' צבע"ה
 פ"ק ח"ל: קשי' הא אמרינן מעין מוסך כנול ריבה עליו והמשיכו שוה למעין לטהר בזוחלין, ה' עימד וריבה עליו והמשיכו מטהר
 באשבורן, ואי הכי למה חשש במי פרת שחא ירבו נוטפים, מאי בכך הלא פרת מוסך הוא והכל מטהר בזוחלין? ות' בימי קיטר
 מחיבש פרת ונעשה גבים ודבר מועט הס מוחזרין עם מי גשמים העוברי' עליהם ומי המעין צבצבים אינו יולא חיתל מעלמו
 ודינו כמעין העומד, שחוספת שריבה עליו אינו מטהר בזוחילה וכו', ולפ"ו צנוקים שהי' זוחל ל"ג רוב מן הזוחלין, וא"כ אין ראיתי
 ראוי' מהא דשבת? ותו תימה איך יפרש מ"ח פ"ו דמקואות היו בעליון מ"ס וכו', וראיתי בפ"ג דבע"ה ס' מתני' היו בעליון
 מ"ס ובתחתון לא כלום ממלא בכחף עד שיבוא מ"ס לתחתון, ומתני' וראוי' לאכשורי תרוייבו קא צעו, ואי אמרת דלא נפקא כי
 הדדי (שאין המים הכשרי' המתחוני' והפסולים שהניף עליהם יונאים בטהר) אי האי פסול אי האי פסול, שהרי נתן סאה ונטל
 סאה דמי, ואמרינן עד רובו, אלא ש"מ דכי הדדי נפקא, וש"מ דלא קפדינן בכס"ג אלא דלא נסקל רובו דמקוה כתרולא (קמח)
 דפרק הערל (ביצמות פ"ב) ומש"ה תרוייבו מתכשרי עכ"ל. שמעין מזה דחזר מדבריו בפ"א שכ' מקוה מ"ס שנתן לחוכו מ"ס
 שאובין כי חסרי מיא מיד נפסל שאין בו רוב כשרי', דכאן כ' מחלה ע"מ כשר, ואמרינן מתחלקין בשיון כראיתו ומתני' היו בעליון
 וכו', והשתא איך יסלק ראיתו לפסול מחלה ע"מ ומתניתין פ"ד מים שאובין ומ"ג שנתערבו בחנה, וע"כ לריך לפרש דסם איירי
 בתחלת עשיית המקוה לריך רוב כשרים, ולאחר שנעשה די צמע"מ, ולחרוך ב' ביצמות אפי' נעשה כבר מקוה כשר לריך להשתייר
 רובו בנתן סאה, ול"ל הטעם משום שנטל ואסור ממים מראית עין, דאלת"ה קשי' לדידי' מתני' היו בעליון מ"ס דמפרש הראב"ד
 שאין בכל א' אלא מע"מ ושיהם כשרים. ומי שדעתו רחבה מדעתי הקלושה ויפרש דברי הראב"ד בלי חזרה מדבריו הראשוני'
 יקבל שכר על הדרישה. י' יהי' איך שיהי' ע"כ לריך אחס לטהרות הא דפסק ראב"ד אף מקוה שלם אם הוסף ונטל עד שחוספתו
 מרובה על מי מקוה ולא נשאר רוב מים הראשוני' הכשרי' שהמקוה פסול. שפסולו אף לדידי' לא היו אלא מדרבנן, דאלת"ה
 מ"פ ביצמות לר"י, דס"ל דרבנן ל"ב רוב, מנתן סאה ור"ס (ולראב"ד במים איירי) הלא ספיר אמרינן ברובו פסול, דמ"ה רוב
 כשרים בעינן? אלא ע"כ אף לראב"ד מ"ה כל המים הבאים למקוה כשר קמח קמח בטיל וכו"ס חוס' גבי מי פירות, ומדרבנן
 ס"ל לראב"ד בעינן שיסתיירו רוב כשרים (וערשב"א יצמות דוקא אסור דרבנן שאינו באכילה שיערו ברובו, אבל באסור אכילה
 דרבנן בעינן ס' גדיד צם' ושום שמו ש"ג דרבנן, מיהו אקילו נמי באסור דרבנן כדשייך ב' שאני אומר). ופרב גדולי טהרה
 שכ' ס"ק כ"ו לראב"ד מקואות המוסיפין חמין יוס יוס או לוגן שלא יחסר המוג פסולים מ"ס, הפריז על המדה, וליתא. גס
 מ"ס הרשב"א ס"ל לראב"ד, לתומא צעלמא כ"כ ס' תחי"מ ובתדושי' ליצמות כ' בהדי' דנתן סאה ור"ס דפסול ברובו במי פירות
 איירי וכ"כ תשצ"ן ח"ג, עינן י"ב, שר"ס ורשב"א הסכימו מקוה חסר והמשיכו לו שאובין אינו נפסל לעולם שהמים השאובין מרעים
 נתיבו ולעולם נחשב כאלו כולו מי גשמים, ושכן דעת רמב"ם ור"ת ורא"ש. ט פ"א דמקואות.

ספר האשכול, הדכות מקואות.

דאית בהו למפסלינהו, והוו כנתן סאה ונטל סאה, דבעינן שישתייר רובו דכשרים והא ליכא, אבל גבי מעין לא קאחסר מידי, ועוד במעין נמי מהני רובא דנטופין למפסליניה בוחלין. הלכך מקוה שיש בו מ"ס מכוונות ונפלו בו מ"ס שאובין כי חסרו מיא מידי מיד נפסל דהא אימעט ל' מקוה טהרה, אבל כי איהו מ"א סאה ונפלו בו מ"ס שאובין כשר עד דחסרי ב' ב' סאין, אבל כל זמן שיש בו מ"ס כשרין אפי' נפלו עליו כמה וכמה סאין שאובין אינו נפסל כדתנן א היה בו מ"ס ממלא בכתף ונותן לתוכו עד שיתורו המים למראיהו, ומדלא יהיב שעורא וקאמר שהוא נותן עד שיתורו המים למראיהו, שמע מינה דמקוה שלם ממים כשרים אינו נפסל מכמה סאין מים שאובין אפי' ברובא, ואינו ראוי לפסול אלא מוטן שיחסר שעורו של מ"ס כשרים ב. ולא אחייא לן פרושא הדין ומפרק הערל ליכא למשמע מידי דודאי אמי פירות קאי ההוא עד רובו דקאמר, דאלה"ה מתניתין אמתניתין קשי' דתנן היו בעליון מ"ס ובתחתון אין כלום ממלא בכתף ונותן לעליון עד שירדו לתחתון מ"ס, דשמעת מינה אפי' ודאי אין בא' מהם רוב הכשרים הראשוני, אפ"ה מתכשרי תרוייהו, אלמא מ"ס השאובים נטהרו במ"ס הכשרים וכשרים מעיקרא אחשבינהו.

גב. כ' רב אחא משבחה ג' מקוה חסר שנפלו לגוויה ג' לוגין מים שאובין פושלין אותו, ואי אמשיניהו מאבראי ונפלו אנב מרובא ד' וירדו ואולי אל המקוה כשרים דכי אתא רב דימי ה' א"ר יוחנן שאובה שהמשיכוה טהורה ר' ואצטרופי נמי מצטרפי

נחל אשכול

א שס פ"ו. ב זהו מחסר לסיך הראב"ד צבע"ה. ואף שאמר שם תחלה מהא ליכא למשמע דמקוה שלם של מ"ס נמי יוכל ליפסל אי נפל לתוכו מ"ס שאובין דליכא רוג' דכשרות, והכא מסיים שאם נפלו מ"ס שאובים למקוה מ"ס כשרים אינו פסול אלא אי חסרו מיא מידי, אין זה סתירה, אלא מפרש דכריי מעיקרא, שצאופן זה אפשר שגם מקוה כשר יפסל (וסרה צוה הסגת הר"ז) היינו אי חסרו מיא מידי, וכי לא חסרו לא מוגרע ל' הפסולים אף שהם הרוב, דומי' דמעין דלא חסר מידי, אבל אי חסרו מימיו לאו דומי' דמעין הוא, אע"ג דלאו מומ"ס הפסולים שנפלו לתוכו ג"כ חסרו וצמחלה ע"מ כ' הראב"ד צפ"ג לא פסלי שאובים, כבר כתבתי שאפשר שחזר צפ"ג ומסיק דמע"מ כשר, או מסתבר ליה כי חסרו מיא חסרו יותר מן הכשרים התחתונים היסודי' על הקרקע ממה שחסרו השאובים שהם העליונים. ולשטתו אם יש כ"א סאה כשרין שמותר להוסיף בהמשכה י"ט, לריק לזכר שלא ימשך לתוכו כ"א סאה ויותר, דלאו לא הוי רוב כשרים, ואם יש למ"ד סאה כשרין לא יוסיף למ"ד שאובין. ובמקוה של מ"ג שלוו שמוסיפין כל יום חמין ומריקים מן המים התחתונים לראב"ד פסול כדון נתן סאה ועל סאה ברובו, ולשאר הפוסקי' כשרים, אף הרמב"ם שאוסר צנתן סאה ו"ס ברובו, דוקא בצופן זה מחסר מראית עיני, חדע שהרי כ' מקוה שיש בו כ' סאה ומשהו כשרי' ומלא וסואב היתרון חוץ למקוה וממשיכו למקוה אפי' השלמו לאלף סאה ששאובה שהמשיכוה כשרה אם הי' שם רוב המקוה עכ"ל, וכן פסק כמתני' פ"ו היו צטליון מ"ס וכו' ומלא בכתף עד שירדו לתחתון מ"ס וסייבן כשרים. לכן מ"ס הש"ך ס"ק ס"ג גבי נתן סאה ו"ס דמכשיר הס"ע אפי' לא נשתייר רובו, שיש לחוש לרמב"ם ולראב"ד לאסור ברובו לאו צמחא ומחמא ומחמא, לרמב"ם דוקא צנתן סאה ו"ס אסור מחסר מראית עיני, אבל כשהוסיף וע"כ רבו השאובין על הכשרים, או אם חסרו מיא אח"כ ואף שלפי החשבון לא נשאר מן הכשרי' הראשוני' מ"ס, מ"מ המקוה כשר אם הוא בצלוף הפסולים מ"ס, ולראב"ד פסול, לכך כ' ש"ך ס"ק ס"ג צנעל סאה שיש להחמיר כרמב"ם וראב"ד, אבל לקמן בעי' מ"ד שכ' הש"ע אם יש כ' ומשהו יכול להוסיף אלף סאין אע"ג דשאובים רבו למעלה והכשרים חסרו יום יום, שם שחק הש"ך וגם הב"י לא הזכיר הראב"ד צדן זה, אלא צנעל סאה ו"ס, מחסר צדן ה"ל הראב"ד יסוד הוא. ודע מ"ס רשב"א לשאל בתשו' תתי"מ שאין הראב"ד מורה בצדו אם רבו השאובים, צמחא צכתף איירי ולא כצנעל בהמשכה, ואף שגראה מצבע"ה ומחשב"ן שהראב"ד צחומרא שלו לפסול מקוה כשר אף צצלו השאובים בהמשכה איירי, יש להסתפק אם הרשב"א חשש להחמיר צוה, כיון דהרבה דקמאי הרי"ף ור"ם וחכמי מערב מתירין כולו שאוב צבהמשכה, ואף האוסרין ומחסר הראב"ד לא חסרו שאובה שהמשיכוה כולה אלא מדרבנן כמ"ס תשצ"ן. ולפ"ז מלבד מה שהוכחנו לעיל דראב"ד לא חסר נתן סאה ו"ס ברובו דהיינו מלא בכתף אלא מדרבנן כדמוכח מיצמות פ"ב, צמים הבאי' צבהמשכה אפי' כולו אין חסרו אלא מדרבנן לראב"ד וגיבוי' הוי חומרת ראב"ד צנתן סאה ו"ס כתרי דרבנן. וראיינווהו שלראב"ד שאובה שהמשיכוה כולה דרבנן מ"ס צפ"א צבהסיגו הרי"ף: אי איתא דשאובה שהמשיכוה כולה מצטליון הרי המקוה נעשה ציד אדם, ואם גזרו על ג"ל שאובים שנפלו למקוה שפסול, כ"ס לגזור על המשוכה כולה שלא יעבדו צו מחסר גזרה צדידי אדם, אלא ש"מ צבעינן רוב ציד"ם ולא כרי"ף דמכשיר מחסרה כולה עכ"ל ובפ"ב כתב: כל שאובה דרבנן שלא חלקו בכל מקום צין שאובה לשאובה, והקיסא דמעין אסמכתא בעלמא הוא, חדע מדאקילו צה בשאובה כולה שהיא טהורה מלפסול כאשר פרשו (פרסו) צפ"א שאובה שהמשיכוה כולה טהורה שאונה פוסלת המים הכשרי' אפי' הם מעוטים ואם צמקוה יו"ד סאים כשרי' וצלו עליהם ל' סאה צבהמשכה, הראשונים נשאר צבהכשר וכצנעל עליהם ל' סאה מ"ג המקוה כשר). ואת השאובה היינו שהמשיכוה צדידי אדם וטהורה מלפסול אחרים מפני שהשאובה ע"י המשכה אינה אסורה אלא מדרבנן כמ"ס תשצ"ן. מזה תראה שומ"ס גדולי טהרה תשו' י"ד על הטו"ם שהחיר לעשות מקוה כולו צתפיסת יד אדם אם המים צאים אח"כ צבהמשכה למקוה, (דס"ל המשכה מצטלת תפי"א ועימ"ס לקמן) שטעה, שלדעת הראב"ד צבעינן רובו ציד"ם פסול מ"ה, לא דק צת"כ, דגם לראב"ד ליכא פסול דאורי' צשאובה שהמשיכוה, ועימ"ס לעיל ס"ק ה'. ג שאלות אחרי מות. ד שילאו מכלי אל הקרקע ומשם צצלו למקוה דאי צצלו צלי הפסק קרקע מומריבא שהוא כלי אל המקוה פוסל צסוף צצריי, ולכך מדייק הכא אמשיניהו מאצראי ע"י הכלי ואמ"כ ירדו מן הקרקע למקוה. אבל לפי הבנת הסמ"ג איירי כאן מומריבא שקבעו ואח"כ חקרו דלאו כלי הוא, ולקמן ודאי מומריבא שחקו ואח"כ קבעו. ויותר נ' גרסת ה"ג ס"ה נדה צצרישא ג' אמשינהו מאצראי ודרו ואזלו למקוה, והסוה דרו לשון רינה הוא ע' ערוך. וצבע"ה נדפס דגו ונ"ל דרו. ה חמורה י"ב, וגרסתו רצין. ו פרשו חוס' וראב"ד שלא פסלו המים הכשרים אם נפלו צחוקן

ספר האשכול, הלכות מקואות.

מצטרפי למ"ס א דתני ר"א בן יעקב אומר נג שיש בו כ"א סאה מי גשמים ומלא בכסף י"ט סאה ופותקו למקוה והן טהורין, שהשאוכה מטהרת ברביה והמשכה, ואי אמשיכניהו אנב מרוביא למקוה ב פסול דתני ג צנור שחקקו ולבסוף קבעו פוסל את המקוה, קבעו ולבסוף חקקו אינו פוסל את המקוה ע"כ כל וכו' בעל הלכות. אבל הגאון ר"צ כתב: והוא דלית במקוה מ"ס ואייתי מים שאובים ואמשיכניהו מאכראי שפיר דמי, דני אתא רב דימי אר"י שאובה שהמשיכה טהורה. מדלא יהיב שעורא משמע אפי' רובא המקוה שאובין שהמשיכה ואפי' כולא נמי, ומדקאמר טהורה ולא קאמר לא פסלינהו ד ש"ט דס"ל אצטרופי נמי מצטרפי השאובין שהמשיך אפי' הם רובא דמ"ס בפשטותא דלישנא דר' דימי דלא בעי רביה דכשרים, ההמשכת שאובים לחוד פגי ולא יהיב שעורא, ואחי' רב דימי במסקנא כרבנן דפליגי עלי' דר"א בן יעקב ולקולא ה', ואיכא נוסחאי נמי דגרסי בהדי' שאובה שהמשיכה כולה טהורה ו. ואנן לא חזי לן האי פוסקא וכך קבלנו פרושא דהאי סוגי': חנו ? אין מים שאובין פוסלין המקוה אלא לפי חשבון ופרשו בגמ' ה"ק אין שאובין פוסלין אלא בומן שהם לפי חשבון הכשרים, כלומר שיה בשוה, ואם הכשרים רובא אין פוסלין שאובין אם באו דרך המשכה, וכמאן כר"א ב' דאמר מקוה שיש בו כ"א סאה מי גשמים, ממלא בכסף י"ט סאה ופותקו למקוה, והן טהורין, ששאוכה מטהרת ברביה ובהמשכה, ופריך מדאמר אין מים שאובין פוסלין דאשמועינן קולא, מכלל דאיכא מאן דאמר דפוסל הכשרים ואפי' רביה והמשכה לא מהני ולא מציל להו מפסולות, אלא הא דאמר ר' דימי שאובה שהמשיכיהו כולה טהורה, אלמא בהמשכה לחוד כשר בלא רביה דמים כשרים, כמאן לא כראב"י ולא כרבנן? והדר ב' מהאי תרוצא, ושני ליה הא דתנן אין מים שאובין פוסלין אלא לפי חשבון, על ג' לוגין שנפלו למקוה קאי דפסלו לי' מדרבנן, וקאמר דלא פסלי אלא לפי חשבון הכלים, אם באו משנים ושלשה כלים, אבל מד' וה' לא פסלי לאפוקי ממאן דס"ל אף מה' כלים, והכין פרושא, ודאי הא דרב דימי שאובה שהמשיכה כולה טהורה, אין לפרש טהורה לטבילה, אלא לומר שאין פוסלין הכשרים שהיו בתוך המקוה ושיבואו אח"כ ח, אבל השאוכה עצמה הנמשכת אינה עולה להכשר מקוה עד שיהיה שם רוב מן הכשרים כדברי ראב"י, ודבריו ודברי ר' דימי לא סתרי אהדדי ותרוייהו הלכתא ניהו, מעוט שאוב הנמשך ברוב כשרים מתבטל בכשרים ומצטרף עמהם למ"ס לשבול בהן כדברי ראב"י, ואי הוי מתחלה כל המקוה שאוב בהמשכה, מ"מ אינו פוסל המים הכשרים דאחו בתרייהו, ולא הכשרים דקיימו במקוה דקדמי להו, וזהו דברי ר' דימי. וסלקא דעתא דגמ' פרושא דאין שאובין פוסלין אלא לפי חשבון שאין פוסלין שאובין הנמשכים את הכשרים אלא עד מהצה על מהצה, אבל אי הכשרים רובא לא וכראב"י, ודייק נמי מדקתני אין פוסלין מכלל דאיכא מאן דס"ל אף מעוט הנמשכים פסלי להני רובא דכשרים, וקשי' לי' הא דאמר רב דימי אפי' כל המקוה משאוב הנמשך טהור ולא פוסל הכשרי', לא כראב"י דלדידי' ברובא פוסל מ' ולא כמאן דפליגי עלי' וסבר אפי' מעוט הנמשכים פוסל רובא דכשרים, ומשני דההוא אין שאובין פוסלין אלא לפי חשבון אמלתא אחרתא קאי, ולא דייקת מינה דאיכא רבנן דפליגי בדין שאובה שהמשיכה, דכ"ע ס"ל כראב"י מעוט שאובין בהמשכה מצטרף לרוב כשרים לשעור מ"ס, וכ"ע ס"ל הא דרב דימי שאובה שהמשיכה כולה אינה פוסלת הכשרים שקדמו להם ולא להני דאתו בתרייהו. והכין פרושא דשמעתא לדעתן דרב אחא ובעל הלכות. ועל הגאון ר"צ דמפרש שאובה שהמשיכה כשרה היינו דטובלין בה, ובמסקנא פליגי רבנן אראב"י ומכשרי כולה בהמשכה והכין הלכתא, קשיא לן טובא מהא דתנן י מים שאובים ומי גשמים שנתערבו בהצר ובעוקה אם הרוב מן הכשר כשר ואם הרוב מן הפסול פסול, מע"מ פסול, ובשאוובין הנמשכין איירי יא, ולמה לי נהערכו בני גשמים, כיון דכולו שאוב כשר בהמשכה? ותנן נמי רב היו בעליון מ"ס ובתחתון אין כלום ממלא בכסף ונותן בעליון עד שירדו לתחתון מ"ס, ואי שאובה שהמשיכה כולה טהורה, דל מהכא עליון, בהמשכה לתחתון נמי פגי יג. ואנן אהני רבנאמא יד סומכין ועבדינן מקוה בה"ג, דאי איכא רוב כשרים במקוה, ממלא בכסף י"ט סאה או פחות ומוריקן על הקרקע כרי שימשכו למקוה מעצמן. והא דקתני טו מים שאובין

נחל אשכול

אף אם רבים הם המכשרים. א אם כ"א כשרים צמקוה וצלו י"ט חליהן ע"י המשכה. ב הפילס מכלי לתקוה. ג צ"ק ס"ו, צ"ב ס"ה. ד להזי מפרשו שאין השאובין המשובין פוסלין אם צלוי חמריהם מ"ס כשרי' כמ"ס האשכול לקמן. ה וכו' רש"י במסקנא רבנן ס"ל אפי' כולה בהמשכה טהורה, אבל ודאי ס"ל לרש"י שהלכה כראב"י דצעי רוב כשרי', דס"ל כפוסקי' אף צברייתא הלכה כראב"י וכו' רש"י ציצמות מ"ט וצקדושי' ס"ב. ו מזה משמע כר"י וזה"ל כ' שגס הר"ס ס"ל כן וכ"מ מפרשו מקואות פ"ב, מ"ו. ד תמורה י"ב. ח מפורש יותר צ"ב ס"ג: אם היו במקוה יו"ד שאין כשרי' והוסוף בהמשכה ל' סאה שאובין לא נפסלו היו"ד וכשיצאו אח"כ ל' סאה היו גשמים אל המקוה נכשר, וכן אם כל המקוה ממים שאובין בהמשכה, ואח"כ צלו לחוץ מ"ס מן גשמים נעשה מקוה כשר. ט ול"ל ראב"י דוקא לזרף השאובים צעי רוב כשרים, אבל לעינין שאין פוסלין הכשרים כד' דימי ס"ל אפי' משכה כולה חזי פוסל, כיון דתני' אמרש שאין פוסלין לפי המשכון, היינו אם הכשרים רבו אין נפסלים ממעוט, מכלל דרוב שאובין פסלי, וכיון דתני' בלישא דמקיל נתח כפרש"י, ע"כ דאיכא רבנן דפסלי הכשרי' אף צמעוט שאובין, וע"כ אחי' כראב"י דמקיל, א"כ ממיילא נריך אחס לומר דלדידי' כולה שאוב בהמשכה פוסל הכשרים, ופריך שפיר ר' דימי כמאן. ול"ל מתני' כרבנן ונהי דנרוף לית להו, מודי שאין מעיט הנמשכים פוסל, א"כ מאי לישא דקולא דקטט אין פוסלין, דכסה ליכא מאן דפליגי. וכך אנו מוכרחין לפרש צתים' תמורה שהצילו פרש רבנן צמס ר' שמואל וכו' כראב"י. י ס"ד דמקואות. יא דאי צתים מכלי אל המקוה צג"ל פסלי, והיינו ספח דמתני'. יב פ"ו מקואות. יג וכך הקשו תוב'. ולכאורה אין קשי' ממשניות אלה לרי"ף, דלדידי' אחי' כראב"י, ורבנן פליגי עליה, ואף אי נמליט הלכה כראב"י צ"מ אף צברייתא, מ"מ ודאי היכא דחמוראי בתראי צבדי' לא פסקי כותי' אין הלכה כמותו, אפי' כצ"ס נגד צ"ה קיי"לן אם בתראי סתם כדבריו, סוכה ג' ומנחות מ"א, והכא נמי אמר רב דימי א"ר יוחנן שאובה שהמשיכה כולה כשרה דלא כראב"י דפוסל ברוב שאובין אלא הכי קשי' לי' איך אפשר לפרש הא דר"י שאובה שהמשיכה כשרה כר"י שמוחר לטבול צו נגד כל הני משניות, הא ר"י ס"ל הלכה כסתם משנה? ועי' לקמן שמיצנן, אמנס דע שרי"ף ושלחמות וס"ג לא גרסי אר"י אמר ר' יוחנן אלא כי אחא רב דימי. יד שלחמות וס"ג. טו מקואות

ספר האשכול, הלכות מקואות.

שאובין ומי גשמים שנחערבו קודם שהגיעו למקוה, הוא הדין שלא נתערבו מהחלה ובאו זה אחר זה למקוה, ולא קאטר שנתערבו קודם, אלא לאפוקי שאם היו הפסולים הנמשכים תחלה במקוה לא מצטרפי א. ובתוספתא ב. א' ראב"י אומר ג. שיש בראשו כ"א סאה מי גשמים ממלא בכתף ונותן לתוכו י"ט סאה ופותקן ומערבין בחצר, פי ממשויכין שירדו מעצמן לחצר וטובלין שם, אע"ג שהיו פסולין מעיקרא שהי' בהם שאובין גמורין בלי המשכה, כיון שנמשכו אח"כ חזרו להתירן. ולמדנו מכאן שאם היו תחלה במקוה י"ט סאה שאובין הנמשכים ואח"כ באו עליהם כ"א סאה מ"ג, ואמרנו דלא מצטרפי והכשרי' כמו שהיו, והנמשכים כמו שהיו, אם אח"כ פותקן וממשויכין חזרו להתירן ומצטרפי למקוה כשר, וק"ו הוא אם שאובין גמורים שנפלו בכ"א כשרים חזרו להתיר על ידי המשכה אע"ג דמעיקרא פסלי להני כ"א הכשרים, מכ"ש הכא שלא נפסלו הכשרים מעיקרא ג. — וכ' חד מרבואתא ד' שהרב ר' יצחק סייעתי מרתנן ה' המניח קנקנים בראש הגג לנגבם ונתמלאו מים ר' אליעזר אומר אם עונת גשמים הוא אם יש בו מעט מים ישבור ואם לאו לא ישבור, ר' יהושע אומר בין כך ובין כך ישבור או יכפה אבל לא יערה. והכי פרושא אם עונת גשמים הוא ונתמלאו, נדונים משום שאובים כל עוד שהניחם בעת קשור עבים ו' וכל שכן בשעה שהגשמים יורדים. מ"ש"ה לר"א אם יש במקוה מעט מים, כלומר שיש כשרים במקוה, ומעט לאו דוקא, אלא כ"א סאה וט"ל כראב"י דאמר אם יש כ"א סאה מי גשמים במקוה ממלא בכתף י"ט וממשויכין למקוה והן טהורין ששאובה מטהרת רבבי' ובהמשכה, מ"ש"ה אמר ר"א אם יש כ"א סאה במקוה אע"פי שמעט הוא לשעור מקוה ישבור הקנקנים וימשכו המים למקוה ויהי' שעור שלם, אבל בלא רוב כשרים במקוה לא טהני המשכה, דקסבר ר"א שאובה שהמשיכוה רובה ומכ"ש כולה פסולה, אבל ר' יהושע אומר בין כך וב"כ, כלומר אפי' אין במקוה מים ישבור או יכפה הקנקני', סבר שאובה שהמשיכוה כולה כשרה, ובלבד שלא יערה למקוה בלא המשכה. וכוון דקיי"לן הלכה כר' יהושע לגבי ר"א ו' להכי פסק הרב שאובה שהמשיכוה כולה טהורה. ואמטי להכי לא קשי' נמי הא דאמר ח. . . דמתניתין דמכשיר בה ר' יהושע חשיבא לר' יוחנן כסתמא, דר' אליעזר שמותי הוא וכוון דלפרש הרב רבנן ט' נמי כר' יהושע ס"ל, כל שכן דעדיף טפי הך סתמא דר' יהושע מהני סתמא דמקואות דלא מכשרי כולה בהמשכה. ועוד היכא דאיכא חרי סתמא ומעטא לאלוטי הדא מחברתה אול ר"יו בתרא כהדיא דאחד ד"ט ו', ותו דאמוראי ניהו אליבא דר' יוחנן יא, ותו יב אי לאו דאמר ר' יוחנן צנועין ור' דוסא אמרו דבר אחד הוי אמינא מאן תנא צנועים ר' דוסא, כי היכא דלא תקשי סתם משנה לר' יוחנן, דר"יו כסתם יחידאי לא קאמר, וה"נ הני מתניתין דאתי' כראב"י לא סמך עלייהו ר"יו כיון דר' יהושע ורבנן פליגי ע"כ. ובעניות דעתי לא מתחויא לן האי פרושא דמתני' דהמניח קנקנים, דאי ר"א ור"י בשאובה שהמשיכוה פליגי, איך תלי במניח קנקנים בראש הגג לנגבם ובעונת גשמים, ליפליגי בשאובה שהמשיכוה כולה שרא"א פסולה ור"י מכשיר, אלא ודאי בהא לא פליגי, ופלוגיתיהו הכין, דהרואיהו ס"ל המניח קנקנים בראש הגג לנגבם ונתמלאו מים, לאו שאובין ניהו, כיון דלא נתכוון אלא לנגבם, כדאמרינן יג הניח כלים תחת הצנור בשעת פזור עבים לכ"ע טהור יד דלא נתכוון שיתמלאו

וקנקנים

נחל אשכול

פ"ד. א לדעת רבנו לעיל נהי דלא מצטרפי הפסולים הנמשכים בהיותם תחלה במקוה, מ"מ לא נפסלו הכשרי' ע"כ, ואם הוסיף כשרים עד שיעלה עם הכשרים הראשונים למ"ס המקוה כשר וכ"ד ר"אב"ד. אבל לרמב"ם כפי פי' כ"מ כל זמן שאין רוב כשרי' במקוה פוסלין שאובין שנוטחו בג"ל. ואין הכרע לזה ד"ל דלא צנוי רמב"ם שיבואו הכשרי' תחלה אלל כדי ללרף מעוט שאובי' הנמשכים למ"ס, אבל מ"מ ס"ל שאין פסולין אלו הכשרים אפי' קדמו להן במקוה וכ"כ מר"מ וג"ט. ולפי"ז מ"ס הפרישה אם נתערבו כ' כשרים עם כ' משוכים וצאו אח"כ עליהם כ' מי גשמים המקוה כשר, יפה כתב, ולא כטו"ז ס"ק נ"ה. ומר"ס פ"ד מ"ד משמע אפי' אם צאו כ"א הכשרים לצסוף על י"ט המשוכים מצטרף למקוה. אבל הר"ש ודאי פליגי ע"י, דלחל"ה עד דאשמועינן צמי' זיין דלא לבד אם נתערבו כשרים ונמשכים קודם שיגיעו למקוה אלל אפי' נתערבו במקוה, לאשמועינן בקצור אפי' צאו הנמשכים קודם. ב תמורה י"ב וער"ס פ"ד מ"ד. ג ב"ש"ע סעי' מ"ד כ' רמ"א אם קדמו השאובים בהמשכה למקוה ואח"כ צאו עליהם הכשרים לח מהני, ופרס הש"ך דלא מהני אע"ג שחזר והמשיכם למקוה אחר דלא כרצונו, וכ' בגדולי טהרה דליתא, דכונת רמ"א דלא מהני להכשיר המקוה מיד, אבל אם המשיכם למקוה אחר חזרו למקוה כשר. ואני אומר ודאי לדעת רבנו כ"ס הוא מדין התוספתא, כיון דס"ל דכשרים לעולם אינם נפסלים מהמשוכה, ומשאובה אפי' בג"ל נפסלין, ואפי"ה אי חזר והמשיכין כשרים אע"ג דכולם פסולים מעיקרא, מכ"ש אם הי' י"ט פסולי' נמשכים במקוה וצאו אח"כ כ"א כשרים, (דהני צמתייהו קיימי) דמהני אם חזר והמשיכין, אבל לדעת הרמב"ם כפימ"ס ב"מ צ"א אם הי' י"ט משויכין בתחלה במקוה וצאו אח"כ כ"א כשרים פסולין הכשרים ואפי' אי שוב צאו עוד עליהם י"ט כשרים לא היו מקוה כשר, ויש סברא לזה דאמרינן קמח בטיל, עתוס' יבמות פ"ג, ח"כ לאו כ"ש הוא, בשלמא בשאובין שפלו במרובים כשרים, דמ"ס קמח בטיל ולהכי מהני המשכה, חבל כאן חיפכא הכשרים נפנו חוץ המשוכים, ח"ל נמי קמח בטיל ולא מהני חזר והמשיכין, דהוי כמשוכה כולה. ד ער"ן. ה מקואות פ"ג. ו שבת י"ו. ז ר"א שמותי הי' ומ"מ הלכה כמותו צ"ט טהרות צ"ה, גה ז'. יסוב זה לר"ף קלח צרין וכ' סס שגס הכ"ש ס"ל כר"ף. ח ר' יוחנן שאובה שהמשיכוה כולה טהורה שפרשו לר"ף לטבול בה, והא אמר ר"יו הלכה כסתם משנה, ורבנו הביא לעיל כמה משניות דס"ל כראב"י דוקא מעוט בהמשכה מצטרף. ט תמורה י"ב ע"ב וכפרש"י במסקנא. י סנהדרין ל"ד. יא פרס דאיכא דס"ל דלא אמר ר"יו הלכה כס"מ, אלל היכא דפסק כמתניתין אחר כן צהדי' וע' חולין מ"ג, שבת מ"ו, וכך מיטב הרז"ה פסק הר"ף. יב ל"ל: צ"ב ע' אמרינן, וע"ס צתוס'. יג שבת ט"ו. יד צין לז"ה צין לז"ש דפליגי צרפ"ד דמקואות אם הניח כלים תחת הצנור בשעת קשור עבים ונתפזרו וחזרו ונתקשרו ואח"כ צאו עליהם מים ומשם למקוה, שצ"ס סבר דים כשאובין, כנתמלאו לדעתו דמו, שהניחן בשעת קשור העצין, ואע"ג שנתפזרו עבים, ומחשבתו ראשונה שיתמלאו לא נתבטלה, וב"ה סבר כיון שנתפזרו ודאי אסח אדעתו קסבר שלא ירדו גשמים ונתבטלה מחשבתו הראשונה, וכשצאו אח"כ אל הכלים לא מקרי שאובין דלא מקכוון להו (ע' קדושין נ"ט לענין מחשבה בטווחא) אבל הניחם תחת צנור בשעת פזור עבים ושכחם ונתמלאו אח"כ, לכ"ע טהורי'. וה"ה

אם

ספר האשכול, הלכות מקואות.

וקנקנים שהניח בראש הגג לנגבן ודאי לא נתכוון שיחמלאו ולא שאובין נינהו, ור' אליעזר נמי מודה שאם נפלו המים האלה מחוץ הקנקנים מעצמן למקוה שהן כשרים, ברם הכא צריך לאתווי בידים לעשות המקוה, ואמר ר"א שמתוך לו לתפוס הקנקנים ולשברם בתנאי שיהא עונת גשמים ויבא מים בבור או שיש בלאו הכי מים בבור, אבל לעשות כל המקוה ע"י שישברם, הוא מקוה ע"י תפיסת יד אדם ופסול, ואפי' מקצת המקוה אין לעשות ע"י שיטל הקנקני' בידיו, אלא ישברם, ור' יהושע סבר מותר לעשות כל המקוה מים אלו, ולא בלבד שמתוך לשברם ויבואו המים מעצמם למקוה, אלא אפי' כפה אותם על צווארם עד שנפלו למקוה כשרים, דלא מקרי שאובים ולא תפי"א בכה"ג, אבל לא יגביהם לערוחם, דע"י הגבהתם איכא בהו קצת תפי"א ופסולים. ולפרוש זה לא מכשיר ר' יהושע שאובה שהמשיכוה כולה, דבהיה פלוגתא ליתא לשאובין כל עקר, ואין בהם אלא קצת תפי"א, וזה מכשיר ר' יהושע, ומעמי' מהא דאמרינן בת"כ אלו נאמר מקוה מים יהא טהור יכול אפי' מלא בכתפו ועשה מקוה בתחלה יהי טהור, ת"ל מעין, מה מעין בידי שמים אף מקוה ביד"ש, אי מה מעין שאין בו תפיסת יד אדם, אף מקוה שא"ב תי"א, ויצא המניח קנקנים בראש הגג לנגבם ויחמלאו מים, ת"ל בור א אלמא לאו בכל מידי פוסל תפי"א ואיכא צד דשרי, כההוא דקנקנים דמותר לשברם ולכפותם כדי שירדו המים למקוה, דכל זמן שאין מגביהם, אין כאן תפי"א טמש אלא גרמא בעלמא ושרי ב.

ג. הנן ג שחייב אדם לומר בלשון רבו, פירוש הין היא המדה הגדולה במקרא במדות הלח, הלכך חשבוה רבנן לפסול המקוה בהין שאובה, דמדרבנן פסלו שאובה ד ואולו בתר המדה הגדולה, ואמר הין ולא אמר ג' קבין דמשנה וגמרא ה שחייב לומר בלשון רבו, שמאי אומר ט' קבין שהוא שעור ו, וחכמים אמרו ג' לוגין מים שאובין פוסלין את המקוה ו כמו שהעידו שני גרדיים משום שמעי' ואבטליון ה. והא דג' לוגין שאובין פוסלין, לאו דוקא שאובין בכלי שיש לו בית קבול, אלא אפי' נבלעו בכסות וסחטן בידו לתוך המקוה הואיל שבא לשם ע"י תפיסת י"א כדתנן ט הסוחט את כסותו ומטיל ממקומות הרבה ר"ע מכשיר וחכמים פוסלין ותנן י מקוה שיש בו מ"ס טכוונות הטביל בו את הסגוס, פי' בגד עב של צמר ומים רבים נבלעים בתוכו, והעלהו, ומקצתו נוגע במים טהור, שכל זמן שנוגע במים שבמקוה, אין המים שבתוכו נעשין שאובין, ומצטרף להשלים שעור מקוה, אבל אם העלוהו כולו, נעשים המים שבתוכו שאובין, וכיון שאין המקוה שלם, והמים שמתמצין מן הסגוס למקוה שאובין הם, הלכך פוסלים אותו, והכין בתוספתא יא המטביל את הסגוס ובו ממנו שלשה לוגין למקוה יב כשר, עקרו ממנו פסול, וה"ט שכל מה שבא ע"י אדם למקוה שלא בהמשכה, בין בכלי מנוקב בין שאינו מנוקב בין בחפניו בין ברגליו פוסל את המקוה כשאוב בכלי יג. ותני' אידך יד ה' בשערו ג' לוגין וירד וטבל במקוה שיש בו מ"ס כשר, סחטו לתוכו פסול, פי' סחטו לתוכו לאחר שטבל ונחסר המקוה. ותנן נמי טז הטסנק, פי' הטסלק טיט לצדדין ומשכו ממנו ג' לוגין כשר, ה' חולש ומשך ממנו ג' לוגין פסול, פי' רישא איירי שלא תלש הטיט מן המים אלא בתוך המקוה סלקו לצד אחר, אבל סיפא שתלשו חוץ למקוה, הוי שאוב בידו, הלכך אם משכו ממנו ג"ל פוסל מקוה החסר, אלמא אע"פ שטיט אינו כלי, כיון שתלשו בידו מן המקוה פוסל. ואי קשי' הא תנן טז אלו מעלים את המקוה ולא פוסלין בג"ל שאובין השלג וכו' וטיט הנרוק? יש לומר מתני' קאי בטיט הרך שהמים והטיט אין נפרדים אלא הכל כגוף אחד ואין עליו שם מים בפני עצמו, לפיכך לא פסול ב' שאוב, אבל ההוא דמסלק הטיט לצדדין בטיט עבה עסקינן, שהמים שבו אין מעורבין עמו, אלא נמשכין לצד אחר, מש"ה שאובין מקרי שהן בעין יז וראוים המים לעשות מהן מקוה לכתחלה יח לפיכך פוסלים בג"ל שאובין. ותו תני'

בחוספתא

נחל אשכול

אם לא הניחן תחת נזר אלא בחצר צבעת קשור עבים ושכסם ונחפזו העצים וחזרו ונתקשרו ונאו מים אל הכלים אף לז"ט טכורין דלא מוכח שעומד בדעתו הראשונה אלא כשמניחם תחת נזר אבל לא בחצר. והאי טהורין ר"ל כשנפלו מחליהם מן הכלים למקוה, דאי נעלם ציד ושפכס אל וקוה הוי שאובים. א צור יש בו קלת תפי"א שנעשה ע"י אדם, וכיון שהסוס מקוה למעין ולצור, שמעין צמד גיסא שטורא דצור דקלת תפי"א כשר, ובחד גיסא לורת מעין דפסיל צי' שאובין ותפי"א חמס. ב כפי' הרמז"ס ובר"אש ולא כר"ס. ור"ס הרע"ב צפרוסו שאובה שהמשיכוה כולה כשרה אין דעתו צזה לפרס כר"ס (סע"ו חמה תי"ט) אלא צה לומר שאוב כזה שאין בו אלא תקלת תפי"א כיון שמעלמו צה למקוה ע"י החשכה כשר. ג ל"ל: צעדיה פ"א הלל אומר מלא הין מים שאובין פוסלין את המקוה. ד ברוב מים כשרים, אבל רוב שאוב כ' לעיל דהוי מ"הת. ה שכל שעורי לח נסמנו בקבין ולוגין, וג' קבין הם י"ב לוגין והם הין. ו ל"ל חסוב, ראוי לטבילת קרי, צרכות כ"א, ראצ"ד. ז כנסכי כנס רביעית הדין הפחות כנסכי קרבן. ח שם צעדיה. ט פ"ג מקואות. י סס פ"ז. יא פ"ג. יב שאין בו מ"ס. יג כ' הרמז"ן בחשו' הביאו צ"י בסעי' ט"ז הדולה מים ממקוה בכלי מנוקב לא חסוי, שאם נפלו ממנו ג"ל למקוה החסר, המקוה פסול, דע"י תפי"א צה (ואכתי' ברייתא דקיסטלין המחלק מים שהביא הר"ס ספ"ד דכלי מנוקב לא פוסל, מייירי שופל ממילא מכלי זה למקוה) דלא גרע כלי המנוקב ציד אדם ומסגוס דאמרינן חי עקרו מן המים ונפלו ממנו ג"ל למקוה פסול. והא דכ' הרא"ש סי' ח' הרובה לטבר מקוה וירא שחא יחסר עי"כ משעורו ילכה וממנו בכלי מנוקב שאין פוסל אם נפלו ממנו ג"ל וכן צ"ע סי' מ' ומרדכי פ"ב דשנועות (עטו"ו ס"ק מ"ז) תרץ הס"ך כיון דעמיד מעשה דלא ייחא לי' שירדו המים למקוה, שהרי דולה ממנו, לא מקרי צה ע"י אדם, ול"ע כיון דגזרו ג"ל מכלי או בתפי"א לפסול מקוה החסר כ"ש, אי הדין נמי צדבר המקבל טומאה כגון שמונה סילין מתכת סמוך לנוקוס וצאו ממללו ג"ל למקוה, דאפשר אף דבעינן הויחו ע"י טהרה ארוב המקוה קאי אבל לא צמטו. וראיתי שכך פשיטא לי' לבעל ג"ט ס"ק ל"ח אבל לס"ך ס"ק ק' פשיטא דמדבר המק"ט נמי פוסל צמטו וס"ה צ"ל. וי' כבעל ג"ט מדתין הסוחט כסוחו משמע דוקא בתפי"א אבל ממילא לא פוסל אם צה חכסות אע"ג דמק"ט. וכך הבינו רמז"ן וראצ"ד וצ"י הובא צ"ד ס"ק מ"ז עי"ס דאין כאן פסול מ' דמק"ט. יד חוספתא פ"ג. טו מקואות פ"ב. טז פ"ו מקואות. יז כך צראצ"ד. ומוכח כן דפ"ז קראו טיט הנרוק שמים וטיט מעורבין ומכשיר צשאוב, אבל צמתני' פ"ב אמר המסק את הטיט סחס ומשכו ממנו ג"ל שהמים צעין. יח אבל טיט הנרוק אע"פ שאינו פוסל ומלטרף, מ"ח אין מטבילין בו אלא"כ מים

לפין

ספר האשכול, הלכות מקואות.

בתוספתא א וילף בידיו וברגליו ג"ל למקוה, פוסלין אותו, אם חסר הוא, כיון שהמים יורדין טידיו הוי כשאובין, הוליכם עם הקרקע כשר, לגיון העובר מטמא למקום וכן שיירא העוברת מטמא למקום ויילפו בידיהם וברגליהם ג"ל למקוה כשר, ולא עוד אלא עשו מקוה בתחלה כשר ע"כ, פי' לגיון חיל רוכבי סוסים וגמלים וכן שיירא ואם עשו מקוה ברגלי בהמה שוילפו המים כשר, אבל אדם שוילף בידו או ברגלו ג"ל למקוה חסר פסול ב. ויש מי שאומר הא דקתני ולא עוד אלא עשו מקוה בתחלה כשר, קאי על לגיון גופא, על שיירא של בני אדם, כלומר כהא דאמר ברישא אדם שוילף ג"ל כשר אם הוליכם עם הקרקע, ידיענן נמי לגיון של בני אדם העובר ויילפו בידיהם ג"ל למקוה כשר, דבאין דרך המשכה, ולא עוד אפי' עשו כל המקוה ע"י שוילפו בני אדם בידיהם או ברגליהם ובאו המים בהמשכה על הקרקע למקוה, נמי כשר לטבול בו, וקמ"ל אפי' ששאובה בכלי שהמשיכה כולה פסולה, הכא כיון דלאו שאובין בכלי הוי מעיקרא, שהרי בידיהם וברגליהם הביאום מן הנהר עושין מהם מקוה לכתחלה, כיון שבאו בהמשכה, והא דאמר ברישא אדם שוילף ג"ל פסול, כשבאין למקוה שלא בהמשכה ג. והכין הלכתא חפיסח

יד

נהל אשכול

לפין ע"ג כדאי' פ"ב, יו"ד, והפרה שותה מטיט סרך הזו זמנים כ"ב. א פ"ד. ב כן צראצ"ד ור"אש חלא שלא כ' ר"אש להדי' שאם זילף אדם רוב המקוה והוליכו עם הקרקע אם פסול כשאובה שהמשיכוה כולה. ג כך פר"ש ספ"ב אפי' מקוה כולו כשר בידי אדם אי המים צאים בהמשכה. ויהו אפשר שר"ש לשיטתו צמ"ז אף שאוב בכלי שהמשיכוה כולו כשר לר' יהושע, אבל רבנו דס"ל שאיבא בכלי לא מחשירין כולא וצריבא בהמשכה, ע"כ ל"ל דס"ל לחלק שאם זילף אדם וצא בהמשכה י"ל אפי' כל המקוה נעשה כך כשר, וזו דעת רז"ה בהשג"ה ד' שכ' שאנשי מידבא צפ"ו שהציוא שהלג למקוה, לא הביאוהו בכלי, שזה פסול לדעתו אף בשלג משום שאוב, אלא בדיהם הביאו והוליכו עם הקרקע כאותה שטינו צחיספתא זילף בידיו וברגליו ג"ל למקוה פסול, הוליכו עם הקרקע כשר, לגיון העובר ממ"מ חלפי בדיהם ורגליהם למקוה כשר, ולא עוד אלא אפי' עשו מקוה בתחלה כשר, מכאן למדנו שאין לריך רביה והמשכה אלא בשופך מכלי, אבל צמושיך בידיו מן הנהר אי ממ"מ דיו בהמשכה לצד אפי' בכל המקוה וצמשתנו שנינו המסלק את הטיט ללדין ומשכו ממנו ג"ל כשר (י"ל שבא ליטב הא דקצני ג"ל, משמע כשעשה כל המקוה צאופן זה פסול, והוא החליט אם אדם אינו שופך מכלי, אלא מושך בידיו והכל בהמשכה כשר, ומפרש אב"ט סיפא דקתני תלשו פוסל בג"ל שלא צא בהמשכה חני נמי רישא ג"ל. ועכ"פ יש כאן חסרון בדפוס) עכ"ל רז"ה בהשג"ה ד'. נחלא לדעתו מקוה הצא ע"י אדם בהמשכה, אמרין המשכה מצטלח פסול חפי"א, אבל מה שבא שלא בהמשכה פוסל בג"ל כהן תלשו ומשכו ממנו ג"ל פסול. והנה הגה"ה אחרת נדפסת קודם פ"ג דצ"ע"ה דפוס פראג כ' ע"ב דר"ה: אבל צמשה לא משמע (ואינוה מראצ"ד כאשר חשבו ב"י וטו"ז ס"ק כ"ח ומ"ז, שהרי הראצ"ד חולק בהדי' באיתו פרק ו' דההוא דלגיון צמשה חיירי ולא באדם, דכל הצא צמשי"א פוסל בג"ל ודיוו בכל מידי כשאוב בכלי. ואינו תמה מאד על הטו"ז איך לא הרגיש שהשג"ה זו אינוה מראצ"ד, הלא הוא עלמו מביא ס"ק כ"ז לראצ"ד חפי"א דיוו ככלי לכל מידיו) והגה"ה זאת צאה לחלוק על ראצ"ד שפוסל חפי"א ככלי, ואמרה שאין זה מוכרח, דמחני' פ"ו מטברין המקואות החמתין מן העליון שביא סילון ומניח ידיו ואין מושכין לירידה המים מתוך ידיו, ש"מ ידיו לא פוסלות וההיא דמחני' המסוק וכדומה יש לדמות דמירי שהי' תחלה בכלי, וקמ"ל אפי' שאת"כ צא מתוך ידו למקוה, פסול שאוב לא נפיק מיני'. ומסיים דנראה לו אם רוב המקוה זילפו חדם שלא בהמשכה פסול, דמדרש חנני' מקוה ציד"ש אבל עד מחנה כשר ציד אדם, דג"ל לא פסלי אלא בשאיב בכלי, תכל בהמשכה ע"ג קרקע אפי' זילף אדם כל המקוה כשר עכ"ל ההגה"ה. ואין ספק שהיא מרז"ה או מחמתו שהיא תואמת להשג"ה ד' שמתיר חפי"א אם המים צאו אח"כ בהמשכה, אלא שמהשג"ה ד' לא נשמע שמכשיר ג"ל מיד אדם בלא המשכה, ולא מחלק בין חפי"א לשאוב בכלי אלא לענין דמכשיר חפי"א בהמשכה כולה, ומהשג"ה זו י' דמכשיר ג"ל מיד אדם בלא המשכה. עכ"פ י' בעליל מ"ש טו"ז ס"ק מ"ז המשכה מצטלח חפי"א אין לו סמוכין מראצ"ד כמו שחשב הוא, אלא מרז"ה בהשג"ה ד' ובהגה"ה זו. וראיתי לג"ט חס"י י"ד שכ' שאין סוס ראי' לטו"ז מרז"ה (כונתו להגה"ה) שחפי"א מצטלח ע"י המשכה כוונה, דרז"ה לא כ' אלא להכשיר לגיון שעשו מקוה בדיהם ורגליהם שלא כוונה, לכך נקט רז"ה דרך העברתן הביאום לכך כשר, אבל חופן דטו"ז שמתכוון לעשות מקוה כה"ג אף לרז"ה פסול דהוי הוייתו ע"י אדם עכ"ל, וצמ"כ לא דק, דרז"ה בהדי' כ' בהשג"ה ד' שלג פוסל' ב' שאיבא בכלי כמו צמים, אבל חנני' מידבא הביאו בדיהם והוליכו עם הקרקע, וזה מותר כדשנינו זילף בידיו וכו' מכאן למדנו שאין לריך רבי' והמשכה אלא בשופך מתוך הכלי, אבל ממשך בידיו מנהר או ממ"מ, דיו בהמשכה לצד אפי' בכל המקוה עכ"ל והרי חנני' מידבא עשו כן מקוה לכתחלה וכוונה, ותו לשון חוספתא שמתאר רז"ה: ולא עוד אלא עשו מקוה בתחלה כשר, נמי כוונה משמע, א"כ פסקו של טו"ז אמת ודק לדעת ח"ה. והר"ש ספ"ב פרש נמי החוספתא כרז"ה אפי' זילף לגיון כל המקוה וצא בהמשכה כשר. והצ"י כ' הר"ש כ"כ למ"ד שאיבא שהמשיכוה כונה טהורה (ובאמת הר"ש ס"ל כן ע"י פ"ב מ"ב וכ"כ הר"ן בצבטות הר"ש ס"ל כר"ף) והשיג עליו טו"ז ס"ק כ"ח דאפי' למאן דס"ל המשכה כולה לא מהני בשאיב בכלי, אבל צמשי"א כשרה (כדעת רז"ה) ותו כ' הצ"י שדעת הרמב"ם פ"ה דהל' מקואות דההוא לגיון חיירי בידי אדם והעבירו ע"ג וע"י מסיים הרמב"ם ולא עוד אלא אפי' עשו מקוה בתחלה הרי זה כשר, והא דאמר ר"י זילף בידיו ג"ל פסול בלא המשכה חיירי עכ"ל בקור. נחלא שאף דס"ל לרמב"ם שאובה שהמשיכוה כולה פסולה מדרבנן, הכא מתיר, דס"ל חלוקא דטו"ז ס"ק כ"ח ומ"ז, ולא מלאתי חולק ע"י בהדי' אלא הראצ"ד צפ"א דצ"ע"ה דס"ל עקר שאוב דפסול היינו חפי"א ולא מהני המשכה כולה, אבל הר"אש אפי' שמתיר חפי"א לגיון דקאי על רבלי צמשה, היינו משום דלדידי' לא קאי סיפא דלגיון חמ"ש ברישא הוליכו עם הקרקע כשר (כדמפרשי הר"ש ורז"ה ורמב"ם) אלא בלא המשכה חיירי, להכי ע"כ י"ל דלאו חאדם קאי. והצ"י דר"ה: ומ"ש אפי' נפלו לו חמני כלים, הביא דצרי צ"ע"ה, דהך לגיון העובר, י"ל אפי' בדיהם של בני אדם חיירי כיון שלא זילפו כוונה. תכל בצע"ה סבידיו לא כ"כ, ולא י' שכ' הראצ"ד כן, דהוא עלמו מדייק מן החוספתא שבידי אדם הכל פסול וצמשה כשר, לכן ודאי גליון הוא, ועש"ך ס"ק מ"ו. עוד כ' ב"י קודם פייסקא: מקוה שסדק ח' מכתליו:

ב

ספר האשכול, הלכות מקואות.

יד אדם פוסל את המקוה כדון שאובין. ואי קשי' הא דתנן מטהרין המקואות העליון מן התחתון והרחוק מן הקרוב, כיצד מביא סילון

נחל אשכול

כ' סר"אש בתשו' שסוקסה לו חוספתא לגיון העובר וכו' ומ"ם מקוה הנועשה בזלוף ידים ורגלים מתקן ידו או רגלו כדי שיעברו המים לחבית דלמחר בפ"ו דפרה דפסילין עכ"ל ולא מלאחי כן בתשו' ר"אש, והדבר בעיניו תמוה, הלא סר"אש בכל מקואות מפרש היותו דלגיון דקאי ארגלי בהמות, ע"כ נ"ל מ' האי קושי' חזר בפסקיו ופרש דקאי אבהמות. וקשה ניטני החס בזינבו בני אדם שלא בזכוונה, ובפרה בזכוונה חייבי, אלא והאי נ' שנתפ"א אין חלוק בין כוונה לשלא בזכוונה כמ"ם טו"ז ס"ק כ"ו וש"ך שם וכן בש"ע נ"ט. ואבינו ראו' לטו"ז דהמשכה מנבטלת תפ"א, סר"אש סי' י"ב דמקואות מביא ראו' דדבר המק"ט לא פוסל אלא צבא ומתו להדי' במקוה, אבל ממשיך מים מסילון מתכת ובראשו סילון עץ שאינו מק"ט והמים נופלים מסילון עץ למקוה כשר, דבזבחים כ"ה ח' חן (פרה פ"ו) נתן ידו כדי שיעברו המים לחבית פסולין, זה הכלל דבר מק"ט פוסל, דלמחר קרה אך משין וזכר מ"מ יו" טהור, היותו ע"י טהרה, אר"וי זמח אומרת חויר כני ככלי, דאי לאו ככלי, אלא חס לא נפל נסדי' חוירו לחבית, ומס מוכח חפי' העביר המים ע"י דבר מק"ט לא מפסל, אש לא שגיב דדבר המק"ט עד חויר הכלי עכ"ל. והסתא תקשי לרשב"ד דס"ל תפ"א פוסל דדומי' דמעין בעין, ואי אמרת המשכה אכ"כ נמי לא תהני, מאי דיוקא דס"ס, לעולם אימא חויר כני אינו ככלי, ומ"מ פסול אף שלט עברו המים להדי' חוירו חל בהבית, כיון שסי' בסיס תפ"א ולא חו דומי' דמעין? שוב ראיחי שסקסה כן בזכרון יוסף, וחרץ שחני קדוש מי חטאת דלח פסיל ב' תפ"א, דכל מנוי מים לקדוש ע"י אדם, משא"כ לעין מקוה בעין דומי' דמעין ביד"ס. ולא נהירא דהאי נטינתו בכלי ע"י אדם, אבל קודם שגא לכלי בעין מים חיים אל כלי שיבא ביד"ס, דלח"ה מ"ל נתן ידו שיעברו המים לחבית דפסול, ניימא יד אדם ח"פ, דכל מלוי מים לקדוש ע"י אדם, אלא ע"כ לר"ך לחלק בין קודם ולאחר שגא אל הכני, ועוד אמרינן בספרי מים חיים מי מעין, ומי אמרת מקוה דומי' דמעין שלא יבא חו תפ"א, יבא טפל חמור מן העקר, דהיכא דבעי מעין בתפ"א מותר. ובאמת לרשב"ד י"ל נתן ידו פסול חפי' בא ח"כ בהמשכה חל בהבית, ובה דדייק בגמ' חויר כני ככלי מדפסיל ומ"ס, לחו מתקן ידו דייק, דהאי פסול חפי' חס חויר כני לאו ככלי, מ' תפ"א, אלא דייק מדקתני עני ירקות כדי שיעברו מים לחבית פסול, ובדידהו אין פסול מ' תפ"א שהיחס קודם שגא המים, אלא מ' שסס מק"ט, ופריך שפיר אי חן חויר כלי ככלי נמה פסול שחין נופלי' להדי' לחבית. מיהו נרס"י בזבחי' ור"אש במקואות הקושי' מתקן ידו, מוכרח דהאי כמו שדבר המק"ט לא פוסל חנא צבא להדי' ומתו לחבית, ה"נ תפ"א. וכבר הראיחי לעני דף ע"ב אף שב' הרשב"ד אי חויתא מקוה ביד"ס דלור', היינו שלא יבא בתפ"א, מ"מ מודה דשאויה שהמשיך אדם חוירו פסולת חלל מדרבנן כמ"ם תשע"ב. וכיון שכן יש נסמוך בשעת הדחק לטו"ז ס"ק מ"ו תפ"א מבוטלת ע"י המשכה וכמ"ם זכרון יוסף, שגבר בוכחתי שכן דעת רז"ס ר"ם ורמב"ם ור"ח. ומ"ם ג"ט בתשו' י"ד ש"ך נח החיר בס"ק ל"ו המשכה בזכוונה אש כיון לכך והשיג עני זכרון יוסף, במ"כ לא דק, דש"ך דבר משאובין ככלי, שאף אש הוריקין, פסולין בגופן קיימא, ולא מהני המשכה בזכוונה כדאי' רפ"ה העבירו ע"ג סיקת פסול מע"ג שנמשך ח"כ כמ"ם רשב"א, אבל תפ"א לא דבר, ולא מחלק כה"ג כנראה חס"ק מ"ו. והנה עג הטו"ז שב' ס"ק מ"ז דהמשכה מצטנן השיג בנק"כ בדבר אחר, אבל בדון זה משמע דהדויי חויר נ"י. — ועשה נדבר ע"ד הפומפע שהחירו זכרון יוסף ופ"מ גדולי חרומה ומסר"ם לולאטו ומסר"ל סרוואל ומסר"ם לוידאל ופירת יוסף חונתס, כנזכר בתשנית מלחמה (מינס ת"ו) אבנ רמיחיס נרשמים בגניון ש"ע לודי צעל י"ד) הפומפע יש נה קיה עץ חלל לפחות כשעור ד' שפ"ה ובשוליס הית פתיחה ועומדת מחוברת בקרקע על עין המים (באמת אף אש היתס צח קבול, סברת נומר כיון שעשוי לקרקע ולא נשתמש בה לעונס בתנוס דינה כקרקע ע"י כניס פ"ה ופ"א וענו"בי ס"ס ל"ד, מיהו צעל ג"ט שדי צ"י נרגה, כיון דהכא הכני חונת מתחלתו בקרקע ע"מ שישתמש בו החדס באמלעות הכלונס כחשר נבחר בסמוך, י"ל שגא לכל כלי תשמים ע"י תשבוט י"ד ונח נהיר נ"י) ויש צח"ך הקה כעין מעניל שקורין שטיעפעג, ומין לו שוליס ואין עשוי לקבלה, הלח חלל כונו וכסוי קטן שג עיר שקורין פענטייל חונת עניו, ומחובר לו כלונס ר"ל חקל גדול היונה חון נקסח נמענה ואח"כ כסף כהגמן ראשו למטה, ואש חדס חויתו צו ומגביהו ומנוגע, תמינה דוחק המעניל שדבך צו לפנים מן הקנה למטה, והמענילו הודחק דוחק החויר שבקנה וחויר זה נכנס ח"ך מעין המים שחתת הקנה ודוחק החויר שצמים, ועי"כ יענו המים ח"ך הקנה ומן הקנה לחנו המנועו, ועי"י דמיקת המים נפתח הפענטייל והמים יולאים דרך הפענטייל ונשות על כנפי רוח, כי החויר פועל הכל, ומסס יולאים נח"ך ע"י סינון חלל של עץ. הנה נמענו זה אין שום בית קבול, שכשמוציאין חוירו לחון ומחין לחוכו מים בין נמענה בין למטה חוירו מחוין, גס אין עשוי לקבל אלא דחוק החויר שבקנה. והכונס והמענילו אינס נוגעים לכל במים שצמעין בשעת תנישתן מן הבחא, כי חס לחמר פעלו המים ע"י החויר יעברו רגע ח' על המנועול וסכלונס ויולאין נח"ך ע"י סינון של עץ חלל ומין כאן בית קבול כלל. ובעג ז"י וג"ט חונתס לא ידעו מעשה פומפע וחצבו שחפסר שים כאן כלי קבול ונעשים שחובים (ואש ילחו, השקה נמעין שחתחיסס נמי לא מהני לחו מדרבנן, דחמי' רפ"ה מעין שהעבירו ע"ג השוקת). חמת שהמענילו שיעברי' המים עליו ע"פי רוב הוח מתכת כעין סינון חלל, ואש דינו כחלות מק"ט, מ"מ אין זה פוסל המים שחין נופלים להדי' ומנועול למקוה, אלא רחוק ממנו ע"י סינון של עץ, ואש חונת המים נגומת המקוה, וזה היתר גמור כמכר צסעי' מ"ח, וגס מסילון זה חין בחין להדי' נמקוה אלא נופלים עג קרקע רחוי לצבוע, ומסס למקוה והוי המשכה לכל הדעות. והסתא אף חס נחניט שהמים צמים ע"י נענוע אדם בקנה והוי תפ"א, מ"מ לטו"ז המשכה מנבטלת תפ"א. מיהו דברי טו"ז ל"ב, שכתב כיון שנקב הכני כשפ"ה ולא הפסיק מן הבחר מותר בהמשכה חפי' כל המקוה נעשה טי"ב, מאי ר"ל צמילין: ולא הפסיק מן הבחר, כרי נראיתו מרחב"ד (והוח סרו"ה כמ"ם לעיני) די לנו חס מביאו בדבר שחניו כלי ומחסיכו, שראית סרו"ה מתחבפתה שולפ' צני אדם צידיהס מן הנהר ומחכו למקוה וכן ראו' משג סמבית רז"ה צסגס ד', ואש לא הוי חבור נהר, ול"ל דנח חטר"ך אלא להעדשה שגס זה לציבותא שים השקה לבחר, וכ"כ זכרון יוסף במעשה הפומפע, ונזכר שהמשכה הרי יוכל לעשות במים היולחי' מן הפומפע השקה ש"י נויק מחבר המים העולים מן הבחר למקוה, שחס נתמנת

ספר האשכול, הדבות מקואות.

נחל אשכול

המקוה והוא מנענע בכלום בחחק יבואו המים צטטק כעמוד רחב ונתחברו המים היוצאים וכן כל המקוה לבאר התחוק, וכו' הוא צלחת לידע מלכת הפומפע שצטטה שמוסף כלום עמוד מים היוצא מחובר עם המים שצצאר. ונחקור אם יש מחס צהקה זו. סוף פ"ח דטהרות אי' הלוה והקטפרס אינו חבור. והחום גטין ט"ז כ' ד"ל דאינו חבור לא נאמר לענין לרוך מקואות אלא לענין השקת מים טמאים, ור"ת אומר אם יש מקוה שלם אמרינן אף גוד אסיק לר"מ. ומר"ט צטהרות ומקואות פ"ג ז', פ"ו ח' משמע לרצון בחוספתא לא אמרינן אפי' גוד אחית, אבל בפ"ו, ה', כ' בגטין משמע טעמי' דרצון מים טופח להטפס א"ח. והרמב"ם פ"ח דמקואות ה"ח גבי ג' גמיות פוסל אפי' בחתונה, וקסי' טובא דמשניות פ"ג, ז', ופ"ו ח' אמרינן אפי' גוד אסיק, ולר"ס ל"ק דצטטוב דרצון מיירי דהו' חבור והאי דפ"ג מ"ז כ' דאחי' כר"מ. אבל הח"ט פ"ג, ז', כ' דרמב"ם ס"ל אפי' גוד אסיה ע"ש ולכפי מציא דין דפ"ו מטהרין עליון מן התחוק (כן אמר שכ"ח רזה לפרט שרמב"ם איירי צטטוב דרצון ולטחי' אפילו כולו, ולפע"ד אינו דצפרוס למסנה כ' שפ"ו החבור נשלב השעור, ש"מ אף בחסר איירי). וכן נראה ממ"ט צפ"ח ה"ח ג' גומות וכו' שאין שטף גשמים מחבר לפי שאין המחלים מערבין אלא עמדו, משמע אם העמידם מחברן אע"ג דקטפרס הוא, דס"ל כמ"ס הכ"ח ללאו מטעם קטפרס פסלי רצון, אלא דמי גשמים זוחלין אין מערבין וכ' צפ"ו לגטין דוקא צמי גשמים דעתידין לפסוק אבל מקואות שחברין הוי חבור וכ"כ המרדכי והש"ך ס"ק קכ"ט כ' דצמטין הוי חבור וטר"ס פ"ד ד'. וכונת הש"ך אם הצמטין עממו הולך בקטפרס וע"י נחרצו מ"ס. וג"ט מציא ראי' כנגדו מירושלמי שקלים פ"ו ה"ג: רשצ"ג אימר מציא דה עד יצני ירושלים כשרים לנה ולחטא, מכאן ואילך מי תערובת הן לנה כשר ולמ"ח פסיל, ר"ח אומר מכאן ואילך מי קטפרי הן ופסולין אף לנה, ש"מ קטפרס שייך צנהר. וכ' עוד הו' דאמר חגיגה י"ט ר"ח ס"ל גוד אחית וטובל בחתונה, ע"כ ז"ל חר"ה נחאי אליבי' דר"מ. ואני אומר לשטח הרמב"ם דשטף של גשמים אינו מחבר דאין המחלים מערבין כדאי' סע' ס', אין ראי' דמי לא מודה ר"מ לרשצ"ן דמכאן ואילך מי תערובת הן שנתהו ממשמים ושגים דדאי לא אפלגו צמליא, וכיון שח"ג הולכין צמדרון אע"ג שצתחלחן מחוברין למעין, ח"מ למ"ג עמם אין להם חבור עם ח"ג העלויים אלא ע"י מדרון, ולכפי אין חבורן חבור, אבל שלא יטהר מעין צמדרון לא שמענו. וצוה יחשבנו גם דברי הש"ך ס"ק יו"ד רבו הניטפים אפי' צהפק אזלין למומחא דהוי אסור דאו'. ותמה ג"ט הלא מחובר הכל למולא הנהר ואין כאן א"דא כמ"ס חוס' צבורות י"ו? ול"ג החיה' לשטח אזלי בגטין ט"ו' דלא אמרינן קטפרס א"ח כשהמים סופן לידה, אבל לרמב"ם אין המחלים צמ"ג מערבין, דמ"ג לא נקראו מקוה אלא צאצור, א"כ הטובל למטה צנהר ורבו הנוטפין טובל בקטפרס נוטפין, מאי אמרת שהם מחוברין למולא הנהר, מאי מחברין? הסמוכים לנהר והולכין בקטפרס אינם מחברין התחתונים, ואפי' ידענו צבור שים תחתיהם מעט מי נהר, לא זחלו שם צטצט אלא ע"י הנוטפים ולפרוס ר"ס וראצ"ד ור"ה צמסנה פ"ה מעין משיך כהל לא מטהרי צמילה צרבו הנוטפים אלא צמקוס שצמטין הולך צטצטו, ומכ"ס לדעת מהרי"ק אף צמקוס זחילתו לא מטהר צמילה צרבו הנוטפים, וכ"כ מהר"ו ס"ו ע' כש"ך אם רבו הנוטפים לדעת ר"י (שהביא טור ופסקי הר"אש) יש חשש אסור כרת וכ"כ מהרי"ק שרש קט"ו והרצ יד מלאכי צס צ"י צכללי המ"ס וצסס כנ"ה, והמרדכי שכ' שאסור דרצון הוא אזל לשיטחי' דאפי' צמ"ג קטפרס הוי חבור צסופו ליד הביאו צ"י ס"ס ר"א והמולקים עליו. ונחזור לענינו. ונ' דלרמב"ם הוי קטפרס חבור לענין לרוך מקואות, דלא נשנה לדידי' אלא צטהרות לענין השקת מים טמאים כדעת ר"י, דהצ"י כ' טעמי' דרמב"ם דלא שייך צמקוה היותו ע"י טהרה ואינו פוסל דבר המק"ט, משום דתנן נתן ידו או עלי ירקות צפרה פ"ו ולא צמקואות, ה"ה י"ל כיון דלא תנא נ"ק וק' א"ח צמקואות, ש"מ צמקואות הוי חבור, לכפי מציא דין זה צה' טומאת אוכלין ולא צמקואות, וגם צפ"מ לטהרות פרו דוקא לענין השקת מים טמאים. וגם הצ"ד צמסנה ו' פ"ו דמקואות מחליט דס"ל לרמב"ם גוד אסיק צב' מקואות. והר"אש פרט צטהרות קטפרס ונ"ק א"ח לענין שני מקואות חסרים. ונ"ל דהר"אש ס"ל אם אי' כשר ומחובר לו שאיז, אע"ג דכולו שאוב פסול לדידי' מ"הת, נכשר אף בקטפרס, דצה' מקואות ס"ז כ' אם סילון מתכת מציא מים ממקוה כשר אע"ג דהיותו ע"י מק"ט כשר, כיון לצסוק מחובר לכשר, דמקוה כילו שאוב נטהר צהקה כדחנן פ"ו מטהרין העליון מן התחוק מציא סילון של אצר ומינה ידו ת' עד שחסיקו כשערה, והר"אש צפרוסו למסנה זו כ' שנתן הסילון צשפוט, ע"כ י"ל הו' דכתב צטהרות קטפרס ל"ח צשני מקואות חסרים, דוקא קאמר, אבל אם האחד מלא וכשר וא' שאוב הוי קטפרס חבור. וצ"ע סע' י"ג נזכר צשמו מקוה כולו שאוב נריך נקב כשפ"ה לטהרו צהקה ממקוה שלם. והקפו אמרוני' לר"אש מתני' פ"ו מטהרין העליון מן התחוק צכילו שאוב איירי, כיון דליף מיני' צכ"י י"ג לטהר כילו שאוב ע"י סילון מק"ט ממקוה כשר, וצחותה משנה שניו משיקו כשערה? ותוך הש"ך לר"אש מתני' לאו צכילו שאוב אלא צשאובין ג"ל דרצון איירי, וראיתו דמהני סילון מק"ט לשאוב כולי, כיון דסילון מק"ט מהני צמתני' לענין השקה צשאוב ג"ל, ה"ה דמהני לטהר כילו שאוב. ולא נהירא, דמאי ראי', דאיכא למימר צפסול דרצון דאקילו צהקה כשערה ה"נ אקילו דמהני ע"י סילון מק"ט, אבל כילו שאוב דפסול מ"הת ולא אקילו צהקה כשערה, ה"נ לא אקילו להסיק צדבר המק"ט, ועוד שסר"אש כ' להדי' כילו שאוב נטהר צהקה כחן מטהר העליון מן התחוק, ומוכת דר"אש ס"ל כילו שאוב נטהר צהקה ע"י קטפרס, וקושיהם על ר"אש דצני שפ"ה, וצמתני' משיקו כשערה, י"ש צג"ט ע"פי האמת, דלהר"אש מתני' מיירי נמי דתחלת השקה כשפ"ה רק לאחר שחסיר ידו עדיין מחוברין כשערה וכן צהדי' צפי' הר"אש. וכיון דלר"אש ורמב"ם מקוה כילו שאוב נכשר צהקה אפי' בקטפרס ממקוה אחר, (ולכר"ס צפ"ו מ"ח, מש' דוקא צשאוב ג"ל דרצון וכ"נ מראצ"ד צצט"ג ומפרוסו פ"ה דעדיית ח"צ משמע אפי' צפסול דאו' מטהרין צהקה בקטפרס) א"כ צבד"ד שהמים צאו צהמשכה אל המקוה וכבר הוכחנו לעיל אפי' לראצ"ד כילו שאוב צהמשכה אינו פסול אלא מדרבנן, א"כ אף אי' דל מהכא צצרת טו"ו שהמשכה מצטלת תפי"א, ונחליט שהמים הללו שאובין הם מדרבנן, מ"מ נכשרו לכ"ע ע"י חבור צחזוק הקלוח מן הבאר למים צצמקוה ויטהרו התחתונים את העלויים ע"י נ"ק וקטפרס. שוב מלאחי' צגליון לדידי' צעל י"ד צסס גינת ורדים דף קל"ט: מ"ס שאובין צתפי"א נטהרו ע"י נ"ק וקטפרס שהצ"י דף נ"ח (ד' ויוללחמסדארה) לא פליג על ר"א מוורדין אלא דליכא מ"ס, דאיכא דמהני השקה ע"י דמק"ט אם ממשיך ממקוה שלם לר"אש, ה"נ ע"י נ"ק וקטפרס עכ"ל וכדאי

ספר האשכול, הלכות מקואות.

נחל אשכול

להיות סניף כיון שהוכחו שתפ"א מנוטלת בנד"ד ע"י המשכה על הקרקע קודם שנאו נגומת המקום דעת טו"ו. — יתר מחאן
 אני אומר במעשה הפומפע אין תפ"א חמש אלא גרמא בעלמא כמ"ס שא"ד דומה המנוטול שבקנה וסמנוטול האויר שבקנה,
 והאויר דומה האויר שבמי הבאר וע"כ עולים המים. ואם הי' מיניאם בכוחו אזו הוי כגופו כמ"ס זכרון יוסף מב"ק י"ז חרנגול
 מפריח וילא רוח חנפיו וסבר כלים כוחו הוא, אבל חרנגול סבר כלי ונהו סבר על כלי אחר וסברו, לרבנן כח כמו הוא. וסכא
 דומה למ"ס חים' ע"ז ס' לגת שיש בה ג' כוחות. וטוד שהאדם אינו טובה כלים במים עומן ואף שלוחו המנוטול אינו טוב
 במים, אבל עולים תאליהם ע"י דחיקת האויר. ומה שתמה ג"ט אל ז"ו שקורא זה כח, דלא מנינו שם כח כמו אלא כהסח
 דב"ק וסנהדרין ע"ז בורק כדור וערובין ל"ה הסיט הסיטה הכלי דכלל אלא אינו טוב בדבר השני, אבל הכא המים
 וכלונם מתנוטעים הכל בחבור א' ע"י המשכה וכו' עכ"ל, כרב לא ידע ענין הפומפע, דבאמת דומה להסיט הסיטה ויתר מה
 שלא לבד שהוא אינו טוב במים, אף הכלונם והמנוטול סגן שלוחו אינם נוגעין כלל במים שבבאר אלא דומים האויר והאויר יורד
 ומעלה המים, ואינו דומה לורק חן ובורג בו, דמן יולא מכומו ממש וממיה, אבל המנוטול הדחק מכה אדם, גם הוא אינו טוב
 במים בשעת עליהם. ובחולין ט"ז סנה דומה כח שי לאו כח, ואר"פ כפית לתבירי' ואשקיל עלי' בדקא דמיא ומית חייב,
 ופ"מ בכ"ר אבל בכ"ס פטור, פרש"י קשרו מרחוק והמים הלכו שם, אע"פ שהוא ספק המים לשם פטור דגרמא בעלמא הוא, ובחולין ק"ז
 הוא אריה דילאי אין נוטלים ממנו לידים דלא אתו מכה גברא, ואי מקרב לדילאו, דאתו מכה גברא, נוטלין, ואי איתא שהמים שזאים
 ע"י אדם שחוררם נטלות וצאים בהמשכה כמו הוא, למה פטור כח שי, ולמה אין נוטלין לידים בהאי גויר רחוק מן הדלי,
 אלא ודאי כל שבה רחוק מן האדם אף שהוא מטרורס כח, לאו ככחו דמי, וכן בנד"ד נהבטל תפ"א. מיהו אין מה רא' דיל'
 כיון דבתחלת המטרורס ללאת הוי בהו תפ"א אף שפסק אח"כ פסולין למקום, אבל לענין הריגה בעינין בשעת הריגה כמו,
 וכבר פסק ממנו, וכן לענין נט"י אף שנתחלה בלו מכומו, מ"מ בשעת ציאת מים לידיו כבר פסק כח אדם, אבל לענין מקום חי
 הוי בהו פ"א תפ"א אף כשנאו מרחוק, קיימו בפסולין הראשון כמו שאובים. והא דמשמע מרש"י חולין ק"ז אס הוי מ"ס כשרים לצינול
 ידים, אלא דנפיק מנייהו פסיל תפ"א, אין מזה רא' דכבר כ' שם חים' ורש"י דאקילו בטנינת ידים והחירו בחבור לגבר אפי'
 אין בנקב אלא כיוס חסקה ובהויבה שהמשיכו כולה וזולתם. אך אני אומר שאין או לריבין לראיות, דמהתלה לא הוי במים שבבאר
 העולים תפ"א רק גרמא בעלמא, שהרי הוא ואף שלוחו המנוטול אין נוגעין במים בשעת עלייתם מבאר. וסטיב דבר בעל זכרון
 יוסף שזה דומה לעושה חריץ או נקב מורך למעין ומקום שיוצבו המים למקום אחר, דלא קרינן ב' תפ"א לכ"ע, אפי' להגאונים
 כס' פלגי מים דאסרו להביא ביד אדם ע"י כלים שנקבו בהמשכה ופליגי אטו"ו סכ' המשכה מנטלת תפ"א, היינו מזה דמלאו
 בידים ממש המים למקום, משא"כ כאן דלא הוי אלא גרמא. מיהו באמת נ"ב למה בעיבה חריץ או נקב להביא המים למקום
 אחר לא מקרי תפ"א, וגבי ריחא אמרינן חולין ט"ז עשה נקב בשפת נהר וצאו המים על חבירו בכ"ד חייב דכחו הוא? וי'
 מדחק הפ"ז ממש שהיא נתינה על מעלת המערה ופי' חולין ומביא במים, כיון שעבר עליה בגל טהורה וכו' כר"אש שעדיין מחובר
 הגל למקום, אבל אס הוי בו מ"ס מטהר אף שאינו מחובר. והקשה תי"ט הא מהו עי"ד מק"ט? ותרונו ש"ך טו"ו וגי' וצ"ד
 דלא מקרי מהו אלא כשנוגע במים במקום שצאו שם המים ועוברים וצאים ע"י, אבל סכא נהי דאדם מוליך ומביא במקום וע"י
 נחלם הגל, מ"מ בהליכת למקום אין שם יד אדם. הנה אין ספק אס מוליך ותלש גל זה על אדם וסרגו שמייב, וע"כ לריבין
 לחלק, ברתיחה אזלין בחר המסובב הראשון (והמעשה לריך להיות חו"מ לסיבה כח ראשון) אבל במקום כ' מקום מים יס'
 טהור בשעה שנעשה מקום לא יס' בו תפ"א, אבל מותר לסבין ציאת מים למקום ע"י תפ"א ולא איכפת לן במסבב, אף שרק
 הגל צידו, במקום הלכת מים למקום אין תפ"א. מעתה רואה אני הדברים ק"ו, אס אדם עלמו יורד אל באר הפומפע חורק
 גל מ"ס צידו ונכחו בגומא כשרים, כיון דמקום מנוחת הגל אין ידיו עושה תאומה, מ"כ"ס ששכרים בנד"ד שאינו טוב בשעת
 ולא במים הנמשכים, אלא פועל ע"י כח דברי' שהאויר עושה גל שפולה ויורד לגומא. ואף שאמרנו לעיל לראב"ד המשכה אינה
 מנטלת תפ"א בהא ודאי מודה, שבהג"ה בספ"ב דבע"ה הוכיח דתפ"א א"פ מדחק מציא סילון ומניח ידיו תחתיו ואין חוששין
 לירידת המים למקום מתוך ידיו, וקובי' זו הקשה תי"ט לענין דבר המק"ט דחקן מציא סילון של אבר, והאשכול וכן בג"ט חרטי
 כיון שחסיר ידו בשעת הסקה לא הוי רק גרם, דעקר מעשה המקום לא הוי בתפ"א רק הוא מסבב בהסקה, וס"ג כשעולים
 המים למקום כבר ילאו מידיו ומכחו, ומודה הראב"ד דלית ב'י' משום תפ"א. ועתה נלך יסודי היתר מקום ע"י פומפע 1 כל
 פסול תפ"א ושאוב שנעשה אח"כ המשכה עב"ק אפי' לראב"ד אינו פסיל רק מדרבנן, ודעת הרמב"ם ור"ם ור"ה שסבר דמזיכת
 מתוספתא זילפו בדיהם, דמייירי לידהו בהמשכה שמתבלת תפ"א כטו"ו, והוכחתי לעיל שגם כר"אש ס"ל כמו שמק"ט אינו פוסל
 אלא אס נפל להדי' ממנו למקום, כך תפ"א אינו פוסל אלא בנפל ממנו להדי' למקום, וכאן צא למקום ע"י סילון של עץ ובמשכה
 עב"ק למקום. ותמיכתי מאוד על הטו"ו שלא זכר ממנו סב"ח שהוא הראשון שמדייק מש"ע תפ"א אינו פוסל אס המים צאים
 אח"כ בהמשכה ככל דברי טו"ו עב"ח ס"ק מ"ג. 2 אף תפ"א פסול מדרבנן אף בהמשכה לראב"ד, מ"מ כאן המים בתחלתן
 ובסופן מתוברין ע"י קלות עם מי באר הסחתון, ועם היות שמחוברי' ע"י ניוק וקטפרס, לגדולי הפוסקים הוי חבור אס בשאוב
 מ"ס כדמוכה ממתני' מטברין עליון מן הסחתון, ולרמב"ם בפ"מ חייירי אף במקום חסר, ולר"אש מייירי בשאוב כילו דלודי' מ"ס
 פסול אפי"ס מהני חבור בקטפרס, ולש"ך ומרדכי הכא לא שייך דין קטפרס כיון דסכל ממעין בא. 3 אין כאן כלל תפ"א אלא
 גרמא בעלמא שהאדם והכלונם שצידו והמנוטול שסבוק הכלונם אינם נוגעים במים שבבאר בשעה שעולים. 4 אפי' הוי נוגעים
 ותולשים הגל הבא מן הבאר כיון שאין נוגע במקום שהולכים המים למקום לא מקרו תפ"א ודיתו כחקן סי' מוליך ומביא
 המים כיון שעבר בגל טהורה וכמ"ס כר"אש אס יש בו מ"ס הוי מקום כשר. וכיון שאין אנו נוגעין בחסור חורס יש לנו לסמוך
 בשעת הדחק על הגאונים המתירין כמזכר בזכרון יוסף ובתנאי יוסף שאתר שיתמלא המקום יענוע עיד הפעם שיצוא קלות מוק
 המחבר מים החתונים שבבאר עם העליונים. והסכימו עמי אמתו הגו"ל ואלוף נעורי הגמ"ה קאפיל ב"ב ז"ל מווארמס.

ספר האשכול, הלכות מקואות.

סילון של חרס או של אבר ומניח ידו תחתיו עד שהוא מתמלא מים א והכין נמי יש תפיסת יד אדם? שאני התם דעקר המקוה עשוי אלא דאכתי שאובים הן, מהני סילון לחברן עם מקוה כשר ונטהרו בהם ב, אי נמי שאני התם שאחד שמסיר ידו עדיין הם מחוברין נמצא שאין תפיסת אדם בסוף חברון ג. חנן ד שנים שהיו מטילין זה לוג ומחצה וזה לוג ומחצה, הסוחט כסותו ומטיל ממקומות הרבה והמעררה מן הצרצור ה ד"ע מכשיר וחכמים פוסלין, אר"ע לא אטרו מטילין אלא מטיל, כלומר מחד כלי ומסקום א' פוסל, אמרו לו לא כך אמרו, אלא ג"ל שנפלו לו מכלי א' משנים ושלושה מצטרפין, מד' כלים אין מצטרפין. יש מי שאומר ו הא דג' כלים מצטרפין לפסול המקוה, דוקא שנפל מכל כלי לוג, אבל נפל מכלי א' פחות מלוג אינו מצטרף אף שמאחרים נפלו ב' לוגין ומה שחסר מלוג הראשון. ולשון מג' כלים מצטרפין לא משמע כן, אלא כל שיוצאין ג"ל מג' כלים פסלי. וחו תנן התם כד"א כשהתחיל השני עד שלא פסק הראשון, ככה"ג מצטרפין ב' וג' כלים, אבל אם כבר פסק ראשון אין מצטרף השני, אבל ודאי מכלי א' אפי' פסק מצטרף, וכד"א שלא נתכוון להרבות, אבל אם נתכוון להרבות, כלומר להרבות מי מקוה שלא יחסר, אפי' קורטוב ז בכל השנה מצטרפין לג"ל ח. תנן ט הספוג והדלי שהיו בהם ג"ל ונפלו למקוה לא פסלוהו, שלא אמרו אלא ג"ל שנפלו, כלומר בהני לא נראו הג"ל בעין שבלועין מקצתם בספיג, ומקצתם דבק בדלי, ולא מקרי נפלו ג"ל למקוה, שהרי לא יצאו כל המים שבתוכן בשעת נפילה, וחו חנן י התם ב' מקואות שאין באחד מהם מ"ס ונפל לזה לוג ומחצה וזה לוג ומחצה ונתערבו כשרים, מפני שלא נקרא עליהם שם פסול, אבל מקוה שאין בו מ"ס ונפלו בו ג"ל שאובין ונחלק לשנים, המים פסולים שנקרא עליהם שם פסול, ואע"ג שנתוספו עליהם מים כשרים בפסולן עומדים עד שיצאו מהם מלאו ועוד, כלומר שיצאו ממנו שעור המים שהי' מתחלה, ועוד מעט כרי שיתחסרו גם ג"ל שנפלו. וחנן התם בור שהוא מלא מים שאובין והאמה נכנסת ויוצאת ממנו, פי' מי גשמים יא לעולם הוא בפסולו עד שיתחשב שלא נשאר מן הראשונים ג"ל, וההיא אמה של מי גשמים הנכנסת ויוצאת אין בה מ"ס בפ"א בשעת חברון, דאם יש בהם מ"ס הוי מטהר השאובים יב כדתנן יג מטהרין העליון מן התחתון. והא דאמר הכא שיתחשב עד שיצאו כל הפסולים, פרושו שאם הי' הפסולים בבור כ' סאה ויצאו כ' סאה, לא נאמר שכל הכ' שיצאו הן הפסולים, כיון שודאי מן הכשרים נמי יצאו, אלא משערין לפי חישובן הכשרים והפסולים, שאם הפסולים כ' סאה ובאו א' לא' ממי גשמים מ' סאה לתוכן ויצאו כ"א סאה, אין אנו הושבין שיצאו מן הפסולים אלא לפי ערך המים הפסולים והכשרים, ואנו אומרין ו' סאה יצאו מן הפסולים יד, ושאני . . . טו אלא אומרין כל היוצא מפסולין יצא, כיון שלא נפסל מתחלה אלא ע"י ג"ל שאובים ורוב המים כשרים, אבל הכא כל הבור מלא שאובין וכלהו איפסל, הלכך בעינן עד שיתחשב טז.

נד. ערוב מקואות יז כשפורת הנוד כעובי' וכחללה, שהוא כשתי אצבעות יח חזרות למקומו, כלומר שמתהפכות בריוח בנקב המחבר המקואות, בין שמחבר שאוב לאינו שאוב או מקוה חסר לשלם. ספק אם הנקב בשפ"ה או לא פסול מפני שהיא יט מ"הת, ולמאן דס"ל שאוב כולו מדרבנן אע"ג שמחובר לאינו שאוב בכשערה די בכך כ כהא דתנן בא מטהרין העליון מן התחתון ומשיקו אפי' בכשערה דיו, דמייירי בשאוב דרבנן. ולעניות דעתין אפי' לחבר שאוב לאינו שאוב בעינין שפ"ה, והא דאמר משיקו בכשערה פרושו, שהסילון המחבר עליון לתחתון יש בו חלל כשפ"ה, ומניח ידו בפי הסילון למטה עד שיתמלא בחלל כשפ"ה וכשמסיר ידו מחוברי' רגע א' כשפ"ה, וכשירדו למטה נשאר עדיין משקה כשערה המחברן כב. והו' חנן כל שיעמד בשפ"ה ממעטה, כלומר בין צרורות בין יבחושים הגדלים במים אם עומדין בנקב חלל שפ"ה ממעטין הנקב ואין מצטרפין המקואות כג.

איכא

נחל אשכול

א מקואות פ"ו. ב מזה משמע ומי אף שיש צמים תפי"א שאדם מחברם עם מקוה כשר אף שהכשר למטה ויש קטפרס מ"מ נערהו ג. וכך כ' ז"ד וג"ט בסעי' כ"ג וכת"ש לעיל צפי' הר"אש למטה זו. ד פ"ג. ה כלי חרס שעושין ע"פי סבכה כעין מכבר מעשה רשת והמעררה אותו מטיל מים זממה ומקומות. ו רש"י תמורה י"ב וראב"ד ע"ג. ז ח' מס"ד שבלוג ולחלל נקטין' ואפי' פחות מזה תיס' ר"ה י"ג ועתי"ע. ח משמע כל שכונתו לסרבות אף שלא חשב לסרבות ג"ל וכ"כ ר"הפ, אבל הטור ור' יוחס כ' שהי' בדעתו מתמנה לסרבות ג"ל, אז אפי' חק' כלים מצטרפין. ט פ"ו. י פ"ג. יא דמעין סנכס לחוכו אפי' צכ"ש מטהרין, ראב"ד ור"אש. יב ר"אש צ"ק ס"ו, וצ"י צבד"כ כ' צסס הריטב"א דוקא מקוה נח מטהר השאובה ולא דרך זמילה, אבל הר"ש רפ"ה דמקואות כ' הסיא האמה נכנסת ויוצאת, לאו אמה ומש אלא חרדלית של גשמים שאין בה מ"ס, דמ"ס מטהרין צהסקס וס"י מתני' היו צעליון מ"ס וצתחתון לא כלום ממלא ככתף עד שירדו לתחתון, ע"כ מיירי שהמקום נר ומיד שנשפכו לחוכו השאובין יורדין לתחתון. ומ"ס הס"ך ס"ק ל"ה: ע"י סע"י ס', צא להורות דוקא צהסקס הסיא מטעם זריעה מסיי' אי עוברין צחוכו מ"ס צהעברה צעלמח אע"ג שזולתין, אבל לענין לרוף צ' מקואות חסרות לא מסיי' דהשולין אין מערבין כדאי' סע"י ס' וכן צש"ע סע"י ל"ב הסקס אפי' רגע ח' ועתי"ש לקמן. יג פ"ו ועתי"ט פ"ג מ"ב וסר"ס. יד ואם הפסולים מ"ס ובאו ח' לא' מ"ג ק"כ סאה, אפי' ילאו ק"כ סאה לפי השצבון עדיין נשארו מן הפסולין יו"ד סאה. וחצבון של הרב צ"ד לא נסיר, אלא ל' כש"ך, ורמ' אס יש למשל כ' לוג צבור והאמה ס' לוג, וינאו עינין לוג, יו"ד הסאריס כשרי' שלפי חצבון אין צסס ג"ל פסוליס. וי' צבור מדברי אשכול דלא מקליון לחשוב היוצאים מע"מ כמ"ס הס"ך לעת ראב"ד אלא מומצם לפי ערך. טז ל"ל: מקוה שנפסל בג"ל ונתמלא חס"כ צמ"ג, שדי אס ילא חמוטו סעור מים שהי' בו צתמלה ועוד מעט כדי שיתחסרו מג"ל שנפלו, ולא צעיון עד שיתמסב. טז ישוב של טו"ז אינו עולה לפ"מ לרמב"ס. יז פ"ו. יח הראשונות הסמוכות לגודל ע' סע"י מ' צש"ע. יט הטבילה צמ"ס מ"הת. כ ער"ס ורשב"א. כא פ"ו. כב כפי' הר"אש דס"ל שאוב כולו מ"הת פסול ונריך צבור כשפ"ה. כג צממה מסייס רשבג"ל אל שסוק מצרית המים טבור פי' הרע"ב והרמב"ס וסר"אש אין הלכה כרשב"ג ותמה תי"ט צוצמים כ"ב תני' רשבג"א כל שחמלת צרייתו מן המים מצבילין צו וכ"פ הרמב"ס, וכיון דמצבילין צו למה פסק כאלן כת"ק דממעט שפ"ה, וכ' לר"אש ניחא דאף צהאי דוצמים לא פסק כרשב"ג. ואני תמה איך ימלק, הלא צוצמים שס אר"י צר אצימי מצבילין צעיונו של דג וליכא מאן

דכלב

ספר האשכול הרכות מקואות.

איכא מרבואתא דאמרי אע"ג דנקב עצמו המתבר צריך שיהא כשפ"ה בחללו, מ"מ אם המים בתוך הנקב טופח להטפית הוי חבור א ואיכא דאמרי היכא דליכא כותל כלל ובקרקע שוה ב . . ואם כותל מפסיק בין שניהם ובאמצע הכותל יש נקב בעינן כשפ"ה ברוחב ובחלל ויתמלא כל החלל מים, ואם כותל מפסיק ועל גבי ג . . תנן ד השירה והתיבה שבים אין מטבילין בהן אא"כ היו נקובים כשפ"ה, ואם ה' שק או קופה מטבילין בהן כמו שהן מפני שהמים מעורבין. מכאן משמע שמצטרפין נקבים קטנים לשפ"ה, וליתא דהכא לאו משום צרות, אלא משום שמלאים נקבים ואין מחויקין מים כלל, בטל מים שבהם אנכ מי מקוה, חדע דהא ה . . סל וגרנותני ו שמלאן כלים והטבילם טהורים, ומקוה שחלקו בסל וגרנותני הטובל שם לא עלתה לו טבילה ו דהא ארעא כולא תלחולי מחלחלא ובעינן מ"ס במקום א' ח, אלמא שאין נקבים מצטרפין לשפ"ה, ובעינן שפ"ה במקום א'. ויש מי שאומר ט מקוה חסר שמחבר למקוה כשר די בנקבים שכצורפם שפ"ה, ודאמר מקוה שחלקו י . . והא דמיימי דאי' יא . . כך פרושו כשחופר ב' חפירות זו אצל זו ואין בא' מהם מ"ס, אע"ג שמפעפע החלחול טוה לזה בנקבים קטנים, אפ"ה לא הוי חבור, אבל למקוה שלם הוי חבור כמו בשק וקופה, ולא נהיר לן דאיריי בכה"ג. תנן יב כותל שבין שני מקואות שנמדק לשתי מצטרף, כלומר אם המדק מלמעלה למטה יג ואם בשניהם מ"ס טובילין, אבל אם המדק לערב, שנמדק ברוחב הכותל מיטין לשמאל אינו מצטרף עד שיהי' במקום א' כשפ"ה. ותני' בתוספתא שחי אצבעות שאומר שהוא הלל שפ"ה, בבינונית של כל אדם, ולא בארבע בטפח שהוא בגודל כדאמרינן יד טפח ארבע בגודל, שית בוותרתי טו חמש באצבע, ובאצבע בינוני שבין גודל לוותרתי משערין. נפרצו זה לתוך זה, כלומר אם למעלה בראש הכותל מחוברים, די ברום קליפת השום וברוחב כשפופרת הנוד. המטהרת טו שכמרחץ התחתונה מלאה שאובין והעליונה מלאה כשרים, וכל שכן איפכא, ונקב בינתיים, אם יש כנגד וז הנקב ג"ל פסולה, אם אין בכשרה מ"ס. ושעור הנקב אחד מג' מאות ועשרים לבריכה מארבעים סאה, דג"ל הוא חלק ש"ך מט' מאות וס' לוגין שהוא מ"ס. ואם הברכה מ"ס פחות מעט, והנקב גדול כ"כ, יכנסו בו ג"ל ונפסלים. תנן יח מקוה שיש בו מ"ס וטיט, רא"א מטבילין במים ואין מטבילין בטיט, ר' יהושע אומר מטבילין במים ובטיט, באיזה טיט מטבילין, בטיט שהמים צפין על גבו, ואם היו המים מצד א' מטבילין במים ולא בטיט פי' ר"א פוסל להטביל בטיט שסיבר הטיט מערב המים לבוא בגופו, אבל ר"י סבר המים מקדימין לרגליו קודם שנוגעות בטיט כיון שהמים צפין ע"ג, והכי נמי תנן יט האוחז באדם וכלים ומטבילין טמאים שבמקום שאוחז לא באו מים, ואם הדית ידו במים תחלה טהורין שמשקה שעל ידו מחברו למי המקוה, וה"ג מים שעל רגליו קודם שנטבעו בטיט מחוברין אל מים שבמקוה ותנן נמי כ הטביל את המטה אע"ג שרגליה שוקעת בטיט טהורה משום שהמים מקדימים, ואם אין המים צפין על הטיט אין טובילין בו, והיינו סיפא דמתני' כא אם היו המים מצד א' אין מטבילין בטיט, ואע"פי שאין טובילין בו אצטרופי מצטרף להשלים מ"ס כדתנן בב טיט הנרוק כג מצטרף ואינו פוסל בשאוב, ודוקא כשהמים מעורבים בו, ואמרו כד טיט הנרוק יוכיח שמצטרף למ"ס, והטובל בו לא עלתה לו טבילה, פי' אם אין מים צפין עליו כה אבל צפין עליו טובילין בו. וכיצד יהא הטיט שטובילין בו אם המים צפין על גבו, אפלגי תנאי במתני', לר"מ יהי' דך כ"כ עד שקנה ישקע מאליו לחוכו, ולר"י אם הוא דך שאין קנה המדה עומד בו נמי טובילין בו, ואיכא תנאי דמקילי טפי ויהבו שעורא אחרינא. וקשי' לרבואתא הא לסתמא דתלמודא כו כל שהפרה שוחה ושוחה הוי שעור טיט הנרוק לטבילה וכל שאין שוחה פסול, וחרצו אידי ואידי חד שעורא הוא דכל התנאים דאפלגו בשעור הטיט בהא פליגי טר סבר עד שקנה ישקע מאליו פרה שוחה, וטר סבר כל שאין קנה המדה עומד הפרה שוחה והכין טעמייהו דשאריו כו. והא דתנן כח מים שנפסלו משתית בהמה בכלים פסולים

נחל אשכול

דפליג, דהא פריך מיימי אר"ל ולא משני ס"ל כת"ק דפ"י דמקואות, אלא דלמי הלכתא פסיקתא היא. וצטקת תמיהתו לק"מ אט"ג דמטבילין זו גזרו רבנן שימעט כשפ"ה, דמי חתירין דבר גוש המחטט הוקב אט"פי שחמלת בריתו מן המים, יבא להסלק גם בחלודה העולה בנקב. א גטין ט"ו והוא דעת ר"ת. חגיגה כ"א, ושם דעה אחרת שהביא רבנו בסמך. ב די ציטפס להטפס לחברן. ג ג"ל וע"ג הכותל הם מחוברין די בקליפת השום על רוחב שפ"ה כמו שיבאר לקמן. ד פ"ו דמקואות. ה חמירין חגיגה כ"ב. ו סל גדול שבו מסינין היין ויורד לגור והכלים שטובל בחוכו טהורים דלמעלה פתוחין יותר ויותר משפ"ה. ז כיון שעשאן כשני מקואות ואין שעור לא צוה ולא חף שחמוצין ע"י אייר הנזרים ליכא נקב שפ"ה במקום א'. ח המים הנוצטין צהרקע צאין מנהר גדול ולא חשיבי מיהא כחמוצין צוהר אללא צעיין מ"ס צמ"א. ט מרדכי צמס' צנועות. י צמל וגרנותני לא עלתה טבילה, מפני שחלק מ"ס לב' חלקים ואין כאן מקוה שלם. יא מארעא דכולה תלחולי מחלחלי ובעינן מ"ס, ואם הוא סמוך לנהר הרי יש מ"ס. — ורבנו שחילק על המרדכי וס"ל צמסר למלא נקבים קטנים אין מצטרפין, לא פרש אס גם צשאוב לאינו שאוב אין מצטרפין, וצט"ע חסיק במרדכי. יב פ"ו. יג כ"פ רמז"ם וראב"ה, אבל הר"אש ור"ש פרשו אפכא שחי צרוחב הכותל וערב תלמטה למעלה. וצפ"א דערובין מ"י א"א לפרש שחי אללא על הקנים תלמטה למטה, מיהו אפכא כל הנעשה מחמלה נקרא שחי, והקנים ודאי מעמיד תמלה, אבל כותל צוהר תמלה צרוחב מיימין לשמאל, שאין מניח צחמלה אצן על אצן עד לרקיע, דאז נפלות, אללא צוהר תמלה אצן צלד אצן צרוחב ואח"כ מניח עליהם טור השני בצוהר לכן צרוחב נקרא שחי. יד מנחות מ"א. טו בצלצב קטנה הם וי"ו אלצטוה. טז פ"י דמקואות, מטהרת, שוקת מים שאובין להשתטף בהם צמרחץ וים עלי' מקוה מים כשרי' פחות מ"ס וכותל מפסיק ציניהם, אבל נקב יש צכותל ועל ידו נוגעי' הטהורים צשאובין. יז וכ' הרמז"ם אס הפסיל נוגע מן הסד אינו פוסל, ולב"י יבא לו מהא דפ"ו האציק צמרחץ מן הסד אינו פוסל ונ"ע. יח פ"ב. יט פ"ח. ב פ"ו. כא פ"צ מ"י. כב פ"ו. כג ראוי להריקו חמלי אל כלו, כ"פ כ"הפ ורש"י סוכה י"ט, אבל צוצמים כ"ב משמע שגרס נדוק צדל"ת שפרש נדוק דק, אבל צערוך ע' טט פי' טיט הנרוק יוכיח כיון שחריקין המים יורד הטיט עמם שחעורב צמים וטובל צמ"ס מכוונות כוז תעלה טבילה ואלו היו מ"ס כולס טיט פסול. כד סוכה י"ט. כה לא כמשמע מרש"י אס מקנת המקוה טיט טובילין צטיט עלמו עתוס'. כו צצמים כ"ב. כז וכ"כ כ"הפ. כח ידים פ"א.

ספר האשכול, הלכות מקואות.

פסולים, כלומר לנטי, ובקרקעות כשרים, והיינו לטבילה והכא אמרינן אם אין הפרה שוחה פסולים לטבילה? ויש מי שהשיב
 האי בקרקעות כשרים, לטבילת ידים קאמר, דאקילו בי רבנן טפי א, וליתא דבפ' כ"ה ב אמרינן מים שנפסלו משתיה בהמה
 בכלים פסולין בקרקע כשרים, רשב"א אומר אף בקרקע טובל בהן כל גופו אבל לא פניו ידיו ורגליו, ורשב"א להחמיר את"ק אתא
 שאמר בקרקע כשרים בין לטבילת כל הגוף בין לטבילת ידים, וקאמר איהו לטבילת כל הגוף כשרים אבל לטבילת ידים פסולין
 וטעמא דמפירש ואויל ג דמיירי דאפסקינהו בבת בירחא ד' מר סבר גורין אטו מנא, ומ"ס ל"ג. אלמא לכ"ע כשרים לטבילת
 כל הגוף. ודוחק לאוקמי בבת בירחא ה. . . והעקר דמים שנפסלו משתיה בהמה דכשרי' לטבילה בצלולים איירי שאין בהם
 טיט אלא שנסרחה או הם מלווחים, אבל אי נתעבו מטיט ואין בהמה שוחה מהם פסולין לטבילה ו.

נה. יש מעלין את המקוה ולא פוסלין ז פוסלין ולא מעלין ח לא מעלין ולא פוסלין. אלו מעלין ולא פוסלין, השלג והברד
 והכפור ט והגליל י טיט הנרוק שהוא רך כמו הרוק יא והמלח, אר"ע הי' ר' ישמעאל דן לומר השלג אינו מעלה את
 המקוה, והעידו אנשי מידבא בשמו, שאמר להם צאו והביאו שלג ועשו מקוה בתחלה. כיצד מעלים ולא פוסלין, אם יש במקוה
 מ"ס חסר א', נפל מהם סאה לתוכו העלהו, נמצא מעלין ולא פוסלין, ולא קתני ולא פוסלין יב. . . וה"ט דלא פסיל בהו שאוב,
 דמקוה מים אחקש למעין, דביד"ש יהא המים, להכי החמירו במים ולא בשאר דברים דלא אחקשו למעין. איכא דאמרי אפי'
 עשה כל המקוה מהני דחשיב בפתני' יג ואפי' הביאם בכלי כשר, דאנשי מידבא עשו כל המקוה משלג. ואי' בחוספתא עגולי שלג
 המשוקעים בבור, הרי אלו מעלין, רי"א אין מעלין, ומודה ר"י שטביא טיט הנרוק בעריבה ומשיקו ויורד וטובל, ומדפליג בשלג,
 ש"מ טעמא דלא נמוח, אלמא שלג דמכשיר ת"ק בלא נמוח איירי, ומ"ס צריך השלג נכבש בחוץ ולא תפוח וחלל, שלא יחסר
 שעורו אם נמוח, להכי תני עגולי שלג שיהא נכבש וקשה יד. ויש שאומר אנשי מידבא לא הביאו השלג בכלי אלא בידיהם
 והולכינהו עם הקרקע, או בטבלא שאין לה לבובו טו אבל בכלי פסול אם הביאו אפי' רובו, ולא שני לן בין שלג למים לענין
 שאוב בכלי, אלא דבשלג לא פסיל ג"ל שאובין, אבל רובו או אפי' מחצה שאוב בכלי פסול טז. ולעניות דעתין השלג אינו
 פוסל בכלי, ובכל הני דחשיב בפתני' א"פ, ופשטא דלישנא צאו והביאו שלג משמע הכי דלא אמר להם כיצד יביאוהו ושלא
 בכלי, ומהא דתני' עגולי שלג הרי אלו מעלים, רי"א אומר אין מעלים, ומודה ר"י שטביא טיט הנרוק בעריבה ויורד וטובל, ש"ס
 דשלג דמכשיר ת"ק ופליג ר"י אף שהביאו בכלי איירי, ומשלימין בו המקוה אפי' אינו נמוח, אבל לעשות מקוה כולו או רובו משלג
 אפשר דלא מהני, דהא מעלין המקוה קתני דפרשו מצטרף לרוב, אבל לא שמענו היחר לעשות כולו או אפי' מחצה משלג, ואפי'
 אם יחפשי אה"כ ויעשה מים אין בדינו להתיר, כיון דבשעת הבאתו לא הי' ראוי לטבילה, ודאי משום שאוב לא פסיל, דדוקא במים
 איכא פסול שאובה ולא בשאר דברים. ואע"ג דאנשי מידבא עשו כל המקוה משלג לכתחלה, וכמים גמורים חשיב להו יז. . .

ואלו

נחל אשכול

א עתים' מולין ק"ז ד"ה ואי וחר"י פ"ח דברכות ומלמד זאת התירו שאובם שהמשיכו כולה לטובי' ידים ולראצ"ד כל שאובין בקרקע. ב מולין
 ק"י. ג טס. ד חריץ קלר והמים פונים סס ואין סס שעיר מקוה (ולאו הי' כשר לכ"ע לטבילת ידים) אבל מחזירים סס למקוה, ומאן
 דמוסר לטבילת ידים דגזר אטו מנא, מפני שנפרדים קלת מן המקוה, חייסין שמה יקחם בכלי וישפך על ידיו, ואמרינן לכלים פסולין.
 ה אמלחה המרבה צטו"ה. החוס' בצולין וצוצחים תמוה עג רש"י שהעתיק ס"ס דמולין מים שנפסלו מש"צ בין בכלים בין בקרקע פסולין
 וכתבו שלא עיין בגמרא, ואני תמה צמסנה נמי לא עיין, דמי' ערוכה ידים פ"ח בקרקעות כשרים. ורמיתו צצ"הו טישב רש"י
 דלפי מסקנת הס"ס פלוגתיהו דת"ק ורשב"א צצח צירחא, פי' שמענו מן המים הפסולים צחריץ אבל מחזירין למקוה כשר כמ"ס
 רש"י, וה"ק ת"ק מים חלו שנפסלו משתיה בהמה אבל מחזירין למקוה, אם נטום בכלי פסולין לנט"י אבל אם הניחם בקרקע
 סמוך למקוה כשרים לטבילת כל הגוף ולטבילת ידים, אבל דשצח"א לטבילת כל הגוף כשרי' כה"ג אבל נח' לט' ידים, גורס אטו
 מנא. והסתא שפיר ו"ל דוקא צמחוצרי' למקוה כשרי' לטבילת כל הגוף, אבל צוצחים איירי להסלים שעור מקוה ואין כאן
 מקוה כשר פסולים לטבילה כמ"ס רש"י (כך כונת צ"הו ונח' חזין מ"ס ל"ק דצריו ח"צ) ואומר חני הטעם שדחק רש"י צזה,
 דקש' לוי קושי' חוס' צסמוך צמולין חמר לטבילה כשרים, וצוצחים חמר חס חין הפרה שותה חפי' למקוה אינו משלים, להכי
 מוקי לה רש"י חאי דמולין צמחוצר נמקוה כשר. ומתני' פ"ח דידים לכלים פסולים ובקרקעות כשרים, יש לפרש לרש"י כהאי יש
 מי שהסיב שהציח שהשכול דכשרים לט' ידים דוקא דאקילו צידים, או נחמר דמתני' דידים נמי צצח צירחא איירי דמחוצר למקוה
 כשר. אבל להשכול י' לדוחק נאוקמי בקרקע כשרים צצח צירחא דוקא. וצוצח יוצן מה שחסר. ו וכ"כ כ"הפ. ז בג"ל,
 מקולוח פ"ז. ה לא מלטרפי נשעור מקוה. ט גשמים סירדו וקפפו. י מים שקפחו ע"פ המים. יא משלים אבל חין טובלין
 צו חח"כ מים לפין עליו, ומשלים נמי לא חס חין הפרה שותה חמונו כדאי' צצחים כ"ב. יב חלל חגב סיפח דקתני פוסלין ולא
 מעלין, ופרשו דרישא מעלין וחל"ל שלא פוסלין. יג לחו דוקא דטיט הנרוק לריך להיות מים לפין עליו וכ"כ צ"י. יד וכ"כ סר"אש.
 טו מין לה שפה חד' רומות וחייס מחוקת מים לכך ח"פ חת המקוה כחמי' רפ"ד דמקולוח. טז דעת רז"ה צצסגות וכ' שאס
 צידים הביחם עשו צצמסכה עג"ק, וצמים נמי מהני חס הביח חס צידיו וממשיך עג"ק כיון שאין סס פסול שאוב בכלי, חפי'
 עשה כל המקוה כה"ג כשר. ומדבריו נ' שהשלג כשר לטבילה חפי' לא רסקו ועשה נמים, ומי"ס סס"ך לסרז"ס צעי רסוק, ז"ח
 דנח צעי רסוק ומכשיר כולו שלג. יז חולי חסר כאן: אבל ת"ק דמתני' דחומר מעלין חונק ולא מכשיר חלל להסלים, וזהו דעת
 רש"י סוכה י"ט וראצ"ד דכל בני דהסיב צמתני' חסלומי חין, צפ"ע לא מיהו לא משמע מדבריהם חס כולו שלג סיפח פסול גם
 חמר שנפטר ועשה מים כמשמע חרבנו. ויש צדן זה ד' דעות: 1 לר"א חס מותר כל המקוה משלג חס כנשיו ומעכוהו (סידענו
 שיש צו מ"ס כשיתפטר) חף שלא יתפטר, חף שהביאו בכלי. 2 לרז"ה מותר כמו לר"א חס חסר להביח רובו או חמלה בכלי חלל
 צידים עם הקרקע חו צצנחא חין צו לצוצו. 3 לרש"י וראצ"ד חין טובלין צריבו חו צמחלה שלג, אבל השלג משלים חס רוב מים כשרים,
 ומותר להביאו בכלי. ולכל חלה דדעות חין לריך להמתין עד שיטעם השלג מים אבל טובלין צו כמו שהוה כדעת סר"ר חמרי'. 4 חלל

ברמב"ם

ספר האשכול, הלכות מקואות.

ואלו פוסלין א ולא מעלים, פי' פוסלין בג"ל שאובין, המים בין טמאים ובין טהורים, מי כבשים ומי שלקות ב והתמד עד שלא החמיץ ג, כיצד פוסלין ולא מעלין, מקוה שיש בו מ"ס חסר קורטוב ונפל מהן קורטוב לתוכן לא העלוהו, ופוסלין אותו בג"ל, אלמא פחות מג"ל שאובין שנפלו לתוכן אע"פ שאין פוסלין, מ"מ לא מצטרפי להשלים, וה"ה לשאוב שהמשיך חציה או רובו של מקוה אע"ג ד . . אין מצטרפין להשלים. והא דלא חנא במתני' ה . . דלא איירי בהמשכה אלא כשנפלו למקוה ו, אבל שאר משקים ומי פירות וציר ומוריים והתמד שהחמיץ פעמים שמעלין ופעמים אין מעלין, כיצד מקוה של מ"ס חסר א, נפל מהם סאה לתוכו לא העלוהו, והרי הוא כמו שהי', והיינו דקתני רישא לא מעלין ולא פוסלין. היו בו מ"ס, נתן סאה ונטל סאה כשר, הרי סאה מי פירות משלים המקוה אם בתחלה הי' שלם. והאמרין נתן סאה ונטל סאה כשר דוקא עד רובו כדאי' בפ' הערל ז. וכבר כתבנו למעלה דוקא במי פירות אינו כשר אלא בנשתייר רובו מים כשרים במקוה, דמקוה מים אמר רחמנא ולא מי פירות ח אבל נתן סאה שאובין למקוה של מ"ס ונטל סאה אפי' עשה כן ק' פעמים המקוה לעולם בכשרותו ט. הריח בו סלי ויתים וענבים ו ושנו טראוי כשר, כיון דאין בו טגוף הדבר שמשנה טראוי, שאין פוסל בשנוי טראה עד שפתערב עם המקוה גוף המשקה שמשנה כמו היין. ופ"ט אמר ר"י במתני' מי צבע פוסלין בג"ל כמים, ואין פוסלין בשנוי טראה, שעקר הדבר המים ולא הצבע, וכן אם שרה במקוה סמנים ולא נמוחו ונשתנה טראוי כשר, אבל נתן לתוכו יין או מוחל, פי' מים היוצאים מיתים, ושנו את טראוי, אפי' לא הי' אלא מעט יין או מוחל, פוסל. וכל אלה ששנו טראה המים אפי' לא נתהפכו לטראה יין או שמן ממש, מ"מ פוסלין, דסתמא קתני שנו את טראוי, ולא קתני שנו טראוי לטראה יין, ותו דקתני תקונו יא כיצד יעשה ימתין עד שירדו גשמים ויחורו טראה מים, אלמא כל זמן שאין בו טראה מים עדיין בפסולו. אע"ג דג"ל שאובין לא פסלי המקוה אלא אם נפלו לתוכו ולא אם באו בהמשכה ולא אם באו מד' יב . . שנו טראה פוסל אפי' אם נמשך לתוכו יין מן הגת ושמן מן הבד אף שלא בידי אדם ושלא בכלים אפי' יש בו מ"ס כשרים. טעמא דמלתא דפסול מ"פ נפיק מקרא מקוה מים ולא מקוה שאר משקים יג ומה מקוה מים שהכשירן הכתוב באינו שאוב דומי' דמעין, אף מקוה שאר משקין דפסלינהו קרא אפי' אינו שאוב, ותני' נמי יד מקוה מים ולא מקוה שאר משקים פרט כשנפל בתוכן מי כבשים וצבעים ושנו טראוי טו. נפל לתוכן יין או מוחל ושנו טראוי פסול, כיצד יעשה טז, ימתין עד שירדו גשמים ויחורו טראה מים לטראה מים, בד"א כשאין בהם מ"ס, אבל היו בהם מ"ס מפלא בכחף ונותן לתוכן עד שיחורו המים לטראה מים. לטדנו מזה אף מקוה שלם נפסל בשנוי טראה, אף שלא נפסל בשאובין. נפל לתוכו יין או מוחל ושנו טראוי במקצת, אם אין בו מ"ס שיש להם טראה מים, הרי זה לא יטבול בו, פי' אפי' אם יצוה לטבול בצד שיש בו טראה מים, אבל אם באוחו צד מ"ס טראה מים, וטבל בצד זה, עלתה לו. והא דתני' בתוספתא יז מקוה שנפל לתוכו יין ונשתנה טראה חציו, הטובל בין במקום היין בין במקום המים כאלו לא טבל, הכא במאי עסקינן שלא נשתייר בחציו שטובל שם מ"ס טראה מים, ותו תני' יח . . ולא עוד אלא אם חור טראוי כמו שהי' כשר להשליטו, משמע דג"ל יין נמי מצטרפין לשעור כיון שחור לטראה מים יט אבל כמשנתנו לא משמע הכי כ.

נחל אשכול

הרמב"ם דמתיר נמי מקוה שלם חסלג כ' שלריך לרסקו ופי' הס"ך שיחס כמים, כד' ר"ס ור"ח במדכני. וכדי ללאת הי' כ"סד ו' שאין טובלין צבולו שלג עד שנחס המים דמורי רש"י ורמב"ד שכ' להדי' חנסי מידצח טעשו כילו חסלג לא טובלו בו הלל לאחר שנתפסר, דכנספסר מלתא אחרונה הוא, (ולרז"ס לא יציאוהו אלא דרך המשכה ולא בכלי, אבל אם מעוטו שלג מציאו בכלי וא"ל פסור) אבל שוב עינתי צבט"הג ורמב"ם מ"ס ב"ו ואחרוני' צבט רמב"ד דמותר לטבול צבולו שלג אחר שנפסר במ"כ טעות הוא, שהרמב"ד לא כ"כ אלא לר"ס וחנסי מידצח, אבל לעיל חנסי כ': ורמ"ח לרצקן (ת"ק דמתני') כיון דחצבי לשלג חסקה לענין פסולת אחתי אין פוסלין (בשלושין) ונ"ל דהוי דבר שאין עושין מקוה לכתחלה ממנו, דמעוטא מנטרק לרובא אבל לא כולו ולא מחלס חמנו אין טובלין בו אפי' כשיחפסר ויהי' מים הואיל צבעת נפילה לא הי' רחוי לטבילה, הלכך אין פוסלין מחוס שאלוין עכ"ל. חו דעת האשכול, לכך ו' להלכה דאין טובלין צבולו כולו או מחלה אפי' כשנפסר. א פ"ז. ב שכצבו צבט צבט או שלקו צבט ירקוח. ג חרמנים וזגים או שמרים שנתן עליהם מים ועדיין לא החמיצו, דהחמיצו יס להם דין מי פירות כדלקמן. ד ז"ל שאין פוסל המים הכשרי' כדלמד לעיל דף 126 ה לקמן גבי אלו לא פוסלין ולא מעלים, דהו"ל לחסיב נמי מים שאובים שצאו צבטו צבטו ושני רוב המקוה כשרים. ו כ"כ רמב"ד. ה יצמות פ"ב. ה מדאורייתא לא פסלי מי פירות אפי' צבטם אלא כששנו מראה מים, אלא רצקן פסלו כדמוכח מחוס וכ"כ שם רמב"ד ורמב"ן, לפ"ה הא דאי' חולין פ"ד מ"פ מ"ה פסלין, דוקא אם אין צבט מים, אבל יש צבט מים שהפסלו הכל למראה מים אפי' ריב מ"ס, ל"פ אלא מדרצקן, אבל הסוס' ציבמות כ' דרוב מ"פ לעולם פוסל מ"ה, והא דמשמע שם דלא פוסל אלא מדרצקן מחוס שנתנס צבטם סאה אחר סאה ומ"הת קמח קמח צביל. והא דפסול שני מראה מ"פ אפי' לא צאו אלא מיטעו מ"פ לחיבן, ג"ז מדרצקן מחוס דמתחזי כמקוה של מי פירות, רמב"ד. ט ע' לעיל דף 123 י פ"ז דמקואות. יא לקמן צב"ג. יב ז"ל: כלים. יג ת"כ וחולין פ"ד. יד שם צב"כ. טו שאין פוסלין לצבעא אין בו מחס, ולא חסרו שני מראה אלא מגוף מ"פ מחס כיון ומוחל. טז מקואות פ"ז. יז פ"ה דמקואות. יח חסר: מקוה שאין בו מ"ס ונפל לתוכו יין ונשתנה מראהו אינו נפסל בג"ל (דכשנוי מראה זו נדון כיון, ואין סייק צו גזרת ג"ל). יט כ"כ רמב"ד צפ"ו דכל' מקואות שאין נמי מנטרק, וכ' ג"ט דלמד קן חסיפא דחוספתא, ולא עוד אלא חזרו מראוי כשר להשליטו, והיינו רישא דאינו נפסל בג"ל מחס ידענו אם ירדו מ"ג וסלמינו וחזרו למראה מים דכשר, דאלת"ה למאי נ"מ אחר אינו נפסל בג"ל, אלא ודאי סיפא לאורי' דין עלמנו מנטרק, והר"ם דלא ס"ל דמנטרק ז"ל אי מרישא הי"א אינו פוסל ונריך מ"ס לצד אלה המים חני סיפא דמים הראשונים מנטרפין. כ כינתו דתקן (צ"ב מ"פ) פעמים מעלין, ופ' שאין מעלין, כיצד מקוה מ"ס חסר א' נפל לתוכו סאה מהם, לא העלהו והאי ודאי איירי שגא שני מראה מים (וכ"כ רמב"ד יצמות פ"ב) דאי שני למס תני צביפא היו בו מ"ס נתן סאה ונ"ס כשר, ואי חמרת צבולו דרמב"ד כיון שנתהפך היין למים עם המים אנטרופי מנטרק היין, למה לא ינטרק כשים צבוקה ל"ט סאה ונפל סאה יין ונתהפך למים? ורמב"ם

ספר האשכול, הלכות מקואות.

ג'ל טים א ונפל לחוכן קורטוב יין ומראהו יין ונפלו למקוה לא פסלוהו, פי' אם לא שנו מראה המקוה, דאין פוסל אלא בשעור ג'ל וחווהא דמיא, הכין אסיקנא בגמ' ב, והכי תנן בספא, ג'ל טים חסר קורטוב ונפל לחוכן קורטוב חלב ומראהו מראה טים ונפלו למקוה, לא פסלוהו, אע"ג דחווהא מיא, שעור ג'ל מיא ליכא, דאין הלכה כריב"ן דאמר הכל הולך אחר המראה ג. מקוה חסר אפי' קרטוב ונפל לחוכו פחות מג'ל טים שאובים ד לא פסלוהו ולא העלוהו. וחוי לן שאין שנוי מראה פוסל במעין דלא נוכר פסולו בטשנה אלא גבי מקוה, וכשם שאין שאוב פוסל בו ה. ומה שאסרנו המעין אינו נפסל בשאובין, לא אמרן אלא דמטהר בכ"ש אפי' רבו שאובין, אבל בווחלין אינו מטהר כשרבו שאובין כדחנן ו מעין שמימיו מעוטין שרבו עליו שאובין שוה למקוה לטהר באשבורן ולמעין לטהר בכ"ש. וחוי לן דוקא במקום שוחלו המים יותר מפני רבויים בעינן אשבורן, אבל במקום שהמעין טהלך בתחלה קודם רבוי לא בעינן אשבורן ז.

נר. הטניח כלים תחת הצנור ה' אחר גדולים וא' קטנים אפי' כלי אבנים כלי גללים כלי אדמה פוסלין את המקוה, דכל הבא בכלי אפי' אינו מק"ט שאוב הוא, אבל הצנור א"פ את המקוה, דצנור זה של עץ ואינו מק"ט אפי' בתלוש דפתוח הוא מב' צדדים ואינו כלי קבול ט, הלכך אינו פוסל אלא אם חקק בו כדלקמן, ואם הצנור מחובר לקרקע אפי' אם חקק בו אה"כ

נחל אשכול

ברא"ז סכ' לכך עולה היין למ"ס מחוך סהמים שחזרו יין מטהר (ע"י החזרה למראה מים) אף היין שנפל בהם מטהר עומם שזה מוסך את זה וזה מוסך את זה עכ"ל, ס"ל היכא דמיס עלמן חזרין למראה מים וגדוין מחדש כמיס אף היין שבהם נדון כמים, לאפוקי היכא דמיס עלמן א"ל חזרה כהאי דתנן סאה, לא נדון היין כמים ולכך לא מעליס. ובמ"כ סברא חלושה היא. א מקואות פ"ו. ב זכות ג' כרצ. ג צמשה פ"ו. ד סס מ"ב. ה ל"ל כך מראה א"פ צו וכ"כ ראב"ד ורשב"א והוסיף אם המשיך מעין למקוה שנפסל בשנוי מ' מטהרו אפי' לא חזר למי מים, כשם שמטהר שאובין. ו פ"ק דמקואות. ז ע' דף 123 מחלוקת זכה. ח פ"ד דמקואות. ט מסקנת כ"ה פשוטי כ"ע אין מק"ט אפי' מדרבנן חוץ מדף של נחתומים הרחב וכיוצא בו המשמש אדם וכלים שמק"ט מדרבנן כדאי' פ"ז דכלים מ"ו וכ"כ תוס' סוכה ה' וב"ב ס"ו דדרש ת"כ מה שק משמש אדם וכלים אף שולחן ודפוקי וטבלא משמש אדם וכלים טמא, אף שהם פשוטי כ"ע הואיל ורחבים הם, אסמכתא בעלמא, דמ"הת בעינן בעין בית קבול, וכן בר"אש רפ"ב ור"פ כ"ב דכלים והל' מקואות סי"א. אבל מרמז"ס צפ"מ פ"ד מקואות כ' נגור עץ מק"ט דרבנן, וכ"כ פ"ה מקואות מ"ה מקל וקנה מק"ט מדרבנן, והטעם שם ח"ו שסר"אש חולק, וכ"כ הרמז"ס צפ"מ סוף ערוזין ובפ"ב דכלים פשוטי כ"ע סהם מק"ט מדרבנן כדאי' צ"ב, ובפ"ז דכלים כ' דף נחתום כיון שיש לו לורת כלי אע"ג שטען פשוט הוא טמא מדרבנן (וע' דברי חמודות הל' מקואות סי' ל'), ובפ"ז דכלים מ"ו מביא דרש דת"כ מה שק וכו' ליתק מיני' משמשי אדם וכלים כמו שולחן טמאי מ"הת, וכן בחבורו פ"ט דכלים הי"א שולחן טמא מ"הת, וס"ל כר"י מנחת ל"ו כיון דהוי משמש אדם וכלים, ואם משמשי א"זכ בפשוטי כ"ע מ"הת, שאר כ"ע פשוט טמא מדרבנן. ול"ל מ"ש כ"מ פ"ב דכלים גבי מ"ש הרמז"ס פשוטי כ"ע מק"ט מדרבנן: היינו כתום צ"ב ויש גם כ"ע שאינו מק"ט, לאו דוקא, דלרמז"ס צפ"מ כל כלי עץ העשוי למלאכה ולו לורת כלי, טמא מדרבנן, כמ"ש בכלים רפ"ה, משא"כ לחוס', וכ"כ כ"מ גופה פ"ט דמקואות הי"ד אפי' מקל וקנה מק"ט, ואפשר שכוונתו הרמז"ס ס"ל כתום דים טו מדרבנן בפשוטי כ"ע (לחוס' דוקא במשמשי א"זכ) לאפוקי מרשב"ס דל"ל טו דרבנן כלל, ולאפוקי מדעה שהביא רשב"א שאפי' מ"הת. מיהו ברפ"ד מהל' כלים כ' הרמז"ס כ"ע פשוט משמש אדם לצד טהור וחיוו מק"ט כלל ולא רבוהו חכמים לטומאה, ועשוי לשמשים אדם וכלים מקבל טומאה, משמע שהראשונים אפי' מדרבנן אמק"ט והשני כמו השולחן מק"ט מדרבנן וכ"כ מ"למ. ואשתמיטתי' במ"כ פ"ט דכלים הי"א דבבב"א כ' הרמז"ס שולחן מחטמת מ"הת כדעה שהביא רשב"א. ויש טעם לצד דבמנחת ל"ו חר"י למ"ד מסגרת למטה, טבלא המתהפכת טמאה דחין גריכה בית קבול, ולר"י דס"ל החס מסגרת למעלה לדידי' מצע"י ל"י החס חי טבלא טמאה, ורמז"ס פ"ג דבית הבחירה כ' דלא הי' מסגרת למעלה, ואעפ"כ אמרינן שם שולחן מק"ט, א"כ מוכח דפשוטי כ"ע משמשי א"זכ מ"הת טמאים וע"ש בתי"ס טעמא דלא יליף משק כח"כ. וע"כ גריכין לדחוקי מ"ש הרמז"ס רפ"ד דהל' כלים פשוט משמש אדם לצד טהור, מ"הת קאמר. ובז"ד סי' ר"א כ' הב"י צ"ב ד"ב פשוטי כ"ע מק"ט מדרבנן כדעת הרמז"ס צפ"מ ומשמע אף באינו רחב. ובא"ח סי' תרכ"ט כ' הטור אין מסכנין בשפודין, וכ' צ"י בשפודין של עץ מיייר, דבמחכת כבר אמר לעיל שאין מסכנין שאין גדוה מ"ה, ובשפודין של עץ אסור דמק"ט מדרבנן. ותמה מג"א דתום' כ' דוקא דף של נחתומים דמשמש א"זכ מק"ט כדאי' פ"ז דכלים מ"ו. ולדעתנו כוונת צ"י לשטת הרמז"ס צפ"מ. ומ"מ ל' אף לרמז"ס גריד להיות לו לורת כלי כמ"ש בחבורו פ"ה דכלים ועתי"ט פט"ו דכלים מ"ב. ומ"ש צפ"מ שבת קכ"ג קנה של זיתים אם רמון ברבשו ידמה בית קבול, קושטא קאמר דלורת כלי די וע"י רמון אפי' לורת צ"ק יש לו, לאפוקי בלא רמון אפי' לורת כלי אין לו ועץ בעלמא הוא, ואף שיכול לחבטו בו, בכל עץ יכול לעשות כן, והא דמטלטל בשבת פרש רמ"ז כיון דעכ"פ לחקן לו קשר הוי כלי לענון שבת כמ"ש תוס' קכ"ג ד"ה מדלענון, או כמ"ש רשב"א שבת קכ"ו ע"ב כל מקום ששנינו לורת כלי, לאו כלי ממש, אלא גריד לעשות מעשה שייכר ועומד לכך. וע"י רמז"ס פ"א ופ"ה דכלים דמשמע קלה ססותר מ"ש צפ"מ דמק"ט מדרבנן וזכרים פכ"ג מהל' כלים משמע דס"ל דוקא פשוטי כ"ע דראויין למדרס (כגון מקל שייחד לכך) אלו מקבלין כל טומאות מד"ס אבל פשוטי כ"ע שא"ר אפי' למדרס אמק"ט מד"ס. ואין להקשות מסוכה י"ב חילים זכרים כשרים לסכך כיון שאין להם בית קבול, ולרמז"ס צפ"מ מק"ט מדרבנן, כבר יש צ"ד תרכ"ט חילים זכרים גרושים ומשפודים, וי' הטעם דשפודים הם כמקל וקנה שכ' הרמז"ס בבב"א ד"ה דמקואות מ"ה דמק"ט מדרבנן, כיון דראויים למלאכה ולסמוך עליהם ויש להם לורת כלי, משא"כ חילים זכרים. ויש מקום לבע"ד שהרמז"ס בחבורו חזר צו וסבר כ"ע פשוט שאינו משמש א"זכ אפי' מדרבנן אמק"ט, שפ"ו דמקואות כ' בנגור של עץ מותר להביא מים למקוה אם לא מטעם צו בית קבול, ומ"ש צפ"ט הי"ד כל דבר שמק"ט אפי' מד"ס אין מחילין בו, לא קאי אמקל או קנה כפרושו למטה ה' פ"ה דמקואות, וליתא, הרמז"ס לשטתי' שכ' ברפ"ו דמקואות אפי' בסילון של מחכת שלא נעשה לקבלה אע"ג דמק"ט מותר להביא מים למקוה, דס"ל במקוה א"ל הוימו ע"י טהרה ולא פוסל ב"י אלא שאוב בכלי כמ"ש צ"י סי' ר"א והר"אש בתי"א כלל

ספר האשכול, הלכות מקואות.

אח"כ אינו מק"ט דקבעו ולבסוף חקקו אינו פוסל את המקוה דכל המתובר לקרקע דמי כדמסיק רב אשי בפ' הטובר את הבית א. אבל צנור של מתכת שהוא חלוש נקבל טומאה אע"פ שאין לו בית קבול כדתנן א כלי מתכת פשוטיו ונקבליהם טמאים, ומעמא דמלתא דבכלי מדין כ' כל דבר אשר יבוא באש תעבירו באש וטהר כל דבר בין פשוט בין טקבל, אבל כלי עץ ועור איתקשי לשק דב' מכל כלי עץ או בגד או עור או שק, טה שק מטלטל מלא וריקס, הלכך אינו מטמא אלא כלי קבול, נשברו טהורין ג, חור ועשה מהם כלי חורו לטומאתן הישנה, ורבנן גורו כך כדאי' פ"ק ד, רשב"ג אומר לא לבל טומאה אלא לטומאת הנפש ה. הלכך פסל להביא מים למקוה ע"י צנור מתכת דבעינן הויחו עי"ט בדכ' מקוה מים יהי טהור ו. אבל אם מחובר סילון מתכת לקרקע ונעשה לשמש הקרקע, או אפי' נעשה החלה לשמש דבר טהור כגון פשוטי כ"ע אינו מק"ט כדתנן

נחל אשכול

לא, לסכי גבי מעין צפ"ט הי"ד דפוסל הויחו ע"י דמק"ט כחב שאין מחילין אפי' במק"ט מד"ם והיינו אפי' במקל וקנה ככ"מ וכמ"ס כ"ח סס. — וראיתי לראב"ד פ"ז דעדיות מ"ד סכ' הא דפוסל ר"י מקל וקנה להביא בהם מים למקוה, שאם יחדסו לסמוך עליהם מקבלים ט' מדרס. ובשבת ס"ו אמרין וקל ש"ז טהור, שאין עשוי לסמוך חלא לסייע, ש"מ הויחו לסמוך מקבל ט' מדרס, וכיון דמקוה הויחו ע"י טהרה בעינן, ומילא גם נסרים פסולין כיון דאפשר לבוא לדי טומאה וכ"כ טו"ז בשמו סי' קנ"ח ס"ק ל"א. ואי' צל"ח תרכ"ט נסרים ונותר לסכך וכ' מג"א כיון דלא ייחדן למדרס, אבל ייחדן מק"ט. ואין להקשות מדאי' פכ"צ דכלים כופת בסרקו וכרכמו ועשאו פנים טהור עד שיחוק צו? שאני כופת דלין כלי לישיבה או לעמוד עליו כי קלר וקטן הוא, לכן נריך לתקנו לישיבה ומכאן ואילך מק"ט, ומש"כ נסרים אס מיוחד לעמוד עליהם א"י חקון, וכה"ג ח' בג"ט דף כ"ח תמיהת פנ"מ על מג"א סכ' בוסרי' שייך ט' מדרס אס ייחדן, ובפכ"צ דכלים תנן אפי' ספסל לרוך גובה טפח למדרס? והשיב דוקא בספסל הנועשה לישיבה בעינן טפח דבלא"ה אינו ראוי לישיבה, אבל נסרים לעמוד או לשכב עליהם אין משגיחין על גובה שלהם ולא גרעו מחפץ וער"אש בכלים על משנה זו. מיהו הא קשי' למה לא אסרו נסרים לסוכה חלא אס מיוחד למדרס, מ"ש ממקוה לראב"ד נח וקרי הויחו עי"ט אס אפשר לק"ט ע"י שמיחדו לשכיבה או למדרס, אע"פ שלא ייחדו? והחוק לחלק דוקא במקל אחר הראב"ד, כיון דח"מ כהמיחדו לסמוך עליו מק"ט, אבל בנסרים עדיין מחוסר מעשה שלריך שיקבעם במקום המדרס כמ"ס טו"ז סי' קל"ח ועשה מונחים על הסכך. ויותר נ' במקוה אחרת חורה בעינן הויחו ע"י שחמק"ט, וכל שאפשר לבוא לדי ט' פוסלו, אבל בסוכה לא אחרת חורה הויחו עי"ט חלא שיהא מפסולת גו"י, א"כ הכשירה כל העלים וכל הקנים, וכל הדומה לפסולת גו"י שחמק"ט, ובפסולת זה יש כמה וכמה דברי' שיוכל ליחד למקל ולמדרס, ומ"מ לא אסרה חלא דברי' הבאים לכלל כלים או ייחדם למדרס וילאו מחדר פסולת גו"י. וא"ת אס למקוה נאסר סויעת מקל הראוי לסמוך עליו, לא ישיב לן נמי אס נקבע בכותל כמו כופת צפ"כ דכלים? כבר ת' הראב"ד צפ"ח דעדיות מ"א סס לא בטל ממדרס דגם בכותל יושב עליו. וא"ת הראב"ד כ' צבע"ה גבי אשה לא תעמוד ע"ג כ"ח (גדה ב"ה) דוקא כ"ח לכתחלה לא משום דבעינן חלא טבלה ספיר, ובדיעבד מהני, שאין מק"ט וגביו ולא חזי למדרס וליכא משום גזרת מרחלאות, אבל כלי עץ אפי' דביעבד לא מהני דתנן פ"ה דמקואות ובלבד שלא יטביל ע"ג ספסל, חלמח כל שראוי למדרס כספסל לא מהני צי' טבינה משום גזרת מרחלאות, והא דעבד אבוב דשחמ"ל נבנתיה מפני, למחיות עבדיהו סהרי מק"ט אס עשחן לשכיבה ואיכא גזרת מרחלאות (ר"ל אע"פ שלא עשחן לשכיבה), וקשה למה נריך בספסל גזרת מרחלאות תיפוק לי' דמה"ת פסול דבעינן הויחו עי"ט כמ"ס גבי מקל, ואפי' הראוי ע"י יחד פוסל לדידי? שאני החס דהויח המים לא צה ע"י ספסל, דבלא"ה המים החלו במקוהו וכ"כ תי"ט פ"ה מ"צ כל שנלא"ה עוברין המים לא נקרא העברתם ע"ג כלים הויחו ע"י טומאה ועש"ך ס"ה ל"ו. א ב"ב ס"ו מבזינן אפי' מעמלי דבתי ומחלעטרוולי דריחים ומזה מוכיח רשב"ס דהלכה כר"א כל המחובר לקרקע כק"ד וע' ג"ט סי' ג'. ב פי"א דכלים, חולין כ"ה, שבת פ"ד. ג סס רפ"א דכלים ואכלי מתכת קאי (דדמי בעינן זה לשאר כלים ע' פ"ב דכלים). ד דשבת י"ו. ה סס פי"א דכלים, ס"ל דוקא צט' מת גזר על כלי מתכת שיחזור לט' כשנשברו ועשה מהם כלי, שחא תשתכח חורת מי הטאת מכלים, שאין מוחזין ז' ימים להוציא עליהם, חלא שוברן מיד ועושה חדשים, לכך גזרו דוקא על ט' מת דלא ישיב טבירה נעשות חדשים. לרמז"ס חין הלכה כרשב"ג חלא כת"ק לכל הטומאות גזרו, אע"ג דהלכה כרשב"ג כ"ח שסנו במשנה לא ס"ל להאי כללא אי רבים פליגי עתי"ט פ"ה דערובין ופ"ד פסחים. אבל האשכול סבביא רשב"ג, ש"מ דס"ל הלכתא כותי' ויס סתך לדבר דריא"ר צשבת י"ו קאמר טעם שגזרו שיחזור לט' ישנה משום גזר מ"ח חס דוקא לרשב"ג, דבשאר ט' נ"ל מי הטאת, אבל לת"ק הול"ל טעם שלא יאמרו טבילה צת יומא עולה, פי' כסס שאמר טבירה מיד נטהר וא"ל הערב שמש, יאמרו אף בטבילה כן ועבדו חרומה בכלים שלא העריב שמשן. וצגמ' סס הויחא שגזרו משום גזר מ"ח למ"ד לא לכל הטומאות חלא לט' המת, חלא נמ"ד לכל הט' גזרו מח"ל? ובפר"סי נמ"ד וכו', לא ידענא היכא. וחמיה וכי לא ידע מחני' דכלים דת"ק דרשב"ג חלא לכל הט' וז' דרש"י לא קאי על לא לכל הטומאות, חלא אסיפא דאמר חלא למ"ד לכל הט' גזרו, ע"ז אמר לא ידענא היכא, דלשון לכל הט' גזרו, לא חלעו בדברי ת"ק בכלים, חלא סתם קאמר נשברו וחזר ועשה מהם כלים חזרו לט', ואיכא למימר דרשב"ג ל"פ חלא מפרש דברי ת"ק, ומיניו צכ"מ שאמרו דלא פליג רשב"ג חת"ק חלא לפרושי אחא, גבי חין כל הביצין חין שבת ק"ו (ושם נרשמו' אחרים ועתי"ט פ"ג דצבורים מ"ו הרבה כזה). ו צמחים כ"ה. כבר כתבנו לרמז"ס דוקא במעין בעינן הויחו עי"ט ולא במקוה, לכך כ' הרמז"ס מותר להביא מים למקוה עי"ט מתכת, אבל במעין פוסל אפי' בדבר מק"ט מדרבנן כמו מקל כמ"ס צפ"ט דהל' מקואות הי"ד ופ"ה דמקואות מ"ה. נ"מ לדין דטובולין בזחילה בחורת מעין ימנעו מלהביא מים בדבר מק"ט אפי' מדרבנן כמו פשוטי כ"ע, דאז לא היו למב"ס הויחו עי"ט. נחא צזה ח"ס ש"ע סני' י"ד גבי מעין דאסור להניח דף של עץ ללירך הבאת החילה כיון דמק"ט מדרבנן ובסעי' מ"ח מחיר להביא ע"י דף? בסעי' י"ד חמטין קאי, וסס כ' הרמז"ס דפסול מחורת מעין, אבל בסעי' מ"ח חמטין קאי וממ"י אינו פוסל להביא ע"י דף, לרמז"ס מותר במקוה אפי' עי"ד מק"ט, ולשאר פוסקי' דבעו נמי במקוה הויחו עי"ט, ס"ל כ"ע פשוט חמק"ט אפי' מדרבנן

ספר האשכול, הלכות מקואות.

כדתנן א . . . אע"פ שאין לו בית קבול, חוץ מן הדלת ופן הנגר ופן המנעול ב והפחת שתחת הצינר ג והצינר ד והקורא ה והצנור שנעשה לקרקע, כלומר לשמש את הקרקע, וכל המחובר לקרקע טהור, אפי' עדיין לא קבעו בארץ, הואיל ועקר עשייתם להיות דבקים בקרקע ו. וחו תנן ז אונקלי של דרגש ח טמאה, ושל נקליטין ט טהורה, של שידה י טמאה, ושל אקון יא טהורה, של שולחן טמאה, של מנורת עץ, שהיא עצמה טהורה, טהורה, זה הכלל כל המחובר למטא יב טמא, והמחובר לטהור טהור, וכולן אחת אחת בפני עצמן טהורות יג. למדנו דסילון מתכת מחובר לקרקע אינו מק"ט. — ואם משתמש בסילון מתכת בתלוש וממשיך ע"י מים למקוה והמים באים ממעין או מטקוה, שמענו טרבוואתא דמכשרי כיון שהמים מחוברין למעין או למקוה בשעה שבאין דרך סילון למקוה יד לא מקרי הוינן ע"י דמק"ט, דאפי' מקוה שאוב נטהר בבת"ג בהשקה למקוה כשר כדתנן ט מטהרין את המקואות טו. . והאי סילון תלוש הוא, ואפי' מתכשר לחבר שאוב לכשר. ותנן יז מעין שהעבירו על גבי השוקת, פי' כלי תלוש ופסול למקוה, כל המים שיצאו מכלי פסולין יח העבירו על גב השפה כל שהוא יט כשר חוצה לו. אלמא דמים היוצאים מכלי פסולים אע"ג דמחוברין השתא למעין, וחקשי לן למה שאמרו רבואתא דממשיך דרך סילון מק"ט ממעין למקוה דכשרים הואיל שחבורן למעין או למקוה מטהרין כ. . . ויש מי שאומר הא דתנן מים שיצאו מן הכלי פסולין דוקא בחילה פסולין אבל באשבורן כשרים כא וליתא דאי איתא הול"ל הרי הם כמקוה כדתני בתר הכי כב. — המניח כלים תחת הצנור כג אחר גדולים ואחר קטנים, גדולים פי' מחויק כד . . .

וכן

נחל אשכול

והרצק עתי"ט ספ"ה, ומיושב בזה קושי ס"ך ס"ק ק"ד. א כלים פי"א כל כלי מתכת שיש לו סס צפ"ע, כלומר שמוחד צשמו טמא. ב מחוברין בדלת ובצינר. ג כוס קטן של צרזל שזיר הדלת סובב עליו. ד אשר חסוב הדלת עליו. ה עתי"ט. ו וכ"כ רמב"ם רפ"ט דכלים, ומ"ס תי"ט פ"ז דמקואות מ"י קושי' מאביק ישב ג"ט דף כ"ד דמשמע מחוספסחא דמשחמטין צי לפעמים בתלוש וגזרו עליו חכמים ט'. וכ' הרע"ב פ"כ דכלים מ"ד דלא אמרינן כלי מחובר לקרקע כקרקע דמי, אלא כשהי' מחובר לקרקע בתחלתו, או נעשה תחלה כדי לשמש את הקרקע. וכיון שזה תלוי במחשבה, דכלים יורדים לו"ט ע"י מחשבה, שזיר כ' האחרוני' הנעשה למקוה לא ישמש צו כלל עד שיהי' מחובר למקוה ונעשה תחלה לכך כמ"ס הר"אש גבי סילון ס"ב ועט"ב תי"ד ג"ד. ז כלים פי"ב. ח ווי"ן של צרזל בצרכות המטה. ט שני עמודים בצלמנע דופני המטה. י תיבה קטנה. יא תיבה נגוד צו דגיס. יב אונקלי מחובר לכלי המק"ט. יג כל אונקלי שפרשה מכלי (מק"ט) טהורה, לפי שאין לה סס צפ"ע, אבל פ"מ לרמב"ם: קודם שידבק אל הכלי שנעשה אליו טהורה. יד אע"ג שאחר שנקו במקוה מ"ס מסיר הסילון ונפסקו ממעין. טו פ"ז דמקואות. טז העליון מן התחתון והרחוק מן הקרוב כיצד מביא סילון של חרס או של אבר ומימח ידו תחתיו עד שהוא מתמלא מים ומושכו ומשיקו אפי' כשנערה ודיו. יז פ"ה. יח שנעשה שאובין בכלי. יט קנת מן המעין אינו סולך חוץ הכלי אלא עובר על שפת הכלי, אפי' אינו אלא כ"ש, ורוב המים יוצאין מחוץ הכלי כשר להטביל צמים שצחוק שהמים המעטין בצלחין דרך שפת הכלי מחוברין למעין והים כמעין לטהר כל השאובין בכלי צ"ס. אבל על שפת הכלי עלמו אסור לטבול (ואל יטעד לשון ש"ע סע"י י"א) דאפי' על אחורי כלים אסור כתיב פ"ה מ"ב, וכ' הר"אש הטעם דגורנין אחריו אטו ח"ך, וס"ה צשפת הכלי וכ"ס. והא דלא אמר הר"אש טעם לאסור דהוינו עי"ט צעיק, זה אינו מספיק דאם המים בלא"ה צאים לשם לא שייך זה כמ"ס תי"ט במשנה, ועוד דר"אש ס"ל אם מושך ממעין או ממוקוה אינו פוסל הוינו ע"י דמק"ט כדא"י צסעי' מ"ט. שוב ראונו כן צש"ך ס"ק ל"ו, אבל מה שמסיים שיש בזה פליגתא צסעי' מ"ט שרשב"א ס"ל אפי' ממשיך ממקוה וממעין ע"י דמק"ט לא הוי הוינו עי"ט ופסול. צמ"כ לא קרב זא"י, דהא הרשב"א ס"ל צפרוש משנתנו רפ"ה העבירו ע"ג שפה כשר חוצה לו כל המים שבאו אל הסוקה כמכר צב"י (דף מ"ח ד' ווילנלמסדארף) אע"ג דשאובין הם מ"מ כשילאו מחוברין למעין, ואיך יאמר הרשב"א דמים הצאים ממעין ע"י סילון ומק"ט פסולין כשבאו למקוה אש עדיון הם מחוברין למעין, וכי גרעו אש צאו צכלי גמור וילאו משם כשכשרים להיחס מחוברין למעין? אלא ודאי הא דס"ל לרשב"א דפסולין אש נמשכו ממעין ע"י סילון, כשנפסקו אח"כ ממעין, אבל צעודם מחוברים למעין אפי' צאו למקוה ע"י כלי גמור כשרים לרשב"א, וכל הפלוגתא צין רשב"א לרא"ש צסעי' מ"ט מיירי שנפסקו אח"כ כשהיו במקוה שאין כאן עוד ערוב מקואות, והש"ך עלמו הרגיש בזה צס"ק ק"ה. והשתא צסעי' י"ב מעין שהעבירו אחורי כלים והמשיכו למקוה אחר, דאיירי בלא נפסק הקלות, פשיטא דלרשב"א המים כשרים כיון דמחוברין למקוה, דאפי' אש העבירן ח"ך הכלים עלמס וילאו כשרים לדידי' כ"ז שמחוברין למעין דמטהר צכ"ס (ובזה כ"פ חלקו עליו מיהו בראב"ן דף ס"א וי"ד מסכים לרשב"א). כ הספר מסר. והקושי' מתרץ בבי' לר"אש, שהוא המניח היתר הסילון, דלהוילאו מאסור מק"ט ושאין הוינו עי"ט מתייבס למקוה, אבל מים שהיו צשוקת ונקראו שאובין לא מהני צבורן. והו דומק, ובאמת הר"אש עלמו בלה דעתו, בביאח תי"ט רפ"ה הא דגבי העבירו על הסוקת וילאו לא הוי צבורן למעין צבור, כיון דכלי מפסיק צין המים שילאו וצין המעין, ומסיים אפי' כלי מחובר למעין אין טובלין גזרה שמה יטבל בכלי בלא צבור, הלכך אסור להטביל בכלי מחובר למעין וצמים הנמשכים תמונו עכ"ל, ש"מ דוקא היכא דכלי מפסיק לא הוי צבור למעין משום גזרה שמה יטבל בכלי, אבל סילון ליכא כלי מקבל והוי צבור. וכבר כתבתי שרשב"א צסעי' מ"ט לא פליג על הר"אש צסילון המחבר למקוה או למעין אלא אש נפסק הצבור, שאז לדידי' המים פסולין, והא דמטהרין ע"י סילון העליון מן התחתון צפ"ו מ"ח מיירי לדידי' צסילון מחובר לקרקע, וזה דומק עינים. כא דעת רז"ה, ולרי"ף דס"ל שאובה שהמשיכה כולה כשרה ע"כ ל"ל דס"ל כרז"ה, או כרשב"א דוקא בכלי פסולים. כב סס פ"ה מ"א. כג סס פ"ד, כבר התחיל רבנו בזה לעיל, אבל הפסיק לבאר דין כלי עץ ומתכת, ועתה שב לבאר המשנה. כד מ"ס בלא שהוא כוריים ציבס, כלי עץ זה המק"ט, דכ"ע אחקס לסק, שרדך לטלטל מלא וריקו, וכלי זה אינו מטלטל מלא, כלים פט"ו. וראיתי בגליון י"ד לדידי' צעל יד דוד שחמה ע"מ שהביא צ"י (דף מ"ח ד' ווילנלמסדארף) צסס דוקא ראי' אפי' כלי גדול שאינו מק"ט פסול לטבול אש לא נקב כמותא רחוק מים של שלמה שפי' גדול מאד ואפי' הולרך לנקבו כמ"ר. הנה מה שלא הביא

ראי'

ספר האשכול, הדכות מקואות.

וכן כלי אבנים וכלי גללים א אע"פ שאין מקבלין טומאה פוסלין את המקוה, כיון שהם שאובין בכלי לא דמי למקוה ביד"ש. ודוקא שהניח כלים תחת הצנור בכוונה, אבל שוכת, ב"ש ממטאין וב"ה מטהרין ב ופלוגתיהו כשהניחם תחת הצנור בשעת קשור עבים ונתפורו וחודו ונתקשרו והוה שוכת ג, ב"ש סברי לא בטלה מחשבתו הראשונה, וב"ה סברו בטלה כשנתפורו העבים ואע"ג שאח"כ נתקשרו העבים ונתמלאו הכלים, לא חשיבי כשאובין בכלי לפסול המקוה כיון שלא נשאבו בכוונה כדתנן ד המניח קנקנים בראש הגג לנגבם ונתמלאו מים קאמר ר' יהושע שמוטר לשברן ולכופן ולעשות מהן מקוה, אלא שלא יערם, פי' שלא יגבירים בידיו ויערם, שאם עשה כן נעשו שאובים בידו, וה"נ לא התירו ב"ה אלא לשבר הכלים שהמים בחוכם ולכופן שיינסו למקוה, אבל לא יגביהם בידיו ויערם. וסברוה רבואתא דקיי"לן כר' יוסי ה דאמר עדיין הוא מחלוקת ולא הודו ב"ה בדין שוכת לב"ש כדאמר ר"מ, והדרן לכללא ב"ש במקום ב"ה אינו משנה, ול"ל דמחלוקת אסיפא קאי ו . . . ואיכא דפסקי השוכת בצנור פסולין כב"ש וכדאמר ר"מ הודו ב"ה לב"ש, אע"ג דר"מ ור"י הלכה כר"י ו שאני הכא דסתמא דתלמודא דידן ודירושלמי חשבו להאי דשוכת מהני י"ח דבר שנמנו ורבו כ"ש על ב"ה ה. ולהאי פסקא המניח תחת צנור בשעת קשור עבים ונתפורו וחודו ונתקשרו, דהיינו שוכת, פוסלין את המקוה, אבל המניח בחצר בשעת קשור עבים ונתפורו ונתקשרו, דהיינו שוכת בחצר, לכ"ע המים טהורין, דבחצר לא טוכה כולי האי מחשבתו הראשונה, הלכך כשנתפורו העבים בטלה, ומכ"ש המניח בשעת פזור עבים ונתקשרו ונתמלאו, אפי' תחת הצנור טהורים דלא נכתוון לכך. המניח טבלא תחת הצנור מן אם יש לה לבובו, פי' שפה שע"י מקבלת ועומד בתוכה, פוסלת את המקוה דהוה שאובין, ואם לאו אינה פא"המ, זקפה לידות, כלומר הניחה תחת הצנור לא לקבל המים אלא שחתמהר טטנפת ולכן זקפה ולא הניחה דרך קבלתה אינה פא"המ י. החוטט בצנור יא לקבל צרורות, פ' צנור פתוח טב' צדדים שאין לו בית קבול, ואם חטט בו ועשהו ראוי לקבל, הוה כלי ופוסל אפי' אי קבעו לי' בחר הכי בקרקע יב. ושעור החקיקה בעץ כ"ש, אבל בשל חרס אם יש לו בית קבול רביעית. היו צרורות מתחלחלין בתוכו, פי' מתחלחלין בחוך בית קבול שיש בצנור דלא מיהרקי שפיר ולא סתמי לי' לבית קבול עדיין פוסל א"המ יג, אבל ירד לחוכו עפר ונכבש כשר יד. סילון שהוא צר טכאן וטכאן ורחב באמצע אינו פוסל א"המ מפני שלא נעשה לקבלה, אלא שיקבל מים רבים ויקלחם בחוץ. והני סילונות של עץ וחרס לא מקבלי טומאה מן כדתנן בכלים מן הטהורים שבכלי חרס טבלא שאין לה לבובו, ומחתה פרוצה שחותים בה גחלים ואין לה דפנות, ואבוב של קלאים יו וסילונות אע"פ כפופים ואע"פ מקבלים יח, דכל זמן שלא חקק בהם

נחל אשכול

רא"י ממתני' דהכא דאפי' כלים גדולים פוסלין, ד"ל דמפרש כרש"י עקר קמ"ל בכלים קטנים, דה"ל דלא חשיבי כלים לענין שאיבה ואגב קתני גדולים דחשיבי יותר, אצל ליכא למשמע מינה מחזיקי מ"ם שינאו מחורת כלים, אצל הא קשי' איך יליף מי"ש דאין טובלין בכלי גדול שאמק"ט, י"ש מחכת סוי ומק"ט אפי' גדול כמו שהוא דלא אחקש לשק? וראיתי בג"ט (ע' סו' ד' ויה') שדעתו דיש"ם נמי לא מק"ט אפי' הי' שלם, כיון שהי' מחובר לקרקע ועשוי מחמה לחצרו זק', ואעפ"כ הולך לנקב מ"ר, דאף שאמק"ט מ"מ כלי הוא, ודומה לכלי אבן אף שאמק"ט פוסל, ומכ"ש שאסור לטבול בו כמ"ש ראב"ד פ"ח דהל' מקואות גבי סילון. מיהו עקר טעם לפסול כלי שאינו נקב נקב המטהרו לטבילה אפי' מחובר לארץ ונעשה לקרקע מטעם שכ' מהר"ם הביאו תי"ט רפ"ה דלא דמי למקוה מים שהוא בקרקע, ומשמע ק' שהוא מ"הס. ומטעם זה הולך יש"ם נקב כמ"ר. וע' בג"ט דמסיק לטבול בכלי הנעשה לקרקע ומצרו שלם לקרקע ודאי אסור כיון שהי' עליו סס כלי בתלות, אצל מים הנאים ע"י כלים אלה למקוה כשרי'. ועמ"ש דף 121 א מגללי בהמה עתי"ט כלים רפ"י. ב מקואות רפ"ה, שבת ט"ז. ג זה מקרי שוכת במתני' דכיון שנתפורו לא עלה ע"ד שיתמלאו עב"י. ד פ"ב מקואות. ה במתני' רפ"ד. ו ר"ל בשוכת תחת הצנור ל"פ ר"יו ור"מ ושיטה ס"ל דב"ה הודו לב"ש, אלא צהא דמסיים במתני' דמודה צ"ס לב"ה בשוכת צמ"ר שהוא טהור, ע"י קאמר ר"יו דלא הודו צ"ס, לא מחסבר לפרש הכי, דמאי ל"מ צדך פלוגתא אי הודו צ"ס, כיון דב"ש צמקוס צ"ה אינו משנה, וכ"כ בגר"א. ועוד אי ר"יו נמי ס"ל דרישא כר"י דשוכת צנור הודו צ"ה לב"ש, אי"כ מאי פריך שבת ט"ז לר"יו ציר לי' מ"ה דבר שנמנו ורצו צ"ס, לר"יו נמי יש למונה השוכת תחת הצנור כמו לר"י, אלא ודאי לר"יו ששוכת צנור לא הודו צ"ה. ז ערוצין מ"ו. ח שבת ט"ז וכ"כ ש"ך ס"ק ל"ג. ט מקואות פ"ד. י וכ' הר"אש דמייירי צלא הטבולא צאים המים אל המקוה, דאל"ה נפסלים דבעין הויתו עי"ט דהטבולא מק"ט. ואפשר נמי דמייירי שלא צל להדי' מן הטבולא למקוה דזה כשר אם הפסול מ' הויתו עי"ט כדאי' סעי' מ"ח. וכ' צנור אם המים צאים להדיא ע"י טבולא אפי' אין לה שפה פסול, נראה שר"ה לאסור בטבולא שהיא גדולה כעין דף שני נחתום דמק"ט מדרבנן, להכי בסעי' מ"ח מחיר להביא מים ע"י דף, ר"ל דף פשוט שאין לו תורת כלי ואינו רחב, וסרה קושי' אחרונים. יא פ"ה, צנור של עץ או חרס איירי דצלא חטיטה אינו מקבל, והוה פשוטי כ"ע וכ"כ שאמק"ט, אצל ממתכת אפי' צלא בית קבול פוסל כיון דמק"ט ולא הוה הויתו עי"ט ועתוס' צ"ק ס"ו. יב סס. יג דאכתי לא נחצטל בית קבול שלו. יד שהעפר נעשה מהודק ונקצט וסוחמו ונחצטל מחורת צ"ק. טו דאל"ה נהי שהמים שנאי' ע"י לא נקראו שאובי' מ"מ להוה צהם פסול הויתם עי"ד שמק"ט. טז פ"ב. יז חרס שקולין עליו קטניות על האש. יח אע"פ שעי' שהם כפופים מקבלים מטע לפי שלא נעשו לקבלה. וכ' רמב"ם פ"ח דהל' כלים: כלי חרס שאין לו צ"ק או יש לו ואינו עשוי לקבלה טהור אפי' מו"ם כגון המטה והספסל שאין להם תוך, וכן הסילונות שהמים מהלכין צהם אע"פ שהן כפופים ומקבלין טהורין שלא נעשים לקבלה אלא שינאו מהם המים, ובפרטו פ"ב דכלים הוסיף אע"פ שיש להם צ"ק שישארו מטע בשוליו. מדרביו נשמע תוך ובית קבול אחד הוא, אצל הרע"ב פ"ב דכלים כ' פשוטי כ"ע טהורים כשאין להם צ"ק אע"ג שיש להם תוך כגון חצית עץ שאין לה שולים ומפולשת מע"לע טהורה, ובכלי חרס כס"ג טמא, דצתיכו תלה רחמנא וסרי יש לו תוך אע"פ שאין לו צ"ק. ועמ"ט שכ' מחוספתא חצית שנפחתה, שמחלה נעשה לכך, להיות מטע על גדה ומוציא מה שצתיכה ללדין. משמע דתוך אפי' אינו מקבל טמא, ואל"כ דהא הסילונות יש להם תוך וטהורין אע"פ שמקבלין אם לא נעשו לכך כדאי' סס מ"ב? וע"כ ל"ל דענין חצית זה כדאמר ר"ע במספך במשנה ד' שמתמא אע"פ שאין לו צ"ק ויש לו תוך מפני שמטעו על לזו לקבל מטע שירית צו הלוקה, נמלא עשוי לקבלה. והמלוק כך צ"כ הקפיד רחמנא אחרך אצל התוך אינו פוסל אלא

ספר האשכול, הלכות מקואות.

בהם בית קבול רביעית כדי לקבל, פשוטי כ"ה נניהו ואמק"ט, דכ"ה אמק"ט אלא אם יש לו תוך דכ' כל אשר יפל מהם אל תוכו וכ"ע נמי טהור אם אין לו בית קבול דאתקש לשק א . . .

נז. השוקת שבסלע ב פי' חקקו בסלע שוקת או חברו אבן תלושה בקרקע ואח"כ חקקו בה שוקת, אין לו דין כלי, הלכך אין טמלאין בה מים למי חטאת, ואין מקדשין בה, פי' אין נותני' אפר פרה לקדש המים, כיון שאינה כלי, ואין מוין ממנה, ואינה צריכה צמיד פתיל ג ואינה פוסלת את המקוה, שהמים הנכנסים בתוכו לא מקרי שאובין. היתה כלי וחברה ד בסיד טמלאין בה ומקדשין בה ומוין ממנה וצריכה צמיד פתיל ופוסל' את המקוה. נקבה מלמטה או מן הצד ואינה יכולה לקבל מים כל שהם כשרה, פי' אין המים בתוכה פוסלת א"המק, אע"ג דעדיין כלי הוא, מ"ט אינה ראוי לקבלת המים ולפסול מקוה מ' שאובין, דכל שלא נעשה לקבלה לא מקרי המים הנכנסים ויוצאין בו שאובין ה, ובסיפא ו קתני, וכמה יהא בנקב כשפופרת הנוד, האי כמה קאי אנקב מן הצד דמסיים ביה, שאם הנקב בכלי מן הצד לא די בנקב משהו כדין הנקב למטה, אלא תהא כשפופרת הנוד, והכי תניא בתוספתא ד קסטלין ח המקלה מים בכרכים אם ה' נקוב כשפ"ה אינו פוסל א"המ, ואם לאו פוסל, הלכה זו עלו בני אסיא ג' רגלים ליבנה, לרגל ג' הכשירו להם אפי' נקב כמחט. א"ד אליעזר ב"ד יוסי הלכה זו הוריתי ברומי לטהרה, וכשבאתי אצל חברי אמרו לי יפה הורית, פי' שאין פוסל המקוה אם יש לו נקב כמחט, במה דברים אמורים מן הצד, סיומא דמלתא שאמרו לו חברין, כמה אמרו חכמים שהנקב צריך להיות כשפ"ה אם הנקב מן הצד, אבל אם הוא בשולי הכלי, אינו פוסל אפי' אם הנקב כמלא מחט, ואם מקבל כ"ש פוסל א"המ, פי' אע"ג שנקב כשפ"ה מכשירו מן הצד, אם הנקב גבוה מן השולים, ועי"כ מקבל מים כ"ש, הרי זה פוסל א"המ, דעדיין בר קבול מים הוא, פקקו את הנקב, כלומר בין שהנקב כמלא מחט בשולים או כשפ"ה אם סתמוהו בסיד ובבנין, שהביאו סיד וצורדות וסתמוהו, לא הוי סתימת כלי, שנעשה ככנין ואינו פוסל א"המ, בסיד ובגפסית ט פוסל א"המ דהוי סתימת כלים שנקבו וחוזר ונעשה כלי, על גבי הארץ, כלומר לא סתם הנקב אלא הושיבו בתווק על הארץ שלא יצא מים דרך הנקב, או הושיבו ע"ג סיד וגפסית, פי' סיד וגפסית מונחים על הארץ והושיבו עליהם, או שמירחו בשיט מן הצדדים, פי' ועי"כ אינו יוצא המים אינו פוסל את המקוה, דליכא סתימה מעליותא י. חוינן כלי דנקב בשולים אפי' כמלא מחט א"פ א"המ. להכי מסתבר לאוקמי מתני': כמה יהא בנקב כשפ"ה, בנקב מן הצד. ותו תנן יא אריב"ב מעשה בשוקת יהוא שהיתה בירושלים והיתה נקובה כשפ"ה והיו כל הטהרות שבירושלים נעשות על גבה, ושלחו בית שמאי והרחיבוהו שב"ש אומרין עד שתפתח רובה. האי עובדא פרושו מקצת רבואתא דקאי אמאי דסלק מיני' דקאמר כמה יהא בנקב כשפ"ה, בצדדין אינו פוסל אם הנקב גדול כ"כ, ומייתי עובדא דשוקת יהוא שהיתה נקובה כשפ"ה שהנקב ה' בצדדין כדי שלא יופסלו המים יב. ולא נהיר לפרש הכי, דביבמות יג מייתי להאי עובדא דשוקת יהוא על דין ערוב מקואות כשפ"ה, ומשמע התם דהאי שוקת לא הוי כלי תלוש אלא שוקת שבסלע יד ובתוכה היו טובלין, ולא היו בה מ"ס, אבל היתה מחוברת למקוה שלם ע"י נקב כשפ"ה. ובמתני' הכא מייתי האי עובדא אע"ג דמלתא באפי נפש' הוא, דרישא בפסול שאיבה איירי, והאי

נחל אשכול

אם נעשה זכונה סוקבל אבל חוץ של סילון לא נעשה אלא להעביר המים, אבל זכ"ע דומי' דסק נריך להיות לו ז"ק מחט. והרמב"ם פ"ו ופ"ח דהל' מקואות סילון חרס אפי' כפוף אע"פי שמקבל ח"פ ח"המק שלא נעשה לקבל, ורמב"ד מביא תוספתא סילון כפוף פוסל ח"המ, ותמה על עצמו דככלים אחרין דסילון טהור, ומפרק אע"פי שטהור, לענין מקוה לא מהני, מידי דהוי כלי גללים שטהורי' ופוסלין ח"המ עכ"ל. וקשה איך מדמה סילון שאין לו ז"ק לכלים ז"ק והמים בתוכם נעשים שאובין? וזג"ט תמה עליו הלא במשנתנו מכשר סילון רחב צלמנע מפני שלא נעשה לקבלה? ות' התוספתא איירי בסילון כפוף שמסתמשין בו לפעמים תשמיש אחר (לקבל דבר) ולענין טומאה אזילין בחר רוב תשמישו להכי טהור, אבל למקוה פוסל. אבל בצמוד הגרמ"ז מקואות פ"ד כ' הא דסילון רחב מן האמצע אינו פוסל, דוקא אם מקוה רחב הזה שמקבל גומא צלדי הסילון, אבל אם הגומא בקרקרוותיהם (בשולים) כיון שנעשה בידי אדם פוסל, והא דבפ"ז כלים סילון טהור אע"פי שמקבל בקרקרוותיו, הסס מיירי שב"ק שלו בשולים נעשה מ' ח' ליו שנקב מ' המים ונעשה חלל, אבל עושה ז"ק צידים, מן הצד הוא דלא חשיב ז"ק, אבל בשולים חשיב קבלה ופוסל עכ"ל בקמור. ולפ"ז האי סילון כפוף שהביא רמב"ד י"ל דמיירי שמקבל בשולים וכן הוא בטבע. א דכ' מכל כ"ע או צגד ח"ע או שק צפ' שמיני. ב פ"ד מקואות. ג לפי שאינה כלי אלא כבור וזוה שמזילין מה שבתוכו בכסוי לצד. ד אחר שנעשה כלי בתלום חברו בסיד לארץ הרי דינה ככלי. ה מופשטות המשנה ו' דאפי' לכתחלה כשרי' המים שמביאים ע"י כלי זה למקוה וזומה לסילון שצמחנה ג' כיון דהשתא שניקב אינו ראוי עוד לאסוף המים אלא להעביר המים אל מקוה אחר כסילון, ואע"פי שמינה כלי זה בזכונה שע"י יצאו, המים כשרי', אבל בש"ע סעי' ו' כ' לכתחלה אין לעשות בנקב כ"ש אבל בנקב כשפ"ה מותר (עמ"ש דף 121) והענין דבר ג"ט דכל זה להביא מים, אבל לעבול בו והאי אסור דעדיין כלי הוא, וע"י נקב כ"ש סר אסור שאוב, אבל כל כמה דלא יקב נקב המטברו, כל כלי כדאי' ל', עדיין כלי הוא. ואפשר אף להביא למקוה מים ע"י כלי שנקב ועדיין מק"ט אינו כשר אלא אם לא נופל להדי' מומנו אל מקוה כנוצר בסעי' מ"ח, אבל נופ' להדי' אסור שהייתו ע"י כלי מק"ט כ"ו שלא נקב כשעור המטברו, ש"ל מומתיו דשוקת וחוספתא דקסטלין לא משתמע אלא שאין בו פסול שאוב, וממילא אפ"ה מוסיס שאוב וכשר אם צא אפ"כ דרך דבר שאמק"ט. ו דמתני' דשוקת. ז פ"ד מקואות. ח צרונוענקאסטון זל"א. ט גיפס זל"א. י אבל לרמב"ם הגרסא צמוספ' הוליתו ע"ג הארץ ועל גבי הסיד ומירח צטיט מן הצדדין, ומדא מלתא הוא, וליכא אלא ז' אופני היחר לכלי שנקב וסתמו שלא יפסל ח"המ, או יסתם בסיד וצבנין, או יולך הכלי על הארץ אפי' על סיד וגפסית, כיון שסס על הארץ כקרקע דומי, אבל נריך למרע הצדדים צטיט דע"י מקרי קבוע בארץ וכן בש"ע ורצנו סתם כר"ס ורסב"א. יא ספ"ד. יב יש לפרש המים הצלויים למקוה ע"י השוקת אבל ר"י טאליסיק שביא צ"י פרש צמים שבשוקת הנקובה היו טובלין. יג ט"ו. יד הטעם שכתב דלא הוי כלי יפרש צמווך, דלא סגי לטבול בתוכו אפי' נקב כשפ"ה.

ספר האשכול, הלכות מקואות.

והאי יעבדא בשעור ערוב מקואות, מ"ם מסמך להו, כיון דדמי כחד צד, שאינו פיסל משום שאובין אם נקב מן הצד בשפ"ה, ונקב בשעור זה די נמי לערב מקואות א. חנן ב' מעין שהעבירו ע"ג השיקת פסול, פי' האי שוקת בלי והמים נעשים שאובין, העבירו ע"ג שפה כל שהוא כשר חוצה לו, פי' אם מעט ממעין שופך על שפת הכלי ולא בא חוץ הכלי מכשיר כל המים שיצאו בכלי, דמעין מטרה בכ"ש את השאובין לטבול בהם באשבורן כדתנן ג' מעין שמימיו מעוטין ורבו עליו שאובין מטהרין בכ"ש וא"ם אלא באשבורן ד'. ואיכא דמיתוכי טהא דתנן ה' השיתה והתיבה שבים מטבילין בהם אם נקובין כשפ"ה, אלמא אפי' בכלי עצמי מטבילין אם מחובר למעין? איכא לטיטר ההקילו בטבילה כלים שדו ברביעית טשא"ב לאדם, ויש מי שאומר כיון שגם הכלי החיצון שטובל בו בתוך הים, בטל לגבי הים וליכא לטיטר אטו טבילה בכלים שלא נתערבו עם הים, אבל כלי שהוקף למעין או למקוה, א"א טבילין בחובו, איכא למטור שיטבל בכלי ג', והא דהכשרו שוקת יהוא שהיתה נקובה כשפ"ה בחיבורה למקוה, ההיא שוקת לאו בלי היא כמ"ש למעלה ד'. העבירו המעין ע"ג ברובה ה' שהוא מלאה מי נשמים והפסיקו, פי' שאינה מחוברת למעין, הרי הוא כמקוה ט', חזר והמשיכו פסול לזבים ולמצורעים ולקדש בהם מי חטאת, עד שידע שיצאו הראשונים, דלזבים ולצפור מצורע ולמ"ה מים חיים בעינן. והא דדינו כמעין כל זמן שמחובר המעין לבריכה ו' ולא אמרין רבו הנוטפין על הזוחלין יא? מעמא דמעין עצמו ונחל עליהם והיו מקום וחילתו כדתנן יב' מעין שהוא משוך כנדל ריבה עליו והמשיכו הרי הוא כמו שהי' וג', העבירו ע"ג כלים או ע"ג ספסל, פי' שהעבירו על אחוריו או דופני כלים, רי"א הרי הוא כמו שהי' כמעין, ד' יוסי אומר כמקוה, ואינו מטרה כזוחלין והכי הלכתא. טעמא דה' יוסי כיון דנגע בדבר מק"ט בטל ממנו שם מעין יד אבל כשר למקוה, ובלבד שלא יטבל ע"ג הספסל דגורנין ספסל ואחוריו כלים שפא יטביל הוך בלי טו'. והא דאמרין בפ' התנוקת

נחל אשכול

א לר"ח קאי נמי מליטתא דמתני': וכמה יסא צנקב כשפ"ה ארביז מקואות, וטעמו נ"ל דחוקק לימר דהאי וכמה קאי דוקא חנקב מן הגד, וחנקב דלמטה א"א לאוקמי דהויכ' מחסור צנקב כ"ס. ויהו זה שמחיר סה"א חס צפסקין גם לטבול בכלי שנקב כ"ס צבולים, כיון דלמתני' ומיכ"ס צנקב כ"ס אינו פוסל מ' שאובין המים שבאין ממנו לחוק, ש"מ דנפיק מחירת כלו, חזר צו בתסו' וכ' אבל צתוכי אין טובלין כדתנן רפ"ה מעין שהעבירו ע"ג שוקת כשר חוצה לה וצחוכה אין טובלין עכ"ל ופי' צ"י כונחו כמ"ס צפרושו דאין טובלין אפי' בכלי מחובר למעין דלמא אחי להטבול בכלי צלי חצרה, וס"ס שאין טובלין צכני אפי' נקב כשפ"ה מים שחא יטבול בכלי, וכ"כ ד"מ ס"ק ט' ו"א, וסא דטובלין כלים צסידה צסידה צפ"ו מים שמים מחקף מכל הגדודים כמ"ס הי"ט רפ"ה (ולפמ"ס צסס מסר"ס אין טובלין על שפת סכלי אף צמחוצר לכה, דצטעין טבילה צמקוס צקרקע, מ' קלח מ"הסת) ועקר הטעם ג' דרוב כלים, אף שמים צנחין לא חקרי שאובין אם יש צבולים נהצ הטן, מ"מ עדיין כלי היא לענין טימאה עד שנקב כמ"ר וככ"ס כמוילא זית סלכך פשיטא צנקב כמ"ר דצטל מחירת כלי לכל מיד, טובלין צו אם סתמו דרך צנין אחר שקצטני צארך. אבל לחוס' פסמים ק"ט מוחר לצבול צכלי סלכ אם מחובר כשפ"ה למעין, סכ' צביט"ס ה"י די שפ"ה מים ערוב מקואות, ולא הי' לריכין לצטלו מכלי ע"י נקב כמ"ר אלא כדי שלא יקבל ט', ומצויין ראי' מצידיה דפ"ו דמטבילין צכלי. ולדצריהס ודאי קסה מצנה דסוקת צפ"ה דאף לפי' רצצ"א ור"ה צכלי ענמו חסור ולדצריהס אף צנקב ספ"ה עדיין כלי הוא, ומנחתו צריצצ"א מצידי ד' סחוס' עלמו סקוס קוסי' זו לפרושס וחרגי דמצנה דסוקת מיירי שאין המעין מ"ס קודם צצא אל הסוקת והסוקת לא מחסיר הסאובין לצבילת אדם, כיון שאין צמעין מ"ס כראוי לצבילת אדם, ואף ששינו מעין מטרה צכ"ס, לא לאדם אלא לכלים, ומסייס זהו דוחק. ושוב כ' צריצצ"א צסס ראי' סססכיוו רצותיו שאין צבילת אדם צכלי אפי' ע"י חציר ספ"ה למעין עד שנקב הכלי כמ"ר להוילאו מחורת כלי. וכן דעת רוקח ורצט ויאל כמ"ס הצ"י (וע' לעיל דף 140 פי' דצרי הרוקח) שאין טובלין צכלי כ"י, סלא נחצטל מח"כ אפי' מעין מקיפו. ולפסק זה כ' צג"ט לריכין לפרס סאי דסידה צפ"ו מטבילין כלי צתוך כלי דוקא צצבילת כלים הקילו (או דוקא צצבילת כלים טמאים דדי מ"הסת צצביעית). וצחמת ג' סכן דעת ס"ע דאדם צכלי לא יטבל אף צנקב סכלי כשפ"ה והמים מקיפים, צבסי' ר"א סעקרו לצבילת דה מציא צסעו' ט' דין לצבול כלי צתוך כלי אבל צסעו' וי"ו ז' מ' דמדבר מחדס לא מייתי, שום אופן שמוחר לצבול צכלי אלא אם יש צו נקב סמסכרו וכ"כ רצנו לקמן לחלק, וסוכיס ג"ט סכן דעת סרמז"ס סכ' דצטעין צכלי נקב סמטרה וכן צש"ע. וכ' עוד צצ"י חזר ממה סכ' צצ"מ וצצ"י צפרוס דצרי סרמז"ס. ופי' דצרי רמז"ס כך: כלי סנקב מלמטה (כ"ס) או מן סלד כשפ"ה כשר ואינו פוסל, פי' המים סוונאים ממנו לא חקרי שאובין וכצדים ואצ"ל שאין פוסלין צג"ל כמסמעות סמנה ס"ה וחוספתא דקסטלין, ואח"כ כחצ: סלוקס כלי ונקבו נקב סמטרה וועסהו מקוס כשר, דלצטול צתוכו לריך נכב כמ"ר לצטלו מחורת כלי כדאי' צירושלמי יומא ואף סעומד צתוך סמעין. וסא דכ' סרמז"ס סידה וכי' סציס נקובים כשפ"ה מטבילין צסס? לכלים אחרת דמחמת לעון מטבילין עפ"ק דמקואות מ"ז. ופעת ראייתי צתשו' ר"ע סהחיר לעשות מקוס צגינית נקובה צבול' כשפ"ה וסאי לפס ע"פ סנהר ומיס מקיפין אותה מכל ד' ומקודס סוקקין סנקב לשפוך צו חמין וצסעה סעוצלת מסורין ספקק וסיוו כר"אס אם סמים מקוף מכל ד' מותר. ולמיר' אין לסקל דלכל סוי רצוחא אין טבילס לאדם צכלי אף צנקב ספ"ה ואף חיי סיס מקוף עד שיצטטל וסוא צכ"ע כמ"ר (ואף להקל מר"ס רמ"א סעו' ז' דצטעין ספ"ה, כונחו ספ"ה, כונחו אפי' צכ"ס שדי לטרהו צמוילא זית, מ"מ צעין ספ"ה וכ"כ ג"ט) וצדון זה לא מוכני נמי אם מנקבו כמ"ר, כיון שאח"כ סוחס סנקב כדי ליתן צו מים חמין ואינו מסירו אלא צסעת טבילה א"כ עדיין כלי סוא כמ"ס ט"צ מ"ת ס' קמ"צ וצ"ט ס' ד' וכ"כ סרמז"ס פי' דלכיס כלי סעשה צתחלה כמ"ר לססתמש צו טמא עד שיצצרו וכ"ס סכא סעשי לססתמש פחוס וסגור. ב' פ"ה. ג' פ"ק. ד' וכ"כ רמ"א ס' י"א דלא עדיק מרצו מוטפי' על הזוחלין צנהר. ה' פ"ו. ו' כעין זה תרוץ סר"אס. ז' אלא צקרקע ולא הי' צה מ"ס אבל ממוצרת כשפ"ה למקוס סלס. ח' סס פ"ה. ט' ואינו מטרה אלא צת"ס ואשצורין. י' אף חיי נפסק וסור והמשיכו יש לו דין מעין. יא דפסולין צמחילה אלא צאשצורין כדתנן פי"ס מ"ה. יב סס. יג אבל אם עקר סמחילה סמוטפים ולא ממעין לא מטרהי אלא צאשצורין וכ"כ עו"י. יד ולר"אס גזר אטו חך כלי, חוסק דח"כ צמקוס נמי לגזור. טו ולא צצוי למיחר דצטעין סמחו עי"ט דלא שייך כן אם המיס צל"ו צצו לסס ח"ט

ספר האשכול, הלכות מקואות.

והנזקת אישה לא העמד על נלי חרם ותטבול משום דבעיתא שלא תפול ולא טבלה שפיר, תיפוק לי' משום דאסור לטבול על אהורי כלים, התם בכלי חרם שנקב או נשבר שאין בו תורת כלי קמ"ל, דמה"ט קאמר החם אפי' אסילתא, פי' בקעת עין עבה, כההיא דפ' הבא על יבתו א' בחברתה ולא בסילתא, לא תעמוד משום דבעיתא, אבל הכא איירי בכלים אף שרחבים וליכא ביעותא.

נח. כל הימים כמקוה ב' שנ' ולמקוה מים קרא ימים דברי ר"ט, ר"י אומר הים הגדול כמקוה, לא נאמר ימים אלא שיש בו מיני ימים הרבה, כלומר ים הגדול קורא מקוה שנקו לשם כל מימי בראשית, ר' יוסי אומר כל הימים מטהרין בווחלין, אף ים הגדול תורת מעין עליו, שכל הנחלים ווחלין עליו, ופסולין לובים ולמצורעים ולקדש בהם מ"ח. טעמי' דר' יוסי שהכתוב קורא לימים מקוה מים, אלמא אין תורת מים היים עליהם, והא דמטהרי בווחלין, מפני שטבעם להיות נעים ווחלין ע"י הנחלים שוחלין עליהם ג' והכין הלכתא. — גרסינן בפ"ק דמכות אמר ריא"ר ד חבית מלאה מים שנפלה לים הגדול הטובל שם לא עלתה לו טבילה, אי אפשר לג' לוגין שלא יהיו במקום אחד, ההיא א"א דקתני לאו דוקא דהא מטיק התם אם נפל חבית של יין לים הגדול וטבל שם הטמא ואח"כ נפל שם כנר של תרומה הכנר טמא דאמרין היין עמד במקומו וטמא הכנר וקמ"ל אע"ג דאיכא למיטר העמד הכנר על חוקתו מ"ט מטמאין לי', והשתא מאי קמ"ל פשיטא דכנר טמא כיון דודאי נפל למקום הטמאה וטאי אהני לי' חוקתו, אלמא האי אי אפשר דקאמר פרושו חיישינן שמא עמדו המים ולא נתערבו עם מי הים, וכה"ג מצינו לשון א"א ופרושו חיישינן כדאמר ריש גדה ה' ה' מתעטף בטלתו וטהרות וטמאות כצדו אם א"א לו אלא א"כ נגע טמא, ורשב"ג אומר אומרין לו שנה ושנה, אמרו לו אין שונין בטהרות, ואם א"א ודאי הוא מאי אומרין לו שנה, ע"כ פרושא קרוב לודאי, וכן הא דאמרין בשחיטת חולין ו' אם אמר ברי לי שלא נגעתי, האי ברי אין צ"ל ודאי מטש, שהעורה ר"ה היא כדאי' בפ"ק דפסחים ז' אלא קרוב הדבר, וה"נ הוששין קאמרין ה'. וקשה הא דקאמר חבית מלאה מים שנפלה לים הגדול הטובל שם לא עלתה לו טבילה, דחיישינן שנשארו מי החבית במקום א' דמי הים קוו וקיימו, הא לכ"ע ים דינו כמקוה וכל המים שנפלו לחומו נטהרו בהשקה כדתנן ט' למעלה מהם מי תמציות שלא פסקו י', שחה טמא ונפל כנר של תרומה אע"פי שהדיח יא טהור, ולמעלה מהן מי מקוה מ"ס יב ותנן נמי יג' ושזין שמשיקין את המים בכלי אבן לטהרם, שמים טמאים נטהרו בהשקה מן הטהורים אע"ג שכלי מפסיק, ומכ"ש שמים שאובים נטהרו בהשקה, וה"נ בהדי' תנן יד' מטהרין העליון מן התחתון ומשיקו אפי' כשערה דיו טו . . מי חג שנטמאו השיקו ואח"כ הקדישן טהורים ובפ"ק דחולין טו' התמד עד שלא התטיף משיקו במים. וחו קשי' לן מאי סיעתא אייתי' דהם לריא"ר טברייתא חבית מלאה יין שנפלה לים הגדול הטובל שם לא עלתה לו טבילה חיישינן לג"ל יז' במקום א' וכנר של תרומה שנפל שם טמא, שאני יין דלא נטהר בהשקה יח', אבל מים דנטהר בהשקה מה לי אי נשארו ג"ל או לא אפי' נשאר כולו נטהר. ושמענו משמ' דר' משה הדרשן מפה נהי דמהני השקה במקוה, בים הגדול שמימו מלוחים וכבדים ביותר, לא טהני דמים מתוקים אין מתערבין עמו בוטן קצר, וקרוב הוא דלפחות ג"ל מהמחוקין עומדים במקומן והוי כאלו נפל אסור בהיתר וניכר שם שאין לו בטול, ולא אתמר מים טהרתן בהשקה למים טהורי', אלא למי מקוה ומי נהרות שאינם מלוחין ומתערבין מיד והוי כמין במינו שאין ניכר במראה. והכא שנפל חבית למי הים, כיון שעומד ואין המים מושכין והולכין במרוצה כבנהרות, חיישינן שנשתדירו במקומן מקצת השאובין שנפלו, והשקה לא טהני בהו כדאמרן, ואי טבל בהם, בשאובין טבל, ואפי' אי ברי לן שלא נשאר במקום שטבל אלא לוג א' משאובים שנפל ומקצה גופו נכנס בחומו, סוף סוף לא טבל במ"ס כשרים דלוג הפסול לא נתבטל במי ים המלוחים, והא דאמר חיישינן לג"ל שלא יהיו במ"א, שעור קטן בעלמא נקט ותפס הודאי דלכל הפחות נשארו ג"ל. הלכך אין מקום לחששא זו אלא בימים המלוחים אבל אם נפל חבית מים במקוה או מעין או בנהרות המושכים דלא קוו וקיימו פשיטא שהטובל עלתה לו טבילה יט. — גל שנחלש

נחל אשכול

תי"ט, וזלח"ס לא סייך טעם זה כיון דמחזרין למעין או לתקום כדאי' סעי' מ"ט. וצ"י קנ"ח הקשה למה אמרין נדה ס"ו לא תעמד על כלי חרט ותטבול דבעיתא, בכל הכלים נמי אסור? ותרץ צכ"ח מנוקב קמ"ל שבטל מחורה כלי וכ"כ רבנו בסמוך ועוד יסובי' חמרים, אבל נרחב"ד אסור לטבול על אהורי כניס משום ג' מרחללות וזוקא בדבר המק"ט, אבל כ"ח שאין מטמא מגזו אסורה משום בעיתא להכי בדיעבד מהני. א יבמות ס"ג מקבלת מוסר ע"י לרחה יותר מע"י מקל עין. ב פ"ה. ג אף שבחמלע הים אין זוחלין עליהם, מ"מ הולכין וסבין מכלן ומכלן ע"י הרומות חוס' שבת ק"ט. ד דף ד'. ה דף ה'. ו דף ז'. ז דף י"ט. ה וכך פרשו חוס' האי דנדס. ט פ"ק דמקואות. י הרים מוחללתם ועדיין מונבלין ממי גשמים שירדו ולא שחה הטמא מהן ועדיין זוחלין בהרים נטהר טיפת הטומאה ע"י טיפות הצלות חמרים. ורבנו מביא זה דמיירי אפי' אין במים הזוחלין מ"מ מ"מ נטהר הטיפה ע"י השקה. יא שאם לא הדיח הכנר פשיטא שגא עומאורו טיפה טמאה נחצטלה במים, שמים מחזרין בקרקע אין עלולים לקבל ט', אבל כשהח"כ נעשים תלושים וחושב עליהם כגון שהדיח הכנר הוחשבו כחלום וסטיפה חוזר ונעור ונטמא הכנר אם המים מי גבא, אבל הכא במי תמונית נחצטלה הטיפה לעולם אפי' הדיח הכנר לא נטמא. יב שמתהרין הכל אפי' אדם טמא. יג זיבה י"ז. יד מקואות פ"ו. טו ז"ל ותני' נמי פסמים ל"ד. טז כ"ו. יז ציין לצן מיירי, דבאדום נחוי אי שנה מרחס המים חוס'. יח דהשקה דוקא במים כדילף צכ"כ מעין ובור מקוה מים ישי' טסור, מקוה מטהר מקוה וכו'. וצחוס' במכות שם הכריחו מקושי' זו לגרום גם צריח"ר מצית של יין. יט הרמז"ס פ"ו דמקואות פסק בכל הימים אסור לטבול במקום שנפל שם מצית מים מפני שהמים עומדים, אבל בנהרות המושכין מותר, ומתכו עליו מאי הו' כי עומדים הרי פסק המקוה מטהר בהשקה והמים עומדים? וי' שהרמז"ס כר"מ הדרשן ס"ל דוקא במי ים המנומים וכבדים מוגרע גרע עמידת המים במקומן, דליכא נטהרם מכה השקה, אבל במי מקוה סייך השקה ולא מוגרע עמידה במקומם, ומ"ס הרמז"ס בנהרות טובל כה"ג הו"ל ונמשכין קושטא קאמר אפי' בנהרות שמויחסם כבדים ביותר ויש לומר נמי שאין מתערבין עם מים

ספר האשכול, הלכות מקואות.

שנחלש א ובו ט"ם ונפל על האדם וכלים טהורים, האי גל אפי' נתלש טן היס בעי ט"ם כיון דהשתא אינו מחובר לים כמ"ש למעלה. והא דאמר טהורין דוקא לחולין דלא בעי כוונה כדאמרין בפ' השוחט ב. ואמרין שם מטבילין בראשין ואין מטבילין בכיפין, שאין מטבילין באויר, כלומר אם הגל בא ונכנס אדם תחתיו ומקבלו הוי טבילה בקרקע, שהרי האדם עומד בקרקע והמים באים עליו, והוה שאטרו בראשין שראשי המים הם בקרקע, אבל בכיפין לא, אם ורק אדם כלים בכיפי הגל, דהיינו באמצעות הגל שעשויו ככיפה, בשעה שהוא באויר, לא מקרי טבילה, שאין טובלין באויר דבעינן דומי' דמעין ואין מעין באויר. הווחלין כמעין ג כלומר הנהרות המושכין דינם כמעין לטהר בוחילה ובכל שהו, והנוטפים, כגון מי גשמים, כמקוה, לטהר במ"ם ובאשבורן העיר ר"צ על הווחלין שרבו על הנוטפין שכשרים לטהר בוחילה, כלומר אע"ג שאנו צריכין לנוטפין, שהווחלין לא מספיקין לכסוח כל הגוף, ט"ם כשרים בוחילה ובכל שהוא ד, דאי הווחלין לבדם מספיקין, פשיטא דלא נמצא נהר שלא יפל לתוכו מ"ג או שלג וכי יופסלו כל הנהרות, וחוי לן הא דבעינן רבו הנוטפין דוקא במקום שלא וחלו מי המעין מעיקרא, ועתה ווחלי' ע"י שטף הנוטפים, אבל במקום שווחלי' מעיקרא טובלין אפי' רבו הנוטפין כתנן ה מעין שהוא משוך כנדל ריבה עליו והמשיכו הרי הוא כמו שהיה, פי' המעין מושך נחלים דקים כנדל זה שהוא שרץ קטן מרבה רגלים, ועכשיו המשיכו נחליו עבים, אבל אינו נמשך רחוק ממקום שהי' טהלך בתחלה, הרי הוא כמו שהי' ועדיין מטהרין כל נחליו בוחילה, ומדקתני ריבה עליו והמשיכו ולא הוסיף, משמע אפי' רבו הנוטפים. וסיפא הי' עומד וריבה עליו והמשיכו שוה למקוה לטהר באשבורן ולמעין לטהר בכ"ש, פרוש עומד שלא הלך במקום שווחל עתה ע"י הנוטפים, והכי בתוספתא ו אלמא במקום שהולך הנהר מתחילתו אפי' רבו הנוטפין מטהרין בוחילה ז. ואי קשי' מהא דאבוה דשמואל ח. . . כיון שנתגדל ונתפשט הנהר ברחבו טאור חוץ למקומות שהלך בתחלתו ע"י הגשם לא היו יכולות לטבול בשפת הנהר, ובאמצע הנהר במקום וחילתו מעיקרא לא היו מגיעות אלא ע"י ספינות וטריחא להו מלתא ואיכא נמי סכנה לטבול באמצע הנהר להכי לא שביק להו למטבול בפרת בעת שנתרבה ע"י גשמים ט. ואיכא למידק בהא דאמר ר"צ אם רבו הווחלין על הנוטפין שכשרים בוחילה דמשמע מחצה ע"מ לא מהני, והתם אמרין ר אבוה דשמואל עביד לבנתיה מקואות ביומי דניסן סבר לה כרב דאמר מטרא במערבא סהדא רבה פרת יא וחשש שמא ירבו הנוטפין על הווחלין והוי ט"ג רובא ובעי אשבורן. ומדקאמר שמא ירבו משמע מחצה ע"מ כשר? וחוי לן דודאי בעינן לטהר בוחילה רוב טן הווחלין כערותו של ר"צ, והא דאמר שמא ירבו הנוטפין על הווחלין, לרווחא דמלתא אמר אפי' לרבויו נוטפין איכא למיחש, וה"ה אי לא הוי למיחש אלא למחצה נוטפין נמי הוי אסר להו. ואיכא דאמרי דר"צ לא בעי רובא דווחלין אלא לזבין ולטהרת מצורע ולקדוש מ"ח דבעינן מים חיים, אבל לטהר בוחילה אפי' מחצה ע"מ טובלין דתנן יב למעלה מהן מי טובין יג. . .

והא

נחל אשכול

מים מחוקין וקלים מ"מ טובל במקום שנפלו, דהני אזלי והני אסרינא נינהו. ומפרש"י נ' שכל הדין לא אחרת אלא לענין תרומה, אבל לרמז"ס אהל"כ סבבינא במקואות ולא הביאו בפ"ט דשאר אהל"ט. והס"ע דגריר צתר רמז"ס סו"ל להביאו. א מקואות פ"ה. ב חולין לא. ג מקואות פ"ה. ד בכל שהוא, ה"ה אפי' לא רבו כדאי' פ"ק מ"ז אפי' מעין מוטע מטשרין הסחובין בכ"ש ובאשבורן, אבל רבו מי מעין קמ"ל הכא דמטהר אפי' בזחילה. ה פ"ה. ו מעין שמימי מעוטין וריבה עליו וקריביו מטשרין מטשרין באשבורן ואינו מטשר בזחילתו אלא עד מקום שהי' יוכל לילך מתחלתו, ורבו לא הביא התוספתא אלא לפרש דעומד דמתני' לאו עומד מחם אלא שלא הלך במקום שהולך עתה, אבל חין ראי' ליינו אלא מתתני'. ז סר"ן בשבת כ"כ בשלשן הוכחה, א"ל עדותו של ר"ג דמהני רוב זוחלין דוקא במקום שזחל סהר מעקרא, זה פשיטא, וכי יפסלו ג' טיפי מטר נכר פרת. ויש לקדק בשבועות כ' דר"ג אלטרין לאשמועינן אפי' במקום שאין כדי טבילה בזחילין והנוטפין משנימין דמטשרי בזחילה, דהל"כ מקמ"ל הכי יפסלו כל הנהרות. וקשה לפי דבריו בשבת אינטרין לאשמועינן אפי' במקום שלא זחל מעיקרא מהני רבוי הווחלין, ולעולם אימא נך דלרין כדי טבילה מן הווחלין? ו"ל חי לא בא אלא לסודיע דוחלין שלא במקומם מהני חי רבו, זה ידענו ממחנה ג' פ"ה כי עומד וריבה עליו והמשיכו הכי הוא כמקוה, טעמא דריבה עניו הא לא ריבה אלא שהסחובים מעוט מטשר בזחילין (וס"ג מוכח מתתני' פ"ח מעין שמימי מעוטין ורבו סחובין מטשרין באשבורן הא לא רבו מטשרין בזחילה) ואמ"כ תנן במחנה ד' העיר ר"ג על הווחלין וכו' משמע שעדותו דבר חדש שלא נשמע עדיין, ע"כ ל"ל כמ"ס סר"ן בשבועות דקמ"ל אף שאין בזחילין כדי טבילה לבדן מטשרי בזחילה. י ה"י איך סיבא עכ"פ תראה מ"ס ס"ך ס"ק י"א ס"ס להוכיח סהר"ש לא ס"ל כר"ן בשבת, דמקום שלא הי' הזחילה מעיקרא להר"אש לא מהני רוב זוחלין, דלגת"ה מתי הוקשה להר"אש מאי קמ"ל ר"ג פשיטא דלא פסני חייה טיפית נוטפין, וחרץ הקמ"ל דנוטפין מלטרי לטעור לכסות הגוף, הו"ל כר"ן דקמ"ל אף שלא במקום הזחילה מהני רוב זוחלין, אשחמיטתי' במ"כ סר"ן בשבועות שגם הוא פרש דקמ"ל דמלטרי הנוטפין לטעור, חף שכבר כ' בשבת דר"ג איירי אף שלא במקום הזחילה מתחלתו. ולפמ"ס יסוב הר"אש נכון, דאי קמ"ל אפי' שלא במקום זחילתו, זה ידענו ממחנה ג' דפ"ה. ח דלא כרי לבנתיה למטבול בפרת משום שחל ירבו הנוטפין על הווחלין, שבת ס"ה, לישרי נהו במקום שזחל סהר מתחלתו דלא מיפסל רבו הנוטפין? ויש לומר וכו'. ט וכו"כ ז"ג, מיהו כרסב"א בשבת מביא דעה שס"ל כרמז"ס נפרש סר"ן דהוספת הווחלין על הנוטפין לא מהני אלא חי ספק הנוטפין בגומת המעין ועי' לעיל דף 123 י סס בשבת. יא פרת בצבל מעיד שירד מטר צה"י מתגדל ממנו יב מקואות פ"ח. יג שמטשרין בזחילין (מי מוכין הם מים חמין או מלוחין הנובעים) אבל לא לזבין ולמורעיס וכו' ולמעלה מהם מים חיים שבהם טבילה לזבין ולמורעיס ולמ"ת, אלמא שאני מים חיים מדין זוחלין פשוטין, להכי י"ל כל היכא דבעי מים חיים צעינן רוב זוחלין כערותו של ר"ג, אבל היכא דלא צעינן מים חיים ממש אלא נובעים, מטשרין נובעים אלו בזחילה אפי' יש בהם מחלה נוטפים, וכ"כ צע"כ. והי' יוכל להביא ראי' לחלוק זה מייני' וזי', דקודם עדותו של ר"ג צפ"ה מ"ה תנן ר"י אומר כל הימים מטשר בזחילין, מפני שהנחלים זוחלין עליהם, אבל פסולין לזבין ולמורעיס. ובעיקר הדבר ז"ע כיון דנוטפין מ"ה פסולין לזחילה, איך יתקשרו צמ"מ לראב"ד? ו"ל דס"ל דודאי מ"ה תנן מעין מטשר אף בזחילתו בכ"ש וכל המים הבאים עליו כמעין והת

דלחר

ספר האשכול, הלכות מקואות.

נמ. והא דאמר שמואל א אין המים מטהרין בווחלין אלא פרת ביומי תשרי, לא על פרת לכר אמר, אלא על כל הנהרות דאטו שאר נהרות לא מטהרי בווחלין ביומי תשרי, כיון דטעמי דביומי תשרי אין מ"ג שכיחי, ה"נ שאר נהרות, דסתמא חנו הווחלין כמעין, ולא אתא שמואל למעוטי אלא אגמים שבבבל דומין לנהרות והם אין מטהרין בווחלין שרובם מ"ג, ואפשר דנקט פרת לרבותא דתני ר"ט אומר ב פרת יובל שמו שנ' והי' נע"ש על מים ועל יובל ישלח שרשיו ג ולמה נקרא פרת שמימי פרוין ורביין, וקמ"ל אפי' פרת שמתגדל מעצמו, מ"ט אין טובלין בו אלא בתשרי דחיישינן לרבו מ"ג וכ"ש שאר נהרות, ותו דפרת הוא אב לכל הנהרות כרא' בנודר ד. אי נמי קמ"ל דוקא נהר כפרת שאין מכוב טיטו לעולם סמיכנא בי' לטהר בתשרי בחילה, אבל נהרות המכובים אפי' לעתות רחוקות כגון פעם אחת בשבוע דחתנן בפרה ה' אין טובלין בהם בווחילה אפי' בתשרי, דמדאורייתא ו' דתני' בת"כ ו' יכול מה מעין מטהר בווחלין אף מקוה, ת"ל אך מעין, ועוד דטעמדין טמא בחוקתו, כל זמן שלא ידענן דטבל שפיר ה'. — והא דאמר אבוא דשמואל עביד לבנתיה מקואות ביומי דניסן ומפצי מ' ביומי תשרי, כך פרושו, בסהוא היו טובלות מפני הצנה בבתיהם ולא בנהר, וביומי ניסן מתגברת החמיטה לא רצו לטבול בבית שכבר נתעפשו המים וטובלות בנהר פרת ועשה להם מקואות באשבורן בתחלת ניסן בשפת הנהר עד תשרי, ולא התיר לטבול בנהר עצמו בניסן דלמא נחרבה הנהר ע"י מ"ג ורבו הנוטפין ולא מטהרי בווחילה, אבל בתשרי שכבר פסקו גשמים והנהר מתמעט התיר לטבול בנהר עצמו, והי' מתקן להם מפצי לעמוד עליהם, ולאחר תשרי שכבר פסקו גשמים והנהר מתמעט התיר לטבול יש לחוש לרבו הנוטפין, ולא תלי' בזמן החדשים. ואם אנו רואין בניסן שלא נחרבה הנהר משעור גדלו בטבע שיש לו בימי תשרי, טובלין בו אפי' בניסן, ואם רואין בתשרי שנתרבה משעורו בטבעו אין טובלין בו בתשרי. והא דקאמר אין פרת מטהר בווחלין אלא בתשרי, מלתא דפסיקא נקט, דידע באשרי לא חיישינן בפרת לגשמים. והא דתנן הווחלין כמעין והנוטפין כמקוה ובת"כ תני' מעין מטהר בווחלין ומקוה באשבורן, לאו למיטרא דווחלין כמעין אינם מטהרין באשבורן אלא דוקא בווחילה, דהא חנו מעין שמימי מעוטין ורבו השאובין מטהר בכל שהוא באשבורן, ש"ט דמעין באשבורן נמי מטהר, וחנו כל הימים כמקוה דברי ר"מ, דמחמיר שלא יטהרו בווחילה אלא באשבורן, אע"ג דממעיונות קאחי, ותו חנו יא' למעלה מהם מי מעין שמתהר בווחלין, ואי אתא בווחלין ולא באשבורן, טאי למעלה מהן, האי בחד גונא והאי בחד גונא מטהר, וחנו נמי יב' הי' המעין עומד וריבה עליו והמיטו מטהר באשבורן ובכל שהן, ש"ט דווחלין נמי מטהרין באשבורן. וטעמי' דמקוה באשבורן דכ' יקוו המים אל מקום א', אבל מעין נקרא בין ווחל ובין עומד. ואיכא דמייתי ראי' ג' מים של שלמה שכהנים טובלין בו כראי' בירושלמי יד' הים שעשה שלמה בית טבילה לכהנים דכ' והים לרחצה לכהנים, ולא כלו הוא? אמת המים מושכת לו מעיטם והיו רגליו שבררום פוחזין כרמונים לבטלו סחורת כלי והמים באים אל הכלי ע"י נקבים אלו מעין עיטם והטבילו כהנים בווחלין שעשו נקווים בים

נחש

נחל אשכול

דלמד צ"ק מעין שמימי מעוטין ורבו שאובין ח"מ חלל באשבורן מדרבנן כואיל ורבו חבל צמט"מ ל"ג. מיהו גם צמקוס פ' חוס' יצמות פ"ב ע"ב כיון דלנטייל מחטין די מ"ה צרביעית, ח"כ צמקוס ש"ס כ' סאה מ"פ וכ' סאה מים מטרין טובלין מחטין מ"ה, ו"ע מ"ל? ובתוס' ערוצין י"ו ע"ב כ' אף שלטין אסור מע"מ אינו כרוב לענין מסילות וטומאה יש חלוק. וי' דוקא גבי מחסה מים כשרים או זוחלין דפלו לתוכו פסולין ס"ל להני רבותא מע"מ כשה דעד כאן אמרינן קמח קמח צטיל כדלמד ר"י ע"י ע"ג המערה י"ג מחצית לבור אפי' כל היום ראשון ראשון בטל, והא דפרש ר"ת דמ"מ לריך להיות ס' בהיתר, והאי מדרבנן, דמ"ה צמ צרובא צטיל, ח"כ יחכן לראב"ד דלמרינן ראשון ר"ב אפי' מע"מ עד שיתרצה האסור ולא כחוס' ור"א ש צט"ז סס, מיהו למאי דמסיק ביצמות דבעין רובא (ולראב"ד ל"ש חרוץ רש"א שנת ס"ה דהחמירו צמ"פ לדריד' במים שאובין איירי) סק"ל למה צמאובין בעין רוב כשרים ובווחלין די במחלה, בשלמא לרמב"ן סהביא רש"א שנת סכ' כיון דנוטפין באים למקום הווחלין סס כוחלין עד שירבו עליהם, ל"ק דביצמות איירי צמ"פ דהחמירו ובעין רובא, וכ"כ רש"א ביצמות צמ"פ דמ"פ איירי, אבל לראב"ד קשי' ו' דראב"ד ס"ל דעקר כחרון א' צמ"ס דיצמות דלא נשקל רובו ומע"מ כשר וכ"כ צמ"ג דבע"ס ודוקא היכא דאיכא מקוה כשר כי היכא דלא תיקשי מחד פ"ד דמקואות אס רוב מן הכשר כשר, וה"ג היכא דאיכא זוחלין ממעין דאפי' צמ"ס הוי מקוה כשר, כל כמה דלא רבו נוטפין מכשרי להו הווחלין. ור"ס חולקי' על הראב"ד דבעין רוב זוחלין. ובמחירי לשנת חרוץ הקושי' דלא אמרינן נוטפין זוחלין ד"ר צטיל (משמע דלא ס"ל כחוס' צמ"ז דלפחות בעין רוב היתר) דדברי' שרכן לבוא זח"ז כמ"ג לא אמרינן ר"ב, וכן בגדרי' ג"ז צלל שעקרו צז' ונטעו צמ' אס רבו גדולו מותר ולא אמרינן ר"ב, ובכלאים פ"ה הוסיף מחתים אסור, ולא אמרינן ר"ב כיון שדרכו לגדל כך, ועי"ל דלא אמרינן ר"ב אלא צמ"ז שעורה מעט ומשך ידו ושזב החמיל, אבל צלל וכלאים משהתחיל להסתגל לא פסק. ועי"ל דבר הבא ביד"ס כגשמים אין אומרי' ר"ב, דאין בידו לעכב שלא ירד עכ"ל. א שנת ס"ה. ב צבורות ל"ב. ג ירמי' י"ז צטן סחיים משחעי קרא והוא צגן עדן ופרת משקה אותו רש"י. וברייתא מסיימת ולמה נקרא פרת שמימי פרוין ורבים, ואע"ג דהאי ברייתא חוקי צמ"ס כאידך דשמואל שמו ספרת מתגדל מעלמו ולא מגשמים כן כל הנפרות ומותר לטבול בהן כל הסנה, סובר רבנו אף מאן דס"ל דנוטפין רבו לפעמים, מודה דפרת פרת ורבה גם מעלמו, אלא דחשש נמי לרבו מ"ג. ד צבורות ל"ב, דין זה חוקי צמ"ג דוקא אי אמר לא שתינא מיא דאחו מפרת, דאריא"ר כל נהרות למטה חג' נהרות, מדקל פ"ג, וכל נהרות שותין מוס, והס למטה מפרת נמלא כולם שותים ממו. ולא לדע' למה סתמו הרמב"ם וש"ע ר"ז ולא פרשו אס אמר דאחו מפרת אסור בכל מימות שבעולס, וב"ס זהו כונן הסגת ראב"ד סכ' דעקר הדין צמ' מ"ב, ומכ"מ ולח"מ נתעלמה כונתו. ה פ"ה מ"ט. ו אין נוטפין מטהרין צומילה וסוי ס' דא'. ז פ' שמיני. ח אפי' אי חושש צמלמא גבי נהר המכוב ועתה יש בו ספק רוב זוחלין, לא מהני צומילה כיון דלחמזק אסורא. מרבנו מ' נמי ספק רבו בנהרות הוי סד"א דלא כג"ט ע' לעיל דף 181. ט שנת ס"ה, מפלי מחילות בנהר לעמוד עליהן בשעת טבילה וע' לקמן פי' אחר. י וכ"כ הר"ן. יא פ"ק. יב פ"ה. יג חוס' צבורות ל"ב. יד פ"ג דיומא ה"ס.

ימא

ספר האשכול הדכות מקואות.

נחשת, אלמא וזחלין מטהרין באשבורן. ואין ראי' שאפשר שמצד א' נכנסין המים תוך הים שעשה שלמה ומצד אחר יצאו דרך זחילה כמעיקרא, והכי מסתבר שהרי רגלים הרבה היו פתוחין לים כטוציא רטון. וכן הא דאמרינן א' מקוה של כ"ג על שער המים בא מעין עיטם, אין ראי' שהמים טהרו בנקווים, שאפשר שהיו מצד זה ויצאו מצד אחר, אבל די בראיותינו מכסה משניות. ומשמואל גופא למדנו דאמר שאין המים מטהר בווחלין אלא פרת ביומי תשרי, משמע באשבורן מטהרי בכל השנה, ואטאי, נהי דאיכא לטימר רבו הנוטפין, מ"מ מעוט זוחלין היכן הלך, שאין היתר להם באשבורן, ועוד כמה פעמים אף בשאר ימות השנה רובו זוחלין, ואטאי נקט שמואל דוקא בווחלין אין מטהרין אלא בתשרי, דמשמע באשבורן מטהרי כולא שתא? אלא ודאי דווחלין מטהרין אף באשבורן. והא דאמר אבוה דשמואל עביד לבנתיה מפצי ביומי תשרי לטבילתן בנהר, יש שאמר דעביד מפצי שלא ידבק טיט שבנהר ברגליהם ויחוץ. וליתא שאחר שנכנסו המים ברגליהם ולחים אין כאן חציצה שהרי אמרו ב' הטביל בו המטה אע"ג שרגליה שוקעות בטיט העבה ג' טהורה מפני שהמים מקדימין, כלומר מקדמין להטביל הרגלים קודם שישקעו בטיט וטים שעל רגליו מחוברי' עם שאר מי מקוה ותנן נמי ד' האוחז באדם וכלים ומטבילן טמאים, ואם הדיה ידיו במים טהורים שטשקה שעל ידיו טתחבר למי מקוה, והכי נמי כבר נטבלו רגליהם קודם שישקעו בטיט, אלא נראה דאבוה דשמואל הניח מפצי בשפה הנהר, ששם יש טיט הרבה, ואם עברו עליו כבר נטפפו רגליהם מטיט קודם שיכנסו למים. ואפשר שעשה מחצלות לא כרחבו של נהר אלא העמידם סביב בנותיו בשעת טבילה משום צניעות, שלא יראו עוברים ושבים, או חשש שיתכיישו מיראתן שפא יבוא אדם ולא יטבלו כהוגן (גליון: למה נקרא אבוה דשמואל ושמו אבא בר אבא ה' יש אומרין שמואל ה' גדול מכנו בתורה ובחכמה ו, ואין זה טעם כמה תנאים ואמוראי' גדול כח הבן מכה האב, אבל מצינו הטעם בירושלמי ד' אבוה דשמואל אול למערבא ח' אשכחתי' מדיתא ט' דהוי' ידעה לישנא דצפורה, אמרה ל' אודקק לי ואנא אתן לך כך וכך וזו, משום דידעה דנפיק מיני' בההוא ליליא גברא רבה, ערק מינה ואתא בשם ההוא ליליא לגבי דביתיה, ואודקק לה, והדר אול, לבסוף אשתמועת מלתא דמתעברה, אתיוה לב"ד אלקויה, אמר שמואל בכריסא דאמי' איכוף רישאי דלמא מטאי רישא דשוטא וכאיב לי וי קף רישיה בכריסא דאמיה ומטיא ריש שוטא. ולכבוד אמו מתקרי אבוה דשמואל שהעיד עליו שבנו הוא. ובמדרש מצינו יא וידע כ"י כי נאמן שמואל, אבא אבוה דשמואל הוי מתעסק במטכסא יב, על גבי' ריב"ב לנציבין יג, בתר זמן קם עימיה יד אמר ל' רבי בעי ההיא מלתא טו, אמר ל' לאו מילין הוויין טז, אמר ל' לית מילתך היטנא סני טמונא יז, אמר ל' את הימנחא במילתא עלי, תוכה למוקמה בר נבואה דכ' ב' וידע כ"י כי נאמן שמואל, וזכה ומוקמה לשמואל בר אבא. ואהא דאבוה דשמואל דלא שביק לבנתיה למטבל בפרת ביומי דרבו נוטפין על הווחלין אמרו בגמ' יח מסייע לרב דאמר מיטרא במערבא סהרא רבה פרת וסבר שמא ירבו הנוטפין ופליגי אדשמואל דאמר נהרא מכיפיה מיברך יט, ופליגי דירי' אדירי' דאמר שמואל אין המים מטהרין בווחלין אלא פרת ביומי תשרי. מסתברא דהלכתא כאבוה דשמואל דמסייע ל' רב, ולא כשמואל דאמר נהרא מכיפיה מיברך, דנראה שלא אמר כן להלכה, אלא בדרך אגדה, דהא פליגי דירי' אדירי', דלהלכה אמר אין מטהרין בווחלין אלא פרת בתשרי, וכי היכא דלא סתרו דבריו נאמר שברך סברא אמר שהנהר מתגדל הרבה מעצמו, ולא סמך ע"ז למעשה, או חור מדבריו אחר שראה שלפעמים רבוי גשמים בו. בין כך ובין כך הלכה כרב באסורא וכאבוה דשמואל, ומברייתא נמי ליכא סכרעתא כ' וכך

פסק

נחל אשכול

א יומא ל"א. ב פ"ז מקואות. ג נקט טיט העבה שאין כשעור טיט הרך צפ"צ שמלך לעשור מקוה, דאלו רך סהפרס סתם ממנו סרי הוא כמים ומלטרף לעשור ופסיטא דליו חולץ. ותמיהני על תי"ט סכ' צהא דפרשו רע"ב ור"ס ור"אש רגליס שוקעות בטיט העבה שאינ נרוק ואין מטבילין בו, שכן פרושו בטיט נכדו אין מטבילין בו אבל כשמים לפין על גבו מטבילין בו כר' יוסע צפ"צ עכ"ל וליתא דהתם מייירי בטיט הנרוק שהוא רך ומלטרף למ"ס ושעירו סהפרס סתם ממנו כדל' זכמים כ"ב אבל הכא מטיט עבה איירי שאינו נרוק ואינו מלטרף, וזה שכתבו אין מטבילין בו אפי' מים לפין עליו נמי אין ראוי לטבילה כיון שאינו מלטרף, אבל אם יש מ"ס זמים קמ"ל הכא דטובלין צם אע"ג שתחתיו טיט עבה ומוחר לעמוד סס סהמים תקדמין. ומ"ס רבנו צסמך דעביד מפלי שלא ינופו רגליס מטיט קודם כניסתן למים, ה"ט דטיט זה יצא הוא ומוץ כדל' פ"ט דמקואות דשאר כל הטיט (לכר מטיט היין וכו') מטבילין בו כשהוא לח מכלל דיצא מוץ כדל' ס' קל"ח וכך כונה רש"י מדס ס"ה אשס לא תטבל צנמל משום חילת הטיט, היינו טיט סהולכת עליו צנמל קודם שתכנס למים שזה מוץ וכ"כ מ"ט, ול"ק קוסי' ר"אש מהא דמים מקדמין, דהז דוקא אם הטיט צמקוה עלמו סהמים צלו תמלה. ודעת רבנו צפרושו השני למה עביד מפלי תמלא צבדק סבית ותוס' סכ' לא תטבל צנמל משום צניעותא, ומשום טיט ליכא דלא חייך חלל בטיט היין (מלחא דפסיקא נקט דשאר כל הטיט אינו מוץ כשהוא לח) ואפי' צהא לא חייסין צוהר סהמים תקדמין לרגלי' כדל' צמקואות לענין רגלי המטה, ואיכא מ"ד שאני אדם מומט סהטיט נכנס צין אלצטות רגליו ודבק סס ולהכי עביד שמואל מפלי עכ"ל וכ"כ רש"ב צסס רלצ"ד וכן צס"ע קל"ח ל"ג, דדוקא בטיט עבה חלל צרך לא חייסין כמ"ס ש"ך. וכ"כ רלצ"ן ס' סכ"ז דעביד מפלי שלא יכנס טיט צין אלצטות ויחוץ. ד ספ"ס דמקואות. ה צרכות י"ח ע"ב. ו זכמים כ"ו ע"א צעי מיני' אבוה דשמואל משמואל, חולין ק"ס אמר ש' חלל צהא מלחא לגבי אבא חלל צר ממרח דאלו אבא סייר וכו' משמע צחורס הוא גדול ממנו. ז ל"י מקומו, גס סהוס' קדושין ע"ג סביאו קגיר סדבר צסס ירוס' ופר"אש סס מציאו צסס ס"ג סל' גטוין וסס סגרסס כמ"ס רבנו. ח סס עיר ויפס פרשתי צדך 68 סבני מערבא אין לפרס סקאי על בני א"י חלל על עיר אחת כמו בני עכצריא צ"מ פ"ד ע"ב ער"שי. ט ממדינת מדי. י צבטן סל אחי אמר אחיך ראשו כדי סנא יגיעני ראש סהצט סהכו בו אחי ויכאיב לי. יא סביאו ילקוט דך ט"ו. יב משני. יג לעג"ד אינו ריב"ב צנליצין דצפסמים ג' סה' צומן סבית וסיה ק"י סנפ לפחות קודם לידת שמואל חלל נכדו כמ"ס חיס' מנחות ס"ד וס' ג"כ צנליצין. יד לחחר סלחמך לקנות ממנו פגע בו. טו סלל חמרת לי סלביא לך סחורס זו. טז לא סיו חלל דברים צענמח. יז וכי דבורך מינו יוחר נאמן עלי ממחוגא. יח סנת ס"ה צכורות ל"ס. יט ממקורו מתגדל ואין עקר גדולו ממ"ג. כ בצכורות מייחי סיינתח לשמואל

פסק ר' חננאל, ובהלכות ורב אחא משכחא והגאון ר' יצחק לא אמרו בו דבר א. ושמענו שיש מחכמי צרפת ב מקילין בזה וסומכין אנגדה ג, אין לך טפח שיוורד לארץ ממעלה שאין טפחים כנגדו עולה מלמטה, להכי אפי' בשעה שגשמים יורדין ואנו רואין שנהר מתגבר, אפי' טפי מכיפיה מיכרך ושרי לטבול בחילה כשמואל. ואנו אחרי המחמירין נלך, דמצינו טובא דשמואל גופא בהלכה למעשה עבד לחומרא ולא סמך אסברא דיד' כהאי דאין צדין ד אמר רב אשה מודדת קמח ב'ט ונותנת לתוך העיסה, ושמואל אוסר, והא תנא דבי שמואל מותר, אמר אביי ש' הלכה למעשה אתא לאשמעינן ה, וכן הטפלת שפיר ליתן לה ימי טהרה אמר ש' לרב יהודה ו אחת לא תעביד עובדא עד שישעיר, אף ששמואל יודע בחכמתו להבחין אם וולד הוא אף בדליכא שערות, וה'נ בפ' ז לש' נאמנת באומרת לכשר נבעלתי ואפי' אמר לרב יהודה ואת לא תעביד עובדא עד דאיכא רוב נשרים, וה'נ בפ' במה אשה ח מכניס חבלים שקשורים בהמות בידו וימשוך, אמר ש' ובלבד שלא יצא החבל מחמת ידו טפח שדומה לנושא משא בידו, והא תני דבי שמואל טפחים, ש' הלכה למעשה אחי לאשמעינן, וה'נ הלכה למעשה אפר ש' אין המים מטהרין בווחלין אלא פרת בחשרי. מיהו בשאר נהרות שאין זמן קבוע לגדלם ולחפרונם, אם רוב השנה הווחלין עקר יש לסמוך ארובא כל כמה דלא חוינן דגדל כ"כ עד שהנוטפין מרובין ט.

ד. תנן י נוטפין שעשאן ווחלין סומך אפי' מקל או קנה אפי' זב וזבה יורד וטובל דברי ר"י, ר' יוסי אומר כל דבר שמק"ט אין מוחלין בו. יש מי שמפרש יא דהכי קאמר מקוה שנפרץ על שפתו ומימיו יוצאין ווחלין, אסור לטבול בו, שהרי טובל במקוה ווחל ויש מי שאוסר יב אפי' ישאר מ"ס אחרי שיצאו הווחלין, דהא טובל נמי במים העליונים, ואין הנקויים מטהרין בחילה, ור"י מתיר לסתום ע"י מקל ואפי' זב וזבה אוחזים המקל וסותמים יציאת המים ויורד הטמא וטובל יג. וחומרא יתרה היא יד, כיון שנשארו במקוה מ"ס, למה חגרע הטבילה טז. ברם אי לא שיידי מ"ס בלא סתימה, ודאי לא מהני טבילה עד שיסתום, ובהא פליגי, לר"י סותם בדבר מק"ט, ולר' יוסי אסור, ואי שיידי מ"ס במקוה בלא סתימה, לר' יוסי נמי לא מקרי הוייתו בטומאה מה שסותם להרבות מים בדבר מק"ט, דהויית המקוה אית' בלא"ה, אבל אי לא שיידי מ"ס אלא ע"י סתימה אוסר ר"י לסתום, וקאמר דכל דבר מק"ט אין מוחלין בו, פי' אין מעמידין בו הוחילה טז, ואייתי ראי' מהא דתנן בפרה ח נתן ידו או דגלו או עלי ירקות כדי שיעברו המים לחבית פסול ואמרינן טעמא דכ' מקוה טיפ יהיה טהור, הוייתו ע"י טהרה תהא, ור"י דמתיר הכא לסתום ע"י מק"ט מודה התם דפסול, כיון דהבאת המים ע"י טומאה, אבל הכא המקוה איתיה, וע"י מק"ט מעכבו שלא יצא ולא מקרי הוייתו בטומאה ולר' יוסי האי נמי מיקרי הוייתו ע"י מק"ט. והאי פרושא לא נהיר, דאין סברא שר' יוסי יפסל לסתום מקוה בדבר מק"ט, היכא דאיכא מ"ס שאין הוייתו ע"י טומאה ואין עושה דבר אלא שמעכבם מוחילה. ותו מלשון משנה נוטפין שעשה ווחלין אין טעם לפרוש זה, אדרבה הוא לא עשאן ווחלין אלא בא לעכב הוחילה, ור' יוסי נמי דאמר כל דבר שמק"ט אין מוחלין, אין סותמים מבעי ליה. ותו קשי' מהא דתנן יח ב"ש אומר מטבילין בחדלית יט וב"ה אומר אין מטבילין, ומודים שגורר כלים וטובלין בהם, כלומר שעושה מחיצה של כלים שמעכב המים מלצאת וטובל במים, וכלים שגדר בהן לא הוטבלו כ, אלמא אע"פי שמעכב המים לצאת ע"י כלים, מודה ב"ה שטובל בהן, ובכלי גללים ואבנים שאין מק"ט ודאי לא איירי, דהא מסיים כלים שגדר לא הוטבלו, ודוחק לומר שלא הודו כא. . וממתני' נמי איכא למירק

נחל אשכול

לשמואל שסבר מחגדל ממקורו תני' רמ"א פרת יוצל שמו ולמה י' פרת שמימיו פרין ורבין, וע"ז כ' שאין מזה רחי' נגד אבוס דט' דחשס סירבו מ"ג, דליכא דגרסי צברייתא: ורבינ אמרו פרת שמו (ואינו סס התואר כמ"ס ר"ז) ואפי' אי מודי שמימיו פרין ורבין מעלמו, אכתי אפטר ע"י שטף ש"ג סירבו הוטפין וכ"כ תוס' סס ור"ן נר"י מ'. א הרי"ף לל הביא בשנועות הך דאבוס דשמואל דאוסר טבילה בנסרות, אבל הר"ן בשבת ורשב"א נדרים מ' כ' סגראש כן מדברי הר"ף, וכונתם סכ' בשבת פ' כמה אשה ח"ל: שבות יולאות צמוטין, אבוס דט' לא שביק לנתיב דלהייין נפקן צמוטין ולא שביק להו למגנא צמדדי ועבד להו מקוה צימין ניסן ומפלי בחשרי, לא שביק למיפק צמוטין והתנן שבות יולאות צמוטין, לכונין הוו, ולא שביק למגנא צמדדי, דלא לילפן להו גופא נוכרחא עכ"ל. לעני' אפיכא משמע דה"ל להביא הך דאבוס דט' דזכותא צמס' שנועות. ועוד דרי"ף מביא בשבת ג' דברי' מאבוס דט' ופרס לן טעמי דתרתו, והשלישי דמקוה, דטרס הס"ס לפרוש, לא הביא פרושו, ש"מ דליכא נ"מ להלכה. ונרור לי סכן דעת סר"אש שמצורו סוצב תמיד על הר"ף כמ"ס הס"ך צס' תקפו כהן, ובהל' מקולאות מביא סר"אש כל החולקי' על ר"ת ופסקו כאבוס דט' ולא הזכיר הר"ף, ש"מ כרצנו ס"ל דיותר י' דלא ס"ל כאבוס דט'. ב ר"ת צנכורות. וכ' הרשב"א בשבת דאפי' ציוס הגשמים סחיר ר"ת לטבול צנסר וחולק צזה ארמב"ן צנדר' שאמר ציוס שגשמים יורדין ליכא מחן דפליג דא"ט צנכרות, ונראין דברי רשב"א מראיות סהביא ר"ת. ג טענית כ"ה. ד צינא כ"ט. ה למעשה סחמיר. ו דה ס"ה. ז צפ"ק דכחוצות י"ד. ח שבת ג"ד. ט וכ"כ הרמב"ן סי' סכ"ו. י מקולאות פ"ה. יא ר"ס. יב טור צסס י"א ומרכי. יג לפ"ז לא קאי יורד וטובל על זצ טבילתו דוקא צמעין, אלא לתמא שדי לו צמקוה, וקמ"ל אפי' זצ יוכל להעמיד המים אע"פי שהו' עמא ואין הויית המים ע"י טהרה, ור' יוסי אוסר דבעי הוייתו צטהרה. יד רבנו קאי על יס מי שאוסר. טו ורמ"א סי' נ"ן מחמיר, ואס לא נכרת החילה צעין אע"פי שהולך וחסר לא מקרי חילה כ"ו שדוע ש"מ' נשארין. טז כך הו' דעת יס מי שמפרס שהחמיל צו רבנו, והו' הר"ס. יז פ"ז, צמס כ"ה. יח ספ"ה מקולאות. יט מים הבאים מדליו של הר אס יס מראשו לסיופ מ"ס דס"ל נוטפין מטהרין צוחילה. וזע כמ"ס כאן תמנא ריבו צר"אש. כ כיון שלא הוטבלו רק מזה אחד. כא צ"ה לצ"ס דמותר לגדור צכלים, דס"ל לצ"ה דאין סותם צדכר מק"ט, ומ"ס ומודים שגודר צכלים וכלים שגודר צהן לא הוטבלו ס"ק מודים צ"ס לצ"ס שהגודר צכלים להחזיק מ"ס לטבילתו, סכלים שגדר צהן לא הוטבלו, אבל צ"ה ס"ל אף הו' ענמו חינו טובל צמים שמעוכבים מוחול ע"י כלים, דס"ל כר"ו דאין סותמין צדמק"ט, ופרוס זה צרע"ב, ומסיים והכי משמע צחוספתא, ר"ל דת' מסיים: והכל מודים כלים שגדר צהן לא הוטבלו, משמע דמודים אפיכא קאי. ולרצנו י' דוחק, דאי סכי כך נ"ל, ומודים

ספר האשכול, הלכות מקואות.

למירק א שאם מי מקוה וזחלין מעט, לא מקרי וחילה כל שאינו וזחל כמעין, מדשרי הכא לגדור בכלים לעכב הוחילה, וא"א להעמיד כלים כ"כ סמוכים וא"ו, שלא יצא מים מביניהם, אם לא שידביקם ע"י מיט וסיד, ומהני לא אדכר מירי. ואי חיטא נמי הכלים עומדים דחוקים כ"כ שלא יצאו מים כלל, אכתי קשי' דבחוספתא שנינו ב בית הלל מודה שמתבילין בחדרלית אם יש עוגל לפניו מט"ס, אע"ג שחדרלית עוברת דרך שם, נכנס בצד זה ויוצא בצד אחר, אלמא כל שיש מט"ס נשארים במקוה לא מפסל כוחילת היתרון, וה"נ חנן ג בור שהוא מלא שאובין והאמה נכנסת ויוצאת ממנו לעולם בפסולו עד שיחשב שלא ישאר מן הראשונים ג"ל, והאמה של מט"ג ד היא, ולא פוסלה כוחילתה מן הבור ה. וחו תנן ו ג' מקואות, בזה כ' ובה כ' כשרים, ובה כ' שאובין, ה' השאוב מן הצד וירדו ג' וטבלו ונתערבו, המקואות טהורין והטובלין טהורין, היה השאוב באמצע וירדו ג' וטבלו ונתערבו, המקואות כמו שהיו והטובלין כמות שהיו. פי' המקואות טהורים כששאוב מן הצד, שהמים מג' מקואות נתפחו ונעלו קצת למעלה מכותלי מקואות מ' הטובלין ונתערבו המים ונעשו כמקוה אחד כיון דנפרצו זה לתוך זה למעלה ואפי' על רום כקליפת השום ועל רחב שפ"ה היו סגי ואף את"ל שנתחבר א' מהם לשאוב חחלה, אין בכך כלום, שהרי נתחבר את"כ לכשר, והפסולים אין פוסלין הכשר לפי שבאו בתוכו בהמשכה ז, אבל אם השאוב באמצע ומפסיק בין ב' הכשרי' אין מתערב הכשר עם הכשר, נשארו הכשרי' כשהיו, דלא מתוספי מידי ע"י הפסולים, והטובלין בתוכן נשארו טמאים, שלא טבלו אלא בכ' סאה. ומדאמר ברישא הטובלין טהורים, אלמא אף שנתערבו המים ע"י שיצאו למעלה מכותלי המקוה בשעת טבילתן לא מקרי וחילה, כיון שאין וחילתן כוחילת מעין אלא ע"י דחיקת הטובלים ה. וחוינא לרבוואתא שפרשו מתני' נוטפין שעשו וזחלין, שהיו לו מים נוטפין בגומא, ורצה להוליכם לגומא אחר לעשות מקוה, מוליכין ע"י מקל וקנה שהם פשוטי כ"ע ואינם מק"ט, ולא זו בלבד אפי' וב סומך המקל ומביא המים, דדוקא אם מביא המים בידו או ברגלו פסולין כדתנן בפרה ט אבל אם הוא סומך המקל בידו והמים עוברים על המקל לא טיפסלי, דהא חנן נמי י העבירם על עלי קנים כשרים, כיון שהעלים אינם מק"ט דברי ר"י, ור' יוסי אומר לא מבעי' זה וזכה, אלא אפי' טהור כיון דבר קבול טומאה הוא לא יסמוך המקל להביא המים, דבעינן היותו ע"י טהרה וכאן כח הסומך מק"ט, והא דתנן העבירם על עלי קנים כשרים, מיירי שהניחם שם קודם שבאו המים, וכשעברו כבר הסיר ידיו. וקשה למאן דמפרש הא דתני בחוספתא יא לגיון העובר ממקום למקום וזלפו בידיהם ג"ל למקוה כשר, ולא עוד אפי' עשו מקוה בתחלה כשר, אע"ג שבידיהם זלפו? שאני החם דתני לעיל מיני' הולכים עם הקרקע כשר, לגיון העובר וכו' כלומר שולפו בידיהם מים מן הנהר, אבל לא הביאם להדי' אל הגומא, אלא שהלכו המים עם הקרקע ומשם באו לגומא, אבל הכא מיירי שהוא עצמו מביא המים לגומא ע"י המקל. ולמאן דמפרש דהאי זלפו בידיהם וברגליהם לא קאי אבני ארם, אלא על הבהמות שרוכבין עליהם בעלי לגיון, בלא"ה אתי שפיר. — מקוה שיש בו מט"ס מכוונות יב וירדו שנים וטבלו זה אחר זה, הראשון טהור והשני טמא, שודאי חסר משעורו, ר' יהודה אומר אם היו רגליו של ראשון נוגעות במים אף השני טהור, ולא קי"ל כר"י דלא הוה חבור יג, הטביל בו את הסגום יד, פי' בגד צמר עב, וי"א כסות של המטה זו והעלהו, אם הו' מקצתו נוגע במים טהור טו. הכר וכסת של עור כיון שהגביה שפתותיהן מן המים, המים שבתוכן נעשים שאובין ופוסלין המקוה שלא היו בו אלא מט"ס מכוונות אם נפלו מהם ג"ל לחוכו, דכשהגביהם יש בהם ממי המקוה ונחשבו שאובין בכלי, כיצד יעשה מטבילין ומעלין דרך שוליהם, אם מוציאין בדרך זה כבר באו המים למקוה קודם שנפרדו ממנו, וה"ה אם מטביל במקוה מצומצם יורה גדולה זו מפני שמיטיו מקלחין, פי' אם הכניס יורה דרך שוליו למקוה מצומצם ופיה למעלה ובאו המים אל תוכה, המים האלו שבתוך היורה נעשים שאובין, שלפעמים צפה היורה מעט למעלה ונפרדה מן המקוה, וכשחזרו המים שבתוכו למקוה נפסל המקוה ע"י השאובין כיון שאין בו מט"ס שלמות והיורה לא נטהרה במקוה שלם יח. הקופץ למקוה מצומצם הרי זה מגונה, שפעמים המים נתוין לחוץ קודם שטבל, והטובל פעמים במקוה בצומצם, הרי זה מגונה, כלומר שירא שלא טבל כהוגן פעם א' לכך טובל פעם ב' יט והרי יש לחוש שעתה חסרו המים, אבל הטובל עצמו במקוה זה פעם א' נזהר למבול כראוי. מקוה שמימי

מורדים

נחל אשכול

ש"ס גדר בכלים שלא הוטבלו ומאי ומודים שהם גודר בכלים וטובל בהם? א זה דין חדש ולא שייך לדלעיל. ב פ"ד. ג מקואות פ"ג. ד דאי מעין כ"ס מכסיר הכל בהשקפה, ומ"ג דאיירי צי' לית צפו מ"ס צפ"א, דמ"ס מטרסין בבור כמ"ס רצו דף 133 ה ודוחק לומר דמתני' לא איירי אלא להכסיר המים אחר שהפסיקה החמה לאלת. ו פ"ו. ז וכ' הכ"אש כן מוכח מסיפא דמיירי דשאוב צלמנע ונתחבר אל הכסר והפסול נכנס לתוכו אפ"ה אחר המקואות כמו שהיו והכשרי' כשרי' לסקוות עליהם למלא שעורם, לפי שהפסולי' בהמשכה צלו ולא פסלו הכשרים. ה אבל מהרי"ק כ' ד"ל דאיירי במקואות צלו מן המעין דל"פ זחילה, אע"ג דאין מטטר אלא צמ"ס, כיון שהפסק ממעין, מ"מ זחילה ל"פ כדתנן פ"ה גל שנתלם מן הים וצו מ"ס ונפל על אדם טהור, כיון שבאו ממעין אע"ג שהגל זחל, אבל רצו כ' דף 120, 144 דגל לא מקרי זחל, וכל שהפסק מן המעין לכל דיניו כמקוה, לכן שפיר מדייק ממתני' דג' מקואות דזה לא מקרי זחילה. אבל להר"אש דס"ל צפ"ה גל הו' זחלין ומהני אף כשהפסק ממעין, יתכן פרקא דמהרי"ק, לכן לא הביא ראי' זו נגד המחמירים בכל זחילה, ושאר ראיות הביא גם הוא. ט פ"ו. י סס וער"אש ופי"מ לרמז"ס מקואות פ"ה מ"ס. יא פ"ד מקואות ועי' דף 129 יב מנסה פ"ו. יג כ' צ"י טעמייהו דרבנן דס"ל טופס ע"מ להטפוח לא הו' חבור במקוה, עי' גטין ט"ז וכ"כ ריב"ש, אבל סגים דנסמוך הו' חבור, מסוס שגלע הרבה מים. יד במקוה מ"ס מנומלמים ואח"כ טבל צו אדם וכגזיה סגוס קלת מן המקוה אבל מקלחו עדיין נוגע במים. טו ערוך. טז כרמז"ס דבהא אפי' ת"ק דר"י מודה. יז תוספתא פ"ו. יח אלא מורידה לתוכו דרך פיס, ולאו המים תמיד מחוברין עם מי המקוה ומעלה דרך שוליה כדי שלא ישארו צב מים צעליה ויחסר ממקוה, ש"ע סעי' ס"ג. יט דליכא לפרושי הטובל צ"פ לשתי טומאות

ונשני

ספר האשכול, הלכות מקואות.

מרודרים א, פי' כמו וירקעו את פחי הוהב שחרגומו ורדירו, שהמים דקין ונמוכים, ואף שיש בהם מ"ם אינם עמוקים שמונחים ברוחב ולא בגובה ואין בהם לכסות כל הגוף, כובש אפי' חבילי עצים וקנים כדי שיתפחו המים ויורד וטובל, כלומר אף שנראה כאלו נחלק המקוה ע"כ, דמ"מ נכנסו המים מצד זה לצד זה דרך החלל שבניהם ב. מחט שהיא נתונה על מעלת המערה ג פי' שיש מקוה במערה, הי' מולך ומביא במים, כיון שעבר הגל עליה טהורה, ומיירי שהגל עדיין מחובר קצת למקוה דגל אין בו מ"ם ומקוה לא מטהר כלים פחות מ"מ"ס, דכבר בטלי לרביעית דמקוה ד ואע"ג דנראה כווחל ואין טקוה מטהר בווחליו, כיון שהמים הולכין בלא"ה על מעלת המערה ושבין למקוה לא טקרי וחילה ה.

סא. גרסינן בפ"ק דערובין ו' אר"ה ב"א אמר רב שעורין חציצין ומחיצין הל"מ"ט, ואקשינן חציצין דאורייתא ניהו שנ' ורחץ במים את כל בשרו ו' שלא יהא דבר חוצץ בין בשרו למים, כי אצטרך הלכתא לשערו כדרבה ב"ד הונא דאמר ניטא א' קשורה חוצצת ה' ג' אינן חוצצות, ב' איני יודע. שערו נמי דאורייתא דתני' ורחץ במים את כל בשרו את הטפל לבשרו וזהו שער ט, כי אתא הלכתא לרובו ולמעוטו ולמקפיד ולאינו מקפיד וכדרכי יצחק דאמר דבר תורה י' רובו ומקפיד עליו חוצץ יא ושאינו מקפיד עליו אינו חוצץ, וגורו על רובו שאינו מקפיד משום רובו המקפיד ועל מעוט המקפיד משום רובו המקפיד יב, ולגורו נמי על מעוטו שאינו מקפיד משום מעוט המקפיד, אי נמי משום רובו שאינו מקפיד, היא גופא גורה ואנן ניקום ונגור גורה לגורה. למהיא מסקנא ליכא חציצה דאורייתא במעוט הגוף אפי' בהקפיד עליו. ואיכא לעיונא בהא מלחא דאמר בפ' התנוקת יג אמר רבא לעולם ילמד אדם בתוך ביתו שחהא אשה מדיחה בית קמטיה יד במים. מתיכתי בית הקמטים ובית הסתרים אין צריכין לביאת מים טז, נהי דביאת כים ל"ב ראוי לב"ט בעינן כדר' זירא דא' כ' הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו, ושאינו ר"לב בילה מעכבת, דתנן התם טז אם אמר הרי עלי מנחה של ס"א עשרון, טביא ס' בכלי אחד, והאחד בפני עצמו, וטעמא דס' יכול לבלול בכלי אחד, ס"א אינו יוכל לבלול והתורה אמרה בלולה, ופרך והא תנן אם לא בלל בשר, אר"ז כל הראוי לבילה א"ב מעכבת, ושאינו ראוי מעכבת בו. ואי איתא להאי דר"צ יז . . . והא דאמר רבה ב"ד הונא ניטא א' קשורה

נחל אשכול

ובשני זמינס, דהא תנן שני' שטבלו זא"ז השני טמא דודאי נתחסר. א תקואות ספ"ו. ב פי' הרע"ב, חבל הר"ש כי דמיירי שלא חלק המקוה לשנים ע"י חבילי עלים, דא"כ הו"ל כמקוה שחלקו צל וגרבייתו דאחר בחניניה כ"צ ללא עלתה טבילה, דכיון שחלקו אין שער לא צוה ולא צוה, אע"פי שהמים מחוברין בין אייר הנגרים, דהא ארעא כולא חלחולי מחלחלא ולא חשבינן כמחיצר חלא צעינן מ"ס. ולק"מ על הרב רבנו, דהא מסקינן התם חס חס יש חלל כשפ"ה צניסס מנטרפין, ובחבילי עלים מסתמא יש צניסס כשפ"ה, העירתי ליה ש"ך ס"ק ק"מ. וז' דהא הניח כלים וצניסס כשפ"ה להטפיח המקוה לא מפסל וכ"כ ש"ך דלא מקרי היתו עיי"ט דשעור המקוה בלא"ה חיתיה, ואף לר"ש דאוסר העמדה החילה דמק"ט, ה"ט שאם אין מעמידו ילאו המים ואין כאן מקוה, חבל הכא חית' לשעור מקוה, ואם שיחה ומשחטח עממו ויכל לטבול בלא"ה. ורחיטו צנ"ט שכ' אף זה מקרי הייה עיי"ט טומאה לרא"ה צנ"ט ריש שער ז"ן שכ' אפי' מקוה שיש בו מ"ס והמים מרודדין שאין גיפו עולה כאחת אין ראוי לטבול עד שיהיו המים ראויים לטבול, ואסור ליתן בהם שאובין עד שיהיו בהם כשעור זה חבל אין לפחות מ"מ"ס דמקוה מים משמע שעור גדול והיינו מ"ס עכ"ל הרא"ה והיא הוסיף ה"ה בכלים מקרי היתו עיי"ט דמק"ט. ושתי תשובות בדבר, חדא שכונת הרא"ה שאסור ליתן שאובין עד שיהיו כשעור הזה, ר"ל מ"ס, שהרי מסיים חבל אין לפחות מ"מ"ס, וכ"כ הרשב"א צמחמת: ואם צל לומר אע"פי שיש מ"ס אסור להוסיף חס המים מרודדים טעית הוא בידו שהרי שנינו ממלא צתחך עכ"ל ואין ספק שלא טעה הרא"ה צוה. ועוד חס שאובין פסלי צכה"ג, שאני שאובין דפסולין בגופן ובתוכן טבל, ומש"כ חס דוחק המקוה לעלות למעלה, המקוה כמו שסוף וכ"כ הש"ך ס"ק ק"ו וכל האחרונים חס סילון ממשיך מן מעין או מקוה למקום אחר לא מקרי היתו צטימאה שחבורו לכשר מצטל, חבל לענין מים היוצאי' מכלי דאית פסול שאובין לא מהני חבורן, ש"מ דסתמירו יותר צשאובין מהיתו עיי"ט. ג ספ"ו. ד פסמים י"ז. ה כ"כ הפרישה ואחרונים חלקו, חבל משום היתו עיי"ט אין פקפיק כיון שאינו טושה דבר צמקוס צצאו המים. ו דף ד' שעורין כגון כוית למלקוח וטומאה, חיליין צטבילה, מחילין כגון שחהא מחילה גובה יו"ד. ז צבעל קרי כ' צפ' מנרע וצנוסס הגמ' משויש ורחץ את כל בשרו צמים. ח דמיסהק שפיר ולא עיילו מיא צקשר, שלס אדוקות ז"צ: דלא מיהדקי עיילו, שחיס אינו יודע ועי' לקמן. ט וכיון דאחרבי לטבילה, אחרבי נמי למי'ה כצשרו. י הלמ"מ. יא לרש"י קאי על רוב שערו חס יש צרובו דבר חוץ עליו או שקשור רובו אחת אחת, ולשאר פוסקי' קאי נמי על הגוף, ומקפיד פרושו שמתעור על ליתלך זה. יב הואיל דהוי רוב דמי צמקת למי'ה דאור', וכן מעוט המקפיד דמי לדאור' צהקפדה, ושתי גזרות מדרבנן. יג מה ס"ז. יד בית השמי ובית הסתרים שלה. טו קדושין כ"ה יליף מדכ' צשרו מה צשרו מאצבראי אף כל מאצבראי, והקשו חס' א"כ איך מסיק דמ"מ ראוי לביאת מים צעינן מנ"ל? וי"ל משום דכ' ורחץ את כל בשרו (צבעל קרי) דמשמע אף צית הסתרים וכ' צז וידיו לא שטף צמים דילפינן מה ידיו מאצבראי אף כל מאצבראי וממעטין צית הסתרים, מ"מ כיון דכתיב כל מרביץ לכל הפחות שיהי' ראוי לביאת מים עכ"ל, ומי"ט פ' דבריהם, דצת"כ פ' מנרע אי' כן מדכ' צז וידיו לש"ב, מה ידיו מאצבראי וכ' למעוטי צ"ס. לפ"ז הדרשה צגמ' דקדושין מה צשרו מאצבראי לא מצשרו דרש, חלא הכינה מידיו לא שטף למדנו שפרש ורחץ צשרו דכ' גבי זב דוקא צאצבראי, וכיון דצבעל קרי כ' את כל צשרו מרביץ לכל הפחות שיהא ראוי לביאת מים, ומכ"ס צז. יז בן צוה חוס' סוכה וי"ו שהקשו כיון דאיכא הלבחא לחי'ה לרוב ומעוט, קרא את כל צשרו שלא יהא חוץ ל"ל, וי"ל דאצטרך לבית הסתרי' כדאמ' צקדושין עכ"ל חא"ל שכונתס למה דאמר סס דמעטוינן צ"ס מצשרו, מה צשרו מאצבראי, דאכתי חיקטי קושי' פ"י דצהדי' דרשינן צצרייתא מצשרו שלא יהא דבר חוץ, חלא כונתס האי שלא יהא דבר חוץ דילף מורחץ את כל צשרו קאי דוקא על צ"סם שלא יהא צו חיל'ה דראוי לצ"מ צעינן כמ"ס חוס' צקדושין דילפינן מלת כל צשרו (דמכל למוד בלא צשרו לא ידענו מידיו). טז מנחות ק"ג. יז חסר, ואפשר שז"ל איך אפשר שמ"ה צת נריך צ"סם ראוי לצ"מ ומי'ה פוסלת, כל צ"סם לא היו חלא מעוט הגוף ואפי'

ספר האשכול, הלכות מקואות.

קשורה חוצצת, לא א' בלבד קאמר, דמעוטו וא"מ עליו אפי' מדרבנן אין חוצץ, אלא כלומר הרבה שערות קשורות אחת אל אחת עד שדרכה להקפיד בכך, ג' אינה חוצצת לפי שאם ג' נקשרות בחד קשר אין הקשר מהודק ואינו מונע המים מלכבא שם, ושחים אינו יודע ופליגי עליו ר"ו בפ' התנוקת א' ואמר אין לנו אלא א'. ונ' דהלכה כר"ו דהלכתא כותי' אפי' לגבי רב ושמואל ועוד דמידי דרבנן הוא ב' ופרושא דנימא א' קשורה, אפי' קשורה בעצמה חוצצת, וכן אם נקשרה עם חברתה, דלא עיילי מיא בהאי קשר, אבל אם ב' שערות נקשרות בקשר א' בפני עצמן, לא זה לעומת זה, אלא נטל ב' שערות כחוט א' וקשרם, או שקשר ב' שערות שעשאן חוט א' עם ב' שערות אחרות כמעשה עבות אין כאן חציצה דעיילי בהו מיא ג'. ובתשו' הגאונים: מה שאמרו רובו ומקפיד עליו חוצץ מ"הת רוב הגוף נדון בפ"ע, ורוב שער נדון בפ"ע, שרוב הגוף בלא שער, ורוב שער בלא הגוף אי מקפיד עליו חוצץ מ"הת ד, וטעמייהו דאית לן חרי קראי לחציצה, דמרבין שער מאת הטפל לבשרו, ואתא הל"מ דרובו ומקפיד חוצץ אבשרו לחוד ושער לחוד, וה"נ משמע מדסמך למימרא דרבה ב"ר הונא ה' נימא א' קשורה חוצצת הא דר"י ד"ת רובו ומקפיד חוצץ, דאשמעינן דאשערו נמי קאי. ומדאמרין ב"הם בעינן דאוי לב"מ, לפיכך צריכה לבדוק כל קמטיה שלא יהא שם דבר חוצץ. ואם נמצא אחר טבילתא דבר חוצץ בהם צריכה לחזור ולטבול דא"ר יצחק ו מעשה בשפחתו ש"ר שטבלה ונמצא עצם חוצץ בין שניה והצריכה רבי טבילה אחרת. מיהו דוקא דבר המיהדק כעצם, אבל טאי דלא מהידק אינו חוצץ ששנינו ו נתנה

נחל אשכול

מקפיד א"ח? ודומק לומר שהכונה שחלינה צ"ס הם מורק להסלים לרוב שאר הגוף. אחת שחלינה צשער דלמדנו דחין מורמך אכ"כ אפשר לומר כשהוא צשטח רוב הגוף, או כו"ס הרמז"ס פ"צ דמקואות דשער מנטרף עם שאר הגוף לרוב לענין חלינה. אבל מדכ' הרמז"ס כן גבי שער ולא גבי צ"ס, ש"מ דס"ל דאף שאין חלינה בכל הגוף אלא שצ"ס א"ר לצ"מ חוץ מ"הת. והגאונים ס"ל השער דבר צפ"ע הוא ונדון לפי רובו (ולריטב"א צברוזין רש"י כגאונים ס"ל דשער נדון צפ"ע צברוזו ומקפיד, אבל ס"ל נמי דצשער צפ"ע צברוזו ומקפיד ומילק על חוס' הפרשו דברי רש"י כאלו ס"ל צשער אפי' מעוט חוץ) ואפשר שחוקר קושיטו דחלינה צ"ס הם דמשמע שהוא מ"הת יאל לרש"י דרובו ומקפיד דר"י לאו צשער אחרת אלא צשער, וקושי' חוס' אי הלכתא על שערו לצד ל"ל אח כל צשרו לשערו דנוכל למילק הכל מהלכה לק"מ, עקר דין חלינה צשער צשד"י, והפרטים כלמ"מ, ונ"מ דבמיר נ"ו אי שאין למדין ק"ו מהלכה וכ' הכריתות ה"ה שאר יג"מ, וכן להפך אין למדין הלכה ע"י יג"מ מקרא, ומטעם זה הרבה דברי נאמר' בהלכה, ואם כל עקר חלינה צשער ה"י הלכה, ליכא למילק מינה לשאר דברים דלריבין ללמוד, ועתים' סוטה כ"ח ע"צ דהלמ"מ מורה כיצד יש ללמוד מקרא, וכ"כ ראב"ן דף ק"ג (בדף ס' פרש כרש"י ר"י דוקא צשער אחרת) כי אנטריך הלכתא דר"י כלומר קרא דמרבה שער לחלינה הו"א אפי' נימא א' קשורה, אחת הלכתא לפרושי קרא, דלאו צימח א' קשורה אלא צברוז נימות ומקפיד, ור"י דאמר דבר ח' פי' חלינה שער דקרא כך הוא צהלמ"מ רובו ומקפיד עכ"ל וכיון דהלמ"מ על שער קאי, עדיין לא ידענו שעור חלינה צשער, ומסביר נאמר מדק"י"ל, מיר מ"ב, צכ"הכ רובו ככולו, דוקא רוב חוץ ואין חלק בין מקפיד לא"מ אבל מעוט א"ח, אך מדמסיק בקדושין ודה דצ"ס צעינן ראווי לצ"מ וכ' חוס' דילף מדכ' כל צשרו כמ"ס צסמוך א"כ מוכח דאפי' מעוט צשער חוץ כקושיטו, וקושי' חוס' דצמ"ס דגבי צשער ח"מ, ל"ק לרש"י דגבי צבוס בגד לא כ' כל לרבות צ"ס, ואין ספק דה"ט נמי דגבי כלים לא צעינן ראווי לצ"מ כמ"ס ר"ש ור"אש מקואות פ"ג, מ"ה. וכיון דליכא קרא בכלים דלייק מיי' דמעוט חוץ הדרן לכללא צ"הכ רובו ככולו. אבל אי לא ידיען דצ"ס הם נמי מעכבא חלינה מ"הת, צשער נמי הוי אמרינן מעוט א"ח, והשתא י"ל המקסן בקדושין ודה דלא ידע דחלינה צ"ס מעכב' ס"ל הא דר"י ד"ת צעינן רובו ומקפיד אצער נמי קאי, דמעוט א"ח, להכי פריך צביחות ע"מ לר"י נמי כולו חוץ, אבל לא ר"ה להקשות כקושי' חוס' על רש"י צשרו מי אמר, דס"ל דאפשר דר"י נמי צשרו אמר, כך נ' ליכא שטח רש"י. — והראב"ד פ' א"ס לא הדימה צ"ס ואמר טבילה לא מנאה ד"ח עלתה לה, ואפי' אי מנאה אחר ט' ד"ח ואכלה או נתעסקה צינחיס צצשילין חלין להקל, והאחרונים פרשו טעמי, דאי הוי עליו קודם ט' מים שוטפין אוחו והש"ך ס"ק ל"ב כ' כיון שאין לריבין לביאת מים חלין להקל. ולא הצנתי דעכ"פ חלינה פוסלת צ"ס הם. ונ"ל דצברוז פעמים א"ס נמלא דבר החוץ על צשרו אינו כופח וטיט היון שמחזיק כ"כ צשער עד שנאמר צברוז שהמים א"ח ליגע צשער שחמיו, שאדרבה דרך המים ליכנס גס סס ואף אי לא צאו לשם מ"מ אפשר להם לדחיק וראוי המקום לביאת מים, אבל צשאר הגוף דנענין ודאי סיבאו המים לשם, כל דאיכא חוץ מיישין שלא צאו, אף שאפשר להכנס סס. מיהו אפשר דס"ל כריטב"א ורש"א בקדושין דהא דראוי לצ"מ צעינן מדרבנן הו"א, הו"איל ולענין ט' דינו כגלוי כדאי' בקדושין לענין לשון, ומלכד שמוכה כן מקושיטו כיון דמעוט א"ח מ"הת יש ראי' ליה מפ"י דמקואות כל ידות הכלים ועתיד לקוץ מציבילין ע"מ המדה והשאר א"ל טבילה דכ"הע לתוך כחוקר דמי, ותמהו הרא"ש ור"ש דהי דצ"ס לא צעינן צ"מ ראווי לצ"מ צעינן. ולת"ס ריטב"א נימא דוקא צאדס הממירו רבין ועתים' חולין ע"ג שדמקו ליכא. מיהו נ' ליכא קושיטו צא"א, דמה דא' מעוט צשר א"ח מ"הת, דוקא א"ס צא כל הגוף צמיס ואיכא טיט צזרעו, מ"הת אמרינן דצטל לגבי גופו, וכל גופו צא צמיס, אבל ודאי א"ס אצט א' חוץ למים א"ט טבילה, דלמדנו מוצא השמש וטהר שיטבל כל גופו צפ"א, וא"ס צ"ס ע"י סחימת הקמטים לא יוכלו המים לצא שם הוי כאלו כל החללים חין למים, וכשלמדנו מקרא דלריבין ראווי לצ"מ, הכוונה שלא יסגר צ"ס צכח עד שא"א למים לצוא שם דהוי כאלו החללים חוץ לחקוה, אבל אין זה מטעם חלינה, שא"ס לא סגרו והמים ראוים לצא שם רק שופלים שם ע"ג לילוך, ודאי לא חוין מ"הת דצמעוט הגוף א"ח. וכיון דעכ"פ נריך צ"ס ראווי לצ"מ מ"הת אסרו חכמים אפי' דבר החוץ, אע"פ שהמים ראוים לצוא על דבר החוץ כמעשה צשפחתו ש"ר קדושין כ"ה. ונ"מ שא"ס צ"ס א"ר לצ"מ כגון צסגר פיו, מ"הת אין טבילה, אבל א"ס לא סגר ונמלא א"כ דבר חוץ, מ"הת טבילתה כשרה דה"י ראווי לצ"מ. וסרה קושיטו ומיישב מה שמקיל הראב"ד צספק. א נדה ס"ז. ב דע צסוכה ג' רבה צ"ח אמר צ' אינו יודע, א"כ ודאי הלכה כר"ו שה"י רבו צ"י. ג כפי' הב"ח. ד רמז"ס חולק. ה נדה ס"ה. ו סס ס"ז. ז מקואות פ"ח וכן שאר דינים שמוציא צסמוך. מט'

ספר האשכול, הלכות מקואות.

נתנה מעות בפיה וטבלה טהורה מטומאה א אבל טמאה אגב רוקה ב. נתנה שיערה בפיה ועי"כ לא באו המים על שיערה כאלו לא טבלה ג קפצתה ידה ד או קרצה שפתותיה ה כאלו לא טבלה. האוחז באדם וכלים ומטבילן טמאים ו, ואם הדיח האוחז ידו במים טהורים, שמים שעל ידיו נטהרו במי מקוה ז ובמקום אחיות ידו קדמו המים. ר"ש אומר ירפה ידיו עד שיבואו בהם מים. איכא מאן דמפרש ר"ש מחמיר ולא סמך אהדיח שצריך לרפות ידיו, ולת"ק די אם הדיח וכ"ש אם מרפה, וי"א לת"ק לא מהני מרפה דגורנין דלטא לא ירפה. מיהו גורה זו לא מצינו, אדרבה שאמרו בפ' ח לא תצא אשה לא ט, אלמא די אם תרפס ול"ג אטו לא תרפס, ובתוספתא י השירין ונומים והקטלאות והטבעות אוצין יא חוצצין, רפין אין חוצצין, אלמא ל"ג רפויים אטו דחוקין, ובפ' החולץ יב מניטין עבדיה דרב אשי בעי לאטבולי לשם עבודת, מסריה נהליה לרבינא ולרב אחא יג אמר להו הוו דמיניכי קבעית ל"י יד. . . חוינן דלא גורנין רפוי אטו מהודק, דדוחק לומר כל הני ס"ל כר"ש ולא כת"ק דהלכתא כותי, אלא ודאי לת"ק נמי מהני אם מרפה ידו טו.

סב. אלו חוצצין בכלים הופת והטור בכלי זכוכית טז בין בפנים ובין בחוץ, על השולחן ועל הטבלא ועל הדרגש, והיא מטה קמנה, על הנקיים חוצצין, על הבלוסין, פי' המלובלבים א"ח, דלא קפדי עליהו. ומה"ט אמרינן על מטות בעל הבית חוצץ דקפיד, על של עני א"ח, על אכופ יז של בעל בית חוצץ ועל של וקקין יח א"ח, על המרדעת יט חוצץ רשבג"א עד כאמר האיטלקי כ ומרדעת דחוצץ דוקא אם עובר הליכלוך או הרבב טב' צדדיו כא והוא דאמר חוצצין ופת ומור מידי אחרניא לא, ה"ט דזכוכית חלק ושאר דברים הנדבקין בו נופלין מאליהו ואין אדם מקפיד על ליכלוך שאינו מתקיים, אבל ופת ומור מהידיקי וכל הציצה בהקפדה תלי' כב. על הבגדים כג מצד א' אינו חוצץ, עבר בב' צדדים חוצץ, ר' יוסי אומר של בנאים, כלומר ת"ח שעוסקי' בבנינו של עולם וקפדי על ליכלוך ורבב כד' שכבגה, מצד א', ושל בור טב' צדדים, דבור נמי קפיד אם הרבב טע"לע. ובפ' דם חטאת כה רבב על בגדו חוצץ ואם מ"ר רבב הוא א"ח, דם על בגדו חוצץ, ואם טבח הוא א"ח, וכן רבב על בשרו חוצץ, ואם מוכר רבב הוא א"ח. לפיכך נשים הצובעות עצמן ונשתייר בשעת טבילה כו. . . מטפחת של ופתין, פי' ופתיה חביות, או מתעסקין בופת, ושל יוצרים ושל מפסלי אילנות כז, אין חוצצין הלכלוכים שבמטפחת דלא קפדי, זה הכלל כל המקפיד עליו חוצץ ושאינו ט' א"ח, ומדתני כל המקפיד משמע אפי' שאר ב"א אין מקפידין והוא מקפיד חוצץ כח. כל ידות הכלים

נחל אשכול

א מנ' נדה ומוחרת לזעלה. ב שרוק של נדה נתלם על המעות והיא נגעה זו עתי"ט דטמאה משום מגע נדה. ג אבל משום ז"ס יוכא דמים רחיים לזוח חל פיה דשטר אינו מונץ דלא מיהדק אס אינו מסוכך בזיעה. ד כפתה אלזעוניה לחך היד ולא זלזו מים בכל מקומות סבד. ה שחמק' עליונה על החמטונה יומר ממה שרגילה ולא זלזו מים בכל שטח החמטונה. ו דמקום שאוחז לא זלזו המים. ז ומשמע שאין לר"ך להדיח זמני מקוה כט"ו ז"ס' ק"כ אבל ס"ך ורמ"א כ' דוקא זמני מקוה. ח שבת ג"ז, מקלת רחיותיו ברשבג"א. ט ל"ג: לא זכוטי למר ולא זכ"פ ולא זרעוטה שברחשה ולא חטבל זכס עד שתרפס. י מ' מקואות. יא דמוקים מלשון והטוגשים אלים ובמסנה מקואות פ"ט תפלה ש"ר זומן שהיא הוליה פר"ש כמו אוליה, דוחק. יב יצמות מ"ו. יג הס יטבנוהו לשם עבדות. יד מיהדס אבקסנו שחמס חמטוהו שלא יקדים ויחמר אני טובל עלמני לשם זן חורין, דר"א קנהו מן נכרי ולא קנה חלח זכותו של נכרי וככרי אין לו זכות בגוף נכרי אחר ולה קנהו חלח למעשה ידיו לכך אס הקדים וטבל עלמנו לשם ז"ס הרי הוא ז"ס. והספר חסר כאן ונ"ל: רמו ניה חרויסה (חבל) זנוואריה וארפו לי' ולימנמו ליה (לחבל הי' ענינה כשרויים מושכין החבל בחווק דוחק הליואר וכשאין מושכין הוא רפוי והמים נכוסים תחתיו) ארפו לי' כי היכא דלא להוי חנינה, לימנמו ליה כי היכא דלא נקדים ולימא לשם ז"ס אני טובל. (וק"ק לי ה' אמרינן סס שאח"כ נתנו כלי מלא טיט על ראשו וכן זש"ע רס"ו להחזיקו זו כעבד, ואמאי, כיון שהס טבלוהו נסס עבד, והוא לא חמר נסס ז"סו. ומלאתי זנומק"י לרוחא דמלתא עשו להחזיקו עבד זפני כל). טז ולרמז"ס ורמז"ן לא מהני מרפה ידו ועי' זדק הבית שמחלק. טז מקואות פ"ט, ובשבת ט"ו אמרינן כתי זכוכית שייגהו רבנן ככ"ח הואיל שחמלת זרייתן מן החול ככ"ח וגזרו עליהס עומאה, ופריך מעתה לא יסי' לסס ט' זמקוה, וחקן אלו חולנין הזפת בכלי זכוכית, מתני' ר"מ הית, ומיירי בכלי זכוכית נקב וסתמו זחצר ולר"מ דהולך אחר המעמיד דיו זמתכות, ואס חזר ונטמח לריך זבינה זמתכת. והרמז"ס פ' כלי זכוכית אין לו טהרה זמקוה, ואפ"ה הביא פ"ג מקואות אלו חולנין בכלי זכוכית? ונ"ל דתוס' הקשו למה מוקי כר"מ, לרבנן נמי נהי דאין לו טהרה זמומאה, דלמא איירי בכלים סנוקסין מן עכו"ס שגריכין ט', וכ' מהרש"א נמאי דפריך ה"ס לקמן אי ככ"ח שייגהו לא ליטמא מגבן, ומשי כיון דנשתברו יס לסס חקנה זבהכה, שוייגהו זמתכות, ח"כ מעיקרה לא ס"ד קן. ור"ל דבע"ז ע"ה אי' ה' דכלי זכוכית לריכין ט' זנלקס מעכו"ס, אמר ר"א הואיל ויש נהס חקנה זבהכה שוייגהו זמתכות. להכי נחמל דס"ס לא אפשר לאוקמי כרבנן ובנלקס מן עכו"ס דאכתי לא ידענא דבעי זכוכית ט' זנלקס מעכו"ס דהסזרנא שוייגהו זמתכות כיון שיש להס חקנה עדיין לא ס"ד, וע"כ מוקי מתני' כר"מ, אבל למאי דמסיק דזכוכית זממח מגזו דשווייגהו זמתכת, כיון שיש להס חקנה, זמילא מה"ט זעו נמי ט' כשנלקמו מעכו"ס זמתכת, וזכוכילה זו חנינה זמעכבת וחת' מתני' כרבנן ומיירי זנלקס מעכו"ס. יז כמו אובך שמימין על החמור. יח נושאי נדות חקין על האובך שאין מקפידין על לנלוך. יט אובך שלזכס חמור כדי להחמס, שבת ג"ז וק"ד. כ והוא ד' שיערות עתי"ט. כא שבת קי"ד. כב רש"י סס ט"ו. כג מקואות ספ"ט. כד משומן ומלג, ות"ח מקפיד דאר"ו ת"ח שומל רבב טל בגדו חייב מיחה, שבת קי"ד. כה זכמים ג"מ. כו ג"ל אינו מונץ, כי הוא נוי להס ואינה מקפדת שעתהו זמתכוון, ר"אס מקואות סכ"ז, ומסיים ועוד שאין זו ממש חלח מוחתא זעלמא. כז כורחים ענפים מחילין כדי שיגדלו זרווח שאר ענפים. כח אפשר מדתני זלשון יחיד כל המקפיד ונח זג"ר זכשון כל הפסולים ששחטו, כ"הפ שחלקו זכמים פ"ג ו'. מיהו גס להפך אס רוב ז"ל מקפידים והוא אינו מקפיד חונץ דאמרין זטלה דעתו זכ"ח, וחל"כ נתת דבריך נשעורין זכ"ח זרמז"ס וטור, ומוכר רבב וטבת שחני,

ספר האשכול, הלכות מקואות.

הכלים א' שהכניסן שלא כדרך ב' או שהכניסן כדרך ב' ולא מירק ג' פי' לא גמר הכנסתן, או שמרקן, ונשברו ד' שהרי אלו חוצצין, והני' בתוספתא הא דאמרי נשברו חוצצין, הוקא אם אין משתמשין עוד מעין מלאכתן הראשונה. כלי שהטבילו דרך פיו כאלו לא טבל ה', הטבילו כדרך בלא זבורית, פי' שלא הטביל בית יד שלו, וי"א כלי שאין לו אלא נקב א' וצוארו ארוך שאין המים נכנסים בו מפני אויר שיש בו, צריך שיטנו על צדו, כדי שיבוא המים בחללו ו'. ואם פיו רחב כשפ"ה לא צריך, ואם מטלאו מים קודם שיכניסנו למקוה, נמי ל"צ להטותו, שהמים מהוברים למי מקוה ונטהרים בהשקה ו'. כלי שהוא צר מכאן ומכאן ורחב באמצע אינו טהור עד שיטנו על צדו, שבלא"ה אין המים באים בחללו, צלוחית שפיה שוקע אינה טהורה עד שינקבה מצדה, קלטרין הדיוטות, פי' כלי שמניחין בו הדיו ופיו שוקע בתוכו, כדי שלא ישפך הדיו אפי' אם נופל לארץ על פיו, אם מטבילו כדרך אין המים נכנסין בחלל שבפנים, שהמסגרת סביב החלל הפנימי מעכב, לפיכך אינה טהורה עד שינקבה מצדה. כל ידות הכלים שהן ארוכין ועתיד לקוצץ, מטבילין עד מקום המדה ואין צריך לטבול מה שרוצה לתחוך, דכל העומד לתחוך כחתוך דמי ח' (גליון ויש מי שאומר דצריך להטביל כולו, דר"ט ור' יהודה הלכה כר"י, והספר פסק כר"ט ועט"י דשנאה בלשון חכמים ט) . . . חסר, ע' דף 159.

סג. אחת מתקנת עזרא י' שתהי' אשה חופפת וטובלת ומ"הת בעיוני סגי יא' והוא תקן חפיפה במסרק. ואמרינן בגמ' יב' אמר רבא אשה לא תחוף שערה לא בנתר יג' ולא באהל, נתר מקטף מויא, פי' שנתק השער, וכי מקטף מויא מאי הוי? דלמא דקטיני מסתבכי בין אריכי ומקטר חד מיניה ולא עיילי בהו מיא יד' ואהל סריך מויא, פי' מסתבך השער. אמר אמימר משמ"י דרבא אשה לא תחוף אלא בחמין, ואפי' בחמי חמה, אבל בקרירי לא, דמשרי מויא, פי' מקשין השער ואין לכלוך עובר, תרגום קורה שריחא. ורבנן הננאל גרס אשה לא תחוף בקרירי ואפי' בחמי חמה לא טו' ור"י צ"ג' לא תחוף אלא בחמין אפי' בחמי חמין דמשרי מויא ופ"י משרי סתירין ופותחין השער כההיא שרי שקיך ואכול נהמא טז'. ויש מקשין על ר"ח מהא דאמר פ' כל שעה יז' לא תלוש לא בחמין ולא בחמי החמה אלמא חמי חמה לענין חמימות לחמי אור משינון, ואין זה קוש' נהו דמתחמץ בחמי חמה מ"ט איכא לטימר דמתקשין השערות. אמר רבא לעולם ילמד אדם בתוך ביתו שתהא אשה מדיחה קודם טבילה קמטיה וב"הם שלה שיהיו ראויים לב"ט. ואלו חוצצין באדם יח' חוטי צמר וחוטי פשתן והרצועות שבראש הבנות שמקלעות בהן שערן שמונעות המים מלבוא בשער, רי"א של צמר ושל שער אינם חוצצין, ואין הלכה כר"י בחוטי צמר, אבל בחוטי שער מודי רבנן דאין חוצצין כד' פ' במה אשה יט'. קלקי הלב כ' והוקן וב"הם שבאשה, פי' השער שעל ב"הם שמסתבך ע"י זיעה וליכילוכים באותו מקום הוי חציצה. ויש מי שאומר דב"הם דנקט במתני' ב"הם ממש שצריכה לפתחן שיבואו בהם מים כא', וליתא דבתוספתא ר"ש שזורי אומר ב"הם כנשואה חוצץ, בפנויה א"ח, דנשואה מקפדת שלא תתגנה על בעלה, והכי חנן לקטן כב' אלו שאין חוצצין קלקי הראש ובית השחי וב"הם באיש כג'. ודאמרינן חוטי חוצצין בשער, ה"ה בבשר הגוף,

חוי

נחל אשכול

דגס סאר צ"א, בני אוחו אומות אין מקפדין צ"י. א מקואות פ"י. ב שהכניסן עקיס שאין דרכו לעמוד בקתא או צבית ית. ג כמו מירק אחר שמיטה ע"י יומת ל"ח. ד נשברו היות, ה' ה' עומדת בקתא, וכיון שנסבר נריך להטילו מן הקתא ולחקנו להכי הוי הסבר חלינה. ה' בתחלת כניסתו במים כופסו על פיו, אין המים נכנסים נמטלה עד שזונו עד שיטנו, וכ' תי"ט חס' לא שפיו רחב מאלו וכ"כ צ"י והמחרונים חלקו. ו' ולפרוש ח' ל"ל צבית יד הוח' צלופן סלג יבא מים צו עד שיטנו ר"ס. ז' וכ"כ הר"אש. ח' מקואות פ"י, חולין ע"ג, ולא הוי חלינה לתקום הסתך, דהוי צ"הם דכלים, חע"ג דגבי מדס צעין רחוי לצ"ח, צכלים לא צעין ער"ם ולעיל דף 150. ודע שלא צכל מירי חמירין כל העומד לח' כסחוך דמי, ע"י שער המוך פ"ד דגרוטין ופ"ה דמעילה ה"י וס"ח. ט' בתקואות פ"י חן ידות סעמיד לקוץ מטביל עד תקום המדה ר' יהוד' חמר עד שיטביל כונו, וס"ק היינו ר"ח, דבחולין ע"ג חמירין כל העומד לחסוך כח"ד כמלן כר"ח דתן כל ידות הכנים וכי' עד תקום המדה דברי ר' חמיר ר"י חומר עד שיטביל כונו (הג' בגמ' וחקמים ח' עד שיטביל כונו צביות, דבתוספתא ותוספ' ג' ר' יהודה, וחו ח' חכמים פניגי חר"ח לחס' פסקו כ"הם כר"ח) וכיון דר"ח ור"י הלכה כר"י, ערוצין מ"י, ה"י לריך נהטביל כונו כר"י. ומ"ס הגליון: והספר וכו' ר"ל האשכול פ' כת"ק חע"ג דר"ח הוא, כיון דמתני' לא נזכר ר"ח, מלח סתם שנתה רבי לרישא, כמו חכמים ס"ג כן, דומי' להא דחולין פ"ה ראה רבי דבריו של ר"ח צמו"ב וסגולו צנטין חכמים, וחע"ג דסתם חלג' צהדי' וחכמים והכח צלסן ת"ק נטה, מ"ח סתם ת"ק רצון ער"אש פ"ד דפסחים ס"י ח"ח. י' צ"ק פ"ב. חופפת שערך צמחרק מסוס חלינה. יא' שחרחה סלג יב' צהם קשר וליכלוך החוץ. יב' נהה ס"ו. יג' פרס"י שבת פ"ט נטרחה, נויגעהלנך צל"ח וע' ערוך ורמז"ס רפ"ב דמס' כלים וי"א שהוא קריידע צל"ח. יד' טעם זה מינו צגמ' חלל משלחות, סהרמז"ד הביא כן צשמו ובשנחתות סגו פ' חמרי חינונו. טו' שלחות פ' חמרי לא תחוף חלל צמחין ומפי' צמחי חמה מסוס קרירי ומיסרך מוח ולא עיילו צכו מוח וכגיס בעל שללח ס' סל"ל חפי' צמחי חמה לא, סס"ל כר"ח, וליתא סהרמז"ד הביא לטון רב חמה לא תחוף חלל צמחין ומפי' צמחי חמה דמחמי משרי מוח (לפי' הר"ן חמירין השער סלח יסתר זה צזה) וקרירי מססככי מוח עכ"ל וכך לריבין נהגיס שחנחות שלפנינו, ועוד רח"י דרי"ף וס"ג דגרידי צחר שלחות, ח' לא פליגי עלי', צהדי' נקטי נטון הסלחות סהביא רחצ"ד מלח צמונה. ועוד סרצנו מדקדק צעין זה כצמחין ולא הביא חולק צדין חלל ר"ח ולא ר"ח משצמח. טז' פתח פ"ך וחלו שבת קי"ב. יז' פסחי' ת"צ וכך הקסה ר"אש. יח' מקואות פ"ט. יט' שבת ל"ו. כ' שער צמחוס נגד סלג' סוסחנך. כא' דעת ר"ח צדה ס"ז דמתני' דמקואות מיירי לטהרות ולריך צב"הם ביחח מים והא דחמר צדה ס"ז צ"הם ח"ל חלל רחוי לצ"ח לצענה לחמר, וע"י כ' רצנו צמווך דליתא דהא צמתני' דמקואות ובתוספתא מחלק צין פנוי' לנשואה וצין חיש לנשה, דנשואה מקפדת מ' בעלה, ואי לטהרות לריך צ"הם צ"ח מוח, אין סברה לחלק, חלל וחלי לחו מצ"הם עלמו מיירי חלל מהסער סעלוי סנשואה מקפדת על הסוך והליכלוך סס סלח חתגנה על בעלה. כב' מקואות פ"ט מ"ג. כג' וכ' הר"ס צית ססחי צמוס נקט דהוי צכלל צ"הם

חוץ מחוטין שבצווארה שאינה מהדקה יפה שלא תהא חונקת עצמה א אבל קטלא ב חוצצת. ותו תנן ג ליפלוף שהוץ לעין חוצץ, ובסיפא קחני ליפלוף שבעין א"ח ולא מפליג בין לח ליבש, אבל בפ' התנוקת ד אמר מר עוקבא ליפלוף שבעין לח א"ח יבש חוצץ, אלמא אפי' בעין גופא יבש חוצץ, ומינה הא דקחני רישא ליפלוף שחוץ לעין חוצץ אפי' לח נמי חוצץ ה ויש מי שאומר ד מ"ש מר עוקבא לח א"ח יבש חוצץ הכי פרושא כל ליפלוף שבעין עצמו הוא לח שאין דמעת העין מניחתו ליבש וכל חוץ לעין מתיבש וחוצץ. ושעור יבשות מפרש בנמ' משיחיל לירק. גליד שחוץ למכה חוצץ, פי' ריר היוצא ממכה ומתיבש כגליד, ואימתי נקרא יבש שחוץ לאחר ג' ימים דאמר רמי ב"ה ז האי ריבדא דכסילחא, פי' מכה של הקות דם שדרכה להעלות גליד כל ג' ימים לא חייץ ח אע"פי שהוא חוץ למכה, מכאן ואילך חייץ שנקרש ונעשה קשה, ודקחני סיפא ט גלד שעל המכה א"ח, פרושו מה שבתוך המכה כך פרושו מקצת רבואתא י, אבל ג' הספרים גלד שעל המכה א"ח לא משמע הכי, ויותר נ' הא דאמר ברישא דמתני' גלד שחוץ למכה חוצץ, היינו מה שאינו ע"פי המכה אלא בסביבותיה וא . . . ורטיה שעל המכה יב חוצצת אפי' היא מעט שרוב ב"א מקפידין ואין מניחין רטי'. שרף היבש חוצץ, לח א"ח. גלדי צואה היבשים על בשרו, ובצק שתחת הצפורן אפי' כנגד הבשר, והמלמולין יג חוצצין, אבל לכלוכי צואה שעל בשרו שהם לחין, וצואה שתחת הצפורן א"ח, וי"א דוקא בלחה אבל יבשה חוצצת יד. ותני' בחוספתא צואה שתחת הצפורן שלא כנגד הבשר טו חוצץ. ורוב נשים אין מבהינות מה שחוץ לבשר או כנגד הבשר לפיכך טז . . . צפורן המדולדלת א"ח. ובחוספתא ר' יונתן יז בן יוסף צפורן שפירשה רובה אינה חוצצת משמע פרשה מעוטה חוצצת יח. האבר והבשר המדולדלים באדם חוצצין יט. דם יבש שע"ג המכה והכחול שבעין הרי אלו אין חוצצין כ. הריז כא והדבש והחלב ושרף התאנה ושרף השקמה ושרף החרוב יבשים חוצצין, לחים א"ח, ושאר כל השרפים בין לחים בין יבשים חוצצין מפני שהם שטף לכלוכי פירות כב. ותו תנן טיט היון וטיט היוצרים וגץ יוני חוצצין, איזה טיט היון זה טיט הבורות שנ' ויעלני מבור שאון מטיט היון, טיט היוצרים כמשמעו, גץ יוני אלו יתדות הדרכים, פי' טיט הדרכים כימות הגשמים שמתמעך ע"י רגלי ב"א, כשהוא לח נקרא גץ יוני, וכששפתי הגומות יבשות נקראו יתדות הדרכים, שקשה להלוך עליהם כעל גבי יתדות כג ואלו הטיטין חוצצין אפי' לחין כד ואין טובלין בהם כה ואין מטבילין בהם, ושאר כל הטיט מטבילין בו כשהוא לח כו, ולא יטבל באבק שעל רגליו ובדיעבד כז . . . אבל בחוספתא כח היו רגליו מלאות אבק וטבל במקוה שיש בו ט"ס טמא, שפשוף או שטבל בחטין טהור. — לא יטביל את הקומקמות בפחטין, פי' כלי נחשת שטחמטין בו מים ומחמת השלהבת מתדבק סביב בעין פחטין, אלא צריך שפשוף להסיר הפחטין ואם הטבילו בחטין טהור כט. — אמר רב חייה ב"א ל נדה שאין לה בגדים מערמט וטובלת בבגדיה, מעטא דלא מהידיקי כ"כ שלא יכנסו המים תחתיה, והא דקחני מערמט דביו"ט איירי, ואין לה בגדים טהורים ללבוש אחרי טהרתה, ואי טבלה ערומה אסור לה להטביל בגדי' אח"כ, שאין טובלין כלים ביו"ט, אבל אדם מותר לטבול בשבת ויו"ט דנראה כמיקר, לכך טובלת בבגדים שעליה, דלא מוכח מלחא שטובלת בבגדיה, דנ' דלטבילת עצמה נכנסת. האי לישאנא ודאי משמע דלכתחלה שריא לטבול בבגדיה לא, ואיירי בבגדים רחבים שאין מהודקין כלל בגופה, ודוקא אשה בבגדיה שהן רחבים אבל איש בבגדיו שדבוקין לבשר לא, דלא עיילו מיא בגופו, מדנקט נדה ולא זכ ולא טמא סחם, מיהו נ' בין איש ובין אשה בסדין משום צניעות שרי לטבול דעיילו ב' מיא שפיר. וקשי' האיך התירו בשבת ויו"ט ליתן בגדים במים הא אמרינן לב אם הי' עליו לשלשת לג טקנחה בסמרטוט אבל במים אסרו דשרייתו של בגד ככוס

נחל אשכול

ז"הם ועתי"ב שמישב, ולר"ש צרישא דאמרינן שער שב"הם צנואחא מקפדת ח"כ בית השמי נמוי צכלל, וכ"כ ספ"ח חבל הרמז"ס וש"ט קל"ח ס"ו פ' חף צנואחא קלקי בית השמי ח"מ. א שבת נ"ו. ב רעוטה רחבה וחלקה שכורכת סביב לווארה, שתרחה צעלת צער וחונקת ענמה צה בחזק, ומחוך סרעוטה רחבה היא חניכה מוזקת לה. ג מקואות פ"ט, לפלוף גולת עין. ד נדה ס"ו. ה כפי' הרמז"ס ותוס' מיהו הרמז"ס ורמז"ד ס"ל צעין גופא אפי' יבש ח"ח דמר עוקבא לא אחמר חלל לטסרות. ו הר"חש. ז סס צנדה. ח הגלד רך ומחוצר והוי כגוף. ט מקואות פ"ט. י ר"חש. יא ודקחני סיפא גלד שעל המכה ח"ח, מה שמחון כנגד פי המכה ואינו מתפשט לכ"ולו, כך ד' רמז"ס ורמז"ד צ"ו. יב מקואות פ"ט. יג כשידו מלוכנכות צויעה או צטיט ומולל ידו ע"ג חצרחה ומשפספן יצואו על ידיו כעין גרגרים של טעורין. יד תוס'. טו מה שצורן עולה למעלה מן הצער. טז נהגו ליטול לפרנייהם קודם ט', ר"חש ורמז"א. יז צר"ס ר' יוחנן. יח שאם פרש מעוט מקום הסדק לר ואין נכנס בו מים, אחרונים. יט תוספתא הביאה הר"חש, והר"ס ג' חין חוללין חבל הרמז"ס ג' חוללין ולא מחלק בין רוב למעוט, והטעם כיון שסופן להסיר ח"כ הצער שמתחייבם לריך ראוי לצ"מ והם מתכבדים. כ כך ג' ר"ס צתוספתא פ", ויחא למה שחמרו צנדה ס"ז כחול שבתוך העין ח"ח, שע"ג עין חולץ ואם עיניה פורחות (שפותחת ועולמת חדיה, פריחחה מעצירתו ואינו עב ע"ג העין ואין צו תומס) חפי' חוץ לעין ח"ח. ומ"ש רבנו דם יבש ח"ח חייירי ע"ג המכה ממש כמ"ש לעיל גבי גליד, חבל הר"חש גורם צתוספתא דם יבש שע"ג המכה וכחול שצטין חוללין, ומוקי לה צחון נעין וכן צטור. כא תוספתא פ"ז והר"חש ג' יין, עב"י. כב ער"ס ורמז"ס. כג צתוספתא וצטרוך ועי"ס פרוש חמר. כד שאין המים נכנסים תחתיו ואין נמחין במים וכ"כ הרמז"ס. כה פי' רע"ב חס הי' צמקוה טיט כזה. וקסה למה דחי' פ"ז הטבול צו המטה חע"ג שרגליה שוקעות צטיט העצה טהורה שהמים מקדימים ולהסך פוסקי' לעיל דלא מחלקין בין אדם למטה, למה לא יטבול צו חס יש מ"ס על הטיט? ונ' דפרוש חין טובלין שאין מנרפין טיט זה לת"ס כמו שמונרפין טיט הנרוק כדחי' מקואות פ"ב, או חין טובלין צהס פי' חס טיט זה על צצרו וחין מטבילין צהס כפי' הרע"ב חס נעמחו מומיו לא סלקה הסקה, צמקוה הטיט. כו והוא צמקוה מ"ס עימ"ש דף 146. כז עלתה לו וכ"כ הרמז"ס חללא כליונהו צהדי הי דרישא צתנסה צ' פ"ט ומסתבר הכי לחצק נמחה צמים. כח הביאה ר"ס פ"י מקואות, ולרמז"ס דמכסיר צדיענד ג' אחרת. כט סיפא הטבילו צחמין טהור חינו צתנסה פ"ט מ"צ חלל צתוספתא הביאה ר"ס . . . ולרמז"ס כל שמרוית הנדבך, צחון לא חייץ, שאין דרך צ"ח להקפיד, והכא חייירי תפחמין שנתהו צפנים של הכלי וכ"כ הר"חש. ל צינה י"ח וכפרש"י. לא מרמז"ס וש"ט נראה דוקא צדיענד ועש"ך ס"ק נ"ו. לב שבת קמ"ב, לג טיט או

ספר האשכול הלכות מקואות.

הוא א, לא אמרנו הני אלא כבוד טנוף שע"י שרית מעביר הטנוף והו' כבוד אבל אינו טנוף לא ב. ויש מי שרצה להתמיד בזמנו שלא יטבול נשים בשבת וז"ל שא"א שתנצל כסחיטה שער ג' דבפ' מפני ד גבי מביאה שמן בשערה דבה ור"י אמרו תריותו אין סחיטה בשער, ור' אשי אמר אפי' תומא יש סחיטה בשער מביא לה כלי דרך שערה, ור"א בהראי. ולעניות דעתן ר"א דהוי בעלמא קאמר, הדע דבפ' במה אשה ובפ' התנוקה ובש"ד מסקינן אשה טובלת בשבת ולא משחמט למיסר משום חשש סחיטה, ואפי' תומא מדרבנן אסור, גבי טבילה מצוה לא תשו, ואפי' תומא דאי' לר"א סחיטה בשער אפשר דוקא בשמן דמסדין טפי, אבל מא דמשדק ומחיוב אינו בשמן. ומעולם נהגו נשים לטבל בשו"ט. איכא מרבוותא דאמרי ה' לא הטבל אשה אלא א"כ אשה גדולה עומדת עליה בשעת טבילה והואה שנגנב כל גפה וכל שערותיה במים, ואם אין שם אשה הרוואה תכרוך שער ראשה בחושי שער שאין הוצינן או בחושי צמר וברצועות שבראשה ובלבד שתדפס.

סד. אמר רבא ו טבלה ועלתה נמצא עלי' דבר הוציץ, אם סמך לחפיפה טבלה אינה צריכה לחוף ולטבול ואם לאו צריכה לחוף ולטבול. האי סמך כל שטבלה בתוך העונה שהפפה סמך ו מקרו, אבל אם חפפה ובעונה שאחרי' טבלה אע"ג

דעינא בגופה ה' קודם טבילה לא מהני שמא לא עינא יפה שעיקר הבדיקה היא בחפיפה וכדאמרינן מדאורייתא בעינא סני ט ואתא עורא ותקן חפיפה ובהסין י דאי לא עינא יא . . . וחוינא לרבואתא יב' דדיוקן מהכא דחפיפה שתקן עורא היא בכל הגוף מדאמרינן נמצא עלי' דבר הוציץ משמע באיזה מקום שיהי' בגוף, ואם חפפה סמך לטבילה ואחר טבילה נמצא עלי' אינה צריכה לחזור לחוף ולטבול, ואי אסרת חפיפה אינה אלא בשערה מאי מהני שהפפה סמך לטבילה הרי לא חפפה בגופה, ולא ראי' הוא ד"ל נהי דעורא לא תקן חפיפה בכל הגוף אבל מ"ט נהגו נשים לחוף כל גופן, וכיון שכך נהגו להני אסר רבא דמהני אם חפפה סמך לטבילה, אי נמי י"ל אף דליכא חפיפה בגוף מדינא, מ"ט בשעת חפיפת שערה דמתעסקת וכן טה ודאי עינא טפי בכל גופה ובדקה היטב, אמטו להכי אי חפפה סמך לטבילה לוכא למיחש הנשאר בה דבר הוציץ יג. ויש מביאין דאי' דכל הגוף צריך חפיפה מדהני' שולחי' ופא יד' הרוואה קרו ביה"כ יורד וטובל ומבערב ישפשף, ופרשו מבערב מעי"כ ישפשף גופו במים, שאם יראה קרו ביה"כ יוכל לטבול עצמו בלא הציצה טו, ולאו מלתא הוא, אלא ה"פ טו אם ראה קרו ביה"כ יורד וטובל ואין צורך לשפשף, שקרו על בשרו עדיין לח והמים מעצמן יעברוהו, ואם מבערב ראה קרו פי' בליל י"הכ, כשטובל מתר ביום הצום ישפשף בידו מקום שנפל הקרו על בשרו, משום שהוא יבש וצריך שפשוף. ותו אייתו ראי' מהא דרבנב' אמר לדבותהו דאבא טרי יז עברי חסרת דורי חסרת, ואי חפיפה בהסין לוכא אלא בראש די במים מעוטים ולא צריכה לא עבדים ולא יורות. ואנן לא שמינן לן האי פרושא אלא כפי' רבנן הננאל להתם טים למקוה אמר דורי חסרת, ותו אייתו ראי' טפ' כל כתבי יח . . . ובשום מקום לא מצינו לשון חפיפה אלא בשער כדאמרינן יט' אשה לא תחוף אלא בהסין ובקרירי לא דמשרי מוייא, ואטרו בנייר ב' חופף ומפספס אבל לא סורק והכי דייקין מדאסר רבא כא' אשה מדוחה בית קמטיה במים, אלמא שאר הגוף לא בעי הרהר, דאי קמטיה לרבואתא נקט, לפי שאין צריכין ביאת מים אלא דאיו לב"מ, הול"ל אפי' קמטי', אלא ודאי דוקא קאמר. לבר טן דין הרי בעקר חפיפה אמרו בפ' סרוכה בב' מדאור' בעינא סני, דלמא מיקטר ונתור ואתא עורא ותקן חפיפה, ומיקטר ונתור איתו' בשער אבל בשאר גוף לא, ועלה קאי עורא תקן חפיפה בג. מ"ט מנהג יפה דרך הנשים שחופפת כל הגוף במים חסין קודם טבילה כד' ואי ליח קה חסין אלא לחפיפת השער כה' תחוף שאר הגוף בצוננים. ודאמרינן אי לא חפפה סמך לטבילה ונמצא עלי' דבר הוציץ צריכה לחזור ולטבול, אפי' אי נתעסקה אחר טבילה בסין שנמצא עלי' החוציץ כדאמרינן כו. . . מיהו אין ראי' כ"כ דהתם בגבוא איירי שטבל לאכול תרומה ולית ביה חפיפה דלא תקן עורא רק לנשים נדות כדאי' בירושלמי כו נדה חופפת וסורקת כהנת אינה חופפת וסורקת כה' ודאיו להתמיד בדבר כט. אמר רבא ל' אשה לא תעטר ע"ג כלי הרס וחטבל ולא ע"ג טילהא, פי' בקעת עין, והטבל משום דבעיחא לא. א"ר שמואל בי"צ אשה לא חטבל בנמל כתבנו לעיל לב' לאו משום הציצה דמיט שבנטל, אלא כפי' ר"ח בנמל שכחתי אינשי ובישה ומסחרת ולא טבלה שפיר. אמר רב גידל נתנה תבשיל לבנה וטבלה ועלתה לא עלתה לא טבילה, איסר ברדיוני נפל אע"ג דהשתא לוכא, פי' חיישין שמא מן התבשיל הוי עליה בשעת טבילה אע"ג דהשתא לא חויה איסור בעליתה מן המים ירד סמנה. ובספר ר"ח נמצא מימרא דהמפשלח בנה אחריה נשהיא ערוסה וירדה וטבלה לא עלתה לה ט', חיישין שמא הוי' מיט בהנוק ונדבק באטו אע"ג דחוינן אחר ט' דליכא מיט, שמא בעלייתה ירד

טמנה

נחל אשכול

ט"א. א זכאים ל'. ב כ"כ תוס' שנת קי"ח ע"ג. ג רל"ג. ד שנת קכ"ח. ה ר"ח רל"ג רש"ח. ו ה"ט ט"ז. ז סמך לוס מוח' דה"ט ס"ג אוהרס שיפרשו סמוך לוסת וכח"ר עינא. ח כ"כ ר"ן. ט ז"ק פ"ג. י ח"ע"ג דלא חקר חמין בחפיפס דעורא כך פרושו דתמוכה דה"ט ס'ו. יא מ"סת חין טבינא מדלמח תדמור' בעינא סני. יב רש"י. יג כעין זס בר"ן. יד פ"ס. טו כפרס"י. טז כר"ף. יז דה"ט ס"ז ע"כ עבדי חסרת וכו' בלא טבינא סיוס שחסרו לם עבדים ויורות נכחם חמין, וכו' בתוס' ס"ו ע"כ ומ"ש שם מיסו לפר"ת חין רל"י שפי' עבדי וכו' הוא ע"ס ונ"ל רבנו מנוחג סר"ת מוסר לסביל עורס חמין בחמקס מג' מרחמלית כח"ס מרדכי. יח שנת ק"כ מו' סכתוב שם על בשרו הרי זס נח' ימוף אומא דתיבת חפיפס שייך אכל סנוף, ולימא דנספרים שלט סגרסח לא ירחץ ולא יסך, בתוס' ור"ח. יט דה"ט ס"ו. כ מור' מ"ג. כא שם דה"ט. כב ז"ק פ"ג. כג וכ"כ תוס' מיסו לניסמט זכ"ק דלמא מיקטר אי נמי תמיס מירי תמיס מלינא, יתכן לומר האי מו נמי חכני סנוף קאי ואסח' חייס עורא חקן חפיפס. כד רל"ג. כה דקרירי חשרי מויס דנעיל. כו מונין יו"ד טבל ועלס ונמלח עליו דכר חוץ אפי' נתעסק בלוהו חמין כל סיוס כונו לא ענחס טי טבינא עד שואמר כרי לוי שלל סי' עלי קהס טי' וכ' תוס' חולין דמייירי דלא חפף סמוך נע', סי סיכא דנח' ליכחך חלמח דרנח גדכ, ומ"ס חטכול מיוס וכו' ג"ג בתוס'. כז ס"פ כל טעס. כח חס חטבל לחינית חרומס. כט וכך חסיק סש"ך כפסק סרמז"ס. ול' ידעתי נחס לא סביא סרל"ג ספ' קן צדדי'. ל' דה"ט ס"ו. לא ירלס חטכול ולא טבילס שפיר ומכ"ס שלל חעמד ע"ג כלי טן יש זוס חלוק לעין לכתמלס ודיעמד כח"ס לעיל 143. לב דק 146. עתים'

מטנה א, וכל זה מיירי שלא עיינא אח"כ קודם טבילה וסמכה על עיינא קודם לכן. אמר שמואל כחול שבעין אינו חוצץ, שע"ג עין חוצץ, ואם עיניה פורחות א"ח, פי' שדרכה לפתוח ולסתום העין חדיר אפי' ע"ג עין א"ח, שאין מתקיים ואינו מדביק. ובעל הלכות גורס כחול שבעין אם לרפואה חוצץ ואם בשביל שתראה עינים פורעות א"ח. ואע"ג דגרסת רבותינו אינו, מסתבר מה שהוא לרפואה ודעתה להסיר דחוצץ. ריבדי דכוסילתא וליפלוף שבעין פרשנו למעלה ב' אר"י פתחה עיניה ביותר או עצמה עיניה ביותר לא עלתה לה טבילה ג' אמר ר"ל אשה לא תטבל אלא דרך גדילתה, פי' וקופה סמט ולא שוחה ביותר אלא כדתנן בננעים ד' האיש נראה כעורר ומוסק ויתים, פי' בראית ננעים טהר הכתוב נגע ב"הם שנ' לכל מדאה ע"הכ ותנן כיצד ראית ננעים האיש נראה כעורר, פי' חופר בקרקע מפסיק רגליו קצת ושוחה מעט אבל לא יותר מדי וכמוספ ויתים סגביה זרעו מעט ונ' קצת בית השחי, והאשה כעורכת ה' וכמניקה את בנה ו' וכאורגת בעומדים לשחי ליד ימניה ז' ומדלא אמר אם לאו ח' . . . בדיעבד עלתה לה ט'. ור"ח והגר"צ וה"ג ור"ב סעדי' בס' טומאה וטהרה י' גרסי הכא ולית הלכתא ככל הני שמעתא ופירשו יא דכי אתמר הני לטהרות אתמר אבל לבעלה לא כי הא דאתר ר"ל אשה לא תטבול אלא כדרך גדילתה. ונראה מדברי הגר"צ דאכל שמעתא דקדמי קאי, ואי הכי ריבדי דכוסילתא אף לאחר ג' ימים ל"ח ולפלוף יבש שבעין וכחול שע"ג עין ופתחה או עצמה עיניה ביותר ל"ח, ויש מחבורתנו שאומר הא דר"י דפתחה או עצמה עיניה ביותר ל"ח לא נדה מר"ל יב' והגרסא קשה להבין דמה ענין ר"ל לכל הני הלכתא, ומדבריו לא שמענו סתירה יג, ושמענו שגם מקצת חכמי צרפת ל"ג להו יד' וראוי להחמיר בדבר (גליון: ואני מצאתי ס' ישן שלא כתוב ולית הלכתא ככל הני שמעתא אלא כך: אמר ר"י פתחה עיניה וכו' לעל"ט והני מילי לטהרות אבל לבעלה כדריש לקיש טו' ופרושו דדי אם טבלה לבעלה דרך גדילתה וכיון שפעמים פוחח אדם עינו ביותר ופעמים עצמן גם זה דרך גדילתה). וכו' בעל הלכות דלא מעכבא טבילה כשהיא שלא כדרך גדילתה טז' וז"ל וכד טבלה מתייבבה לטיטבל בדוכתא דאי' ביה מ"ס, ובדלא נפישו מיא למרטא בה אחתא כולה קוטתה, מיגנדרא כבינתא ושפיר דמי יז' עכ"ל והכין בתוספתא יח' כפה ידיו ורגליו וישב לו באמת המים אם נכנסו המים דרך כולו טהור וכ"כ רב נטורנאי אמת המים אע"פ שרדופין יט' צריך שיהי' בהם מ"ס, ואם יכולה לטבול עצמה אפי' ברג זה ששוכב במים וחפין עליה מלמעלה עלתה לה טבילה בין מנוססין בין רדופין ובלבד שיהי' בהם מ"ס. ויש מקשים מהא דפרק המטונה כ' אמר אביי ש"ט עין עיטם כא' גבוה מקרקע עורה כ"ג אמה דתנן כל הפתחים שהיושם גובהן כ' אמה כב' והמקוה גובהו ג' כדתנן' ורחץ בשרו במים וכו' מים שכל גופו עולה בהם וכמה אמה על אמה ברום ג' אמות, ואי יאתא דשרי לטבול כשהוא שוכב מנ"ל שהי' המקוה גבוה ג"א דלמא גבוה א' אמה או רחבו ג' אמות והכהן טובל עצמו כשהוא שוכב על הקרקע, ולא קושי', דיותר קל לטבול בעמידה טבשביבה ושחיה יתרה, והא ודאי משום חולשא דכ"ג מתקנים בית טבילה שטובל בלי טרחא כמו שתקנו כמה דברי' שלא להטריחו כג'.

חץ

נחל אשכול

א עתוס'. ב דף 154 וזמדה ס"ו מזיבאן הגמ' סמוך להאי דרב גידל. ג בפתחה עיני' ביותר תלינה למעלה ובעלמא ח' למטה. ד פ"ב. ה פת, שפסקת רגליה קלת ראב"ד. ו כך יסי' תחת דדי' ולא חקמט יותר. ז לענין גלוי בית הסמי כאורגת במסכת העימות, שמגבסה ידה ימנית לארוג, אבל אינה רכיכה לברמיק ירכותיה ורועייה ציותר. ח לא עלתה טבילה שמע מניה. ט דאל"ה הול"ל כדאמר ר"י פתחה עיניה ציותר לעל"ט ומיושב צוה לרבו קושי' ס"ך ס"ק מ"ט. י צה"ג שלע לא נמלא ג' ולית הלכתא וזשאלתות לא הביא הני המומרות וממילא ל"ג לומר ולית הלכתא. יא לאשכול הי' בגרסת הר"ף לית הלכתא וכו' אבל חציבות: דכי אתמר הני לטהרות אבל לבעלה לא, פרש הר"ף מעלמו וכן בראב"ד. יב כך דעת הראב"ד ומפרש קן להר"ף. יג דעת ר"ף נמי שאין סחירה אבל סתם גמ' אמר דלית לן למיחש להני הלכתא אלא להא דאמר ר"ל וכ"ס ר"ן. יד רש"י. טו נוסח זה מלאחי בהשגת רז"ה. טז חזר למ"ס לעיל דר"ל דבעי דרך גדילתה לכתמלה אתמר. יז אש המים מ"ס אבל אינם בגובה אלא באורך או רוחב המקוה, גוללה עלמה על הקרקע כדג סיבולו המים עליו. יח פ"ח מקואות. יט זמלין גמורים. כ יומא ל"א. כא פרש"י הוא מעין מי נפתח האמור ציהוסע שהוא גבוה וכו' שמעתי מקסי' הלא עיטם עיר קטנה אלא בית לחם רחוק מירוש' כמו ה' מילין, חכר צד"ה א', ד'; ד"הי ב', י"א, והוצא בקדמוניות ליוסף צ"ג שאלל עיטם זה מעין גדול נמשך למה צרכות וא' הולך להר המור' ע"י סילוות, ועד היום נראים הסברים כוודע לדרוסי ספרי מסעות, וגם אחת מים נמשך ממנה לנפון הר ליון ושם היא פתחה לשאוב מים ומטעם זה נקרא מי נפתח, וא"כ נפרש כפשוטו עין עיטם על מעין מעיר עיטם? ולק"מ דזבחים י"ד סביר למיבני' בעין עיטם דקליל, אמרי ניתי צי' פורתא דכ' צין כחפיו שכן ושם אהל"ל דקאי במקום עיטם שם רחוק מירושלים כמה מילין וזמלח יתרה, וכבר למדו מקרא סופק עליו שב"המק צמלק בנימין יסי', זבחים קי"ח, ולא יתכן דקאי על מקום שנמשכו אליו המים מעיר עיטם, דהא קאמר סביר למיבני' בעין עיטם, וצירושלים לא הי' המעין, וסול"ל סביר למיבניה אלא מי עיטם כמו מי מגידו מי גיתון, דעין מורה על תקורה, להכי נריך רש"י צבחים לפרשו על מעין מי נפתח דכ' ציהוסע ט"ו, ועוד דאמרינן שם דדוד ושמואל שמקרו על מקום הגבוה אמרו ניתי ספר יהושע ומשם למדו איזה מקום הגבוה, שבפ' ט"ו כ' ועלה הגבול וגו' ומראש הסר אל מעין מי נפתח ולא כ' וירד, וכיון שזמן המקרא למדו, ושם לא חכר עין עיטם אלא מי נפתח, ש"מ שמה שאמרו למיבני' בעין עיטם הוא מעין מי נפתח וכ"כ הר"ד ציהוסע מעין מי נפתח נקרא צל' חז"ל עין עיטם. וז' הטעם שצרכות סימנים כזו מעין נפתח תימיו אזו סלך לאט ולא נתמלאו גדותיו והעלו עליו צרכות מים ממעין היואל מעיר עיטם כמ"ס יוסף צ"ג בקדמוניות ועלה על כל אפיקיו וקראו סב עין עיטם, ואפשר שבימי שלמה נעשה כן כמ"ס עשיתי לי צרכות מים, ובימי שמואל סעדין הי' היבוסים צירושלים ודאי לא הי' סילוות מעיר עיטם צמלק יהודה נמשכים להר המוריה. כב ומקום של כ"ג סי' ע"ג שער המים ולמקום זה נמשך עין עיטם. כג כדאי' יומא פ"א ח', פ"ג א, פ"ד ד'

ספר האשכול, הלכות מקואות.

סד. חיץ שהוא תחוב באדם בומן שהוא נראה חוצץ, ואם אינו נראה טובל ואוכל בתרומה א' ובתוספתא הנכנס לו חיץ בירכו רבי אומר אינו חוצץ, וחכ"א הרי זה חוצץ, בד"א בשל טחכת אבל בשל עץ חוצץ, ואם קרם עליו עוד מלמעלה הכל טודים שאינו חוצץ, שכל הבלועים באדם בבהמה בחיה ובעופות טהורין, פי' בד"א לרבי א"ח, בשל טחכת, דעיילי מיא שאינו מתדבק כ"כ, אבל בשל עץ טודה דחייץ ב', ואם קרם עליו עוד א"ח דכל הבלועי' טהורין כדתנן ג בלע טבעת טהורה ונכנס לאוהל הטת והוה וטבל והקיאה הרי היא כמו שהיתה דטהורה בלועה אינה מיטמאה כדיליף בפ' המקשה ד' וכן אם בלע טבעת טמאה טובל ואוכל בתרומה, דטמאה בלועה א"ט אחרים וכיון דלענין ט' כל מה שמכסה גופו כחלל הגוף וכבני טיעיו דמי, ה"ג לענין חציצה. ודקתני בתוספתא בשל עץ חוצץ דוקא בגראה טבחין, דבאינו נראה סתני' סתמא קתני א"ח ולא מפליג בין עץ למתכת ה', ומתני' כרבנן דלא מחלקי בין עץ למתכת ו'. — במקומות הקרים נהגו הנשים להשליך יורה מלאה חמין למקוה, ויש מי

נחל אשכול

א סוף מקואות וכו' סר"ם לא דמי לב"ם דבעינן ראו לב"מ. ר"ל דוקא אם סוגר ב"ם מעכב אבל הכא משום חליה געמי ב' וכשאינו נראה מבחוץ כיו מעוט שאינו מקפיד ואפי' מדרבנן א"ח. והאי נראה כ' הפוסקי' כל שסוב לבשר, אבל כשסוב משוקע יותר מעור ובשר, א"ח מקרי, אע"פ שרואין אותו תחוב בפניו. ואל' דלמא אינו נראה מקרי שא"ח לראותו שעליו קרום, דא"כ הוי אחר חץ תחוב אם קרם עליו קרום א"ח כדאי' בתוספתא. ב וכ"כ סר"ם ופי' עוד במתכת איכא סכנה (לער) טפי לטוילי והוי א"ח עליו. ג סוף מקואות. ד חולין ע"א. ה ול"ל דמוספתא לא מפליג בין נראה לאינו נראה א"כ מתני' לא כמתני'. ו וכ"ד ר"ספ. ותי' צוכרון יוסף בעינן טבעת של שעוב צרחס אשה שא"ח דומי' לחץ של צרול, לא דק צוכ"ח, דהא חן קיי"לן כרבנן דלא מחלקי בין מתכת לעץ. ויותר נ' אם הוא בעומק שאין נראה מבחוץ דומה לחץ שא"ח ול"ח. וער"ש סוף מקואות שכ' מתנה ו' נשמע דלא חיישינן לדבר החולץ צב"ם דהא אמרינן קלקי צב"ם צפנויה א"ח, ולאו משום דלא בעינן ראו לב"מ, דדאי בעינן, אלא משום דלא קפדה אהליה צב"ם, וקורלה שפתיה חולץ לאו משום דצ"ם לריך ראו לב"מ אלא כיון שדומקת שפתיה ביותר מתכסה צב"ם החולץ עכ"ל ראונו דלא חיישינן צב"ם למעוט החולץ אם אינה מקפדת עליו להסירו, ושאני ע"ס בין שני' שהעריכה רבי טבילה שנית דכל אדם מקפיד להסירו, ושאני טבעת צאלבע שכ' הראב"ד דחולץ דמקפדת להסיר טבעת לישה ורחייה אי אחרתי כ"פ ציוס, אבל טבעת צרחס שהריכה לה תמיד ולא תקפיד להסירו אדרבה דעתה לקיימה, הוי מעוט שא"ח עליו, ואף שצאמת אחר זמן רב ששפתה אגלה ריכה להויליה לנקותו מציפוס, השתא מיהו אינה מקפדת, לכך א"ח, חדע דצפנויה אמרינן קלקי צב"ם א"ח דשפתא א"ח, והא אשה לנשאין עומדת ונשואה מקפדת, אלא ודאי צחר שפתא חולין, ומכ"ס הכא דרנחה שחטמד טבעת של שעוב צרחס ולא תלא החולה. (וכבר כתבתי לעיל דף 150 לישב הראב"ד דצ"ם שאין לריך לב"מ אלא ראו לב"מ, מ"הח לא שייך צי' חנינה, דאף אי צאמת לא צאי חמים לשס, מ"מ ע"פי רוב אע"פי שיש דבר חולץ אין מן הנמנע שיגיעו חמים תחת החולץ ומקרי ראוים לצוא ע"ש). אמנם נ' צאשה שדרכה להסיר הטבעת ציומי דתה, מקרי מקפדת עליו וחולץ. אך אם הטבעת בעומק הרחם לפניו מצית החולץ יש לסקל ח"ל רמ"ע מפאנו סק"י. ע"ד לפלוף יבש שבחוף החוטם, חצובה מה סבוא צחלל הגוף אפי' ראו לב"מ א"ח, אלא צמקוס שדרכו להיות מתגלה לפעמים כגון חוד העין וצ"ם והקמטים, וכיון ליחר על שפת החוטם צפניס שלא יחא לפלוף יבש, אבל צחלל הפנימי פשיטא שאינו מעכב, והמחמיר לא המחמיר אלא צנאח החוטם ואין נוטה אלא יולאח קלה, לאפקוי הדבקה צחלל לפניס שאינה יולאח עדיין, וצמקוס שאין דרכו להגלות לעולם אפי' ראו לא בעינן שאין אדם מקפיד עליו, ועוד מה שהוא לגמרי מן החלל לא צקפידא חלי' מלחא אלא כל עקר אינו טעון צ"מ עכ"ל. ומ"ס הרב מה שהוא צחלל לא שייך חנינה, הטעם דהוי צלוע, וכיון דלענין טומאה הוי כטמון ולא מטמא ס"פ דלא שייך צי' חנינה כמ"ס ר"ם סוף מקואות. שיב ראייתו שמדובר צו צנו"צ צי' ס"י ס"ד ע"ש. ונשים שיש להם שן תוחבת ומי דינא הכי, אם דרכה לפעמים להסירה ודאי חולץ צבצילה כע"ס צי' שני' שמקוס הוה א"ר לציאת מים ואם אין דרכה להסירה א"ח וכ"כ צג"ט. וכ' עוד שא"ר מהא דיולאח צבצנת צן תוחבת ול"ח דלמא אחרתי טבילה ומשתלפס, ש"מ שא"ל להסירה, דחיס' ר"פ צמה אשה כ' דוקא צדצרי' קטנים שרגילה אף צחול לישא צידה לציחה חיישינן צבצנת שחסירס טרס חלך לצבול, וממילא צן שאין דרך שמויליה דדרך ונוטה צידה ליכא למימש, דאי אחרתי טבילה תחתין להסירה עוד שצבא למקוה, חדע דבתוספתא אמרינן יולאין צאגד ש"ג מכס ואמאי, דלמא מתרמי טבילה וצריכה להסיר, א"ו כיון דאין דרך לסוליי' צחול צידה עוד ציתה ל"ג ע"כל. והי' יוכל להציא ראי' מתתני' דיולאין צמיר שצאונים ואמאי הוה אי מתרמי ע' ודאי צריכה להסיר דצ"ם צעי רצ"מ, א"ו כדאמרן. ונשאלתי ע"ד שניס חלולים שמצויים רופאים אומנים לתוכן טופרת או זהב צבלא"ה נכנס חויר לתוכן והאשה מוטערת מאד וסכיח צומנו. ובעופרת זה מתקיים לעד וקשה מאד מאד להויליה, אי חייך צבצילה? וראיתי צבינת אדם שמחמיר וכ' כל מה שהוא לרפואה חולץ ודוקא שן לניו א"ח, ומיליה מ"מ' הש"ך ס"ק י"ד צסס ה"ג כוחלת לרפואה חולץ, ואם צבציל שחראה עיניס פורתות א"ח, הרי יש חלוק בין רפואה לניו, ומארללאקקטן לא שרינן אלא משום סכנה להסירס עכ"ל. ול"נ דשריא לצבול צסחיות הסן, דל"ל דוקא נוי א"ח, הוה קיי"לן צפנוי' קלקי צב"ם א"ח, לפי שאין מקפדת להסיר, ורצב דס צבצנת א"ח, וכ"ו מטעם שאין מקפיד, וכדצרי' ק"ו מה החס אין מקפדין אף אם לא יכיו דצריס אלה עליהם, ואם הם עליהם אין דעתם להניחם עולמית ומ"מ אמרינן שא"ח, הכא שדעתה להניחם עולמית ואינה ופחד חפל עלי' אם יסיר ממנה, מ"ס דנקרא אינה מקפדת וא"ח, ומ"ס ה"ג כוחלת לרפואה חוללת, ה"ט שהיא מיחלת תמיד שחסיר המתלה ול"ל לכחול והוה למשא עלי', אבל הכא ידוע לעולם שאין רפואה שיתמלא הסן מחוליתו ולעילם צריכה לסחיתוה זו וע"ד כן היחחה, פשיטא דלא שייך מקפדת עליו. והא דחסרו גליד ש"ג המכה טו"ו ס"ק י"ד, ה"ט דודאי מקוס סיסור וגם סופו נסור ממנה וכן צאצב וצשר המדולדלי' משא"ח צבד"ה. ועוד יס סייף דהאי סחיתוה מקרי צלוע צחלל הסן ולטעם א' שכ' המדרכי גבי קליעת שער מארלאקקטן לא משום סכנה אלא כיון דמהדקי עובא זה צוה הוי צלוע, גם לסמ"ק הובא צב"ו אין לאסור לאשה שיש חטטין צרואו כיון שיש לער גדול להסירס, ואף שמהר"ק

ספר האשכול הרכות מקואות.

מי שאוסר משום גורת מרחצאות שהרי אמרו אשה לא תעמד ע"ג כלי חרס ותטבל משום גורת מרחצאות א כל שכן שראוי לאסור משום כך להחם המקוה, שמא יאמרו אלו ואלו המין כשם שאלו מטהרין כך מרחצאות. ודאי לטבול במעניות חמין כחמי טבריא מותר, דקא חוינו דמן הקרקע נובעין ואין דומין למרחצאות שמתמטין ע"י ב"א בכלי, ומתני' היא למעלה מהן ב . . . וכשרי' לטבילה אפי' זוחלין ובפ' כ"ה ג המי טבריא טובל בהם כל גופו. ובפ"ק דתענית ד כל הייבי טבילות מובלין כדרבנן בין ב"הכ בין בת"ב ה, במאי, אלמא בחמין טבילה בחמין מי איכא שאובין ניהו, אלא לאו בעינן ותייבי טבילות אין אינש אחרינא לא, א"ר חנא ב"ק לא נצרכה אלא לחמי טבריא ו, אלמא טבילה ע"י מים שהוחמו אפי' במקוה מ"ם כשרים לאו טבילה משום גורת מרחצאות. אבל רבים מתירין ו ומביאין ראי' מהא דרבנ' אמר עבדי חסרת דודי חסרת ה והא דפרקי טבילה בחמין שאובין ניהו, אהוהם רובו קאי, דא"א אלא כשהביאם בכלי תחלה ט, והו"ט לתרועי שהטיל לתוכו חמין אחר שנחמלא מבישרים והוחמו ע"כ, אלא דעדיפי משני אפי' כולו חמין משכחת לה ובחמי טבריא. ובירושלמי פ' אמר להן י . . . — ואע"ג דהאידינא כולו נשי ספק זבות ניהו כמ"ש למעלה אינן טובלות אלא בלילה, אפי' אם טובלת בחי"ת אחר שהפסיקה בטרה אסורה לטבול ביום משום סרך בתה יא דלמא בתה חטבל אחריה בשביעי ביום ותשמש ואע"ג דהוי כנו"לג יב. אלא מיהו הויא דאיכא אונס כההוא דאבולאי יג ששערים נסגרים בלילה או אונס אחר מותרת לטבול ביום ח', ואי ליכא אונס אף בח' ל"ת קודם הלילה, ויש מקילין יד לטבול בח' אם לא חשוב לביתה קודם הלילה דליכא למיחש לסרך בתה. ועקר החפ"ה כ' רבואתא טו בלילה סמוך לטבילה ולא ביום, והלכתא טו חופפת ביום אם א"א לחוף בלילה, כגון אם חטבל לילי שבוי"ט, וכן אם בליל מ"ש חל יו"ט תחוף בע"ש, כיון שאסור לה לחוף בשו"ט משום השרת שער, וה"ה אם חל יו"ט ה' ו' וטבילתה בליל שבת תחוף ברביעי בשבת ביום, מיהו ודאי צריכה לשמור עצמה בינתיים שלא יבוא עלי' דבר החוצץ בין כגופה ובין בשערה

וקודם

נחל אשכול

שמהר"ק צטו"ז ס"ק י"ד לא ס"ל, שאני התם דהיא עלמה מילתא סיפורי החטטין וכן דרך הטבע שיחיצו ויפלו משא"כ כאן שאינה מקוה שחסיר הסתימה ועשויה לעמוד לעד. ומ"ם צבינת אדם בפשוט להחיר טו חוצבת חמ"ש צטו של כסף מותרת לנאח והיי"לן כל דבר שחונץ בטבילה אסורה לנאח אלמא שא"ח עכ"ל. ואין מזה ראי' כלל כמ"ס לעיל לחוס' ר"פ צמה אשה דלא חייטין אלא צדרי' שררכה צחול לישא צידיה, אבל להוויא טו צדריך (אי לא חששה דמצו לה כמו צטו של זהב) אין דרכה צכה, להכי ל"מ שחשפס הודם שחצא לחמה. גם צדרי חשב"ץ ח"ג סי' נ"ח סכ' חמי אחז ח"ל להסיר צשעת טבילה ספר"אש כ' צממי אחז מותרת לנאח, ואלו היו חולצין היתה אסורה לנאח בהם כדיו חוטין סצראש הצנות עכ"ל ותימא סהר"אש צשבת טעמא האמר לפי שטרימא לחשליניהו טהן מביסות צקצוריה ואל"כ אף צחול לא שקלא צדריך וממילא ליכא למיחש שחסירם קודם ציאתה לצית הטבילה כמ"ס חיס'. א נדה ס"ו פרש"י סריך מרחלאות ליטב ע"ג אצטצאות דדמי לכ"מ ואחו למימר טבילה עולה בהם, אע"ג דקאמר טס סבר ר"כ משום ג' מרחלאות, ואמר לי' לא, משום דצעינתא, ואפי' סילתא נמי לא, כבר פי' הראצ"ד דוהא צכ"ה דאין מק"ט מצצו, אבל כלים מק"ט אי' צהו גם גזרת מרחלאות. ב צפ"א דמקואות, למעלה מהן מי מוכין טהן מטהרין צוחלין, ומי מוכין קחמי צפרה פ"ח אלו טס המוכין המלוטים והפוסרים וצפ"מ לרמב"ם פי' חמין. ג חולין ק"ו ע' לעיל דף 153 צפנים: לא יטבול צצצק טעל רגליו וכו'. ד דף י"ג. ה עכשו אסור חוס' צינה י"ח, אבל הרמב"ם פי' דטיבלין. ו אע"ג דלמסקנא טס צרייתא לא איירי אלא צצוק שאסור למי שאינו מחויב, מ"ח כ"ע מודי צממי טבריא יש טבילה, ומדפריך חמין שאינן ניהו, מדייק דאסור לטבול צחמין והאי שאינן ניהו היינו נמי ג' מרחלאות. אבל חוס' כ' טס מדלא קאמר משכחת ט' צחמין דכשרה שיהמיו ומשכו לצריכה, יש להוכיח דכולי שאיב אפי' ע"י המשכה לא מהני ט' עכ"ל ומאי דיוקא דלמא צצוק המשכה צכולי כשרה, והכא משום ג' מרחלאות אסרו צחמין? אע"כ חוס' ס"ל חמין לא פסלי המקוה אלא צמין טהס שאינן ולא אמרי ט' צחמין מי איכא, אלא כיון שא"א להמשיך יותר מי"ט טאה ועי"כ אין נעטין חמין כיון שהרוב זקן, כ"פ הרדב"ז שחוס' יש לדייק דמותר לטבול צחמין כשהרוב כשרין, וכ"כ חוס' חמורה י"צ דצחענית הי' יוכל לתרך דטובל צחמין שהציא י"ט טאה חמין למקוה ע"י המשכה או שהחם ע"י עששיות ט"צ, ולא עלה על דעתם לתרך דג"ז אסור מ' ג' מרחלאות (ובצי כ"ג צמקדש ל"ג) אלא ס"ל דאין אסור מוד חמין, והא דאמר ט' צחמין מי איכא, דלא ס"ד דמקשן צחצצולה ע"י המשכה והתראו תרך פשוט יותר צממי טבריא. ז ראצ"ה יריצ"א וסמ"ג והחוס'. ח נדה ס"ח חסרת יורות להחם חוס' למקוה כמ"ס רצנו לעיל דף 154 פרושו צשם ר"ח וכך פרוו חוס' ור"אש, ומזה מוכח נמי כרדב"ז שהצחתי דחוס' מחירין להחם המקוה. ט וצריצו לא מהני המשכה. י חסר, אולי כ"ל: צירושלמי פ"ג דיומא ה"ה אהא דתנו אס הי' כ"ג זקן או אסטנים מחמין לו חמין מעי"כ ומטילין צי"הכ לתוך הטון כס"ג, תני ר"א עששיות ט"ב מרחמין מעי"כ ומטילין לתוך הטון, והא מצכה? סבר ר"י אין תולדות אש כאש (הצחול שהורתח ת' אש) ורבנן סצרי חולדת אש כאש (אין הכונה דאסור מ"הת דהא חסקין יומא ל"ד משום מנרק ליכא צעשת ט"צ אפי' לר"י ומשום צצוי נמי ליכא דמצכה נחלת מחכת פטור ערמב"ם פ"צ דשבת ועוד דרבנן דרי' ר"ש דס"ל דשא"מ ומשא"ל פטור וע"כ ל"ל דגזרו חולדת אש אטו אש, ור"י ל"ג דא"ש צמקדש, ולרבנן כיון דאין צבות צריכה, דאפשר ע"י חמין, לא התירו) ותו פריך צירוש' לר"י ויחם לו חמין? ומשני שלא יחא אומר רצונו כ"ג טבל צשאובין ע"כ. והשתא י"ל דאשכול הוכיח כיון דלרבנן מחמין לו חמין, ט"מ דלא חששו לב' מרחלאות ומותר להטיל חמין. מיהו ודאי א"ר כ"כ, דו"ל לצבות צצצוי עשת חששו יותר מנ' מרחלאות, וכיון שאין חקוה אלא לעבור על א' מאלה, החירו חמין משום דא"ש צמקדש. והרמב"ם פ' הי' כ"ג זקן או חולה מלצנן עששיות ט"צ מצערצו ולמחר מטילין חופן צמים שאין צבות צמ' או מערבין מיס חמין צמקוה, ס"ל כמשמע מצצלי דל"פ ר"י ורבנן ומקדים עששיות לחמין אט"ג דחמין שני צמשה, דזה חדוש יותר כדקאמר שאין צבות צמ', ומדלא כ' זה אלא על עששיות, אבל צמים חמין למקוה לא נתן טעם שאג"צמ, ט"מ קלח דזה היתר פשוט אפי' חון למקדש שרי. יא נדה ס"ז ועחוס'. יב שאף אס חעשה כן צשביעי טלה כבר עברה עליה ז"י מה צמה ימים שהרי ודאי לא התחילה לשפור ציים הראי' ולמהנינו מחחילה ה' ימים אחריו. יג טס. יד ר"ת. טו רי"ף ושאלחות. טז נדה

ספר האשכול, הדכות מקואות.

וקדם הטבילה בלילה צריכה עינא בכל גופה. וה' יגזר חשבנו ויאר את הלילה. (גליון: הספר כתב בהל' נדה א דבעינן ור"ז עונת דקיי"לן כרבנן ב ונוסח זה כפר"ש, אבל בספרים הפדיוקים הניסח אר"ז וז דברי ר"ש ור"ע אבל חכ"א שלש ענות שלטוח בעינן, וחכמים כראב"ע ס"ל דאמר בה' עבד פרישה והאי ה' בהשכמה כראב"א דאמר משה עלה וירד בהשכמה ומשכחת עונה א' ביום ה' וביום ו"ז ב' עונות וליל שבת שבלו ג' וכך כתבו מגדולי הלמדיו ד'. עוד כתוב בספר ה' המשנה כצורתה ו דלי שהוא מלא כלים והטבילה הרי אלו שהורים, ומפרש אם הדלי נמי טמא אע"ג שפיו צר כל הכלים שבתוכו שהורים, והו ככלי אחד ו, ואם לא טבל, פרש שהציון טהור, אין המים מעורבים עד שיהא מעורבין כשפ"ה. אבל בתוספתא ה' חנו' קימקים מלא כלים השיקו למקוה אע"ג שפיו צר כל שהוא כלים שבתוכו טהורין, הטחו על צדו עד שיהא בפיו כשפ"ה. ועוד חנו'

נהל אשכול

ס"ח. א לעיל דף 110. ב שבת פ"י. ג דהאי לא סמחינו צטבילה עד יום שבת דכסיות הנקר כולם הלכו לקבל החורה גמ'. ד כ"ג סה"ס בשבת פ"ז וכך צפ"מ לרמז"ס הלכה כראב"ע דג' עינית צעינו יצפ"ס דל"הט. וכתב כ"מ סדר ה' גרסאן ו דברי ר"ש ור"ע, אבל חכ"א ג"ע, וסבן ג' רשב"א, וכן צירובלמי וכ"כ ח"ס סבן צירוב' (צנוסחטו ו' עינית) וכן מלאתי צמאיו וכן דעת מג"א ח"ס תל"ד לרמירא פסקונו צו"ד כר' יוסי דאמר צו' סיון ל"ח ועבד פרישה צד' צלפרא, דנחמת הלכה כראב"ע ורבנן דאמרי צה' בשבת פ"טו ובליל ס' טבלו וציינו צסיון ל"ח כח"ס צתפלה זמן מ"ח, ולפ"ז לא צעינו חלא ג"ע. ומחש שלא השיג הרשב"ז על הרמז"ס ל' סה"ס דס"ל כן. י"ח ר"א לכתב הרמז"ס דלפרש"י למה אמר ר"ז וז דברי ר"ש ור"ע אבל חכ"א יע"ש, למה לא נקט נמי וז דברי ר"ב"ע דהיא החזיל בצריותא ומקול יתה, ועיד לעיל אמר בפסוק ראב"ע כרבנן דכס"א עבד פרישה, הוסיק לומר דתרי רבנן ניסבו. גס הרע"ז פ"ח דמקואות כ' הלכה כראב"ע ומה שפרש צתמלת סחשנה לראב"ע די צב"ע ומקלת מיס סחשמיס, סייע כפרש"י בצריותא צבו"א וכך דרכו צב"מ, אבל צתר דחסיק צגמ' צססמחס יוד חפ"י למ"ד צב"ע עבד פרישה צעינו ג' עינית שלמות לראב"ע. ועיד קתה ר"א לרמז"ס מקוב' מג"א סו' תל"ד סאך חטו חומח צנחן לספירס יום מ"ח, מ"ח סו' צר"א לספירס, דפסח טילאו חמלריס צייס ס' סו' יצסיון צצבת דלכ"ע נתנס חורס צצבת יום ח"א סו"א (ולרבנן סאמרו שבת וי"ו צסיון סו', ע"כ סו' חייך חלא צבסו"א סה"א) ותרובו חמוס. ומ"ס חפרסיס לקביעתנו סאייך סטר חייך נחן לספירס טלגי עכ"פ חל ציינו וצו"מ"ר יום מ"ח על יום סחידס סתגס צו חורס, חע"פי סצאיותו ספעס סו' חייך חלא וסו' יום ח"א לספירס, זה ודאי לא יתכן, ססרי כסדקסו חודס ע"פי סר"א עד סוף ימי חצי ורבצ דמוכח ר"ס כ"א וצמ"ס סרמז"ס צב"ל ק"סס לפעמיס עגרת צב"ע צסיון חו צסיון דדאי ר"ס וי"ו דסכל חלגי צנחן לספירס, וציינו סתגא' וסאחמח"י סקדומי נמי סצצוסי יום סחל צו עגרת לייס מ"ח דדאי ססחי" ס"ח חמר ר' חלעזר סכל חודיס צעגרת ססו"א יום מ"ח, וע"כ חלו על יום סחדס חמרו סעגרת יום מ"ח חלא על נו"ן לספירס וסק"ל מ"ח סו' צר"א לספירס? חלא ע"כ חטו קיי"לן כרבנן דר' יוסי וצדיקו יוסן טילאו חמלריס חל צייס ע"ש, וסו' שבת וי"ו סיון נו"ן לספירס דדאי שבת דף פ"ח. וססחח ע"כ חל ר"ח סיון צספי צצבת ועבד פרישה צב"ע צצבת ומוכח דזי צג' עינית וסגרת הרמז"ס חמר ר"ז וז דברי ר"ש ור"ע אבל חכמים חמח ג' עינית, ומוכח טייס מ"ח סו' נו"ן לספירס וספיר חמר ר' חלעזר חלמחיס דר"ז סכל חודיס דעגרת יום מ"ח דכל סחמחט סו"א נו"ן לספירס, וכן ל' חסקת סס"ס חגלס ח"א צעגרת קורין צייס ח' צחודס ססלגי ופרש"י דייס מ"ח סו' ציינו צסיון ש"ח דקיי"לן כרבנן. ולדעתי יס לסחוד על רמז"ס וסיעתי צחלחס כחס וספסיקס צטעות ג"ע חלא יוחר וספרס וטבלס וסחמס חלא צריכס לחור ולספסיק דדאי סע"י ו"צ, דלראב"ד ור"ח פליטח ס"ז ח"ס כלל לצעלס, וכן ל' דעת סגלומ' לפסוח צכחס ח"ס רצו לעיל, ולרמז"ן חס סלכס צרגלס חן לחיס לפליטח (ובסחצ"ן חודיס דס דף מ"צ כ' ע"פי סברא זו חן לחמות ציד סכלות צחלות וצעלות ס"א לטבול חמר ז"ל לצעלות, וחק דלס קיי"לן סני מ"ח סוף סו"א צה"ד) ולסרמז"ס סכ' דסיוח ס"ז, די צג"ע, חלא חלאס ססחמיר צכחס. ועיד דרכו צספסק עגרת לרמח צחמח צ"א מ"ח סיעצ ומד דדון ח"ח עיד לפליטח כח"ס סר"א חס פ' צניח כחיס. ומחמח"ו ז"ל סמעתי צסס זהו סגמסר"ן חו"אחמס יכיו לקוב' מג"א דמ"ח סו' ח"א לספירס חצריותא דצייס ס' ילאו חמלריס, דצע"ז צ"ס צסס סעמח סחס ליכרע יום סלס כך עמדס לחסס חג"ס דחל חל לפניך (צספר סרמחיס חלחמ"ז ז"ל כחצ חל ר"ח חעמד סחס לפניך) ורש"י פרס צחלחח סיון, חל צחדרס וחל דני חל' ח' דס סו' צחלחח עמלק ח"ל: וסו דיו חמונס עד צ"א ססחס, וסו עד חו"ו יום לא צ"א ססחס, חלא חכאן סעמדס לו ססחס, זס"ס יום לחס יכיו חמר, זס יומו סל חסס סצסר יומו סל יוסע חמר חסס יס"ר סעעמד לך חמס כסס סעמדס לו, לכך גחמר וסיס צאוי יוסע וכן צרש"י צחוחס. וחלחח עמלק סיחס צו פסח טילאו חמלריס וצין קבלת סחורס, וחס פסח סו' יום ס' ויום מ"ח שבת וי"ן סיון סו"א יום ח"א לצי"ח מ"ח לא סו רק נו"ן יום סלמיס, דצאייך סו' חלחח עמלק, ולמ"ד ימי סחדס לא סו רק כ"ט, דצייס חמר לא סקעס חמס וסו' חרק ח"ס טעות דדאי צע"ז סכך סו' סעמדת סחמח, חל סלצוס עסחס סציוצ צכ"ע י"צ חסג"ג כחרכס וסעעבד זמן טעות ימיס חלס נתחדס וסו' ח' סיון, דסחחלת חודס צחודס סלצוס חלריס, חל לספירס צעינו ימיס חמויסיס דסייני יום חלסס נחלס ססכר חמד צן פסח למ"ח, ולפ"ז צביס טילאו חמלריס לא סו' י"ן סיון ח"א לספירס חלא יום נו"ן לספירס יחיס סלמיס, וספיר חמדק סכח צייס נו"ן לספירס יום מ"ח חע"ג דסכח חו"א צייס וי"ו צסיון דפ"ח. חמרי כחצי חליתי צט"א סוף חגלס סחיס צ מ"ח רש"י צייס ח' קורין צחדס ססלגי סו"ו סיון יום מ"ח, סיון דלפ"י צומן ססוקבט ע"פי סר"א חל ציינו צסיון עפ"י סרוצ ומטיט צייס ס' חו י"ן צסיון, דחמר צערכין ע' סחומר כיוח סלצוס חונה סג"ד סלך חמר רוצ סייס וצחריס סולכין חלצ"א. וחק זס חספיק ליכס סאי דפסמיס ס"ח. ה סכר חלכיל סלפניט ע' דף 152. ו פ"ו מ"צ. ו חגיגס כ"ג חגי דסחל עציילס לחיץ עחסס נמי לכליס סתוכו. ח סיוחס ר"ס מקולוח פ"ז סו'.

ספר האשכול, הלכות מקואות.

חני' שם ברישא עריבה שהיא מלאה כלים והשיקה למקוה צריכה שפ"ה ובטעין כ"ש. אלמא בטעין לא בעינן שפ"ה, ובמקוה נמי לא אם פי הכלי למעלה, ומצינו טובא מה דשייר במתני' חני' בברייתא לפרושי מתני' א).

נחל אשכול

א ע' זילה וי"ו ע"ב דהוה לא אחי ספיר לפרס"י שס דאם רבי לא סנה ר"ח מו"ל. ולעג"ד אין ראי' מחוספתא וז"ל ערבה מלאה כלים והסיקה למקוה לריכה שפ"ה ובטעין כל שהוא ר"ח צסס צ"ס צכלי גדול ד' טפחים וכו' קומקום מלא כלים הסיקו למקוה אעפ"י שפ"ו נר הכלים טבורין, הטבו על גו עד שיהא כשפ"ה, וקסה לחה לא מחלק נמי גבי ערבה שאם אינו מטה על גדה די צכ"ס, אלא ודאי רישא איירי שערבה טבורה ולריכה בכל גוה שפ"ה, וסיפא איירי שהקומקום נמי טמא ולהכי אי פ"ו למעלה צכ"ס די, ומטבו על סה לריך שפ"ה, וכך פסק רמז"ס וש"ע, וקושי' דחוספתא חני' במעין די צכ"ס, נמי ל"ק, דחמשה ס' פ"ו חנן השדה והחיבה שנים חין מטבנין צפן א"כ כ"כ היו נקובים כשפ"ה, והיס דינו כמעין כדאי' פ"ה ד', ומלשון אלא א"כ משמע דלא נמלא היתר בפחות משפ"ה. אלא דמתני' פליג אחוספתא, ועוד במגיגה כ"ב שקל וטרי מאי איכא צין ר' אילא דאמר הטעם דלקדם אין טובלין בני בחוך כלי משום חליה ובין רבת דאמר גרסה סמא יטביל צכלי שאין צו שפ"ה, לימא מעין איכא בנייהו דלא לריך שפ"ה, ש"מ גמ' לא מחלק. טוב מלאחי יטוב האחרון צג"ט.

הערה לדף 143 כ' המחבר הא דאמר ר"ש חולין צרי שלא נגעתי, אין ל"ל ודאי ממש, דעורה ר"ה היא וכ"כ חו"ס גדה דף ס', וקסה א"כ צליתיה קמן דשייליה למה צעינן אחרים רואין, ליטהר מספק? והתוס' צחולין צ' כחצו דלריך אחרים רואין משום דרוב פטחים נגע, א"כ אם מיישליה נמי לריך לומר צרי שלא נגעתי, ומ"ל תי"ס דהאי צרי אין ודאי? וז"ל ע"פי יצמות ל"ו רוב נסים וילדות ל"ט ומטעם ל"ו רוב היולדות ל"ט עוברת נכר נשלים יומיה והאי מדלא סוכר איחרע רובא והוי ספק. וה"ו רוב נוגעין צצשר, אצל רוב הנוגעי' מרגישים שנוגעים, וכל שלא הרגיש אחרע רוב והוי ספק, לפיכך אם הוא כאן אצל צרי שלא נגע ואף צספק טבור כיון שלא הרגיש שנגע, אצל צדליתיה, צבת"ר אזלין דרוב נוגעין, ואי הוה הכא הוה אחר שנגע והרגיש. נשלם חלק ראשון צבעיה"ת סמוך לר"ס תרכ"ח לפ"ק. וכדי שלא תשאר היריעה חלקה אכחוב צ' גרגרים מעניינא דיומא.

סוף ר"ה שער תקיעות כג' תרועות. צין לפי' רמז"ס שער ו' תקיעות כג' תרועות ובין לפי' כה"פ דתקיעות ראשונות קחשיב ושער תקיעה לפחות כתרועה קשי' וכי סני לי' למימר שער תקיעה כתרועה, ולרמז"ס כחלי תרועה, וז"ל דקמ"ל דג' תרועות מה"ת ולא כתנאי צדף ל"ד זה לא נשמע ממתני', דרצבן נמי לריך לאשמועינן. וז"ל ע"פי מ"ס צסס רב האי הא דאחקין ר"א צקסרי תשר"ת חש"ת לא מ' ספק, דמה"ת ציליל וכן בגוה וכן צ' ציחד ילא לתרועה, ולא החקין רק להשוות המנהגים שלא יראה כג' תורות וכו'. וז' סכנר צימי המשנה הי' שנוי זה, והיו יולאין צאזיה מן התרועות. וסר"ן כ' דעכ"פ התקיעה חסי' לפחות ארוכה כתרועה דוהצברתם לשון המשכה, ומטעם זה תקיעה דתשר"ק תרובה משל חש"ת ותר"ת. זה פרוש המשנה שער תקיעה כג' תרועות, ר"ל כמין ג' תרועות, צין שהתרועה יליל או גוה, או תרמי, תמיד לריך נשער שחא לפחות כמין התרועה שחוקע. ולרמז"ס פי' שער שס תקיעות כג' תרועות נקט ג' תרועות ולא תקיעה כחלי תרועה להורות שלא יאריך יותר מחלי תרועה, ממין שחוקע, אם יליל מחלי יליל וכו', וטעמי' דתרועה עקר דמפורשת.

צת"כ פ' צבר ומשמע ש' צעשור לחדש אינו יודע שהוא יס"כ ומת"ל צעשור לחדש אלא ללמד תקיעת יס"כ ד"ס צכל ארנכס ולא תקיעת ר"ה. נחלבנו המפרשי' דהו"ל ומת"ל ציום הכפורים, דצרישא כ' צעשור לחדש ויס"כ דצתרי' כחייב מיותר? וחרץ אחמ"ו הגז"ל דלא חזי למפרך מת"ל ציס"כ דאי לא כחייב ציס"כ, אלא צעשור לחדש, לא ידוען צאזיה יו"ד לחדש, וע"כ הוה לריך למכתב צחדש השציעי צעשור לחדש, כדי שגדע צאזיה יו"ד לחדש. וא"כ צחדש השציעי אינו מיותר לגז"ס ליתן סאמור זה צשל זה ללמד ג' תרועות וכו' כדאי' ר"ה ל"ד, וכיון שגריך להיות מיותר האי צחדש השציעי לגז"ס, לא חזי למכתב צחדש השציעי צעשור לחדש, דלא לא הוה מופסד צחדש השציעי דהא מלריך לריכי לאורי' צאזיה עשור לחדש, להכי פריך לכחוב רחמנא צחדש השציעי ציום הכפורים, דיה"כ ידענא אימתי הוא, ולא לריך צחדש השציעי אלא לגז"ס, ולא לכחוב כלל צעשור לחדש, ופריך ספיר ומת"ל צעשור לחדש.

